

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Mojca Aupič

**Teorija in praksa procesa zunanjepolitičnega odločanja:
kognitivno-psihološki in sociološki vidik**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Mojca Aupič

Mentor: doc. dr. Milan Brglez

**Teorija in praksa procesa zunanjepolitičnega odločanja:
kognitivno-psihološki in sociološki vidik**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

In Memoriam

staremu očetu Bogomilu, ki je odšel prezgodaj,
staremu očetu Andreju, katerega neizpolnjena življenjska želja je ostal študij diplomacije
in mami Ani, ki je s srčnim navdušenjem in gorečo radovednostjo spremljala moja prva odkrivanja Azije

Hvala vsem ... Za vse ... Predvsem staršem.

The credit belongs to the man
who is actually in the arena.

Theodore Roosevelt
26. predsednik ZDA (1901 - 1909)

Teorija in praksa procesa zunanjepolitičnega odločanja: kognitivno-psihološki in sociološki vidik

Diplomsko delo je osredotočeno na vpliv idiosinkratičnih (posebnih) osebnih značilnosti voditeljice/voditelja (pristop dispozicionizma) in okolja ter okoliščin (pristop kontekstualizma) na zunanjepolitično delovanje. Po predstavitvi intelektualne zgodovine in ključnih značilnosti teorije analize zunanje politike in njenega zunanjepolitičnega odločanja, diplomsko delo pokaže, da voditeljica/voditelj kot 'prevladujoča enota zunanjepolitičnega odločanja' je pomemben dejavnik, a hkrati njene/njegove idiosinkratične osebne lastnosti niso vedno odločujočega vpliva na končno odločitev. Znanstveno metodološko orodje je študija primera, ki želi odgovoriti na raziskovalno vprašanje, kako si lahko razložimo odločitev kanclerke Merkleve za uradni sprejem Dalajlame. Diplomsko delo zaključuje s pozivom za skrben, pazljiv in tehten premislek o uporabi in vplivu obeh pristopov pri izvajanju analiz zunanjepolitičnega odločanja. 'Mikro-makro pristop analize zunanje politike', s katerim diplomsko delo širše odgovarja na zastavljeno raziskovalno vprašanje, je predstavljen v nadgrajeni obliki, s pomembnima, a še vedno podcenjenima kognitivno-psihološkima in sociološkima elementoma.

Ključne besede:

kognitivno-psihološki (osebnost/dispozicionizem) in sociološki vidik (okolje/kontekstualizem) odločanja, teorija analize zunanje politike, (nemško) zunanjepolitično odločanje.

Theory and Practice of Foreign Policy Decision-Making: Cognitive-Psychological and Sociological View

This thesis is interested in the impact of both leader's idiosyncratic personal characteristics (dispositionism) and environmental dynamics (contextualism) on foreign policy decision-making. In this attempt, after presenting a short historical overview and key determinants of the theory of foreign policy analysis and its decision making, the thesis will try to show that an individual leader as a predominant foreign policy decision making unit matters, however, her/his idiosyncratic personal characteristics are not always the decisive factor in making the final decision.

The case study was used as a research strategy. The research question being asked is how can the chancellor Merkel's decision to officially receive Dalai Lama be explained.

The thesis argues for a careful consideration of both dispositionism and contextualism while pursuing foreign policy decision-making analysis. Consequently it is advocated for the so called 'micro-macro approach of foreign policy analysis', enriched by the relevant but still very much underappreciated cognitive-psychological and sociological factors.

Key words:

cognitive-psychological (personality/dispositionism) and sociological view (environment-setting/contextualism) of foreign policy decision-making, theory of foreign policy analysis, (German) foreign policy decision-making.

KAZALO	5
SEZNAM PRILOG	6
SEZNAM KRATIC	7
1 UVOD	8
1. 1 POMEN IN CILJ NALOGE	8
1. 2 STRUKTURA NALOGE Z METODOLOŠKO OSNOVO, OPREDELITVIJO KLJUČNIH POJMOV IN OMEJITVAMI ANALIZE	9
2 VPRAŠANJE TEORETSKEGA DISKURZA KOGNITIVNO-PSIHOLOŠKE IN SOCIOLOŠKE ZUNANJEPOLITIČNE ANALIZE	16
2. 1 POLITIČNA PSIHOLOGIJA IN INDIVIDUALNA RAVEN PROUČEVANJA ZUNANJE POLITIKE	17
2. 2 KRATKA INTELEKTUALNA ZGODOVINA TEORIJE ANALIZE ZUNANJE POLITIKE	23
2. 3 KAJ JE TEORIJA ANALIZE ZUNANJE POLITIKE IN NJENE KLJUČNE ZNAČILNOSTI	27
2. 3. 1 (Ne)usklajenost z drugimi miselnimi šolami	30
2. 4 PROCES ODLOČANJA V ZUNANJI POLITIKI	37
2. 4. 1 Raven individualnosti ali raven kontekstualizacije?	43
2. 4. 1. 1 Osebnost	45
2. 4. 1. 1. 1 Vloga politične voditeljice/političnega voditelja	49
2. 4. 1. 2 Okolje/okoliščine	57
2. 4. 1. 2. 1 Vpliv dejavnikov notranjega okolja	61
2. 4. 1. 2. 1. 1 Širše notranje okolje	62
2. 4. 1. 2. 1. 2 Ožje notranje okolje	64
2. 4. 1. 2. 2 Vpliv dejavnikov zunanjega okolja	66
3 VPRAŠANJE EMPIRIČNE ZUNANJEPOLITIČNE ANALIZE: ŠTUDIJA PRIMERA	70
3. 1 PREDSTAVITEV UPORABLJENE ŠTUDIJE PRIMERA	70
3. 2 KAKO SI LAHKO RAZLOŽIMO ODLOČITEV NEMŠKE KANCLERKE ANGELE MERKEL ZA URADNO SREČANJE Z DALAJLAMO?	93
3. 2. 1 Proces zunanjepolitičnega odločanja v Zvezni republiki Nemčiji	93
3. 2. 2 Osebnost	99
3. 2. 2. 1 Vloga politične voditeljice/političnega voditelja	111
3. 2. 3 Okolje/okoliščine	126
3. 2. 3. 1 Notranjepolitične omejitve nemške zunanje politike	126
3. 2. 3. 1. 1 Vloga kanclerke in kabineta	146
3. 2. 3. 1. 2 Najožji sodelavci in svetovalci	158
3. 2. 3. 2 Okvirni mednarodni pogoji delovanja nemške zunanje politike	165
3. 2. 3. 2. 1 Ključna postavka dvostranskega odnosa	168
3. 2. 3. 2. 2 Merklova 'vrednotna zunanja politika'	181
4 ODGOVOR: MIKRO-MAKRO PRISTOP ZUNANJEPOLITIČNE ANALIZE	208
5 SKLEP	215
LITERATURA	218
PRILOGE	251

PRILOGE

Priloga A:	GLAVNI PSIHOLOŠKO-TEORETIČNI PRISTOPI SPLOŠNO UPORABLJENI V POLITOLOGIJ	251
Priloga B:	SHEMATIČEN PREGLED POLITIČNO-PSIHOLOŠKIH TEORIJ V MEDNARODNIH ODNOSIH	253
Priloga C:	PRISTOPI ANALIZE ZUNANJE POLITIKE	254
Priloga Č:	TEORIJE ZUNANJE POLITIKE	255
Priloga D:	PRIMERJAVA PREDPOSTAVK TEORIJE NEOREALIZMA IN TEORIJE ANALIZE ZUNANJE POLITIKE	256
Priloga E:	CELOVIT PRIKAZ ZUNANJEPOLITIČNEGA ODLOČANJA	256
Priloga F:	TRIJE MODELI ZUNANJEPOLITIČNEGA ODLOČANJA	257
Priloga G:	KOGNITIVNI PRISTOP ZUNANJEPOLITIČNEGA ODLOČANJA	258
Priloga H:	ANALIZA OSEBNOSTNIH LASTNOSTI VODITELJICE/VODITELJA	259
Priloga I:	OSNOVNA RAZVRSTITEV OSEBNOSTNIH TIPOV VODITELJICE/VODITELJA glede na 'analizo predsedniškega značaja'	259
Priloga J:	STOPENJSKA RAZDELITEV ODNOSA MED OSEBNOSTNIMI ZNAČILNOSTMI VODITELJEV IN ZUNANJEPOLITIČNIM VZORCEM VLADE	260
Priloga K:	DOPOLNJEN PRISTOP OPERATIVNE KODE: OPREDELITEV FILOZOFSKIH IN INSTRUMENTALNIH PREPRIČANJ POLITIČNE VODITELJICE/VODITELJA	261
Priloga L:	OKVIR (OKOLJE) ZUNANJEPOLITIČNE ODLOČITVE: DRŽAVA 'X' KOT AKTER V DOLOČENI OKOLIŠČINI	262
Priloga M:	VIRI, OMEJITVE IN PRILOŽNOSTI ZUNANJEPOLITIČNEGA ODLOČANJA	263
Priloga N:	KRONOLOGIJA (NE)URADNIH (NE)SPREJEMOV DALAJLAME S STRANI NEMŠKE POLITIČNE SREDINE	264
Priloga O:	NOTRANJEPOLITIČNE OMEJITVE NEMŠKE ZUNANJE POLITIKE	265
Priloga P:	RAZLIČNA STALIŠČA ZR NEMČIJE IN LR KITAJSKE V GLOBALNEM DISKURZU ČLOVEKOVIH PRAVIC	266
Priloga R:	POMEMBNEJŠI ZGODOVINSKI MEJNIKI NEMŠKO-KITAJSKIH ODNOSOV PO LETU 1949	269

Priloga S:	OVREDNOTENJE 'VREDNOTNE ZUNANJE POLITIKE' KANCLERKE MERKLOVE	270
Priloga Š:	PRIKAZ ŠTUDIJE PRIMERA V OKVIRU RAZVRSTITVE NAMENOV ZUNANJEPOLITIČNIH CILJEV IN STRATEGIJ TER DEJANJ	271
Priloga T:	AZAR-SLOANOVA LESTVICA OVREDNOTENJA MEDNARODNIH DOGODKOV	272
Priloga U:	MIKRO-MAKRO PRISTOP ZUNANJEPOLITIČNE ANALIZE Z DODANIMI KOGNITIVNO-PSIHOLOŠKIMI IN SOCIOLOŠKIMI DEJAVNIKI	272

SEZNAM KRATIC

ASEM	<i>Asia Europe Meeting</i>	(Azijsko-evropsko srečanje)
CCP	<i>Chinese Communist Party</i>	(Komunistična stranka Kitajske)
CDU	<i>Die Christlich Demokratische Union</i>	(Krščansko-demokratska unija)
CSU	<i>Die Christlich Soziale Union</i>	(Krščansko-socialna unija)
EU	Evropska unija	
FDP	<i>Die Freie Demokratische Partei</i>	(Liberalno-demokratska stranka)
LRK	Ljudska republika Kitajska	
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organisation</i>	(Severnoatlantska zveza)
NDR	Nemška demokratična republika	
OZN	Organizacija združenih narodov	
SPD	<i>Die Sozialdemokratische Partei</i>	(Socialno-demokratska stranka)
ZDA	Združene države Amerike	
ZRN	Zvezna republika Nemčija	

1 UVOD

*Many wonders are there but none is more deïnon
(wondrous, strange, powerful, awful) than man*
(Sophocles [Antigone] v Lebow 2003/2006, 257).¹

1. 1 POMEN IN CILJ NALOGE

Temeljni pomen naloge leži v pomenu zunanje politike *per se*. Namreč, zunanja politika predstavlja »/o/srednje polje delovanja političnega sistema« (nem. »/e/in *zentrales Tätigkeitsfeld im politischen System*«) (Wilhelm 2006, 1). V tem smislu zunanja politika ni izključno odziv na spremenjene danosti, v odločujočem obsegu prav ona sama oblikuje resničnost (Wilhelm 2006, 1).

Osnovni cilj naloge je, da v okviru osnovne predstavitve obstoječe teoretične podlage 'teorije analize zunanje politike' izpostavi in z izbrano študijo primera predstavi kognitivno-psihološko in sociološko razsežnost procesa zunanjepolitičnega odločanja. Naloga želi odgovoriti na vprašanje, zakaj je izbrana država izbrala takšno odločitev in kateri dejavnik (in/ali dejavniki) je tisti, ki je na to (najbolj) vplival. **Delovna hipoteza** se glasi: **Voditeljica/voditelj kot 'prevladujoča enota zunanjepolitičnega odločanja' je pomemben dejavnik, a hkrati njene/njegove idiosinkratične osebne lastnosti niso vedno odločujočega vpliva za končno odločitev.**

V tem okviru **širši pomen** naloge leži v poskusu enostavne opredelitve dveh splošnih pristopov razlage političnega (zunanjepolitičnega) vedenjskega vzorca, in sicer **kognitivno-psihološkega pristopa**, ki poudarja pomen idiosinkratičnih osebnostnih značilnosti posameznih političnih voditeljev kot prevladujočih enot odločanja (*dispozicionizma*) na njihove končne odločitve, ter **sociološkega**, ki poudarja, da so odločitve voditeljev, ki delujejo v vlogi prevladujočih enot odločanja, vedno sprejete v določeni sredini in pod določenimi, notranjimi in zunanji, okoliščinami (*kontekstualizem*).

Ožji pomen naloge leži v utemeljitvi (ne)pomena politične voditeljice/voditelja in državnice/državnika kot 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja' ter moči odločitev, ki zrcalijo njeno/njegovo vizijo, osebnostni značaj in etične obveze na prizorišču mednarodnega udejstvovanja. Preprosto, neizpodbitno in za mnoge (ne)presenetljivo dejstvo svetovne politike prvega desetletja 21. stoletja je, da so posameznice voditeljice začele bolj kot kdaj koli prej dejavno oblikovati svetovno politiko. Osrednja osebnost naše študije primera je prva ženska voditeljica močne evropske države Zvezne republike Nemčije. Bližnja pretekla in sedanja nemška politična zgodovina je nedvomno bogata z izjemnimi osebnostmi tako v dobrem kot v slabem pomenu in zato

---

¹ Kurziva je označena v originalu.

dobra osnova za razmišljanje o pomenu posameznice/posameznika kot 'prevladujoče enote (zunanjepolitičnega) odločanja' ter pomena individualne ravni analize zunanjepolitičnega odločanja. Ključno vprašanje, na katerega želi odgovoriti naloga v njenem ožjem pomenu in na katerega le-ta prvenstveno (a ne odločujoče) gleda skozi prizmo voditeljevih idiosinkratičnih osebnostnih lastnosti, se tako glasi, kako si lahko razložimo odločitev nemške kanclerke Angele Merkel, da prekine s tradicijo vseh dosedanjih kanclerjev in se odloči za uradno srečanje z Dalajlamo.

Izbrana študija primera s svojim ključnim jedrom, (ne)uradnim (ne)sprejemanjem Dalajlame, je sama po sebi izvrsten primer, tako (ne)pomena idiosinkratičnih osebnostnih značilnosti posameznih voditeljic/voditeljev pri zunanjepolitičnih odločitvah kot tudi (ne)potrditve vplivanja notranjega in zunanjega okolja ter okoliščin na končno zunanjepolitično odločitev.

1. 2 STRUKTURA NALOGE Z METODOLOŠKO OSNOVO, OMEJITVAMI ANALIZE IN OPREDELITVIJO POJMOV

It may be that we are all "naïve scientists", trying to make sense of a world that is too complex, too rapid in its changes and too ambiguous in its manifestations
(Falkowski v 1979, 289).

STRUKTURA

Po **uvodnem (prvem) poglavju**, v katerem predstavimo cilj,² pomen in strukturno-metodološki okvir s potrebnimi omejitvami in opredeljenimi ključnimi pojmi, se naloga razdeli v dva ključna dela, teoretičen in praktičen del. **Teoretičen del (drugo poglavje)**³ predstavi osnoven okvir teoretskega diskurza kognitivno-psihološke in sociološke zunanjepolitične analize. Ker nam psihološke teorije pomagajo pri razumevanju delovanja in odločanja posameznika, nam politična psihologija pomaga razumeti, kako se odločajo politične voditeljice/voditelji. Nalogo začenjamo s prikazom pomena součinkovanja psiholoških in politoloških spoznanj v mednarodnih odnosih in pri izvajanju individualne ravni zunanjepolitičnega raziskovanja. Za 'individualno raven proučevanja' (angl. *individual level of analysis*) zunanje politike smo se odločili, ko smo izbrali pristop 'teorije analize zunanje politike' (angl. *theory of foreign policy analysis*). Po krajši predstavitvi njenega

---

² Prof. Zhang-u se zahvaljujem za raziskovalno idejo o vplivu osebnosti kanclerke Merklove na njene zunanjepolitične odločitve. Vsakokratno soočenje z drugo kulturo (tako kitajsko kot nemško v tem primeru) nas dejansko, zavedno ali nezavedno, še globlje sooči z našo lastno. In tako prispeva k neprestanemu učenju. Za akademske članke, ki govorijo o kitajskem pogledu na zunanjo politiko človekovih pravic Zvezne republike Nemčije (ZRN) in 'vrednotno zunanjo politiko' v obdobju prve Merklove vlade, se zahvaljujem prijatelju in študentu magisterija mednarodnih odnosov Duanyong-u. Ye, Wangnan, Danny, Wanda, Lynne, Iku in vsi preostali, najlepša hvala, brez vašega prispevka, predvsem prijateljstva, tega diplomskega dela ne bi bilo.

³ Vsi prevodi v diplomski nalogi so, v kolikor ni navedeno drugače, avtoričini. Vsi poudarjeni (krepak slog pisave) deli glavnega besedila in uporabljenih citatov, so, v kolikor ni drugače navedeno, ravno tako delo avtorice. Namen okrepjeno označenih delov besedila je jasna in pregledna izpostavitvev ključnih poudarkov (misli) naloge.

razvoja, ključnih značilnosti in (ne)usklajenosti z drugimi teoretskimi pristopi mednarodnih odnosov sledi podpoglavje o zunanje-političnem odločanju kot enem od področij raziskovanja 'teorije analize zunanje politike', in sicer s poudarkom na kognitivno-psihološkem in sociološkem pristopu. Za potrebe tega podpoglavja (in še bolj za kasnejšo empirično študijo) smo izdelali preprosto raziskovalno ogrodje, ki vsebuje dejavnike obeh ravni pristopov, dispozicionizma in kontekstualizma. Do (ne)pomena osebnosti *per se* in vloge voditeljice/voditelja (*dispozicionizem*) ter vpliva okolja in okoliščin (*kontekstualizem*) v okviru zunanje-političnega odločanja pristopimo s proučevanjem temeljnih raziskovalnih del posameznega področja.

Praktičen del (tretje poglavje) najprej predstavi časovni in vsebinski okvir študije primera ter prezrcali raziskovalno ogrodje teoretičnega diskurza. Po osnovni predstavitvi procesa nemškega zunanje-političnega odločanja se analiza najprej dotakne vidika proučitve idiosinkratičnih (posebnih) značilnosti kanclerkinine⁴ osebnosti. Sledi kratka opredelitev njene vloge kot politične voditeljice. Naloga se tu še ne osredotoči na njo v vlogi kanclerke, temveč na njen bliskovit (a ne nepričakovan) političen vzpon in (ne)pomen vpliva vzhodnonemškega ozadja na njeno odločitev. Zadnji del tega poglavja opredeli okolje in okoliščine njenega delovanja v tej vlogi in sicer v časovnem okviru omenjene zunanje-politične odločitve. Pri tem ločimo notranje in zunanje okolje. V okviru notranjih kulturno-političnih omejitev bomo izpostavili način vladanja 'kanclerjeve demokracije' ter posledične 'kanclerjeve zunanje politike'. Tukaj poudarimo pomen vloge kanclerke, njenega kabineta in najožjega kroga. Pomen zunanjega okolja naloga vidi v njenem zunanje-političnem delovanju v vlogi predstavnice zahodnega kulturno-civilizacijskega kroga z močjo odločanja ter v vlogi trdne in načelne zagovornice njegovih 'univerzalnih' in/ali 'zahodnih' vrednot. Vsebina se v tem okviru osredotoči na ključno postavko dvostranskega odnosa v luči zunanje-političnih ciljev in posledičnih dejanj ter na 'vrednotno zunanjo politiko'.

Tretji del (četrt poglavje) je sintetičen odgovor na obe ključni vprašanji naloge; na vprašanje pomena *dispozicionizma* in/ali *kontekstualizma* znotraj 'teorije analize zunanje politike' ter na vprašanje, kako si lahko razložimo izbrano odločitev. Naloga odgovori z dopolnjenim 'mikro-makro pristopom zunanje-političnega odločanja'. Pristop smo nadgradili s pomembnima, a največkrat podcenjenima kognitivno-psihološkima in sociološkima dejavnikoma svetovne politike. **Zaključni del** s sklepom ovrednoti znanstveno hipotezo ter poda sklepno ugotovitev.

---

⁴ Medtem ko nekateri nemški akademiki (Gareis 2006) pri analizah nemške (zunanje) politike pišejo o kanclerki, torej uporabljajo žensko samostalniško obliko, drugi, za namen naloge uporabljeni avtorji, večinoma uporabljajo izključno moško samostalniško obliko. Ob tem naziv 'Urad zveznega kanclerja' povsod v nemškem dnevnem tisku in akademski literaturi ostaja nespremenjen, torej v moški samostalniški obliki. Naloga sicer dosledno uporablja oba spola ter v primerih posameznega kanclerstva upošteva, kdo zaseda to vlogo. Naloga za omenjeni urad tako uporablja žensko samostalniško obliko, torej 'Urad zvezne kanclerke'.

Med procesom raziskovanja in analize ter pisanja diplomskega dela smo uporabili različne raziskovalne metode. Osnovna analiza je **metoda stopenjske analize**, ki lahko vključuje bodisi analizo celotnega ozadja odločitve bodisi vpliv posameznih ravni, torej voditeljice/voditelja kot 'prevladujoče enote (zunanjepolitičnega) odločanja', vpliv strukture vlade v okviru notranjih dejavnikov, vpliv kulturnih značilnosti in s tem idiosinkratične politične kulture na odločanje ter vpliv zunanjih dejavnikov. Ker menimo, da lahko na vprašanje naloge v celoti odgovorimo le z vključitvijo vseh treh osnovnih ravni raziskovanja, se analiza izbrane odločitve ločeno osredotoči na vse tri ključne raziskovalne ravni, na raven posameznika z njegovo idiosinkratično osebnostjo ter raven vpliva dejavnikov notranjega in zunanjega okolja.

V **teoretičnem delu** naloga predstavi in analizira izbrano strokovno literaturo, torej primarna, izvorna teoretska dela, ki so ključna za razumevanje razvoja 'teorije analize zunanje politike' (in zunanjepolitičnega odločanja) ter sekundarnih, torej različnih kasnejših interpretacij. Poudarek je na osnovnih delih, ki obravnavajo psihološko in sociološko okolje odločanja v zunanji politiki. Kot nadgradnja je v **empiričnem delu** uporabljen **metodološki pristop študije primera**, s katerim naloga prouči zunanjepolitično odločitev. **Opazovali smo družbeni dogodek in poskušali ugotoviti njegove vzroke in lastnosti. Določeno časovno obdobje smo metodično opazovali vedenje izbranega akterja, potek procesa odločanja in težo različnih dejavnikov le-tega.** Ključen raziskovalen pristop tukaj je **behaviorističen pristop**,⁵ ki je eden od **treh**⁶ temeljnih

---

⁵ Behavioristi na vprašanje, **kako znanstveno raziskovati politiko**, odgovarjajo, da z **osredotočenjem na človeški vedenjski vzorec**, ko le-ta vključuje politiko in vlado (Jackson in Sørensen 1999/2007a, 281). Behaviorizem trdi, da so ključno jedro raziskovanja političnega vedenja **'vloge ljudi'** v družbenih strukturah (Jackson in Sørensen 1999/2007a, 281). Heinz Eulau je eden vodilnih zagovornikov tega metodološkega pristopa in meni, da z **njim raziskujemo dejanja, odnose, želje in pričakovanja ljudi v političnih okoliščinah** (Jackson in Sørensen 1999/2007a, 281). Ključni elementi tega pristopa so (Jackson in Sørensen 1999/2007a, 281): **(a)** posameznik je osnovna enota analize; **(b)** politika je le eden od vidikov vedenjskega vzorca posameznika; **(c)** politično vedenje se razlikuje na različnih ravneh analize, vključno z družbeno, kulturno in osebno ravno. Behaviorizem kot **psihološka smer** zahteva, da je lahko predmet raziskovanja **le obnašanje, ki ga je moč objektivno opazovati** in raziskovati (Musek in Pečjak 1993, 155). V tem okviru tako **odklanja proučevanje notranjih (subjektivnih) duševnih pojavov, ki so le introspektivno dostopni** (Musek in Pečjak 1993, 155). Behaviorizem je **na splošno usmerjen »/h/ kvantifikaciji in analizi vedenja ter odzivom dejavnikov«** (Jordan in Hoole 1975, 13 v Benko 1997, 103). V **ospredju pozornosti** behavioristov je **proces odločanja** tako v mednarodnih odnosih kot v zunanji politiki držav (Benko 1997, 104). A vse to ne pomeni, da zanemarjajo sile in organizme, ki vplivajo na odnose v politiki (Benko 1997, 104). **Vprašanje raziskovanja procesov odločanja ima tako pomembno mesto v behaviorističnem pristopu, ki meri težo različnih dejavnikov v pripravah za sprejetje kake odločitve.** Ker je cilj behavioristov, da se s sistematičnimi raziskavami doseže ideal deduktivne znanosti, se velika pozornost posveča metodologiji in sicer v vseh **treh temeljnih fazah raziskovalnega postopka** (Benko 1997, 105): **(a)** zbiranje podatkov in njihova obdelava (zbiranje in opisovanje dejstev, preverjanje virov in njihova kritična izbira, v kolikor ni dostopnih empiričnih podatkov, potem vsaj uporaba posplošitev); **(b)** kvantitativna obdelava podatkov (meritve teže različnih dejavnikov v procesu odločanja – kvantifikacija); **(c)** izdelava modelov. **Kritiki opozarjajo, da so behavioristi odprli skoraj neobvladljivo področje družbene dejavnosti, kjer imajo opraviti z velikim številom dejavnikov ter s še večjim številom odnosov med njimi** (Benko 1997, 105). A hkrati priznavajo, da je njihovo početje **»/s/poštovanja vredno prizadevanje za čim bolj natančno in čim manj subjektivno presojanje obravnavanih pojavov«** (Benko 1997, 108).

usmeritev **sociološke zasnove mednarodnih odnosov** (Benko 1997 in 2000). Ključna raziskovalna metoda empiričnega dela je analiza in razlaga obširnih sekundarnih virov literature (pretežno nemškega dnevnega tiska, raziskovalnih analiz poznavalcev nemške zunanje politike in izbranih biografij nemške kanclerke). Obseg primarne literature vključuje nam dostopne vire, kot je nemška ustava, izbrane uradne izjave, govore in intervjuje kanclerke, ki se neposredno nanašajo na izbrano odločitev ter druge vire vlade in zvezne skupščine. Pri izbiri govorov, intervjujev in izjav smo upoštevali tudi tri metodološke kriterije Walkerja in drugi (v Malici 2006, 46): (a) mednarodna narava tako subjekta kot objekta; (b) političnost kot osredotočenost interakcije; (c) besede in dejanja so kooperativne ali konfliktne narave. Pri primarni analizi smo uporabili 'vsebinsko analizo' (angl. *content analysis*), medtem ko smo v okviru sekundarne analize izvedli 'biografsko analizo'.⁷ Obe spadata v okvir 'proučevanja voditeljic/voditeljev in njihovih odločitev na daljavo'. Kot raziskovalno metodo, s katero se poskuša dognati pomen nečesa tako, da se poseže v zgodovino nastajanja (Šušteršič 2002), smo uporabili zgodovinsko-opisno in primerjalno analizo⁸ ter z njima raziskali razvoj dvostranskih odnosov in 'kanclerjeve demokracije', da bi tako razumeli zunanjepolitično delovanje kanclerke.

Glede na omenjeno naravo behaviorističnega pristopa menimo, da se ravno zato, ker »/koncept interesa opredeljenega kot moč **nalaga raziskovalcu intelektualno disciplino, v politične zadeve vnaša racionalen red** in tako omogoča teoretično razumevanje politike« (Morgenthau 1995, 77), z realistično miselno šolo lahko dopolnjuje. Če **širše delovno ozadje predstavlja psihološko-sociološka zasnova mednarodnih odnosov**, tako z izbrano teorijo 'analize zunanje politike' kot z behaviorističnim pristopom, brez katerega ne bi mogli izvesti študije primera, pa **smo ob tem ugotovili, da nam konkreten odgovor lahko ponudi le klasičen realizem**⁹ s svojim pogledom na

---

⁶ Drugi je funkcionalizem (Benko 1997 in 2000). Tretja usmeritev je **družbeni konstruktivizem**, ki je na kratko predstavljen v Wilhelmovi razporeditvi teorij zunanje politike (glej prilogo Č) in kot pristop družbenega institucionalizma omenjen še v okviru Carlsnaesovega in Brglezovega vidika pristopov obravnave in analize zunanje politike (glej prilogo C). Krell (2009) razmišljanje o njem zaključuje z mislijo, da **kar ne more razložiti konstruktivizem, lahko razloži politična psihologija**. Družbeni konstruktivizem ni teorija znanosti o mednarodnih odnosih, temveč splošna družbena teorija ali metateorija mednarodnih odnosov, katero je potrebno v znanost o mednarodnih odnosov šele 'prevesti' (Brglez 2008, 107; Bojinović Fenko 2008, 87).

⁷ **Biografska analiza** je tradicionalno sredstvo razumevanja narave javnih uslužbencev kot posameznic/posameznikov in razumevanja njihovih politik (Starr 1980, 470). Cilj je oris portreta z zgodovinskimi, kronološkimi in opisnimi podrobnostmi (Starr 1980, 470). Viri vključujejo intervjuje, če je možno tudi s posameznico/posameznikom, ki je predmet raziskovanja, najrazličnejšo pisno zapuščino te osebnosti, sekundarne zapise o njej/njem in o času njenega/njegovega življenja ter kronologijo zgodovinskih dogodkov, vključno z novinarskimi zapisi (Starr 1980, 470). Biografsko analizo **lahko dopolnimo s psihobiografskimi in/ali psihozgodovinskimi pristopi** (Starr 1980, 470). Pri tem se uporabijo podobni viri podatkov, le da analitik uporablja tudi psihoanalitične tehnike, s katerimi pridobi dodatne podatke o osebnosti, psihološki izgradnji in slogu posameznice/posameznika ter **vse to poveže v vedenjski vzorec** opazovane osebnosti (Starr 1980, 470).

⁸ Ne nazadnje, z besedami ameriškega političnega znanstvenika James Coleman-a (Hague in drugi 1982/92, 23): »/Če ne primerjamo, ne moremo delovati znanstveno« (angl. »/You can not be scientific if you are not comparing«).

⁹ **D'Amato** se s svojimi **psihološkimi konstrukti zunanjepolitičnih vedenjskih vzorcev odločanja** (katere bomo omenili v podpoglavju o odločanju) **postavlja na sredino** in poudarja razlikovanje med kvazi-psihološkimi domnevami o realizmu, moči, moralizmu ter nacionalnih interesih **Morgenthau-Osgoodove miselne šole** ter zapletenega ukvarjanja

svetovno politiko kot na politiko moči.¹⁰ Slednjemu teorija pomeni »/u/gotavljanje dejstev in njihovo razumsko osmišljanje« ter predpostavlja, da je »/z/načaj zunanje politike mogoče dognati le s proučevanjem izvršenih političnih dejanj in njihovih predvidljivih posledic« (Morgenthau 1995, 76). Na ta način lahko ugotovimo, **kako so državniki dejansko ravnali** in iz predvidljivih posledic sklepamo na njihove morebitne cilje (Morgenthau 1995, 76). Hkrati Morgenthau opozarja, da **proučevanje dejstev ni dovolj. Da bi**

*/f/aktografskemu gradivu o zunanji politiki dali smisel, moramo k politični realnosti pristopiti z določeno racionalno shemo, /.../, ki ponuja vse mogoče pomene zunanje politike. Z drugimi besedami, prelevimo se v državnika, ki mora v določenih okoliščinah rešiti določen zunanjepolitični problem in se vprašamo, katere so tiste racionalne alternative, med katerimi lahko državnik izbira in s katerimi lahko v določenih okoliščinah reši problem /.../ ter katere od teh racionalnih alternativ bo državnik, ki ravna v določenih okoliščinah, najverjetneje izbral. Ravno takšno preverjanje racionalnih hipotez z resničnimi dejstvi in njihovimi posledicami daje teoretični pomen dejstvom zunanje politike (Morgenthau 1995, 76).*¹¹

Menimo, da se z navedbo državnice/državnika, ki 'ravna v določenih okoliščinah' in 'sheme, ki vsebuje vse pomene zunanje politike', poudari pomen obeh dejavnikov, osebnosti (*dispozicionizem*) in okolja/okoliščin (*kontekstualizem*). **Zunanjepolitično odločitev**, ki je predmet naše empirične analize, bomo tako **poskusili razložiti z vidika klasičnega realizma, ki se »/z/aveda moralnega pomena političnega dejanja [in] /.../ neizogibne napetosti med zapovedmi morale in zahtevami uspešne politične akcije«** (Morgenthau 1995, 85), a **hkrati »/z/avrača poistovetenje moralnih teženj neke nacije z univerzalnimi moralnimi zakoni«** (Morgenthau 1995, 86).

POJMI

Kljub temu, da se v raziskovalnih krogih krešejo mnenja o tem, ali je samostojna 'teorija analize zunanje politike' tako možna kot potrebna, **naša naloga temelji na tem, da je ključni dejavnik vedno in povsod človeški dejavnik** ter zato 'teorija analize zunanje politike' obstaja *per se*. Ključne pojme, ki zaobjamejo celotno bistvo naloge, razdelimo na širše in ožje utemeljene. Med **širše utemeljene** uvrstimo oba '**meta-pristopa**' **politične psihologije** (*dispozicionizem* in *kontekstualizem*), ki predstavljata širšo osnovo naloge.¹² **Ožje utemeljeni pojmi** naloge pa so: (a)

---

z osebnostjo, motivi, željami in cilji **Snyder-Bruck-Sapinove miselne šole** (D'Amato 1967, 294). **Naloga se zaveda pomena tega razlikovanja in tako teoretično kot izkustveno poskuša upoštevati vidik obeh.**

¹⁰ V praksi mednarodnih odnosov je to dejstvo splošno priznано, medtem ko ga akademiki, publicisti in celo državniki v svojih izjavah pogosto zanikajo (Morgenthau 1995, 109).

¹¹ Morgenthau tukaj govori o racionalnih izbirah alternativ, a nas to ne sme zavesti. Citat njegove misli pri uvodu v poglavje 2. 3 nam sporoča, da mora biti državnik predvsem moder in moralno močan ter ne (samo) racionalen.

¹² **Sociološki vidik** širše utemeljenih pojmov naše naloge ponazarjamo s sociološko tradicijo ločitve med '**intencionalističnim** (ontološko individualističnim)' in '**holističnim ali strukturalističnim**' pristopom (Kajnič 2008, 72). Prvi pristopa z vidika sociologije Webra in tvori razlage iz neposrednih dejanj in namenov ter razumevanja akterja (Kajnič 2008, 72). Drugi družbene procese razume kot posledico različnih struktur (ekonomske, politične in družbene) okolja (Kajnič 2008, 72). Pomanjkljivost prvega pristopa je v zanemarjanju povezave med motivi akterjev ter

zunanja politika in 'vrednotna zunanja politika'; (b) zunanjepolitično odločanje; (c) voditeljica/voditelj kot 'prevladujoča enota zunanjepolitičnega odločanja'.

Širše utemeljena pojma, torej oba 'meta-pristopa' (Houghton 2009, 232), *dispozicionizem* in *kontekstualizem*, opredelimo kot dva zelo splošna pristopa razlage političnega vedenja (Houghton 2009, 33). Če opredelimo oba pristopa skupaj, lahko rečemo, da imajo idiosinkratične (posebne) osebnostne značilnosti posameznikov večjo ali manjšo težo pri oblikovanju vedenjskega vzorca v primerjavi z dejanskim okoljem in/ali okoliščino, v kateri se posameznik znajde (Houghton 2009, 82); oziroma medtem ko ena teorija z vplivom družbene psihologije poudarja pomen vpliva okolja in okoliščin na oblikovanje vedenjskega vzorca, druga s kognitivno psihologijo poudarja pomen individualnih značilnosti (Houghton 2009, 23). Medtem ko se tako **na eni strani soočamo s posameznikom**, v našem primeru s 'prevladujočo enoto zunanjepolitičnega odločanja', **ki nikakor ni tabula rasa** (Hudson in Vore 1995, 217), torej nepopisan list papirja, se **na drugi strani soočamo z njegovimi odločitvami, ki so vedno sprejete v določenem okolju** in pod vplivom določenih, notranjih in zunanjih, okoliščin.

Opredelitev ožje utemeljenih pojmov začenjamo s pojmom zunanje politike. Pri delovni opredelitvi zunanje politike je potrebno razlikovati med različnimi vidiki tega predmeta znanstvenega proučevanja in sicer med **procesnim vidikom**, ki obsega vsa delovanja države izven njenih meja, **strukturnim vidikom**, ki je vidik dejanskega oblikovanja in izvajanja zunanje politike v okviru obstoječih institucionalnih struktur, ter **vidikom namenov**, ko zunanjepolitično vsebino razumemo kot vsoto zunanjepolitičnih interesov, vrednot in doktrin (von Bredow 2006/2008, 38). Kot bo pokazala empirična raziskava, **zunanjo politiko razumemo z namenskega vidika** in sicer kot **»/p/roces interakcij, v okviru katerega država v konkurenčnem odnosu do drugih držav poskuša izvajati in uresničevati svoje temeljne cilje in vrednote**. Na ta proces vplivajo zahteve tako mednarodnega kot notranjega okolja. Njegov rezultat je dinamičen proces medsebojnega prilagajanja in (so)učinkovanja obeh ravni« (Haftendorn 2002 v von Bredow 2006/2008, 39). Iz

---

okoljem/okoliščinami in drugega, da meni, da je vse, kar se dogaja, pogojeno z okoljem (Kajnič 2008, 72). Na to, da **omenjeni dualizem, torej med akterjem in strukturo (okoljem), obstaja tudi v mednarodnih odnosih**, je opozoril Singer (1961) (Kajnič 2008, 76). Ta dualizem v mednarodnih odnosih tako obstaja v **obliki ravni analize** (Kajnič 2008, 76), o čemer bomo govorili kasneje. Na eni strani imamo tako **aktersko usmerjene pristope** mednarodnih odnosov, ki le-te razlagajo prek delovanja držav in se ne ukvarjajo s strukturo (z okoljem) ter kot predmet analize poudarjajo značilnosti odločevalcev in vedenjske vzorce držav (Kajnič 2008, 76). Na drugi strani imamo **strukturno usmerjene pristope**, ki dogajanja ne razlagajo prek značilnosti enot temveč glede na okolje, znotraj katerega le-te obstajajo in delujejo, torej prek strukture (Kajnič 2008, 76). **Carlsnaes** naj bi **optimalno rešitev analize zunanjepolitičnih delovanj** ponudil s **pristopom treh ravni** (1992 v Kajnič 2008, 80) in uvedel **vmesno, tretjo raven**. Gre za (b) **dispozicijsko raven (zaznave in vrednote)**, ki obstaja poleg (a) intencionalne (želje in izbire) in (c) strukturne (objektivni pogoji in institucionalna zgradba). Zadnja (c) vpliva na vmesno (b) in le-ta, torej dispozicijska, vpliva na prvo (a) z njenimi vrednotami in željami (Kajnič 2008, 80). **Kombinacija vseh treh ravni** naj bi tvorila zunanjepolitično delovanje (Kajnič 2008, 80) in **možnost njegove optimalne analize**. **Z vprašanjem odnosa akterja in strukture** v mednarodnih odnosih in zunanji politiki se natančno ukvarja prav Kajničeva (2008), ki po Waeverju izpelje tudi '**aktersko strukturo**', torej **»/s/strukturo, ki deluje in ne le omejuje in omogoča, /.../ akterska struktura, ki ima možnosti in sposobnosti«** (Waever 1994, 261 v Kajnič 2008, 65). V splošni družbeni teoriji namreč struktura *per se* ne deluje, delujejo akterji, če so sposobni in/ali imajo moč (Kajnič 2008, 69).

tega izhajajočo **'vrednotno zunanjo politiko'** na način, kot jo zagovarja 'prevladujoča enota zunanjepolitičnega odločanja' empiričnega dela naše naloge, opredelimo kot **»/z/unanjepolitično aktivnost, katere temeljno delovanje izhaja iz zagovarjanja univerzalnih vrednot, kot so demokracija, svoboda, vladavina prava, človekove pravice in tržno gospodarstvo«** (Sun 2008, 43).¹³ To je **prva izhodiščna opredelitev 'vrednotne zunanje politike' za namen naše naloge**. Kot ugotavlja Chandler (2009, 53), tradicionalno uokvirjanje zunanje politike v smislu nacionalnih interesov postaja problematično in je večkrat soočeno z zahtevami po vrednotno osnovani zunanji politiki, ki naj ne bi izražala le interesov svojih državljanov, ampak želi zaščititi interese ljudi tudi izven notranjih meja. **Drugo izhodiščno opredelitev zato povzemamo po Rosenau-u (2008, vii v Bojinović Fenko 2010, 68) in sicer kot »/p/rocese poskušanja nadzorovanja dejavnosti (akcij) in obnašanja drugih akterjev v bolj oddaljenem okolju.«** Na zunanjepolitično odločanje gledamo z vidika Goldove definicije, ki pravi da **»/z/unanjepolitično odločanje predstavlja analizo vedenjskega vzorca držav z vidika odločitev, ki jih naredijo priznane posameznice/posamezniki iz ključnih izvršilnih skupin ali 'enot odločanja'«** (Gold 1978, 569). Zunanjepolitično odločanje tako vidimo kot **rezultat posameznikove izbire, ki poudarja pomen subjektivne ocene in kognitivnih (spoznavnih) procesov** (Holsti 1989a).

Ko govorimo o **posameznici/posamezniku v vlogi politične voditeljice/političnega voditelja**, o njej/njem razmišljamo kot o **'prevladujoči enoti zunanjepolitičnega odločanja'** (Hermann v Caldwell in drugi 1993, 77–94) in ne kot o 'enoti visoke politične odločevalke/odločevalca', kot sicer v svojih prvih znanstvenih prispevkih razmišlja Hermannova (v East in drugi 1978, 54). S poudarjanjem voditeljice/voditelja kot 'prevladujoče enote (zunanjepolitičnega) odločanja' smo tako usklajeni s predstavljeno opredelitvijo zunanjepolitičnega odločanja.

OMEJITVE

Naloga zavrača poudarjanje vidika spola in njegovega vpliva na delovanje 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja' in trdi, da **»/v/pliv vloge jasno prekaša vpliv spola«** (Holsti in Rosenau 1981, 344).

Naloga tudi ni psihološko-znanstvena analiza osebnosti kanclerke Merklove, a uporablja predvsem s strani nemških poznavalcev notranje nemške politike in nje same tiste opredeljene idiosinkratične (posebne) osebnostne značilnosti, za katere lahko domnevamo, da morebitno vplivajo na njene zunanjepolitične odločitve. Dodatne omejitve pri tem delu naloge so metodološke in se nanašajo na vprašanje prave vrednosti vsebin biografij, intervjujev in sporočil uradnih govorov.

---

¹³ Definicijo je novembra meseca leta 2006, na predavanju organiziranem s strani japonskega Inštituta za raziskovanje mednarodnih odnosov, podal japonski zunanji minister Masheng Tailiang (Sun Cheng 2008, 43).

Naloga ne predstavi celotne organizacije in vseh procesov odločanja nemške zvezne federacije in zveznih dežel. Predstavljeni so ključni dejavniki za obrazložitev in razumevanje procesa oblikovanja in izvajanja zunanjepolitičnih odločitev. Naloga tudi ni analiza nemške zunanje politike, temveč le izbrane zunanjepolitične odločitve. A tudi v tem okviru mora naloga izpostaviti tiste časovne in vsebinske smernice nemške zunanje politike, ki predstavljajo ozadje odločitve.

Naloga se predmeta človekovih pravic in etične (vrednotne) razsežnosti zunanjepolitičnih dejanj dotika le v okviru analize študije primera ter ne posega globlje in/ali širše od tega. Naloga 'vrednotno zunanjo politiko' omenja kot idejno zasnovo in ne govori o 'vrednotni diplomaciji' oziroma 'diplomaciji človekovih pravic kot sredstvu izvajanja zunanje politike človekovih pravic'.

Naloga ni poglobljena obravnava celote nemško-kitajskih odnosov. Ravno tako se ne ukvarja s samo naravo in problemom kitajsko-tibetanskih odnosov. Vsebine odnosov se dotakne le na tistih raziskovalnih točkah naše naloge, kjer se nam to za osvetlitev ozadja študije primera zdi primerno in potrebno.

2 VPRAŠANJE TEORETSKEGA DISKURZA KOGNITIVNO-PSIHOLOŠKE IN SOCIOLOŠKE ZUNANJEPOLITIČNE ANALIZE

It is about human factor in politics!
(Pye 1997, 241).

The worth of a state, in the long run, is the worth of the individuals composing it
(John Stuart Mill v Wilkinson 2007, 56).

Da das Ziel gegeben ist - die Choreographie der internationalen Bühne aufzuzeichnen - sollte sich der Theoretiker bemühen, alle Elemente festzuhalten
(Raymond Aron v Wilhelm 2006, 6).

*Der Politikwissenschaftler leuchtet den Begriff der Politik erst dann angemessen aus, wenn er der herkömmlichen Trias der Politik-Begriffe einen vierten hinzufügt: zu **polity**, **politics** und **policy** gehört als vierte Dimension die des **politician***
(Weihnacht in Korte v Frölich 2002).

The third image (the systemic level) describes the framework of world politics, but without the first and second images there can be no knowledge of the forces that determine policy; the first and second images (the level of the individual and the level of the nation-state) describe the forces in world politics, but without the third image it is impossible to assess their importance or predict their results
(Waltz v Jackson in Sorenson 1999/2007b, 230).

Obstaja več načinov, kako si lahko razložimo zapletenost svetovne politike. Na eni strani se lahko odločimo za podlago različnih miselnih šol in/ali pogledov na svet, medtem ko se na drugi strani lahko osredotočimo na različne ravni analize (Shimko 2005, 65). Kot trdi Shimko (2005, 65), vsakršno kolikor toliko popolno razumevanje svetovne politike in/ali razumevanje le izbranega določenega zunanjepolitičnega dogodka najverjetneje vključuje vse možne ravni analize. Hkrati **miselne šole proučevanja mednarodnih odnosov sekajo prek vseh omenjenih ravni analize** (Shimko 2005, 65). Zagovorniki realistične šole npr. razmišljajo tako o predpostavkah človekove narave (individualna raven analize) kot o posledicah stanja mednarodne anarhije (sistemska raven analize) (Shimko 2005, 65). Oba načina, tako miselne šole kot ravni analize, sta le dve različni organizacijski shemi za osmišljanje in raziskovanje svetovne politike (Shimko 2005, 65).

2. 1 POLITIČNA PSIHOLOGIJA IN INDIVIDUALNA RAVEN PROUČEVANJA ZUNANJE POLITIKE

*History is not primarily the product of deep, irresistible forces;
it is a clash of wills and a stage for leaders who are
either the carriers of new principles or the creative defenders of past experiences*
(Hoffmann v Starr 1984, 14).

*International relations cannot, /.../, be confined to intergovernmental relations
and conclusions based on the assumption that they (i.e., psychological studies)
fail to provide an adequate foundation for prediction and control.
The minds of individuals /.../, the influences that affect them, and the
influences they exert, both domestic and foreign, must be taken into account by examining their minds*
(Quincy Wright v Rosati 1995, 51).

»P/olitika je vedno bila in vedno bo teater človečnosti« (Kjurbeweit 2009, 129), natančnih in malo manj natančnih izbir besed, igranih in včasih tudi popolnoma iskrenih kretenj, obraznih izrazov, skratka psihologije v njenem najglobljem pomenu. En trzljaj, trenutek (ne)zaznanega (ne)obotavljanja lahko vzbudi občutek (ne)ugodja, (ne)zaupanja. Prava politika pravzaprav predstavlja najvišjo umetnost medsebojnega človeškega komuniciranja. In **cilj vsake psihološke analize je, da »n/eopazno naredi opazno«** (Malici 2006, 39).

Politična psihologija mednarodnih odnosov se zanima za vsebino, ki se velikim teorijam mednarodnih odnosov zdi iracionalna (Krell 2009, 418). Krell meni (2009, 418), da je povsem neupravičeno, da je njena teoretična tradicija vedno ob robu proučevanja, saj se veliko pojavnih oblik mednarodnih odnosov, kot so (napačne) zaznave in (napačne) sovražne podobe, z načini razmišljanja velikih miselnih šol ne morejo (ali le delno) razložiti. Pri **politični psihologiji mednarodnih odnosov** gre ravno tako za 'konstrukcijo resničnosti', le da z drugačnega vidika kot

pri konstruktivizmu (Krell 2009, 418).¹⁴ Predvsem gre za **subjektiviteto posameznikov in skupin**, za psihološko in psihoanalitično razsežnost obdelave informacij, za (napačna) zaznavanja in preračunavanja, oblikovanje lastnih podob in podob sovražnikov, za *intraprosihične* konflikte ter posledice vsega tega na politično delovanje (Krell 2009, 418). Mintz (v Mintz in DeRouen 2010, 68) se temu mnenju pridružuje in je tisti, ki je vpeljal **zasnovo 'behavioralnih mednarodnih odnosov'** (angl. *behavioral international relations*), ki ponazarja **združeno paradigmo vsega, kar ni 'teorija racionalne izbire'**.¹⁵ Vse, kar Mintz vključi v to paradigmo,¹⁶ **razdeli na** (Mintz in DeRouen 2010, 69 in 98): **(a) alternative zasnove 'modela racionalnega akterja'**¹⁷ in **(b) psihološke dejavnike**,¹⁸ **ki oblikujejo proces zunanjepolitičnega odločanja.**

Tudi Quincy Wright meni, da je mesto **psihologije v samem jedru discipline mednarodnih odnosov** (Rosati 1995, 51).¹⁹ Spoznanja o **povezanosti psihologije in politike** niso le zelo zanimiva, temveč tudi tista, ki odločajo o razporeditvi moči (nem. *Machtentscheidend*) (Roll 2001/2009, 53). Ko govorimo o **politični psihologiji**, pravzaprav govorimo o **interdisciplinarnem področju**, pri katerem področje psihodinamične psihiatrije ni zadovoljivo in/ali zadostno analitično orodje, saj gre predvsem za **pravilno umestitev političnega akterja v njegovo zgodovinsko, kulturno in politično ozadje** (Post 2004, xv). To pomeni, da se s **'posrednim ocenjevanjem osebnosti in političnega vedenja tujih voditeljev'** (angl. *indirect assessments of the personality and political behavior of foreign leaders*) ukvarjamo tudi z delom kulturne antropologije, ki se usmerja na kulturo in osebnost, s politično sociologijo in politično znanostjo, osredotočeno na voditeljstvo, z družbeno psihologijo, zgodovino in z izbranimi območnimi študijami (Post 2004, xv-xvi). Za boljši vpogled v obsežnost psihološko-političnega raziskovanja smo navedli najprej pregled glavnih psihološko-teoretičnih pristopov, ki se na splošno uporabljajo v politologiji (glej prilogo A)

---

¹⁴ **Konstruktivizem kot rešitev vidi učenje (kognitivno evolucijo) in posledične nove ideje** (Krell 2009, 379). Toda na žalost ne obstaja le napredno učenje in s tem nastajanje novih idej, ki naj bi realnost primerno predstavljale (Krell 2009, 378). **Obstaja tudi patološko učenje in zelo veliko 'starega mišljenja'** (nem. *altes Denken*), torej starih idej (Krell 2009, 378). **Tukaj svoje mesto najde le politična psihologija mednarodnih odnosov** (Krell 2009, 378).

¹⁵ **Tradicionalno se je zunanja politika razlagala z vidika 'racionalnega akterja'** (Rosati 1995, 50). »P/olitični realizem /.../ meni, da je racionalna zunanja politika dobra zunanja politika, saj edino racionalna zunanja politika minimizira tveganja in maksimizira koristi ter tako zadovoljuje moralne zapovedi po preudarnosti in politične zahteve po uspešnosti« (Morgenthau 1995, 83).

¹⁶ **Vanjo je vključil** (v Mintz in DeRouen 2010, 68): **(a)** teorijo verjetnosti; **(b)** polihevristično teorijo; **(c)** kibernetično teorijo; **(č)** analizo operativne kode; **(d)** psihologijo voditeljic/voditeljev; **(e)** teorijo čustev; **(f)** predsodke in napačne zaznave; **(g)** podobe; **(h)** obdelavo informacij; **(i)** uokvirjanje vsebin.

¹⁷ **Alternative** so (v Mintz in DeRouen 2010, 69): **(a)** teorija verjetnosti; **(b)** polihevristična teorija; **(c)** birokratska politika; **(č)** organizacijska politika; **(d)** zasnova omejene racionalnosti; **(e)** kibernetična teorija.

¹⁸ **Nabor psiholoških dejavnikov** vključuje (v Mintz in DeRouen 2010, 98): **(a)** kognitivno doslednost; **(b)** 'priklicni sklop' (angl. *evoked set*); **(c)** čustva; **(č)** podobe; **(d)** sistem prepričanj in shem (spoznavno-miselni vzorec); **(e)** analogije in učenje; **(f)** osebnost voditeljice/voditelja; **(g)** slog voditeljice/voditelja.

¹⁹ Medtem ko Post (2004, 17) za očeta politične psihologije imenuje Lasswell-a, Gross Stein-ova (1994, 1) za enega od očetov (mednarodne) politične psihologije imenuje **Alexandra L. George-a**. On je tisti, ki je **trajno zarisal načrt raziskovanja psihologije mednarodnih odnosov** (Gross Stein 1994, 1). Kot prvi zbirki znanstvenih raziskav o politični psihologiji se največkrat omenjata Knutsonova *Handbook of Political Psychology* iz leta 1973 (Knutson 1973) in zbirka Margaret G. Hermann *A Psychological Examination of Political Leaders* (Hermann in Milburn 1977) (Sears in drugi 2003). Deset let kasneje sledi še *Political Psychology* (Margaret G. Hermann 1986). Najnovejša je bila izdana leta 2003, in sicer je to *Oxford Handbook of Political Psychology* (Sears in drugi 2003).

(Sears in drugi v Sears in drugi 2003, 4–12) in nato pregled politično-psiholoških teorij, ki se uporabljajo pri proučevanju mednarodnih odnosih (glej prilogo B) (Krell 2009, 427).

Z odločitvijo, da je **ključen okvir razmišljanja naše naloge zamišljen z vidika pomena obeh omenjenih meta-pristopov** splošne razlage političnega vedenja, smo posegli na področje **'ravni raziskovanja'** mednarodnih odnosov in zunanje politike. Gre za **'mikro-makro'**²⁰ **zunanjepolitično analizo'**.²¹ S tem **pristopom zunanjepolitične analize, obogatenim z dvema, še vedno precej podcenjenima kognitivno-psihološkima in družbenima dejavnikoma**, diplomsko nalogo tudi zaključimo (glej prilogo U). **Ravni analize** naj bi omogočile jasnejši vpogled v zapleteno okolje zunanje politike in s tem možnost osredotočenja na tisto, kar je za določen raziskovalen problem pomembno (Bojinović Fenko 2010, 82). Neackova (2003, 11 v Bojinović Fenko 2010, 82) jih imenuje **'vstopne točke' raziskovanja**. Strinjamo se, da je pri vsakem analitičnem primeru potrebno prepoznati in zasledovati več različnih vrst vplivov (ravni analize) (Russett in Starr 1996, 84; Nye 1997). **Odločitev 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja' je omejena s prav vsemi ravnmi analize** (Russett in Starr 1996, 85). **To bo pokazala tudi naša študija primera. Vsaka raven opisuje eno od okolij, znotraj katere mora odločevalka/odločevalec delovati** (Russett in Starr 1996, 86). **In prav vsaka raven vpliva na priložnosti, ki so (ne)dosegljive, na podobe in predstave, ki jih ima in na način, kako izbere** (Russett in Starr 1996, 85). To pomeni, **da 'prevladujoča enota zunanjepolitičnega odločanja' deluje in ravna v zelo zapletenem okolju** (Russett in Starr 1996, 86).

V večina teoretikov mednarodnih odnosov sprejema najmanj tri ravni analize: posameznika (največkrat kot odločevalko/odločevalca), enoto (največkrat državo) in sistem (Buzan 1995, 203).²²

---

²⁰ **Makro** dejavniki nam skušajo povedati, kaj se je zgodilo zaradi zunanjih dejavnikov. **Mikro raven** pa prikazuje zgodbo, ki poskuša razumeti pomen dogodkov s stališča ljudi znotraj enot (Russett in Starr 1996, 76). Avtorja razmišljanje zaključita s tem, da so **vprašanja medsebojno povezana prek vseh ravni** (Russett in Starr 1996, 76). **Izbiri ravni analize** narekuje naša teorija in dostopnost podatkov, a izbira ne more biti poljubna. Treba je prepoznati in zasledovati več različnih vrst vplivov (Russett in Starr 1996, 84). **Razlogi različnih ravni se med seboj dopolnjujejo in ne izključujejo** ter prispevajo k boljšemu razumevanju (Russett in Starr 1996, 84).

²¹ Tukaj je potrebno omeniti, da za ta okvir raziskovanja poznamo dva različna sklopa terminologije in intelektualne tradicije (Carlsnaes 1992, 246). Naša naloga uporablja oba. V **ameriški razpravi** je to **'mikro-makro' diskurz**, medtem ko v **evropski razpravi** govorimo o **odnosu med akterjem in strukturo** (Carlsnaes 1992, 246). Ameriški diskurz poudarja splošno razliko med manjšimi in večjimi obsegi družbenih fenomenov *per se*, medtem ko evropska tradicija bolj natančno poudarja odnos med akterjem (posameznik ali kolektiv, čeprav največkrat posameznik) in družbeno strukturo (birokracija, institucije, država) (Carlsnaes 1992, 246). Ključna razlika je, da se **ameriški diskurz lahko povzame v okviru širšega pristopa 'ravni analiz'**, medtem ko se **evropski ukvarja predvsem s povezavo med 'namenskim vedenjem'** (angl. *purposive behaviour*), ki je odločujoča značilnost akterjev in **'družbenih struktur' na kateri koli ravni družbene analize** (Carlsnaes 1992, 246). V tej geografski ločnici so tudi odstopanja in britanska raziskovalca Hollis ter Smith (1990 v Carlsnaes 1992, 246) sta se glede diskurza 'akter-struktura' odločila govoriti v okviru pristopa 'ravni analize' *à la américain*.

²² V okviru različnih ravni analize tako na mednarodne pojave največkrat gledamo z **vidika vloge posameznika kot političnega voditelja, z vidika nacionalne države in z vidika svetovnega sistema** (Shimko 2005, 65). Tudi Yan (2008, 136) omenja **sistem, državo in posameznika** kot tri najbolj splošne ravni analize v mednarodni politični teoriji. A Yan (2008, 135) hkrati v tem okviru opredeli **le dve ključni analitični spremenljivki**, ki se uporabljata za razlago političnih pojavov, in sicer enoto akterja (posameznik in/ali država kot *unit actor*) ter s tem **'analizo ravni enote'** (angl. *unit level analysis*) in enoto mednarodnega sistema ter s tem **'analizo ravni sistema'** (angl. *system level analysis*). Tako dejansko govori le o **dveh analizah, unitarni**, ki se osredotoča na spremembe v enoti akterja ter **sistemski**, ki opazuje

Buzan (1995, 198) je sicer mnenja, da se sami ideji 'ravni analize' posveča premalo pozornosti. Govori o **'problemu ravni analize'** (angl. *level of analysis problem*), katerega opredeli kot »/k/ako prepoznati in delovati z različnimi tipi lokacij, v katerih najdemo vire razlag za opazovane fenomene« (angl. *»/h/ow to identify and treat different types of location in which sources of explanation for observed phenomena can be found«*) (Buzan 1995, 199). Navede tri ameriške raziskovalce, ki so diskurz odprli in razmišljanje o njem prenesli v družbeno vedo ali znanost o mednarodnih odnosih, in sicer Waltz-a, Kaplan-a in Singer-ja²³ (Hollis in Smith v Buzan 1995, 200). Kenneth Waltz naj bi bil pravzaprav prvi (v Jackson in Sørensen 1999/2007b, 227; Nye 1997, 29; Carlsnaes v Smith in drugi 2008, 89), ki je vpeljal pristop ravni analize v svoji raziskavi iz leta 1959. Raziskoval je vzroke vojne in jih iskal na treh ravneh analize, na ravni posameznika, države in sistema (Jackson in Sørensen 1999/2007b, 227–28). Waltz sicer ni omenjal ravni temveč 'podobe' (angl. *images*) (Nye 1997, 29). Za Waltz-a je značilno tudi, da se je v kasnejših delih razvrstitveni ravni posameznika odpovedal (Buzan 1995, 203). Z vključitvijo Singer-jevih²⁴ dveh ravni analize se opozori na dve temeljni tradiciji obravnave zunanje politike, in sicer na raven države (analiza vpliva notranjih dejavnikov ali 'aktersko specifične teorije') in na raven mednarodnega sistema (analiza vpliva zunanjih dejavnikov ali 'aktersko splošne teorije') (Carlsnaes 2002, 334 in Hudson 2005 v Brglez 2011, 548). Kot meni Buzan (1995) nekateri teoretiki razvijajo celo povsem svoje sheme ravni, ki povzročajo le 'zmedo'²⁵ in kot primer omeni celo Rosenau-a²⁶.

James N. Rosenau, »/o/če zunanje politike kot znanstvene discipline« (Bučar 2001, 142 in Bojinović Fenko 2010, 65), **je prepričan, da se vse zunanjepolitične analize zunanjih**

---

spremembe v mednarodnem sistemu (Yan 2008, 136).

²³ Singerjev prispevek naj bi bil najmanj pomemben in to kljub temu, da je s svojim člankom vplival na zavedanje o ideji in na to, da se je besedna zveza 'ravni analize' v teoretičnem diskurzu sploh pričela uporabljati (Buzan 1995, 201).

²⁴ Singer (1961) je prvi, ki je opredelil 'problem ravni analize' (Brglez 2011, 548). S tem je vpeljal bistveno razlikovanje notranjih in zunanjih vplivov na zunanjo politiko (Russett in Starr 1996, 74). Ko **Singer** (1961, 89) govori o relativni uporabnosti obeh ravni, poudari (1961, 89–9), da obstaja le malo dvoma v to, **da je 'podsistemska raven ali akterska usmeritev'** (angl. *sub-systemic or actor orientation*) **precej bolj plodna in omogoča bolj natančno raziskovanje zunanjepolitičnih procesov**. S tem je omogočeno, da gremo prek omejitev sistemske ravni in 'vzajemnost' (angl. *correlation*) nadomestimo z bolj pomembno 'vzročnostjo' (angl. *causation*) (Singer 1961, 90). Singer tudi poudari (1961, 90), da je obravnaval le dve splošni smeri (ravni) in da je na voljo še več drugih, morebitno bolj plodnih smeri in se je potrebno neprestano zavedati prisotnosti in uporabe vseh.

²⁵ To bi rešili s tem, da se v 'zmedi' prepozna nerazrešen konflikt kaj naj ravni predstavljajo, namreč ontološka opredelitev vidi ravni kot različne enote analize in epistemološka kot tipe spremenljivk, ki razlagajo vedenje določene enote (Moul 1973, 495 v Buzan 1995, 203).

²⁶ Russett in Starr (1996, 76) omenita, da je njuna opredelitev ravni analiz v knjigi 'Svetovna politika' prirejena iz sheme kakršno je **James N. Rosenau** uporabil v dopoljnjeni izdaji *The Scientific Study of Foreign Policy* (1971/1980). Na **ravni posameznice/posameznika** ju zanima kako se oseba, ki zavzame osrednjo vlogo pri ustvarjanju zunanje politike, razlikuje od drugih, ki so ali bi lahko zavzeli to vlogo in poudarita, da je potrebno vzpostaviti razmerje med razlikami v osebnostnih značilnostih odločevalcev in razlikami v odločitvah, ki jih sprejmejo (Russett in Starr 1996, 77–81). Na naslednji ravni ju zanima **vloga** kateri sledi **raven strukture vlade** znotraj katere odločevalka/odločevalec deluje (Russett in Starr 1996, 77–81). Naslednja raven so **značilnosti družbe** v kateri odločevalci vladajo in živijo: **»/T/o kar neki voditelj lahko stori in želi narediti, je predvsem določeno z vrsto države, ki jo predstavlja«** (Russett in Starr 1996, 77–81). Predzadnja raven so **spleti odnosov**, ki obstajajo med nacionalno državo odločevalca in drugimi mednarodnimi dejavniki (akterji) (Russett in Starr 1996, 77–81). Sicer omenjata svetovni sistem, a ga opredelita le kot **sistem**, ki je za njiju **»/s/klop med seboj učinkujočih elementov«** (Russett in Starr 1996, 77–81).

vedenjskih vzorcev družb razlagajo na osnovi petih sklopov (oz. ravni) in sicer: **posameznika**,²⁷ vloge,²⁸ vladne ravni,²⁹ **družbene ravni**³⁰ in sklopa sistemskih spremenljivk³¹ (Rosenau 1971/1980). Ugotovil je, da je mogoče vse vplive na zunanjo politiko razvrstiti glede na raven analize in da je potrebna določitev sorazmerne pomembnosti spremenljivk različnih ravni (Russet in Starr 1996, 281 v Bojinović Fenko 2010, 81). Analizo je imenoval kot '**predteorijo zunanje politike**', saj je menil, da **še ne obstaja dovolj znanstvenega preverjanja, da bi lahko oblikovali splošno 'teorijo zunanje politike'** (Bojinović Fenko 2010, 81). Prikaz ideje 'ravni analize' zaključujemo s Hudsonovo³² (2007, 165), ki meni, da 'teorija analize zunanje politike' ni le bogata, večdisciplinska in osredotočena na odločanje, temveč tudi '**večravenska**' (angl. *multilevel*). Njen ključen prispevek je teoretična integracija ravni, saj spremenljivke vseh ravni z medsebojnim (so)učinkovanjem izboljšajo kvaliteto razlag in ocen (Hudson 2007, 165).

V okviru 'teorije analize zunanje politike' so se izostrile predvsem ravni pod ravnijo nacionalne države, kar je skladno z njenim teoretiziranjem v aktersko specifičnem okviru (Bojinović Fenko 2010, 83). **Za namen naše naloge, glede na ravnokar omenjeno in glede na širši okvir *dispozicionizma* ter njegovega okvira utemeljevanja pomena osebnosti, izpostavljam omeščenost pomena 'teorije osebnosti' in 'individualne ravni analize'.**

Tako izpostavljam sklop ravni izvajanja zunanjepolitične analize, kot jih je uporabil Jerrold M. Post (2004). Za ta model zunanjepolitične analize smo se odločili zato, ker pravzaprav nihče od teoretikov mednarodnih odnosov izrecno ne izpostavi raziskovalne ravni osebnosti in političnega vedenja. Navaja naslednje ravni analize (Post 2004, 16–7): **(a)** analiza racionalnega (razumnega) nacionalnega akterja; **(b)** analiza birokratske politike; **(c)** analiza skupinskih procesov; **(č)** analiza **(individualnega) posameznega akterja**; **(d)** analiza **osebnosti in političnega vedenja**. Post analizo osebnosti vidi kot **povsem samostojno raven analize zunanjepolitičnih odločitev** in tako pravzaprav govorimo o 'teoriji osebnosti'. Delno so tej opredelitvi blizu A. L. George, Holsti in danes Hudsonova. **A. L. George** je oblikoval '**tripartitni sistem ravenske analize**', ki poudarja enote raziskovanja pod ravnijo sistema, in sicer posameznika, majhno skupino in organizacijo (Gross Stein 1994, 9). »/V/sak od teh treh podsistemov je sposoben nastanka in oblikovanja posebnega sklopa bolj ali manj prilagodljivih se načinov obvladovanja

²⁷ Tukaj omenja edinstvene značilnosti posameznih zunanjepolitičnih odločevalk/odločevalcev, njihove vrednote, talente in izkušnje, **torej vse, kar njihove zunanjepolitične izbire razlikuje od drugih** (Rosenau 1971/1980). Kot primer je navedel Dulles-ove verske vrednote in De Gaulle-ovo vizijo veličastne Francije (Rosenau 1971/1980).

²⁸ Tukaj poudari zunanje vedenjske vzorce, ki jih opredeljuje vloga, katero posameznica/posameznik ima (in igra) (Rosenau 1971/1980).

²⁹ Gre za tiste vidike vladnih struktur, ki vplivajo na zunanjepolitične izbire (Rosenau 1971/1980).

³⁰ Tukaj piše o **vplivih nevladnih vidikov družbe** na zunanje vedenjske vzorce in **kot primer omenja vrednotno usmeritev države in/ali nacionalno enotnost** (Rosenau 1971/1980).

³¹ Pod sklop sistemskih spremenljivk navede vse nečloveške vidike zunanjega okolja neke družbe (Rosenau 1971/1980).

³² Hudsonova meni (2007, 167), da **članek Rosenau-a iz leta 1964 o 'predteoriji'** (angl. *pre-theory*) **ni le eden od utemeljitvenih člankov 'teorije analize zunanje politike', ampak tudi prezgodnji poskus teoretične integracije te teorije. O tem je razmišljal, ko polje raziskovanja zunanje politike sploh še ni obstajalo** (Hudson 2007, 167).

kognitivnih in postopkovnih nalog odločanja« (George v Gross Stein 1994, 9).

S tem, ko delujemo na individualni ravni analize (in ravni analize osebnosti politične voditeljice/voditelja), pravzaprav razmišljamo o delovanju **'prevladujoče enote odločanja'**, posledično o **voditeljstvu**³³ in **'personalizaciji'** politike ter političnega. Sama **presoja voditeljskih kvalitet ene in iste osebe** se lahko hitro in temeljito spremeni ter je tako **odvisna od časa in mesta opazovanja (opazovalca)** (Walter 2009, 377). **Otto von Bismarck, Konrad Adenauer, de Gaulle in Churchill niso bili vedno in vsakomur močni voditelji** (Walter 2009, 377). Hargrove (1967 v Niclauß 1988, 72–3) z ugotovitvijo lastne analize voditeljstva, da se **ljudje bolj kot na ideje odzivajo na 'posebne posameznike'** (angl. *specific individuals*), potrjuje pomen politične psihologije. **Individualna raven analize oziroma proučevanje vloge edinstvenih posameznikov** je vsekakor eden od pomembnih načinov raziskovanja mednarodnih odnosov in svetovne politike.

Z vodilno vlogo političnih osebnosti se vse od njenih začetkov ukvarja tudi politična teorija (Niclauß 1988, 70; Müller 1999, 1–2), ne nazadnje je »/z/godovina politične misli zgodovina moralnega vrednotenja politične moči« (Morgenthau v Art in Jervis 1996). Niclauß (1988, 70) omenja Platonove 'filozofske kralje', Machiavellijev poudarek osebnega izvajanja moči v njegovem najbolj znanem delu *Vladar* (ital. *Il Principe*), Hobbovo protislovno opravičevanje absolutne monarhije in Rousseauja, sicer očeta 'rousseaujevske obče volje'³⁴ (fr. *volonté générale*), ki je v okoliščinah ustanavljanja držav dopuščal obsežna pooblastila prvemu zakonodajalcu (fr. *à tous égards un home extraordinaire dans l'Etat*) in v kriznih okoliščinah najvišjemu odločevalcu (fr. *chef suprême*). **Novejša raziskovanja o vodilnih vlogah političnih osebnosti in o težnjah 'personalizacije odločanja'** (gre za odločanje z močno osebno noto) **tako niso nič drugega kot ponovno odkrivanje politično stvarnega stanja, ki obstaja vse odkar ljudje razmišljajo o političnem.** Duverger (v Niclauß 1988, 70) tako ugotavlja, da ni 'personalizacija moči' (nem. *Personalisierung der Macht*) (fr. *personnalisation du pouvoir*), ampak neosebno izvajanje moči (fr. *dépersonnalisation du pouvoir*), tisto, kar je pravzaprav nenavadno.³⁵ Meni, da sta **prevladujoča**

³³ Po Walterju (2009, 378) imajo nemški politologi velik problem z opredelitvijo voditeljstva. Tako, kot se ne najde same definicije voditeljstva kot predmeta znanstvenega proučevanja, se tudi s samim proučevanjem ukvarja zelo malo nemških političnih znanstvenikov (Walter 2009, 378). Walter (2009, 378) kot izjemo navaja knjigo Karl-Rudolf Korte-ja z naslovom 'Voditeljstvo v politiki in gospodarstvu' (nem. *Führung in Politik und Wirtschaft. Instrumente, Stile und Techniken*). Razlog za **pomanjkanje znanstvenega proučevanja voditeljstva v Nemčiji** je na eni strani v stigmatizaciji pojma na osnovi nemške zgodovine in na drugi strani v (posledični) osredotočenosti nemških politologov na družbene procese in strukture (Walter 2009, 379). Hkrati družboslovno raziskovanje politične osebnosti v Nemčiji izgublja na pomenu zaradi rastočega prepričanja, da le-ta sama po sebi izgublja na pomenu zaradi 'medijske demokracije', ki osebnost z danes na jutri bodisi povzdigne bodisi potepta in tako pravzaprav ni časa, da bi se tista prava moč voditeljstva lahko razvila (Walter 2009, 379).

³⁴ Niclauß nam ne nudi prevoda ali priredbe izraza *volonté générale*. Naloga ga povzema po Kurnik (2005, 99).

³⁵ V evropski zgodovini je **obdobje absolutizma najvišja točka identifikacije moči in osebe**. Hkrati je to obdobje z izgrajevanjem uradništva uvedlo tudi 'depersonalizacijo' državnih funkcij ter ustavno razdelitev oblasti, ki je osebno moč monarhov omejila in jo razdelila med druge institucije (Niclauß 1988, 70). 'Personalizirano' izvajanje moči je na evropskem območju z začetkom 20. stoletja veljalo za pokazatelja avtokratskih sistemov, ki naj bi onemogočali razvoj ustavnodemokratskih držav (Niclauß 1988, 70). Po 1. svetovni vojni z italijanskim fašizmom nastane nova različica 'personalizacije moči' in v Nemčiji je politik, kot je bil Bismarck, predstavljal avtoritativno predstavo države, vse dokler

vloga nemškega kanclerja in vodilna vloga britanskega predsednika vlade **najbolj pomembna evropska primera modernih teženj 'personalizacije', ki se osredotočajo na 'človeka na vrhu'** (nem. *Mann an der Spitze*) (Duverger 1973 v Niclauß 1988, 281). Ta razvoj vidi kot vrnitev k iracionalnemu in h karizmatičnemu izvajanju moči ter ga zaradi razvoja novih informacijskih propagandnih tehnik vidi kot neizogibnega (Duverger 1973 v Niclauß 1988, 281).

Individualna raven analize bo v nadaljevanju naloge predstavljena v okviru enega od področij raziskovanja 'teorije analize zunanje politike', in sicer procesa zunanjepolitičnega odločanja. Na tej ravni posameznikovega zunanjepolitičnega delovanja se delno osredotočimo tudi na (ne)pomen idiosinkratičnih osebnostnih značilnosti posameznih odločevalk/odločevalcev. In s tem, ko razmišljamo o politični psihologiji in delujemo na individualni ravni raziskovanja mednarodnih odnosov, pravzaprav **razmišljamo o ključnem vprašanju, ki se glasi, kdaj na zunanjepolitično vedenje in/ali dejanje vpliva idiosinkratična osebnost politične voditeljice/voditelja.**

2. 2 KRATKA INTELEKTUALNA ZGODOVINA TEORIJE ANALIZE ZUNANJE POLITIKE

Če se napovedi velikih državnikov izkažejo za napačne,
kaj potem lahko pričakujemo od manj sposobnih umov?
(Morgenthau 1995, 98)

Največja težava pri teoretičnem raziskovanju narave in načinov delovanja mednarodne politike je nejasnost gradiva, /.../. Po eni strani so dogodki, /.../, edinstveni: /.../. Po drugi strani pa so si dogodki podobni, /.../. /.../ naj opozorimo, da ni nejasnost dogodkov, /.../, nič drugega kot posebna vrsta splošne ovire, na katero sicer naleti človekovo razumevanje
(Morgenthau 1995, 92-3).

---

ni »!'Führer' kot voditelj totalitarnega gibanja na svoj poseben način personalizacijo moči diskreditiral« (Niclauß 1988, 71). Kratek in šibak vpliv absolutizma v anglosaksonskih (Združenih državah Amerike, Kanadi in Veliki Britaniji) demokracijah je vplival na razvoj bolj sproščenega odnosa do 'personalizacije moči'. Fašistična gibanja po prvi svetovni vojni tam niso naletela na plodna tla in zato med nastajanjem demokratičnih institucij in vodilne vloge močnih osebnosti ne zasledimo načelnega protislovja. Tako se vloga britanskega predsednika vlade v 19. stoletju oblikuje brez prekinitve kontinuitete ustavnega razvoja (Niclauß 1988, 71). Večkrat so omenjene vzporednice med vlogo britanskega predsednika vlade in 'kanclerjevo demokracijo' ter tudi oblikovanje nemškega sistema naj bi se zgledovalo po britanskemu sistemu (Niclauß 1988, 71). Omenja se primerjave tudi z ameriško predsedniško demokracijo, in sicer v smislu vplivanja ameriških volilnih kampanj na predstavljanje vodilnih politikov v Nemčiji. **'Politično voditeljstvo'** (angl. *political leadership*) se **tam vidi kot samoumeven sestaven del političnega življenja in zato lahko, kljub različnim ustavnim in strankarskim strukturam, z vidika voditeljstva govorimo o posebnem 'načinu anglosaksonske demokracije'** (nem. *Typus der angloamerikanischen Demokratie*) (Niclauß 1988, 71). **Toda sama pobuda za znanstveno razpravljanje o 'personalizaciji moči' in o naraščajočem pomenu šefov vlad** (torej 'prevladujočih enot odločanja') ni **prišla iz Velike Britanije ali Združenih držav Amerike, temveč iz Francije** (Niclauß 1988, 72). Ko je leta 1958 na oblast prišel Charles de Gaulle, praksa vladanja 'njegove' pete republike vodi k oživitvi omenjene razprave, katere prvi rezultati so bili oblikovani leta 1964 na kolokviju francoske družbe za politično znanost v Dijonu (Niclauß 1988, 72). **In čeprav naj bi 'personalizacija moči', glede na zgodovinske izkušnje in razvoj, veljala za nekaj povsem normalnega, natančnejša opredelitev pojma naleti na težave** (Niclauß 1988, 72). Niclauß (1988, 72) svoj pogled na nemško 'kanclerjevo demokracijo' poveže s preudarki Alberta Mabileau-ja, iz leta 1960 v *Revue Française de Science Politique*. Mabileau loči med objektivnim dejanskim stanjem zgostitve moči v rokah šefov vlad na eni strani in subjektivnimi pričakovanji ter vrednotnimi predstavami volilnega telesa (vključno z iskalci moči na strani opozicije) na drugi strani (Niclauß 1988, 72).

Medtem, ko 'teorija analize zunanje politike' pred drugo svetovno vojno ni obstajala (Hudson in Vore 1995, 212), so se že v tridesetih letih prejšnjega stoletja začeli sistemski napor vključevanja psihološko-kognitivnih pristopov³⁶ v raziskovanje mednarodnih odnosov (Rosati 1995, 50). Razvoj politične psihologije in njenega pomena za mednarodne odnose in analizo zunanje politike zaznamujejo tri obdobja³⁷ z dvema ključnima teoretičnima deloma³⁸ raziskovalca **Jervisa**,³⁹ ki trdi,

---

³⁶ Na splošno gre pri **kognitivni analizi zunanje politike** za **pomen vloge prepričanj in podob odločevalcev** in oblikovalcev politik. Vprašamo se, kako prepričanja in podobe vplivajo na zunanjepolitično dejanje. Pri tem nas zanima, kako pomembni so kognitivni dejavniki v primerjavi z drugimi viri zunanje politike, na primer z birokratskimi, notranjimi in sistemskimi. Pri tej analizi je potrebno vedeti, da **politični znanstveniki ločijo med zasnovno kognicije** (prepričanja, zaznave in obdelava informacij) in **zasnovno osebnosti** (čustva in motivacijske značilnosti) (Rosati 1995, 68). **Psihologi se na drugi strani z osebnostjo ukvarjajo kot s široko, generično zasnovno, ki vključuje vse prej omenjeno** (Rosati 1995, 68). Ko smo zgoraj omenili **behaviorizem** kot psihološko smer proučevanja, katere predmet raziskovanja je le obnašanje, ki ga je moč objektivno opazovati in raziskovati ter zdaj **kognitivno analizo zunanje politike**, lahko s **kognitivnim behaviorizmom** opišemo, »/d/a se bo enota obnašala do okolja tako, kot ga razume in tolmači« (Bučar 2001, 143). Bučar meni (2001, 143), da je s tem kognitivni behaviorizem pravzaprav kritik 'okoljskega pristopa' in se približa konstruktivizmu, saj »/s/objektivno dojemanje odločevalca postane objektivna realnost« (Bučar 2001, 143). **Besedno zvezo 'kognitivni behaviorizem' sta prva uporabila Sproutova, kar dodatno razdeljujemo v nadaljevanju** (glej poglavje 2.4.1.2).

³⁷ **Prvo obdobje** zaznamuje neuspešen poskus neposrednega prenosa psiholoških zasnov na zapleteno področje mednarodne politike (Rosati 1995, 51). **V drugem obdobju** se začne **sistematično raziskovanje prepričanj in podob zunanjepolitičnih odločevalcev** (Rosati 1995, 52). Delovna predpostavka je bila, da ideje in misli o okolju s strani odločevalcev vplivajo na zunanjepolitičen proces (Rosati 1995, 52). Za to obdobje je značilna razširjenost 'teorije kognitivne doslednosti' (Rosati 1995, 53). Za **obdobje sedemdesetih in osemdesetih let** je značilna **kognitivna revolucija različnih zasnov posameznika in njegovih razlag okolja** ter obdelave informacij (Rosati 1995, 53).

³⁸ Gre za znano delo o zaznavah z naslovom *Perception and Misperception in International Politics* (Jervis 1976) in delo o kibernetični teoriji odločanja z naslovom *The Cybernetic Theory of Decision* (Steinbruner 1974). Oba sta po Rosatiju (1995, 54) **ključni deli za kognitivni pristop raziskovanja zunanje politike**.

³⁹ **Jervis** (1967, 454–74) v svoji **razpravi o načinih napačnega zaznavanja namenov drugih držav**, na osnovi psiholoških in zgodovinskih dokazov navede naslednje **ključne napačne zaznave**: **(a)** odločevalka/odločevalec prihajajočo informacijo uskladi z lastnimi obstoječimi teorijami in podobami; zazna to kar pričakuje; obstoječe teorije bodo imele toliko večji vpliv, kolikor je velika vprašljivost in dvom v nove podatke; **(b)** odločevalka/odločevalec se bo napačno odločala/odločal, ker noče spremeniti svojih teorij in deluje v okviru že utrjenih pogledov ter nenaklonjenosti do novih informacij; **(c)** novi, in utrjenim pogledom nasprotujoči, podatki bodo prej sprejeti, če bodo prišli postopoma; **(č)** napačne zaznave najtežje spremenimo v primeru manjkajoče zasnove (pogleda) o drugih; na meje zaznavanja najbolj vplivajo izkušnje in učenje; kognitivna struktura nekoga mogoče enostavno ne vključuje zasnove za sprejetje novega fenomena; na drugi strani lahko pozna zasnovo, a ne verjame, da le-ta zrcali nov fenomen; lahko tudi ima zasnovo, a ne verjame, da je njeno uresničenje v tem trenutku možno; **(d)** do napačnega zaznavanja pride, kadar so sporočila poslana iz drugačnega okolja, kot je okolje prejemnika le-teh; **(e)** odločevalci menijo, če se dalj časa odločajo ali načrtu posvetijo veliko časa, da bo že s tem namen sporočila jasen prejemniku; **(f)** odločevalci ne sprevidijo, da dejanja, katerih namen je (pre)zrcaliti neko podobo, večkrat nimajo pravega učinka (dejanja se največkrat ne izvedejo, kot so bila načrtovana); torej lahko celo brez vpliva različnih kognitivnih struktur dejanje (oz. odločitev) pošlje neželjeno sporočilo. V okviru teh ključnih napačnih zaznav je **za nas zanimiva tista, ki omenja problem manjkajoče zasnove (pogleda) glede drugih**. Jervis tukaj omenja (1967, 466), **da do tega lahko pride v svetu hitrih sprememb in srečanju dveh neenakih sistemov in kot primer omeni napačno kitajsko podobo o zahodnem svetu v sredini 19. stoletja**. Njeno učenje o svetu je bilo počasno, odgovori na svetovne odzive neprimerni. Zahodu je bilo to prihranjeno, ker je imel moč preoblikovanja sistema, s katerim se je soočil (Jervis 1967, 466). **Na oblikovanje zasnov odločevalk/odločevalcev o mednarodnih odnosih in drugih državah naj bi prispevali trije ključni viri, ki vplivajo tudi na raven njihovih zaznavnih meja** (Jervis 1967, 467): **(a)** njena/njegova prepričanja o domačem političnem sistemu in izkušnje z njim; **(b)** pretekle izkušnje odločevalcev; **(c)** diplomatska zgodovina kot najbolj neposredno pomemben vir za odločevalčevo zaznavanje mednarodnih odnosov.

Z vidika nasprotne strani je gornjim dodal še naslednje hipoteze napačne zaznave (Jervis 1967, 474–79): **(a)** splošna nagnjenost odločevalcev, da druge države vidijo (zaznavajo) kot sovražne; **(b)** vedenjske vzorce drugih zaznajo kot bolj osredotočene in usklajene, kot v resnici so; **(c)** stališča zunanjih ministrstev zaznavajo (razumejo) kot vladna stališča drugih držav; **(č)** nagnjenost k prepričanju, da je sovražno vedenje drugih držav mogoče obrazložiti z njihovimi nameni in ne samo s preprostim odzivom sovražne države do njih; v ta okvir umesti, po njegovem mnenju najbolj splošno napačno zaznavo, da se dejanja nasprotne strani zaznavajo kot odzivi iz strahu, kar lahko vodi do spirale

da je največkrat nemogoče razložiti ključne odločitve in politike brez upoštevanja odločevalčevih prepričanj o svetu in njegovih podob o drugih (Rosati 1995, 53) in je napovedal, da bodo v strukturno šibkejšem obdobju po končani 'hladni vojni' kognitivni in drugi psihološki procesi bolj pomembni od drugih (Jervis 1994 v Post 2003/2008, 399) ter Steinbruner-ja, katerega raziskovalno delo je dejansko razvilo 'kognitivno teorijo odločanja' in s tem teoretično osnovo za kognitiven študij zunanje politike: »V/ bistvu so kognitivne operacije človeškega uma, delujoče v povezavi z organizacijsko strukturo vlade, tiste, ki postavijo delovne omejitve visoko razpršenim problemom odločanja« (Steinbruner v Rosati 1995, 54).

Hudson in Vore (1995, 209–29) razvoj 'teorije analize zunanje politike' ravno tako prikažeta z razdelitvijo na obdobja treh generacij⁴⁰ in vsako obdobje posebej raziskujeta z vidika ključnih del

---

napačnih zaznav in sovraštva; (d) kadar akterji ne skrivajo svojih namenov, predvidevajo, da nasprotna stran pravilno zaznava te 'odkrite' namene; le redko verjamejo, da jih nasprotna stran ne zaznava skozi tako prijetno podobo, kot jo imajo o sebi sami; da država A razume, kako država B zaznava politike države A, je težko, saj razumevanje lahko vključuje spor države A s svojo lastno podobo; (e) če akter težko verjame, da ga drugi zaznavajo kot grožnjo, je zanj še toliko težje sprejeti dejstvo, da zadeve, ki so njemu tako zelo pomembne, drugim pač niso; (f) akterji največkrat spregledajo dejstvo, da je določena zadeva, ki je dosledna z njihovi teorijami (pogledi), lahko dosledna tudi s strani pogleda drugih. Pri tej zadnji zaznavi opozarja predvsem na to, da moramo biti pazljivi, da podatek (informacija) v večini primerov potrjuje določeno hipotezo le zato, ker že sami verjamemo, da je le-ta pravilna in da isti podatek lahko podpre tudi povsem drugačno hipotezo.

⁴⁰ Za prvo generacijo je značilen aktersko specifičen pristop primerjalne zunanje politike (Rosenau 1961 v Brglez 2011, 548), proučevanje zunanjepolitičnih procesov odločanja (Snyder in drugi 1962 v Brglez 2011, 548) ter Sproutovo proučevanje psihološkega okolja zunanje politike (Brglez 2011, 548). Prva generacija je torej generacija, ki spada v obdobje do konca šestdesetih let (Smith 1986, 19). V tem obdobju se najprej pojavijo pristopi oziroma teorije 'srednjega dosega' (Smith 1986, 19). Najbolj izstopajoča je bila njihova težnja po razbitju pojma monolitične države, ki je prevladovala v realistični (in do neke mere behavioristični) analizi (Smith 1986, 19). Poleg tega so se osredotočili na ožji sklop dejavnikov, in sicer s predpostavko, da se zunanja politika najbolje razume z raziskovanjem vpliva določenih procesov znotraj strukture odločanja (Smith 1986, 19). Posledica so bile različne povezave na različnih ravneh, od države do države in od enega predmeta raziskovanja do drugega (Smith 1986, 19). Smith (1986, 19) pri imenovanju ključnih avtorjev združi pionirje politične psihologije in 'teorije analize zunanje politike'. Osredotočenje druge generacije ostane na odločanju, različnih učinkih nanj in na družbenem okolju (Hudson 2008, 16 v Bojinović Fenko 2010, 70). Druga generacija je obdobje sedemdesetih in osemdesetih let. Smith meni (1986, 19–20), da na spremembo raziskovanja zunanjih politik v sedemdesetih letih pomembno vplivajo trije sklopi dogodkov. Prvi je naraščajoča vloga ekonomskih dejavnikov mednarodnih odnosov (Smith 1986, 19–20). To ne pomeni, da 'teorija analize zunanje politike' ne more razložiti vloge teh dejavnikov, temveč da le-ti predstavljajo izziv zaradi osredotočenosti teorije na politično-vojaške vidike delovanja (Smith 1986, 19–20). Drugi dejavnik je zaznan padeč pomen vloge države in tretji je bilo spoznanje, da ne bo tako enostavno prišlo do splošne 'teorije analize zunanje politike', kot je to predvideval Rosenau (Smith 1986, 19–20). Značilen je prispevek Allisonovih (1971) zasnovnih modelov zunanjepolitičnega odločanja, in sicer model 'racionalnega delovalca' (vlada je pri odločanju homogen, enoten akter, ki deluje racionalno v skladu z nacionalnim interesom), model 'organizacijskega procesa oziroma obnašanja' (poudarja se pomen birokratske organizacije in 'ustaljenih/uveljavljenih postopkov odločanja' (angl. *standard operating procedures*) ter model 'vladne politike' (izpostavlja se vloga posamezne odločevalke/odločevalca kot pogajalca in delovalca v svojem lastnem interesu) (Brglez 2011, 548). Vsi trije modeli se dopolnjujejo, a najbolj uspešna je združitev drugega in tretjega (Bojinović Fenko 2010, 80–1), s čimer dobimo model 'birokratske politike' (Brglez 2011, 548). Za našo nalogo je pomembno, da omenjeni drugi in tretji model Allisonovega modela temeljita na socioloških raziskavah, ki v glavnem zanemarjajo psihološko razsežnost procesov odločanja (Bojinović Fenko 2010, 80–1). To je kritika njegovega modela, češ, da je potrebno upoštevati osebnosti odločevalcev, njihova prepričanja, izkušnje in zato Devin (2007, 50) meni, da je 'kognitiven pristop' zelo dragoceno orodje v času hitrih sprememb in kriz. Brecherja in njegove izvirne knjige o zunanjepolitičnem odločanju iz leta 1972 se v okviru druge generacije tukaj ne omenja. Za sredino osemdesetih let Smith (1986, 21) govori o metodološkem pluralizmu in navede pet glavnih pristopov raziskovanja zunanje politike. Za nas je pomemben zadnji, z za to primernim imenom 'preostali pristopi teorije analize zunanje politike' (angl. *residual foreign policy analysis approach*), ki poudarja raziskovanje s 'teorijami srednjega dosega' in vključuje skupino teorij, ki vsaka za sebe lahko razloži določen tip zunanjepolitičnega vedenjskega vzorca (Smith 1986, 21). Preostali pristopi so (Smith 1986, 21): (a) neorealističen, ki poudari ključnost strukture mednarodnega sistema pri opredeljevanju vedenjskih vzorcev držav in

raziskovalcev treh osnovnih področij raziskovanja 'teorije analize zunanje politike', in sicer **primerjalne zunanje politike, zunanjepolitičnega odločanja in zunanjepolitičnega okolja. Zhang Qingmin (2001, 18) glede bogastva in prepletenosti zunanjepolitičnega analitičnega raziskovanja ne razmišlja v okviru časovnega sosledja, temveč le-to enostavno razdeli na tri miselne šole 'teorije analize zunanje politike'. Prva je ravno tako šola primerjalne zunanje politike, drugo opredeli bolj natančno kot šolo zunanjepolitičnih struktur (mehanizmov) in procesov odločanja (kit. *waijiao juece jizhi he guocheng*) ter v okviru tretje šole, dejavniku okolja (in okoliščin) (kit. *juece huanjing*) doda še psihološki okvir odločanja (kit. *juece xinlixue*) (Zhang 2001, 18). Zhang (2001, 18) tako v okviru tretjega dejavnika sledi spodaj omenjeni Brecherjevi analizi, ki okolje razdeli na operacijsko in psihološko. Hudson in Vore (1995, 212) kot ključne raziskovalce omenjata James N. Rosenau-a, Richard C. Snyder-ja ter Harold in Margaret Sprout. Njihova teoretična dela še danes predstavljajo ključno jedro 'teorije analize zunanje politike' (Hudson in Vore 1995, 214).⁴¹**

Ko se Smith (1986, 14) sprašuje, kako se je zunanja politika razlagala pred pojavom 'teorije analize zunanje politike', meni, da je njen pojav zaznamovan prav s prvo izdajo zasnove raziskovalnega okvira avtorjev Snyder, Bruck in Sapin leta 1954 na univerzi Princeton. Knjižna izdaja sledi šele leta 1962 (Smith 1986, 28). Hudsonova (2007, 169) med klasična dela prišteje tudi **Brecherjevo analizo**,⁴² v kateri je oblikoval in izrecno izpostavil dve pomembni okolji zunanjepolitičnega odločanja, operacijsko in psihološko okolje. Starr (1984, 79) omenja pomen **Holstijevega raziskovanja** (1962), saj je njegova študija o ameriškem državnem sekretarju Dulles-u pionirska študija o raziskovanju vpliva individualnih dejavnikov na oblikovanje in izvajanje zunanjepolitičnih odločitev.

---

tako pomeni povratek k realizmu in zunanjo politiko razume z videnjem okolja/okoliščin, v katerem država mora delovati; (b) **pristop z vidika svetovnega gospodarstva**, ki sledi delu Wallerstein-a in zunanjepolitične vedenjske vzorce držav poveže z različnimi **vplivi, ki jih ima na državo njena vpetost v mednarodno ekonomijo**; (c) **pristop kvantifikacije**, ki temelji na delu treh zbirk avtorjev East in drugi (*Why Nations Act*), Wilkenfeld in drugi (*Foreign Policy Behavior*) in Callahan in drugi (*Describing Foreign Policy Behavior*), ki menijo, da se zunanjo politiko lahko razloži z zbiranjem empiričnih podatkov in na tej osnovi odkritih stalnic zunanjepolitičnih vedenjskih vzorcev; (č) **povratek 'pristopa študije primera posameznih držav'** kot najbolj priljubljenega pristopa. **Tretja generacija** je obdobje **od devetdesetih let dalje** in Brglez (2011, 548) za njene značilnosti našteje nadaljevanje tradicije analize zunanjepolitičnega odločanja, psihološke, družbene in kulturne okoliščine (Hudson 1997), vlogo morale (Oppenheim 1998) in etike v zunanji politiki (Smith in Light 2001) ter kritično analizo zunanje politike (Smith, Hadfield in Dunne 2008, 5–6).

⁴¹ To so: *Pre-theories and Theories of Foreign Policy* (Rosenau 1966), *Decision-Making as an Approach to the Study of International Politics* (Snyder in drugi 1962) in *Man-Milieu Relationship Hypothesis in the Context of International Politics* (Harold in Margaret Sprout 1956). **Teoretičen vpliv vseh treh avtorjev** leži v naslednjih predlogih (Hudson in Vore 1995, 214): **(a) poznavanje posebnosti tistih, ki odločajo v zunanji politiki je kritično za razumevanje narave odločitev; (b) informacije o teh posebnostih se morajo vnesti v proces izgrajevanja teorij srednjega dosega; (c) številne ravni analize, od mikro do makro, bi se v ta namen morale integrirati; (č) zasnove in teorije družboslovnih znanosti lahko k temu prispevajo; (d) razumevanje zunanjepolitičnega procesa je vsaj tako, če ne bolj, pomembno kot razumevanje zunanjepolitičnega outputa.**

⁴² Delo ima naslov *The Foreign Policy System of Israel* (1972).

Zgodovina razvoja 'teorije analize zunanje politike' do konca osemdesetih let je tudi (zgodovinska) analiza njenega raziskovanja in pokaže na **pet ključnih šibkosti raziskovanja** zunanje politike (Smith 1986, 22): (a) prva je **neuspešno iskanje splošne teorije** (Smith 1986, 22–3); (b) druga ji sledi in zadeva kvantitativno analizo zunanje politike na osnovi podatkovnih baz, ki v sebi nosi problem opisovanja politik; **problem kvantitativne analize** je, da se ne osredotoči na zunanjepolitične vedenjske vzorce, temveč na (ne)prednosti določenih kvantitativnih tehnik (Smith 1986, 23); (c) **nepripravljenost zunanjepolitičnih raziskovalcev do medsebojnega preizkušanja teorij** in tako nepripravljenost do kumulativnega dela v smislu izvajanja empiričnih testov (Smith 1986, 23); (č) **presenetljivo zanašanje na varljiv pojem nacionalnega interesa**,⁴³ ki odločevalcu lahko pomeni, kar koli si želi (Smith 1986, 23–4); (d) **nesposobnost, da bi se sporazumeli o tem, kaj pravzaprav država je ter iz česa je sestavljena zunanja politika** (v nasprotju do notranje) (Smith 1986, 24).⁴⁴

2. 3 KAJ JE TEORIJA ANALIZE ZUNANJE POLITIKE IN NJENE KLJUČNE ZNAČILNOSTI

*What is required for mastery of international politics
is not the rationality of engineer
but the wisdom and moral strength of the statesman*
(Morgenthau v Lebow 2003/2006, 232 in 282).

⁴³ Ali z besedami Smith-a (1986, 26): »/Teorije nacionalnega interesa ne vključujejo le vprašljivih predpostavk in problemov operacionalizacije, temveč tudi **ne upoštevajo področja obnašanja, kot so npr. odločevalske strukture in procesi, ki očitno vplivajo na rezultate**. Zunanjepolitični vedenjski vzorci so precej bolj zapleteni, kot teorije nacionalnega interesa nakazujejo in le-te razreševanja te zapletenosti niso sposobne«.

⁴⁴ Vse **šibkosti** so tudi problem raziskovanja mednarodnih odnosov kot celote, a so imele večji vpliv na 'teorijo analize zunanje politike' (Smith 1986, 24). Razlog leži v tem, da je 'teorija analize zunanje politike' na razpotju **glavnih epistemoloških, metodoloških in celo ontoloških težav**, ki so v različnem obsegu del vseh področij raziskovanja mednarodnih odnosov (Smith 1986, 24–5). **Prva težava** je vprašanje, kako oblikovati 'teorijo mednarodnega vedenjskega vzorca' (angl. *theory of international behaviour*) (Smith 1986, 24). Ker mora 'teorija analize zunanje politike' vzeti v obzir zaznavanja tistih, ki odločajo in hkrati poskušati povezati vedenjski vzorec države s procesnimi in strukturnimi dejavniki, pokaže na problem vsake teorije človekovega vedenja; najboljša rešitev bi tako bila 'postopno obravnavanje primerov' (angl. *case-by-case basis*) (Smith 1986, 24). **Druga težava** je vprašanje vpliva mednarodnega sistema na vedenje držav, pri čemer veliko raziskav odgovori z dvojnimi vplivom strukture, namreč, na eni strani je struktura lahko močna ovira državnemu vedenjskemu vzorcu, a na drugi strani država lahko deluje precej neodvisno (Smith 1986, 24). **Tretja težava** je **vloga posameznika**, in sicer **s starim in samoumevnim vprašanjem vsakršne analize človekovega vedenja: pomen svobodne volje vs. determinizem** (Smith 1986, 24). **'Teorija analize zunanje politike' se s tem problemom sooča brezkompromisno**. In to zato, ker so njene najbolj uporabne 'teorije srednjega dosega' **umestile (večkrat skrit) vpliv strukture in procesov znotraj procesa odločanja, tj. v vedenjske vzorce odločevalcev** (Smith 1986, 24–5). Ne nazadnje, če se Allison, Janis in Jervis ne motijo, je posameznik vse prej kot racionalen akter (Smith 1986, 24–5). Toda, kako se lahko premaknemo **od izjave** (na primer Allison-a, da birokratska pozicija vpliva na preference politike) **do mehanizma, ki bi to razložil in hkrati utemeljil individualno izbiro?** **'Teorija analize zunanje politike'** se sooča s problemi zato, ker **mora bodisi obravnavati posameznike kot nebistvene (nepomembne) bodisi jih mora vključiti, a brez tega, da jim podeli popolno avtonomijo** (v kolikor dejstva nakazujejo, da ni prisotna) (Smith 1986, 24–5). **Ker mora 'teorija analize zunanje politike' vzeti v obzir posameznike** in ker **hkrati jasno ugotavlja, da njihove zaznave o tem, kaj delajo, niso zanesljiv vodič glede samih dejanj**, se tu sooča s težkim problemom. **Četrta težava** je osredotočenost 'teorije analize zunanje politike' na državo in zunanjepolitično vsebino, kar je še posebej problematično glede na obseg zgoraj omenjenega empiričnega razvoja, saj se je potrebno ukvarjati s spreminjajočo se državo in s hitro spreminjajočimi se odnosi med zunanjo in notranjo politiko ter vplivi le-teh na notranje okolje zunanje politike (Smith 1986, 25).

Iskalci magične formule si želijo nekaj preprostega, racionalnega in mehaničnega,
opraviti pa imajo z nečim zapletenim, iracionalnim in neizračunljivim
(Morgenthau 1995, 121).

Za pojasnjevanje zunanje politične vsebine se je tako v ameriškem kot evropskem prostoru razvila široko razvejana raziskovalna disciplina, ki je prepoznala različne vplive na zunanje politike določene države, toda »/d/rugače kot v disciplini mednarodnih odnosov se pri tem niso izoblikovale velike teorije oziroma miselne šole, ki so med seboj ostro razmejene« (Peters v Schmidt, Hellmann in Wolf 2007, 816). V primerjavi s tem predstavlja 'teorija analize zunanje politike' »/v/eliko, nepregledno polje, na katerem 'cveti sto rož'⁴⁵ (Hudson in Vore 1995, 222) »/s/ številnimi različnimi zasnovami analiz, česar posledica je težka prepoznavnost njihove povezave in soodvisnosti« (Peters v Schmidt, Hellmann in Wolf 2007, 816). Iz tega razloga naj bi ji, predvsem iz vidika evropskih raziskovalcev, primanjkovala identiteta samostojne politične znanosti (Carlsnaes 2002, 334 v Schmidt, Hellmann in Wolf 2007, 816). Posledično se ji očita, da pripada teoretično podhranjenim področjem (Schmidt, Hellmann in Wolf 2007, 816).

Valerie M. Hudson trdi (2005, 2), »/d/a odločevalke/odločevalca ne moremo opredeliti kot unitarnega racionalnega akterja, ki bi bil enakovreden državi« in »/k/er so države čiste abstrakcije« (Hudson 2005, 2), oziroma »/n/acije /.../ ni /.../ mogoče videti. /.../ Empirično lahko opazujemo le posameznike, ki naciji pripadajo« (Morgenthau 1995, 197) in so torej »/l/e ljudje lahko 'agenti' (oz. akterji)« (Hudson 2005, 2), naj bi področje analize zunanje politike razvilo svojo lastno teorijo (Hudson 2005, 2). Ali (Rosati in Scott 2004/2010, 4–5):

/D/a bi lahko razumeli zunanjo politiko države je potrebno prepoznati, kdo odloča in kdo deluje. /.../ V realnosti ne delujejo države, delujejo ljudje. /.../ Država je pravna zasnova z vladnimi institucijami, v okviru katerih oblikovalci politik delujejo v imenu ljudstva določenega ozemlja. Zunanje političen proces /.../ je tako odvisen od tega, kako vladne odločitve in politike pridejo na dnevni red, kako so oblikovane in kako izvedene.

In če se državo vidi kot skupino posameznikov, ki deluje znotraj institucionalnega okvira, potem je popolnoma razumljivo, meni Singer (1961, 88), da se osredotočimo na posameznike, ki sodelujejo v političnem procesu ali z drugimi besedami, »/l/e ljudje so zmožni (pridobivanja)

⁴⁵ Nerešeno vprašanje družbenega položaja kitajske intelektualne sredine mlade kitajske države je v sredini petdesetih letih prejšnjega stoletja pripeljalo do ideje 'naj cveti sto rož' v umetnosti in 'naj med seboj tekmuje sto šol misli' v znanosti. Tako Mao Zedong, Zhou Enlai kot druge vplivne osebnosti so bili prepričani, da je njihovo delo tako uspešno, da prenese tudi 'nekaj' kritike in ta, sicer izvorna Maova ideja, je bila odobrena (še) eno leto po njenem sprejemu na zaprti seji vodstva leta 1957. Intelektualna sredina je takoj odgovorila z navdušenjem in si drznila kritizirati vse, od nadzora umetniške svobode, ustvarjanja, nedosegljivosti tuje strokovne literature, nizkega življenjskega standarda intelektualcev do monopola vlade in moči kitajske komunistične stranke. Lahko rečemo, da je bilo 'sto rož' pred dokončnim razcvetom porezanih, saj je več sto tisoč intelektualcev izgubilo svoja delovna mesta in končalo v prevzgojnih delovnih taboriščih. Nasprotno v 'teoriji analize zunanje politike' dejansko 'cveti sto rož' in 'tekmuje sto šol misli'. Hudsonova, sicer raziskovalka in zagovornica 'teorije analize zunanje politike', se je v svojem raziskovalnem opusu ukvarjala tudi s proučevanjem Kitajske in Azije na splošno. Znan je njen članek z naslovom '*A Surplus of Men, a Deficit of Peace, Security and Sex Ratios in Asia's Largest States*'.

izkušenj, (oblikovanja) podob in pričakovanj, medtem ko institucionalne abstrakcije teh zmogljivosti nimajo«⁴⁶ (Singer 1961, 88–9).⁴⁷ Vir vseobsegajoče mednarodne politike in vseh sprememb znotraj nje je tako lahko le v ljudeh (Hudson 2005, 2).

'Teorija analize zunanje politike' temelji na argumentu, da je vse, kar se zgodi med državami, utemeljeno na medčloveškem odločanju ne glede na to, ali gre za posameznice/posameznike ali za skupine le-teh (Hudson 2005, 1). Ključnega pomena je razumevanje, kako odločevalci zaznavajo okolje,⁴⁸ kako se nanj odzivajo, kako oblikujejo svet okoli njih in kako le-ta oblikuje njih (Hudson 2005, 1).

Po Carlsnaesu (2002) in Brglezu (2011) navajamo štiri osnovne pristope k obravnavi in analizi zunanje politike (glej prilogo C). Za našo nalogo sta pomembna tako tretji kot četrti pristop, a se bolj osredotočamo na zadnjega. To je pristop, ki zunanjo politiko razume kot razlago delovanja akterja in tako poskuša rekonstruirati raven posameznika (Brglez 2011, 553). Sem sodi poddisciplina mednarodnih odnosov, 'teorija analize zunanje politike', ki politiko razume z vidika pogleda 'od spodaj navzgor' (Bojinović Fenko 2010, 86), torej gre za razumevanje odločitev z vidika odločevalke/odločevalca in z rekonstrukcijo razlogov, na podlagi katerih se tisti z močjo v državi odločajo (Hollis in Smith 1990, 74 v Brglez 2011, 553). V tem okviru se uporablja teorijo odločanja, teorijo vloge in teorijo nacionalnega interesa. Ker je razvoj 'teorije analize zunanje politike' »/p/revladujoče ameriško naravnano« (Brglez 2011, 549), a empiričen del naše naloge vpet v nemško okolje, smo dodali raziskovalen pridih germanskih akademikov. Vključen je Wilhelmov pregled teorij zunanje politike (2006, 38) (glej prilogo Č), ki 'teorijo analize zunanje politike' uvrsti med 'teorije srednjega dosega'⁴⁹ (angl. *middle range theories*). Tudi Light-ova (Light v Groom in Light 1994, 97–100) proces zunanjepolitičnega odločanja in s tem kognitivno-psihološki pristop uvrsti med 'teorije srednjega dosega'.⁵⁰

---

⁴⁶ Kurziva je navedena v izvornem besedilu.

⁴⁷ J. David Singer ni poznan le po članku glede dveh osnovnih ravni raziskovanja, temveč tudi po članku o pomenu behavioralne znanosti za študij mednarodnih odnosov z naslovom *The Relevance of the Behavioral Science to the Study of International Relations* (Singer 1961, 86).

⁴⁸ Če smo natančni, osredotočenost na akterjeve zaznave njihovih dejanj in iz tega izpeljano razumevanje zunanje politike vključuje sklop precejšnjih epistemoloških problemov (Smith 1986, 26). **Da bi razumeli, kako akter zaznava svet, ni ne preprosto ne nezahtevno** (Smith 1986, 26). Vključuje predpostavke o 'teoriji uma' (angl. *a theory of mind*) in zelo jasno predstavo o tem, kaj pomeni, ko nekdo izjavi, da je ugotovil smisel zaznav izbranega akterja (Smith 1986, 26). S tem, ko vemo, da akterji niso dejansko svobodni glede želja delovanja, je v proces ocenjevanja in presojanja takoj vključena subjektivost, kar implicitno zrcali teoretične predpostavke (Smith 1986, 26). Hkrati vpogled v akterjevo zaznavanje ne bo povedal, zakaj razmišlja kot razmišlja, za to potrebujemo širša behavioralna pravila in zakone (Smith 1986, 26).

⁴⁹ S 'teorijo srednjega dosega' razumemo analitične sklope, ki so umeščeni nekje na sredino, med analizo notranjepolitičnih procesov in akterjev ter njihove mednarodne politike, torej med notranjim in zunanjim (Simoniti v Russett in Starr 1996, 33).

⁵⁰ Groom in Light (1994) 'teorijo analize zunanje politike' najprej uvrstita med 'delne teorije' mednarodnih odnosov (angl. *partial theories*). Light-ova (v Groom in Light 1994, 93–109) potem teorijo razdeli na tri osnovne zasnove, in sicer na 'teorijo notranje politike', 'teorije srednjega dosega' in 'teorijo primerjalne zunanje politike'.

Ključne značilnosti 'teorije analize zunanje politike' navajamo po Houghton-u (2007, 25) (glej prilogo D). Menimo, da je s primerjavo predpostavk teorije neorealizma in 'teorije analize zunanje politike' pravzaprav uspel združiti in predstaviti bistvene značilnosti 'teorije analize zunanje politike'.

Narava kritičnega pogleda na 'teorijo zunanje politike' je odvisna od interesa kritikov (Light 1994, 94). Veliki teoretiki tako trdijo, da ni teorija, da predstavlja *le* diplomatsko zgodovino in hkrati se tudi diplomatski zgodovinarji pritožujejo, da se zunanjepolitični analitiki bolj kot na političen proces osredotočajo na rezultat politike (Light 1994, 94). **Kljub vsem kritikam Lightova trdi** (1994, 94), **da mednarodnih odnosov brez 'teorije analize zunanje politike' ni**. Mednarodni sistem predpostavlja več kot enote, predpostavlja tudi njihove medsebojne (zunanje) odnose, brez katerih pravzaprav ne more obstajati in **vsi uradni odnosi teh enot tvorijo zunanjo politiko** (Light 1994, 94). Omenjena teorija tako pomeni proučevanje vseh medsebojnih odnosov, od notranjih okoliščin, ki jih proizvedejo, do vpliva sistema na njihove strukture in obratnega vpliva na sam sistem (Light 1994, 94). **'Teorija analize zunanje politike' je dragoceno raziskovalno orodje**, katerega pomen leži v naslednjih razlogih (Light 1994, 94): **(a)** njena eklektičnost in interdisciplinarnost predstavlja most med različnimi znanstvenimi disciplinami; **(b)** ima zmožnost prenosljivosti abstraktnih teorij v stvarne zadeve; **(c)** z osredotočenostjo na odnos med državo in sistemom povezuje mikro raven nacionalne politike z makro ravno mednarodnega sistema; **(č)** z nekaterimi vidiki naj bi že bila del konvencionalnega diskurza mednarodnih odnosov.⁵¹

2. 3. 1 (Ne)usklajenost z drugimi miselnimi šolami

The growing attention given by neorealists to perceptual variables, the examination by neoliberals of the role of ideas, and the social constructivists focus on identity, all suggest that models operating at other levels of analysis could be strengthened by incorporating work operating at the psychological level
(Goldgeir v Jackson in Sørensen 1999/2007b, 236).

V nadaljevanju bomo na kratko pogledali umeščenost in (ne)usklajenost 'teorije analize zunanje politike' z drugimi miselnimi šolami mednarodnih odnosov. **Predvsem nas zanima, ali v realizmu res ni 'vsebine ljudi'**. Hudsonova (2005) je namreč z iskanjem 'vsebine ljudi' v teorijah mednarodnih odnosih pokazala na to, kar omenjata Doty (1997) in Wight (1999): »/d/a teorije v mednarodnih odnosih preferirajo strukturne dejavnike in kako neteoretiziran je akter v mednarodnih odnosih« (Doty 1997 in Wight 1999 v Kajnč 2008, 76). Lightova meni (1994, 93), **da je 'teorija analize zunanje politike' trdno zasidrana znotraj realistične paradigme**, saj kljub temu, da priznava obstoj drugih akterjev, predpostavlja in se osredotoča na odnose med državami oziroma

⁵¹ Lightova pri tem zadnjem razlogu ne omenja, kateri vidiki bi to bili.

med vladami v imenu držav.⁵² **Hkrati se od realizma oddaljuje v treh točkah** (Light 1994, 93): **(a)** medtem ko realisti predpostavljajo, da je namen odnosov med državami zasledovanje moči, **teoretiki analize zunanje politike sicer sprejemajo pomen odnosov moči** in da je nakazana, zagrožena ali uporabljena sila ključen instrument zunanje politike, **a jih hkrati zanimajo tudi drugi odnosi** in instrumenti; **(b)** medtem ko **realisti predpostavljajo državo kot unitarnega akterja, veliko analitikov 'teorije analize zunanje politike' to 'črno škatlo'** (angl. *black box of the state*) **odpira**, da bi pregledali enote njenega sistema odločanja in verjame, da se politiko lahko razloži z ugotavljanjem načina medsebojne povezanosti teh enot; **(c)** medtem ko **realisti predpostavljajo racionalnost države kot akterja, je racionalnost** v okviru 'teorije zunanje politike' **izpodbijana** in večina njenega raziskovanja se ukvarja z **iskanjem razlag 'dozdevne iracionalnosti' zunanjepolitičnih odločitev**. Ne nazadnje je tudi Morgenthau dejal, »/d/a tisto, kar se zahteva za obvladovanje mednarodne politike, ni racionalnost inženirja temveč modrost in moralna moč državnika« (Lebow 2003/2006, 232 in 282). Ob tem opozorimo na obstoj mlajše skupine raziskovalcev **neorealistične smeri mednarodnih odnosov**, ki trdijo, da **notranja politika**, z 'že obstoječimi sistemi prepričanj voditeljev' (angl. *leaders preexisting belief systems*), podobami nasprotnikov in kognitivni predsodki, **igra ključno vlogo** v procesu zunanjepolitičnega načrtovanja in odločanja (Rose 1998, 147, 157–58 in Taliaferro 2000/2001, 141 v Malici 2006, 58). S tem se **dotaknejo podsistemske ravni raziskovanja mednarodnih odnosov in potrdijo, da strukturno razumevanje politike ni dovolj** (Malici 2006, 58). Takšen nov pogled neoklasičnih realistov je dobrodošel, saj **zanikanje kognitivno psiholoških in družbenih spremenljivk pomeni zanikanje družbenega značaja politike** in akterje oropa vsakršne zavesti (Ashley 1986 in Kratochwil 1986, 2001 v Malici 2006, 58). Tudi Hill (2003) je prepričan, da ni dovolj, da se na zunanjo politiko gleda le s sistemskega vidika (kot je neorealističen). Hudsonova, kot prepričana zagovornica nujnosti samostojne 'teorije analize zunanje politike', meni (2005, 3), da je razmišljanje o tem pravzaprav zelo preprosto, namreč:

/Č/e v teorijah o mednarodnih odnosih ne zasledimo 'vsebin o ljudeh', potem smo soočeni s svetom brez sprememb, brez ustvarjalnosti, brez prepričanj in brez odgovornosti. In kljub temu se veliko ključnih teorij zelo malo ukvarja s pomenom posameznika.

---

⁵² Benko (1997, 97–8) razmišlja drugače in **strogo loči med realistično teorijo in sociološkimi zasnovami** mednarodnih odnosov, saj naj bi obe smeri raziskovali nasprotna si stališča tako glede videnja sveta in analitične enote kot glede spoznavnega interesa. Meni (1997, 101), da je bistvena in odločujoča razlika med klasično realistično smerjo mednarodnih odnosov in **sociološkimi konceptijami** v »/p/remiku od temeljne, do zdaj prevladujoče paradigme meddržavnih odnosov **k odnosom na ravni celotne mednarodne skupnost**«.

Richard N. Lebow (2003/2006, x) trdi, da celo klasični realizem vsebuje misli o pomenu moči državnikov in pravi, da sta oba klasična realista, tako Tukidid⁵³ kot Morgenthau, dala velik poudarek na odločujoče izbire državnikov, ki zrcalijo voditeljeve vizije, značaj in etične zaveze.⁵⁴ Morgenthau je svojo 'teorijo o mednarodni politiki' poskušal uokviriti znotraj omejitev tako splošnega razumevanja človeka kot razumevanja njegovih dejanj (Lebow 2003/2006, x). Ko govori o (nacionalni) moči, misli na moč posameznika, saj ima »v/ mislih človekovo moč nad mislimi in dejanji drugih ljudi« (Morgenthau 1995, 197) in nadaljuje, da:

/N/acija /.../ ni nekaj empiričnega, ni je mogoče videti. Empirično lahko opazujemo le posameznike, ki naciji pripadajo. /.../ Poleg tega, da je član vseh teh družbenih skupin, pa je /.../ tudi človeško bitje, ki misli, čuti in deluje tudi v svojem svojstvu. Kadar govorimo o moči ali zunanji politiki neke nacije v empiričnem smislu, lahko zato mislimo le na moč ali zunanjo politiko določenih posameznikov (Morgenthau 1995, 197).

Torej, ko ta veliki realist govori o bistvu nacionalne moči in/ali zunanje politike, dejansko govori o moči posameznika in ob tem citira Prousta (glej citat pri podpoglavju 2.4.1), da življenje države lahko razumemo le, če znamo razumeti posameznika (Morgenthau 1995, 197). S tem misli na tiste posameznike (1995, 198), »k/i kot predstavniki svoje nacije na mednarodnem prizorišču razpolagajo z močjo in izvajajo politiko«, torej na 'prevladujoče enote (zunanjepolitičnega) odločanja':

/N/acija namreč svojo zunanjo politiko izvaja kot legalna organizacija, imenovana država, katere predstavniki delujejo kot zastopniki nacije v mednarodnih zadevah. V njenem imenu govorijo, se pogajajo in sklepajo sporazume, določajo njene cilje, izbirajo sredstva za doseganje teh ciljev ter poizkušajo ohraniti, povečati ali pa demonstrirati njeno moč (Morgenthau 1995, 198).

Za Morgenthau-a gre »p/ri politiki predvsem za moč« (angl. »p/politics is about power«) (Lebow 2003/2006, 230), a je hkrati verjel, da je »m/oč tako zelo funkcija voditeljstva in morale, da so analize ali predvidevanja, osnovana na ocenah materialnih sposobnosti, brez pomena« (Lebow 2003/2006, 231). In če je moč psihološki odnos, kot o njej piše Morgenthau, potem morajo voditelji ne le vedeti, katera sredstva so jim na voljo, temveč tudi, katera sredstva in kako jih uporabiti v kakršni koli okoliščini, kar pravzaprav pomeni, da ne obstaja absolutno merilo

---

⁵³ Branje Tukidida ponudi bralcu dvojno vizijo (Lebow 2003/2006, ix). Njegova pripoved z govori in dialogi nas postavi v sredino človeškega odločanja, človeških odločitev in dejanj v razsežnosti političnega (Lebow 2003/2006, ix). Bralci se (Lebow 2003/2006, x) soočijo z odnosom nerešenih napetosti med akterjem in strukturo, saj opazijo, kako so lahko določeni rezultati vnaprej določeni in znani, a kljub temu zelo odvisni od odločitev in dejanj posameznikov. Hkrati se soočijo z napetostjo razsežnosti nasprotujočih si zahtev varnosti na eni strani in vrednot (glede ohranitve katerih se ljudje pravzaprav borijo) na drugi strani (Lebow 2003/2006, x). Kot meni Lebow (2003/2006, x), je Tukididova knjiga zapis o človeških posledicah političnih odločitev in posledičnih etičnih dilemah.

⁵⁴ Lebow-o 'novo odkrivanje' klasičnih realistov potrjuje misel, »d/a je veda o mednarodnih odnosih zelena veda, ki nič ne zavrže in praviloma stare stvari na novo premisli« (Simoniti v Russett in Starr 1996, 14).

opredelitve moči določene države (Lebow 2003/2006, 231).⁵⁵ Marti Koskenniemi (Lebow 2003/2006, 232–33) je prepričan, da **Morgenthau** ne glede na vse njegove lastne trditve, da je razvil sociološko teorijo mednarodnih odnosov, **nikoli ni spremenil svojega prepričanja, da so vsi pomembni rezultati odvisni od etične dojemljivosti in dobre presoje voditeljev.**⁵⁶ In da **zunanjepolitične usmeritve držav zrcalijo izbire voditeljev** (Morgenthau v Lebow 2003/2006, 235). Hkrati je Morgenthau menil, **da se moralna načela nikoli ne morejo povsem uveljaviti, da se uresničitvi lahko le približamo**, s samo 'vedno začasnim ravnotežjem interesov in upravljanjem konfliktov' (Lebow 2003/2006, 244). **Moder državnik se tako »/o/sredotoči na dosego manjšega zla kot na dosego absolutno dobrega«** (angl. *»/a/ims at the lesser evil rather than of the absolute good«*) (Morgenthau v Lebow 2003/2006, 244), saj je moč surova, groba in nezanesljiva metoda

---

⁵⁵ Moč države je vedno relativna in odvisna od okoliščin (Morgenthau v Lebow 2003/2006, 232 in 282). **Vrednost moči države je odvisna tudi od presoje državnikov** (Morgenthau v Lebow 2003/2006, 233).

⁵⁶ Tam, kjer Morgenthau v okviru nacionalne morale govori o elementih nacionalne moči (1995, 239), kot odločilen dejavnik **izpostavi kvaliteto družbe ter vlade in v tem okviru kvaliteto diplomacije** (1995, 242). Ko piše (1995, 242), da **»/i/zvira moč nacije z vidika njene nacionalne morale, iz kvalitete vlade«** v smislu **»/s/posobnosti prevajanja /.../ prepričan in težnj ljudi v mednarodne cilje in politike«**, posredno priznava pomen posameznika kot 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja'. Meni (1995, 336), da **»/j/e relativna moč države odvisna od kvantitete in kvalitete ljudi /.../ ter kvalitete vlade, še posebno diplomacije«**. In (1995, 337), da **»za države, vpletene v tekmo za moč, ni nepomembno ali bodo njihove tekmice imele na voljo storitve svojih izjemnih vojaških in političnih voditeljev ali ne«**. Morgenthau tako omenja **državniško modrost** (1995, 261) in **'razsvetljene' državnike, ki delajo 's silami**, ki motivirajo njihove države' in ne proti njim **ter tako omejujejo uničujočo naravo moči** (Morgenthau v Lebow 2003/2006, 225). Zato govori o delovanju 'sijajnih francoskih diplomatov', ki so okrepili moč Francije leta 1914 (Morgenthau 1995, 244), o zunanjemu ministru Titulescu, kateremu se mora Romunija zahvaliti za večjo vlogo med obema vojnoma (1995, 244), o dveh bistroumih belgijskih kraljih, Leopoldu I. in II. (1995, 245), o tem, kako so vzponi in padci britanske moči povezani s spremembami v kvaliteti britanske diplomacije in se sprašuje (1995, 244): **»/K/akšna bi bila moč Francije brez državniške modrosti Richelieuja, Mazarina in Talleyranda? Kakšna bi bila nemška moč brez Bismarcka? Italijanska brez Cavoura? In česa vse ne dolguje moč mlade ameriške republike Franklinu, Jeffersonu, Madisonu, Jayu, Adamsonu«**. Govori o (1995, 589) **»/c/eli plejadi blešččih diplomatov in državnikov, ki so znali delati mir in ga ohranjati, a znali so delati tudi kratke in omejene vojne«**. Tako govori (1995, 246) o **'demonškem geniju' dveh mož, Bismarcka in Hitlerja. V obeh primerih sta moč in šibkost nemške diplomacije zaznamovali osebnost in politika teh dveh mož**. Tako, kot so bile (Morgenthau 1995, 246) **»zmage nemške diplomacije /.../ zmage uma enega samega moža«**, je bilo kasneje **»/s/amouničenje nemške nacionalne moči /.../ /d/elo enega samega človeka /.../**, ki ga niso omejevali kontrolni mehanizmi tradicije in institucij, **s katerimi poizkuša zdrav političen sistem zagotoviti kontinuiteto kvalitete svoje diplomacije ter ustaviti tako spektakularne uspehe genijev kot brezmejne neumnosti norcev«**. Ko govori (1995, 339) o političnem geniju Otta von Bismarcka in ob tem o pomenu različnih moralnih značajev ter ga primerja s Hitlerjem, meni, da medtem ko je prvi sprejel dejstvo, da sta Francija in Prusija nemški sosedi in je to poskušal obrniti sebi v prid, drugi ni imel moralnih pomislov in se je lotil spreminjanja dejstev (1995, 338). V tem okviru Morgenthau razmišlja (1995, 340), kako **posameznik deluje v okviru dveh zasnov zunanje politike, »/o/d katerih ena deluje znotraj, druga pa zunaj moralnega okvirja«**. Omenja (1995, 340) Stalina, ki predlaga likvidacijo nemškega generalštaba ter globoko ogorčenost Churchilla ob tem predlogu. Morgenthau (1995) tako govori o **»/s/talni moralni odgovornosti državnikov za nepredvidene in nepredvidljive posledic njihovih dejanj«**, o 'kreatorjih politike v zunanjih zadevah', o njihovi fluktuaciji in posledicah le-te na učinkovitost in obstoj mednarodnega moralnega reda (1995, 354). Sprašuje se, **»/k/aj so državniki /.../ sposobni storiti za hitrejše doseganje ciljev moči svojih držav in kaj v resnici storijo za to«** (1995, 336) in ugotovi, **»/d/a storijo manj, kot bi verjetno lahko, in manj, kot so storili v preteklih zgodovinskih obdobjih**. O nekaterih ciljnih in uporabi nekaterih sredstev namreč sploh ne razmišljajo ali **/.../ le v določenih pogojih /.../**. Moralna pravila razmišljanj o primernosti nekaterih politik sploh ne dovolijo. Določenih stvari se zaradi moralnih ozirov preprosto ne počne, čeprav bi jih bilo sicer koristno početi. Takšne etične omejitve delujejo danes na različnih ravneh in različno učinkovito« (1995, 336). **Ko govori o psiholoških silah, ki vplivajo na mednarodno politiko** (1995, 185), govori tudi o **»/h/ipokriziji nekaterih posameznikov, katerih zamenjava z bolj poštenimi /.../ bi potegnila za seboj bolj pošteno vodenje zunanje politike«** (1995, 184). Seveda so **»takšna pričakovanja vedno povzročila razočaranja«** (1995, 184). Omenja (1995, 250) **»/n/ačin razmišljanja, ki ga zahteva uspešno vodenje zunanje politike«** in je prepričan, da **»svojestene lastnosti državnikovega načina razmišljanja ne naletijo vedno na ugoden sprejem med ljudmi«** ter zato meni, da **bi se ljudje morali zavedati drobnih odtenkov državnikovega razmišljanja**.

ocenjevanja želja po moči na mednarodnem prizorišču (Lebow 2003/2006, 244) in nacionalen interes »/s/premenljiva zasnova, katere voditeljevo razumevanje se s časom spremeni« (Lebow 2003/2006, 245). **Pretekle napake in izzivi sedanosti lahko voditelje prepričajo, da je za nacionalen interes bolj manj kot več suverenosti** (Lebow 2003/2006, 246). **Na dolgi rok naj bi ideje vedno premagale strukturo**, meni Morgenthau (v Lebow 2003/2006, 246).⁵⁷ Če strnemo izpostavljene misli, vidimo, da se eden najbolj vplivnih realistov zelo veliko ukvarja s kognitivno-psihološkim dejavnikom svetovne politike in z 'vsebino ljudi'. Ob vsej kritiki Morgenthau-ove 'teorije mednarodne politike', tudi Smith (1986, 15) zaključí, da je bil Morgenthau primoran 'pripeljati ljudi nazaj', da bi lahko razložil 'zgodovinske napake'. Morgenthau seveda govori le o »/i/zrednih posameznikih, ki se občasno pojavijo« (1995, 245). In dodaja, da je stalno kvaliteto (vodenja države) bolje zagotoviti z upoštevanjem tradicije in institucij kot z zanašanjem na 'izredne' posameznike (Morgenthau 1995, 245). **S to mislijo ga zato (lahko) prištevamo med zagovornike celovitega pristopa analize zunanje politike**. Lebow (2003/2006, 230) meni, da nekatere raziskovalce neopozitivističnega prepričanja zelo moti »/n/jegovo klicanje k vzrokom na več ravneh analize« (angl. »/h/is invocation of causes at multiple levels of analysis«).

Wendt in Duvall (v Kajnc 2008, 77) za neorealista **Waltz-a** trdita, da je v osnovi individualist ter da neorealizem, zato ker neorealisti na akterje gledajo kot na nekaj, kar je pred strukturo, ter na strukturo kot na posledico dejanj akterjev, temelji na individualistični ontologiji. Arnold **Wolfers** priznava, da ima »/v/ študiju mednarodnih odnosov /.../ centralno mesto proučevanje obnašanja držav /.../, vendar pa zahteva **večjo pozornost pri proučevanju človeka, saj je končno od njegovih psiholoških reakcij odvisno, kako se bodo obnašale države**« (Simoniti v Morgenthau 1995, 36).⁵⁸ Max **Weber** je izreden pomen pripisoval političnemu voditeljstvu in sposobnosti upravljanja in menil, da so parlamentarne reforme »/e/dini način, da na površje izplavajo sposobni in odgovornejši voditelji, ki bi lahko uspešneje vodili zunanjo politiko Nemčije« (Simoniti v Morgenthau 1995, 15). V vsem svojem realističnem opusu Weber **ključno vlogo pri vodenju in upravljanju pripiše 'vsebini ljudi'** in s tem sposobnim in odgovornim voditeljem.⁵⁹

⁵⁷ Lebow meni (2003, 246), da bi bil Morgenthau zadovoljen z zunanjepolitično revolucijo Gorbačova in bi jo razložil s '**teorijo učenja**' in s **spremenjeno zasnovo nacionalnega interesa** s strani voditelja.

⁵⁸ 'Biljardni model' večdržavnega sistema, ki posamezno državo vidi kot zaprt, neprepusten in suveren sistem, ni prava podoba sveta (Wolfers v Benko 1997, 100). In od Wolfersa dalje so se dela Rosenaua, Modelskega in drugih obrnila na prepustno naravo držav (Benko 1997, 100). Medtem, ko Benko (1997, 109) meni, da je Weber najbolj izrazit predstavnik sociološke zasnove, drugi menijo, da nihče ni bolj realističen od njega, še posebej pri »/r/azlikovanju med realnostjo, ki je neizogibna in realnostjo, ki je odraz idej, mnenj in želja, s katerimi se lahko vpliva in spreminja« (Simoniti v Morgenthau 1995, 14).

⁵⁹ V tem okviru je za naše delo pomembno omeniti njegovo »/o/stro razlikovanje med **etiko prepričanja** - v smislu hotenj, želja /.../ za dobro - ter **etiko odgovornosti** - v smislu realne uresničljivosti prizadevanj za dobro« (Simoniti v Morgenthau 1995, 15). To **razlikovanje je bistveni prispevek k modernemu realizmu** in so ga »/p/raktično prevzeli vsi kasnejši realisti« (Simoniti v Morgenthau 1995, 15) ter je **s tem, da »/v/si realisti kritizirajo zavajajoči moralizem in liberalne iluzije o popolnosti človeka«** (Simoniti v Morgenthau 1995, 15) **»leitmotiv modernega realizma«** (Simoniti v Morgenthau 1995, 15). **Z delovanjem razume človekovo obnašanje in loči štiri tipe delovanja: (a)** ciljno-racionalno; **(b)** vredno(s)tno-racionalno; **(c)** afektivno; **(č)** tradicionalno (Benko 1997, 109). Meni, da v realnosti

Kissingerja⁶⁰ med drugim zanima narava in kvaliteta političnega vodenja ter vpliv notranjih političnih struktur na zunanjo politiko (Simoniti v Morgenthau 1995, 39). Uporabo moči združi s posamezniki v državniški funkciji, kot sta bila Castlereagh in Metternich (Simoniti v Morgenthau 1995, 39), saj posameznika vidi kot pomembnega dejavnika za doseganje diplomatsko-zgodovinskih rezultatov (Sidey 1994 v Russett in Starr 1996, 384): »/K/o vidite zgodovino v praksi, vidite kakšen pomen imajo osebnosti. Približevanje Kitajski ne bi bilo mogoče brez Zhou Enlai-ja«. Tudi Russett in Starr (1996, 277) menita, da 'prevladujočo enoto odločanja' najbolj omejujeta dva sklopa vplivov, in sicer politika, moč in dejanja drugih držav na eni strani ter sklop notranjih omejitev, od javnega mnenja do stališč vlade in birokracije, na drugi strani. »/I/dealen državnik mora biti sposoben upoštevati oba sklopa, ju obravnavati in obvladovati. /.../ razumeti /.../, in prirediti po svoji volji« (Russett in Starr 1996, 277).⁶¹ Glede notranjih in mednarodnih omejitev je zelo jasen tudi Kissinger, »/s/aj pravi posameznik v pravem trenutku lahko dojame okoliščine in vpliva na zgodovinske dogodke« (angl. »/t/he right individual at the right time could grasp the situation and affect the event of history«) (Kissinger v Starr 1984, 34). Zanj je državnik močnejši kot sile zgodovine (glej citat poglavja 2.4.1.1.1).⁶²

Pomen realistične teorije tudi za našo analizo je v tem, da »/v/aruje pred dvema razširjenima

---

obstajajo tudi iracionalna ravnanja, kar pomeni, da so možnosti polnega razumevanja skrajnih ciljev in vrednot človeškega delovanja omejena (Benko 1997, 109). Weber iracionalno dejanje poskuša razumeti z uvedbo 'idealnega tipa', ki naj bi pomagal razumeti določeno politično dejanje s poznavanjem vseh okoliščin in vseh namenov sodelujočih (Benko 1997, 110).

⁶⁰ Medtem, ko je Kissinger vztrajal, da »/j/e neumno poskušati razumeti njega samega z uporabo psiholoških tehnik« (Mazlish 1976, 196 v Starr 1980, 492), jih je sam vedno uporabljal (Starr 1980, 492) in trdno verjel v pomen posameznega državnika v zgodovini (Russett in Starr 1996, 384). Menil je, da mora kot državnik poznati in razumeti psihološke podobe tujih odločevalcev in ameriške obveščevalne službe so mu redno sestavljale psihološke ocene tujih voditeljev (Russett in Starr 1996, 384). S psihološkim vojskovanjem se je seznanil na začetku svoje kariere in po končani drugi svetovni vojni, med študijem na Harvardu izrazil željo po tem, da bi postal psihiater (Starr 1980, 492–3). Zanimalo ga je »/p/oznavanje in razumevanje nasprotnikovih zaznavanj zadeve in kaj verjamejo« (angl. »/c/oncern with knowing and understanding how one's opponents perceive an issue and what they believe«) (Grubard 1973, 11 v Starr 1980, 492). Medtem, ko je države razdelil na legitimne in revolucionarne (Starr 1980, 478), je voditelje razdelil na 'zavojevalce/zmagovalce, preroke in državnike' (angl. *conquerors, prophets and statesmen*) (Starr 1984, 53) in za Napoleona dejal (Graubard 1973, 27 v Starr 1984, 493), »/d/a če bi Napoleon ravnal drugače, kot je, bi to pomenilo, da je prenehal biti Napoleon«. Obe razdelitvi sta bili narejeni glede na njegovo razumevanje omejitev in ovir v mednarodni skupnosti (Starr 1980, 478). Napoleon kot zmagovalec in car Aleksander kot prerok sta bila revolucionarja, ker sta s svojo voljo težila k preoblikovanju sil (Starr 1980, 478). V nasprotju s tem sta bila Castlereagh in Metternich državnik (Starr 1980, 478). Državniki morajo prepoznati omejitve in možnosti časa, v katerem delujejo in na tej osnovi morajo delovati v prid preživetja države (Starr 1980, 478). Mazlish je Kissingerja opredelil kot 'nesojenega psihiatra' (angl. *psychiatrist manqué*) (Mazlish 1976, 197 v Starr 1984, 493). In Starr (1984) se je odločil prav za zgoraj omenjeno 'neumnost' ter po nekajletnem raziskovanju jasno opredelil Kissingerjevo 'operativno kodo'.

⁶¹ Zato, kot seveda zaradi njegovih edinstvenih izkušenj dejanskega ustvarjanja zgodovine 20. stoletja (s tem, da namen naloge ni ocena in (o)vrednotenje njegovega tako akademskega kot državniškega delovanja), njegova mnenja o Merklovi niso nepomembna (glej tretji del naloge).

⁶² V intervjuju za *Der Spiegel* je dejal, da ga dosledno opisujejo kot 'realpolitika', čeprav se ne spominja, da bi ta pojem kdaj koli uporabil (Kissinger v Steingast 2009, 55).⁶² Meni (v Steingast 2009, 55), da je to, kar zagovarja, realističen idealizem, namreč odločitve državnikov naj bi temeljile na moralnih prepričanjih in vrednote se ne bi smele uporabljati instrumentalno. In dodaja, da je preveč preprosto svet razdeliti na idealiste z vedno dobrimi motivi in realiste, ki povzročajo vse probleme tega sveta: »/P/teroki so povzročili več človeškega gorja kot državniki. Za mene v zunanji politiki obstajajo tudi objektivne danosti. Umetnost zunanje politike je spoštovati vrednote določene družbe /.../ razen, če so nečloveške /.../. Ni realizma brez idealizma« (Steingast 2009, 55).

zmotama: ukvarjanjem z motivi⁶³ in ukvarjanjem z ideološkimi preferencami» (Morgenthau 1995, 77). Ko iščemo namene 'prevladujoče enote odločanja' naše študije primera, imamo v mislih dvom o razumevanju njenih zunanjepolitičnih odločitev izključno v okviru njenih javno in glasno izrečenih (ideoloških) namenov. Morgenthau meni (1995, 77), da **osnovna zasnova realistične teorije**, zasnova 'interesa opredeljenega kot moč',⁶⁴ **zagotavlja, da državnik deluje racionalno** in oblikuje kontinuiteto zunanje politike, ne glede na različne motive, želje ter intelektualne in moralne kvalitete voditeljev. Zato (1995, 77) je **proti iskanju ključa »/z/a razumevanje zunanje politike izključno v motivih /.../, saj sodijo med najbolj varljive psihološke podatke, ki so zaradi interesov in emocij akterjev in opazovalcev pogosto /.../ popačeni. Ali res poznamo svoje motive? Kaj vemo o motivih drugih?«**

*/T/udi če bi poznali resnične motive državnikov, nam bi to pri razumevanju njihove zunanje politike kaj malo pomagalo, utegnili bi nas celo zapeljati na stranski tir. Poznavanje državnikovih motivov je sicer eden od mnogih ključev za ugibanje o smeri njegove zunanje politike, nikakor pa ni to tisti ključ, s pomočjo katerega bi lahko njegovo politiko napovedovali. **Zgodovina ne navaja primerov natančne in nujne korelacije med kvaliteto motivov in kvaliteto zunanje politike niti v moralnem niti v političnem smislu**» (Morgenthau 1995, 77). /.../ **Če želimo poznati moralne in politične kvalitete državnikovih dejanj, moramo poznati dejanja, ne motivov zanje** (Morgenthau 1995, 78).*

Dobri motivi varujejo pred namerno slabo zunanjo politiko, a ne zagotavljajo politične uspešnosti politik. Zato za razumevanje le-te ni toliko pomembno, da poznamo motive državnice/državnika, kot je **pomembno poznavanje njene/njegove intelektualne sposobnosti razumevanja bistva politike in prelivanje razumljenega v uspešno politično dejanje** (Morgenthau 1995, 78). **Torej je potrebno poznavanje državnika samega.** Pri drugi zmoti gre za to, da se »/z/unanjo politiko /.../ državnika enači z njegovimi filozofskimi ali političnimi naklonjenostmi in iz njih sklepa o državnikovi zunanji politiki. Sodobni **državniki** še posebno **radi svojo zunanjo politiko predstavljajo v smislu svoje filozofije in političnih naklonjenosti, da bi si tako pridobili podporo ljudi**» (Morgenthau 1995, 78). Omenja potrebo po **razlikovanju »/m/ed 'uradno dolžnostjo', ki pomeni razmišljati in ravnati v smislu nacionalnih interesov, ter 'osebno željo', ki pomeni videti svoje moralne vrednote in politična načela realizirane v svetu**» (1995, 78) in pojasni (1995, 78–9), da »/P/olitični realizem ne zahteva niti ne opravičuje indiferentnosti do političnih idealov in moralnih načel, **zahteva pa ostro razlikovanje med željenim in mogočim - med tem, kar je povsod in v vseh časih željeno in tem, kar je v konkretnih okoliščinah časa in kraja mogoče**«. Vsa srečevanja z Dalajlamo in Merklova 'vrednotna zunanja politika' so najboljši primer pomena tega ločevanja.

---

⁶³ Ko smo že zapisali, naj bi bilo ukvarjanje z motivi del ocen psihologov, ki se ukvarjajo s celotno razsežnostjo osebnosti in ne delo političnih znanstvenikov (Rosati 1995).

⁶⁴ Morgenthau (1995, 77) domneva, da državniki tako razmišljajo, da to potrjuje zgodovina in da nam to omogoča, da ponavljamo ali napovedujemo korake, ki jih je nek državnik na političnem prizorišču že storil ali pa jih še bo.

Če vzamemo v obzir zgoraj napisano, predvsem zadnjo omembo dejavnika osebnosti, torej filozofskih in političnih naklonjenosti, in se hkrati vrnemo k zgoraj omenjeni **'racionalnosti vs. iracionalnosti' zunanje politike** (in njene analize), vidimo, da Morgenthau (1995, 79) **prisotnosti (vpliva) iracionalnih dejavnikov v zunanji politiki ne zanika** in meni (1995, 97), da:

/T/eorija zunanje politike, ki želi biti racionalna, mora iracionalne elemente začasno odmisлити in izrisati /.../ podobo /.../ politike, ki kaže racionalno bistvo, vsebovano v praksi, brez naključnih odstopanj od racionalnosti, ki jih je prav tako mogoče najti v praksi.⁶⁵

Njegova 'racionalna teorija mednarodne politike' (1995, 83) tako predlaga le *začasno* odstranitev iracionalnih dejavnikov, saj so sicer lahko dejavniki koherentnega sistema iracionalnosti (1995, 97). Razmišljanje o tem zaključí, da je tako »**vredno proučiti možnost oblikovanja nasprotne teorije, teorije o iracionalni politiki**« (1995, 79), kar pomeni, da vpliva kognitivno-psiholoških in socioloških vidikov ne negira. To presenetljivo Morgenthauovo **'teorijo o iracionalni (zunanji) politiki'**⁶⁶ (1995, 79) bi tako lahko opredelili za predhodnico 'teorije analize zunanje politike' in kognitivno-psihološko-socioloških modelov.

2. 4 PROCES ODLOČANJA V ZUNANJI POLITIKI

Raziskovanje zunanjepolitičnega odločanja je pomembna vsebina raziskovanja mednarodnih odnosov in mednarodne politike
(Zhang Qingmin 2001, 18).

/ker je/ analiza zunanjepolitičnega odločanja predvsem raziskovanje vedenjskih vzorcev človeštva
(Zhang Qingmin 2001, 19).

The decision maker, while deferring his decision ... takes soundings, prepares the ground, interacts with other political actors whose interests are involved or who can be helpful to him, and manipulates and orchestrates the political process as part of his search for a decision that will secure for him as much as possible of the multiple stakes he seeks
(George 1974, 185 v Farnham 2004, 444).

⁶⁵ Kurzivni poudarek je delo avtorice.

⁶⁶ **Racionalna shema zunanje politike za Morgenthau-a** (1995, 76) pomeni vključitev vseh mogočih pomenov zunanje politike. Tudi državnice/državnika. Ne nazadnje govori tudi o (napačnih) zaznavah in človekovemu umu. Razmišlja (1995, 97) tako o spremenljivih dejavnikih človekove narave, predsodkih, subjektivnih preferencah, o slabosti človekovega razuma in volje, kot tudi o »/t/rdovratnosti napačnih stališč, ki so /.../ preživela tako intelektualne argumente kot politično prakso« (1995, 79). Razmišlja o tem, kako človekov (političen) um omejujejo določeni miselni pojavi in navede naslednje (1995, 97): **(a)** včeraj ustrezen način razmišljanja in ukrepanja, ki je danes zastarel in za katerega je značilno posebljanje problemov, namreč, če se problem ne da racionalno pojasniti, se ga poistoveti z osebo, ki je lahko nadzirana, in problem je tako pragmatično zmanjšan na obvladljivo razsežnost, se zazdi razumljiv in celo rešljiv (1995, 81); **(b)** demonološke razlage realnosti; **(c)** zanikanje zastrašujoče realnosti s pomočjo iluzornega verbalizma; **(č)** zanašanje na neskončno prilagodljivost realnosti.

In other words, political decision-makers anticipate conflict and try to defuse potential oppositions by the way they structure the decision itself (Farnham 2004, 444).

Potek svetovne politike oblikujejo **odločitve voditeljic/voditeljev** (Mintz in DeRouen 2010, 4). **Države ne oblikujejo in ne izvajajo odločitev v mednarodnih odnosih – to počnejo ljudje** (Lauren in drugi 1987/2007, 246).⁶⁷ In kljub temu se niti eden od treh glavnih načinov razmišljanja o mednarodnih odnosih ne osredotoči na **proces odločanja kot jedra raziskovanja** svetovne politike (Smith 1986, 14). **Za vse tri je odločanje bolj ali manj določeno** (s strani narave mednarodnega sistema) **in ne odločujoče** (Smith 1986, 14).

Glede na zapletenost zunanjepolitičnega odločanja je jasno, da je **pristop k zunanjepolitični analizi z vidika procesa odločanja** ključnega pomena in nujno potreben za izčrpno in poglobljeno razumevanje zunanjepolitičnih vedenjskih vzorcev (Mintz in DeRouen 2010, 7). 'Pristop zunanjepolitičnega odločanja' »p/redvideva, da so voditeljice/voditelji pomembni za razlago zunanjepolitičnih odločitev s tem, ko delujejo glede na njihove opredelitve okolja/okolščin svetovne politike« (Walker in Schafer v Mintz in DeRouen 2010, 18). **Raziskovanje odločanja** je po Snyder in drugi (1962, 73) **prvi od dveh načinov znanstvenega raziskovanja zunanje politike**. Drugi način (opisovanje in merjenje interakcij) se lahko izvede brez prvega, a ne odgovori na vprašanje 'zakaj' (Snyder in drugi 1962, 73). Zato je potrebno oboje. Mintz (2004; Mintz in DeRouen 2010, 7–9) meni, da obstajata **dva prevladujoča pristopa političnega odločanja na splošno** (pristop 'racionalne izbire' in pristop kognitivne psihologije) ter **zunanjepolitično odločanje v ožjem smislu**.⁶⁸ **Polihevristična teorija odločanja**⁶⁹ je tista, ki naj bi dejavnike obeh

⁶⁷ **Ko mediji govorijo in pišejo o 'uradnem Berlinu'**, ki je naredil to ali ono, uporabljajo predpostavko 'unitarnega akterja' (angl. *unitary actor*) in s takšno uporabo jezika zamegljujejo dejansko zunanjepolitično dogajanje (Mintz in DeRouen 2010, 6). **Večina odločitev namreč izvira iz razpršenih virov moči** (Mintz in DeRouen 2010, 6).

⁶⁸ Na ožjem področju zunanjepolitičnega odločanja tako ločita **dva tipa strateško-interaktivnih odločitev** (Mintz in DeRouen 2010, 16): (a) **'vz gibne odločitve'** (angl. *impulse driven decisions*) v okviru psihološkega pristopa; (b) **odločitve 'cilji-sredstva'** (angl. *ends-means decisions*) v okviru modela racionalne izbire.

⁶⁹ Organizacijski in birokratski političen model, s poudarkom na 'standardnih (uveljavljenih) postopkih delovanja', političnih tekmovanjih in izgrajevanjih koalicij, kažeta, da **racionalen model nima zadnje besede pri zunanjepolitičnem odločanju** (Mintz in DeRouen 2010, 93). In medtem ko Allison predlaga, da bi vse tri združili, Mintz in DeRouen (2010, 78) predlagata **združitev kognitivnih in racionalnih šol v 'polihevrističen model odločanja'** (angl. *poliheuristic decision model*). Model je sestavljen z dveh korakov ali dveh stopenj (Mintz in DeRouen 2010, 78; Breuning 2007, 79). Odločevalka/odločevalec **najprej s pomočjo 'kognitivnih bližnjic' zmanjša sklop možnosti** (Mintz in DeRouen 2010, 78). Oцени se obseg vseh možnih odgovorov in zavže tiste z vsaj eno pomankljivostjo, ki lahko negativno vpliva na nacionalen ali političen interes voditeljice/voditelja (Breuning 2007, 65). Z drugimi besedami, ena ali dve prednosti neke možnosti ne moreta nadomestiti njene najbolj kritične pomankljivosti (Breuning 2007, 66). **V naslednjem koraku se za izbiro uporabi 'pristop racionalne izbire'** (Mintz in DeRouen 2010, 78) in v okviru opredelitve koristi in stroškov temeljito pregleda rešitve (Breuning 2007, 66). Breuningova meni (2007, 66), da **druga stopnja predstavlja zasnovo 'omejene racionalnosti'**, ki odločevalko/odločevalca opredeli kot **racionalnega znotraj obsega njenega/njegovega znanja**. Obe zasnovi kažeta na pomen raziskovanja, kaj odločevalke/odločevalci vedo in kako si razlagajo informacije (Breuning 2007, 66–7). **Polihevristična teorija** je tako most med racionalnimi in kognitivnimi vidiki odločanja (Mintz in DeRouen 2010, 78), saj elemente obeh vidikov

splošnih pristopov odločanja povezala (Mintz 2004; Breuning 2007, 65–7; Mintz in DeRouen 2010, 78–81). **'Dobro odločanje'** (angl. *good decision-making*) je opredeljeno kot 'pozorno reševanje problemov' (angl. *vigilant problem solving*) in kot **'bistveni predpogoj'** (angl. *essential prerequisite*) **zunanjepolitičnega odločanja** (Janis v Light 1994, 97).

Če kot preprosto definicijo **politike** vzamemo opredelitev Hague in drugi (1982/1992, 3), da je to »p/roces, v katerem skupine oblikujejo kolektivne odločitve«, potem je **odločanje njen temeljni dejavnik**. Čeprav menijo (1982/1992, 3), da je tisto, kar odločitev naredi politično, njen skupinski značaj, ki tako, kot učinkuje na vse, tudi vse obvezuje, **jedro naše naloge predstavlja tisti del odločanja, ki predstavlja odgovornost voditeljice/voditelja kot 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja'**.

/Z/unanjepolitično odločanje predstavlja analizo vedenjskega vzorca države z vidika odločitev, ki jih naredijo priznani posamezniki iz ključnih izvršnih skupin ali 'enot odločanja' (angl. /F/oreign policy decision-making is analyzing state behavior in terms of the decisions made by identifiable individuals in key executive groups or decision units) (Gold 1978, 569).

Pristojnost odločanja (nem. *Entscheidungskompetenz*) **na zunanjepolitičnem področju v vseh sistemih leži v rokah šefov držav ali šefov vlad** (Korte v Schmidt in drugi 2007, 208). Zunanja politika je podvržena drugačnim dinamikam kot notranja, saj je v notranje delovanje manj vpeta, a zato nanjo toliko bolj vpliva mednarodni okvir, ki predstavlja 'pridržano področje izvršilne veje oblasti' (nem. *'Reservat der Executive'*) (Korte v Schmidt in drugi 2007, 208). Kljub temu je njeno oblikovanje v skladu s predstavniškim organom (Bojinović Fenko 2010, 71), saj zunanjepolitične smernice potrebujejo družbeno soglasje.

V okviru 'pristopa odločanja' **državo pojmuje z vidika 'prevladujočih enot odločanja', ki delujejo v njenem imenu** (Holsti 1970a, 303) ali po Snyder in drugi (1962, 65 v Holsti 1970a, 303):

/D/ejanje države je dejanje s strani tistih, ki delujejo v imenu države. Zato je država skupek njenih odločevalcev. Država X kot akter je prevedena v njene odločevalce kot akterje. /.../ Kako oni opredelijo okoliščine, je le drugačen način obrazložitve, kako se je država odločila za dejanje in zakaj⁷⁰ (angl. /S/tate action is the action taken by those acting in the name of the state. Hence, the state is its decision-makers. State X as actor is translated into its decision-makers as actors. /.../ The manner in which they define situations becomes another way of saying how the state oriented to action and why).

Voditeljica/voditelj kot 'prevladujoča enota zunanjepolitičnega odločanja' v tem okviru potrebuje moč v smislu vpliva na operacijsko okolje politično-organizacijskih struktur in procesov odločanja. Politična moč se vedno oblikuje **v skupni igri več ravni** (Langguth 2009, 554): **(a)** institucionalno-administrativna; **(b)** ustavno-legitimna; **(c)** politično-organizacijska; **(d)** osebno-psihološka. **Kognitivno-psihološki in sociološki vidik naloge želi, ob hkratnem upoštevanju vseh, poudariti**

---

združi tako, da doda uvodni, pripravljalni korak racionalnemu procesu (Mintz in DeRouen 2010, 93). Omenjena teorija dejansko pomeni 'veliko bližnjic', kar se nanaša na kognitivne mehanizme, katere odločevalka/odločevalec uporabi z namenom, da bi poenostavil zapletene odločitve (Mintz in drugi 1997 v Mintz in DeRouen 2010, 79).

⁷⁰ Vsi kurzivni deli prevedenega besedila so navedeni v originalu.

predvsem (ne)pomen zadnje ravni. D'Amato (1967, 294) je tako pri oblikovanju **psiholoških konstruktov zunanjepolitičnih vedenjskih vzorcev odločanja**, ki naj bi pomagali analizirati in predvideti odločevalčeve zunanjepolitične vedenjske vzorce, poudaril razliko **Morgenthau-Osgoodove** in **Snyder-Bruck-Sapinove** miselne šole.⁷¹ **Zunanjepolitičnim odločevalcem je pripisal štiri hipotetične 'grozde odnosov'** (angl. *attitude clusters*) (D'Amato 1967, 298): **a) 'sistemsko-oseben'** grozd odnosov (angl. *systemic-personalist attitude cluster*), v okviru katerega se opazuje odločevalčevo zaznavanje mehanizmov okolja njegove odločitve; **b) 'nemiroljubno-miroljuben'** grozd (angl. *hawk-dove attitude cluster*), v okviru katerega se ocenjuje pripravljenost uporabe moči/vpliva in sile (angl. *power and force*); **c) 'postopno-nepostopen'** (progresivno-neprogresiven) grozd odnosov (angl. *incremental-avulsive attitude cluster*), v okviru katerega se meri stopnja sprememb med trenutno in prejšnjo odločitvijo; **č) 'prilagodljivo-nepriprilagodljiv'** grozd (angl. *flexible-rigid attitude cluster*), v okviru katerega gre za stopnjo prilagodljivosti v vseh treh prvih konstruktih.

Medtem, ko se Müller (1999, 22–44) pri opisu sprejemanja odločitev v okviru analize vloge posameznika v procesa zunanjepolitičnega odločanja osredotoči na Allisonovo razvrstitev, bomo za namen naše naloge uporabili **zunanjepolitične modele odločanja Gross Stein-ove** (Gross Stein v Smith in drugi 2008, 101–16): **(a) racionalni model; (b) psihološki model; (c) nevrološki model.** **Pomen kognitivno-psiholoških modelov** je v tem, da pokažejo na omejitve racionalnih, ki naj ne bi imeli empirične vrednosti (Gross Stein v Smith in drugi 2008, 101).⁷² **Ključni dejavniki, ki vplivajo na sposobnost zunanjepolitičnega odločanja**, so naslednje **splošne psihološke lastnosti** (Gross Stein v Smith in drugi 2008, 104–9): **(a) 'želja po preprostih razlagah'** (angl. *a preference for simplicity*) in s tem oblikovanje preprostih okvirov zapletene svetovne politike, kar seveda omejuje možnosti; **(b) izogibanje dvomljivostim in želja po 'doslednosti'** (angl. *consistency*), kar pomeni nagnjenje k zanikanju nedoslednih informacij in s tem ohranjanje svojih prepričanj; v tem

---

⁷¹ Po njegovem so težave z **Morgenthau-Osgoodovo šolo** v tem, da imajo uporabljeni termini 'trdo' vsebino, kar pomeni, **da oba teoretika opredeljujeta nacionalen interes v okviru 'moči' in menita, da odločevalci delujejo in naj bi delovali v smeri povečevanja le-te** (D'Amato 1967, 294). Problematično je, da države lahko želijo povečevati različne stvari v različnih časovnih obdobjih in da so nameni, ki so opredeljeni v smislu posebnih vsebin, dejanski, torej 'neprepustni' in tako lahko trčijo drug z drugim (D'Amato 1967, 294). **Snyder-Bruck-Sapinova šola odločanja** se mu zdi preveč skrajn odziv na preveliko poenostavljenost Morgenthau-Osgoodove šole (D'Amato 1967, 294). **Meni** (D'Amato 1967, 294), **da je z željo po razlagi vseh namenskih, značajskih in vrednotno usmerjenih dejavnikov neke odločitve in kljub temu, da se je izognila velikim problemom, ki bi lahko bili rezultat globljih ugotovitev namensko-vsebinskih nedoslednosti in kognitivnih neskladij, takoj postala del zapletenih vsebin** (D'Amato 1967, 294). Avtorji te šole so tako oblikovali 'shemo, katere očitno ni mogoče ponoviti' (angl. *an apparently unreplicable scheme*) (Singer 1961, 84 v D'Amato 1967, 294) ter ob tem ponovili napako **'namenov posebnih vsebin'** (angl. *specific-content motives*) (D'Amato 1967, 294). Kot primer navaja odločitev ZDA, da se uprejo agresiji v Koreji, za katero sta Snyder in Paige ugotovila, da **»s/o bila tveganja in stroški te odločitve v sozvočju z vrednotami, ki so bile v nevarnosti«** (angl. *»/a/ccentable in terms of the values at stake«*) (D'Amato 1967, 295), **s katero lahko brez kančka dvoma opredelimo tudi odločitev naše študije primera.** Kljub vsej nejasnosti je to zelo stvaren namen, saj se nanaša na 'konstante' (angl. *constants*) človeškega vedenja, ki so lahko prenesene na druge okoliščine (D'Amato 1967, 295).

⁷² Na vprašanje Gross Stein-ove (v Smith in drugi 2008), zakaj se določen konflikt kljub izdelanemu okviru racionalne rešitve že desetletja ne reši, ob koncu naše naloge odgovori Wolf (2008) s svojim podcenjenim kognitivno-psihološkim dejavnikom spoštovanja.

okviru **'teorija kognitivne doslednosti'** pričakuje, da se bodo najprej spremenili najmanj ključni deli sistema prepričanj; (c) lastnost **'temeljnega nerazumevanja bistva verjetnosti'** pomeni, da so odločevalke/odločevalci 'slabi ocenjevalci dogodkov' (angl. *poor estimators*); v tem okviru se govori o 'kognitivnih predsodkih' (angl. *cognitive biases*), ki vodijo do resnih napak pri 'prisojanju lastnosti' (angl. *attribution*) in s tem vnesejo zmedo v politiko odločanja; ljudje naj bi pretiravali v verjetnosti, da so dejanja drugih rezultat prejšnjega dejanja prvih in precenijo obseg, v katerem so tarče teh dejanj; eden najbolj močnih takšnih predsodkov je 'temeljna (atribucijska) napaka prisojanja lastnosti' (angl. *fundamental attribution error*), kjer ljudje pretiravajo v pomenu dispozicijskih dejavnikov nad okoljskimi ali z drugimi besedami, vedenje posameznikov, ki nam ni všeč, pripišemo njihovi dispoziciji, svoje vedenje pa okoljskim oviram (Fiske in Taylor 1984, 72–99 v Gross Stein 2008, 104–109); (č) in zadnja lastnost je **odnos do tveganj** – ljudje se bolj kot tveganja in iskanja koristi bojijo izgube, le-ta je bolj boleča kot je primerljiva korist prijetna. V okviru zadnje lastnosti govorimo o **'teoriji verjetnosti'** (angl. *prospect theory*) (Mintz in DeRouen 2010; Breuning 2007), s katero sta izraelska znanstvenika Kahneman in Tversky spremenila zaznavanje o tem, kako se odločamo in presojava pod pogoji tveganja in negotovosti (Goode 2002).⁷³ Teorija raziskuje **vpliv zaznav na odločanje** (Breuning 2007, 79), oziroma **kako na izbiro vpliva 'okvir odločitve'** (angl. *decision frame*), ki je opredeljen kot 'odločevalčeva zasnova dejanj in rezultatov glede določene izbire' – gre za to, da se želje odločevalke/odločevalca spremenijo glede na to, kako je problem predstavljen (uokvirjen) (Breuning 2007, 68).⁷⁴ **Povsem enaka izbira, predstavljena (uokvirjena) na različen način, lahko vodi do drugačnih odločitev** (Goode 2002).

V okviru **nevrološkega modela** je pomembno predvsem delo Antonia Damasio, ki je dokazal, **da so »/č/ustva nujna za razum in pomembna za izbiro«** (angl. *»/t/hat emotion was necessary to reason and important to choice«*) (Damasio 1994, xi v Smith in drugi 2008, 111) ter **zavestno in nezavestno vplivajo na naše odločitve** (Cohen v Smith in drugi 2008, 111). **Kahneman** (Gross Stein v Smith in drugi 2008, 111) tako v okviru nevrološkega modela omenja **dva sistema odločanja**, prvo je **čustveno** in drugo **kognitivno-razumsko** osnovano. **Velika večina odločitev naj bi se zgodila na osnovi prvega in v konkurenčnosti obeh čustveni vedno premaga razumskega** (Gross Stein v Smith in drugi 2008, 111).⁷⁵ **Tako, da lahko zaključimo z ugotovitvijo, da je le čustveno tisto, kar je na koncu res racionalno.**

---

⁷³ Pred tem se je predpostavljalo, da imajo ljudje nadzor nad pomembnim delom razmišljanja (Brooks 2011). Toda resnica je v tem, da nezavedno uporabljajo kognitivne bližnjice, med drugim torej tudi 'uokvirjajo' (Brooks 2011).

⁷⁴ Kahneman in Tversky sta s tem vpeljala **'model behavioralne ekonomije'** in ovrgla **'model racionalne izbire'** ter s tem pokazala, da v nekaterih primerih izbir in presoj ne moremo razložiti z racionalnimi modeli (Goode 2002). **Največji fenomen omenjene teorije je prav zgoraj omenjeni 'odnos nenaklonjenosti do izgube in/ali neuspeha'** (angl. *loss aversion*) (Kahneman v Goode 2002).

⁷⁵ Kahneman (2011) je uvedel tudi termin **'iluzije veljavnosti'** (angl. *illusion of validity*), ki govori o tem, da **kadar močan vtis o nekem dogodku trči s splošnim znanjem, ponavadi prevlada vtis**. Z drugimi besedami, samozavest, ki jo imamo glede presoje nečesa, ne bo omajana s statističnimi podatki (Kahneman 2011). Povsem naravno je torej, da

Poglavje zaključujemo z opredelitvijo dveh vlog znotraj procesa odločanja (obe sta tudi ključna dejavnika empirične študije),⁷⁶ in sicer z vlogo '**politične** odločevalke/odločevalca' (angl. *political decision-maker*) in vlogo '**analitične** odločevalke/odločevalca' (angl. *analytical decision-maker*) (Farnham 2004, 444–45). **Razlika obstaja v odnosu do procesa odločanja.** Pri tem gre za '**domnevno ločitev med političnimi zadevami in zadevami politik**' (angl. *alleged separation between political and policy concerns*) (Farnham 2004, 445). Vlogo '**politične odločevalke** izenačujemo s '**prevladujočo enoto (zunanjepolitičnega) odločanja**' naše naloge. **Njena najpomembnejša naloga je, da najde takšno odločitev, katere soglasna podpora vseh udeleženih velja tudi za ključne vsebinske zadeve odločitve** (Hilsman 1987, 78; 1959, 372 v Farnham 2004, 444). To pomeni, da se mora odločiti za strateški pristop do odločanja, ki vsebuje neprestano interakcijo med vrednotenjem vsebinskih predlogov in ocenjevanjem sprejemljivosti letih z vidika drugih (Farnham 2004, 444). Politična odločevalka bo strategijo za dosego želenega vključila v samo odločitev, saj se le redko odloči za izbiro brez razmisleka o tem, kako se bo izbrana odločitev izvedla (Farnham 2004, 444). Za razliko od '**analitične odločevalke/odločevalca**' na odločitev ne gleda kot na nekaj 'samo-izvršujočega' (angl. *self-executing*) (Farnham 2004, 445). **Pristop odločevalk/odločevalcev, ki delujejo v političnem okviru, ni vedno političen** (Farnham 2004, 445), toda s **prepoznanjem potrebe po uskladitvi vsebine in podpore (javnega mnenja) lahko močno vpliva na proces odločanja, še posebej kadar vsebina zadeve v procesu odločanja vsebuje trk pomembnih vrednot** (Farnham 2004, 445). V tej trditvi naloga prepozna tudi izbrano (**politično**) odločitev naše empirične študije.

Poglavje o odločanju smo podkrepili s tremi tabelnimi prikazi. Holističen prikaz zunanjepolitičnega odločanja smo povzeli po Wilhelmu (2006) (glej prilogo E). Po Holstiju (1989a) predstavimo **tri ključne modele** zunanjepolitičnega odločanja in v tem okviru '**model individualnega odločanja**', kot rezultat posameznikove individualne izbire (glej prilogo F). Temu sledi upodobitev njegovega prikaza **kognitivnega pristopa zunanjepolitičnega odločanja**, v katerem je opredelil **pet vlog zunanjepolitičnega odločevalca** ter vsaki pripisal stopnjo odločanja, teoretično literaturo in opisno zasnovo odločanja (glej prilogo G) (Holsti 1976).

---

pričakujemo enake sposobnosti voditeljice/voditelja v različnih okoliščinah, a pretirano pričakovanje doslednosti je napačno (Kahneman 2011).

⁷⁶ S tem, da zunanji minister lahko nastopi v obeh vlogah. Nekdanji ameriški zunanji minister James Baker je dejal, da je v **samem jedru delovanja vloga zunanjega ministra tudi politična, le da na mednarodnem prizorišču** (Farnham 2004, 445). Ne nazadnje se kot vodja ministrstva ne osredotoča na tehnično stran vladanja (oz. delovanja), temveč na politično (Farnham 2004, 445). **V vladnem kabinetu je interakcija med notranjo in zunanjo politiko močnejša in zato se je potrebno bolj zavedati in bolj upoštevati zahteve in premisleke notranje politike** (Weinraub 1985 v Farnham 2004, 445). **Zunanje ministrstvo je tako pravzaprav analitična enota vladnega delovanja navzven**, ki mora kar najbolj ocenjevati zunanjepolitične interese države v mednarodni skupnosti (Farnham 2004, 445).

2. 4. 1 Raven individualnosti ali raven kontekstualizacije?

Življenje države le ponavlja v večjem obsegu življenja svojih sestavnih celic
in kdor ni sposoben razumeti skrivnosti reakcij in delovanja posameznika,
ne more nikoli povedati kaj omembe vrednega o borbi nacij
(Marcel Proust v Morgenthau 1995, 197).

Only if we know where and how these individuals fit into the larger process,
and under what circumstances they operate,
are we able to offer a relevant psychological analysis
(Herbert Kelman v Rosati 1995, 51).

The test of a statesman, /.../, is his ability to recognize
the real relationship of forces and to make this knowledge serve his ends
(Kissinger v Starr 1980, 478).

Razlikovanje med splošnima pristopoma političnega vedenja, *dispozicionizmom* in *kontekstualizmom*, povzemamo po Houghton-u (2009). **Ključno vprašanje** se glasi, **kaj je tisto, kar najbolj prispeva k vzrokom človeškega vedenja, je to posameznik ali okolje** (Houghton 2009, 232)? Ali imajo idiosinkratične osebne značilnosti voditeljev večjo ali manjšo težo pri oblikovanju vedenjskih vzorcev v primerjavi z okoljem in/ali okoliščino, v kateri se voditelji znajdejo (Houghton 2009, 82)? Sam meni, da se pomen enega ali drugega spreminja *mutatis mudandis*, torej glede na okoliščine (Houghton 2009, 233).

Poglejmo, kaj si o tem mislijo izbrani teoretiki mednarodnih odnosov in zunanje politike. Kot piše Light (Groom in Light 1994, 98), so analitiki zunanje politike vedno razlikovali med **psihološkim** in **operacijskim okoljem odločanja**. Od sredine šestdesetih let do začetka osemdesetih je tako med osebnostnimi psihologi potekala celo razprava o tem, ali je »/o/sebnost okoljsko posebna ali notranje-psihično dosledna« (angl. »/s/situationally specific or intrapsychically consistent«) (Adler 1972 v Hermann 1980, 67), torej ali sploh obstajajo idiosinkratične osebne značilnosti ali so le okoljsko posebne in kažejo velike razlike glede na okolje in/ali okoliščine (Hermann 1980, 67).⁷⁷ Winter meni (v Singer in Hudson 1992, 79), da se **obsežnost razlag zunanjepolitičnih vedenjskih**⁷⁸ **vzorcev vrti okoli obeh dejavnikov, tako osebnosti**

⁷⁷ Kot pravi Hermannova (1980, 86), so v tem času spoznali, da so nekateri ljudje **bolj dovzetni za informacije iz okolja in tako veliko bolj dovzetni za vplive okolja in okoliščin**. Drugi so **relativno neobčutljivi do okolja in manj dovzetni za njegove vplive ter si informacije razložijo na način, ki se ujema z njihovim pogledom na svet** (Hermann 1980, 86). Osebnostne značilnosti prvih se tako zdijo nedosledne in značilnosti drugih dosledne (Hermann 1980, 86). Problem se pojavi pri natančnem opisu, katere značilnosti in kateri ljudje so bolj ali manj vplivani s strani okoljskih dejavnikov in kateri vidiki okolja in/ali okoliščin so tisti, ki imajo moč vpliva (Hermann 1980, 86).

⁷⁸ **Enačbe vedenja** nas učijo, da le-to **ni odvisno izključno od tistega znotraj posameznika, njegove osebnosti, ampak tudi od namena oziroma notranjih človekovih vzgibov, ciljev, okolja in okoliščin** (Gruban 1999, 601). Nameni, notranji človekovi vzgibi, so 'zakaj' vsakršnega človekovega vedenja; so tisti, ki vzpodbudijo, opredelijo in usmerijo vedenje posameznika (Gruban 1999, 605). Cilj je končna nagrada in/ali spodbuda, h kateri so usmerjeni nameni in dejanja (Gruban 1999, 605). **Temeljno enačbo človekovega vedenja** naj bi pred leti postavil psiholog Levin (Hersey, Blanchard, Johnson 1990 v Gruban 1999, 604), ki nam pove, da je vedenje posameznika odvisno tako od tistega znotraj kot tudi tistega, kar je izven njega. Enačba se glasi: $V=f(O,S)$, kar pomeni, da je **vedenje (V) posameznika povzročeno z osebo (O) in okoliščino (S)**. O in V nista neodvisni spremenljivki, sta medsebojno povezani. Na ljudi

'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja' kot **okoljskih omejitev in/ali ovir ter priložnosti**. Prvi dejavnik, da se na zunanjo politiko države večkrat gleda z vidika idiosinkratičnih osebnostnih značilnosti voditeljic/voditeljev, pripisuje človeški nagnjenosti k preprostim razlagam, ki vzroke vedenja prej pripišejo značajskim značilnostim kot okolju in okoliščinam (Singer in Hudson 1992, 79). Drugi dejavnik okolja in okoliščin trdi, da se 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja' na splošno odzivajo na realistične ocene okolja ter tako delujejo znotraj danih ovir in priložnosti (Singer in Hudson 1992, 79). A se Winterju (v Singer in Hudson 1992, 80) oba pogleda, torej, da zunanja politika je in ni odsev osebnosti, zdita naivna in predvsem preveč preprosta. Holsti (1970a, 309) meni, da pri zunanjepolitični analizi ne moremo ne upoštevati individualnih dejavnikov in je **proces tega odločanja političen proces**, večkrat **zaznamovan s spori in napetostmi med različnimi ocenami okoliščin, vrednot, ciljev in strateškimi željami**. To zrcalijo tudi ugotovitve naše empirične študije. Deutsch meni, da voditelji **lahko sprejmejo odločitve, ki spremenijo tok zgodovine**, toda le znotraj omejitev njihovih **resursov**, njihovih **okoliščin** in njihovih **umov** (Deutsch 1968/1988, 72). Voditelji so tako (Deutsch 1968/1988, 73):

/večkrat delno ujetniki njihovih zunanjih resursov ali podpornikov in delno njihovih lastnih navad in potreb po doslednosti in skladnosti njihovih podob sveta. Precej bolj pogosto, kot s strani gospodarskih interesov ali hladnih preračunavanj strategij in moči, so voditelji motivirani s strani trdoživih podob sveta, ki so postale tako temelj njihove priljubljenosti pri javnem mnenju ali eliti kateri pripadajo, kot osnova njihove samopodobe in samospoštovanja.

Kot pravi Deutsch (1968/1988, 96), **se pri analizi odločanja ne sme podcenjevati zasnovega in filozofskega pomena razumevanja 'naključnih vidikov mednarodne politike'** (angl. *the random-walk aspects of international politics*), **saj se bodo voditelji vedno odločali tudi s srcem in umom**. Ko se voditeljica/voditelj sooči z negotovostjo na ključnih področjih delovanja, se

---

torej vplivajo okoliščine, v katerih se znajdejo in obratno, ljudje vplivajo na okoliščine (Gruban 1999, 604). Tisto, kar je znotraj, so na eni strani vzgibi, nameni ali potrebe, ki se izkazujejo v tem, kako posameznik čuti in doživlja stvari. Na drugi strani je ta notranjost izražena v osebnosti posameznika, v namenih, kako bo deloval (Gruban 1999, 604). **Razumeti vedenje posameznika, kaj nanj vpliva, kaj ga oz. jo motivira ali 'premakne' iz ene na drugo točko, ni preprosto**, ne nazadnje smo ljudje zapletena in večplastna bitja. Vedenje je pogojeno s cilji, z željo doseči rezultat in pri tem človek ne ravna vedno 'racionalno', torej ne v svojem najboljšem interesu. Razumevanje in/ali predvidevanje vedenja posameznika obravnavajo različne miselne šole, v okviru katerih ne gre izpustiti **psiho-dinamičnega pristopa Freuda, behavioristov** in njihove pragmatične usmerjenosti v iskanje vedenjskih vzorcev, ki niso zaželeni oziroma učinkoviti in **'kognitivnega pristopa'**, ki trdi, da način razmišljanja o sebi vpliva na oboje, tako na lastno delovanje kot na naša čustva (Gruban 1999, 602–3). Znani ameriški psiholog Norman Mailer (v Gruban 1999, 602–3) **meni, da je za razumevanje vedenja potreben opis tako okoliščin kot same osebe. Poznana je njegova enačba razumevanja vedenja: S ↔ O ↔ V ↔ A** (situacija, oseba, vedenje, medtem ko A pomeni aktivnost, rezultat oziroma dosežek) (Gruban 1999, 605). Medtem Skaner (1974 v Gruban 1999, 606) trdi, da ima okolje velikanski vpliv na spremembe vedenja posameznikov in naj bi bilo celo poglavitni vir sprememb vedenja. Čeprav se genetskega nasledstva pri opredeljevanju vedenja ne more ne podcenjevati ne izključevati, se marsičesa le ne da pojasniti s psihoanalizo ali fiziološko osnovo človekovega vedenja (Gruban 1999, 606). Spoznanje, da na ljudi vplivajo dogodki od zgodnjega otroštva, danes dopolnjujemo z dejstvom, da je marsikaj mogoče pojasniti s procesi učenja (Gruban 1999, 607). Zato so spoznanja, pomembna za razumevanje posameznikovega vedenja, številna in večplastna: zaznavanja, vplivi preteklih izkušenj, zmožnosti učenja, vzgibi in motivacijski mehanizmi, kognitivni (spoznavni) procesi oziroma načini razlage informacij, uporaba jezika za izražanje misli, osebnost, družbeni in socialni vplivi (odobravanje in/ali zavračanje s strani posameznikov najožjih in ožjih krogov, nacionalne vrednote, običaji in podobno) (Gruban 1999, 607).

pokaže, katerim vrednotam bo sledila/sledil, ko bo v dvomih, vrednotam ponosa in moči ali vrednotam zmernosti in sočutja (Deutsch 1968/1988, 96).

Posamezniki 'delajo' zunanjo politiko in jo sprejemajo ali zavračajo v luči tistega, kar mislijo, da vedo in v luči tistega, kar mislijo, da imajo radi (Deutsch 1968/1988, 96). Njihova zunanja politika se ne bo spremenila le zaradi velikih sprememb v njihovem kognitivnem zaznavanju sveta, sprememb v komunikaciji in/ali sprememb v sistemu odločanja, temveč tudi z vsako ključno spremembo v njihovih poglavitnih vrednotah (Deutsch 1968/1988, 96). In ko Bučar (2001, 143) omenja »/r/azumevanje okolja (mednarodne skupnosti)« pravzaprav piše o **posameznikovem (odločevalčevem) razumevanju okolja** in s tem **združuje pomen obeh**. V tem okviru poudarja tako **ustvarjanje in omejevanje možnosti in/ali priložnosti** delovanja kot tudi **verjetnosti delovanja**, saj je v določenem okolju določen vedenjski vzorec bolj verjeten⁷⁹ (Bučar 2001, 143).

2. 4. 1. 1 Osebnost

*Everybody is a product of an age, a nation, and environment.
But beyond that, he constitutes what is essentially unapproachable by analysis,
the form of a form, the creative essence of history, the moral personality*
(Kissinger v Starr 1984, 3).⁸⁰

One can not influence an adversary one does not understand
(Jervold M. Post 2004, 262).

*It is often impossible to explain crucial decisions and policies without reference
to the decision-makers' beliefs about the world and their images of others*
(Jervis v Rosati 1995, 53).

It is not the keen insight that creates a politician but personality
(Voltaire v Wang 1996, 779).

*Absolutizem prvenstveno zahteva od vladarja nepristranskost, poštenost,
predanost dolžnostim, energijo in ponotravnjeno skromnost*
(Bismarck v Nitobe 2011, 46).

Nemogoče je, da bi ljudem postal vladar kdor koli, ki jim ne daje svojega celotnega srca
(Mencij v Nitobe 2011, 44).

*Neodvisni, čeprav večkrat tudi 'neudobni' (nem. unbequem) duhovi v politiki na koncu vedno
zmagajo. Četudi morajo skozi osebne višine in globine*
(Scheel v Roll 2001/2009, 245).

Ljudje so osebnostna bitja, vsak s svojo in neponovljivo osebnostjo⁸¹ (Musek in Pečjak 1993,

⁷⁹ Ker so v določenem okolju določeni dejavniki bolj pomembni od drugih (Bučar 2001, 143).

⁸⁰ To je citat iz Kissingerjeve diplome na Harvardu z naslovom *The Meaning of History* (Starr 1984).

⁸¹ Osebnost zajema vse vidike človekovega delovanja, tako notranje (duševne) kot zunanje (vedenjske) (Musek in Pečjak 1993, 133). Morda še najbolj zajema notranje, subjektivne, doživljajske vidike, zaradi katerih je vsaka osebnost zares neponovljiva (Musek in Pečjak 1993, 133). Doživljanje samega sebe, samozavedanje in individualna zavest so bistveni, najgloblji in najbolj izvirmi vidiki osebnosti (Musek in Pečjak 1993, 133). Želja po spoznavanju osebnosti je

132). Osebnost⁸² je torej enkratna, značilna ter zapletena psihofizična celota, katere proučevanje v psihologiji ima velik pomen (Musek in Pečjak 1993, 133) in predstavlja eno njenih najzahtevnejših nalog (Musek in Pečjak 1993, 134). Razlage osebnostnega delovanja ali vedenja, torej 'teorije osebnosti',⁸³ naj bi bile med najbolj zapletenimi in zahtevnimi znanstvenimi teorijami sploh (Musek in Pečjak 1993, 152). Posledično proučevanje in ocenjevanje idiosinkratičnih osebnostnih lastnosti posameznikov zahteva previdnost. Ker se večina lastnosti kaže na pretanjen način doživljanja in vedenja, sta potrebni natančnost in doslednost (Musek in Pečjak 1993, 134). Pri vsaki posameznici/posamezniku obstaja področje osebnosti, o katerem drugi ne vedo skoraj nič ('**zasebna osebnost**'), a ona/on veliko, hkrati pa obstaja tudi področje, o katerem ona/on ne ve veliko, a zato vedo drugi ('njena/njegova **slapa pega**') in ob tem obstaja še področje, ki je prikrito tako njej/njemu kot drugim ('**črno področje** osebnosti') in ga tudi temeljita psihološka analiza težko odkrije (Musek in Pečjak 1993, 135).

Medtem, ko v državah 'prvega sveta' govorimo o '**ustavni moči predsednikov držav in vlad**', kjer »/o/sebnostne značilnosti ne pomenijo veliko«, so za 'drugi svet' značilni '**kulti osebnosti**'⁸⁴

---

prastara, ljudje so si vedno želeli poznati značilnosti drugih oseb (in sebe), da bi vedeli, kaj lahko drug od drugega pričakujejo, da bi znali predvideti obnašanje drugih in temu ustrezno ravnati (Musek in Pečjak 1993, 134).

⁸² Ločimo **štiri velika področja osebnostne strukture** in sicer temperament, značaj, sposobnosti in telesno zgradbo posameznice/posameznika (Musek in Pečjak 1993, 139). Medtem, ko **temperament** zajema značilne načine in oblike obnašanja ter čustvovanja, ki naj bi bili zelo odvisni od dednih vplivov (na primer živahnost, hladnokrvnost), pri značaju ugotavljamo vsebino vedenjskega vzorca posameznice/posameznika (Musek in Pečjak 1993, 139). **Značajske lastnosti** so tiste posebne osebnostne značilnosti, ki jih ocenjujemo z moralnega in etičnega vidika in povezujemo s posameznikovo voljo in motivacijo (na primer poštenost, nesebičnost, skromnost, odkritost, redoljubnost, hrabrost) (Musek in Pečjak 1993, 139). Njihovo ugotavljanje je težavno in nezanesljivo, saj obstajajo za različne vedenjske vzorce različni in številni vzroki (Musek in Pečjak 1993, 139). Kot že omenjeno, so mnogi vedenjski vzorci posledica delovanja dejavnikov zunanjega okolja, torej 'miljejskih dejavnikov' (dejavnikov določene sredine, okolja), predvsem okoliščin (situacijski dejavniki) in različnih drugih prehodnih dejavnikov (Musek in Pečjak 1993, 139). **Značajske lastnosti so tako bolj odvisne od vplivov okolja**. Tudi na tretje področje osebnostne strukture, na **sposobnosti** posameznikov glede splošne umske sposobnosti ali inteligentnosti,⁸² vplivajo poleg prirojene inteligentnosti (fluidna, genotipska inteligentnost) tudi dejavniki okolja (kristalizirana inteligentnost) (Musek in Pečjak 1993, 148). Prirojena inteligentnost se ob slabih in nezadostnih spodbudah okolja ne more popolnoma udejanjiti (Musek in Pečjak 1993, 148). Tudi **ustvarjalnost, kot del inteligentnosti**, je močno **povezana z nekaterimi idiosinkratičnimi (posebnimi) osebnostnimi značajskimi lastnostmi, kot so nekonformnost, nekonvencionalnost in smisel za estetsko ter emocionalno občutljivost** (Musek in Pečjak 1993, 150). Osebnostni profili vrhunskih raziskovalcev, znanstvenikov in umetnikov kažejo določene idiosinkratične osebnostne značilnosti, kot so zelo visoka inteligentnost, nižja stopnja družabnosti, visoka moč jaza (čustvena stabilnost), dominantnost, občutljivost, samozadostnost in samonadzor (Musek in Pečjak 1993, 150).

⁸³ **Musek in Pečjak** (1993, 152–8) omenjata naslednje '**teorije osebnosti**': (a) **psihodinamične** (po Murray-u osnovni vir človekovega obnašanja in osebnosti sestavljajo notranje potrebe in zunanji pritiski); (b) **dispozicijske** (zasnova osebnosti v globoko vrojenih dispozicijah in značajskih potezah); (c) **vedenjske** (v ospredju je obnašanje, ki ga je mogoče objektivno opazovati in osebnost je tako rezultanta procesov pogojevanja in učenja); (č) **humanistične** (človekova/humana osebnost se oblikuje iz sebi lastne težnje po razvoju notranjih sposobnosti in po vsestranski, telesni ter duhovni, rasti; njeno bistvo je tako v preseganju motivacijskih, dispozicijskih in vedenjskih determinant; človek je zmožen pristnega ter svobodnega ravnanja in njegove narave ne moremo povsem razložiti z nagoni, z značajskimi potezami in učenjem; teorija primerja razvoj osebnosti z rastjo drevesa, čim bolj ugodne in svobodne bodo razmere, tem boljša in izrazitejša bo rast; bistvo osebnosti je torej v prizadevanju uresničevanja višjih človeških potencialov); (d) **kognitivne teorije osebnosti** (spoznavni procesi kot pridobivanje in predelovanje informacij, na osnovi katerih si razlagamo pojave in svari ter uravnamo obnašanje).

⁸⁴ Ti 'kulti osebnosti' so bili v prejšnjem stoletju najbolj značilni za komunistične režime 'drugega sveta' in mednje spadajo voditelji Lenin, Stalin, Mao Zedong, Deng Xiaoping, Ho Chi Minh, Castro, Tito, Kim Il Sung in drugi (Hague in drugi 1982/1992, 330–31). Ob tem je potrebno vedeti, da zasnova 'kulta osebnosti' in iz nje izpeljane doktrine kot so

ter za 'tretji svet' predvsem '**osebne (nezanesljive) vlade**', kjer naj bi »/o/osebne značilnosti pravzaprav pomenile vse« (Hague in drugi 1982/1992, 314–40). Prisotnost 'kultov osebnosti' kot 'načina vodenja in upravljanja države' ne pomeni, da je prevladujoča moč teh osebnosti vseobsegajoča (Hague in drugi 1982/1992, 331). Lahko so le končni arbitri procesa odločanja in ne vir pobud. Včasih so tudi oni zaradi okoliščin in/ali posledic svojih ali politik drugih morali spremeniti svoje odločitve (Hague in drugi 1982/1992, 331). Izvršna oblast oziroma politično voditeljstvo v 'tretjem svetu' je največkrat osebno in nezanesljivo (Hague in drugi 1982/1992, 337). Naša naloga se z ugotovitvijo, da zaradi ustavne moči predsednikov držav in vlad idiosinkratične osebnostne lastnosti niso pomembne, seveda ne strinja v celoti.

Osebnost je pomembna pri vplivanju na zunanjepolitične delovanje, a ga ne določa (Starr 1984, 29). **Ključno vprašanje** se tako glasi, '**kdaj**' osebnost voditeljic/voditeljev vpliva na **zunanjepolitično vedenje**. Pod določenimi okoliščinami bo namreč politična osebnost imela še posebej močan vpliv (Post 2004, 10). **Winter** po Greensteinu povzema **štiri pogoje, ob katerih je za zunanjepolitično odločanje pomembna osebnost** (v Singer in Hudson 1992, 80): (a) voditeljica/voditelj zavzema strateški položaj; (b) nejasnost okoliščin; (c) neobstoj zahteve po rutinski vlogi in/ali delovanje z nejasnimi precedenčnimi primeri; (č) zahteva po spontanem in/ali prizadevanja vrednem ravnanju. **Hermannova** (v Post 2004, 20–1) navaja **ključne okoliščine, ko osebnost lahko vpliva na zunanjepolitično vedenje**: (a) močno zanimanje za zunanjo politiko; (b) dramatičen prevzem oblasti; (c) karizma; (č) razpolaganje z veliko avtoriteto pri zunanjepolitičnem odločanju; (d) slabo razvita zunanjepolitična organizacija države; (e) krizne okoliščine; (f) obstoj dvomljive zunanje okoliščine, ko ključno vlogo odigra sistem predelovanja informacij s strani voditeljice/voditelja; (g) stopnja zunanjepolitične strokovnosti in posledičen vpliv kognitivnega sloga in sklopa prepričanj. Ker Hermannova omenja tudi **okoliščino karizme** voditeljice/voditelja, moramo, pred podobno razvrstitvijo Holstija, omeniti opozorilo Morgenthaua (v Rosenau 1961, 170–1) glede zanemarjenega upoštevanja dejavnika karizme, ki pomeni tudi zanemarjanje dejavnika prestiža kot neodvisnega dejavnika mednarodne politike. Morgenthau meni (1995, 106; v Rosenau 1961, 171), da »/B/rez upoštevanja karizme oseb, /.../, ali institucij, kot sta vlada in ustava /.../, /.../ ni mogoče razumeti nekaterih pojavov v mednarodni politiki, pojavov, ki so še posebej izraziti v sodobnem času«. S prestižem kot neodvisnim in podcenjenim dejavnikom mednarodnih odnosov bomo delno zaključili nalogo. **Holstijev seznam pogojev, ob katerih prevlada pomen osebnosti, ne vsebuje karizme, a zato obsega** (1976, 11–32 in Holsti v Houghton 2009, 237–40): (a) nove okoliščine, ki zahtevajo nov način delovanja in odzivanja; (b)

'maoizem', 'stalinizem', 'titoizem' niso omejene le na države 'drugega sveta', poznamo na primer tudi 'thatcherizem' (Hague in drugi 1982/1992, 330–31). In seveda bodo danes nekateri dodali tudi 'merkelizem', katerega bomo omenili v empiričnem delu naloge. A eden najglobljih in najbolj vztrajnih 'kultov osebnosti', kot 'načina vodenja in upravljanja države' vsekakor ostaja severno-korejski (Hague in drugi 1982/1992, 330–31).

delovanje v okviru najvišje vloge in s tem opredeljevanje le-te na lasten način; (c) dolgoročna načrtovanja elitnih odločevalcev; (č) nejasnost in dvomljivost okoliščin, kar odpre možnost različnih razlag; (d) preobremenjenost z informacijami, kar odločevalko/odločevalca prisili k uporabi različnih strategij; (e) nepričakovani dogodki, glede katerih začetni odziv zrcali 'kognitiven sklop' odločevalke/odločevalca; (f) dejavnik vpliva stresnih okoliščin.

Breuningova (2007) analizira **osebnostne lastnosti voditeljev** v treh razsežnostih delovanja (odnos do ovir, odprtost do novih informacij in namen delovanja) in v tem okviru opiše ključne osebnostne značilnosti (glej prilogo H). Uporabi tudi prikaz **razvrstitve (političnih) osebnostnih tipov** glede na 'analizo predsedniškega značaja'⁸⁵ (glej prilogo I) in v tem okviru smo **voditeljico naše empirične študije opredelili kot aktivno-pozitiven osebnostni tip**, saj se bo izkazalo, da je njen pogled na politiko pozitiven, delo opravlja z zadovoljstvom, navdušenjem, z vso močjo in energijo ter je, sicer s sebi lastnim slogom, zelo aktivna akterka tako notranje kot zunanje politike. **Odnos med osebnostnimi značilnostmi voditeljic/voditeljev** in zunanjepolitičnimi **vedenjskimi vzorci njihovih vlad** je prikazan s stopenjsko razdelitvijo treh posameznih prikazov (glej prilogo J), povzetih po Margaret G. Hermann (1978). Slednja se je osredotočila na pogoje (naravo okoliščin), pod katerimi se vpliv osebnosti pričakuje, jim dodala **tri ključne osebnostne značilnosti** (zanimanje za zunanjo politiko, izobraženost in/ali strokovne izkušnje na tem področju in dovzetnost zaznavanja okolja) ter vse združila v celovit odnos vpliva osebnosti na zunanjepolitičen vedenjski vzorec.

Analiza posameznice/posameznika kot 'prevladujoče enote odločanja' zahteva precej več kot le psihoanalitično povezavo med zgodnjim otroškim razvojem in razvojem vedenjskega vzorca odraslega človeka (George in George 1968, 1971, 1974a, 1980a v Gross Stein 1994, 4). **Zahteva tudi analizo drugih razvojnih izkušenj**, kot so **institucionalne, kulturne, izkušnje vlog(e) in izkustva delovanja v različnih okoljih in okoliščinah** (Gross Stein 1994, 4). Namreč, kot meni Hoffman (v Starr 1980, 478): **»Izkušnje morajo imeti učinek«. Toda »n/auki, ki jih posameznica/posameznik na osnovi izkušenj oblikuje, niso predvidljivi«** (Starr 1980, 478).

Torej, »/č/e hočemo razumeti, kaj svetovne voditeljice/voditelji delajo, moramo imeti uporabne teorije o tem, zakaj to delajo« (Post 2003/2008). Jerrold M. Post tako navaja naslednje metode za psihološko ocenjevanje osebnosti in političnega vedenja svetovnih voditeljev (Post

---

⁸⁵ Razvrstitev poznamo kot '**Barberjevo razvrstitev**'. James Barber jo je leta 1992 uporabil za analizo ameriških predsednikov 20. stoletja v knjigi *The Presidential Character* (Breuning 2007, 40). **Politično osebnost je opredelil z vidika treh elementov, 'značaja'** (angl. *character*), **pogleda na svet in voditeljskega sloga** (George in George 1998, 152). Vse tri označujejo razvojne in prilagodljive vidike osebnosti. Jedro osebnosti mu predstavlja **značaj**, ki ga opredeli kot **»n/ačin /.../ usmerjenosti do življenja – ne za trenutek, temveč neprestano«** (George 1998, 154). **Njegova teorija zahteva razumevanje igre vseh treh sestavin voditeljeve osebnosti pri oblikovanju njegovega vedenja** (George 1998, 155). Voditeljske sloge je razvrstil glede na **štiri osebnostne tipe** (Walker in Falkowski 1984, 240). **Aktivno-pasivna dihotomija** razvršča glede na raven (ne)aktivnega delovanja, medtem ko **pozitivno-negativna dihotomija** razvršča glede na odnos do (političnega) življenja.

2003/2008): **(a)** izgrajevanje celovitih osebnostnih analiz, in sicer z 'ocenjevanjem na daljavo' ter psihološke ocene značaja in delovanja v vlogi 'prevladujoče enote odločanja'; **(b)** analiza osebnostnih lastnosti na osnovi verbalnega vedenja, ocenjevanje namenov (tudi iz razdalje) in ocena voditeljskega sloga; **(c)** uporaba kognitivne analize z izgrajevanjem sklopov sistema prepričanj in 'kognitivnih zemljevidov' (angl. *cognitive maps*) v smislu izgrajevanja 'operativnih kod' voditeljic/voditeljev, ob hkratni analizi njihovega razmišljanja in odločanja (tudi z razdalje).

2. 4. 1. 1. 1 Vloga politične voditeljice/političnega voditelja

*If we failed, it was because the great forces of history had moved in another direction
/.../ /N/o, I replied, if it fails, we'll have to tighten the belts and turn the forces around»*
(Kissinger v Starr 1984, 185).⁸⁶

*Za države, vpletene v tekmo za moč, ni nepomembno ali bodo njihove tehnice
imele na voljo storitve svojih izjemnih vojaških in političnih voditeljev ali ne*
(Morgenthau 1995, 337).

Kralji so prvi sluge države
(Frederike Veliki v Nitobe 2011, 44-5).

*She wanted to be a statesman,
and it appears that the law has punished this conspiratrice for having forgotten the virtues that benefit her sex*
(Honegger 1991, 75 v von Senger 1993, 284).⁸⁷

Walker (v Falkowski 1979, 204) je s svojimi raziskavami pokazal, da lahko nekatera pomembna zunanjepolitična vprašanja raziskujemo z uporabo zasnove '**teorije vloge**' (angl. *the role theory*) in **metodami kognitivne dinamike**:⁸⁸ »M/orebitna vrednost 'teorije vloge' kot analitičnega orodja za povezavo posameznika in sistemskih posploševanj je visoka« (Falkowski 1979, 205). Kot pravi Walker (v Falkowski 1979, 173), je 'teorija vloge' v družboslovno literaturo 'vstopila' iz gledališča, kjer se bolj kot na igralce, ki vloge igrajo, opira na določene značilnosti vlog odrske zgodbe. Meni, da je **primernost 'zasnove vloge'** (angl. *the role concept*) za politično analizo – kot metafora za

⁸⁶ Gre za Kissingerjev odgovor nekdanjemu ameriškemu predsedniku Nixonu med njuno razpravo o pomladni ofenzivi Severnega Vietnama leta 1972 (Starr 1984).

⁸⁷ Ker naloga govori o **evropski voditeljici in državnici 21. stoletja** in njenem **izzivu oblikovanja odnosa z neevropsko veliko silo v ponovnem vzponu, ki se brusi predvsem na področju 'univerzalnih človekovih pravic'**, je to soočenje predvsem zelo zanimivo z vidika zgodovinskega dejstva, »/d/a je obdobje razsvetljenstva tako ženske kot neevropska ljudstva popolnoma izključilo iz procesa človeške univerzalizacije« (von Senger 1993, 285) (glej poglavje 3.2.3.2.2). Zasnova človeškega bitja je bila omejena na '*homo sapiens Europeans*' moškega spola (von Senger 1993, 285). Gornji citat omenja Olympe de Gouges (1748–1793), ki je francoski skupščini predložila Deklaracijo človekovih in državljskih pravic za ženske, bila posledično obtožena objave besedil, ki spodbujajo suverenost ljudstva in svoje življenje končala pod giljotino (von Senger 1993, 284).

⁸⁸ Walker (v Falkowski 1979, 170) je različne **pristope 'kognitivnih procesov'** navedel glede na dela George-a (1969), Holsti-ja (1976), Axelrod-a (1976) in Steinbrunner-ja (1974). To so pristopi, s **katerimi si pomagamo predvsem pri analizi zunanjepolitične retorike** (Walker v Falkowski 1979, 170): **(a)** zasnova 'operativne kode'; **(b)** psihoanalitične ocene; **(c)** osebnostne posebnosti (idiosinkratične lastnosti); **(č)** 'kognitivni zemljevidi'; in **(d)** kibernetične zasnove. Kot smo videli, sta vse povzela Mintz in DeRouen (2010).

'politiko' (angl. *policy*) – osupljiva (Walker v Falkowski 1979, 173).⁸⁹ Vedenjski vzorec političnega akterja v politični areni naj bi dopolnjeval njegovo politiko in sicer ravno tako kot igralčevo vedenje na odru dopolnjuje njegovo odrsko vlogo (Walker v Falkowski 1979, 173–74).

Uporabo '**zasnove vloge**' za opis zunanje politike lahko razložimo s tremi zunanjepolitičnimi zasnovami, kot jih je navedel Rosenau (v Falkowski 1979, 170): **(a) grozd zunanjepolitičnih usmeritev; (b) sklop programskih obvez za delovanje; (c) oblika vedenja.** Ali na kratko, **zunanjepolitična retorika, zunanjepolitičen program in zunanjepolitičen vedenjski vzorec** (Falkowski 1979, 172).⁹⁰

/R/azlični zunanjepolitični vedenjski vzorci so funkcije /.../ procesa '**lokacije in/ali umestitve vloge**' (angl. *the role location*). V družbeno-psihološki literaturi 'lokacija in/ali umestitev vloge' /.../ **pomeni (ugotoviti), katera vloga je (bolj) primerna za določeno okoliščino.** /.../ To izbere akter iz lastne zakladnice vlog, ki jo je oblikoval iz preteklih izkušenj v podobnih okoliščinah (Walker 1978, 10 v Bailin Wish 1980, 534; Walker v Falkowski 1979, 177).

Če gre za **ново okoliščino**, se mora akter **naučiti nove vloge ali se prebiti z eno od obstoječih v že izoblikovanem repertoarju**, četudi ne bi bila popolnoma primerna (Walker 1978, 10 v Bailin Wish 1980, 534; Walker v Falkowski 1979, 177). **Uskladitev vloge z okoliščino** je lahko zapleten proces, v katerem se pričakovanja, povezana s prejšnjimi različnimi vlogami, primerjajo z zahtevami obstoječe okoliščine (Walker v Falkowski 1979, 177). Walker (v Falkowski 1979, 177) tako v '**teoriji vloge**' loči tri sklope neodvisnih spremenljivk, ki opredelijo akterjevo izbiro in uveljavljanje vloge: (a) '**pričakovanja vloge**' (angl. *role expectations*);⁹¹ (b) '**znamenja vloge**' (angl. *role cues*);⁹² (c) '**zahteve vloge**' (angl. *role demands*). V besedilu izpostavljamo le **zahteve vloge**, ki nastopijo kot dodatne okoliščine z vplivom na izbiro (in uveljavljanje) vloge s strani akterja (Walker v Falkowski 1979, 178). Za dva akterja, ki delujeta v okviru skupne kulture, so takšne **zahteve lahko norme drugih kultur**, torej drugačne norme kot tiste, ki so povezane z že izbrano vlogo, ki pa lahko na pomemben način spremenijo njeno uveljavljanje. **Kot primer** Walker (v Falkowski 1979, 178) navaja '**ohranitev časti in dostojanstva**' (angl. *face saving*) ter reciproditetne **norme delovanja**, ki lahko vplivajo na akterja, da izbere drugo vlogo, kot je bilo

⁸⁹ Walker (v Falkowski 1979, 176) na lastno vprašanje, ali 'teorija vloge' lahko ponudi znanstveno razlago zunanje politike, ne da odgovora in meni, da je 'teorija vloge' kot znanstvena razlaga družbenega fenomena »/z/asnovno bogata, a metodološko revna«. Zato služi bolj kot pojmoven okvir, znotraj katerega se raziskuje z uporabo različnih metodologij (Walker v Falkowski 1979, 176).

⁹⁰ Retorična vsebina opredeli normativen kriterij za sprejetje vloge, torej izrazi cilje in opredeli smer zunanjepolitičnega delovanja (Walker v Falkowski 1979, 174). Temu sledi izvedba vsebinskih (programskih) načrtov za udejanjenje vloge. Vsakodnevno izvajanje le-teh se zrcali v vedenjskem vzorcu do druge države (Walker v Falkowski 1979, 174).

⁹¹ **Pričakovanja vloge** so sklop kognicij, ki se tičejo delovanja katerega koli akterja družbene vloge v odnosu do akterjev v drugih vlogah (Sarbin in Allen 1968, 497–98 in 506 v Walker v Falkowski 1979, 177). Te kognicije nastanejo kot rezultat povezave med akterjevimi lastnimi zaznavami, vrednotami in stališči ter navodili, ki so akterju predhodno posredovana s strani drugih akterjev.

⁹² **Znamenja vloge** (in **zahteve vloge**) so spremenljivke v akterjevi trenutni okoliščini, ki vplivajo na izbiro in ohranjanje vloge (Walker v Falkowski 1979, 177). **Znamenja** (namigi, signali) **vloge** so dejanja s strani drugih, ki so bodisi za bodisi proti uveljavljanju vedenjskega vzorca povezanega z akterjevo vlogo (Walker v Falkowski 1979, 177).

sprva načrtovano, **ali spremeni uveljavljanje** že določene, izbrane vloge. **Naša študija je lep primer takšne zahteve vloge.**

Posameznica/posameznik ne živi in ne deluje sama/sam, temveč vedno v okviru določene skupine. V tem poglavju tako poudarjamo pomen vloge, ki jo v okviru te skupine ima (in igra). V okviru spektra različnih vlog obstajajo tudi **'posebne vloge'**, med katerimi je vloga voditeljice/voditelja (Musek in Pečjak 1993). A pri tem ne gre le za 'posebno vlogo voditeljice/voditelja' kot take. To vlogo namreč lahko dodatno razčlenimo glede na **'položaj posebne vloge voditeljice/voditelja'** (Nye 2011). Voditeljica/voditelj gibanja (v našem primeru Dalajlama) lahko zagovarja zelo napredne vizije, medtem ko mora voditeljica/voditelj v vlogi premierke/premierja (v našem primeru kanclerke Merklove) »/u/poštevati več ciljev in dolžnosti, mora biti v nenehnem stiku z javnostjo, zaradi katere ne sme zagovarjati preveč drugačnega mnenja kot ga imajo državljani« (Nye 2011). **Odločevalka/odločevalec torej nastopa »/n/a poseben način zaradi svoje vloge« v družbenem in političnem sistemu** (Russett in Starr 1996, 77). Vloga kanclerke/kanclerja tudi pomeni, »/d/a je skoraj vsak odnos v celoti opredeljen s to vlogo, saj je ta vloga tako izjemno posebna« (nem. »/d/as fast jede Beziehung komplett über diese Rolle definiert wird, weil sie so herausragend ist«) (Kjurbeweit 2011b). In od nekoga, ki izvaja **'posebno vlogo'**, se pogosto pričakuje, da bolj sledi potrebam in zahtevam vloge in/ali organizacije, kateri pripada, kot svojemu osebnemu prepričanju (Russett in Starr 1996, 373). Kako je s tem dejansko, bo vsaj malo nakazala naša študija primera.

Vloga je predvsem »/d/inamičen vidik družbenega položaja« (Hollis in Smith 1986, 275). Avtorja **ključno lastnost vloge, torej dinamičnost, opredelita z dejavnikom omejevanja (ovire)⁹³ in dejavnikom omogočanja (priložnosti)⁹⁴** (Hollis in Smith 1986, 275). Ob ocenjevanju vloge se je potrebno zavedati, da (Hollis in Smith 1986, 276): **(a)** nobena vloga ne more biti opredeljena do zadnje podrobnosti, če parafraziramo izvorni citat, **»/n/e obstaja zvezek delovnih navodil, v katerih kanclerka Merklova lahko pod črko D prebere, kako ravnati z Dalajlamo, in tudi ne, kako naj bi ravnal zunanji minister, v kolikor se kanclerka brez njegove vednosti sreča z njim«;**⁹⁵ **(b)** lastnost nedoslednosti;⁹⁶ **(c)** vsi nosilci vlog igrajo kar nekaj različnih⁹⁷ vlog. **Vlogo**

⁹³ **Omejitve** vloge ležijo v normativnih pričakovanjih, torej v tem, kar se od nosilca določene vloge zahteva. Neizvajanje zahtev vodi v kritiko in kaznovanje (Hollis in Smith 1986, 275). **Čim višji je položaj vloge** v vladni hierarhiji, **tem manj vloga omejuje** delovanje voditeljice/voditelja (Russett in Starr 1996, 377).

⁹⁴ **Pričakovanja** glede vloge so delno tista, ki so v skladu z lastno vlogo (Hollis in Smith 1986, 275) in delno tista, ki so v skladu z vlogami drugih (Hollis in Smith 1986, 276). Vloga namreč tudi 'omogoča', saj je tako vir zahtev kot vir moči, da se zahteve lahko uresničijo (Hollis in Smith 1986, 276).

⁹⁵ Obstajajo **posebne obveznosti vsake vloge, ki le-to hkrati omejujejo** (Hollis in Smith 1986, 276). Obstaja tudi **področje neopredeljenosti**, v katerem deluje le širok obseg dolžnosti delovanja (Hollis in Smith 1986, 276). Normativna pričakovanja nikoli niso popolnoma določena in so lahko formalno izpopolnjena le z vključitvijo splošne zahteve po tem, da se dela v najboljšem interesu vloge (Hollis in Smith 1986, 276).

⁹⁶ Vloga je, vsaj v določenih okoliščinah, nagnjena k lastnosti nedoslednosti (Hollis in Smith 1986, 276). Vir nedoslednosti leži tudi v tem, da se vloge *per se* opredeljujejo in razvijajo znotraj birokratskih procesov, zato naj bi nedoslednost veljala tudi za strogo hierarhične (Hollis in Smith 1986, 276).

vedno določajo tudi opredelitve tega, kaj se v njenem okviru pravzaprav počne. Torej, kako ustava, različni pravni akti, opisi dela in nalog začitajo dolžnosti in odgovornosti (Russett in Starr 1996, 373). Čim starejša in celovitejša je institucija, in s tem vloga ter opredelitve znotraj nje, toliko težje je njeno prenavljanje in/ali preoblikovanje. Možnost uspeha je odvisna od stopnje predhodnih primerov, organizacijskega ozadja, starosti vloge ter voditeljevih osebnostnih značilnosti in politične spretnosti (Russett in Starr 1996, 377). Če parafraziramo (Russett in Starr 1996, 378): **»/K/ancelrkina/kanclerjeva vloga se nikoli zares ne spremeni. Toda moč in izurjenost tistih, ki jo opravljajo, je vedno v spreminjanju.«**

Rosenau (v Russett in Starr 1996, 372) je **vlogo** opredelil z vidikom odgovornosti. Vloga je tako **kateri koli vidik odločevalke/odločevalca, ki izhaja iz njene/njegove odgovornosti** pri oblikovanju politike in za katerega pričakujemo, da je značilen za katero koli osebo na enakem položaju (Rosenau v Russett in Starr 1996, 372). Oseba se v tako opredeljeni vlogi največkrat sooča z okoliščinami, za katere obstajajo ravnanja predhodnikov in le močna osebnost, ki se ne boji prenavljanja vloge in političnega tveganja lahko takšno omejitev vloge premaga (Rosenau v Russett in Starr 1996, 372). Naša izbrana zunanjepolitična odločitev kot študija primera bo pokazala, da kanclerka Merklova povsem odgovarja opisu osebnosti, ki lahko vlogo prenovi. **Včasih idiosinkratične lastnosti postanejo del vloge in v tem primeru govorimo o (ne)redkih okoliščinah, ko posameznica/posameznik lahko prida osebni pečati vlogi** in sicer največkrat takrat, ko nekdo prvi zavzame določen položaj in ga dovolj dolgo obdrži (Rosenau v Russett in Starr 1996, 372). **Kanclerka Merklova je kot prva ženska v vlogi nemškega šefa države zopet zelo dober primer tega vidika vloge.**

Holsti in Rosenau (1981, 326) sta se že zelo zgodaj strinjala,⁹⁷ da bodo voditeljice igrale vedno bolj pomembno vlogo in problematizirala, ali lahko voditeljica v političen proces prinese sklop prepričanj, ki se sistematično razlikujejo od voditeljev. Spraševala sta se, kaj takšen razvoj pomeni za zunanjo politiko in ali bo pripomogel k večji zavzetosti do zadev, ki so onstran 'realpolitike'. **Največje vprašanje, ko je Nemčija dobila prvo kanclerko, je bilo podobno, namreč: kaj bo drugače z voditeljico in kakšna je simbolika ženske moči?** Z analizo spola, vloge in zunanjepolitičnih prepričanj sta zaključila (Holsti in Rosenau 1981, 342), da kljub nekaterim razlikam glede dejavnika spola, 'prevladujoče črte razkola' ostajajo v vplivu vloge. **Dejavnik spola**

⁹⁷ Trk različnih vlog je večkrat prisoten in akter se mora odločiti katera vloga bo prevladala (Hollis in Smith 1986, 276).

⁹⁸ V okviru študije raziskujeta le zunanjepolitična prepričanja ameriških voditeljev (Holsti in Rosenau 1981, 328) in postavita dve preprosti hipotezi, da se zunanjepolitična prepričanja voditeljic močno razlikujejo od voditeljev in obratno, da se ne. Ugotovita, da je potrebnih še več analiz (vključno z analizami vpliva določenega poklica in drugih ozadij) in opozorita na splošno 'ponotranjen' predsodek, ki je bolj naklonjen prvi hipotezi (Holsti in Rosenau 1981, 341). Opozorita, da je to edina takšna študija doslej in zato nezadostna osnova za dokončen zaključek o razlikah glede zunanjepolitičnih prepričanj glede na dejavnika spola (Holsti in Rosenau 1981, 344). A dodata, **da ne moreta zanikati ugotovitve, da ima vloga spola omejen vpliv** (Holsti in Rosenau 1981, 344) in je **dejavnik spola najbolj šibak dejavnik zunanjepolitičnih prepričanj** (Holsti in Rosenau 1981, 347).

ne igra prevladujoče vloge pri zunanjepolitičnih odločitvah (Holsti in Rosenau 1981, 344). Naša naloga študijo primera analizira v ozadju njune misli, »/d/a vpliv vloge jasno prekaša vpliv spola« (Holsti in Rosenau 1981, 344). Ko Rosenau kasneje (2004, 14) razmišlja o najboljših in/ali globljih modelih ali pristopih raziskovalnega pogleda na voditelja, je tako **proti uporabi 'pristopa racionalne izbire'**, ki na voditelja gleda kot na proizvod strukturnih dejavnikov, kot tudi **proti 'teoriji izkušenj'** (angl. *experiential theory*), ki poudarja zgodnje formativne izkušnje posameznih voditeljev za razlago njihovih dejanj. **S tem pogledom** na raziskovanje voditeljev lahko **dodatno potrdimo našo kasnejšo trditev, da kanclerkina vzhodnonemška izkušnja sama po sebi nima nič opraviti s sprejemom Dalajlame.**

Nadaljujemo z vidikom odgovornosti vloge. **Kdo je torej odgovoren za oblikovanje in izvajanje procesa zunanjepolitičnega odločanja?**⁹⁹ Kdor je odgovoren, je **dolžan** »/p/ravilno ovrednotiti vpliv vseh faktorjev na moč svoje in drugih držav« (Morgenthau 1995, 255) in to početi vsak dan. »/O/dnose moči je treba meriti vsak dan« (Morgenthau 1995, 257).¹⁰⁰ »/V/sakodnevne spremembe moči, ne glede na to, kako majhne in nezaznavne /.../, /.../ dodajo ali pa odvzamejo zrno moči faktorjem nacionalne moči« (Morgenthau 1995, 257).¹⁰¹ Menimo, da **odgovornost leži** v posameznici/posamezniku, ki deluje v **vlogi 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja'**, zato bomo nadaljevali z **'modelom enot odločanja'** (angl. *the decision units model*), ki nam pokaže,

---

⁹⁹ V tem okviru se največkrat pojavijo očitki, da bi zunanjo politiko moral voditi zunanji minister in ne predsednik vlade. Videli bomo, da je bilo tako tudi v primeru naše empirične študije. Kot meni Bučar (2001, 150), naj očitkov, da zunanjo politiko vodi predsednik vlade in ne zunanji minister, sploh ne bi komentirali, saj zunanjo politiko vodi vsakokratna vlada in v kabinet 'prvega med enakimi' sodi tudi zunanji minister. In nadaljuje (Bučar 2001, 150), da »/v/ demokracijah, kjer ti posamezniki prihajajo iz različnih strank, je to nekaj precej vsakdanjega. Tam niso neobičajne samostojne poteze.« Kritika takšne samostojne poteze (Merklovo srečanje z Dalajlamo je bila takšna neobičajna samostojna poteza) je upravičena le, če je ne moremo razložiti s političnimi razhajanj ali osebnostnimi potezami, če je torej posledica sistemskih pomanjkljivosti (Bučar 2001, 150). Bučar (2001, 143) tako s svojim 'konceptualnim modelom razumevanja zunanje politike' vsebino zunanjepolitične odločitve ('zaključek') in rezultat (izvajanja) te odločitve pripiše delovanju vlade kot celote.

¹⁰⁰ Ko Morgenthau (1995, 258) navede tri tipične napake pri vrednotenju nacionalne moči, kot tretjo navede 'napako enega samega faktorja' (Morgenthau 1995, 264). Omeni torej »/p/ripisovanje odločilnega pomena enemu samemu faktorju ob zapostavljanju vseh drugih« (Morgenthau 1995, 258). Torej poudarjanje enega dejavnika na škodo vseh drugih (Morgenthau 1995, 264). To je ponovna potrditev, da je velikemu realistu naše naloge pomembna vseobsegajoča zunanjepolitična analiza, vključno s posameznikom. Prva napaka je neupoštevanje relativnosti moči in druga samoumevnost trajanja določenega dejavnika in s tem zanikanje dinamičnih sprememb (Morgenthau 1995, 258). K zgornji trditvi tako dodamo tudi opazen pomen dinamičnosti razvoja dejavnikov.

¹⁰¹ Glede na to, da se »/d/ejavniki, /.../, stalno spreminjajo, vplivajo drug na drugega, nanje pa z nepredvidljivimi posegi vplivata tudi narava in človek«, Morgenthau (1995, 257) **posameznika torej priznava kot enega od dejavnikov, ki »/t/vori tok nacionalne moči«** (Morgenthau 1995, 257). **»/D/ržavnik mora razmišljati v smislu nacionalnega interesa, zamišljenega kot moč med drugimi vrstami moči. /.../ Državnik mora biti naravnan dolgoročno, napredovati mora počasi in po ovinkih ter z majhnimi porazi plačevati za velike zmage. Znati mora počakati na primeren trenutek, sklepati kompromise in vztrajati. /.../ Zato je ena od zahtev državniške umetnosti spretno krmarjenje med spoštovanjem trajnih načel razumne zunanje politike in upoštevanjem muhastih želja javnega mnenja«** (Morgenthau 1995, 250). Hkrati se Morgenthau zaveda državnikove omejenosti v soočenju z drugimi, še bolj nepredvidljivimi dejavniki, namreč: **»/Č/etudi bi bili tisti, ki so odgovorni za zunanjo politiko, obdarjeni z neskončno modrostjo in sposobnostjo brezhibnega presojanja ter bi lahko črpali iz popolnih in zanesljivih virov informacij, bi kljub vsemu naleteli na neznane faktorje, /.../. Ne bi mogli predvideti naravnih katastrof /.../, nesreč, ki jim botruje človek, kot so vojne in revolucije, niti ne izumov in odkritij ali različnih duhovnih, vojaških in političnih voditeljev oziroma, njihovih misli in dejanj«** (Morgenthau 1995, 258). **»/U/speh ali neuspeh zunanje politike je /.../, določen z relativno pomembnostjo pravilnega in napačnega ugibanja tistih, ki so odgovorni za zunanjo politiko svoje in drugih držav«** (Morgenthau 1995, 258).

kdaj se enota odloči in kako bosta struktura in proces znotraj nje učinkovala na naravo odločitve (Hermann v Caldwell in McKeown 1993, 77). Po Hermannovi (v Caldwell in McKeown 1993, 77) tako izstopajo tri enote: **(a) 'mogočna voditeljica/voditelj'** (angl. *powerful leader*); **(b) 'skupina'** (angl. *single group*); **(c) 'koalicija avtonomnih akterjev'** (angl. *coalition of autonomous actors*).¹⁰² Tudi Friedman in Starr (1997, 88) ugotavljata, **da je ključen pristop zunanjepolitičnega raziskovanja analiza tistih akterjev, ki imajo moč oblikovanja zavezujočih zunanjepolitičnih odločitev**, torej omenjeni model. Hermannova tako trdi, da 'mogočna voditeljica/voditelj' lahko oblikuje vladni zunanjepolitičen vzorec, **kadar »/i/ma dokončno odgovornost za odločanje«** (angl. *»/ultimate responsibility for making a decision«*). V tem pomenu je ta enota odločanja poimenovana kot **'prevladujoča voditeljica/voditelj'** (angl. *predominant leader*) (Hermann v Caldwell in McKeown 1993, 77). Iz te opredelitve izpelje **'avtoritativno enoto odločanja'** (angl. *authoritative decision unit*),¹⁰³ ki je 'odgovorna' (angl. *responsible and accountable*) za odločitev (Hermann v Caldwell in McKeown 1993, 78). In končno pridemo do ključnega termina, to je **'prevladujoča voditeljica/voditelj kot avtoritativna enota odločanja'** (angl. *predominant leader as the authoritative decision unit*) (Hermann v Caldwell in McKeown 1993, 79). Hermannova (v Caldwell in McKeown 1993, 79–94) nadaljuje z zasnovo **'dovzetnosti do političnega okolja'**, oziroma s tem, kako se bo enota odločanja odzvala na določen problem in pri tem oblikuje **dva tipa enote, '(bolj) načelno'** (angl. *the more principled predominant leader*)¹⁰⁴ in **'(bolj) pragmatično'** (angl. *the more pragmatic predominant leader*)¹⁰⁵ 'prevladujočo enoto odločanja'. Izredno težko se

¹⁰² Russett in Starr (1996, 366) omenjene enote povzemata po Hermannovi. **Ravni analize pri zunanjepolitičnem odločanju** se razlikujejo od ravni analiz na področju raziskovanja mednarodnih odnosov (Hermann v Mintz in DeRouen 2010, 18). **Glavne enote analize pri zunanjepolitičnem odločanju so le tiste entitete, ki tudi dejansko odločajo: posameznik, skupina in koalicija** (Hermann v Mintz in DeRouen 2010, 18). Najbolj splošne ravni analize pri mednarodnih odnosih so posameznik, država in sistem.

¹⁰³ V tem okviru priznava vpliv številnih notranjih in mednarodnih dejavnikov na zunanjepolitične vedenjske vzorce (Hermann v Caldwell in McKeown 1993, 78). Trdi, da vsi ti vplivi vstopijo v politično strukturo vlade, ki prepozna, odloči in izvaja zunanjo politiko. Znotraj te strukture obstaja sklop odločevalcev, ki imajo avtoriteto za dokončno (ali vsaj težko spremenljivo) odločitev in za uporabo državnih sredstev v ta namen (Hermann v Caldwell in McKeown 1993, 78). Ta sklop odločevalcev Hermannova poimenuje 'avtoritativno enoto odločanja'.

¹⁰⁴ Le-ta **ni visoko odziven na okoliščine** (Hermann v Caldwell in McKeown 1993, 79–94). Voditeljski slog, prepričanja in motivi prevladujoče oblikujejo odločitve. Voditelji tukaj ostajajo zvesti samim sebi. Uporabljajo preprosta pravila in heuristiko za opredelitev primerne odgovora na zunanjepolitičen problem. Hermannova je oblikovala šest zunanjepolitičnih usmeritev, ki so značilne za enote odločanja in tukaj omeni le 'ekspansionistično usmeritev' (angl. *expansionist orientation*). Cilj voditelja s takšno usmeritvijo je izboljšanje vpliva njene/njegove vlade in države ter statusa le-te na račun drugih. Takšni voditelji svet zaznavajo in delijo v 'mi' in 'oni'. Skoraj ne iščejo drugih možnosti, najboljšo so le tiste, ki pomagajo 'nam'. Moč, vpliv in nacionalizem so prevladujoče teme. **Zaradi 'vrednotne zunanje politike' in podobnega ekspanzionističnega odnosa do drugih kulturnih krogov Merklovo delno lahko uvrstimo v ta tip.**

¹⁰⁵ Takšna voditeljica/voditelj je **zelo dovzetna/dovzeten za informacije iz okolja**, kar pomaga pri oblikovanju samostojnih, neodvisnih odločitev (Hermann v Caldwell in McKeown 1993, 79–94). Če bo informacija nasprotujoča temu, kar hoče, jo bo opredelila/opredelil glede na pomen potrebe države. Želi ohraniti nadzor nad zunanjo politiko in deluje le, ko je tveganje majhno. Meni, da je boljše imeti več podatkov in je potrebno stalno (pre)vrednotenje okoliščin. Na splošno se odloča za dejanja, ki zmanjšujejo tveganja in družbi prinašajo koristi. Ne želi, da bi država postala odvisna od drugih, zato si prizadeva za izboljšanje gospodarskega statusa. V kolikor gre za kritičen problem, hoče mnenje strokovnjakov in čim več informacij, da lahko pretehta vse možne posledice. Ključno je, da so odločitve primerne okoliščinam. Pomembna je časovna usklajenost, ki naj bi bila politično pravilna za izbrano odločitev. Goji

je odločiti, kam bi uvrstili nemško kanclerko. Kot bomo videli kasneje, najdemo značilnosti obeh tipov. Zato menimo, da jo lahko opredelimo kot delno načelno in delno pragmatično 'prevladujočo enoto odločanja'.

In ker model Margaret G. Hermann (v Caldwell in McKeown 1993, 79–94) temelji na delu A. L. George-a, ki se glede razumevanja oblikovanja zunanjepolitičnih odločitev osredotoča na pomen osebnosti, dotično poglavje brez prikaza **zasnove 'operativne kode'** (angl. *operational code analysis*)¹⁰⁶ ni dovršeno. Tu je pomembno **delovanje zunanjepolitičnih odločevalcev v skladu z njihovimi podobami sveta** (Starr 1984, 44). **Walker (1990)** nam predstavi evolucijo te zasnove, v katero spadajo Nathan Leites,¹⁰⁷ Alexander L. George in Ole Holsti. **Leites** je v svojem delu *A Study of Bolshevism* (1953)¹⁰⁸ delno s kognitivno hevrstiko in delno z značajsko analizo osebnih lastnosti, ki vplivajo na odločanje, analiziral operativno kodo sovjetskega politbiroja (Walker 1990, 403). Želel je razumeti ponotranjena pravila vedenja in norme vedenjskih vzorcev sovjetske vladajoče elite (Leites 1951 in 1953 v Malici 2006, 41). **Alexander L. George**¹⁰⁹ in **Holsti sta izolirala kognitivne vidike** zasnove 'operativne kode' in jih zasnovala kot **tipologijo sistema političnih prepričanj** (Walker 1990, 403). George je izvorno delo Leites-a izboljšal po dolgih dveh desetletjih in že z naslovom svojega izvirnega članka *The Operational Code: A Neglected Approach to the Study of Political Leader and Decision-Making* (1969) izrazil začudenje, da toliko časa nihče ni sledil temu načinu raziskovanja.¹¹⁰ Ugotovi, da je razlog v »n/enavadno zapleteni naravi Leitesovega dela, ki ni le ena temveč nekaj med seboj subtilno povezanih študij« (Walker 1990, 404). **George trdi (1969, 220), da je poznavanje sistema prepričanj pomembno za izvedbo behavioralne analize (zunanje)političnega odločanja in voditeljske vloge. To je možno z**

---

prijateljstva z različnimi nacionalnimi skupinami, saj s tem ohranja nadzor nad dogajanjem in si zagotavlja svobodo delovanja. **Kot bomo videli kasneje, prav vse tukaj velja tudi za nemško kanclerko, zato jo moramo delno uvrstiti tudi v ta tip.**

¹⁰⁶ **Analiza 'operativne kode'** kot »preudarna rzsodba kulturnih nagnjenj akterjev« je zelo primerna, ker se osredotoči le na vidike, ki bodo verjetno imeli moč vpliva in hkrati razume, da se prevladujoči kulturni vzorci lahko začasno spremenijo (Malici 2006, 41). Leitesovo delo je pokazalo, kako z 'vsebinsko analizo' (angl. *content analysis*) pridemo do vpogleda v duh in kulturo vladajoče skupine (Malici 2006, 41). Besedna zveza **'operativna koda'** je delo Merton-a (1940) (Walker 1990, 403) in se je nanašala **na vrednote, poglede na svet in sklop odgovorov, ki jih posameznik pridobi in oblikuje z drugimi člani določene organizacije**. Leites je njegov sociološki pristop razširil na organizacijsko odločanje s področja družbene psihologije in psihoanalize (Walker 1990, 404).

¹⁰⁷ **Nathan Leites** je **pionir raziskovanja različnih kultur političnih elit** (Malici 2006, 39). Leta 1948 je objavil metodološki članek z naslovom *Psychocultural Hypotheses about Political Acts*, kjer **trdi, da so kulturne posebnosti pravzaprav kognitivne narave** (Malici 2006, 39). Dobro utrjena voditeljska skupina razvije določeno 'operativno kodo', katero opredelimo kot »/p/oseben slog oblikovanja in izvajanja strategij in taktik«, ki izhaja iz skupnih prepričanj in prevladujoče kulture zunanjepolitičnega odločanja elite (Malici 2006, 39).

¹⁰⁸ To njegovo delo predstavlja **začetek behaviorističnega raziskovanja političnih elit** (George 1969, 192).

¹⁰⁹ George je leta 1941 obiskoval seminar profesorja Leites-a o 'psihologiji politike' (angl. *the psychology of politics*) in od takrat dalje ga je globoko zanimala vloga voditeljeve osebnosti na političen vedenjski vzorec (Walker 1990, 403). Zelo odmevno je bilo njegovo (in ženino, Juliette George) delo o vplivu Wilsonove osebnosti na (zunanje)politično obnašanje (George in George 1998).

¹¹⁰ Ker je Leites raziskoval komunistično sovjetsko elito, so temu sledili poskusi aplikacije na kitajsko vodstvo (George 1969, 192). Eden takšnih raziskovalcev je bil Theodore Chen in decembra 1966 tudi Robert North, ki je na univerzi Stanford organiziral konferenco za raziskovalce Kitajske, da bi ponovno razmislili o študiji kitajske komunistične operativne kode. Sledilo je kar nekaj študij, a nobena v smislu zasnove operativne kode (George 1969, 192).

zajetjem tako vidika zaznavanja političnega akterja kot strukture, znotraj katere deluje, da bi udeležil interese, v katerih se je prepoznal (George 1969, 210). Predlagal je, da se **'voditeljeva operativna koda'** (angl. *leader's operational code*) zasnuje kot **političen sistem prepričanj**, sestavljen iz dveh osnovnih, filozofskih in instrumentalnih, elementov oziroma prepričanj (Malici 2006, 41).¹¹¹ Na tej osnovi je zasnovo **'operativne kode'** opredelil kot **»/s/klop ključnih prepričanj o političnem svetu, vključujoč filozofska prepričanja o politiki ter instrumentalna prepričanja o optimalnem načinu doseganja svojih ciljev«** (Gross Stein 1994, 5) in tudi kot **»/p/osameznikov sistem prepričanj glede narave političnega univerzuma in najbolj učinkovite strategije politične akcije«** (George v Walker in Falkowski 1984, 241). **Holsti** (1970) meni, da na **'operativno kodo'** lahko gledamo kot na **enega od grozdov neodvisnih spremenljivk, ki razlagajo politično vedenje** (Holsti 1970, 153). Poznavanje političnih prepričanj nam pomaga, da zožimo obseg možnosti za končno izbiro (Holsti 1970, 153). **Če si to zasnovo razlagamo kot odvisno spremenljivko, se vprašamo, kaj so viri voditeljevih prepričanj in v kakšnem obsegu prihajajo iz okolja, izkušenj in/ali osebnosti** (Holsti 1970, 155)? Kako so bili oblikovani in omejeni s strani vloge, vladnega sistema, vrednot in drugih značilnosti (Holsti 1970, 157)? In če hočemo, da zasnova postane ključno raziskovalno ogrodje, se moramo posvetiti tako vplivu političnih prepričanj na politične procese kot tudi njihovim virom in sredstvom, s katerimi se ohranjajo, spreminjajo in/ali so odstranjeni (Holsti 1970, 157). Malici (2006, 45) je izvirna vprašanja pristopa obogatil z elementi filozofskega prepričanja in z elementi instrumentalne vsebine (glej prilogo K). **Namen sodobne zasnove 'operativne kode'** je teoretična sinteza kognitivnih in afektivnih vplivov na zunanjepolitične odločitve, ki jo prepoznavajo kognitivne 'teorije srednjega dosega' in motivacijske teorije politične psihologije (Walker 1990, 403).

Deutsch meni (1968/1988, 71), da posameznica voditeljica/voditelj z **»/l/astno odločitvijo v nekem določenem kritičnem trenutku«** (angl. *»/a/ personal decision at some critical juncture«*) **lahko odločilno vpliva na končni rezultat verige dogodkov**. Deutsch (1968/1988, 71) sicer o voditeljici/voditelju govori v okviru moči elit, saj naj bi v večini primerov sprejemal le odločitve, ki so v skladu z elito, kateri pripada, njihovimi zavezniki in privrženci na vmesni in množični ravni. Ravno zato se lahko **le redko odločajo in/ali 'odločijo (za določeno kritično odločitev) povsem sami'** (angl. *to make a critical decision alone*) (Deutsch 1968/1988, 72) in tako odgovarjajo vlogi 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja'. **V tem okviru se pomembno vprašanje za raziskavo naše empirične študije glasi, ali je kanclerka Merklova pri izbrani zunanjepolitični**

---

¹¹¹ **Filozofska prepričanja** delujejo kot 'diagnostična prizma' (angl. *diagnostic prism*) oz. prepoznavno okno, ki vodi okoliščine dejanja (Malici 2006, 42). **Instrumentalna prepričanja** predpisujejo strategije in taktike znotraj teh okoliščin, ki so v skladu s kulturnimi maksimumi družbe (Malici 2006, 42). Da raziskovalec prepozna in določi voditeljevo diagnostično prizmo in opisne kode, ki izvirajo iz kulturne sredine, v kateri voditelj deluje, mora dobiti odgovore iz javnih izjav (govorov) voditelja oz. že omenjene 'vsebinske analize' (George 1962, 200 v Malici 2006, 42).

odločitvi (resnično) delovala v skladu s svojo vlogo nemške kanclerke in 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja' ali v skladu s svojimi idiosinkratičnimi osebnostnimi značilnostmi?

Pred zaključkom podpoglavja o vidiku vloge politične voditeljice/voditelja je potrebno omeniti tudi Georga F. Kennan-a in njegov trezen premislek o dejanskemu pomenu in mestu omenjene enote odločanja. Na vprašanje, kako ocenjuje nekdanjega voditelja Jelcina, je odgovoril z opozorilom na preveliko poudarjanje pomena osebnosti (Kennan v Ullman 1999):

*/Z/adeva, ki mi takoj pade na misel, je 'preveliko poudarjanje pomena osebnosti' (angl. overpersonalizing) v odnosu – kot da je ohranitev odnosa odvisna od usode enega ali drugega posameznika, Jelcina, Gorbačova ali kogar koli drugega. Mogoče bi nakazal, da je to slabost naše diplomacije, ki sega daleč onstran Rusije. Očitno se raje ukvarjamo s posameznimi državniki kot z njihovimi vladami. Od vseh teh 'svetovnih voditeljev' /.../ so bili nekateri pravi diktatorji, drugi ne. Toda mi smo očitno z vsemi ravnali tako, kot da je točno to tisto, kar od njih pričakujemo. /.../ **Trdim, da naj bi vlade delovale z drugimi vladami kot takimi in bi se morale izogibati nepotrebni vpletenosti, še posebno osebni vpletenosti, njihovih voditeljev. Voditelji, vključno z našimi, pridejo in gredo, vlade ostanejo.***

Zaključujemo z obratnim dejstvom zaupljivega odnosa med Kohlom in Gorbačovom kot neizpodbitno odločilnega dejavnika, da Sovjetska zveza na 'mirovno revolucijo' v Vzhodni Nemčiji ni odgovorila z orožjem (Langguth 2009, 452).

2. 4. 1. 2 Okolje/okoliščine

Men make their own history, but they do not make it just as they please; they do not make it under circumstances chosen by themselves, but under circumstances directly found, given and transmitted from the past
(Karl Marx v Mazlish 1994, 751).

If a cognitive approach is to provide a useful understanding of foreign policy, the scholar must remain sensitive to the role psychological characteristics have along with governmental, domestic, and global dynamics in forming both policy-maker beliefs and foreign policy
(Rosen 1995, 66).

Foreign policy behavior is a reaction to both external and internal stimuli
(Rosenau 1971/1980).

Analizo vpliva notranjih in zunanjih dejavnikov okolja na zunanjo politiko poznamo pod pojmom 'dihotomije dveh širokih tradicij *Innerpolitik vs. Realpolitik*' (Carlsnaes 1992, 2006, 334 v Bojinović Fenko 2010, 19, 70 in 78).¹¹² Prva je znana pod imenom 'teorije analize zunanje politike', druga pa je vpeta v sistemski vidik znanosti o mednarodnih odnosih. Z drugim delom raziskovalnega ogrodja naše naloge tako poudarimo **pomen vpliva okolja in okoliščin (kontekstualizem)** na zunanjepolitično odločanje in delovanje. To naredimo z vidika treh ključnih

¹¹² To je tudi tradicionalna ločnica, oziroma ena od dveh ločnic (ob vsebinsko neobremenjeni metateoretski ločnici ontologije in epistemologije), na osnovi katerih se središči pristope k proučevanju zunanje politike (Bojinović Fenko 2010, 65).

raziskovalcev, Brecher-ja, Snyder-ja ter Margaret in Harolda Sprout. Pri tem ločeno obravnavamo notranje in zunanje okolje ter pri notranjem uporabimo idejo Breuningove, ki ga razdeli na ožje in širše (Breuning 2007). Notranji in zunanji dejavniki imajo smisel le v odnosu drug do drugega, kar ne pomeni, da so si identični (Hill 2003/2007, 219). **Notranji in zunanji dejavniki** pravzaprav predstavljajo močno (in razvijajočo se) osnovo, ki opredeljuje **prostor države v svetu** (Hill 2003/2007, 240).

Če sta Jeanne Knutson (1973) in Margaret G. Hermann (1986) s svojimi znanstvenimi raziskavami o politični psihologiji opozorili na njen pomen v zunanji politiki, sta Margaret in Harold Sprout prvič opozorila na potrebo razlikovanja med **psihološkim in operacijskim okoljem odločevalca** in na pomen kognitivno-psihološkega dejavnika zaznavanja (Sprout 1957, 328 v Bailin Wish 1980, 532 in Sprout in Sprout v Luard 2001, 490–1):¹¹³

/P/rvi potreben korak za jasnejše razumevanje odnosov v človeškem okolju je razlikovanje med odnosi, ki izvirajo iz psiholoških procesov, in drugimi. Kar se tiče prvih velja teza, da je /.../ vrednote in preference, razpoloženja in stališča, izbire in odločitve mogoče povezati z okoljem samo prek posameznikove selektivne zaznave okolja in njegovih psiholoških reakcij na to, kar zaznava. S stališča odločitev in sprejemanja odločitev je pomembno, kako si posameznik ali skupina predstavlja svoje okolje, ne kakšno to dejansko je. Posledica te teze je, da so za opisovanje in razlaganje odločitev (vrst politike, strategij, podvigov) relevantni samo psiho-ekološki koncepti in teorije, vendar pa ti veljajo samo za enote okolja, ki so sposobne psihološkega vedenja.

Da proces oblikovanja politik poteka tako v operacijskem kot v psihološkem okolju, torej v okviru dejansko obstoječih okoliščinah nekega trenutka in v okviru okoliščin, kot so zaznane s strani odločevalca, je pri raziskovanju pomena omenjene 'teorije vloge' ugotavljal tudi **Stephen G. Walker** (v Falkowski 1979, 172). Pri opisovanju odnosa med akterjem in okoljem (strukturo) se sicer izrecno uporabljajo spoznanja Sproutovih in njune 'okoljske triade' (angl. *ecological triad*), ki je sestavljena iz entitete (posameznik), okolja in njunega odnosa (Friedman in Starr 1997, 4). **Bistvo triade je v zadnjem dejavniku, v odnosu med posameznikom ter njegovo sredino, okoljem** (Friedman in Starr 1997, 4). Sproutova uporabita tri načine raziskovanja tega odnosa (Friedman in Starr 1997, 4): (a) '**okoljske možnosti**' (angl. *ecological possibilism*),¹¹⁴ ki se nanašajo na strukturo in predstavlja dejavnike, ki omejujejo posameznikove odločitve; (b) '**kognitivni behaviorizem**' (angl. *cognitive behaviorism*),¹¹⁵ ki predstavlja načelo, da se oseba odziva na okolje glede na to, kako ga zaznava in vidi v luči preteklih izkušenj; (c) '**okoljska**

¹¹³ Deli besedila v kurzivi so tako navedeni v izvirnem besedilu.

¹¹⁴ Gre za 'okvir, v katerem se preračunavajo možnosti (sposobnosti) delovanja držav' (angl. *the frame of references within the capabilities of states are calculated*) (Sprout in Sprout 1961, 109).

¹¹⁵ Preprosto 'osnovno prvo načelo' (angl. *the elementary first principle*), da je pri odločanju pomembno, kako si odločevalec okolje zamišlja, sta poimenovala z oznako '**kognitivnega behaviorizma**' (Sprout in Sprout 1961, 109). **Kognitivni behaviorizem** *per se* ni posebna teorija človeške motivacije in ne posebnega načina uporabe zunanjega okolja (Sprout in Sprout 1961, 109). Je le preprosta, a **ostra ločnica med psihološkim okoljem** (posameznik opredeli izbiro in se odloči) in **operacijskim okoljem** (postavlja omejitve sistema, kar se lahko zgodi po izvršeni odločitvi) (Sprout in Sprout 1961, 109).

verjetnost' (angl. *ecological probabilism*),¹¹⁶ ki razloži in/ali napove odziv posameznika na neko sredino ali z drugimi besedami – dejavniki okolja nas preskrbijo s podatki o verjetnosti določenih izidov. **Zasnova triade trdi, da moramo na določeno politično odločitev gledati v okviru enote odločanja** (posameznika) znotraj **tako procesa kot okolja in v okviru součinkovanja med enoto odločanja in okoljem** (Friedman in Starr 1997, 4). 'Prevladujoče enote odločanja' so obkrožene z najrazličnejšimi dejavniki, ki strukturirajo naravo odločitve, dostopne možnosti, koristi in stroške možnosti in seveda posledice odločitev (Friedman in Starr 1997, 4). Ker se **posameznice/posamezniki odločajo znotraj 'zapletenih sklopov spodbujevalnih struktur'** (angl. *complex set of incentive structures*), Sproutova trdita (v Friedman in Starr 1997, 4), da vse to lahko zaobjamemo le s poglobitvijo v vse tri načine raziskovalne triade. Ko 'okoljska triada' poudarja **akterja in okolje kot dve odločujoči sestavini družbe in kot dva odločujoča dejavnika raziskovanja družbenih ved**, poudarja tudi potrebo po združitvi obeh v 'verjetnostno razlago mednarodne politike' (angl. *probabilistic explanation of international politics*) (Friedman in Starr 1997, 9). **Sproutova** menita (1961, 113):

/d/a je pri oblikovanju politik pomembno predvsem, kako oblikovalec politik zazna okolje in ne, kako se le-to zdi tistemu, ki analizira. /.../ /Z/ato, /.../, je **prvi korak v povezavi okoljskih dejavnikov s političnimi odločitvami ugotoviti, kako oblikovalec politik, ali skupina, zaznava okolje in si razlaga možnosti ter omejitve /.../**. Ta naloga predstavlja strahovite težave.¹¹⁷

Sproutova, Brecher in Snyder so najbolj goreči zagovorniki '**pristopa odločanja**' (angl. *decision making approach*) **zunanjepolitične analize** (Gold 1978, 569) in so močno vplivali na vsebino raziskovanja zunanje politike (Gold 1978, 585). Vsi trije trdijo, da odločevalčevo zaznavanje okoljskih dejavnikov, torej njegova 'psihološka sredina' (angl. *psychological milieu*), deluje kot ključna posredujoča spremenljivka v vsakem odnosu med okoljskimi vplivi in zunanjepolitičnimi odločitvami (Gold 1978, 571). **Snyder** in drugi (v Gold 1978, 572) menijo, da je:

/k/ljuč razlage, zakaj se država obnaša, kot se, v načinu odločevalčeve opredelitve okoliščine /.../. /P/omen določenih okoljskih dejavnikov na splošno in v posebnih okoliščinah bo odvisen od odnosov, zaznav, presoj in namenov odločevalca določene države, torej od tega, kako se bo odzval na določene dejavnike.

Snyder in drugi (v Bojinović Fenko 2010, 70) poudarjajo, da je okolje pravzaprav le analitično orodje, ki nas opozori, da odločevalke/odločevalci delujejo in se odzivajo na pogoje in dejavnike, ki

¹¹⁶ Tu gre za splošno oznako različnih behaviorističnih modelov, s katerimi naj bi se razložile ali predvidele izbire in odločitve (Sprout in Sprout 1961, 109). Ti 'verjetnostni modeli' na splošno vsebujejo tri kategorije predpostavk (Sprout in Sprout 1961, 110): glede motivacije, glede okoljskega znanja in poznavanja ter glede uporabe le-tega v opredeljevanju alternativ in samih izbirah odločitev.

¹¹⁷ »/M/enimo, da je glede oblikovanja politik in vsebin političnih odločitev pomembno, **kako odločevalec zaznava in si predstavlja svojo sredino in ne, kakšno le-to v resnici je**« (angl. *»/W/ith respect to policy making and the content of policy decisions, our position is that what matters is how the policy maker imagines the milieu to be, not how it actually is«*) (Sprout v Wish 1980, 532).

so zunaj njih samih ali organizacije, katere del so. **Dvojni 'okvir'** (kot o okolju govorijo Snyder in drugi) **okolja (notranji in zunanji) je povezan v zaznavanju, izbirah in prizadevanjih odločevalk/odločevalcev** (Snyder in drugi v Bojinović Fenko 2010, 70). V svojem grafičnem diagramu naslovljenim z 'država x kot akter v situaciji' (angl. *state 'x' as actor in a situation*) (Snyder in drugi 1962, 72), 'situacijo' opredelijo kot »/k/ombinacijo različno pomembnih dejavnikov zunanjega in notranjega okolja, kakor si ga razlaga odločevalec« (za prikaz diagrama in njegovo obrazložitev glej prilogo L). Brecher in drugi (v Gold 1978, 571) menijo, da **»/o/peracijsko okolje ne more vplivati na izbiro, razen z vidika, kako odločevalci opredelijo njihove okoliščine«** (angl. *»/t/he operational environment cannot influence choice except as decision-makers define their situation«*). Brecher je bil eden redkih, ki je **raziskoval, kako elite zaznavajo obe razsežnosti okolja** (Brecher in drugi v Bailin Wish 1980, 532). Meni, da odločevalčevo notranje psihološko okolje vključuje zaznavanje prav vseh notranjih in zunanjih vidikov (torej tako vojaških in gospodarskih (ne)sposobnosti države ter politično strukturo kot tudi različne interesne in elitne skupine) (Brecher in drugi v Bailin Wish 1980, 533). Poskušal je ugotoviti, **kateri so tisti vidiki notranjih in zunanjih okolij, ki najbolj močno vplivajo na proces odločanja** (Brecher in drugi v Bailin Wish 1980, 533). **Stališče vseh treh se razlikuje** glede vprašanja, kateri sklop odločevalčevih zaznav igra ključno vlogo (Gold 1978, 578).¹¹⁸ Analizo zaključuje s spoznanjem, da so odnosi med okoljskimi dejavniki, zaznavami le-teh in odločitvami s strani držav bolj zapleteni, kot to vsi trije teoretiki predvidevajo (Gold 1978, 585). V okviru tega podpoglavja omenjamo tudi **Holstijevo opredelitev virov, omejitev in priložnosti zunanjepolitičnega odločanja** (glej prilogo M), za katero je zanimivo, da **etične premisleke v tem okviru omenja le v okviru notranjih dejavnikov**. V okviru dejavnikov zunanjega okolja omenja *le* namene in dejanja drugih.

Ob koncu uvoda v vpliv okoljskih dejavnikov želimo opozoriti na mnenje Hoffmana (Light 1994, 97), da osredotočenje na to, kako struktura oblikuje politiko, lahko vodi do podcenjevanja vloge voditeljstva.

---

¹¹⁸ Gold (1978, 579) omenja **zaznave posebnih okoljskih dejavnikov**, potem **zaznave le tistih, za katere odločevalci sami verjamejo, da imajo pomemben vpliv** na njihove odločitve in kot zadnje **katere koli od vseh njihovih zaznav**.

2. 4. 1. 2. 1 Vpliv dejavnikov notranjega okolja

Because cognitive performance depends heavily on socially structured and socially acquired knowledge, (we) must pay constant attention to the social environment of cognition /.../ Social variables must be introduced to set the boundaries of our generalizations
(Simon 1990 v Farnham 2004, 443).

Foreign policy is made not by the nation as a whole but by its government. Consequently, what matters is state power, not national power. State power is that portion of national power the government can extract for its purposes and reflects the ease with which central decision-makers can achieve their ends
(Zakaria v Jackson in Sørensen 1999/2007, 230).

In a democracy any foreign policy that can not attract a domestic political consensus will have difficulty succeeding
(James Baker, nekdanji ameriški zunanji minister v Farnham 2004, 444).

Končno je tudi celotno politično življenje neke države /.../ od lokalne do nacionalne ravni neprestana borba za moč
(Morgenthau 1995, 112).

Čeprav danes vemo, da so »/z/unanjepolitična dejanja odvisna od notranjepolitičnih razmerij« (Bučar 2001, 150), se je 'zunanje vedenjske vzorce držav' (angl. *external behaviour*) najprej razlagalo kot izrecne odzive na zunanje dražljaje (Rosenau 1971/1980). Notranje spremenljivke so bile bodisi prezrte bodisi razložene s širokimi zasnovami, kot je na primer nacionalizem in/ali nacionalen značaj (Rosenau 1971/1980).

Toda po končani drugi svetovni vojni je bil **Richard C. Snyder** tisti, ki je **prvi poudaril pomen notranjih spremenljivk** (Rosenau 1971/1980). **Dejavniki, ki so notranji vir zunanje politike**, so naslednji (Snyder v Rosenau 1971/1980): (a) družbeni, ekonomski, kulturni in psihološki procesi, ki vplivajo na zunanje družbene vedenjske vzorce; (b) notranjepolitični procesi, javno mnenje in mediji, značaj (ozadje) elit; (c) nasilni notranji procesi; (č) pozornost do širših grozdov motivacijskih in organizacijskih spremenljivk ter spremenljivk vlog znotraj vlad kot določevalk zunanje politike; (d) raziskovanje prispevkov različnih tipov odločevalcev in njihovih institucij; (e) z osredotočenjem na zaznave in izbire uradnikov so bile prepoznane tudi nekatere nevladne spremenljivke, ki pogojujejo vedenje oblikovalcev (zunanjih) politik.

2. 4. 1. 2. 1. 1 Širše notranje okolje

Narod si bo pisal sodbo sam.

Ivan Cankar

In essence, it is cognitive operations of the human mind working in interaction with the organizational structure of the government which set workable limits on highly diffuse decision problems
(Steinbruner v Rosati 1995, 54).

Leaders adopt different policies in response to their circumstances and goals; there are no easy markers to help statesmen predict or identify the motives and policies of their neighbours
(Morgenthau v Lebow 2003, 225).

Vsako notranje okolje je povsem edinstveno in v neprestano spreminjajočem se stanju (Hill 2003/2007, 224). Zunanja politika je predmet te spreminjajoče se igre notranje politike, a kljub temu ostaja sebi lastno področje (Hill 2003/2007, 227). S tem je zunanja politika predmet številnih notranjih virov in omejitev. Ko le-te navaja Hill (219–49), najprej omeni možnost **'kontinuitete zunanje politike'** skozi določeno daljše časovno obdobje, ki se lahko razloži s **'primatom notranje politike'**, pri čemer povežemo tip vladajočega razreda z določeno zunanjepolitično usmeritvijo (Hill 2003/2007, 221). To je značilno tudi za državo naše študije primera in za njeno 'vrednotno zunanjo politiko' v širšem okviru nadaljevanja nemške zunanjepolitične zasnove 'civilne sile'. Hill meni (2003/2007, 221), da je najbolj realističen pristop do notranjih virov **Putnamova 'dvostopenjska igra'** (angl. *two level game*), v kateri 'prevladujoče enote odločanja' delujejo vzporedno na obeh ravneh, notranji in zunanji.¹¹⁹ Notranje okolje gradijo različne sile, družbene, politične in gospodarske, a je le malo stvari tako pomembnih za katero koli entiteto mednarodne skupnosti, kot je njena osnovna ustavna struktura (Hill 2003/2007, 230). Na zunanjepolitičnem področju v tem okviru govorimo o odnosu med izvršilno in zakonodajno oblastjo (Hill 2003/2007, 230). Če združimo notranje vplive in omejitve, dobimo (Hill 2003/2007, 222–24): (a) medvladne politike konkurenčnih si elit in birokratskih interesov; (b) družbo s parlamentom, javnim mnenjem, skupinami pritiska in mediji; (c) družbene razrede in tip notranje strukture (demokratska vs. nedemokratska); (č) posamezne akterje, ki se lahko pojavijo kadar koli in kjer koli z močjo vpliva nepredvidljive narave in razsežnosti. Temu bomo dodali (d) vpliv zgodovine in idiosinkratičnih političnih kultur (Breuning 2007, 127). Ko govorimo o različnih pogledih na svet s strani državljanov različnih držav, to velja tudi za odločevalce in 'prevladujočo enoto odločanja', ki so (je) proizvod določenega okolja in določene politične kulture (Breuning 2007, 127). Breuningova (2007, 133) tako kot Hill (2003/2007, 239) ob tem omenja še **pomen narave notranje strukture države**, ki pomaga opredeliti smer zunanje politike. V tem okviru gre za normativne in institucionalne

¹¹⁹ S tem se izognemo napakam razlage s strani le enega dejavnika (Hill 2003/2007, 221). Dejstvo, da imata obe okolji popolnoma drugačno logiko, pomeni, da se je v okviru upravljanja medsebojne zapletenosti potrebno odločati o prioritetah obeh (Hill 2003/2007, 221).

razlage 'miroljubnih demokracij'. **Demokracije naj bi si namreč delile osnovne vrednote in enaka pričakovanja glede zunanje političnih vedenjskih vzorcev** (Breuning 2007, 133) oziroma tako interese kot vrednote (Light v Smith in Light 2001, 83). **Pomen zadnjega dejavnika za našo nalogo je v tem, da v sporu z nedemokracijskimi državami voditelji demokratičnih držav čutijo potrebo po prikazu moči ((ne)moči svojih vrednot)** (Light v Smith in Light 2001, 83). To vsekakor velja za opredelitev izbrane odločitve naše naloge.

Z zadnjim dejavnikom tako trčimo ob **vrednote** in govorimo o ciljih in interesih zunanje politike, ki vsebuje **'vredno(s)tno usmeritev' države** in/ali ideologijo zunanje politike (Benko 1997, 223). Udovič in Brglez (2011, 17) v tem okviru govorita o **»/p/osebnem fenomenu« v strukturi notranjih in zunanjih dejavnikov vpliva, in sicer o določanju vrednostnega sistema države, posledičnih zunanje političnih ciljev in sredstev za doseg le-teh**. Vse tri sestavine (vrednote, cilji in sredstva) so združene v enoten sistem medsebojnega vplivanja v okviru ustvarjanja in spreminjanja zunanje politike določene države (Udovič in Brglez 2011, 17). **A moramo »/z/ačetek vsakega osnovanja zunanje politike določene države iskati v vredno(s)tnem sistemu, ki ga ta država priznava«** (Udovič in Brglez 2011, 17). Vredno(s)tni sistem ni le izvor, temveč tudi pogojuje zunanje politične odločitve tako pri iskanju ciljev kot pri določanju sredstev (Udovič in Brglez 2011, 17; Udovič 2009, 27). **»/V/rednotni sistem vsake zunanje politike je običajno določen v najvišjem aktu države«** (Udovič in Brglez 2011, 17–8). **Naša naloga tako v empiričnem delu pogleda v ustavo obeh obravnavanih držav**.

Za Benka (1997, 224) so v tem okviru ključna kategorija ideje in s tem **idejni interesi s poudarjanjem pomena lastnih** (zunanje političnih) **vrednot**, oziroma kot meni sam: **»Je mesto idej v strukturi zunanje politike že izražanje vrednot, ki naj bi bile vodilo zunanje politike«** (Benko 1997, 225). **To je tudi vodilo 'vrednotne zunanje politike' v okviru 'kontinuitete nemške zunanje politike'**. In čeprav naj bi bile vrednote 'privzdignjena' mitologija (Benko 1997, 225), nemška kanclerka le-te in materialne interese (tudi) združuje.

O poudarjanju pomena lastnih (nacionalnih) vrednot v okviru 'vrednotne zunanje politike' bomo pisali spodaj (glej 3.2.3.2.2), **a je v teoretičnem delu naloge potrebno omeniti, da je podoba sovražnika – v smislu: »Nekateri tam zunaj so drugačni od nas«** (Holsti 1967, 13 v Starr 1984, 79) (kot v svojih govorih poudarja nemška kanclerka) – **močna psihološka zasnova in ključna za raziskovanje državnikov po Holstiju**. Kot smo videli, Hermannova v opredelitvi načelnega tipa voditeljice/voditelja omeni 'ekspanzionistično usmerjenost delovanja' (glej 2.4.1.1.1) in v tem okviru **Holstijevo zasnovo podobe sovražnika**, ki je v skladu z ovrednotenjem 'vrednotne zunanje politike' kot civilizacijske (glej 3.2.3.2.2). Tudi Rummel meni (v Starr 1984, 79–80), da:

/d/ruge zaznavamo glede na to, kako in na kakšen način se razlikujejo od nas. Bolj natančno, zaznavamo njihove namene do nas, njihovo moč v primerjavi z našo in vrednotne razlike v primerjavi z našimi (angl.

/O/ne perceives others in terms of how and in which way they differ from oneself. In particular, we perceive intentions toward us, their power compared to ours, and their value differences from us).

Ko bomo v nadaljevanju govorili o '**vrednotni zunanji politiki**', želimo opozoriti tudi na tisto, kar zasnova 'vrednotne zunanje politike' nakazuje že sama po sebi. In sicer s parafrazo Browna (2010, 209), da obstaja tudi zasnova zunanje politike, ki zanika obstoj moralne razsežnosti odločanja na tem področju. O zunanji politiki se namreč še vedno na splošno misli kot osnovani na nacionalnemu egoizmu in ne na moralnih interesih (Brown 2010, 209). Protiutež je tako '**nemoralna zasnova zunanje politike**' (angl. *amoral conception of foreign policy*), katero v okviru akademskega raziskovanja mednarodnih odnosov imenujemo realizem (Brown 2010, 209). Z realnostjo Merklovega izvajanja 'vrednotne zunanje politike' in z vprašanjem Browna (2010, 209), ali je sploh možno, da je katera koli vladna zunanja politika popolnoma etična in kakšno vlogo sploh lahko igra morala v zunanji politiki, se naša naloga v bistvu dotakne tudi raziskovalnega okvira zadnje generacije 'teorije analize zunanje politike'. Naša študija primera je tako, povsem nenamerno, primer zaokrožene celote raziskovalnega opusa 'teorije analize zunanje politike'.

2. 4. 1. 2. 1. 2 Ožje notranje okolje

*What makes a country secure or endangered, good or bad,
is determined exclusively by its ruler and not by others*
(Xun Zi v Yan 2008, 139).

*Without exception all who exercise rulership desire strength and have an aversion to weakness.
They all desire security and have an aversion to danger. They desire honour and have an aversion to disgrace.
What way is convenient to bring the fruition of the three things all men desire and /.../ avoid the three aversions?
I say that there is no way more direct than relying on the careful selection of a prime minister*
(Xun Zi v Yan 2008, 146).

Kako se voditeljica/voditelj odloči, ni odvisno le od (Breuning 2007, 79) »/k/ognitivnih predsodkov in psiholoških predispozicij (angl. *cognitive biases and psychological predispositions*) /.../ temveč tudi od okolja, znotraj katerega do določene odločitve pride.« Tu svoj vpliv odigra **ožji krog svetovalcev in zunanjepolitična birokracija** (Breuning 2007, 79). Z ožjim okoljem razumemo odnose med 'prevladujočo enoto zunanjepolitičnega odločanja', najožjimi sodelavci in/ali svetovalci ter vladnim kabinetom. Tisto, kar priporočajo svetovalci, in tisto, za kar se odloči 'prevladujoča enota odločanja', je v veliki meri odvisno od tega, kako voditeljica/voditelj zaznava svojo lastno državo, zunanji svet, preteklost, kakšne so njene/njegove vrednote in kako sprejema informacije (Light v Groom in Light 1994, 98). Ko razmišljamo o odnosih med voditeljico/voditeljem in najožjimi sodelavci, se je najprej potrebno zavedati **razlike med močjo in vplivom**. Morgenthau meni (1995, 104; 1961, 171), da:

/k/o govorimo o moči, imamo v mislih človekov nadzor nad umi in dejanji drugih ljudi. Ko govorimo o politični moči, pa mislimo na medsebojne odnose nadzora med nosilci javnih funkcij ter odnose med njimi in ljudmi nasploh. **Politična moč je psihološki odnos med tistimi, ki jo izvajajo, in tistimi, nad katerimi se izvaja.** Prvi imajo nadzor nad nekaterimi dejanji drugih zaradi vpliva, ki ga lahko uveljavljajo na njihove ume. Vpliv izhaja iz treh virov: pričakovanja koristi, strahu pred neprijetnostmi ter spoštovanja ali ljubezni do ljudi ali institucij. Uveljavlja se lahko z ukazi, grožnjami, avtoriteto ali karizmo človeka oziroma njegove funkcije, ali pa s poljubno kombinacijo vsega naštetega.

Kdor deluje v vlogi svetovalca, ima na voljo le vpliv, ki nad voditeljico/voditeljem nima normativne moči, ker »/n/e razpolaga z nobenim od sredstev, s katerim bi lahko vsilil svoje mnenje (Morgenthau 1995, 104). Razpolaga le s prepričevanjem. **Prepričevanje** pomeni (Gruban 1999, 607): »Premik ljudi na določeno pozicijo, /.../ spremembo njihovih stališč, mnenj in vedenja, vendar ne na silo! Vključuje natančno pripravo, zbiranje argumentov, predstavitev jasnih dokazov ter iskanje ustrezne čustvene uskladitve s tistim, ki ga prepričujemo.« Učinkovito prepričevanje si zagotovimo z zagotavljanjem naslednjih pogojev (Conger 1998 v Gruban 1999, 607): **(a)** ugled prepričevalca; **(b)** skladnost obojestranskih ciljev; **(c)** zagotovitev ustreznih podpornih, jezikovnih in drugih dokazov; **(d)** obojestranska čustvena empatija. Vplivanje s prepričevanjem naj bi omogočilo in/ali omogočalo nov vedenjski vzorec (Gruban 1999, 606).

Breuningova (2007, 85–113) v okviru ožjega kroga poudari pomen **umeščenost voditelja v vladne strukture in posledične različne sloge izvršnega upravljanja,** ki vsak zase zahtevajo prav določeno voditeljevo osebnost. Temu sledi **odnos med voditeljevo osebnostjo in organizacijo kroga svetovalcev.**¹²⁰ Tretji poudarek je na **pomenu majhnih skupin svetovalcev** pri procesu odločanja, ki naj bi delovale bodisi kot analitična enota bodisi kot enota, ki dejansko določi zunanjepolitično dejanje. Naslednja značilnost so **posledice različnih vzorcev interakcij med svetovalci** (Breuning 2007, 85), ki so si tako zavezniki kot tekmeci (Breuning 2007, 102). Zadnji poudarek je v strukturi **razliki svetovalnih skupin predsedniških in parlamentarnih sistemov s poudarkom na koalicijskih vladah** (Breuning 2007, 85).¹²¹ V le-teh naj bi manjše koalicijske partnerke v določenih okoliščinah imele velik vpliv na zunanjepolitično odločanje (Breuning 2007, 110). Kot bomo videli v primeru naše študije primera, ni bilo tako. Breuningova trdi (2007, 108), da, v kolikor gre za koalicijsko vlado, delovanje kabineta ostane bližje načelu kolektivne odgovornosti odločanja. To pomeni, da ministri javno podprejo vse kabinetne odločitve in nestrinjanja ne pridejo v javnost (Breuning 2007, 94). Kot bomo videli, tudi tukaj naša študija primera močno odstopa.

¹²⁰ Vladno odločanje naj bi tukaj potekalo v treh zasnovah, katere Breuning-ova povzema po Allison-u (1969 v Breuning 2007, 97), in sicer v okviru modela **racionalne politike, modela organizacijskega procesa in modela birokratske politike** (Breuning 2007, 110).

¹²¹ Svetovalni sistemi koalicijskih vlad naj ne bi bili strukturirani tako, da bi odgovarjali posamezniku kot 'prevladujoči enoti odločanja', saj naj bi vsak član kabineta imel svoj lasten majhen krog svetovalcev (Breuning 2007, 94). V predsedniškem sistemu, kjer odgovornost leži v vlogi predsednika, svetovalni krogi niso odgovorni za končno odločitev (Breuning 2007, 107). V **parlamentarnih koalicijskih vladah** si voditelji različnih oddelkov delijo skupno odgovornost za **politične odločitve. Predsednik vlade je tako 'prvi med enakimi'** (lat. *primus inter pares*) (Breuning 2007, 108). Kot vodja ministrskega zbora ne deluje na višji ravni, a ima v **praksi večjo težo pri odločanju, predvsem v parlamentarnih sistemih, kjer ena stranka lahko prevlada v delovanju** (Breuning 2007, 108). Tako je tudi v primeru naše študije primera.

Post (2004, 113) v nasprotju z Breuningovo ne govori o (ožjem) svetovalnem krogu, temveč o **odnosu med odločevalci in** njihovo '**podporno skupno**' (angl. *support group*).¹²² Odločevalec se ne odloča v 'popolni osamljenosti' (angl. *splendid isolation*), temveč v odnosu do drugih osebnosti, ki so del celotne 'verige vodenja/poveljevanja' (angl. *chain of command*) (Post 2004, 113). Vzajemno učinkovanje med posameznimi osebnostmi lahko vpliva na oboje: na informacije, na osnovi katerih 'prevladujoča enota odločanja' deluje, in na način, kako bo odločitev izvedena (Post 2004, 113). V teh ožjih skupinah najbolj močno pride do izraza globoko prepletanje birokratskih in psiholoških dejavnikov, torej sama občutljivost hierarhičnih odnosov in s tem posledice medosebnega delovanja v odnosu do podrejenih, enakovrednih in nadrejenih sodelavcev (Post 2004, 114). Burke in Greenstein (v Light 1994, 97) zagovarjata tehniko '**mnogoterega zavzemanja**' (angl. *multiple advocacy*), ki jo je razvil Alexander L. George in pri kateri svetovalci tekmujejo za uveljavitev lastnih idej, saj to lahko brzda negativne učinke dinamike delovanja majhnih skupin (angl. *group think*) in izboljša pomanjkljivosti svetovalnih procesov. Omenjena tehnika lahko na drugi strani s preštevilnimi možnimi izbirami povzroči tudi zastoj delovanja oziroma odločanja (Light 1994, 97).¹²³ Če želimo, da je tehnika uspešna, potrebujemo usklajevalca, ki odločevalcu pomaga izbirati (Light 1994, 97). Menimo, da v primeru naše študije to vlogo odlično izvaja voditeljica kanclerkine pisarne, o čemer bomo pisali kasneje. V tem okviru se je v devetdesetih veliko razmišljalo tudi o 'dobrem odločanju' (angl. *good decision-making*) (Janis v Light 1996, 97) in s tem o modelih različnih svetovalnih procesov (Orbovich in Molnar v Light 1996, 97). Danes pa se govori o 'dobrem vladanju' (angl. *good governance*).

2. 4. 1. 2. 2 Vpliv dejavnikov zunanjega okolja

*Since the state is the greatest implement and the heaviest burden in the world,
it is impermissible that he who rules the state should not be good,
first at determining the right position and then placing (the state) there,
for if he locates it in precarious place, danger will result*
(Xun Zi v Yan 2008, 141).

Poglavje o vplivu zunanjega okolja bomo začeli s **prenosom 'teorije vloge' v mednarodno okolje**, kar poimenujemo z '**zasnovo nacionalne vloge**' (angl. *national role conception*) (Bailin Wish 1980, 533) in pomeni **prilagoditev 'teorije vloge' na odnose med državami. V okviru let se osredotoči na tiste (enote odločanja), ki imajo najvišjo avtoriteto pri oblikovanju**

¹²² Post (2004, 114) trdi, da v družboslovnih znanostih ni bilo narejenih sistematičnih pregledov skupinskega odločanja – niti glede tega, kako odločevalske skupine z različno razdelitvijo moči in avtoritete sploh delujejo, kot tudi ne, kako različne osebnosti vplivajo na vlogo takšnih skupin.

¹²³ Moens (Light 1996, 97), ki je to tehniko preizkusil na primeru zunanjepolitičnega odločanja Carterjeve administracije, meni, da je tehnika postala neuspešna v trenutku, ko je Brzezinski (svetovalec za državno varnost) postal akter in ni bil več organizator procesa.

zunanjepolitičnih odločitev (Bailin Wish 1980, 533), torej na 'prevladujočo enoto odločanja', kot jo razume naša naloga.¹²⁴ **'Zasnova nacionalne vloge'** tako predstavlja »/s/tičišče psiholoških in družboslovnih znanosti« (kit. *xinlixue he shehuixue zhijiande guojia jiaose gainian*) (Zhang Qingmin 2001, 22). **Opredelimo jo kot »/z/aznavanje zunanjepolitičnih odločevalcev o položaju njihove države v mednarodnem sistemu«** (Bailin Wish 1980, 532–33), ki »/v/ključuje vse vrste splošnih odločitev, pravil, obvez, dolgoročnih delovanj povezanih s položajem države v mednarodnem sistemu« (Bailin Wish 1980, 533). Eden prvih političnih znanstvenikov, ki je razvrstil 'zasnove nacionalnih vlog' in predlagal njihovo vključitev v sistematično raziskovanje zunanjepolitičnih vedenjskih vzorcev, je bil Holsti (1970 v Bailin Wish 1980, 533). 'Zasnovo nacionalne vloge' je opredelil kot »/o/dločevalčeve zaznave državnih odločitev, pravil in obvez splošne narave, ki so povezane z dolgoročnim mednarodnim delovanjem« (1970 v Bailin Wish 1980, 533). Holsti pri 'zasnovi nacionalne vloge' razlikuje med (po Bailin Wish 1980, 534): **(a) 'predpisom vloge'** (angl. *role prescription*), ki izhaja iz zunanjega okolja (in je tisto kar Walker poimenuje z znamenji in zahtevami vloge (glej poglavje 2.4.1.1.1)); **(b) 'zasnovo vloge'** (angl. *role conception*), ki so odločevalčeve lastne opredelitve odločitev, obvez, pravil in dejanj kot primernih za njeno/njegovo državo ter funkcij, ki naj bi jih država izvajala v mednarodnem in/ali regionalnem sistemu (in je tisto kar Walker poimenuje kot pričakovanja vloge (glej poglavje 2.4.1.1.1)). Holsti **glaven pomen pripiše odločevalčevim samoopredeljenim 'zasnovam** (predstavam, opredeljevanjem) **vlog'**, saj meni, da se »/i/zvajanje nacionalne vloge [angl. *national role performance*], torej **odločitve in dejanja**, lahko razloži prvenstveno s sklicevanjem na odločevalčevo lastno zaznavanje nacionalne vloge« (1970 v Bailin Wish 1980, 534). Politični znanstveniki, katerih center raziskovalne pozornosti so zaznave, predpostavljajo, da so **zasnove glavnih odločevalcev »/n/ajvečjega pomena«** (angl. *»/of prime importance«*) **predvsem na zunanjepolitičnem področju** (Holsti in drugi 1968, Hermann 1976 v Bailin Wish 1980, 535).¹²⁵

Pritiski zunanjih dejavnikov imajo lahko večje dolgoročne posledice, saj se jih vidi kot ključne za **preživetje države** in tako ustvarjajo potrebo po obrambi, po sklepanju zavezništev ali po **prispevku k oblikovanju državi bolj naklonjenega mednarodnega okolja** (Hill 2003/2007, 226). K temu zadnjemu lahko pripišemo delovanje nemške kanclerke Merklove v okviru naše študije

¹²⁴ 'Teoretiki vlog' (angl. *role theorists*) menijo, da so **zasnove vlog pomembne za oblikovanje smernic najrazličnejših vedenjskih vzorcev** (Bailin Wish 1980, 533). Različne **zasnove (nacionalnih) vlog** preskrbijo norme, vodilne smernice in standarde delovanja, ki **vplivajo na številne vidike odločanja** (Bailin Wish 1980, 533). Bailin Wish (1980, 533) tukaj **poudari vrednost raziskovanja kognitivnih spremenjivk** za razlago zunanjepolitičnih vedenjskih vzorcev in opozori, da obstaja premalo študij o odločevalčevih zaznavah vlog lastne države in več glede zaznav nasprotnikovih.

¹²⁵ Bailin Wish opozori, da, čeprav so zaznave teh odločevalcev 'največjega pomena', imajo velik vpliv na odločanje tudi člani birokracije in zakonodajne oblasti (1980, 535). **Krasner** ji na to odgovori, da glavni odločevalec v hierarhiji zunanjepolitičnega odločanja ni močno oviran s strani **'standardnih (uveljavljenih) postopkov delovanja'** birokracije, saj večina njenih/njegovih odločitev ostane tajnih (1972 v Bailin Wish 1980, 535). **Ima večjo svobodo odločanja, ki je tako dosledna z njenimi/njegovimi osebnostni značilnostmi in zaznavami – in v velikem obsegu prav te zadnje določijo velike zunanjepolitične odločitve** (1972 v Bailin Wish 1980, 535).

primera. Pri (ne)svobodi ¹²⁶ zunanjepolitičnega odločanja je potrebno omeniti **relativizacijo zunanjepolitičnih ciljev v mednarodni skupnosti**, o kateri piše Benko (1997, 222). Menimo, da je največji dejavnik vpliva in/ali omejitev zunanjega okolja prav neizbežna relativizacija zunanjepolitičnih interesov in ciljev držav, ki se v okolju mednarodne skupnosti soočijo z uresničevanjem interesov in ciljev drugih držav, kar je oprto na večjo ali manjšo količino moči in/ali vpliva s strani vseh (Benko 1997, 222) ter omejitve s strani mednarodnega prava (Bojinović Fenko 2010, 75). **Po 'zasnovi nacionalne vloge'** tako poudarjamo **posledičen trk različnih zunanjepolitičnih ciljev in strategij** ter dejanj v mednarodni skupnosti. Za ta namen smo Holstijev razpored in opis zunanjepolitičnih ciljev in strategij (Holsti 1995, 83–109) ter posledičnih dejanj (Holsti 1995, 117–28) teoretično priredili in izdelali praktičen prikaz študije našega primera, ki je dodan empiričnemu delu naloge (glej prilogo Š). Holsti (1995, 84) omenja **štiri cilje zunanjepolitičnega delovanja, ki so skupni vsem državam**: varnost, avtonomija, blagostanje ter status s prestižem (veljavo) in druge, dodatne cilje (Holsti 1995, 108), med katerimi omeni varstvo in/ali zaščito etničnih, ideoloških in verskih dejavnikov. Za našo študijo sta pomembna zadnja dva cilja, status s prestižem (pridobivanje in/ali ohranjanje) in varstvo manjšin ter človekovih pravic (tudi v smislu pridobivanja in/ali ohranjanja prvega). Kot piše Holsti (1995, 107), veliko zunanjih politik zrcali **prvi cilj**, torej **vrednoto statusa in prestiža** ter s tem povezanega **spoštovanja**. Nacionalen **prestiž kot ugled moči je vedno pomemben, včasih celo odločilen dejavnik (ne)uspeha zunanje politike** (Morgenthau 1995, 176). Zato je politika prestiža nepogrešljiv element vsake (racionalne) zunanje politike (Morgenthau 1995, 176). V okviru **drugega namena** je za našo nalogo **varstvo manjšin in človekovih pravic** pomembno kot del nekaterih vladnih (oz. zahodnih) zunanjih politik (Holsti 1995, 109).¹²⁷ Holsti meni (1995, 122), da vlade **'ključne vrednote'** (angl. *core values*), kot so politična avtonomija, prestiž in ozemlje, vrednotijo višje kot samo gospodarsko blagostanje. Swayne in Fravel (2011) tako govorita kar o posebni **'zasnovi ključnih interesov'** (angl. *the concept of core interests*). Na pomenu različnega razumevanja in vrednotenja teh ključnih vrednot in/ali interesov temelji tudi naša študija primera.

Od zunanjepolitičnih ciljev in strategij se **na koncu premaknemo k posledičnim dejanjem**. **Torej »/k/ zadevam, ki jih vlade delajo drugim«** (angl. *»/the things governments do to others«*),

---

¹²⁶ **(Ne)svoboda odločitve** za eno od možnih zunanjepolitičnih dejanj torej leži ne le v notranji politični strukturi držav in procesov le-te, temveč nanjo učinkujejo tudi zunanje ovire (Light v Groom in Light 1994, 96). Lightova med njimi poudari pomen geopolitike ter naravo drugih držav. Poudarek na 'geopolitiki prevladovanja' (angl. *geopolitics of domination*) in vplivu geopolitičnih dejavnikov na zaznavanje zunanjega sveta (Parker v Light 1996, 96) naj bi zrcalilo Sproutovo razlikovanje med operacijskim in psihološkim okoljem (Light 1994, 96). Lightova (1994, 96) med druge vplive zunanjih virov na zunanjepolitične odločitve, ki nimajo prav nič opraviti z geografijo, uvršča tudi analize Jaksona, ki raziskuje vidike in posledice obstoja 'kvazi držav' (angl. *quasi states*) za mednarodni sistem in ga (Light 1994, 100) uvrsti v področje primerjalnega vidika teorije zunanje politike. Sem uvršča tudi dela Geldenhuya o 'izoliranih državah' (angl. *isolated states*) (Light 1994, 100).

¹²⁷ Holsti tukaj sam omenja majhno doslednost tega cilja s strani zahodnih držav, kadar gre za prijateljske in zavezniške države.

da bi ohranile ali dosegle svoj zunanjepolitičen cilj (Holsti 1995, 117). V okviru naše študije primera si ogledamo **izbrano dejanje** ter zaznavanje (ne)problema, ki je to dejanje sprožilo. **Ugotovili bomo, da gre za trk dveh različnih zunanjepolitičnih strategij in trk dveh različnih zaznav samega (ne)problema v okviru trka dveh različnih kulturno-civilizacijskih krogov.**

Ne glede na to, kaj je končni cilj mednarodne politike, je **moč vedno vmesni cilj** (Morgenthau 1961, 170). Državniki lahko iščejo svobodo, varnost, blagostanje ali moč, lahko opredelijo svoje cilje v skladu z verskimi, filozofskimi, gospodarskimi ali družbenimi ideali, toda **kadar koli imajo namen uresničiti svoj cilj s sredstvi mednarodne politike, si prizadevajo za moč** (Morgenthau 1961, 170). Ob tem Morgenthau opozori (1995, 197), da ima odnos držav do mednarodne politike dinamično kvaliteto, kar pomeni, da se spreminja s 'spremenljivo porazdelitvijo moči' (angl. *vicissitudes of power*), ki lahko državo bodisi popelje v ospredje boja za moč bodisi ji odvzame sposobnost aktivnega sodelovanja v tem boju, ko pod vplivom kulturnih sprememb začne zasledovati druge cilje. Zato **menimo, da se v zunanjepolitični odločitvi študije primera izražata obe ključni zasnovi, ki sta po mnenju Rosenaua (1961, 170) temeljni za teorijo političnega realizma Morgenthaua. S tem mislimo tako na moč kot na ideologijo** (Rosenau 1961, 170), oziroma na **poskus izvajanja prve s pomočjo druge s strani trenutne nemške kanclerke.**

3 VPRAŠANJE EMPIRIČNE ZUNANJEPOLITIČNE ANALIZE: ŠTUDIJA PRIMERA

Events, past and present, - not social forces or historical trends, nor questionnaires and motivation research, nor any gadgets in the arsenal of the social sciences - are the true, only reliable teachers of political scientists, as they are the most trustworthy source of information for those engaged in politics
(Hannah Arendt v Owens 2007/2009).

Znanje o silah, ki določajo politiko med nacijami in načinih na katere se njihovi politični odnosi razvijajo, odkriva nejasnost dejstev mednarodne politike
(Morgenthau 1995).

3.1 PREDSTAVITEV UPORABLJENE ŠTUDIJE PRIMERA

Zvezna republika Nemčija (ZRN)¹²⁸ je država, katere zunanjepolitična odločitev je predmet naše študije primera. Predmet empirične analize je zunanjepolitična odločitev nemške zvezne kanclerke Angele Merkel, da se na prihod tibetanskega verskega voditelja Dalajlamo odzove z uradnim povabilom in sprejemom v Uradu zvezne kanclerke ter nekaj mesecev kasneje posredno vpliva na njegov sprejem s strani drugih predstavnikov vlade.

Medtem, ko se Neackova (2003, 3) sprašuje, kako je tibetanska (ali Dalajlamova) zgodba sploh postala 'zunanjepolitična zgodba', ne nazadnje in z besedami kitajskega predsednika Hu-ja¹²⁹ (Uq/AFP 2008) gre pri tem predvsem za nacionalno enotnost in »ker govorimo o enotnosti Kitajske govorimo o notranjepolitični zadevi« (Uq/AFP 2008), je potrebno omeniti odprto pismo kitajskemu predsedniku vlade Deng Xiaoping-u iz februarja leta 1994, v katerem ga znani oporečnik devetdesetih let Wei Jingsheng opozori tako na potrebo po rešitvi problemov glede Tibeta (Wei 1995, 100–16) kot na pomen pogovorov z Dalajlamo (Wei 1995, 100–16; Fischer 2008; Schmidt 2008¹³⁰), saj bo v nasprotnem primeru 'tibetansko vprašanje' postalo orodje v rokah drugih (Wei 1995, 100–16). To se je dejansko zgodilo in Neackova odgovarja (2003, 3), da sta **način in obseg umeščenosti te zgodbe v zunanji politiki odvisni od odločitev in dejanj ter predvsem moči različnih zainteresiranih akterjev različnih držav.**

Na tej točki tudi začnemo s predstavitvijo študije primera in naj takoj omenimo, da obstaja

¹²⁸ Nemčija je parlamentarna demokracija s federativno ureditvijo močnih deželnih regij, koalicijskih vlad in vplivnim ustavnim sodiščem (Erlanger 2011). Več o pomenu ureditve nemške države za proces zunanjepolitičnega odločanja bo navedeno v nadaljevanju.

¹²⁹ To je del njegove prve javne izjave po marčevskih nemirih v Lhasi leta 2008. Drugi del sledi v podpoglavju o zunanjih dejavnikih vpliva.

¹³⁰ **Nekdanji kancler Schmidt** (2008) je javno opozoril na nevarnost vsakršnega zaostrovanja dogodkov in predvsem podcenjevanja kitajske vitalnosti ter njene naraščajoče gospodarske in politične teže v svetu. **Merklovi vladi je svetoval »o/dnos razdalje in spoštovanja /.../ do Kitajske in do vsake religije«** (Schmidt 2008).

zanimiva zgodovina obojestranskih (ne)uradnih (ne)sprejemov nemške politične sredine z Dalajlamo in posledično kitajske politične sredine z nemško, ki sega v začetek sedemdesetih let (glej prilogo N). Edino še možno prelomnico v tem okviru je predstavljalo uradno srečanje s kanclerko/kanclerjem. Vse do Merklove naj bi se kanclerji srečanja izogibali (Dempsey 2007a) in nekdanji kancler Schröder meni (Im/Reuters/AFP 2007; Löh/AFP 2007; Löh/ddp 2007), da je razlog v tem, da je središče dvostranskih odnosov predstavljalo vzajemno spoštovanje (suverenosti).

Jedro časovnega in vsebinskega okvira analize je obdobje od sredine meseca septembra leta 2007 (z enomesečnim dogajanjem pred srečanjem, s kitajskimi odzivi na napoved srečanja, samim srečanjem na dan 23. septembra, ki je bil pravzaprav obisk¹³¹ nemško govorečega področja in se je začel v Republiki Avstriji,¹³² odzivi kitajske vlade med in po srečanju, odzivi vladne opozicije in nemškega javnega mnenja) do konca meseca maja leta 2008, ko je njegov drugi obisk v malo več kot pol leta ponovno zaostрил tako nemško-kitajske odnose kot odnose znotraj koalicijske zvezne vlade. **V obeh primerih je bilo srečanje s strani kanclerke enostavno predstavljeno kot *fait accompli*.** Urad zvezne kanclerke je že 21. septembra sporočil, da je **»/o/dločitev v skladu z 'vrednotno zunanjo politiko'«** (nem. *»/d/ie Entscheidung entspreche der wertorientierte Außenpolitik«*) (Kornelius in Rattenhuber 2007; Kornelius 2007). Le nekaj tednov pred tem je kanclerka ob obeležitvi 35. obletnice vzpostavitve diplomatskih odnosov v Pekingu dejala, da imata državi **»/z/elo tesne politične stike na vseh ravneh«** (nem. *»/g/anz enge politische Kontakte auf allen Ebenen«*), da **v rednih pogovorih s kitajskim predsednikom vlade prevladuje »/o/zračje zaupanja«** (nem. *»/V/ertrauensklima«*), **diskurz poteka »/j/avno in pošteno«** (nem. *offen und ehrlich*) in da **»/s/e srečujejo s spoštovanjem** (nem. *»/W/ir begegnen uns mit Respekt«*) (Bundeskanzlerin 2007f). **Da se je po uradni izjavi tako izbranih in močnih besed odločila za srečanje z Dalajlamo, je vsaj malo nenavadno. Precej bolj nenavaden je bil način (ne)predaje sporočila o srečanju.**

Analizi svetovalca evropske komisije za Kitajsko, sinologa Thomas Heberer-ja, da ključno vprašanje pravzaprav ni srečanje *per se*, temveč kaj pomeni za celoto odnosov in **»/d/a je bilo srečanje zunanjepolitično nespametno, škodljivo ter brez kakršnega koli učinka na kitajsko vodstvo**

---

¹³¹ Ena od zahtev kitajske strani je, da se Dalajlama ne izda vizuma za vstop v državo obiska. Dalajlama potuje na osnovi statusa, ki ga ima kot tibetanski begunec v Indiji, in sicer s 'potrdilom o prebivanju' (angl. *residential card*) (Ludwig 2008, 108). Na tej osnovi za izhod iz Indije dobi 'potrdilo o identiteti' (angl. *certificate of identity*), ki odgovarja '*Nansen-passu*', ki ga imajo Tibetanci v Švici in ob vsakem povratku v Indijo mora dobiti vstopni vizum (Ludwig 2008, 108). Večina v Indiji živečih Tibetancev potuje s tem dokumentom, čeprav bi lahko dobili indijsko državljanstvo, in sicer z namenom, da utrjujejo svoj status 'pregnancev' (nem. *Vertriebene*), ki se želijo vrniti domov (Ludwig 2008, 108). Dalajlama bi lahko zaprosil za kanadski potni list, saj mu je 22. junija 2006 parlament v Ottawi soglasno podelil častno državljanstvo, katerega je tudi sprejel, a se zaenkrat odpoveduje vsem iz tega izhajajočim pravicam (Ludwig 2008, 108).

¹³² Z njim se je srečal nekdanji deželni koroški glavar Haider, ki je sam zaprosil za srečanje in se celo povabil na kosilo (a ostal brez njega) (Follath 2007a). Njegovo srečanje z Dalajlamo je v trenutku spremenilo stališče takratnega avstrijskega kanclerja Gusenbauerja, ki je čez noč uredil terminske probleme, se znebil strahu pred pritiski iz Pekinga in izpeljal, seveda 'zaseben', razgovor z Dalajlamo (Follath 2007a; Kornelius in Rattenhuber 2007).

(Sagenschneider 2007),¹³³ se pridruži tudi akademičarka Lian (2008, 5), ki meni, **da je v okviru ozadja vseh neenakih dejavnikov dvostranskega odnosa, Merklovo srečanje z Dalajlamo le »/n/epomemben incident, ki pa kot 'pospeševalni dogodek' lahko vodi k večjemu konfliktu**« (Lian 2008, 5) (glej prilogo T). Marieluise Beck (2009, 73), članica Odbora za zunanje zadeve zvezne skupščine in poslanka frakcije Unije90/Zeleni je pisala o 'spektakularnem srečanju' (nem. *spektakuläres Treffen*), ki skupaj s srečanjem ruske opozicije leto dni pred tem krepko odstopa od zunanje politike predhodnika, BBC o 'zgodovinskih pogovorih' (angl. *historic talks*) (BBC News 2007), Kornelius (2007) o 'politiki z visoko vrednostjo izzivanja' (nem. *Politik mit hohem Reizwert*) in 'politikumu prve vrste' (nem. *Politikum erster Güte*), Fried (2007) o 'visoko političnem zasebnem srečanju' (nem. *hochpolitisches Privattreffen*), Neukirch (2009, 35) o 'svetovni politiki po interesih kanclerke' in Lau (2009) o 'diplomatski nespretnosti' ter posledično, z namenom omejitve škode, o 'prikazu zvestobe načelnosti' (nem. *eine Demonstration der Prinzipientreue*). **Srečanje naj bi na drugi strani zrcalilo drugo globljo krizo dvostranskih odnosov** ali z besedami Erdmann-ove (2007a) 'resnično krizo' (nem. *eine veritable Krise*) in 'resno krizo' (nem. *eine ernste Krise*) (Dpa/Reuters 2007), besedami sinologov Heberer-ja in Senz-ove (2007/2011, 680), ki poudarita 'pomembno ohladitev' odnosov (nem. *signifikante Abkühlung*) ter tednika *Der Spiegel* (Beste in drugi 2007b; AFP/dpa/Reuters/gal/bavo 2008), ki zaradi 'zlomljenega' zaupanja piše o najbolj 'ledeni dobi' (nem. *Eiszeit*) dvostranskih nemško-kitajskih odnosov sploh (glej prilogo R). Publikacija nemškega zunanjega ministrstva *Welt-Kennntnis* omenja, da so se odnosi spustili 'pod točko nič' (Beste in drugi 2007b). Medtem ko Lauova (2007) zapiše, da je kanclerko zapustil 'zunanjepolitični občutek', Resing (2009, 118) srečanje označi za 'zunanjepolitični eklat' in Eberhard Sandschneider¹³⁴ (Kornelius in Rattenhuber 2007) za 'težko zunanjepolitično napako' (nem. *schweren außenpolitischen Fehler*), saj s tem dejanjem izvajanje 'politike do Kitajske' (nem. *China-Politik*) ne bo nič lažje, Kornelius (2007) z lahkoto zapiše, da si je od vseh možnih zunanjepolitičnih zadev pravzaprav izbrala povsem 'obrobno temo svetovne politike' (nem. *ein Randthema der Weltpolitik*) za 'zunanjepolitični statement' (nem. *ein außenpolitisches Statement*) oziroma močan izraz njenih zunanjepolitičnih prepričanj. Za uradni Peking je Dalajlama vse prej

¹³³ Analitiki so že po prvih štirih mesecih njenega vladanja ugotavljali, da poskuša nemško zunanjo politiko opredeliti glede na vrednote (Dempsey 2006). **»/V/ opredeljevanju zunanjepolitičnih ciljev deluje bolj načelno kot njen predhodnik**«, je dejal Henning Riecke iz Sveta za zunanje odnose (nem. *German Council on Foreign Relations*) in dodal, da ostaja vprašanje, kako dosledno načelna bo pri dejanskem izvajanju svoje zunanje politike (Dempsey 2006). **Analize po srečanju so si pravzaprav podobne.** Heberer je srečanje označil kot spremembo strategije k vrednotno usmerjeni zunanji politiki (Sagenschneider 2007). Sebastian Bersick iz Inštituta za mednarodne in varnostne zadeve (angl. *German Institute for International and Security Affairs*) je srečanje označil kot del njenega doslednega delovanja na področju zunanje politike človekovih pravic, katerega se je dalo predvideti, a je hkrati omenil potrebo po sodelovanju in dobrih medsebojnih odnosih, ki morajo biti močnejši od vsega drugega (Dempsey 2008a). Namreč več kot očitno je, da nihče od ključnih akterjev, od kanclerke in zunanjega ministra do kitajske strani, ni hotel (ni mogel) popustiti pri svoji načelnosti glede sprejete odločitve in/ali odziva nanjo. Takšna trda načelnost seveda *per se* predstavlja nezanevarljiv problem svetovne politike.

¹³⁴ Sandschneider je direktor inštituta *Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik* in strokovnjak za Ljudsko republiko Kitajsko (LRK).

kot obrobna tema in je srečanje občutil kot 'načrtovano motnjo' (nem. *gezielte Störmanöver*) miru in dobrih odnosov (Lorenz 2007a). In medtem ko Pohr (2007) meni, da je bilo **srečanje »/v/eč kot le zaradi kratkoročnega učinka uprizorjen coup«** (nem. *»/m/ehr als ein um des kurzfristigen Effekts willen inszenierter Coup«*) in naj bi tako bil **izraz »/n/ove, samozavestne, moralno usmerjene zunanje politike«** (Pohr 2007), katere verodostojnost pooseblja umirjen način, s katerim kanclerka javno in povsod tematizira človekove pravice, je dnevnik *Financial Times Deutschland* zapisal (Pohr 2007), da **Merklova s srečanjem pridobiva le na političnem kapitalu, saj je Dalajlama v komaj še kakšni državi tako priljubljen kot v Nemčiji**. Pridruži se mu dnevnik *Badische Zeitung*, ki zapiše, **da kanclerka »/s/ podobo človeka načel želi pridobivati predvsem notranjepolitične točke«** (nem. *»/w/ill als Prinzipienmensch vor allem innenpolitisch punkten«*) (Pohr 2007). Tudi *The Economist* (2007) zapiše nekaj podobnega, in sicer, **»/d/a s politiko do Kitajske pridobiš ali izgubiš volilne glasove ter da je bilo njeno srečanje z Dalajlamo podprto s strani štirih petin prebivalstva«** (Bersick v *The Economist* 2007).

Ob vsem tem je potrebno omeniti **najbolj zanemarjeno dejstvo** mednarodnega (ne nemškega) **poročanja**, da **kanclerka dejansko ni javno izzvala 'politike ene Kitajske', temveč predvsem poudarila pomen zaščite človekovih pravic** (Dempsey 2008a). Zvezni predsednik Köhler je z izjavo prav v tem okviru in sicer, **»/d/a kanclerka ni odstopila od tradicionalne politike do Kitajske, kar ve tudi Kitajska sama, ter da imajo zanj človekove pravice, kljub spoštovanju do različnih kultur, univerzalno veljavnost«**, nedvoumno stopil na stran kanclerke in pozval vlado, naj konča spor glede srečanja (Dpa/Reuters 2007).

Kot bomo pokazali v nadaljevanju, naloga poudarja uradni značaj srečanja. Neackova (2003, 3) na splošno piše celo o sprejemanju na najvišji državni ravni (angl. *head of state treatment by governments around the world*). Srečanje, za katerega je zaprosil Dalajlama sam (Kornelius in Rattenhuber 2007), je bilo javnosti predstavljeno kot 'zasebna izmenjava mnenj' (nem. *privater Meinungs austausch*) (Follath 2007b; Lorenz 2007b; Fried 2007). Vladni govorec Wilhelm je dejal (Dempsey 2007a; Reuters/dpa/AP 2007), da bo to **»/z/asebna izmenjava mnenj' z Nobelovim nagrajencem v okviru rednih srečanj kanclerke z verskimi voditelji«** (nem. *»/d/er private Gedankenaustausch' mit dem Friedensnobelpreisträger in der Reihe von Treffen der Kanzlerin mit anderen Religionsführern«*) in, da so že sicer **»/č/lovekove pravice in Tibet reden del nemško-kitajskega diskurza«**. Vsi pomembnejši mediji so sprejem označili kot 'zasebno srečanje' (nem. *ein privates Treffen*) (Erdmann 2007a). BBC (BBC News 2007) je pisal o zasebni izmenjavi mnenj (angl. *private exchange*), do katere bo prvič prišlo v Uradu zvezne kanclerke in ob tem dodal, da je to **'zavestna odločitev'** (angl. *conscious decision*) **kanclerke**, ki je tako **delovala v nasprotju z**

nasveti svetovalcev.¹³⁵ Po besedah Neukircha (2009, 35) so zunanjepolitični svetovalci srečanje odsvetovali. Da se Merklova ni ozirala na pomisleke svetovalcev, omenjata tudi Kornelius in Rattenhuber (2007). Ludwig (2008, 113) ravno tako navaja, da je bila odločitev izključno njena in je bil krog svetovalcev nemočen. Ker še nikoli doslej nemški zvezni kancler ni uradno (v svojem zveznem uradu) sprejel Dalajlame,¹³⁶ izredno oster odziv kitajske strani ne bi smel presenetiti. Kitajski diplomati so si srečanje razlagali s spremembo strategije nemške (evropske) politike do Kitajske in pričakovali spremenjene vedenjske vzorce drugih novih evropskih voditeljev (Lorenz 2007a).¹³⁷ Priznana poznavalca Kitajske, akademik Shambaugh in novinar Lam,¹³⁸ leto 2007

---

¹³⁵ Langguth meni, da je **Merklova morala vedeti, kakšen bo odziv Kitajske in da je bilo zato srečanje zavestno dejanje** (2005/2008, 431). Kot je bilo zavestno dejanje tudi to, da ob avgustovskem obisku o tej nameri ni spregovorila besede (Langguth 2005/2008, 431).

¹³⁶ Dalajlama je nekdanjo Zahodno Nemčijo prvič obiskal leta 1973 (Ludwig 2008, 110) (glej prilogo N). Tako politični krogi kot javnost so bili najprej zadržani, javni interes se je razvijal postopoma, njegovi prvi obiski so sprva navduševali vsega tisoč ljudi (Ludwig 2008, 110). Z vplivom nove generacije nemških političnih voditeljev v poznih osemdesetih letih je postal neizogiben del nemške politike in **največja zasluga za to se pripisuje poslanki stranke Zelenih, Petri Kelly**, ki je svojo politično pot začela kot članica SPD, in častnemu predsedniku liberalno-demokratske stranke (FDP) Lambsdorff-u (Ludwig 2008, 110–11). Pobuda zvezni skupščini za razpravo o Tibetu meseca aprila 1989 je bila Kellyna (Ludwig 2008, 110–11). **Led je prebila SPD političarka Anemarie Renger, ki se leta 1973 kot predsednica zvezne skupščine nepričakovano pojavi na enem izmed njegovih sprejemov** (Ludwig 2008, 110–11). Na poti v Oslo po Nobelovo nagrado, ki mu dokončno podeli status mednarodno priznane osebnosti, ga je leta 1989 sprejel nekdanji kancler Willy Brandt, ki je njegov sprejem v vlogi kanclerja vedno odklanjal (Ludwig 2008, 110–11). Do konca leta 2007 je bilo njegovih obiskov v Nemčiji že najmanj triintrideset (Ludwig 2008, 113). In zakaj tako pogosti obiski ravno v Nemčiji? Pravi, da preprosto zato, ker ima od tam največ povabil (Schmiese 2008). Dalajlama do Nemčije čuti poseben odnos osebne naklonjenosti, kar večkrat pove tudi sam.

¹³⁷ To pričakovanje je bilo do neke mere utemeljeno. Nemški poznavalci Kitajske, kot na primer Gudrun Wacker z inštituta za mednarodne in varnostne zadeve (angl. *German Institute for International and Security Affairs*) v Berlinu, so **ugotavljali, da bo končen rezultat v veliki meri odvisen od ravnanja drugih evropskih državnikov** (Beste in drugi 2007b). Tudi od Sarkozyja, ki naj bi ob obisku uradnega Pekinga nemško stališče bodisi potrdil kot evropsko bodisi se boril za francoske interese (Beste in drugi 2007b). François Godement, direktor Centra za Azijo v Evropskem svetu za zunanje odnose (angl. *Asian Center at the European Council on Foreign Relations*) je ob tem opozoril, da ima Merklova precej več maneverskega prostora za kritiko uradnega Pekinga, ne nazadnje je kitajski uvoz iz Nemčije kar nekajkrat večji od francoskega izvoza (Dempsey in Bennhold 2007). Vse je tako **odsev globljega diskurz Evropske unije glede pravega odnosa do držav, katerih vlade ne spoštujejo (zahodnih) demokratičnih standardov** (Dempsey in Bennhold 2007). Vedenjski vzorec Sarkozyja je zanimivo nedosleden tudi zato, ker je takoj po srečanju kanclerke z Dalajlamo potrdil, da Francija Tibet vidi kot del kitajskega ozemlja (Harro von Senger v Guo 2008), a v vmesnem obdobju vseeno razmišljal, celo zagrozil (Baković 2008c) z bojkotom otvoritvene svečanosti olimpijskih iger. **Bil je prvi svetovni voditelj, ki je omenil možnost bojkota (AP 2008)**. Chiracovo strateško partnerstvo s Kitajsko je nadomestil z zahtevo, da mora Kitajsko kot gospodarska velika sila izpolnjevati svoje obveze in odgovornosti (Dempsey in Bennhold 2007), toda na uradnem obisku vseeno ni bil tako 'glasen' glede izvajanja njegove 'moralne zunanje politike' kot Merklova (Dempsey in Bennhold 2007). Človekovih pravic skoraj ni omenil, s seboj ni vzel ministrice za človekove pravice, potrdil je francosko stališče za odpravo embarga na orožje in poskus izpeljave referendumu na Tajvanu označil kot neupravičen (Dempsey in Bennhold 2007). Obljubil je tudi, da se ob naslednjem obisku Dalajlame v Parizu z njim ne bo srečal (Baković 2008c). V letu olimpijskih iger je Dalajlama tudi Francijo obiskal dvakrat in pariška mestna hiša mu je še pred olimpijskimi igrami podelila status častnega občana (Smd/Afp/AP 2008; Löh/AFP 2008). Dalajlama je Pariz drugič obiskal ob koncu avgusta 2008 in se srečal s člani parlamenta ter s francosko prvo damo (Baković 2008c; Smd/Afp/AP 2008; Löh/AFP 2008). Toda ob koncu leta 2008 se tudi Sarkozy sreča z njim v Gdanku (Baković 2008b). **Leto 2008 se je za evropsko-kitajske odnose zaključilo tako burno kot se je začelo in sicer s kitajsko odpovedjo enajstega vrha EU in Ljudske republike Kitajske** (Erlanger 2008c; The New York Times 2008). Sarkozy je kot voditelj države, ki je do konca leta imela v rokah predsedstvo evropskega sveta, napovedal, da se bo z Dalajlamo srečal decembra na prireditvi v čast poljskemu voditelju Walensi. Medtem ko Bakovićeva (2008č) piše, da Kitajsko pred tem nikoli ni odpovedala niti enega regionalnega srečanja na vrhu, AP (2008) ne piše o odpovedi temveč o 'izredno nenavadnem koraku' (ang. *extraordinary step*) kitajske strani, da se vrh do nadaljnjega prestavi. John Fox iz evropskega sveta za zunanje zadeve (angl. *European Council on Foreign Relations*) je odločitev označil kot **»/n/ajbolj oster ukrep, ne da bi ob tem popolnoma uničili medsebojen odnos«** (angl. *»/t/he most severe measure that China could take without completely ruining the relationship«*) (AP 2008).

opišeta kot leto velikih medsebojnih napetosti in sprememb¹³⁹ (Shambaugh 2007; Lam 2007). Spremenjeno razpoloženje je bilo opaziti v vladnih krogih,¹⁴⁰ gospodarstvu¹⁴¹ in javnem mnenju¹⁴² s skupnim končnim rezultatom večje usklajenosti evropskih politik (Shambaugh 2007).¹⁴³ Shambaugh (2007) meni, da je nov vedenjski vzorec evropskih državnikov¹⁴⁴ presenetil kitajske opazovalce in vlado, ki se je zatekla k 'starim prijateljem', kot je nekdanji nemški kancler Schröder, ki je ob javni kritiki Merklove politike do Kitajske obsodil tudi močnejše protikitajsko razpoloženje na evropskem kontinentu.

---

¹³⁸ Lam (2007) piše, da se je Kitajska v tem letu z zelo neznačilno trdo držo odzvala na gostoljubnosti držav do Dalajlame, tako v ZDA, Kanadi in še posebej v Nemčiji. Zaradi podobnega stališča tudi na kitajsko-evropskem vrhu ob koncu leta avtor to razlaga kot konec obdobja 'Dengove zunanje politike', katere vodilno načelo je bilo 'voditi zadržano in nevsiljivo politiko, se ne izpostavljati ter nikoli prevzeti vodstva' (angl. *take a low profile and never take a lead*) in začetek zelo jasne ter glasne držbe glede odprtih vprašanj suverenosti kitajske države (Lam 2007). Druga polovica leta 2007 naj bi tako pomenila prelomnico v kitajski zunanji politiki (Lam 2007). **Menimo, da je bila kitajska drža glede ključnih vprašanj suverenosti vedno zelo jasna in glasna ter dosledna.** V letih 2007 in 2008 je bila, glede na vse okoliščine, povsem razumljiva, a hkrati predvsem zelo dosledna. In dolgoročno vzdrževana dosledna drža glede ključnih državnih interesov ne predstavlja in ne pomeni spremembe njenega celotnega zunanjepolitičnega vedenjskega vzorca. O tem in vplivu različnih elementov suverenosti na kitajski zunanjepolitičen vedenjski vzorec bomo pisali kasneje (glej poglavje 3.2.3.2.1). Kitajski akademiki glede umeščenosti zgoraj omenjenega 'Dengovega načela zunanje politike' (v angleščini tudi imenovanega »*hiding one's light and keeping a low profile*« (Niu 2011)) v današnje razmere, razmišljajo drugače, in sicer, da je na kitajski vpliv v mednarodni skupnosti potrebno gledati predvsem realno in iz zgodovinskega vidika (Niu 2011). **Način razmišljanja o zgodovini** je tisto, kar opredeljuje tako razvoj kot uspeh kitajske diplomacije, zato zgoraj omenjeno Dengovo zunanjepolitično načelo ni neka sodobna taktika temveč strategija, ki je rezultat dolgotrajnega razmišljanja in se je začela uresničevati po začetku kitajskih reform in odpiranju v svet ob koncu sedemdesetih let prejšnjega stoletja (Niu 2011). Kitajska z njo priznava, da ni glaven protagonist na odru mednarodne politike, da njen vpliv narašča, a je (še vedno) omejen (Niu 2011). Da je vidnejša evropska pozornost do Dalajlame v letu kitajskih olimpijskih iger (Baković 2008a) močno vznemirila Kitajsko, je razumljivo tudi glede na to, da je javno diplomacijo za spodbujanje človekovih pravic na Kitajskem do tega trenutka bolj uporabljala ameriška kot evropska stran (Shambaugh 2005, 10). Javna diplomacija in ideal 'svobodnega Tibeta' je bila bolj značilnost ameriških instrumentov in taktik (Shambaugh 2005, 10). Evropa si sicer z Američani deli skrb za Tibet, a kot del širše zaščite vseh etničnih manjšin na Kitajskem v okviru izboljšanja razmer vseh vidikov kitajske civilne družbe (Shambaugh 2005, 10).

¹³⁹ Prvi znaki novega odnosa naj bi segali v mesec oktober 2006, ko je Evropska komisija izdala strategijo do Kitajske (*European Commission's Communication on China 2006*) z novim, in po mnenju Shambaugh (2007) bolj treznim pristopom. Decembra istega leta sledi 'triindvajset zaključkov Evropskega sveta' (angl. *23 European Council Conclusions*), ki so na začetku leta 2007 pripeljali do nove celovite strategije do Kitajske (*China Strategy Paper 2007*) (Shambaugh 2007). Opazimo lahko, da sta bili **nova evropska strategija do Kitajske in nova azijska strategija Unije CDU/CSU oblikovani v istem letu.**

¹⁴⁰ Shambaugh (2007) tako omenja Blairovo, Chiracovo in Schröderjevo 'klečeplazenje' v odnosu do Kitajske in Azije, ki naj bi se z Merklovo in Sarkozyjem spremenilo v 'načelen odnos medsebojnih praks'.

¹⁴¹ Na splošno gre za diskriminatorne trgovinske in investicijske prakse, varstvo intelektualne lastnine in problem neomejenega dostopa do kitajske industrije, finančnih storitev in drugih zaščiteneh industrij. Nekdanji evropski komisar za trgovino Peter Mandelson je bil izrazito nenaklonjen kitajskim protekcionističnim ukrepom (Shambaugh 2007).

¹⁴² Shambaugh (2007) govori o **dramatičnem padcu** (15 do 20 odstotkov) **pozitivnega zaznavanja Kitajske s strani evropskega javnega mnenja.** Močna sprememba razpoloženja je bila opazna predvsem v ključnih zahodnih državah članicah Evropske unije, torej v Franciji, Nemčiji, Italiji, Španiji in Veliki Britaniji. Shambaugh (2007) meni, da je razloge potrebno iskati v naraščajočem trgovinskem primanjkljaju Evropske unije, izvozu delovnih mest, obtožbah industrijskega in računalniškega vohunjenja z vdiranjem v vladna računalniška omrežja (celo v Urad nemške zvezne kanclerke ter britanskega zunanjega ministrstva) in spoštovanju človekovih pravic. Zelo nizko javno mnenje glede spoštovanja človekovih pravic na Kitajskem je bilo izraženo v vzhodnih evropskih državah (Češka, Poljska in baltičke države), ki na Peking še vedno gledajo skozi prizmo lastne komunistične preteklosti (Shambaugh 2007).

¹⁴³ Medsebojno nestrinjanje glede (ne)odprave prepovedi prodaje orožja Kitajski iz let 2004 in 2005 je zamenjal močan občutek enotnosti in skupnega delovanja (Shambaugh 2007).

¹⁴⁴ Shambaugh (2007) je v tem okviru poudaril tudi pomen **zamenjave generacije evropskih voditeljev.** Kissinger (2005 v Fröhlich 2006) je **Merklovo in Steinmeierja umestil v tretjo generacijo nemške povojne politike,** katere zunanjepolitičen vedenjski vzorec je predvsem zdravorazumski in pragmatičen. Generacija petdesetih in šestdesetih let je do Združenih držav čutila posebno navezanost, generacija sedemdesetih je ta odnos gradila na odprtih soočenjih (Kissinger 2005 v Fröhlich 2006).

Die Süddeutsche Zeitung (Erdmann 2007a) je poročal, da so tako v Uradu zvezne kanclerke kot na zunanjem ministrstvu potekale silovite razprave o posledicah srečanja in pravilnemu odzivu. Urad zvezne kanclerke je novembra, dva meseca po srečanju, javno ugotavljal »/v/isoške stroške srečanja« (nem. »/d/ie hohen Kosten des Empfangs«) (Lau 2007): »/Z/adeva ima absolutno kontraproduktiven učinek na našo zunanjo podobo v tujini« (nem. »/D/ie Sache hat eine absolut kontraproduktive Wirkung auf unsere Außendarstellung im Ausland«). Če se na srečanje gleda kot na simbolno dejanje, so nemški diplomati morali pričakovati simbolni odziv, torej med drugim tudi odpovedovanje že načrtovanih političnih dogovorov (Kornelius in Rattenhuber 2007). Urad zvezne kanclerke je pred srečanjem kitajsko veleposlaništvo v Berlinu zaprosil za posredovanje dokaza o separatističnem delovanju Dalajlame, a niso dobili odgovora (Beste in drugi 2007). Toda zato kar nekaj obiskov kitajskega veleposlanika Ma Canrong-ja, ki je želel predvsem opozoriti na posledice (Kornelius in Rattenhuber 2007). Vodilni krščansko-demokratske unije (CDU) so ob tem izražali ogorčenje nad tem, kar so zaznali kot poskus vplivanja na notranji nemški diskurz o tem, kako ravnati s Kitajsko in v kakšnem obsegu naj bodo v njem prisotne človekove pravice (Dempsey 2007c). **Študija primera je tako zanimiv primer »/o/bojestranskega vmešavanja v notranje zadeve«** (Dalajlama v Rattenhuber 2007).

Način in narava ostrega odziva kitajske strani sta delno posledici dejstva,¹⁴⁵ da je bilo srečanje organizirano nenavadno in nepričakovano hitro po kanclerkinem avgustovskem obisku Kitajske, ki naj bi bil predvsem korak naprej v razvijajoči se stopnji zaupljivosti dvostranskih odnosov (Lorenz 2007a). Tisti, ki so njeno odločitev podprli, so dejali, da so bile avgusta podrobnosti še nejasne, da bi lahko kitajsko stran seznanili z namenom srečanja (Beste in drugi 2007b). Na drugi strani Mariam Lau (2007) navaja izjavo kabineta dva meseca kasneje, da je Merklova »/p/osredno omenila namen srečanja« (nem. »/S/ie hat es indirekt erwähnt«). Ta nepričakovana in pravzaprav 'skrita' odločitev je v slabo luč postavila tako gostoljubnost kitajskega predsednika vlade, ki je javno hvalil njen 'neposreden način' delovanja (nem. *direkte Art*) (Lorenz 2007a), kot zunanjega ministra Yang Jiechi-ja in njegove strokovnjake za Nemčijo, ki naj bi takšen pristop tudi predlagali (Beste in drugi 2007b). Seniorji Komunistične stranke Kitajske (CCP) so izrazili precejšnje nezadovoljstvo z napačno oceno kanclerke s strani zunanjega ministrstva (Beste in drugi 2007b).¹⁴⁶ Da bo do srečanja prišlo, je kitajska stran vedela vsaj en teden pred tem

¹⁴⁵ V mednarodnem pravu učinkovitost pravnih določil povečujejo pisne in ustne politične izjave (Drčar Murko 2006, 244). »/P/politični pomen imajo tudi opustitve določenih dejanj, denimo neukrepanje proti ravnanju držav, ki kršijo dogovore. Če ne protestirate, po mednarodnem pravu velja, da soglašate« (Drčar Murko 2006, 244). In dolžnost države je, da brani svoje mednarodnopravne pogodbene temelje (Drčar Murko 2006, 244).

¹⁴⁶ Za našo nalogo je ena od ključnih zadev tudi **marginalizacija delovanja (in vplivanja) nemškega zunanjega ministrstva** s strani nemške kanclerke. Toda o poskusih marginalizacije delovanja zunanjih ministrstev lahko govorimo na splošno. Tednik *The Economist* nekaj let po Merklovem srečanju z Dalajlamo in zgoraj omenjenem nezadovoljstvu seniorjev kitajske CCP (Komunistična stranka Kitajske) z ocenami lastnega zunanjega ministrstva piše o »/n/adaljni« marginalizaciji kitajskega zunanjega ministrstva. CCP naj bi bila vse bolj prepričana o neustavljivem zatonu Zahoda in

(Nb/Reuters/Dpa/Reuters 2007; Reuters/dpa/AP 2007). Urad zvezne kanclerke jo je obvestil o naravi srečanja in sicer, da gre za sprejem v okviru srečavanj svetovnih verskih voditeljev, kar ne pomeni podpore tibetanskemu gibanju v izgnanstvu (Kornelius in Rattenhuber 2007). Nemško zunanje ministrstvo je že 14. septembra potrdilo poročanje dnevnika *Das Handelsblatt* o **zagovoru nemškega veleposlanika** v Pekingu (Kornelius in Rattenhuber 2007). Uradni Peking je zatem zagrozil z **gospodarskimi sankcijami**¹⁴⁷ (Lorenz 2007a). Že v petek pred srečanjem je bil s kitajske strani **odpovedan vsakoletni dvostranski pravni dialog**,¹⁴⁸ ki naj bi se začel na dan samega srečanja (Erdmann 2007a; Dempsey 2007a; Phw/AFP/Dpa/Reuters 2007). Uradno je bil odpovedan iz 'tehničnih razlogov' (Erdmann 2007a), neuradno so bili nemški vladni krogi mnenja, da gre za dejanje povzročeno z obiskom Dalajlame (Erdmann 2007a). Dan kasneje je bilo s kitajske strani **odpovedano tradicionalno dvostransko srečanje zunanjih ministrov** ob robu zasedanja Generalne skupščine OZN (Hen/Dpa/Ddp/Reuters 2007). Ostro obsodbo s kitajske strani sta spremljali izjavi (Lorenz 2007a), da je sprejem »/u/žalil čustva kitajskega naroda« in da pomeni »/g/robo vmešavanje v notranje zadeve« (nem. »/e/ine grobe Einmischung in die inneren Angelegenheiten Chinas«) (Lorenz 2007a; Phw/AFP/Dpa/Reuters 2007). Obe izjavi sta bili podani na rutinski in ne na izredni tiskovni konferenci zunanjega ministrstva (Lorenz 2007a). Govornica ministrstva Jiang Yu je dejala (Lorenz 2007a), da »/m/ora Nemčija sprejeti konkretne in učinkovite ukrepe za odpravo negativnih posledic«. Kaj to dejansko pomeni, kaj je torej uradni Peking pričakoval od nemške vlade in kako globok bi moral biti *kotau* (priklon), je v veliki meri ostalo nepojasnjeno za javnost (Lorenz 2007a). Novembra (AFP/dpa/AP/woja/jkr 2007) nemško zunanje ministrstvo potrdi, da je bil oktobra **odpovedan letni strateški dialog med zunanjima ministrstvom na ravni državnih sekretarjev**. V mesecu novembru sledi **odpoved obiska nemškega finančnega ministra** tudi iz 'terminskih razlogov' in nemški diplomati so bili zaskrbljeni, da bodo največ koristi imeli francoski gospodarstveniki (AFP/dpa/AP/woja/jkr 2007). Ob tem Nemška tiskovna agencija (*Deutsche Press Agentur*) iz Pekinga poroča o zelo osebnih napadih na kanclerko na internetnih forumih, ki tokrat niso bili onemogočeni (Erdmann 2007a).¹⁴⁹

---

v to, da je čas za Kitajsko, da se uveljavi kot globalna sila (The Economist 2010). Na eni strani se zunanjemu ministrstvu očita premehko delovanje tako do Zahoda kot do Japonske, na drugi strani naj bi bil zunanji minister Yang z drugimi voditelji zaskrbljen glede podobe Kitajske kot grozeče sile (The Economist 2010).

¹⁴⁷ Langguth je zapisal (2005/2008, 431), da medtem, ko je opozicija njeno odločitev v celoti podprla, so ji gospodarski krogi v celoti nasprotovali. Ob tem naj bi bile dejanske posledice za nemško gospodarstvo presenetljivo minimalne. Vodja *Siemensa* na Kitajskem, Richard Hausmann, za *Der Spiegel* izjavi, da srečanje za njihovo poslovanje ne bo imelo večjih posledic (Beste in drugi 2007b).

¹⁴⁸ Dialog je bil vzpostavljen leta 1999 in še nikoli ni bil odpovedan (Erdmann 2007a). Predlagala ga je nemške stran v obdobju prve Schröderjeve vlade v smislu izmenjave mnenj ter vprašanj o pravni državi in kitajska vlada ga je sprejela brez omahovanja, vedoč, da socialna stabilnost in gospodarska rast zahtevata pravno varnost (Erdmann 2007a).

¹⁴⁹ Kljub temu jo je tednik *Huanqiu* (2008a) v prvem tednu novega leta uvrstil na seznam najmočnejših svetovnih voditeljic leta 2007. Septembra, teden dni pred sprejemom Dalajlame, jo je vključil v posebno reportažo o zahodnih voditeljih, v kateri je poudaril predvsem razliko med njenimi bleščečimi zunanjepolitičnimi uspehi, s poudarkom na dosežkih vrha G8, in malo manj uspešnim delovanjem doma (Zhu Jinyan 2007).

Merklova se je **dejansko potrudila, da je zunanji videz pogovora deloval 'nepomembno'**. Zaključil se je brez izjav za javnost s strani obeh udeležencev in s kratkim fotografskim terminom (Phw/AFP/Dpa/Reuters 2007; Kornelius in Rattenhuber 2007). Govorec zvezne vlade, Wilhelm, je po srečanju dejal, da je gosta podprla pri »/n/jegovi politiki nenasilnega, mirnega prizadevanja za versko in kulturno avtonomijo Tibeta« (nem. »/i/n seiner Politik des gewaltlosen Strebens nach religiöser und kultureller Autonomie«) (Phw/AFP/Dpa/Reuters 2007; Kornelius in Rattenhuber 2007). Namestnik vladnega govornika, dr. Steg, je bil na dan srečanja še prepričan, da srečanje ne bo 'vznemirilo' dobrega stanja medsebojnih odnosov (BBC News 2007) in po srečanju sporočil, da je svetovalec kanclerke za zunanje zadeve s telefonskim pozivom veleposlaniku Ma Canrongu izrazil željo in interes Nemčije po nadaljevanju in izgrajevanju dobrih odnosov (Hen/Dpa/Ddp/Reuters 2007). S pozivom je želel sprejem Dalajlame povezati z uspešnimi dvostranskimi pogovori v mesecu avgustu, srečanje je označil kot 'nekaj povsem samo po sebi umevnega' (nem. *als Selbstverständlichkeit*) in poudaril, da ne spreminja nemškega odnosa do 'politike ene Kitajske' in spoštovanja ozemeljske celovitosti Kitajske ne postavlja pod vprašaj (Hen/Dpa/Ddp/Reuters 2007). Merklova po srečanju z Dalajlamo, kljub vsem **poskusom relativizacije srečanja**, s kitajskim predsednikom vlade ni spregovorila nekaj mesecev (Beste 2008). Zunanji minister Steinmeier se je moral v teh mesecih zelo potruditi za vzpostavitev normalnega delovnega odnosa s kitajskim zunanjim ministrstvom in kljub temu so bili nemški diplomati prepričani, da se Nemčiji ne bo kmalu odpustilo (Beste 2008). O poteku tih pogajanj je vedelo le nekaj njegovih najozžjih sodelavcev, niso se omenjala na dnevnih sestankih najvišjih uradnikov ministrstva in o tem naj ne bi ničesar vedel niti Urad zvezne kanclerke (Beste 2008). O nekajdnevnih 'tajnih' diplomatskih kontaktih (kit. *'mimi' waijiao jiechu*) piše tudi Wang Jiannan (2008, 83). Z besedami enega od neimenovanih udeležencev naj bi šlo za najbolj klasičen in izredno težak primer diplomacije (Beste 2008). Po dveh mesecih je prišlo do srečanja v Berlinu, kjer se je kitajski zunanji minister udeležil srečanja petih stalnih članic Varnostnega sveta OZN glede vprašanja Irana (Dempsey 2008a). Sledil je delovni zajtrk obeh ministrov v Washingtonu z občutnim na boljše spremenjenim razpoloženjem, ki se je pokazalo s tem, da je kitajski minister govoril v angleščini ter mu čestital za novo vlogo podkanclerja (Beste 2008). Steinmeier je kanclerko obvestil o srečanju, a ne o podrobnostih sestanka (Beste 2008). **Dogovor iz novembra 2007**, da si v pisni obliki izmenjata stališča in tako oblikujeta temeljno osnovo za nove pogovore, predstavlja **začetek izboljševanja odnosov** (Beste 2008). Steinmeierjev najozžji krog se je za 'dokončno uskladitev posameznih besed' (angl. *fine tuning*) srečal na zadnji večer leta in prejel odgovor v sredini januarja 2008 (Beste 2008). Ob temeljni kitajski zahtevi po spoštovanju kitajske suverenosti in ozemeljske celovitosti, ministri pogajalci trdijo, da niso obljubili 'ne-intervencije' (angl. *non-intervention*) oziroma, da se bo Nemčija vzdržala kritik človekovih pravic (Beste 2008). Mnenje zunanjega ministrstva je bilo, da se

je s tem vzpostavil le normalen odnos delovanja in ne odnos zaupljivega sodelovanja (Beste 2008). To je bilo tudi sporočilo novinarjem tednika *Der Spiegel* s strani uradnikov v Pekingu, namreč, da bo srečanje imelo dolgotrajne posledice predvsem zaradi zlorabljenega zaupanja (Beste in drugi 2007a).¹⁵⁰ Wang Jiannan (2008, 83) piše, da so se odnosi otoplili z vzpostavitvijo obiskov na najvišji ravni meseca januarja 2008 in sicer med drugim po ponovni nemški potrditvi spoštovanja 'politike ene Kitajske' (kit. *yi ge zhongguo zhengce*), priznanjem Kitajske kot konstruktivnega partnerja in napovedanim jesenskim obiskom kanclerke.

Kljub temu, da je **zunanji minister Steinmeier** tisti, ki je po srečanju očitno 'reševal' odnose, je hkrati v okviru svoje stranke SPD in za **lastno zunanjepolitično uveljavljanje** (ob morebitni kanclerski kandidaturi) zavestno sprožil resen primer neenotnosti nemške vladne koalicije na določenem zunanjepolitičnem področju in s tem globok ter javno zelo odmeven notranjepolitičen razdor, ki je odmeval tudi in predvsem na Kitajskem. Liu Liqun (2008, 42–3), sodelavec oddelka za evropske študije Kitajske akademije za družbene znanosti je v prvem tednu novega leta podal obširno in predvsem zelo natančno celoto notranjepolitičnega spora.¹⁵¹ Odločitev ministra, da položaj izkoristi za izostritev lastne podobe in podobe svoje stranke, je bila tudi **odločitev za prelom z nemško tradicijo kabinetne discipline** in soglasnega delovanja koalicije (Dempsey 2007c). Glede na zanimivo¹⁵² tišino ministra in stranke SPD pred in med srečanjem, je **stranka (ali minister sam za uveljavljanje zunanjepolitične veljave) po srečanju izkoristila kitajske odzive in na zborovanju stranke v Hamburgu novembra 2007 sporočila, da ne podpira več kanclerkine 'vrednotne zunanje politike'** (Dempsey 2007č). Steinmeier je z njo govoril tri dni pred srečanjem in je bil neprijetno presenečen nad odločitvijo in nad kanclerkinim odgovorom, da je, enostavno in na žalost, zanemarila dejstvo, da bi ga o nameri srečanja morala predhodno obvestiti (Beste in drugi 2007b). A jedro spora je bilo v prekinjeni komunikaciji med ministrstvom in njenim Uradom (Beste

---

¹⁵⁰ Steinmeier je ob tem dodal (Beste 2008), da je okoliščina takšna kot pri sporu med Bushem in Schröderjem. Spor se je končal. Nezaupanje je ostalo.

¹⁵¹ In medtem, ko se je Yi (2008b) na začetku leta 2008 spraševal, če Dalajlama skupina hoče 'ugrabit' olimpijske igre in nekaj mesecev kasneje podvomil v to, da se je Dalajlama dejansko odpovedal želji po neodvisnosti (Yi 2008a), je Zheng (2008) v zadnjem tednu meseca januarja že pisal o srečanju obeh zunanjih ministrov in Ping (2008) v sredini februarja o prvem dvostranskem dialogu po srečanju kanclerke z Dalajlamo. Wang Jiannan (2008, 83) je ob tej otoplitvi odnosov razmišljal o pozitivnih in negativnih straneh dvostranskega odnosa **ter poudaril pomen dejavnikov časa, prostora in ljudi.**

¹⁵² Tu je potrebno omeniti **redni tedenski petnajstminutni pogovor na štiri oči med kanclerko in podkanclerjem**, ki je vedno član manjše koalicijske stranke in hkrati vedno v vlogi zunanjega ministra, **pred rednim zasedanjem kabineta** (Langguth 2009, 415). Langguth je edini od vseh v nalogi uporabljenih biografov, ki omeni te pogovore. Menimo, da naloga zato lahko domneva o dogovoru med njo in ministrom, a se analiza vsaj malo zaplete zaradi dejstva, da je ravno jeseni s položaja namestnika (a ne zunanjega ministra, ker je to pot šlo za izjemo) in z mesta predsednika SPD odstopil Franz Müntefering. Le-ta je imel najraje prav teh petnajst minut in se rednega tedenskega zasedanja kabineta sploh ni udeleževal (Langguth 2009, 415). Menimo, da se dejstvo, da s strani SPD pred srečanjem ni bilo kritičnih komentarjev oziroma, da je bilo srečanje s strani kanclerke sploh lahko predstavljeno kot *fait accompli*, lahko pripíše njegovemu 'tihemu' delovanju. Namreč pravi plaz Steinmeierjevih (postane njegov namestnik in ostane zunanji minister) in Schröderjevih kritik glede srečanja se pojavi šele mesec dni po srečanju. Tudi zaradi obstoja vira, da med kanclerko in Steinmeierjem že pred srečanjem ni bilo komunikacije (Beste in drugi 2007b), ta domneva ostaja utemeljena.

in drugi 2007b). 'Spor na vrhu', torej njuno nestrinjanje, je v celoti prišel v javnost šele po srečanju in je pokazal neenakost pogledov tudi glede nemškega stališča do Rusije, Irana, Bližnjega vzhoda in ZDA (Vinocur 2007).¹⁵³ Za Vinocurja (2007) je bil **sprejem Dalajlame le eden od zadnjih pokazateljev neenotnosti nemške zunanje politike**. Steinmeier je ob sporu vztrajal (Vinocur 2007), »/d/a je zunanja politika predvsem zadeva zunanjega ministra«, a hkrati dodal, da razume njena dejanja, da »/k/ancelerka mora aktivno delovati na zunanjepolitičnem področju, ne nazadnje so zunanjepolitične odločitve ključen del njene dobre javne podobe in predstavljajo sedemdesetodstotno podporo javnega mnenja«. ¹⁵⁴ In nadaljeval (Beste in drugi 2007a), da je kljub temu boljše, če Nemčija v svetovni politiki nastopa enotno. Glede najresnejše posledice je dejal (Heckel 2009, 82), da »/j/e s srečanjem nepotrebno ogrozila razvijajoči se odnos zaupanja«. In da je bila to preprosto napačna poteza (Heckel 2009, 82). Tudi predsednik stranke SPD, Kurt Beck, se je pridružil oceni in dejal, da je srečanje kvečjemu prispevalo k heškim deželnim volitvam (Löh/ddp 2007). V javni kritiki je Merklovi odrekel poznavanje Kitajske in pozval k nadaljevanju tradicionalne politike nekdanjih kanclerjev Brandta, Schmidta in Schröderja, ki so spremembe poskušali doseči s 'politiko približevanja' (nem. *Wandel durch Annäherung*) ob hkratnem upoštevanju lastnih strateških interesov (Löh/ddp 2007). Na omenjenem zborovanju je Steinmeier njen pristop javne kritike spoštovanja človekovih pravic poimenoval s '**politiko vzbujanja/pridobivanja (medijske) pozornosti in iskanja odobravanja javnosti**' (nem. *Schaufensterpolitik*; angl. *show-off politics*,¹⁵⁵ *window dressing policy*,¹⁵⁶ *window-shopping politics/policy*¹⁵⁷) (Beste in drugi 2007a; Beste in drugi 2007b; Vinocur 2007; Kister 2007; Crossland 2008; Ward 2008). To naj ne bi bil le nepravilen izbor besed za zunanjepolitično dejanje, temveč predvsem grobo medstrankarsko obračunavanje (Kjurbeweit 2009, 90; Kister 2007). Kot meni Kister (2007), Steinmeier v vlogi nekdanjega vodje Urada zveznega kanclerja, takratnemu zunanjemu ministru Fischerju, ki je Dalajlamo trikrat sprejel v prostorih zunanjega ministrstva, nikoli ni očital 'politike vzbujanja pozornosti'. Odziv je torej bil zamišljen kot del strankarskega obračunavanja, a je za posledico imel le slabo podobo in oslabljeni položaj Nemčije do Kitajske

---

¹⁵³ 'Spor na vrhu' je prišel v javnost, ko je postala znana strategija političnega uveljavljanja stranke SPD pred regionalnimi volitvami, ki naj bi jo oblikovala Schröder in Steinmeier (Vinocur 2007). Najprej naj bi nemško javnost 'prestrašili' ali vznemirili z novicami, da so nemški odnosi z Rusijo in Kitajsko ogroženi in javno mnenje naj bi prišlo do zaključka, da Merklova želi Nemčijo voditi v smeri novih in neprijetnih odgovornosti.

¹⁵⁴ Raziskave javnega mnenja so v obdobju pred zveznimi volitvami leta 2005 opozorile na pomanjkanje podpore Merklovi na področju zunanjepolitičnega zastopanja nemških interesov (Weidenfeld 2009, 86). Januarja 2006 ji tednik *Der Spiegel* prvič izmeri 85 odstotkovno javnomnenjsko podporo, ki je vse do danes najvišje izražena podpora kateremu koli kanclerju (Schumacher 2007, 228). Po sprejetem evropskem proračunu leta 2007 še vedno 85 odstotkov Nemcev meni, da jih lahko primerno zastopa (Weidenfeld 2009, 86). Rollova piše (2001/2009, 372), da je nemškemu javnemu mnenju najbolj všeč njena neposrednost glede vprašanj človekovih pravic. In ko je koalicija izgubljala priljubljenost, je 'zunanja kanclerka Merklova' (nem. *Außenkanzlerin Merkel*) še vedno dosegala kar 80 odstotkov podpore (Roll 2001/2009, 372).

¹⁵⁵ Izraz je uporabil Ward (2008).

¹⁵⁶ Izraz je uporabil Crossland (2008).

¹⁵⁷ Beste in drugi (2007a in 2007b) uporabljajo izraz '*politics*', medtem ko Vinocur (2007) uporablja izraz '*policy*'.

(Kjurbeweit 2009, 90). S tem 'politiko pridobivanja pozornosti' lahko pripišemo njemu. Takšen **odklon SPD** je bil **presenetljiv, zanimiv in pogumen**. **Presenetljiv**, ker se je Steinmeier prvič javno opredelil do kanclerkinih zunanjepolitičnih dejanj in **zanimiv**, ker je SPD v zunanji politiki začela zapuščati svoje lastno področje, saj so bile človekove pravice v zgodovini nemškega strankarskega sistema najprej del programa SPD.¹⁵⁸ In **pogumen**, ker je zunanja politika kanclerkina močna točka (Dempsey 2007c; Dempsey 2007č). Njen odnos do človekovih pravic je s strani javnosti močno podprt in tega se dobro zaveda (Dempsey 2007č). Govorec zunanjega ministrstva, Martin Jäger, je ministra branil z besedami, da na zborovanju ni nastopal v vlogi zunanjega ministra (Dempsey 2007č). Starosta nemške politike, Wolfgang Schäuble, je tako močno Steinmeierjevo nasprotovanje označil za »/n/enormalno in absurdno« (angl. »/o/ut of line and absurd«) (Dempsey 2007č), ne nazadnje »/n/aj bi ga sprejeli že vsi nemški zunanji ministri razen njega« (Dempsey 2007č) in ministreve izjave kritiziral z besedami, da Kitajski pomaga izvajati pritisk na Nemčijo (Beste in drugi 2007a).¹⁵⁹ **Jesenske dvostranske odnose** je v tem letu zaznamovala tudi nova azijska strategija parlamentarne frakcije Unije CDU/CSU, o kateri bomo več pisali kasneje.

Odziv nemških akademskih in gospodarskih krogov je bil različen. Sebastian Bersick iz nemškega inštituta za mednarodne in varnostne zadeve (angl. *German Institute for International and Security Affairs*) omeni, da je sama ideja o razpršitvi odnosov in interesov na splošno zelo pomembna (Beste in drugi 2007a). Friedolin Strack, usklajevalec vplivnega nemškega Azijsko-pacifiškega odbora zveznega združenja nemških industrij, je izrazil zadovoljstvo, da se vladna stranka ukvarja z Azijo, a hkrati strategijo zaradi nesoglasij v zvezi s srečanjem kanclerke z Dalajlamom označil za 'časovno ponesrečeno' (Beste in drugi 2007a). Jürgen Hambrecht, predsednik nemškega kemičnega podjetja BASF, ki se je že večkrat javno sporekel s kanclerko glede njene politike do Rusije in Kitajske, je bil tudi tokrat najbolj kritičen (Dempsey 2007b), saj »/s/e pri vsem tem dogajanju enostavno ne upošteva posebne kulturne in politične tradicije Kitajske in drugih držav regije«.

Decembra 2007 je kanclerka politiko do Kitajske okrepila z naslednjo izjavo in nakazala celo spravljljive tone z zunanjim ministrom (Bundeskanzlerin 2007e):

---

¹⁵⁸ Glede na dejstvo nemške notranje politike, to je velike razpršenosti volilnih glasov, lahko na '**sovražni prevzem' področja človekovih pravic** druge največje stranke **gledamo tudi z vidika boja za volilne glasove**. Langguth (2009, 436) meni, da se je SPD prav zaradi očitnega **postopnega prevzemanja področij njenega programskega delovanja** s strani CDU pravzaprav morala odzvati, kot se je.

¹⁵⁹ Strokovnjak za zunanje zadeve krščansko-socialne unije (CSU), Guttenberg, je ob tej priložnosti dejal, da je takšna neenotnost zelo škodljiva, saj pošilja napačen signal drugim državam članicam Evropske unije (Dempsey 2007č), dodal, da gre za 'umetno spodbujevano razburjenje' (nem. *einer künstlichen Aufregung*), da je povsem samo po sebi umevno, da se kanclerka srečava s predstavniki svetovnih religij in da ji je pri zahtevnih temah do zdaj vedno uspelo najti ravnotežje (Kornelius in Rattenhuber 2007).

/L/ahko združimo 'vrednotno zunanjo politiko' z 'gospodarsko zunanjo politiko'. Po tej poti bom tudi šla skupaj z zunanjim ministrom. /.../ Hočemo prijateljske partnerske stike in znotraj prijateljskega kroga se lahko vedno zgodi, da smo glede določene zadeve različnega mnenja (nem. /Wir können eine werteorientierte Politik mit einer wirtschaftsorientierten Politik zusammenbringen. Diesen Weg werde ich auch mit dem Außenminister gehen. /.../ Wir wollen freundschaftliche partnerschaftliche Kontakte, und in einer Freundschaft kann es immer mal vorkommen, dass man auch über ein Thema unterschiedlicher Meinung ist.).

Sledijo **marčevski nemiri v Tibetu** in izjava kanclerke je bila glede na takratno stanje duha predvsem zelo šibka. Izjavila je *le*, da je »/z/askrbljena nad položajem v Tibetu« (nem. »/b/esorgt über der Lage in Tibet«) (Bundeskanzlerin 2008b). Kljub podpori tibetanski strani po kulturni in verski avtonomiji je zvezna vlada hkrati izrazila mnenje, da je proti kakršnim koli odcepitvenim prizadevanjem ter ponovno podprla 'politiko ene Kitajske' (Bundeskanzlerin 2008b). V kratkem obdobju med omenjenimi nemiri in drugim obiskom Dalajlame je bil razburljiv tudi **mesec april**. Medtem ko je evropski parlament, v kolikor Kitajska ne bi vzpostavila ponovnega dialoga z Dalajlamo, na začetku meseca evropske voditeljje¹⁶⁰ pozval k bojkotu otvoritvene svečanosti olimpijskih iger (Smd/Afp/Ap 2008), je **kanclerka Merklova ponovno vznemirila zainteresirano javnost** z izjavo, da »/s/e bo z Dalajlamo v prihodnosti zagotovo še enkrat srečala« (nem. »/A/ber ich werde sicherlich zu einem späteren Zeitpunkt wieder einmal mit dem Dalai Lama zusammentreffen«) (Ward 2008; van Ackeren 2008; Uq/AFP 2008; Hal/dpa/AP/Reuters 2008), oziroma »/č/e bo priložnost, se bom z njim zagotovo ponovno srečala« (The Spiegel 2008). Tednik *Der Spiegel* je svojo trditev, da Merklova vodi dosledno zunanjo politiko zagovarjanja varstva človekovih pravic utemeljeval prav z gornjima izjavama (Dgs/Spiegel 2008). Nemški politični krogi (gospodarski precej manj) so z odobravanjem pozdravili njeno odločenost, a se hkrati spraševali, kaj bo s tem dejansko dosegla (Ward 2008). V tem mesecu je tednik *Der Spiegel* poročal o 'zaupnem' poročilu nemškega zunanjega ministrstva o stanju človekovih pravic na Kitajskem (Dgs/Spiegel 2008).¹⁶¹ Zadnji teden v aprilu je bila na uradnih pogovorih v Pekingu delegacija Evropske unije in med pogovori je evropski komisar za trgovino opozoril pred javnim zaostrovanjem odnosov (Smd/Afp/Ap 2008), komisarka za zunanje odnose Ferrero-Waldner pa je potrdila, da je vprašanje Tibeta visoko na dnevnem redu pogovorov (Smd/Afp/Ap 2008): »/S/eveda razumemo občutljivost vprašanja suverenosti, toda mislim, da je prošnja glede spoštovanja tibetanske kulture in njenih tradicij razumljiva.« Istočasno je bil na visokem obisku nekdanji

---

¹⁶⁰ Francoski zunanji minister Kouchner je na začetku aprila 2008 predlagal (AFP/dpa/Reuters/gal/bavo 2008), da bi EU zunanji ministri Dalajlamo povabili na pogovor v Bruselj. Slovensko predsedstvo evropskega sveta se je tik pred evropsko-kitajskim vrhom v Pekingu odločilo, da do povabila Dalajlami ne bo prišlo, a hkrati ni izključilo stikov na drugih ravneh (AFP/sonn 2008). Še pred tem je predsednik evropskega parlamenta Pötering (sicer član nemške CDU) Dalajlamo povabil naj spregovori evropskim parlamentarcem (AFP/dpa/Reuters/gal/bavo 2008).

¹⁶¹ Ob priznanju splošnega izboljšanja naj bi poročilo vključevalo tudi seznam resnih kršitev, predvsem glede izvajanja smrtnih kazni in stanja kazenskega ter pravosodnega sistema (Dgs/Spiegel 2008).

francoski predsednik vlade Raffarin, ki celotno dogajanje, torej ne samo nemško-kitajsko temveč evropsko-kitajsko zaostrovanje odnosov, opiše z »/r/esno politično napako« (Smd/Afp/Ap 2008).

Nemški gospodarski krogi so se ponovno vznemirili meseca maja in tokrat poročali o izredno negotovem položaju (Smd/Ddp/Afp 2008). **Maja 2008** je namreč Dalajlama **ponovno prišel na petdnevni obisk** Nemčije (Ban/Faz 2008). Okoliščine tega prihoda in posledičnega sprejema na kratko opišemo s tem, da je zunanji minister sprejem jasno odklonil, kanclerka ni bila v Nemčiji in predsednik države ni imel časa (Crossland 2008). To več ali manj pove vse. In tudi ta prihod (s posledičnimi (ne)srečavanji z osebnostmi nemških političnih krogov) je bil vse prej kot enostaven ter je **v samo pol leta poskrbel za dvakratni in trojni razkol nemške notranje politike**, tako med koalicijskima strankama, med Uradom zvezne kanclerke in zunanjim ministrom in za nov spor med zunanjim ministrom ter razvojno ministrico znotraj manjše koalicijske stranke (Ban/Faz 2008). Takšnega notranjepolitičnega spora zaradi obiska Dalajlame Nemčija še ni doživela (Ban/Faz 2008). Nekdanji kancler Schröder je takoj izjavil, da gre v celoti za koalicijski spor glede '(ne)pravilne' smeri politike do Kitajske (nem. *Koalitionsstreit über den Kurs in der China-Politik*) (Löh/ddp 2007). Državni sekretar zunanjega ministrstva je dve leti zatem v intervjuju za *Die Welttrends* potrdil, da je bilo **srečanje z Dalajlamo največji spor Merklove velike koalicije** (Krämer 2009b, 29). Jedro spora znotraj manjše koalicijske stranke ni bilo le v tem, da se razvojna ministrica Heidemarie Wiecek-Zeul (SPD) o svojem namenu ni predhodno pogovorila z zunanjim ministrom in podkanclerjem (Ban/Faz 2008). Tudi predsednik stranke SPD, Kurt Beck, o tem ni vedel ničesar (Ban/Faz 2008). Obveščeni so bili šele na tiskovni konferenci zvezne vlade s strani namestnika govorca zvezne vlade, dr. Stega (Ban/Faz 2008). Dejstvo, da je dr. Steg član te manjše koalicijske stranke, je postalo dodatna moteča okoliščina. Odziv stranke Zelenih je bil oster, a ne brez dvoumnih izjav. Če se je predsednica stranke, Claudia Roth, še dva dni pred obiskom spraševala, kako je možno, da kanclerka ni poskrbela za to, da bi ga sprejel vsaj eden od članov vlade (Ap/Wal 2008), je Renate Künast, tudi pripadnica stranke Zelenih, po omenjeni tiskovni konferenci ostro kritizirala celotno vlado (Ban/Faz 2008): »/V/lada se vede kaotično in nemočno, očitno vsak član kabineta sam odloča o nemški zunanji politiki. To ne pomaga ne dialogu med Kitajsko in Tibetom in ne človekovim pravicam /.../. /.../ /g/re za najnižjo točko koalicijske zunanje politike.« Odzivi nemških medijev so bili različni (Crossland 2008). Dnevnik *Die Welt* je menil (Crossland 2008), da zunanji minister trdno verjame v tiho diplomacijo in ne pristaja na simbolična dejanja, a ob tem pozablja, da se '*realpolitik*' lahko dopolni s simboličnimi dejanji. Dnevnik *Die Berliner Zeitung* je zapisal (Crossland 2008), da Nemčija s tokratnim odzivom v svet pošilja signal nesamozavesti in bojzljivosti, da je bil kanclerkin sprejem pogumno dejanje ter da bi bil glede na zadnje nemire v Tibetu ponoven sprejem še pomembnejši. *Die Frankfurter Allgemeine Zeitung* je ugotovil (Crossland 2008), da so njegovi obiski Nemčije vedno številčnejši, da velikokrat

potekajo brez vednosti in sodelovanja najvišjih nemških političnih krogov in zato ne more biti dolžnost zvezne vlade, da jih pripravlja, organizira ter je del njegovega vsakokratnega obiska nemških podpornikov. Ta misel sama od sebe postavlja tudi vprašanje časovne (ne)naključnosti sprejema Dalajlame s strani kanclerke ravno v času pred olimpijskimi igrami v Pekingu.

Kanclerka je bila v času tega obiska na uradnem obisku v Latinski Ameriki (Ddp/Ab 2008). Zunanji minister Steinmeier je bil na delovnem obisku v Moskvi, a se je vrnil dovolj zgodaj, da bi Dalajlamo lahko sprejel (Ddp/Ab 2008; Dsl/Ap/Reuters 2008). Po besedah Dalajlamovega predstavnika za tisk je prošnjo za sprejem odklonil (Ddp/Ab 2008) z uradnim obvestilom o časovni zasedenosti (nem. *aus Termingründen*) (Ler/Dpa/Ap 2008). Zvezni predsednik Horst Köhler je srečanje ravno tako odpovedal zaradi 'terminskih razlogov' (Ap/Wal 2008). Unija CDU/CSU je zunanjemu ministru javno očitala pomanjkanje poguma (Ddp/Ab 2008). Najostrejši kritik je bil nekdanji heški ministrski predsednik Roland Koch (CDU), dolgoletni osebni prijatelj Dalajlame (Follath 2007b), ki se je poleti 2007 odzval kitajskemu povabilu in obiskal Tibet (Ddp/Ab 2008):

/K/ našemu razumevanju zastopanja nemških interesov v svetu na srečo spada tudi zavzemanje za človekove pravice. Steinmeier s tem ravnanjem tvega, da bo Kitajska dobila vtis, da vprašanje človekovih pravic ni temeljna skrb in naloga nemške zvezne vlade, kot je to s sprejemom Dalajlame pokazala kanclerka Merklova. Brez zavzemanja svetovnih državnikov in mednarodnih organizacij kitajsko vodstvo ne bi ponovno vzpostavilo dialoga. In k temu je prispevalo tudi kanclerkina odločitev za srečanje z Dalajlamo.

Po mnenju Langgutha (2009, 436) sta posebna vloga in vpliv omenjenega nekdanjega ministrskega predsednika **eden od treh razlogov¹⁶² za njeno odločitev**. Njegova spodbuda k srečanju naj bi bila odločujoča (Langgutha 2009, 436).¹⁶³ Tudi Mariam Lau (2007) kmalu po srečanju zapiše, da je bila to najprej ideja nekdanjega ministrskega predsednika, ki naj bi s svojim zavzemanjem za človekove pravice poskušal omehčati predvsem svojo javno podobo. Kochovi kritiki se je pridružil takratni ministrski predsednik in nekdanji nemški predsednik Wulff z besedami (Langgutha 2009, 436), »/d/a bi moral Steinmeier spoštovati predvsem to, da se Dalajlama zavzema za 'eno Kitajsko' in nenasilnost«. Steinmeier je, ob ponovni jasni odklonitvi srečanja, kanclerkino politiko do Kitajske ponovno označil za 'politiko pridobivanja (medijske) pozornosti in iskanja odobravanja javnosti' (Dsl/Ap/Reuters 2008). Ob tem se pozablja tudi, da je zunanji minister pravzaprav tisti, ki se mora v največji meri ukvarjati z odzivi nasprotne strani (Ler/Dpa/Ap 2008). Govorec zunanjega ministrstva je kritikom odgovarjal, da minister pri odločitvi vztraja, ker naj bi tako tibetanskemu ljudstvu najbolj pomagal (Blechsmidt 2008; van Ackeren 2008), da k izboljšanju stanja želi prispevati predvsem z vzpostavitvijo neposrednih pogovorov in je

---

¹⁶² Po njegovem mnenju (Langguth 2009, 436) sta **druga dva razloga** naslednja: **(a) njena politična usmerjenost, v okviru katere je posebej občutljiva do vidika verske svobode; (b) zavedanje o izredni priljubljenosti Dalajlame na nemško govorečem območju kot tudi v tistem delu stranke CDU, ki je do nje najbolj kritičen.**

¹⁶³ Koch je bil znotraj CDU pravzaprav tisti, ki je bil vse do trenutka njenega prevzema kanclerstva njen najostrejši kritik in najtrdnejši nasprotnik (Birbaum 2010).

preko zastopnikov Dalajlame ponudil pomoč pri 'posredovanju in spremljanju pogovorov' s Kitajsko (Als/AP 2008; Ler/Dpa/AP 2008). To **naj bi ustrezalo vlogi Nemčije kot 'posredniške države'** in dejavnika uravnoveževanja odnosov (angl. *mediating state*; nem. *Mittler und ausgleichender Faktor*), kot jo vidi kanclerka in o kateri je spregovorila že na 41. varnostni konferenci v Münchnu, torej pred prevzemom kanclerstva (Merkel 2005a; Mills 2008, 76). Nemčija naj bi, delno zaradi zgodovinskih izkušenj in delno zaradi geografskega položaja, imela nalogo, da je posrednik in dejavnik uravnoveževanja (mednarodnih) odnosov.

Tukaj gre za isti pogled obeh, a ne tudi za pogled tretjega in ključnega akterja, samega Dalajlame. Dalajlama je ob majskem obisku Nemčije dejal, da ni prepričan v posredniško vlogo Nemčije, saj Kitajski najbolj ustrezajo neposredna pogajanja s tibetansko vlado v izgnanstvu (Wus/Faz 2008). Tako je negiral Steinmeierjeva prizadevanja in držo glede Tibeta ter kanclerkino idejo o 'posredniški vlogi' nemške države v svetovni politiki. Ob tem je potrebno omeniti, da se je v prvem tednu meseca maja 2008 dejansko vzpostavil dialog med Kitajsko in Tibetom (Wus/Faz 2008).¹⁶⁴

Meseca maja je za dodatno razburjenje nemških političnih krogov poskrbel članek dnevnika *Die Süddeutsche Zeitung* (Höll 2008). Članek je bil edini, ki je omenil **neposredno osebno vpletenost in prizadevanje kanclerke**, da se z Dalajlamo sreča vsaj en predstavnik vlade in edini, ki je zapisal, **»/d/a bi Merklova tokratno srečanje odklonila tudi, če ne bi bila na uradnem obisku v Latinski Ameriki in sicer zaradi posebnih političnih okoliščin«** (nem. *»/h/ätte ein Treffen wegen der aktuellen politischen Lage diesmal auch dann abgelehnt, wenn Sie nicht auf Südamerika-Reise wäre«*). **Vprašanje, ali je v ozadju dejansko delovala kanclerka, vsekakor ostaja. Ne da se zanikati, da se posredno čuti kanclerkin vpliv tudi pri tej odločitvi.** Izjave razvojne ministrice, njenega in drugih govorcev, so skoraj identične izjavam Merklove leta 2007. Na drugi strani naj bi bil celoten dogodek le preprost 'komunikacijski šum' (Freiburg 2008). Tednik *Der Spiegel* je glede drugega obiska tako samo v enem dnevu pisal o obojem, o 'komunikacijskem šumu' in o 'Merklovi spletki' (Freiburg 2008; Höll 2008; Ler/Dpa/AP 2008). Kanclerka je odločno zanikala, da je medsebojno izigrala zunanjega ministra in razvojno ministrico (Freiburg 2008; Ler/Dpa/AP 2008).

---

¹⁶⁴ Kitajsko vodstvo naj bi konec aprila odločilo, da je pripravljeno na vzpostavitev ponovnega dialoga (Jub/AFP/AP 2008). Kot navaja van Ackerenova (2008), je kitajska stran o nameri srečanja 25. aprila obvestila nemško zunanje ministrstvo. Posledično je meseca maja prišlo do srečanja med dvema posebnima odposlancema Dalajlame in dvema namestnikoma kitajskega ministra (Schmiese 2008). Medtem, ko so kitajski mediji ugibali o skritih namenih Dalajlame in njegovih odposlancev in izrecno izražali nezaupanje (Sun Lizhou 2008), so nemški mediji poročali, da je bila tema pogovorov le trenutna kriza v Tibetu (Jub/AFP/AP 2008). Dnevnik *The New York Times* novembra piše o osmih krogih pogajanj po letu 2002, ko je prišlo do prekinitve le-teh (The New York Times 2008). Med zadnjimi pogovori, torej majskimi, naj bi tibetanska stran ponudila memorandum s predlogom zaščite tibetanske kulture, verskih in izobraževalnih tradicij znotraj ustavno že opredeljene avtonomije ter se izrecno opredelila, da ne stremi po neodvisnosti (The New York Times 2008). Nemška zvezna vlada na drugi strani v svojem odgovoru na vprašanja zveznih poslancev piše, da je bilo po letu 2002 le šest srečanj, zadnjič julija 2007 (Bundestag 2008a). Povsem zadnje srečanje je tako bilo 4. maja 2008 (Bundestag 2008a). Po informacijah zvezne vlade ni prišlo do napredka, pogajalski strani sta le potrdili željo po nadaljevanju pogovorov (Bundestag 2008a).

Namestnik zveznega govorca, dr. Steg (SPD),¹⁶⁵ je na tiskovni konferenci zvezne vlade izjavil (Ler/Dpa/Ap 2008), »/d/a zvezna kanclerka **ni pripravila, ni organizirala in tudi nikogar obvezala, da se sreča z Dalajlamo**. Kanclerka pri vsem tem **ni bila dejavna**«. In ostro **zavrnil mnenje, da ponovno zavestno ni obvestila zunanjega ministra** (Freiburg in Nelles 2008). To se ne ujema s člankom, ki vsebuje drugačno izjavo dr. Stega in sicer, da je iz njenega Urada dobil klic z navodilom javnost obvestiti o srečanju (Fleischhauer 2008).¹⁶⁶ Za Freiburga (2008) je to 'priznanje', da je bila kanclerka dejansko seznanjena o načrtovanem srečanju, torej je bila dejavna. Dr. Steg je z izjavo želel zanikati poročanje dnevnika *Die Süddeutsche Zeitung* (Freiburg 2008; Ler/Dpa/Ap 2008), da je Merklova srečanje 'pripravila' in z briljantno potezo ob zelo kočljivem zunanjepolitičnem vprašanju izigrala oba ministra koalicijske stranke ter seveda svojega namestnika. Dnevnik je, sklicujoč se na 'notranji vir' zvezne vlade (Weiland 2008a), zapisal, da je kanclerka brez vedenja vseh ministrov, tudi zunanjega, 'vplivala' na srečanje z razvojno ministrico (Freiburg 2008; Höll 2008). Tako je ravnala zaradi svoje odsotnosti in želje, da prepreči, da ga nihče iz vladnih krogov ne bi sprejel (Weiland 2008a). Ali kot se je dvoumno odzvala na omenjeni članek (Höll 2008; Weiland 2008a): »/T/ega državljani sploh ne razumejo« (nem. »/D/as verstehen die Bürger überhaupt nicht«.). To je bila ob drugem obisku Dalajlame tudi njena edina uradna izjava (Dsl/Ap/Reuters 2008).

Po poročanju tednika *Der Spiegel* si pravzaprav nihče ni želel srečanja in do dogovora z razvojno ministrico je prišlo v zadnjem trenutku (Flo/Dpa/Dpd 2008). Höllova omenja (2008), da se kanclerki to nikakor ni zdelo prav in ko sta končno privolila tako obrambni minister Jung (CDU) kot razvojna ministrica Wiczeorek-Zeul (SPD), je Merklova dala prednost njej (Dsl/Ap/Reuters 2008). Wiczeorek-Zeul je uveljavljena pripadnica levo usmerjenega krila SPD in s tem morebitna

---

¹⁶⁵ **Dr. Thomas Steg je eden najbolj prepričanih socialnih demokratov** in je tako kot Steinmeier pripadnik 'kroga FROG' (angl. 'friends of Gerd'), a **kljub temu glede delovanja kanclerke brez omahovanja prizna, da je presenečen nad njeno učinkovitostjo, taktično spretnostjo in neustrašnostjo pri soočanju z drugimi močnimi osebnostmi** (Fleischhauer 2008). Kar štiri leta je pisal govore nekdanjemu kanclerju Schröderju in bil njegov predstavnik za tisk (Fleischhauer 2008). Po izgubljenih volitvah ga je na mesto namestnika govorca predlagal takratni predsednik SPD in namestnik kanclerke Müntefering (Fleischhauer 2008).

¹⁶⁶ **Namestnik govorca zvezne vlade, ki je vedno član manjše koalicijske stranke, mora usklajevati dve nalogi, predstavljati kanclerko, njene interese in delovanje ter hkrati ostati zvest svoji stranki** (Fleischhauer 2008). Dr. Thomas Steg (SPD), ki je v prvi Merklovi vladi deloval v tej vlogi in v vlogi namestnika voditelja vladne informacijske službe, je postal ključen dejavnik zgodbe drugega Dalajlamovega obiska (Fleischhauer 2008). Na eni od tiskovnih konferenc zvezne vlade, kjer so vedno zbrani tudi govorniki vseh ministrstev, je preprosto presenetil z napovedjo, da bo z Dalajlamo tokrat govorila razvojna ministrica Heidemarie Wiczeorek-Zeul (Fleischhauer 2008). Napoved je povzročila pravo razburjenje in govorec zunanjega ministrstva je ob tej novici skoraj padel s stola, če si kljub znanstveni naravi dotičnega dela sposodimo slikovit Fleischhauerjev (2008) opis dogodka. Da dr. Steg (SPD) o tem ni vnaprej obvestil zunanjega ministrstva, je bilo za zunanjega ministra in podkanclerja (SPD) in za stranko (SPD) precej boleče (Fleischhauer 2008). Dr. Steg je na omenjeni tiskovni konferenci predstavil do minute natančno sosledje dogodka, in sicer naj bi ob 11.17 uri prejel klic iz Urada zvezne kanclerke z navodilom, naj javnost obvesti o srečanju, trinajst minut kasneje pa je že poročal novinarjem in ni razmišljal o tem, ali je razvojna ministrica z drugimi člani SPD o tem že razpravljala (Fleischhauer 2008). Kasneje je dejal, da je bil to le **normalen strukturni nesporazum zvestobe**, saj je sicer globoko zavezan socialni demokraciji, a v vlogi namestnika govorca mora hkrati prepričljivo zastopati tudi interese kanclerke (Fleischhauer 2008). *Der Spiegel* je kasneje pisal, da mu je stranka zaradi 'neprimerne vedenja' izrekla javni opomin (Langguth 2009, 546).

nasprotnica pragmatičnemu Steinmeierju, ki se ne strinja in ne podpira kanclerkine politike do Kitajske (Freiburg 2008; Weiland 2008a). Merklova odločitev je zgovorna sama po sebi. Priložnost za ponoven 'napad' (nem. *Affront*) na SPD se je tako ponudila sama od sebe.¹⁶⁷ Govorec razvojnega ministrstva je kasneje dejal, da razvojna ministrica ne dopušča, da drugi določajo in opredeljujejo njene interese (Ler/Dpa/AP 2008). Namestnik govorca zveznega Urada kanclerke, dr. Steg, je potrdil, da razvojna ministrica deluje iz lastnih interesov (Ler/Dpa/AP 2008): »U/rad zvezne kanclerke je vedel le, da si razvojna ministrica prizadeva za termin, in to je tudi vse. V kabinetu ni potekala razprava o tem, ali bo član kabineta, in kateri, sprejel Dalajlamo«. In dodal (Freiburg 2008): »**T/emeljno načelo kabineta je, da ministri sami odločajo s kom, kdaj in kje vodijo pogovore.**« Govorec zunanjega ministrstva je ob vsem tem le nemočno skomignil z rameni in dejal, da sam ne more podati natančnega sosledja dogodkov, da ostaja dejstvo neobveščenosti ministra (Freiburg 2008), da so bili državni sekretarji obveščeni šele po uradni objavi termina (Ler/Dpa/AP 2008) ter da je do prvega pogovora kanclerke s podkanclerjem prišlo šele po javno potrjenem terminu (Freiburg 2008). Predstavnik razvojnega ministrstva za stike z javnostjo je na poizvedovanje tednika *Der Spiegel* odgovoril pisno (Weiland 2008a):

/d/a se bo v imenu zvezne vlade srečala z Dalajlamo /.../. Dialog z verskimi predstavniki in civilno družbo v okviru razvojnega sodelovanja že tradicionalno igra veliko vlogo. 'Prepoznati' je bilo željo Dalajlame, da se sreča s predstavnikom zvezne vlade (nem. Es habe 'den erkennbaren Wunsch' des Dalai Lama gegeben, mit 'einer Vertreterin oder einem Vertreter' der Bundesregierung zu sprechen).

Zanimiva podrobnost je izjava ministrice, da ga ni srečala 'zasebno' temveč kot 'predstavnica zvezne vlade' (Schmiese 2008). Kasneje ni hotela več govoriti o razvoju dogodkov pred srečanjem, ki naj bi bili le 'strankarskopolitična nasprotja' (Schmiese 2008).¹⁶⁸ Še pred srečanjem je na kritike odgovarjala z besedami, da s tem izvaja tako program svoje stranke (SPD) kot vlogo razvojne ministrice, katere ena od nalog je zavzemanje za dialog s kulturami (Freiburg in Nelles 2008):

Sama odločam, s kom se sestanem. Za to ne potrebujem privolitve koga drugega, ne kanclerke, ne SPD. /.../ **In poleg tega mi je bilo vedno očitano, da preveč sodelujem s Kitajsko.** /.../ Moj cilj je podpiranje pozitivnih procesov na Kitajskem. In želim prispevati k temu, da manjšine dosežejo stopnjo kulturne avtonomije. To je ne nazadnje tudi usmeritev in cilj delovanja zvezne vlade. **Zavzemanje za človekove pravice, manjšine in miren dialog je za mene kot socialno demokratinjo prepričanje in obveza.** /.../ **Tu ni trka interesov, nikakršnega. Nasprotno, izvajam osnoven program stranke SPD.**

Z besedami ministrice se strinja Weiland (2008b), ki meni, da bi ji SPD navsezadnje morala biti hvaležna, saj CDU počasi in vztrajno prevzema politiko človekovih pravic v svoje roke ter ne

---

¹⁶⁷ Birnbaum (2010) v svoji analizi stanja stranke CDU po desetih letih vodenja le-te s strani Merklove meni, da ji je uspelo tisto, za kar si je Kohl prizadeval kar četrto stoletje – namreč kako drugo največjo ljudsko stranko onemogočiti. Njej je to uspelo v samo štirih letih in preprosto s tem, da je z njimi vladala (Birnbaum 2010).

¹⁶⁸ Schmiese (2008) piše, da si je telefonsko številko Dalajlame priskrbel pri Merklovem svetovalcu za zunanje zadeve in ob tej novici zunanje ministrstvo ni skrivalo presenečenja.

razume, zakaj SPD že iz volilno-strateškega razloga, glede na **močno priljubljenost Dalajlame**,¹⁶⁹ ni sama pripravila vsaj enega srečanja na vladni ravni (Weiland 2008b).¹⁷⁰ Medsebojno obtoževanje znotraj SPD je bilo ostro (Flo/Dpa/Dpd 2008) in mediji so pisali o pravem notranjem razkolu, saj so vsi vodilni člani javno izrazili nezadovoljstvo z ravnanjem ministrice (Ler/Dpa/AP 2008).¹⁷¹ Namestnik predsednika zvezne parlamentarne frakcije SPD, Walter Kolbow, ki je bil skupaj s strokovnjakom SPD za obrambo v trenutku dogodka na uradnih pogovorih v Pekingu, je dejal (Flo/Dpa/Dpd 2008; Stj/Dpa/AP/ddp 2008):

/d/a imamo s strani zunanjega ministra opredeljeno dolgoročno politiko do Kitajske, ki na prvo mesto postavlja njeno stabilnost (nem. eine China-Politik des Außenministers, die sich an langen Linien orientiert und die Stabilität Chinas im Auge hat). /.../ Kitajska lahko srečanje ponovno zazna kot 'napad' in razžalitev (nem. Affront). /.../ ne zunanji minister ne zvezna parlamentarna frakcija SPD o tem nista bili obveščeni. /.../ Poleg tega je potrebno več obzirnosti do težkih notranjepolitičnih kitajskih okoliščin. Tudi mi moramo krepko paziti na stabilnost Kitajske in ne smemo podcenjevati tveganja napačnih smeri razvoja. /.../ Ne nazadnje se marčevski nemiri še niso razjasnili. Trenutno mora v ospredju biti zmanjšanje napetosti in k temu mora prispevati tudi Dalajlama.

Kolbow je kritiko obrnil v smer Dalajlame, ki delno onemogoča rešitev in se mora jasno opredeliti glede tistih centrov moči gibanja, ki si ne želijo *le* širše kulturne in verske avtonomije temveč samostojnost ter vprašal zakaj se porabijo finančna sredstva, ki jih Dalajlama zasluži s predavanji, saj ima močno finančno podporo s strani ameriških republikanskih krogov, katerih cilj, destabilizacija Kitajske, ni cilj Nemčije (Wus/Faz 2008). Zaključil je z opazko, da Steinmeierjeva prizadevanja Tibetu pomagajo bolj kot spominska fotografija razvojne ministrice (Wus/Faz 2008). SPD strokovnjak za obrambo, Jörn Thießen, je sprejem označil kot »/t/ežko napako nemške zunanje politike«, ki bo Nemčiji na kitajskih tleh povzročila velike težave, ne nazadnje Dalajlama ni le verski temveč tudi politični voditelj (Flo/Dpa/Dpd 2008; Stj/dpa/AP/ddp 2007).

Kitajsko veleposlaništvo je posredovalo že **meseca aprila** in se, glede na poročanje tednika *Der Spiegel*, s predsednikom zveznega parlamenta Lammertom (CDU) pogovarjalo celo uro (The Spiegel 2008). Lammert je dejal, da bo do srečanja med njim in Dalajlamo vseeno prišlo, a v obliki

¹⁶⁹ Avstrijska raziskava javnega mnenja (Follath 2007a; Follath 2007b; AP 2007; Ludwig 2008, 115) je pokazala, **da je na nemško govorečem področju najbolj zaupanja vredna oseba, da mu je javno mnenje celo bolj naklonjeno kot papežu** in to kljub dejstvu, da njegova stališča in poglede komaj kdo res pozna (Follath 2007a; Follath 2007b; AP 2007). Nemški *Allensbader Institut* je leta 2002 raziskoval, koga imajo Nemci za najbolj modrega še živečega človeka (Ludwig 2008, 115). Dalajlami, ki je prejel 33 odstotkov podpore, so sledili papež Janez Pavel II., Mandela, Kofi Annan in preostali s samo 10 odstotki (Ludwig 2008, 115). Tednik *Der Spiegel* je leta 2007 izvedel raziskavo o tem, katera osebnost je mladim najbolj za vzgled, Dalajlama ali nemški papež Benedikt XVI. (Ludwig 2008, 115; AP 2007). 44 odstotkov podpore je dobil Dalajlama in 42 odstotkov papež (Ludwig 2008, 115; AP 2007). Dalajlama je tako dejansko **najbolj priljubljen verski voditelj v Nemčiji** (Weiland 2008b). Večstoletna naklonjenost Nemcev do vzhodnoazijskih religij je znana (Schmiese 2008). Follath (2007a) piše, da sta že Schopenhauer in Nietzsche daljnovzhodne religije priporočala kot alternativo 'dolgočasnemu in zadušljivemu krščanstvu' in tudi o nacistih, ki so verjeli, da je Tibet povezan z arijsko raso in so tja celo poslali raziskovalno odpravo. Nemško podporno gibanje je res številčno, a njegovi obiski in predavanja v zadnjih letih niso več tako množično obiskana (Kornelius 2008).

¹⁷⁰ Weiland meni (2008b), da je stranka ujeta v lastno preteklost, miselno šolo Schröderja in 'realpolitiko' Schmidta, in dodaja, da so že v obdobju hladne vojne raje negovali dialog z močnimi voditelji Vzhodne Nemčije, kot da bi poskušali prislunhiti opoziciji.

¹⁷¹ Ostrih kritik deželnega parlamenta je bil zaradi nesprejema deležen tudi berlinski župan Wowereit (SPD) (Wus/Faz 2008).

'neuradnega' značaja (The Spiegel 2008). **Predsednik zvezne parlamentarne frakcije Unije CDU/CSU, Volker Kauder, je polurno srečanje z njim ravno tako napovedal nekaj dni vnaprej in dejal, da se mu zdi samo po sebi umevno (Ddp/Ab 2008), »/d/a Dalajlamo v njegovem prizadevanju po svobodi in varstvu kulturne identitete podpre in da je to iz vrednot izpeljana zunanja politika**«. Kitajski mediji so od meseca marca naprej nadaljevali z razmišljanjem o odnosu zahodnih držav do Dalajlame ter v sredini meseca maja pisali (Qing 2008b) o 'glavobolu', ki ga je nemško-britanskemu vrhu povzročil njegov obisk in o razkolu, ki ga je ponovno povzročil v nemški vladi (Qing 2008a).¹⁷² Kitajska se je tudi tokrat odzvala z nespremenjenim uradnim stališčem, da je proti temu, da se ga sprejema 'uradno in v uradnih prostorih' (nem. *von offizieller Seite in offiziellen Räumen*) (The Spiegel 2008; Ddp/Ab 2008). Kitajski veleposlanik je ob tej priložnosti dejal (Als/AP 2008), »/d/a gre pri srečavanjih z Dalajlamo za vprašanje načelnega ravnanja. Nemška stran naj deluje v skladu z že podprto 'politiko ene Kitajske'. Ne nazadnje so dobri dvostranski odnosi v interesu obeh strani«. Hkrati je vse nosilce nemške oblasti opomnila, da so pred kratkim ponovno potrdili zavezanost suverenosti in ozemeljski celovitosti Kitajske (Blechs Schmidt 2008).

Ruprecht Polenz (CDU), predsednik odbora za zunanjo politiko zvezne skupščine in nekdanji generalni sekretar stranke, je izrazil ogorčenje nad kitajskim odzivom, ker zanemarja dejstvo, da Nemčija priznava načelo 'politike ene Kitajske' in da se pogovori z Dalajlamo vodijo izključno na osnovi temeljnih človekovih pravic tibetanskega ljudstva in njegove osebnosti kot Nobelovega nagrajenca za mir (Blechs Schmidt 2008). Polenz je tokrat sam zaprosil Dalajlamo za sprejem (The Spiegel 2008), medije obvestil, da je bilo kitajsko veleposlaništvo pisno obveščeno o nameri srečanja (Denkler 2008) in bil pobudnik srečanja Dalajlame in nemških parlamentarcev (Stj/dpa/AP/ddp 2008). Do objave članka o tem v tedniku *Der Spiegel* (The Spiegel 2008) še ni dobil odgovora, a nam to pove, da se je za obisk vedelo več kot mesec dni in je bilo tako dovolj časa za premislek o 'najboljšem izhodu'. Ob tem je izrazil zanimivo misel (Polenz v Denkler 2008), »/d/a je potreben **razmislek, katera pot je najboljša, kateri način je v določeni okoliščini najboljši**. /.../ Izkazalo se je, da je sprejem Dalajlame s strani kanclerke pomagal pri mednarodnem pritisku na Kitajsko, da je z njim ponovno vzpostavila dialog. /.../ **I/n da je včasih potrebno delovati tudi 'vzporedno'**« (nem. *»/U/nd manchmal muss man auch parallel agieren*)«. **Je imel v**

---

¹⁷² Hkrati so se spraševali, **kakšne so pravzaprav zahodne imaginacije o Tibetu** (Zhou Ning 2008), kako je na Zahodu sploh prišlo do propagande tibetanske neodvisnosti (Tao in drugi 2008), zakaj Zahod tako nenadoma in močno stavi na 'karto tibetanske neodvisnosti' (Qiu in Shi 2008) in ali se ali ne, ob soočanju z zahodnim pritiskom, izogniti sporu (Pang 2008). Medtem, ko se je Ding Gang (2008) spraševal, na katerih realnostih slonijo zahodni predsodki, je skupno poročilo posebnih poročevalcev iz OZN, Švice, Kanade, Velike Britanije, Nemčije in Rusije, ugotavljalo, zakaj sploh obstajajo ti predsodki do Tibeta (*Huanqiu* 2008b). Ob tem je Liu Chao (2008) kitajski javnosti predstavil avtorja knjige o skrivni vojni ameriške obveščevalne službe v Tibetu. Hkrati so bili nekateri članki zelo čustveni in polni odnosa nezaupanja do osebnosti Dalajlame, češ, da mu ni potrebno ponovno lagati (Dan 2008), da ne more preslepiti mednarodne skupnosti (Qiao in drugi 2008), saj tako mednarodni olimpijski odbor kot vlade vseh držav nasprotujejo bojkotu. Yi (2008a) se je spraševal, če se je res odpovedal neodvisnosti in Liu Zhiqin (2008) si je v okviru te razsežne razprave **pomenljivo zaželel predvsem več diskurza o kitajskih realnostih (med katere seveda spada tudi Tibet)**.

mislih dogovorjeno delovanje kanclerke in zunanjega ministra?¹⁷³ Za Dalajlamo je bil namreč ponovno spretno pripravljen sprejem na visoki ravni, ne nazadnje ga je ob razvojni ministrici sprejel tudi drugi človek po hierarhiji nemške zvezne politike, predsednik nemške zvezne skupščine, predstavniki odbora za zunanjo politiko in predstavniki zvezne parlamentarne frakcije Unije CDU/CSU ter stranke Zelenih (Denkler 2008). Menimo, da je bil odziv kanclerke briljanten, saj ji je z eno potezo uspelo najpomembnejše in sicer **trikratna minimalna ohranitev ugleda in dostojanstva** vsem trem udeleženi stranem, njej sami, Dalajlami in kitajski strani (Aupič 2008).

Meseca **junija 2008** je prišlo do prvega pogovora med kanclerko in kitajskim predsednikom vlade (Bundeskanzlerin 2008c). V telefonskem pogovoru je pozdravila ponovno oživiljen dialog z zastopniki Dalajlame in izrazila željo po nadaljevanju te poti ter ponovno »/p/otrdila 'politiko ene Kitajske' s strani nemške zvezne vlade, v okviru katere se le-ta zavzema za okrepitev kulturne in verske avtonomije Tibeta« (Bundeskanzlerin 2008c). Meseca **oktobra** je v okviru 7. azijsko-evropskega srečanja (ASEM) **tretjič**, ob spremstvu močne gospodarske delegacije, **uradno obiskala Kitajsko**¹⁷⁴ in njena izjava, da »/č/eprav gre za širok obseg pogovorov medsebojnih odnosov«, **gospodarski odnosi** vseeno predstavljajo »/p/osebno 'visoko vrednost' nemško-kitajskih odnosov (nem. »/b/esonders 'hohen Stellenwert'«)« (Bundeskanzlerin 2008a), se lahko razume tudi kot morebiten prvi korak nazaj k 'realpolitični' zasnovi zunanje politike (o čemer bomo govorili v zadnjem podpoglavju tega dela naloge). Merklova je ob tej priložnosti ponovno poudarila, da je **dialog z Dalajlamo** »/v/elikega pomena« (nem. »/v/on großer Bedeutung«) ter potrdila, da Nemčija ne odstopa od načela 'politike ene Kitajske' in ozemeljske nedotakljivosti Kitajske ne postavlja pod vprašaj (Bundeskanzlerin 2008a). Hkrati je poudarila tudi željo, da se zaupljiv in konstruktiven dialog vodi tudi glede človekovih pravic (Fried 2008). Obisk je bil prvo srečanje s kitajskim predsednikom in predsednikom vlade po srečanju z Dalajlamo (Fried 2008). Kakšna je dejanska razlika med »/p/osebno 'visoko vrednostjo'« in »/v/elikim pomenom«, lahko le ugibamo.

Kljub temu, da večina medijev v tem časovnem obdobju piše o doslednosti nemške zunanje politike človekovih pravic in Merklove 'vrednotne zunanje politike', lahko rečemo, da je **naša študija primera tudi povsem jasen primer zahodne nedoslednosti pri izvajanju politik človekovih pravic**. Z vso močjo pred olimpijskimi igrami, a danes? Ali z besedami direktorja nemškega Adidasa, Herberta Hainer-ja (Gorris in Tuma 2008):

---

¹⁷³ Beckova (2009, 92) je glede srečanja omenila, da so se ji **do takrat (torej do srečanja in njegovih okoliščin) še možne in res naključne razlike med kanclerko in zunanjim ministrom**, ki so hkrati le delno delovale kot politične razlike ter toliko bolj kot osebne in slogovne razlike, **dejansko zazdele kot posebej dogovorjene in/ali pripravljene**. Ne nazadnje Kjurbeweit (2009, 62) piše, da je njeno kanclerstvo 'popolna insceniranost' (nem. *totale Inszenierung*). Da ob vsem opazovanju, ko jo kot novinar spremlja na potovanjih v tujino, lahko reče le, da se zelo dobro obvlada in da so **preračunljiva presenečenja stalnica njenega vedenja** (Kjurbeweit 2009, 62).

¹⁷⁴ Nemčija je med vsemi evropskimi državami največ pomagala Kitajski po uničujočem potresu v Wenchuanu in tako predsednik Hu kot predsednik vlade Wen sta se ji ob tej priložnosti za to srčno zahvalila (Bundeskanzlerin 2008a; Reuters/DPA/cag/bosw 2008).

/B/odimo pošteni. 'Tibetansko vprašanje' obstaja že več kot petdeset let, in zdaj, v mesecih pred olimpijskimi igrami, bi ga radi politično tržili (angl. /L/et's be honest. The Tibet conflict has been around for more than 50 years, and now the months, leading up to the Games, are being used to market this conflict politically.).

Glede na to, da Yu (2008) posredno omenja **doslednost njenega delovanja** s tem, da je Merklova tudi leto dni po sprejemu Dalajlame 'svojo' 'vrednotno zunanjo politiko' (kit. *jiazhiguan waijiao*) poudarila z besedami, da 'interesna zunanja politika' (kit. *liyi waijiao*) **mora delovati z vrednotami**, da je šele 'skupni vrednotni pogled' (kit. *gongtongde jiazhiguan*) tisti, ki lahko v obdobju konkurenčne gospodarske globalizacije zagotovi temelj **enakopravnega obstoja in da je zgled krščanske podobe najpomembnejša norma mednarodnih političnih posvetovanj**, se vprašanje glasi, kako to, da glede na Dalajlamove pogoste obiske v Nemčiji, vse od maja 2008 do konca leta 2011 ni več prišlo do kakršnega koli uradnega srečanja? Odgovorimo lahko z mislijo nemškega novinarja, da je v njej (res) več marksistke kot heglovke in se pri zamislih (npr. sprejeti ali ne Dalajlamo) ravna (predvsem) po razmerah (Kjurbeweit 2011a, 62 in 2011b). **Ne nazadnje je (svetovne) razmere težko prilagoditi (svojim) zamislim**. Ne glede na 'pravi' odgovor je 'tibetansko vprašanje' verjetno najtežje od vseh vprašanj, katerih se je Nemčija 'dotaknila' v tako množični obliki in največ, kar lahko naredi zvezna nemška politika je poziv Dalajlami k večji vsebinski jasnosti zahtev, poziv Kitajski k pogovorom, a nikakor ne medsebojno tekmovanje nemških političnih predstavnikov za srečanje z njim in nabiranje notranjepolitičnih točk (Kornelius 2008). V okviru študije primera se zdi, da je v nemški politični sredini očitno resno vzlet le tisti (nemški) politik, ki se želi srečanja z njim in je osebni pogovor z njim tako dosegel raven, ko se nanj gleda kot na dokaz 'plemenitosti' zahodnega politika (Kornelius 2008). Jörg Lau (2009) meni, da se je z njim srečala prav iz tega razloga, da je pri tem močno precenila še razvijajočo se stopnjo zaupljivosti odnosa s Kitajsko in ko je bila škoda storjena, je 'diplomatsko nespretnost' zelo spretno uporabila za prikaz načelnosti 'njene' 'vrednotne zunanje politike'. **In suverenosti odločanja vloge kanclerke/kanclerja.**

Menimo, da se 'zgodba' dejansko **prične zaključevati**¹⁷⁵ s prvim obiskom zunanjega ministra **druge Merklove vlade**, januarja 2010, ko obe strani ponovno, na novo, poudarita svoji načelni

---

¹⁷⁵ Wang Jiannan (2008, 83) na drugi strani meni, da se zgodba nikoli ni začela zaključevati in da bo pravzaprav ravno zaradi osebnosti kanclerke Merklove neprestano odprta in dostopna v dvostranskih odnosih. Meni (Wang 2008, 83), da ne glede na to, ali se v obdobju po srečanju izvaja 'vrednotna zunanja politika' (kit. *jiazhiguan waijiao*) nemške kanclerke ali 'politika izboljševanja odnosov' (kit. *gaishan guanxi*) nemškega zunanjega ministra, močna kanclerka izboljšanja odnosov ni pripravljena prepustiti komur koli. Merklovo opisuje kot osebo, ki dosledno vztraja pri svojem delovanju, obvlada ocenjevanje koristi in stroškov, je predvsem praktičarka in zato je njen korak k otoplitvi odnosov predvsem izraz njene racionalne odločitve (kit. *tade lixingde tixian*) in nič drugega (Wang 2008, 83). Hkrati meni (Wang 2008, 83), da je njen pogled na vrednote in človekove pravice globoko zakoreninjen (kit. *genshendigu*), saj se zdi, da sama ne misli, da je s sprejemom Dalajlame sploh kaj narobe. Wang (2008, 83) zaključuje, da njen do danes obstoječi zunanjepolitičen vedenjski slog, temelječ na pred tem opisanem značaju in prepričanjih, možnost konflikta v kitajsko-nemških odnosih ohranja. Yu (2008) svoj pogled na zgoraj omenjeno zunanjepolitično dejanje zaključí z mislijo, da je ne glede na to, kako se bodo v bodoče razvijali kitajsko-nemški odnosi, najbolj pomembno vztrajati pri konfucijanskem načelu *heerbutong*, o katerem bomo spregovorili kasneje (glej poglavje 3.2.3.2.2).

stališči, torej na eni strani zavzemanje za svobodo izražanja, človekove pravice in varstvo manjšin kar predstavlja 'pomembno zadevo nemške zunanje politike' (nem. *ein wichtiges Anliegen deutscher Außenpolitik*) in na drugi strani stališče, da Dalajlama ni le verski voditelj temveč nekdo, ki si na vso moč prizadeva za neodvisnost Tibeta in je zato Kitajska izrecno proti temu, da ga druge države sprejemajo na njihovih ozemljih (Reuters/dpa/woja/odg 2010). Nadaljuje se s presenetljivo izjavo nemškega zunanjega ministra, da »/v/saka državi drugi državi dolguje spoštovanje« (nem. »/J/edes Land schuldet jedem Land das Respekt«) (Auswärtiges Amt 2010d)¹⁷⁶ in s kanclerkinim četrtim uradnim obiskom, ko nemški mediji pišejo o 'novih tonih' diskurza ali z besedami kanclerke (Jungholt 2011), ki odnos ovrednoti kot »/i/zredno tesen in intenziven« (nem. »/a/usgesprochen eng und intensiv«) ter doda (Ler/Reuters/dpa 2010): »/O/dnose želimo postaviti na popolnoma novo raven«. Posledično je s podpisom skupne izjave odnose vsebinsko obogatila z letnim srečanjem šefov vlad in si tudi ob tem obisku zaželela srečanja s predstavniki civilne družbe. Nemško-kitajska 'tibetanska' zgodba je danes že v senci odmevnega prvega dvostranskega vladnega posvetovanja,¹⁷⁷ ki je bil konec junija 2011 v Berlinu in ga je kitajski veleposlanik Wu Hongbo¹⁷⁸ označil za nov mejnik v zgodovini dvostranskih odnosih (nem. *ein neuer Meilenstein in der Geschichte der deutsch-chinesischen Beziehungen*) (Weiland 2011; FAZ mit Agenturen 2011), ki je »/o/dnosom dal novo vsebino« (Alexander 2011). Predsednik vlade Wen Jiabao je ob tej priložnosti poudaril potrebo po '**spoštljivem odnosu**' Evropejcev do Kitajske (nem. *einen respektvollen Umgang*), saj se le na osnovi vzajemnega spoštovanja, kljub ideološkim razlikam, različnim političnim sistemom in razvojnim modelom, razvije enakopravno partnerstvo (Wen v Alexander 2011). **Kitajska spoštuje evropski političen model in spoštovanje pričakuje tudi od EU, predvsem spoštovanje kitajske suverenosti in ozemeljske celovitosti** (Alexander 2011). Wen je svoj obisk v Evropi zaključil s stavkom, da dobri kitajsko-nemški odnosi »/s/lužijo v dobro celega sveta« (nem. »/d/er ganzen Welt zu Gute«) (Jungholt 2011).

Da je **nemško-kitajski dialog** v vsej svoji razsežnosti tudi dejansko **diskurz neprestanega**

---

¹⁷⁶ Fu Ying, namestnica zunanjega ministra, je v istem letu, za tednik *Die Zeit* dejala, »/d/a si Kitajska zasluži spoštovanje in zdravorazumsko analizo« (nem. »/C/hina verdient Respekt und eine nüchterne Analyse«) (Naß 2010).

¹⁷⁷ Mednarodno nekako nenavadna oblika '**vladnih posvetovanj**' (nem. *Regierungskonsultation*; namesto le posvetovanj na posameznih področjih, na primer posvetovanja zunanjih ministrstev) je **bistveni stilski element zunanje politike kanclerke Merklove** (Alexander 2011). Do njenega kanclerstva so bila posvetovanja izvajana le z državami v neposrednem sosedstvu in se jih še danes ne izvaja z zaveznicama Združenimi državami Amerike (ZDA) in Kanado. Merklova jih je najprej razširila na Izrael in Indijo (Alexander 2011). Najdaljša takšna posvetovanja naj bi Nemčija vodila s Francijo in sicer od leta 1963 (Anr/AFP/dpa/Reuters 2011). Drugi pomembni partnerji so še Italija, Španija, Portugalska in Rusija (Anr/AFP/dpa/Reuters 2011). Takšno delovanje naj bi **ustrezalo njeni osebnosti**, ko celoto **zunanjepolitičnih odnosov razbije na manjše dejanske probleme z jasno opredeljenimi pristojnostmi** in tako **s posledično boljšo obvladljivostjo in rešljivostjo** (Alexander 2011).

¹⁷⁸ Za Kitajsko so posvetovanja pomembna tudi, ker gre za prvo udeležbo njene vladne delegacije na medvladnih pogovorih v drugi državi (Weiland 2011). Po pisanju tednika *Der Spiegel* Kitajska še nikoli ni dovolila svojim ministrom voditi takšna posvetovanja (Weiland 2011).

učenja¹⁷⁹ medsebojnega spoštovanja, je pokazala kanclerka sama. Od njenega prvega govora v vlogi kanclerke pred zvezno skupščino, ko je dejala, **da gre pri zaščiti (zahodnih) vrednot za »/v/prašanje spoštovanja«** (angl. »/a/ question of respect«) (Bundeskanzlerin 2005; Dempsey 2006), do nekaj let kasneje, ko v intervjuju za dnevnik *Die Welt*, pred petim uradnim obiskom Kitajske, **prvič neposredno omeni pomen spoštovanja tudi v obratni smeri, torej do Kitajske, se je, kljub temu, da ostaja zvesta svojim načelom, 'zgodilo' tudi kar nekaj učenja** (Merkel v Schmid 2012): **»/S/ Kitajsko se želim soočiti tako s spoštovanjem, odprtostjo, radovednostjo, zanimanjem za njeno dolgoletno zgodovino in veličastno kulturo kot tudi z vrednotami in interesi, ki so odločilni za Nemčijo. Na Kitajskem bom o svojih prepričanjih in vrednotah govorila tako kot v Nemčiji. /.../ /V/ mojih pogovorih so človekove pravice vedno prisotne. Glede tega ne bom ničesar spremenila, saj je nemška zunanja politika vedno enakomerno vodena, tako z njenimi vrednotami kot interesi.«**

3. 2 KAKO SI LAHKO RAZLOŽIMO ODLOČITEV NEMŠKE KANCLERKE ANGELE MERKEL ZA URADNO SREČANJE Z DALAJLAMO?

3. 2. 1 Proces zunanjepolitičnega odločanja v Zvezni republiki Nemčiji

*Zuerst ordnet man seine Gedanken.
Dann ringt man mit sich, ob man es macht oder nicht.
Das ist der Haderphase. Und dann ist es entschieden*
(Angela Merkel v Schumacher 2007, 7 in 188; Heikel 2009, 234).

Naša naloga nemški sistem vidi v **okviru kvadrialistične teorije**,¹⁸⁰ ki razlikuje med zakonodajno,¹⁸¹ izvršilno,¹⁸² upravno-administrativno in sodno¹⁸³ oblastno funkcijo države

¹⁷⁹ 'Teorija učenja' je pristop do sprememb na ravni države (in/ali individualni ravni) (Holsti 1998, 10). Osredotoča se na načine, kako zunanjepolitični odločevalci na novo opredelijo nacionalne interese na osnovi učenja, ki sledi sodelovanju v mednarodni skupnosti (Holsti 1998, 10). Pri tem gre za spremembe na ravni enot, torej bodisi na ravni odločevalke/odločevalca bodisi na ravni državne opredelitve interesov (Holsti 1998, 10). Lebow ob tem meni (1994, 276 v Holsti 1998, 10), da »/i/ma elitno učenje na ravni enot systemske posledice.«

¹⁸⁰ Šušteršič (2002, 11) loči več sistemov delitve oblastnih funkcij države in sicer: **dualističnega, trialističnega in kvadrialističnega. Zagovornik dualistične delitve**, ki državno oblast preprosto deli na funkcijo odločanja in funkcijo izvrševanja, je **Kelsen**. V tem primeru prvo funkcijo opravlja zakonodajni organ in drugo izvršilni ter sodni organi, ki so med seboj le organizacijsko ločeni (Šušteršič 2002, 11). Pri **trialistični teoriji**, katere utemeljitelj je **Montesquieu**, se oblast deli na zakonodajno, izvršilno-upravno in sodno funkcijo. V tem okviru se zadnji funkciji močno razlikujeta in ju ni mogoče opredeliti le kot organizacijsko ločeni funkciji (Šušteršič 2002, 11).

¹⁸¹ **Zakonodajno vejo** oblasti predstavlja **dvodomna zvezna skupščina**, sestavljena iz zgornjega doma ali **zveznega sveta** (nem. *Bundesrat*) in spodnjega doma ali **zvezne skupščine** (nem. *Bundestag*). Zvezni svet sestavlja 68 imenovanih predstavnikov federalnih enot oziroma dežel, ki morajo zastopati interese svojih dežel, saj jih le-te lahko odpokličejo (Šušteršič 2002, 20). Zvezna skupščina je predstavniško telo s širšo pristojnostjo in s 672 neposredno voljenih poslancev s štiriletnim rednim mandatom (Šušteršič 2002, 20).

(Šušteršič 2002, 11). Teorija loči **izvršilno funkcijo** od upravne, pri čemer se prva razume kot politična funkcija, nadrejena upravni (Šušteršič 2002, 11). **Ključna naloga politično-izvršilnih oblasti je voditeljstvo**, ki vključuje **odločanje**, usmerjanje in izvajanje politik ter mobilizacijo podpore za le-te (Hague in drugi 1982/92, 339). Dve osnovni obliki ustavne izvršne oblasti sta predsedniška in parlamentarna,¹⁸⁴ s tem, da parlamentarna oblika loči med ceremonialno vlogo šefa države in dejanskim voditeljem predsednikom vlade, ki je največkrat voditelj večinske stranke in za predsednika vlade izbran ali potrjen s strani skupščine ali parlamenta (Hague in drugi 1982/92, 339).

Na **razdelitev moči v parlamentarnih izvršilnih sistemih** vplivajo **trije osnovni dejavniki** in sicer: **vloga predsednice/predsednika države**, **odnos med izvršilno in zakonodajno vejo** ter **odnos med predsednico/predsednikom vlade in kabinetom** (Hague in drugi 1982/92, 321). Za namen naloge je pomemben odnos tretjega dejavnika. **V našem primeru je to odnos med zunanjim ministrom in prevladujočo močjo kanclerke/kanclerja**. **Moč kanclerke/kanclerja kot 'prevladujoče enote odločanja' je rezultat zapletenih 'povezav in odnosov'** (angl. *interactions*) med **osebnostmi, strankami in ustavo** (Hague in drugi 1982/92, 324), saj:

/P/olitika ne nastaja v okviru prosto izbranih pogojev, temveč v okviru pred tem dogovorjenih tako temeljnih pravil igre kot obsega samega (ne)delovanja/ravnanja, ki odločitev sicer ne določajo, ampak na njih vplivajo (nem. /P/olitik wird nicht unter frei gewählten Bedingungen gemacht, sondern im Rahmen vorgefundener Spielregeln und in Handlungskorridoren, die Entscheidungen zwar nicht determinieren, sie aber beeinflussen) (Schmidt in Zohlhöfer 2006, 11).

S temi besedami nemških raziskovalcev je odprta prosta pot pomenu in mestu voditeljice/voditelja kot 'prevladujoče enote (zunanjepolitičnega) odločanja. Vzpon Merklove, izbrana študija primera in v tem okviru njen odnos z zunanjim ministrom njene prve koalicije to jasno ponazarja.

Ustavno pravo načinu oblikovanja in izvajanja zunanjih politik posameznih vlad namenja le majhno pozornost, zato **moderne politični sistemi vladam dovoljujejo praktično neomejeno presojo pri opredelitvi in upravljanju zunanjih zadev** (European Commission for Democracy through Law 1998, 7).¹⁸⁵ Za **proces odločanja nemške zvezne vlade** so pristojni naslednji zvezni

---

¹⁸² **Izvršilno vejo** oblasti predstavljata **zvezni predsednik** kot šef države in **zvezna kanclerka/kancler** (nem. *Bundeskanzler/-in*) kot šefica/šef vlade. 62. člen nemške zvezne ustave določa, da »/z/vezno vlado sestavljajo zvezni kancler in zvezni ministri« (nem. »/D/ie Bundesregierung besteht aus dem Bundeskanzler und aus den Bundesministern«) (Bundestag 2010b).

¹⁸³ Najvišje telo **sodne veje oblasti** je zvezno ustavno sodišče.

¹⁸⁴ V parlamentarnem sistemu so odnosi neodvisnosti in medsebojnega sodelovanja vzpostavljeni izključno v razmerju med zakonodajno in izvršilno oblastjo in **načelo delitve oblasti** se tako kaže predvsem v dualizmu obeh vej oblasti (Šušteršič 2002, 16). Težišče oblasti je na parlamentu, a dejanska oblast se nagiba v prid izvršilne oblasti (Šušteršič 2002, 16). Stabilen element tega sistema je predsednik države, saj niti parlament niti vlada nista politično stabilna ter ni nujno, da doživita normalen potek in iztek mandatne dobe (Šušteršič 2002, 17).

¹⁸⁵ **Edini nadzorni mehanizem je pregled zunanjepolitičnih odločitev s strani administrativnih sodišč in/ali zveznega sodišča**. Prvi odstavek 93. člena nemške zvezne ustave pravi, da lahko posameznik, v kolikor je zunanjepolitična odločitev kršila njegove individualne pravice in s tem osnovne ustavne pravice, to prenese na pristojno upravno sodišče (primer diplomatske zaščite nemških državljanov) (European Commission for Democracy through Law

organi (Bundestag 2008c): **(a) zvezna kanclerka/zvezni kancler** s 'pristojnostjo določevanja smernic in/ali usmerjanja' (nem. *Richtlinienkompetenz*) oziroma s 'smernicami delovanja'; **(b) zvezni ministri** v okviru svojih področnih pristojnosti; **(c) zvezni kabinet** kot 'skupinski organ' (nem. *Kollegialorgan*), kadar je potrebno reševati na videz nezdržljiva mnenja, interese in 'zadeve temeljnih pomenov' (nem. *bei Gegenständen von grundsätzlicher Bedeutung*). **Pristojnost izvajanja nemške zunanje politike je naloga izvršilne veje oblasti** (European Commission for Democracy through Law 1998, 55). Glede na 32. člen ustave (Bundestag 2010b) je zunanja politika v polni pristojnosti federacije (European Commission for Democracy through Law 1998, 56). **Vse zunanjepolitične odločitve tako sprejema nemška zvezna vlada** (European Commission for Democracy through Law 1998, 56) **z bolj ali manj močno vlogo kanclerke/kancerja**.

Ob vsem tem je za **namen naloge ključno**, da je nemška **ustavna struktura osnovana** in utemeljena **na zasnovi dostojanstva posameznika**, katerega mora ščititi in spoštovati celotna javna oblast (European Commission for Democracy through Law 1998, 53). Ustavno poglavje o temeljnih pravicah¹⁸⁶ vsebuje **1. člen ustave**, ki je tudi edini člen poglavja in **utemeljuje dostojanstvo človeka** ter pravno zavezanost države do spoštovanja omenjenih pravic (Bundestag 2012b). **Je torej ključen branilec vrednotno usmerjene nemške zunanje politike.**¹⁸⁷

Za nalogo je pomen nemške ustave v tem, da njena posebnost leži v vsebovanju zunanjepolitičnih norm (Dauchert 2008, 129). Nemški zunanjepolitični normativni postulati¹⁸⁸ so tudi redkost med večino demokratičnih ustav, ki so največkrat omejene le na razdelitev

---

1998, 54). **Zvezno ustavno sodišče še nikoli ni izdalo sodnega naloga o prepovedi z namenom preprečitve izvajanja določene zunanjepolitične odločitve** s strani izvršilne veje oblasti (European Commission for Democracy through Law 1998, 55). Drugi odstavek 59. člena sodišču omogoča reševanje sporov glede ustavnosti zunanjepolitičnih odločitev, dejanj in zakonov. V praksi se sodišču očita 'omahljivost' pri pregledovanju ustavnosti mednarodnih pogodb in drugih zunanjepolitičnih odločitev (European Commission for Democracy through Law 1998, 55).

¹⁸⁶ **Temelj nemške parlamentarne demokracije** je njena **ustava** ali '**temeljni zakon**'. Sprejeta je bila 8. maja 1949 leta s strani posebnega parlamentarnega sveta, v katerega so bili izvoljeni člani vseh deželnih parlamentov in potrjena s strani zavezniških sil (Bundestag 2010b). Ustava je sestavljena iz treh glavnih delov, preambule, **temeljnih pravic** (nem. *Grundrechte*) in tretjega, najbolj obširnega 'organizacijskega dela' (Bundestag 2010b).

¹⁸⁷ **V prvem odstavku govori o »/n/edotakljivosti človekovega dostojanstva, katerega spoštovanje je obveza celovite državne oblasti«** (nem. *»/D/ie Würde des Menschen ist untastbar. Sie zu achten und zu schützen ist Verpflichtung aller staatlichen Gewalt«*) (Bundestag 2012b). **V drugem odstavku se izreka za »/n/edotakljivost in neodtuljivost človekovih pravic kot temelja vsake človeške skupnosti, miru in pravičnosti na svetu«** (nem. *»/D/as Deutsche Volk bekennt sich darum zu unverletzlichen und unveräußerlichen Menschenrechten als Grundlage jeder menschlichen Gemeinschaft, des Friedens und der Gerechtigkeit in der Welt«*) (Bundestag 2012b). **Drugi odstavek je vir obveze odločevalcev za pospeševanje varstva človekovih pravic po vsem svetu** (European Commission for Democracy through Law 1998, 53). Ta obveza je splošna in kaže na široko možnost presoje v različnih okoliščinah (Bundestag 2012b).

¹⁸⁸ **Ti normativni postulati so** (Bierling v Dauchert 2008, 129): **(a)** ohranjanje miru in prepoved napadalne vojne; **(b)** pripravljenost za odprt in kooperativen internacionalizem; **(c)** spoštovanje in uresničevanje človekovih pravic; **(č)** (in do leta 1990) oblikovanje nemške enotnosti. Vendar se normativne zaveze nemške zunanje politike ne usmerjajo le po ustavno opredeljenih postulatih, so tudi globoko utrjen del tako civilne družbe kot elite, ki konstituira nemško zunanjepolitično delovanje (Dauchert 2008, 130). K **nezapisanim normam** štejejo naslednji vidiki (Dauchert 2008, 130–31): **(a)** odklonitev nacionalsocialistične politike v vseh vidikih in premagovanje nacionalizma z integracijo in prenosom delov suverenosti; **(b)** povezava s skupnostjo zahodnih demokracij in odklonitev nemških 'posebnih poti' (nem. *Sonderwege*); **(c)** predvidljiva in zanesljiva zunanja politika do partnerjev; **(č)** globok dvom do vojaške moči in vojaških sredstev v zunanji politiki; **(d)** osredotočenje na gospodarsko rast in družbeno blagostanje ter **(e)** zunanja politika, ki temelji na osnovnih načelih zahodnih demokracij.

zunanjepolitičnih pristojnosti (Dauchert 2008, 129). **Človekove pravice so del normativnega okvira nemške zunanje politike**, s tem pa pripravljenost ter zaveza h kooperativnemu internacionalizmu velja za *raison d'être* nemške zunanje politike (Dauchert 2008, 130). **Celotna normativna razsežnost nemške zunanjepolitične kulture (ustavna in nezapisana) je jedro nemškega zunanjepolitičnega vedenjskega vzorca** v mednarodni skupnosti (Dauchert 2008, 132). Hanns W. Maull je za ta vedenjski vzorec oblikoval termin 'civilna sila' (Dauchert 2008, 132).

Omenjeni 1. člen je skupaj z **20. členom**, ki utemeljuje ključna državna načela delovanja, kot so demokracija, vladavina prava in socialna država, **dokončen – zanju velja absolutna omejitev oziroma prepoved amandmajev** (Bundestag 2010b; European Commission for Democracy through Law 1998, 54). **Vir celovite obveze delovanja nemških zunanjepolitičnih odločevalcev leži v naslednjih ustavnih členih:** (a) v 2. odstavku **1. člena** z zaščito človekovih pravic po svetu; (b) v **24. členu**, ko z namenom ohranjanja miru federacija lahko postane stranka kolektivne varnosti; (c) v **26. členu**, kjer je za neustavno dejanje razglašeno vsako dejanje z negativnim vplivom na mednarodni mir; (č) v 1. odstavku **23. člena**, ko se v okviru izvajanja evropske integracije od zunanjepolitičnih odločevalcev zahteva spoštovanje ustavnih vrednot (European Commission for Democracy through Law 1998, 53–4). **Za našo nalogo je pomemben tudi 1. člen nemškega Zakona o zunanjih zadevah**, ki med nalogami navaja »/o/hranjanje nedotakljivosti in nedeljivosti človekovih pravic kot temelja vsake človeške skupnosti« (von Bredow 2006/2008, 46).

Zunanja (in evropska) politika (nem. *Aussen- und Europapolitik*) je **eno od področij**¹⁸⁹ **delovanja nemškega Ministrstva za zunanje zadeve** in je predstavljena s sloganoma: »/Z/unanja politika je mirovna politika« (nem. »/A/ußenpolitik ist Friedenspolitik«) (Auswärtiges Amt 2010a) ter »/S/poštovanje in izgradnja človekovih pravic predstavljata osnovno prizadevanje politike zvezne vlade« (nem. »/A/chtung und Ausbau der Menschenrechte sind ein zentrales Anliegen der Politik der Bundesregierung«) (Auswärtiges Amt 2009). Leto dni kasneje je zadnji stavek spremenjen v slogan »/V/arstvo človekovih pravic je temeljna predpostavka za mir, demokracijo in svetovni razvoj« (nem. »/D/er Schutz der Menschenrechte ist eine Grundvoraussetzung für Frieden, Demokratie und Entwicklung in der Welt«) (Auswärtiges Amt 2010e). V tem okviru so navedeni **'temeljni nastavki oblikovanja in izvajanja politike človekovih pravic'** (nem. *Grundsätze deutscher Menschenrechtspolitik*) (Auswärtiges Amt 2009): **(a)** 'spoštovanje in izgradnja človekovih pravic' (nem. *Achtung und Ausbau der Menschenrechte*), ki temelji na 1. členu ustave in te pravice vidi kot temelj vsake človeške družbe, miru in pravičnosti na svetu; **(b)** **'načela nemške politike človekovih pravic'** (nem. *Prinzipien der deutschen Menschenrechtspolitik*); **(c)** varstvo

¹⁸⁹ Druga področja so (Auswärtiges Amt 2010a): vstop in prebivanje v Nemčiji, zunanja zastopstva, potovanja in varnost, izobraževanje in kariera ter informacije (spletni arhiv, različne publikacije, terminologija, vprašanja in odgovori zainteresirane javnosti).

človekovih pravic v Evropi;¹⁹⁰ **(č)** varstvo človekovih pravic v okviru Organizacije združenih narodov;¹⁹¹ **(d)** dialog s civilno družbo.¹⁹²

Če se v okviru temeljnih nastavkov osredotočimo na načela nemške politike človekovih pravic, potem **prvo načelo** enostavno poudari skrb za ljudi (Auswärtiges Amt 2009). Nedeljivost človekovih pravic, prizadevanje za uresničevanje in varstvo celotnega obsega (državljskih, političnih, gospodarskih, socialnih in kulturnih) pravic ter neizigravanje enih v korist drugih, je **drugo** načelo. Kot **tretje** je navedena univerzalna veljavnost človekovih pravic, odnos proti njihovi kulturni relativizaciji in s tem odnos odklanjanja nadutosti (nem. *die Überheblichkeit*) ter sovražnih podob drugih kultur. **Četrto načelo** poudarja, da se politika človekovih pravic začne doma. Sledi načelo, da je njihova zaščita v političnem interesu vseh držav, saj kršenje predstavlja nevarnost mednarodni stabilnosti in varnosti, gospodarskemu in družbenemu razvoju ter splošnemu blagostanju držav. **Predzadnje načelo** navaja sredstva varstva, in sicer mednarodni nadzor, mednarodni pritisk in **javno kritiko**.¹⁹³ Jedro nemške preventivne diplomacije je na dialogu in sodelovanju utemeljena politika človekovih pravic in preprečevanja sporov. V tem okviru se dialog in sodelovanje veže na 56. člen Ustanovne listine Organizacije združenih narodov.¹⁹⁴ **Zadnje načelo** poudarja, da je politika človekovih pravic naloga, ki posega na vsa politična področja in pomeni neprestano delovanje, ukrepanje in izmenjavo mnenj ter izkušenj.

Ta načela so od novembra 2010 navedena v malo spremenjeni obliki in izbranih poudarkih (Auswärtiges Amt 2010č): **(a)** politika človekovih pravic je skupna naloga vseh področij nemške politike; **(b)** politika človekovih pravic je bolj kot katero koli drugo področje odvisna od stalne izmenjave mnenj in izkušenj zainteresirane javnosti; **(c) v središču politike človekovih pravic stoji posameznik**; dejanske izboljšave so merilo uspešne politike človekovih pravic; pri tem se ne sme delati razlike med nemškimi državljani in nedejavljani, pripadniki manjšin in večine; **(č)** človekove pravice so nedeljive in se med seboj ne smejo izigravati; cilj nemške politike človekovih pravic je

¹⁹⁰ Poudarjena je osnovna vloga Sveta Evropa, Evropskega sodišča za človekove pravice, komisarja za človekove pravice, pomen Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi in Listina temeljnih pravic EU (Auswärtiges Amt 2009). V ločeni rubriki o Evropi je **poudarjeno odgovorno in učinkovito ravnanje na zunanjepolitičnem področju ter dogovarjanje držav članic EU glede vseh zunanjepolitičnih ravnanj** (Auswärtiges Amt 2010c). V tem okviru vsebinski poudarek ne vsebuje omembe človekovih pravic, a zato humanitarno pomoč in pomen zunanje trgovine za EU.

¹⁹¹ V tem okviru se Nemčija predstavlja kot 'država pogodbenica' (nem. *Deutschland als Vertragsstaat*) vseh, v tem okviru pomembnih, konvencij in dodatnih protokolov OZN (Auswärtiges Amt 2009).

¹⁹² V tem okviru je predstavljen '**pooblaščenec zvezne vlade za politiko človekovih pravic in humanitarno pomoč**' (nem. *der Beauftragte der Bundesregierung für Menschenrechtspolitik und Humanitäre Hilfe*) (Auswärtiges Amt 2009).

¹⁹³ Kot vidimo, **kanclerka Merklova deluje popolnoma v skladu s šestim načelom nemške zunanje politike** (Auswärtiges Amt 2009), torej z instrumentom **javne kritike**. Nekdanji **zunanji minister Steinmeier**, katerega ministrstvo ima to zapisano v svojih načelih delovanja, je **javno zagovarjal uporabo načina, ki med omenjenimi šestimi načeli ni zapisano, torej način tihe diplomacije**.

¹⁹⁴ 56. člen devetega poglavja Ustanovne listine Organizacije združenih narodov (OZN) o mednarodnem ekonomskem in socialnem sodelovanju vse države članice organizacije zavezuje, da skupaj in posamezno delujejo tako, da se dosežejo cilji navedeni v 55. členu. Le-ta navaja naj se Združeni narodi pri nalogi, da bi ustvarili pogoje za mirne in prijateljske odnose med narodi, zavzamejo za zvišanje življenjske ravni, urejanje različnih mednarodnih problemov in »/z/a splošno in dejansko spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero« (Ustanovna listina Organizacije združenih narodov in Statut meddržavnega sodišča 1992).

zavzemanje za vse človekove pravice po vsem svetu; **(d)** zvezna vlada se zavzema za univerzalne človekove pravice in s tem proti kulturni relativizaciji samega pojma; **napredek se lahko doseže le na temelju vzajemnega spoštovanja**; **(e)** spoštovanje človekovih pravic se prične doma; Nemčija se je zato podredila nadzornim instrumentom številnih mednarodnih konvencij; **(f) človekove pravice so v političnem interesu vseh držav; njihovo kršenje je grožnja stabilnosti in varnosti**; **(g)** v kolikor se ljudi ne da zaščititi, se kot sredstvo prisile lahko uporabi mednarodni nadzor, mednarodni pritisk in javno kritiko.

Nemška zvezna vlada je v **mesecu februarju 2012** (Zeit Online in drugi 2012; Auswärtiges Amt 2012a in 2012b) sprejela **nove zunanjepolitične smernice in načela do hitro rastočih gospodarstev**, ki predvidevajo strateška partnerstva na vseh področjih, tudi glede vprašanj človekovih pravic in vladavine prava. Ker Zahod ni več edini, ki oblikuje svet, se mora nemška politika na to odzvati »**i/nteresno vodeno in vrednotno usmerjeno**« (Westerwelle v Zeit Online in drugi 2012): »K/ot Nemčija in kot država članica Evropske unije si želimo **prizadevati za naše vrednote, interese in stališča**« (Auswärtiges Amt 2012b, 9). »**Naše evropske vrednote in interesi lahko postanejo del novega globalnega reda** šele, ko bomo govorili z enim glasom, delovali enotno in izžarevali moč in privlačnost Evrope« (Auswärtiges Amt 2012b, 11). V načelih se tako ponovno potrdi zavezanost univerzalni veljavi človekovih pravic in stališče proti kulturni relativizaciji samega pojma (Auswärtiges Amt 2012b, 27). Prizadevanje za človekove pravice je utemeljeno na 'vrednotni usmeritvi politike zvezne vlade' (nem. *auf der Basis der Wertorientierung der Politik der Bundesregierung*) (Auswärtiges Amt 2012b, 27). In doda, da je trajen napredek na tem področju mogoč le »**n/a osnovi vzajemnega spoštovanja**« (nem. »*a/uf der Grundlage gegenseitigen Respekts*«) (Auswärtiges Amt 2012b, 27).

3. 2. 2 Osebnost

Sie ist eben gut

(Koch v *WirtschaftsWoche* 2005, 137¹⁹⁵; Roll 2001/2009, 338).

Politics is a strong and slow boring of hard boards. It takes both passion and perspective
(Weber v Hill 2003/2007, vi).

Pomembne osebnosti moramo vedno opazovati zelo natančno, vedno ne le tistega, kar se nam navadno ponuja, marveč tudi s tiste plati, ki je nisimo pričakovali
(Gustinčič 2010).

»V/elika razlika je, ali je na čelu države Angela Merkel ali /.../, pa ne zaradi programa, ideologije, vizij, te ne igrajo več tako pomembne vloge, temveč zaradi človeške narave« (Kjurbeweit 2011a, 60). »Č/lovek v vrhunski politiki je **politično pomemben z vsemi svojimi občutji**, saj **takšna politika zahteva človeka z vsem svojim bistvom**« (Kjurbeweit 2011b).

Leta 2005 je bila besedna zveza 'zvezna kanclerka' nemška beseda leta (Roll 2001/2009, 353). 27. novembra 2005 je prvič v nemški zgodovini vlogo šefa nemške vlade prevzela ženska (Roll 2001/2009, 353). S tem smo dobili prvo žensko voditeljico katere koli kontinentalne evropske države (Lagarde v Afp/dpa/Reuters/dapd/hü 2011). Kaj lahko na kratko povemo o idiosinkratičnih osebnostnih značilnostih voditeljice, prve nemške kanclerke, ki ima na delovni mizi portret Katarine Velike (Schumacher 2007, 91),¹⁹⁶ globus sveta (Heckel 2009, 236), uokvirjen citat: »V/ miru leži moč« (nem. »I/n der Ruhe liegt die Kraft«) (Heckel 2009, 237) ter katere sanje naj bi bile pripadati prvemu sklicu vsenemškega parlamenta (Roll 2001/2009, 162)? Ne veliko. A vseeno mogoče dovolj glede tistega, kar naj bi bilo ključno za namen naše naloge, in sicer izpostavitve le tistih vidikov njene osebnosti, ki naj bi, prvič, (lahko) na splošno vplivale na njene zunanjepolitične odločitve in drugič, zaznamovale našo raziskavo.

Kot pravi Schumacher (2007, 10), ji nasprotniki priznavajo spretnost političnega delovanja in je pravzaprav v vsakem primeru političen original. Le redko se nekdo, ki ni del določenega političnega mikrokozmosa, tako dosledno vmeša v boj za moč (Schumacher 2007, 10). **Prva ženska kanclerka** v Nemčiji vsekakor pomeni povsem **ново upodobitev moči** (Roll 2001/2009, 374). Vzorec vloge ženske voditeljice v Nemčiji vse do tega trenutka ni obstajal (Roll 2001/2009, 374). Merklova je glede oblikovanja te vloge in njenega pomena v zunanjepolitičnem delovanju dejala (Roll 2001/2009, 371): »V/ečkrat imam občutek, da lahko bolj neposredno načenjam določene zunanjepolitične teme preprosto zato, ker vzorec vloge zvezne kanclerke še ni izoblikovan.«

¹⁹⁵ »Je pač dobra.« Roland Koch, nekdanji heški ministrski predsednik (CDU), je tako odgovoril na vprašanje, kako je Angeli Merkel uspelo dobiti kanclersko kandidaturo (*WirtschaftsWoche* 2005, 137).

¹⁹⁶ Katarina Velika je bila ženska nemškega rodu, hči pruskega kneza, ki je carski Rusiji vladala 34 let (Kavkler 2002, 22–3). Leta 1762 postane ruska carica, nadaljuje delo Petra Velikega in Rusijo spremeni v velesilo. Kot razumna in odločna vladarica, ki se je za svoje cilje borila ostro in brezkompromisno, je razširila rusko ozemlje, razvila trgovino in industrijo, reformirala lokalno raven vladanja, širila izobraževanje med ženskami, spodbujala razvoj književnosti, umetnosti in evropske kulture nasploh, izvedla je reformo, s katero naj bi povečala versko strpnost, odpravila mučenje (Kavkler 2002, 22–3). Vsebinski poudarek na zunanji politiki in izobraževanju je vsekakor ključna točka obeh.

Njena pot do kanclerstva je najbolj neverjeten političen vzpon povojnega obdobja in dejansko presega zmožnosti domišljije, trdi Schumacher (2007, 177). Kjurbeweit se strinja (2009, 42), da gre za eno najbolj osupljivih političnih karier povojne Nemčije. Pri njenem vzponu gre tako za strateški koncept kot tudi za vsenemško biografijo (Schumacher 2007, 157; Langguth 2005/08, 419). Noben nemški politik ne združuje v sebi toliko nasprotujočih si razvojnih in/ali razkolnih črt družbe kot ona. Nikjer ni doma, a je povsod prisotna.¹⁹⁷ S prevzemom vloge kanclerstva je njena 'vsenemškost' dosegla najvišjo in najširšo raven – postala je prva ženska v tradicionalni vlogi kanclerja, prva osebnost iz nekdanje Vzhodne Nemčije v tej vlogi, z 51. leti najmlajša oseba v tej vlogi in evangeličanka, čeprav ne prva,¹⁹⁸ kar je vseeno nenavadno za kanclerja, ki prihaja iz CDU¹⁹⁹ (Roberts 2000/2009, 131). Njene vzhodnonemške izkušnje združene z vlogo kanclerke današnje Nemčije so tako predvsem živ izraz procesa nemškega združevanja (Langguth 2005/08, 419). Njen vstop v aktivno politiko²⁰⁰ po padcu Berlinskega zidu, kljub na prvi pogled očitnemu

---

¹⁹⁷ Rojena v Hamburgu, odrasla v Vzhodni Nemčiji, prej podeželje zdaj veliko mesto, protestantka v katoliški stranki, ženska v 'nemški moški politiki', naravoslovka v družboslovju – njena edinstvenost je ravno v tem, da predstavlja celotno nemško družbeno realnost (Schumacher 2007, 157). Predvsem glede na 'politično teorijo razkola' (angl. *cleavage theory*) Lipset-a in Stein Rokkan-a, ki govori o razvoju političnih strank glede na nasprotujoče si razvojne črte družbe in notranja nasprotja, kot so katoliško/evangeličansko, delavci/delodajalci, mesto/dežela, ki oblikujejo relativno stabilnost različnih značilnosti strank (Schumacher 2007, 157).

¹⁹⁸ Adenauerjev naslednik Ludwig Erhard in nekateri njegovi ministri so bili evangeličani (Nielauß 1988, 74).

¹⁹⁹ K vsem tem 'zmagam' (tudi srečanju z Dalajlamo) lahko pripišemo še eno. Bila je prva predsednica vlade na svetu, ki je leta 2006 začela uporabljati 'videopodcast', objavljanje kratkih filmskih dokumenov na spletni strani, torej komunikacijsko sredstvo, ki naj bi najbolj odgovarjalo strukturi njene osebnosti in dejstvu, da govorništvo ni ena od njenih odlik (Heckel 2009, 140; Langguth 2005/2008, 423).

²⁰⁰ Glede njene politične preteklosti v Nemški demokratični republiki (NDR) velja le to, da **ni bila aktivistka** ampak **'novembrska revolucionarka', kot so imenovali tiste, ki nikoli niso aktivno delovali v vzhodnonemški opoziciji** (Roll 2001/2009, 124). O tem, da ji veliko ljudi očita, da ni bila aktivistka in ni vložila niti najmanjšega delca svoje moči v opozicijsko delovanje, piše tudi Walter (2009, 304). Medtem, ko je bila večina aktivistov do leta 1989 izmučenih, je ona na nov političen oder stopila spočita, radovedna in brez 'selektivnega pogleda rutiniziranih aktivistov' (Walter 2009, 304). Glede tega ali je bila dejansko **sekretarka za politično propagando ali le za kulturo podmladka** obstajajo različni viri (Walter 2009, 304). Po padcu Berlinskega zidu decembra 1989 postane **članica nove vzhodnonemške politične stranke 'Demokratičen prelom'** (Mills 2008, 41; Resing 2009, 154), ki se februarja 1990 pridruži 'Zvezi za Nemčijo' (angl. *Alliance for Germany*) (Mills 2008, 41). Nekateri menijo, da se je dejansko združila s CDU (Roberts 2000/2009, 131). Drugi dve stranki v tej zvezi sta bili namreč še CDU in Nemška socialna unija (Roberts 2000/2009, 131). 'Zveza' je na prvih in edinih vzhodnonemških volitvah marca 1990 dobila večino sedežev (Mills 2008, 41). Marca 1990 je Merklova imenovana za **predstavnico za tisk (prve in zadnje) vzhodnonemške vlade** (Resing 2009, 8 in 22). Drugega oktobra 1990 postane članica Kohlove CDU in 3. oktobra 1990, po združitvi, postane **sodelavka zveznega informacijskega urada** (Resing 2009, 154). Decembra 1990 na prvih vsenemških volitvah dobi **poslanski mandat** (Resing 2009, 154). Helmut Kohl jo januarja 1991 imenuje za **ministrico za ženske in mladino** ter leta 1994 za **ministrico za okolje** (Resing 2009, 154; Bundeskanzlerin 2010a). Ko Kohl leta 1998 izgubi volitve in zaradi donacijskega škandala odstopi z mesta predsednika stranke, jo njegov naslednik Wolfgang Schäuble imenuje za **generalno sekretarko stranke CDU** (Resing 2009, 154). Leta 2000 odstopi Schäuble in Merklova postane **prva ženska voditeljica CDU**, kar je bila za prevladujočo moško, konservativno in katoliško stranko (ona ločena, neporočena, a v zvezi in brez otrok ter evangeličanka) zelo radikalna poteza. Leta 2002 hoče postati kandidatka Unije CDU/CSU za kanclerko, a ji namero prepreči notranjestrankarski 'moški klub', 'Andski pakt'. Le-ta podpre kandidaturu člana sestrške bavarske stranke CSU, Stoiberja. Sledi znani (in s strani Merklove skrivno izpeljan) zajtrk ter dogovor s Stoiberjem, ko mu Merklova kot predsednica stranke (brez vednosti Andskega pakta ali kogar koli drugega) sama ponudi kandidaturu z vso podporo ter v zameno, po končanih volitvah (ne glede na rezultat), želi mesto **predsednice frakcije Unije CDU/CSU v zvezni skupščini**. Po porazu Stoiberja se s svojim ožjim krogom začne pripravljati na nove volitve in kot predsednica parlamentarne frakcije Unije CDU/CSU ima v rokah obe najmočnejši vlogi za prevzem kanclerstva. Naslednje volitve so bile nepričakovano predčasne, kar ji je bilo v pomoč iz dveh vidikov, prvič zaradi nepripravljenosti drugih kandidatov, ki je niso utegnili izzvati in drugič zaradi dvomov znotraj stranke v njeno ne ravno 'navdušujočo' javno podobo (Roberts 2000/2009, 131).

(ne)zanimanju²⁰¹ za aktivno politiko v obdobju življenja v Vzhodni Nemčiji, nikakor ni naključje (Schumacher 2007, 10). Tudi **odločitev za stranko 'Demokratičen prelom'** (nem. *Demokratischer Aufbruch*),²⁰² ki je bila najprej gibanje vzhodnonemških cerkvenih voditeljev z namenom pridobivanja podpore za hitro združitev (Mills 2008, 41) in tako **najbolj evangeličanska in cerkvena med vsemi novimi strankami** (Resing 2009, 57), **ni bila naključna izbira**. Zato nekateri še vedno menijo, da jo je evangeličansko omrežje dobesedno izbralo (Resing 2009, 57).²⁰³ Nekateri člani omrežja so bili dobro poznani Kasnerjevim, torej Merklovi družini (Mills 2008, 41). Med njimi je bil tudi karizmatičen voditelj in predsednik prve ter zadnje vzhodnonemške vlade²⁰⁴ Lothar de Maizière²⁰⁵ (Mills 2008, 41; Resing 2009, 8). Ko je postal predsednik vlade, je Merklova sicer sama navezala stike z njim in med drugim neposredno izrazila zanimanje za delo v vladi²⁰⁶ (Mills 2008, 42), a on je poznal njeno družinsko ozadje (Resing 2009, 22). **Odločujoč dejavnik za 'prost' vstop v politiko je bilo tako dejstvo, da je pastorjeva hči. Vera je dejavnik moči v Nemčiji** (Resing 2009, 61). Dejstvo je, da je 'versko' v Nemčiji institucionalizirano in s položaji ter programi močno prepleteno (Resing 2009, 60). De Maizière je bil dolgo časa podpredsednik zveze evangeličanskih cerkva v Vzhodni Nemčiji in tako stalno v stiku z njenim očetom (Resing 2009, 22). **Dr. Angela Dorothea Merkel** zanj ni bila neznanka ali z njegovimi besedami: »V/edel sem kam spada« (De Maizière v Resing 2009, 22). Mills (2008, 41) meni, da je prvo politično vlogo le delno dobila zaradi družinskih vezi (evangeličanskega omrežja po Resingu) in je bila tudi na pravem mestu ob pravem času. Njene **prve in zelo bogate izkušnje na področju zunanje politike izhajajo iz vloge predstavnice za tisk vzhodnonemške vlade**. Tudi njeno prvo srečanje z bodočim mentorjem, Kohlom, ni bilo naključje. Neposredno je izrazila željo, da se želi z njim osebno srečati (Roll 2001/2009, 121).²⁰⁷ V nasprotju s splošnim prepričanjem, Merklova tudi ni bila njegova prva izbira za izpolnitev ženske in vzhodnonemške kvote. Kohl se je že odločil za drugo vzhodnonemško političarko, ko ga De Maizière prepriča, da je Merklova boljša izbira.

---

²⁰¹ Da je šlo pri njenem vstopu v politiko za močno željo in zanimanje, potrjuje sama (Schumacher 2007, 165): »P/o padcu Berlinskega zidu mi je bilo jasno, da hočem tri stvari, in sicer sedež v zvezni skupščini, hitro nemško enotnost in tržno gospodarstvo.«

²⁰² Na vprašanje, zakaj se je odločila za to stranko, odgovarja, da zato, ker ji je bilo všeč, da politična stališča niso bila tako trdna, da je šlo za 'tretjo pot', za pot med kapitalizmom in komunizmom (Resing 2009, 56).

²⁰³ **Ob tem bi lahko za njeno prvo vlado, oziroma njen ožji krog, dejali, da je v celoti protestantski.** Thomas de Maizière, vodja Urada zveznega kanclerja njene prve vlade, Wolfgang Schäuble kot notranji minister in Volker Kauder kot vodja parlamentarne frakcije Unije CDU/CSU **so vsi iz evangeličanskega kroga CDU.**

²⁰⁴ Mandat te vlade je verjetno še vedno edinstven z vidika znanstvenega proučevanja politike – v smislu, da je bila izvoljena za to, da 'uniči' samo sebe in se združi z Zahodno Nemčijo (Mills 2008, 42).

²⁰⁵ Je v sorodstvu s Thomasom de Maizièrom, o katerem bomo govorili v podpoglavju o ožjem krogu svetovalcev.

²⁰⁶ Samo v nekaj mesecih je tako iz popolnoma neznane in zelo zasebne osebnosti z vlogo predstavnice za tisk vzhodnonemške vlade postala nenadoma zelo javna osebnost (Mills 2008, 42). Tednik *Der Spiegel* jo je prvič omenil leta 1990 prav v tej vlogi (Resing 2009, 10).

²⁰⁷ Hans Geißler, ki je bil tudi član stranke 'Demokratičen prelom' in kasneje saški minister za socialne zadeve, jo je na večer združitve vzhodnonemškega krila CDU z zahodnim, 3. oktobra 1990, predstavil Kohlu (Roll 2001/2009, 121).

Tako Langguth, ki je v eni od svojih analiz zapisal, da je sposobna vladati dlje od svojega mentorja (2005/2008, 424), kot nekdanji akademik in ameriški državni sekretar Henry Kissinger trdita, da njen vzpon od fizičarke do kanclerke nikakor ni naključje (Köppel 2005). Po njeni zmagi je Kissinger (2005) zapisal, da ravno **njena osebnost vzbuja dodatno upanje in obetajoč dejavnik nove koalicije ter ocenil, da bo ključen dejavnik ocenjevanja njenih dejanj predvsem zunanja politika**. Kot voditeljica opozicije se je z njim večkrat srečala in ga prosila za nasvet (Uq/Dpa/Reuters 2007). V intervjuju za tednik *Der Spiegel* (Köppel 2005) je sam dejal, da Merklovo pozna že iz sredine devetdesetih let. Za njen hiter vzpon zagotovo velja **'pravilo odmaknjenosti'** in/ali **'nepripadnosti'**. Pri tem mislimo na njeno (ne)nenadno soočenje z zahodnim političnim sistemom in politično kulturo. Po mnenju vseh biografov je bila to največja prednost, saj je opazila stvari, ki jih politiki, socializirani v zahodnem sistemu, niso več in imela je željo ter voljo za spremembe. Namreč:

/b/olj ko je posameznik odmaknjen od borbe za moč, bolj verjetno je, da bo razumel njeno pravo naravo. Zato ni slučajno, da lahko tujci politiko neke dežele razumejo bolje od domačinov in strokovnjaki bolje od politikov razumejo, zakaj pri politiki sploh gre (Morgenthau 1995, 183).

Tudi Walter (2009, 293) meni, da je bila njena 'nepripadnost' stranki tista ključna izkoriščena priložnost, ki je bila odločilna za njen vzpon.²⁰⁸ Sicer je veljala za Kohlovo odkritje in je bila del 'ženske' in 'vzhodne' kvote, a ni nikoli pripadala njegovemu ožjemu krogu (Walter 2009, 294). Na ta način so ji s podcenjevanjem njenih sposobnosti podeljevali vloge, ki jih kot priznana tekunica ne bi nikoli dobila (Walter 2009, 295). 'Nepripadnost' krščansko-demokratske predsednice pokaže tudi njena biografija in sicer odraščanje v protestantski družini, vzhodnonemška izkušnja in osebno življenje, ki ne zrcali slike tradicionalnih družinskih vrednot stranke, ki jo vodi. Merklova tako **ni imela prav ničesar, kar je v strankarski demokraciji potrebno za osvojitve najvišje vloge** (Walter 2009, 295) in tudi **ni dosegla velikih volilnih zmag, a je kljub temu osvojila kanclerstvo** in CDU vodi dlje, kot je to uspelo Erhardu, Kiesingerju, Barzelu in Schäublu, ki naj bi vsi bili pomembne in močne osebnosti nemške politike (Walter 2009, 294). V stranki, ki se je na splošno vedla, kot da ve vse, je izstopala predvsem z željo po stalnem učenju (Walter 2009, 305) in danes **velja za njeno dosledno in tiho prenoviteljico** (Walter 2009, 307).²⁰⁹ **Kako ji je pravzaprav uspelo?** V 'njenem začetnem političnem desetletju'²¹⁰ se je naučila predvsem tega, da politično

²⁰⁸ Čeprav se na drugi strani pozablja, da bi brez neodgovornega ravnanja Kohla v zvezi z njegovim donatorskim škandalom, Angela Merkel težje postala prva ženska predsednica CDU. Kohlov krog ljudi je bil po omenjenem škandalu popolnoma diskreditiran in CDU je leta 2000 potrebovala nekoga, ki bi v novih okoliščinah in pod normalnimi pogoji stranko prenovil (Walter 2009, 294).

²⁰⁹ Birnbaum (2010) meni, da je v prvem desetletju njenega vodenja stranka CDU postala modernejša, bolj pragmatična in bolj odprta do zunanjega sveta. Na drugi strani so se znotraj stranke poglobile razkolne črte delovanja in je izgubila integralni dejavnik čvrstosti notranje pripadnosti, ki je bila značilna za Kohlova leta (Birnbaum 2010).

²¹⁰ Walter misli na obdobje po letu 2000, ko postane predsednica CDU. S to vlogo se je pravzaprav dejansko začela njena politična pot.

dolgotrajnost zagotavlja vloga 'prilagodljivega političnega moderatorja z neskončnim potrpljenjem' (Walter 2009, 306). Tako kot Kohl tudi ona odpira politične razprave, pusti, da se proces razvije in se odnosi moči izpostavijo pred njeno končno odločitvijo (Walter 2009, 306). To je eno od pravil izvajanja umetnosti politike moči, namreč, izogibanje nepotrebnemu tveganju in ohranjanje voditeljskega mesta (Walter 2009, 306). **Leto 2000 je bilo tudi sicer leto velikih družbenih sprememb in Angela Merkel je sodila mednje** (Walter 2009, 306).²¹¹ **Brandstallerjeva (2007) njen političen vzpon** in delovanje primerja z Royalovo in Clintonovo ter meni, da Merklovo od obeh loči to, da **njena želja po delovanju na področju političnega ne izvira iz feminizma,**²¹² **ki je bil notranji vzgibni dejavnik delovanja obeh omenjenih, temveč iz razočaranja nad neučinkovitostjo vzhodnonemškega sistema.** Kar seveda ne pomeni, da ni občutila in ni bila deležna napadov iz te smeri. Ko je Merklova prevzela vlogo predsednice stranke CDU, se je pravzaprav začel boj proti sistemu moških predhodnikov in posledični **sistemski nesposobnosti Nemčije, da sprejme žensko voditeljstvo** (Roll 2001/2009, 236). In **z vsako novo politično vlogo** je takoj energično uveljavila osebno-politične znake, kar ji ni prineslo veliko prijateljev, temveč predvsem **strahospoštovanje vseh** (Langguth 2009, 398). Izredno eleganten prikaz moči,²¹³ ki je povzročil nekaj trenutkov popolne tišine v zvezni skupščini, je bil njen odgovor na Stoiberjevo vztrajno, nejasno negodovanje in oporekanje 'smernicam delovanja' zveznega kanclerja (Schumacher 2009, 239). Na vztrajanje poslancev, da Stoiber pove, kaj dejansko misli, se je

---

²¹¹ Stevensova omenja **pet glavnih načinov** (s posameznimi primeri) **pridobitve ključnih vladnih mest, vključno s 'prevladujočo vlogo odločanja', s strani žensk** (Apfelbaum in Hadley 1986 v Stevens 2007, 123–30): **(a)** karizma; **(b)** dedovanje; **(c)** dosežek strokovnega ugleda; **(č)** izbor znotraj elite; **(d)** odlike in zasluge glede na oblikovane kriterije. Ob tem omenja še dejavnik tekmovalnega ocenjevanja odlik in zaslug, saj se nekatere politične vloge zapolnijo le z volilnim (tudi notranjstrankarskim) procesom (Stevens 2007, 129). **Znotrajstrankarski volilni proces je do vodstva stranke pomagal tako Thatcherjevi kot Merklovi** (Stevens 2007, 129).

²¹² Kljub temu, in mogoče ravno zaradi tega, je Merklova tudi na tem področju Nemčiji prinesla velike spremembe in omogočila oblikovanje drugačne podobe ženske v Nemčiji (Resing 2009, 66). Ko je leta 2000 postala predsednica stranke, je na vprašanje, če bo zdaj CDU namesto patriarhata postala matriarhat, odgovorila (Roll 2001/2009, 177): **»/CDU je super stranka in ženske smo tudi ljudje. Ne, CDU ne bo postala matriarhat. Nahajamo se le na poti iz 20. v 21. stoletje.«** Vse od prevzema vodstva stranke (po Erhardu in Schäublu tretja evangeličanka na čelu CDU) se govori o 'Merkel učinku' (nem. *Merkel Effekt*) (Brandstaller 2007, 11). A ne samo zato, ker je Nemčija dobila žensko kanclerko temveč, ker se je v nemški družbi naenkrat pojavila nova podoba ženske, podoba močne ženske (Alice Schwarzer v Gorris, Voigt in Stiekel 2006).

²¹³ V nasprotju z nenadzorovanim prikazom moči takrat še kanclerja Schröderja (Heckel 2009, 132). Za tem stoji zelo zanimiva igra naključja. Na že omenjeni televizijski dvoboju sta po naključju oba hkrati prispela pred vrata televizijske hiše in eden od uslužbencev povsem nedolžno Merklovo pozdravi z gospo kanclerko (Heckel 2009, 131), kar je seveda še delujočega (in z mislimi pri ponovni zmagi) kanclerja močno razjezilo. Med oddajo tako izreče stavek, s katerim dokončno izgubi volitve (Heckel 2009, 131): **»N/ikoli ne boste kanclerka.«** Način, kako ji je javno odrekel pravico do kanclerstva nove velike koalicije, in to kljub temu, da je njena stran dobila za malenkost več glasov, je bil začetek njegovega konca. In medtem, ko je moški del ekipe vztrajno slavil zmago je bila edina, ki je v tem trenutku vedela kaj takšna izjava pomeni, njegova žena Doris, sicer strokovnjakinja za medije (Heckel 2009, 131). O tem dogodku od vseh uporabljenih biografov piše le Hecklova, ki omenja tudi, da je Merklova mama, do tega trenutka članica Schröderjeve SPD, že naslednji dan izstopila iz stranke (Heckel 2009, 131). Sam je svoj izbruh šest let po dogodku opredelil in/ali opravičil z 'dejanjem zadnje bitke' (nem. *die letzte Schlacht*) (Cp/dpa 2011). In hkrati priznal, da zaradi dejansko dobrega rezultata SPD, ki je vseskozi pridobivala volilne glasove in zmanjševala oddaljenost od CDU, ni razmišljal pravilno, ko je v zadnjih večernih urah še vedno pričakoval spremembo končnega rezultata v prid SPD (Cp/dpa 2011).

oglasila ona (Merkel v Schumacher 2009, 239): **»/G/lede smernic delovanja, seveda, zapisane so v ustavi. In ustava velja tudi, ko je kancler ženska.«**

Današnji zunanji minister Westerwelle je pred leti dejal (Roll 2001/2009, 203), **»/d/a v sebi nosi veliko 'moč uveljavljanja' (nem. *Durchsetzungskraft*), da natančno ve, kaj zmore, da si je na jasnem s seboj in vsemi notranjimi napetostmi javnega življenja, da ima svojo držo, moč in predvsem 'zavest o svoji moči' (nem. *Machtbewusstsein*)«**. Pri Merklovi gre tako predvsem za 'čisto politiko', za 'delovanje', za 'spreminjanje sistema', pri čemer njena želja po preprostem 'političnem delovanju' ne pomeni delovanja brez odgovornosti, ali z njenimi besedami (Heckel 2009, 173): **»/Č/istega akcionizma pri meni ne bo«** (nem. *»/P/uren Aktionismus wird es mit mir nicht geben«*). Politika ji pomeni reševanje problemov (Schumacher 2007, 27), predstavo celote in v tem okviru vsakdanje ravnanje (Heckel 2009, 251). Pri tem uporablja **tri temeljne politične kreposti**, ki po Resingu (2009, 146–48) razkrivajo njen *modus operandi*: **(a)** Ob imenovanju za kandidatko stranke CDU za kanclerko izrazi željo **'služiti'** (nem. *dienen*) Nemčiji, kar je bil nenavadno čustven stavek za nemški politični diskurz (in za kanclerko kateri očitajo čustveno hladnost). To seveda ne pomeni, da je njena volja po moči manjša od predhodnikov, le izraža jo na drugačen način. Izraža jo s samoumevnostjo utemeljeno na njenem prepričanju: **»/S/lužiti ljudem in Nemčiji - za to gre«** (Resing 2009, 147). **(b) 'Ponižnost'** (nem. *Demut*) v smislu izkazovanja spoštovanja do drugih je njen najljubši pojem in beseda. Kar se lepo izrazi glede njenega odnosa kot predsednice CDU in Unije CDU/CSU do nemške katoliške cerkve (Merkel v Resing 2009, 148): **»/C/DU ne more in noče opravljati nalog cerkve. Lahko se zavzame le za razumevanje politike v smislu, da se vse, kar stranke in parlament delajo, zgodi v ponižnosti do Boga.«** Sicer se nam zdi, da omenjeni pojem pri soočanjih z drugimi kulturami (občasno) ne uporablja v celotnem obsegu pomena. **(c)** In tretja krepost je **'razdalja'** (Resing 2009, 148) oziroma **zavedanje pomena razdalje kot odnosa v političnem prostoru: »/R/azumsko reševanje problemov s ponižnostjo in razdaljo je vsebina politike. In ne bližina oseb z njihovimi cilji in željami«** (Merkel v Resing 2009, 148). Resing (2009, 147) dodaja, da to ne izključuje želje po moči in odnosov preračunljivosti, a v tem prepozna prusko-protestantsko držo, ki osebo podreja dejanjem, skozi katera na koncu ta tudi zasije. **Pri tem gre tudi za razdaljo do sebe kot politične voditeljice** in s tem za **spособnost vzpostavljanja razdalje in opazovanje sebe kot le enega izmed številnih akterjev** (Schumacher 2007, 102). **Ta zadnja krepost** izvira iz njenega globokega nezaupanja do sveta in ji daje občutek varnosti (Resing 2009, 149). Menimo, da je **lahko najpomembnejši dejavnik analize njene (politične) osebnosti**. Pazljivost, relativizacija, nevpadljivost, predvsem pa minimalizacija tveganj je bila tehnika preživetja v vzhodnonemški državi in med njenim izvornim domom ter trenutnim centrom moči njenega urada v bistvu ni razlike; znotraj se lahko govori vse, zunaj prav nič (Resing 2009, 149). Že

od otroštva ima občutek, da živi v javnem prostoru, katerega je potrebno obvladovati in v katerem nikoli ne moreš biti to, kar si (Resing 2009, 250).

Biografije, predvsem njihove različne izhodiščne točke, predstavljajo zelo zanimivo branje in besedila smo brali tudi s pomislekom na Schäublovo izjavo, da se pri opisovanju njenega političnega delovanja pretirava z njeno vzhodnonemško izkušnjo.²¹⁴ In medtem ko Resing (2009) vse njeno (politično) delovanje vidi v družinsko-protestantskem izvoru, je Schumacherju (2007) ključno njeno naravoslovno razmišljanje. Ne poudarjata njene vzhodnonemške preteklosti. Rollova (2001/2009, 105) govori o pomenu sovplivanja tako naravoslovno-analitičnega mišljenja kot trdne krščansko-vrednotne podlage za njeno osnovno politično delovanje in ravno tako izrecno ne poudarja Merklove vzhodnonemške preteklosti. Tudi Langguth meni (2009, 341), da je najbolj pomemben del njene biografije prav socializacija v evangeličansko-intelektualnem domu in 'kulturni sredini župnišča' (nem. *das kulturelle Milieu eines Pfarrhauses*), v njenem primeru 'domačega župnišča', in ne njena vzhodnonemška izkušnja.²¹⁵ Nihče torej ne pripisuje odločujočega pomena njeni vzhodnonemški izkušnji. Pri tem je potrebno paziti na pomembno razliko, ki nam razloži ne le njen odnos in delovanje do jedra CDU temveč do politike nasploh, namreč odrasla je v **etično-krščanski družini** in ne v klasični **krščansko-demokratski sredini** (Langguth 2009, 354).²¹⁶ Ob očetu, vplivni in močni osebnosti evangeličanske cerkve, je bilo **pridobivanje ostre racionalnosti** (logično razmišljanje in argumentacija kot protistrup propagandi in partijskim lažem) **del odraščanja in vzgoje v evangeličanski družini**. Resing (2009, 34) je prepričan, da je ta vpliv njeno osebnost zaznamoval močneje kot odraščanje v vzhodnonemškem sistemu in tudi sama meni, da je to najpomembnejša značilnost njenega otroštva. Resing (2009, 34) tako poudarja, da tisti, ki jo najprej opišejo kot naravoslovko, nimajo povsem prav; zdravorazumskega ter strukturiranega delovanja se je najprej naučila doma, saj se je logično razmišljanje v evangeličanskih župniščih Vzhodne Nemčije (prostori nedržavnega izobraževanja s težiščem k hitremu in racionalnemu razmišljanju) kot najboljše varstvo proti ideologiji celo zelo spodbujalo.

Prve medijske analize srečanja z Dalajlamo so bile povsem osredotočene na odnos med njeno vzhodnonemško izkušnjo in posledičnim odnosom do človekovih pravic. Da opazovalci pomen **vzhodnonemškega ozadja** pri njenem delovanju v vlogi kanclerke precenjujejo, lahko izpeljemo

---

²¹⁴ V nalogi poudarjamo njeno **vzhodnonemško izkušnjo, ozadje in/ali preteklost** ter **ne govorimo o poreklu**, kot pišejo nekateri. Njeno dejansko družinsko poreklo je namreč zahodnonemško.

²¹⁵ Namreč vsaka takšna družina je bila politična že s tem, ko se je morala ograditi od ter predvsem opredeliti do ateistične države in tako so ti domovi zelo resno gojili nemško-nemško kulturno raven (Langguth 2009, 341). Tako, da je bila v svojem srcu in duhu Angela Merkel že od zgodnjega otroštva vsenemško usmerjena (Langguth 2009, 341) in na osnovi tega lahko razumemo njeno željo po pripadnosti prvemu sklicu vsenemškega parlamenta.

²¹⁶ Tudi zato so bili vsi močno presenečeni nad njeno odločitev za CDU in kasneje nad njenim celostnim političnim razvojem (Langguth 2009, 354).

tudi iz njenega 'pogleda na človeka' (nem. *Menschensbild*).²¹⁷ Le-ta je, predvsem in kljub nasprotujočim si trditvam o pomenu vpliva njene 'slabe' vzhodnonemške izkušnje na današnje delovanje, zelo optimističen. Evangeličanska župnišča Vzhodne Nemčije so bila v ateistični državi vsekakor nekaj posebnega in kljub neugodnim okoliščinam je bila politika vedno velik del življenja (Langguth 2009, 446). Njeno temeljno ozadje odraščanja je tako v prvi vrsti predstavljala močna intelektualna družinska sredina (Langguth 2009, 446).²¹⁸ In težko je reči, da je dejansko spoznala 'pravo nesvobodo'. Kar potrdijo tudi njene besede (Langguth 2005), da »/j/e bilo življenje v okolju neprijaznem do cerkve precej bolj pozitivno kot obratno.« To, da večina ljudi njeno zanimanje za človekove pravice povezuje z njeno vzhodnonemško izkušnjo, lahko izhaja iz njene izjave, da je bilo v njeni otroški duši prisotno hrepenenje po zahodnih vrednotah (Schumacher 2007, 161), da je izkušnja z vzhodnonemškim sistemom oseben razlog, zakaj ji je ta tema pri srcu ter da je bila Vzhodna Nemčija v primerjavi s tem, kar se dogaja danes, relativno neškodljiva (Resing 2009, 119). Toda z zadnjim delom stavka sama potrjuje sledečo Schäubleovo izjavo. **Wolfgang Schäuble, starosta nemške politike, je namreč tisti, ki povsem suvereno trdi, da se njena vzhodnonemška izkušnja oziroma vpliv le-te na njene odločitve močno precenjuje** (Mishra 2005). Ker gre pri njem za osebo, ki Merklovo zelo dobro pozna, saj jo na njeni politični poti spremlja vse od njenih začetkov²¹⁹ in nekoga, ki se je kljub nesoglasjem profesionalno odločil za sodelovanje v njeni vladi (tako prvi kot zdajšnji), v to trditev ne bomo dvomili. Ta izjava dodatno potrjuje naše opazovanje empiričnega primera. Schäuble še danes meni, ne glede na njuna pretekla nesoglasja, da je bil predlog Angele Merkel za generalno sekretarko CDU ena njegovih najboljših življenjskih odločitev (Langguth 2005/2008, 199). Ko je Merklova postala kanclerka, je bil Schäuble kot **namestnik predsednice zvezne frakcije Unije CDU/CSU zadolžen za zunanjo politiko** in v tej vlogi je takrat dejal, da je **vpliv otroštva in mladosti na oblikovanje njene politične osebnosti 'razločno precenjen'** (nem. *deutlich überschätzt*) in da so se **njena osnovna prepričanja oblikovala po**

---

²¹⁷ Predvsem, če primerjamo njeno celotno življenjsko izkušnjo ter omenjeni pogled z izkušnjo in pogledom na človeka prvega povojnega nemškega kanclerja. Adenauerjev pogled na človeka je bil zaradi izkušenj tako z Weimarsko republiko kot z grozotami obeh svetovnih vojn zelo pesimističen (Niclauß 1988, 60). Neposredna časovna bližina vojnih grozot je dodatno vplivala na njegovo delovanje v vlogi kanclerja in na zunanjepolitično delovanje (Niclauß 1988, 60). Carlo Schmidt, ki je sodeloval pri oblikovanju nemške zvezne ustave, je v svojih spominih zapisal, kako mu je septembra 1984 Adenauer dejal, da ju ne razlikuje samo starost, ampak tudi odnos do vere v ljudi (Niclauß 1988, 60): »/V/i verjamete v ljudi, jaz v njih ne verjamem in nikoli nisem« (nem. *»Sie glauben an den Menschen, ich glaube nicht an den Menschen und habe nie an den Menschen geglaubt«*).

²¹⁸ V župnišču njenega očeta so bile doma najrazličnejše intelektualne razprave, od socializma s človeškim temeljem, katoliških razprav o osvoboditvenih teologijah Latinske Amerike do različnih cerkveno-političnih vprašanj Nemčije in njene zgodovine (Langguth 2009, 446). Temelj njenega odraščanja so bile predvsem korenine močnega evangelizma in pruskega, kulturno-protestantskega okolja (Resing 2009, 21). **Vzhodnonemški sistem je bil zanjo le prva izkušnja z neprijetnim zunanjim okoljem, s katerim se je naučila (so)delovati.**

²¹⁹ Wolfgang Schäuble je tisti, ki je 30. marca 1990 v vlogi notranjega ministra Zahodne Nemčije podpisal združitevno pogodbo (Mills 2008, 43). Njegov sopodpisnik, kot glavni pogajalec Vzhodne Nemčije, je bil Krause (Mills 2008, 43). Krause je bil tisti, ki je Merklovi na njeni politični poti najprej pomagal, in sicer s tem, da je (v drugem poskusu) dobila mandat poslanke prvega sklica vsenemškega parlamenta. Prvi rezultati lokalnih volitev so pokazali, da ni uspela dobiti mandata, a so bili razveljavljeni zaradi tehnične napake.

njenem vstopu v aktivno politiko (Mishra 2005). Od leta 1990 tudi sama venomer omenja, da je političarka vseh Nemcev in je zelo odločno proti temu, da bi se njeno delovanje označevalo z omejeno regionalnostjo (Mishra 2005).

Različne ocene, ki so namen njenega (zunanjepolitičnega) vedenjskega vzorca do Kitajske in odločitev o sprejemu Dalajlame iskale v njeni (čustveni) vzhodnonemški preteklosti, torej, da odločitev zrcali dejstvo, da »/j/e otrok diktature (Kjurbeweit 2009, 37), da »/j/e otrok sovjetske orbite in štirih desetletij odraščanja v Vzhodni Nemčiji in zato njene zunanjepolitične odločitve izražajo njena najgloblja notranja prepričanja« (Vinocur 2006), da »/j/e vzgojena kot evangeličanka v komunistični Vzhodni Nemčiji in je nekdo, ki ve, kako je živeti v družbi z omejeno svobodo in tako na njeno stališče do človekovih pravic vpliva njena preteklost« (Dempsey 2007d), da »/j/e njeno odraščanje v Vzhodni Nemčiji odločilno vplivalo na to, da so človekove pravice postale središče njene zunanje politike« (Dempsey 2007c), da »/j/e Merklova politika v odnosu do avtoritarnih držav zaradi vzhodnonemškega ozadja preveč čustvena« (Beste in drugi 2007), da »/j/e Merklova preveč čustvena in s tem njena preteklost vpliva na zunanjo politiko ter da je težko razmišljati o energetske politiki, osnovani na vrednotah« (Dempsey 2007č), da »/i/ma 'napačne poglede nekoga iz Vzhodne Nemčije' (nem. *Fehlsichten einer Ostdeutschen*) in 'da je tista z vzhodnonemško moralo' (nem. *die mit ihrer ostdeutschen Moral*), s katero se ne da prodajati avtomobilov in dobiti plina« (Hoidn-Borchers in drugi 2007), da »/n/i pametno, da se mednarodno politiko vodi na osnovi velike čustvenosti« (angl. *»/h/ardly clever to let international politics be run from a basis of 'great emotionality'«*) (Vinocur 2007), da »/i/ma nekdanja vzhodnonemška državljanka napačno predstavo o Kitajski«²²⁰ (Lorenz 2007b), tako **pri analizi te zunanjepolitične odločitve ne vzdržijo.**

Tisti (in edini), ki je njeno zunanjepolitično delovanje javno ovrednotil z dejavnikom čustvenosti je nekdanji kancler Schröder (Beste in drugi 2007a in 2007b; Dempsey 2007č; Vinocur 2007). Meseca novembra 2007, tako doma kot med obiskom Pekinga, je srečanje označil za 'napako', ki je užalila čustva Kitajcev (Löh/ddp 2007; Löh/AFP 2007) in kasneje izjavo podkrepil s kritiko, da Merklova vodi '**čustveno zunanjo politiko**' (nem. *emotionale Außenpolitik*) oziroma, **da si v zunanji politiki dovoli, da jo vodi čustvenost, ki temelji na njenih vzhodnonemških izkušnjah** (Jba/ddp 2007). Schröder ji je s to potezo zelo spretno želel odvzeti njej lastno zgodbo, torej pomen 'velike osebne zgodbe' vsakega politika (Kjurbeweit 2009, 47). Bil je prvi, ki je javno nakazal, da je njen trši nastop do Kitajske lahko utemeljen na osebni izkušnji trpljenja pod podobnim režimom in to navrgel kot očitek, da iz sovraštva do enostrankarskega sistema vladanja ne more voditi razumne zunanje politike (Kjurbeweit 2009, 47). Generalni sekretar CDU Pofalla je njegove izjave označil za »/s/taromodno razmišljanje in strašljivo razumevanje politike človekovih pravic« (nem. *»/a/ltes*

²²⁰ Gre za oceno nekaterih (neimenovanih) kitajskih uradnikov (Lorenz 2007b).

Denken und ein erschreckendes Verständnis von Menschenrechtspolitik) (Löh/AFP 2007). CDU strokovnjak za zunanje zadeve (Löh/AFP 2007) in govorec parlamentarne frakcije Unije CDU/CSU (Jba/ddp 2007), Eckart von Klaeden, je v imenu vodstva CDU dejal (Jba/ddp 2007; Löh/AFP 2007), da so močno razočarani nad izjavami vodilnih SPD politikov, saj potrjujejo pravilnost dejanj kitajske vlade. Hkrati je bil ogorčen nad dejanjem nekdanjega kanclerja, saj obstaja nezapisano pravilo, da se v tujini ne izraža javnih kritik glede delovanja trenutne kanclerke/kanclerja (Löh/AFP 2007). Steinmeier se je za tednik *Der Spiegel* izognil neposredni kritiki izjavam nekdanjega kanclerja in dodal, da nima razloga, da bi se od njih oddaljil, a kljub temu izrazil nestrinjanje z mnenjem, da naj bi jo pri odločitvi vodila čustvena politika (Beste in drugi 2007a). Kritiko nekdanjega zveznega kanclerja lahko opišemo s »/p/revelikim poudarjanjem idiosinkratičnih osebnostnih značilnosti voditeljice/voditelja na škodo njenih/njegovih strateških zasnov« (Kissinger 2011), kar naj bi izhajalo iz »/s/ovraštva (oz. negativnega vrednotenja, nesimpatije) do (oz. dotične) osebnosti« (Kissinger 2011).²²¹ V tem primeru to nesimpatijo lahko z gotovostjo potrdimo. Glede prisotnosti čustev v politiki je kanclerka sama dejala (Merkel v Heckel 2009, 250–51): »/Č/e v politiki na prvo mesto postavite čustva, svojega dela ne morete opravljati. Enostavno zato, ker odločitve, sprejete na osnovi čustvenih odzivov, niso odgovorne.« In na očitke nekdanjega kanclerja Schröderja glede njenega 'vzhodnonemškega porekla' je odgovorila (Hoidn-Borchers in drugi 2007):

/G/lede njegovih izjav si vsak lahko oblikuje svoje mnenje. **Iz moje biografije črпам moč in mislim, da je bilo tako pri vseh mojih predhodnikih.** Poleg tega sem se v mojem življenju naučila, da spremembe lahko pomenijo nekaj dobrega. In tako s svojo biografijo, s prvimi petintridesetimi leti v Vzhodni Nemčiji in vsemi preostalimi v nemški enotnosti, dajem svoj lasten prispevek k tej deželi.

Schumacher (2007, 107) glede njene osebnosti omenja **prevlado 'fizike moči'** nad 'politiko moči' in sicer s poudarkom na **namerni nejasnosti in preračunljivih presenečenjih**. Pri sprejemanju občutljivih odločitev deluje predvsem kot **racionalna strateginja** (Schumacher 2007, 108). Mogoče njeno osebnost z **mirnim obvladovanjem, preišljenim odzivanjem, razumskim in pragmatičnim vladanjem ter načelnim zunanjepolitičnim delovanjem** vseeno najbolj opredelijo posamično izbrane lastnosti (Heckel 2009, 234–37), in sicer: **(a)** da je kot kanclerka ostala zelo prisebna, je preprosto srečna s tem, kar počne, ter ima za politika redek dar, da se zna postaviti ob stran in se vprašati, kaj pravzaprav počne; **(b)** da so jo vedno navduševale stvari, ki jih ni zmogla; **(c)** da so ji ovire na poti pomagale do vsega znanja in jo naredile močnejšo;²²² **(č)** da

²²¹ Kissinger je **možnost prevelikega poudarjanja osebnostnih značilnosti voditelja na škodo njegovih strateških zasnov** pri samem ocenjevanju voditeljev uporabil pri oceni zadnje knjige o Ottu von Bismarcku.

²²² Ko je januarja 1990 leta s komaj 36. leti postala ministrica, ni vedela prav ničesar, niti kako deluje samo ministrstvo niti kako se pripravi zakon (Merkel v Heckel 2009, 234 in 240). Toda več, kot je dosegla, toliko bolj je naraščalo **zaupanje v lastne moči**, ki ga je dopolnila z **globokim občutkom za šibkosti in moči drugih**. Vse skupaj ji omogoča

ničesar ne stori brez temeljitega razmisleka, ki je zanjo pravi proces urejanja misli, premetavanja 'molekul'²²³ na vse strani s posledično končno odločitvijo, ki potem tudi neizpodbitno velja ter ji omogoči notranji mir ali z njenimi besedami: **»Pravi čas je za odločanje ključen, a je nekaj, kar ne moreš načrtovati. To moraš čutiti. In ne smeš vedno popustiti pritiskom. Odločitve sprejem le, ko so popolnoma preiščene«** (Heckel 2009, 251); za nekatere je to vrlo, za druge dolgočasno, a za državo predvsem blagodejno, saj pomeni zaupanje v kriznih časih; **(d)** da ima preprosto rada zunanjo politiko, mogoče tudi zato, ker je težje doseči zunanjepolitične uspehe – številne neznanke, zahtevni medsebojni odnosi, najrazličnejši osebni značaji, vse te koščke sestavljanke sestaviti v veliko sliko in mogoče tudi kaj izboljšati, ji je v veliko veselje (Heckel 2009, 103). Ima izredno **močno voljo, da odločitve kljub oviram tudi izpelje** (Langguth 2005/2008, 194), kar je lahko temeljita doslednost ali trma (Heckel 2009, 78) ali z drugimi besedami: **»/m/ed vsemi lastnostmi naj bi jo najbolj odlikovale pripravljenost in želja po dogovarjanju, odprtost in neomajna volja«** (Lagarde v Afp/dpa/Reuets/dapd/hü 2011). Nekdanji državni sekretar zunanjega ministrstva, Hoyer (FDP), se spominja, da se je kot ministrica na zasedanjih kabineta večkrat zoperstavila celo nekdanjemu kanclerju Kohlu ter **»/d/a je vedno razmišljala s svojo glavo«** (nem. *»/S/ie hatte ihren eigenen Kopf«*) (Langguth 2005/2008, 198).

Menimo, da obstaja **pet ključnih silnic** oziroma **idiosinkratičnih osebnostnih lastnosti delovanja Merklovega notranjega sistema**, ki nam pomagajo odgovoriti na zastavljeno vprašanje. Začnimo s silnico njenega notranjega delovanja, ki je **z vidika racionalnega znanstvenega proučevanja zanemarljiv, a s psihološko-kognitivnega in sociološkega vidika, kot to počne naša naloga, zelo pomemben dejavnik**. Gre za dejavnik **podcenjevanja njenih sposobnosti**,²²⁴ ki je bil skozi njeno celotno obdobje političnega dozorevanja in vzpenjanja, očitna in močna spodbuda. To omenjajo prav vsa uporabljena biografska dela. **Naslednja pomembna silnica delovanja njenega notranjega sistema in osebna lastnost** kanclerke, za katero Resing meni (2009, 13), da je bolj pruska protestantka kot Nemka iz nekdanje Vzhodne Nemčije in bolj župnikova hči kot fizičarka, ki delno (a ne v nezanemarljivem pomenu) odgovori na naše vprašanje ter glede katere se strinjamo z Resingom (2009, 133), da je to lastnost, katero se pri ocenjevanju kanclerke rado prezre, je (tudi z besedami njenega, sicer neimenovanega, tesnega sodelavca) to, da je **»/z/ veseljem nekonvencionalna«** (nem. *»/m/it Freude unkonventionell«*) (Resing 2009, 14). S tem velikim

---

zelo **natančno analizo razmerij moči in vodi njene odzive** (Heckel 2009, 234 in 240). Le-ti so **zelo redko neposredni**, le takrat, ko res ni mogoče drugače, kot pred leti s člankom v dnevniku *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, ki je obračunal s Kohlovo donacijsko afero (**in verjetno rešil stranko**) ali ko se po slabem volilnem rezultatu leta 2005 da ponovno potrditi za predsednico frakcije Unije CDU/CSU v zvezni skupščini (**in postane kanclerka**) (Heckel 2009, 234 in 240). **Ti odzivi so izraz poguma in so bili dejansko tvegana početja.**

²²³ Merklova sama za razlago svojega načina razmišljanja omenja Brownovo šolo premikanja molekul (Schumacher 2007, 105). V zaprtem prostoru, kot je politika, naj bi se molekule divje in nenadzorovano zaletavale ena v drugo in tako nekako naj bi na politiko gledala ona, s tem, da sama želi biti tista, ki molekule potiska v različne smeri (Schumacher 2007, 105).

²²⁴ Ne nazadnje naj bi leta 1991 kot ministrica le izpolnjevala dvojno kvoto, vzhodnonemško in žensko.

veseljem do nekonvencionalnih stvari rada podira meje in ljudi vedno znova preseneča (Resing 2009, 14).²²⁵ Kot je dejala sama (Merkel v Resing 2009, 45), sta jo 'vera in/ali prepričanje' (nem. *der Glaube*)²²⁶ v času življenja v vzhodnonemškem sistemu naučila predvsem tega, da je lahko pravilno tudi, če plavaš proti toku: **»/V/ tistem času sem se le z mojim prepričanjem in vero naučila, da je v redu drugače razmišljati in drugače odločati. To mi pomaga še danes, ko so vsi do vsega ravnodušni, a ne bi smeli biti«** (Resing 2009, 144).

Sledi njena **naklonjenost do 'odprtih soočenj'** (Denkler 2008), kar z nenadnim 'odprtim soočenjem' s Kitajsko (in to do vseh udeležencev tega dejanja) potrjuje tudi naša analiza. Omenili smo tudi izogibanje nepotrebnemu tveganju kot del njenega načina delovanja, ki v primeru srečanja z Dalajlamo ne velja. Odločitev za tveganje je bila tukaj zavestna. Tudi Rollova meni (2001/2009, 370), da je tisto ključno glede njenih prvih nastopov v areni svetovne politike prav **jasno načenanje težkih tem**. Kjurbeweit se temu mnenju pridružuje (2009, 102), da se pač nekdo, ki si pri ruskemu avtokratu, pri Američanih in Kitajcih upa suvereno zagovarjati človekove pravice, ne boji (tveganj).²²⁷ Največja krepost njenega odnosa do politike je v **stalnem preverjanju lastnih**

---

²²⁵ Primer v okviru njene vloge kot predsednice stranke je z njene strani (ob praznovanju njenega 50. rojstnega dneva) organizirano predavanje nemškega znanstvenika Wolfa Singerja, z naslovom 'Možgani kot primer organizacije zapletenih sistemov' (Schumacher 2007, 94). Govoril je o omejitvah človekovega razmišljanja, da se mora izvajati 'politiko malih korakov', da je naš sistem preveč zapleten in ga moramo upravljati na preprost način in to v politiki pomeni tisto, kar velja za življenje nasploh, da se v pravem trenutku naredi prava stvar, da je okvir delovanja prilagodljivost in ne ideologija (Schumacher 2007, 94). Singer svoja naravoslovna spoznanja prenaša na družbene sisteme, kot sta politika in gospodarstvo in meni, da sta vera in Cerkev sistema, ki se sesedata sama v sebi (Resing 2009, 131). Ena njegovih najbolj izzivalnih tez je teza o **iluziji svobodne volje**, torej, da namesto nas odločajo možganski mehanizmi in moramo zato prenehati govoriti o svobodi, temveč le o zavestnih in nezavestnih procesih, ki nas vodijo (Resing 2009, 132). Njegovo predavanje je bila zanimiva izbira tudi z vidika nje same, saj je temeljna politična zasnova kanclerke ravno svoboda. Merklova na to odgovorja, da jo moderno proučevanje delovanja možganov zelo zanima, ampak razpravo o svobodni volji prepušča filozofom (Resing 2009, 136). Po (in o) njegovem predavanju konservativno jedro CDU izjavi, da je to začetek konca stranke CDU (Resing 2009, 132).

²²⁶ Njen odnos do vere bi lahko izrazili z naslednjim citatom: **»Č/lovek še ne postane veren z odraščanjem v župnikovi hiši. /.../ /v/esela sem, da sta nam starša tukaj pustila svobodo«** (Resing 2009, 124). **»V/erjetno moje prepričanje ni ravno popolno. Imam navado, da sem v dobrih dneh bolj verna kot v slabih. /.../ /M/olim vsak dan, za zdravje in moč, ostalo moram narediti sama, /.../ /v/erjamem v to, da je naš svet omejen in tisto nekaj, kar je nad njim, bodisi Bog bodisi velika sila, je tisto, kar ga dela znosnega (Resing 2009, 125). »Čeprav sem fizičarka, v cerkvi ne iščem racionalno, temveč čustveno, rada pojem /.../, cerkev je prostor, ki umiri, razbremeni /.../, v bistvu je olajšanje, da človek lahko greši in mu je odpuščeno«** (Resing 2009, 126). **»Bolj sem popustljiva do sebe in drugih, omogoča mi, da se pod odgovornostjo ne zlomim, če bi bila ateist, bi težko nosila odgovornost, tako da je vera pravzaprav olajšanje«** (Resing 2009, 60).

²²⁷ **In ko v mislih združimo ves ta notranji sistem delovanja, ni težko razumeti, od kje vsa ta 'odprta soočenja'.** Notranjepolitičnih je bilo kar precej in smo jih že omenili. 'Odprta soočenja' z drugimi vodilnimi svetovnimi politiki, ko se v času krize zoperstavi tudi Sarkoziju (in kasneje Obami) (Heckel 2009, 234 in 240) ali na primer s kitajskim vodstvom in pred tem s Putinom, ji niso tuja. Mnogim nemškimi novinarjem je najbolj zanimivo opazovati ravno diskurz s Putinom, ko si marsikdo srčno želi izvedeti, kaj se dejansko 'izgovori', ker ne samo, da se vedno pogovarjata v ruščini, Merklova zna tudi mojstrsko obvladovati mimiko svojega obraza (Heckel 2009, 159). **Uradno srečanje z Dalajlamo je bilo prav tako predvsem drzno dejanje. Ker je ravnala proti nasvetom svetovalcem, je vedela, kako močan bo odziv kitajske strani.** Snojeva (2011) v svojem poljudnem članku povzema ugotovitve magistrske naloge Middelhoff-a, ki sicer pravilno potrdi močno tradicijo psiholoških analiz političnih voditeljev v ZDA, a se ne moremo strinjati s tistim delom ocene Merklove, da ne mara odprtih soočenj. To ne nazadnje tudi ni ocena nemških biografov. In njena dejanja govorijo sama po sebi. **Ravno tako se naloga ne strinja z zelo posplošeno oceno nemške voditeljice v nedavno javno objavljenih dokumentih ameriškega veleposlaništva v Berlinu, da si ne upa tvegati in nima vizij** (Friedmann in drugi 2010). Menimo, da njen celoten političen vzpon v prvi vrsti predstavljajo zavestna tveganja. V njenem psihološkem profilu tako piše, da je **»/m/etodična, racionalna in pragmatična. /.../ /P/od pritiskom deluje z**

stališč, torej ne potrjevanje, temveč stalno prerekanje s samim seboj, z nasprotnimi argumenti, ki so seveda lahko tudi neprijetni in boleči, a zato zelo izostrijo misli in duha (Resing 2009, 144). Naklonjenost do **dejavnika (časovnih) presenečenj** pri odločitvah in posledična **postavitev pred izvršeno dejstvo**, torej soočenje drugih s *fait accompli*, sta zadnji dve silnici tega delovanja. **Kot pravi Hermannova (v Bailin Wish 1980, 542), so osebne značilnosti odločevalke /odločevalca povezane z neodvisnostjo vs. (so)odvisnostjo dejanja.**

Psihogram njenega, precej samosvojega, notranjega delovanja se tako glasi: dejavnik podcenjevanja kot očitna in močna spodbuda, podiranje meja in iskanje novih poti, naklonjenost do odprtih soočenj, stalno preverjanje lastnih stališč, dejavnik časovnih presenečenj in enostavna postavitev pred izvršeno dejstvo. **Pri srečanju z Dalajlamo gre za součinkovanje vseh teh idiosinkratičnih osebnostnih lastnosti.** V drobcu končnega trenutka odločitve, da to tudi dejansko stori, je prevladalo nekaj povsem njenih idiosinkratičnih osebnostnih značilnosti. Omenjene **lastnosti niso izrecno opredelile njene izbire za (ne)srečanje, a so vplivale predvsem na način, s katerim je do odločitve pristopila.** Tudi v smislu izjave njenega biografa Langgutha (2005/2008, 431), da si **nihče od njenih predhodnikov ni drznil na tako samosvoj način izpeljane odrezave ali/in osorne odločitve do kitajskega vodstva.**

3. 2. 2. 1 Vloga politične voditeljice/političnega voditelja

I know I have the body but of a weak and feeble woman;
but I have the heart and stomach of a king, and of a king of England,
and think foul scorn that Parma or Spain, or any prince of Europe,
should dare to invade the borders of my realm;
to which rather than any dishonour shall grow by me,
I myself will take up arms, I myself will be your general, judge,
and rewarder of every one of your virtues in the field
(Elizabeth I of England to the troops at Tilbury in 1588 v Sears in drugi 2003, 601).

You men make such a fuss. When Woody was ill, I had no difficulty running the country
(Edith Wilson, wife of the US president Woodrow Wilson, v Post 2004, 51).

Q: Do you intend to run as a woman? A: Do I have a chance?
(Representative Patricia Schroeder, D-Co., v Myre Marx-Ferree v Langenbacher 2006, 95)

Es ist schwer zu unterscheiden, ob etwas ist, wie es ist,
weil ich eine Frau bin oder weil ich Bundeskanzlerin bin
(Angela Merkel v DeutschPerfekt 2009, 68).²²⁸

---

vztrajnostjo, a se izogiba tveganjem in je le redko kreativna. /.../ /V/se do volitev je bila le »z/elo previdna zaveznica« (nem. »/s/ehr vorsichtige Verbündete«) (Friedmann in drugi 2010). Bila naj bi »m/očna, ampak predvsem zato, ker so njeni nasprotniki tako šibki« (nem. »/S/ie sei stark - doch vor allem weil ihre Gegner so schwach sind«) (Schmitz 2010a). Zanimivo je, da so Američani stavili na 'padlega angela'. Nosilec ameriškega upanja je bil namreč član CSU in nekdanji obrambni minister Karl-Theodor zu Guttenberg, ki naj bi bil (Friedmann in drugi 2010) »z/unanjepolitičen strokovnjak, transatlantik in tesen prijatelj ZDA«, a je moral odstopiti zaradi plagiata svojega doktorata.

²²⁸ »/T/ežko je razlikovati, ali je nekaj tako, kot je, zato, ker sem ženska, ali zato, ker sem kanclerka.« Pripomba Angele Merkel o vlogi žensk v politiki (in predvsem nje v vlogi kanclerke) ob praznovanju 90. obletnice pridobitve ženske volilne pravice v Nemčiji.

Merklov primer je nazoren prikaz, kaj pomeni biti ženska v zasledovanju vloge morebitne voditeljice države.²²⁹ Namreč, Schröder je moral biti 'za mir', da si je pridobil drugi mandat za vodenje države,²³⁰ medtem ko je Merklova morala biti 'za vojno',²³¹ da je bila v očeh lastne stranke in nemškega javnega mnenja sploh sprejeta kot nekdo, ki lahko 'verodostojno' zastopa nemške interese v svetovni politiki.²³² Argirakos meni (2007), da je namen njene trdne podpore ameriškemu stališču njeno prepričanje. Toda pravi namen kanclerkinih dejanj je težko ugotoviti. In prepričanja niso vedno del njih. Vprašanje naše naloge v tem okviru se tako glasi, kako lahko nekdo, ki je 'za vojno', verodostojno zastopa 'vrednotno zunanjo politiko'?

Schumacher meni (2007, 108 in 206), da je Schröderjev odločen 'ne' potreboval jasno nasprotno držo, v nasprotnem primeru bi jo v predvolilnem boju tako močno prevladujoča strategija dejavnega kanclerja porazila. **V boju za 'vojno' ali 'mir' je tako šlo za izenačenje moči** (Schumacher 2007, 108 in 206). **Cilj je bil jasen, saj so ji očitali nezanesljivost stališč ter izražali dvom v moč in sposobnost vodenja** (Schumacher 2007, 206). Tako je v tem času nastal **seznam tem**,²³³ s katerimi naj bi bodoča morebitna kandidatka CDU za kanclerstvo dokazala svojo zanesljivost delovanja in trdnost stališč (Schumacher 2007, 206).²³⁴ Na tem seznamu sta bili dve zadevi, ki

---

²²⁹ Nesposobnost imaginacije odločnih in avtoritativnih političnih voditeljic so sicer že pred njo odpravile prve predsednice vlad sploh in sicer so to v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja bile (Steinberg 2008; Stevens 2007, 124): šrilanška predsednica vlade Sirimavo Bandaranaike, indijska Indira Gandhi, izraelska Golda Meir in britanska Margaret Thatcher.

²³⁰ Podpora tej Schröderjevi odločitvi je po javnomnenjskih raziskavah znašala kar **87 odstotkov** (Herber in Filak 2007, 37 v Novak 2011, 44).

²³¹ Govorimo o **njegovi odločitvi**, da nasprotovanje ameriškemu posredovanju v Iraku vključi v volilno kampanjo in o **njeni**, da z mesta voditeljice opozicije podpre ameriško stališče. In **za tem trdno stoji še danes, z besedami, da je bila ta odločitev enostavno potrebna in da bi s skupnim nastopom vojno lahko preprečili** (Resing 2009, 104). Nestrinjanje s kanclerjevim stališčem do vojne v Iraku je izrazila (ponovno) javno, s člankom v dnevniku *Washington Post* (Merkel 2003a). Kar je ponoven primer 'odprtega soočenja'. Ameriški predsednik George W. Bush je Schröderju nasprotovanje tako zameril, da mu ob drugi izvolitvi v kanclerja ni poslal čestitke (Langguth 2009, 291).

²³² **Vprašanje vojne v Iraku je obremenilo njen odnos do stranke in katoliškega jedra** (Resing 2009, 97). Želela je poudariti neodvisnost politike od Cerkve (Merkel v Resing 2009, 100): »/S/eveda resno vzamem v obzir vse, kar reče Cerkev. A za mene to ne pomeni dejansko preslikavanje stvari v realnost, v praktično politiko. Morajo biti dovoljena drugačna mnenja od papeža.« In ne nazadnje je šlo pri vprašanju Iraka tudi za vprašanje Izraela (Resing 2009, 104). V zvezni skupščini je dejala, da noče nikoli doživeti, da bo nemška vlada morala odgovarjati na vprašanje, ali je bilo storjeno vse, da se obvaruje Izrael. Merklova je bila prva nemška kanclerka in prva predsednica vlade sploh, ki je kdaj koli spregovorila pred Knessetom (govor v Knessetu je dovoljen le predsednikom držav in ne predsednikom vlad) in to celo v nemškem jeziku, meseca marca 2008 (Resing 2009, 105).

²³³ Na **seznamu** naj bi bil vstop Turčije v Evropsko unijo, Moskva in vprašanje človekovih pravic ter odnos med Izraelom in Palestino (Schumacher 2009, 206).

²³⁴ **Schumacher (2007, 206) kot avtorico omenja zaupnico Baumannovo**, a najverjetneje je bilo to skupno delo njenega najožjega kroga. Omenja (2007, 107) **'nadzorovano tveganje' njenega strateškega kroga**, saj so zaradi mirovniškega vzdušja nemškega javnega mnenja zavestno vzeli v zakup tveganje izgube volilnih glasov (Schumacher 2007, 109). **Nadzorovano tveganje in prikaz trdnosti načel naj bi bili ključni oblikovalki njene 'fizike moči'** (Schumacher 2007, 107). Ob tem ji več od zmage pomeni to, da ne doživi neuspeha (Schumacher 2007, 145). **Vse, kar je od leta 2002 delala na zunanjepolitičnem področju, je bilo tako podrejeno cilju pridobitve kandidature kanclerstva. V tem okviru tudi sprejem Dalajlame leta 2005 v vlogi voditeljice opozicije.** Ključno vprašanje leta 2003 je bilo, ali se lahko postavi nasproti večine in na stran Washingtona? Preigrani so bili vsi možni scenariji, okoliščine ter argumenti in končni načrt je bil podoben okoliščini odločitve Margaret Thatcher in njene Falklandske vojne (Schumacher 2009, 207). **Ni šlo za smisel ali nesmisel vojne, temveč za prikaz hladne ostrine pri ukvarjanju s svetovno politiko** (Schumacher 2009, 207). To je bilo seveda izvedljivo le z mesta opozicije in tako je bil oblikovan

sta si **popolnoma nasprotni, vojna in človekove pravice**. In tako, kot pri prvi ni šlo za iskreno podporo ZDA, temveč predvsem za jasno nasprotovanje stališčem dejavnega kanclerja, posledično lastno zunanjepolitično uveljavljanje doma in hkratno umeščanje stranke, tudi pri odločitvi za srečanje z Dalajlamo ni bilo nič drugače. **V tem primeru je bila drugačna le vloga, ki jo je igrala. Močna in neodvisna predsednica CDU je zdaj tudi v vlogi kanclerke, voditeljice suverene države, ki si od nikogar ne pusti ukazovati, koga, kdaj in kje lahko sprejme. Najprej biti 'za vojno' in potem, po dobljeni drugačni vojni, torej 'vojni za kanclerstvo', enostavno obrniti stran, izvajati 'vrednotno zunanjo politiko' ter zagovarjati 'univerzalne in/ali zahodne' človekove pravice, je vsekakor zelo zanimiva zasnova zunanje politike.**

Merklova je po začetku vojne in tudi kasneje dosledno zagovarjala ameriško stališče (Resing 2009, 99). Čeprav sprva ni hotela opredeliti lastnega prepričanja in je zagovarjala le diskurz v okviru mednarodnega prava (Resing 2009, 99 in 100), se je zaradi zaskrbljenosti in/ali razdvojenosti lastne stranke, ki je bila proti vojni, a hkrati ni hotela ogroziti transatlantskega partnerstva (Schumacher 2007), morala jasno opredeliti in tako dejala, da **»n/e gre za vprašanje vere in/ali prepričanja, temveč za konkretno varnostno-politično vprašanje /.../, kjer mora biti mogoče, da pridemo do drugačnih zaključkov kot Cerkev«** (Resing 2009, 99). Hkrati je bila izrecno proti 'emocionalizaciji vprašanja' v smislu trditve, **»/d/a so Kristjani za mir«** (Resing 2009, 99). Neposredno po pogovoru s papežem, meseca maja 2003, sta skupaj za medije izjavila, da se strinjata *le* glede tega, da je vojna vedno lahko le '*ultima ratio*' (Resing 2009, 101). Kot trdita Schumacher (2007, 216) in Resing (2009, 105), je bilo **njeno stališče glede Iraka namenjeno izključno njenemu 'vstopu v aktivno zunanjo politiko'** oziroma uveljavljanju njene zunanjepolitične podobe, s končnim ciljem pridobitve kandidature za kanclerstvo. **Vojna v Iraku je bila za njo vojna za kanclerstvo** (Schumacher 2007, 226).

Moč kanclerke v zunanji politiki je bila odločilna za njeno preživetje v prvi vladi in posledično za pridobitev drugega mandata, ki kanclerju šele poda dejanski pomen. Brez tega je kanclerska vloga zaznamovana le kot prehodna vloga (Kjurbeweit 2009, 144). Del njenega kanclerstva je bila tako vseskozi prisotna misel, da se v tej vlogi potrdiš šele z drugim mandatom (Kjurbeweit 2009, 106). Med drugim tudi zato menimo, da je bila **pridobitev naklonjenosti javnega mnenja eden od namenov njene odločitve** za srečanje z Dalajlamo.²³⁵ Sprejem Dalajlame je bil tako del igre, da se dvigne stopnjo priljubljenosti (Kjurbeweit 2009, 153). **To bi lahko označili za namen v ozadju**. Namreč: **»Za vodenje zunanje politike potrebuje predsednik podporo ljudi. Da bi oblikoval zanj ugodno javno mnenje, mora včasih žrtvovati tudi kakšen element zunanje politike, sicer tvega izgubo položaja in s tem priložnost, da sploh izvaja**

---

primer simbolne politike *par excellence*, torej močna karta nečesa, kar ima lahko le opozicija – zahtevati nekaj brez tega, da se kar koli izpolni (Schumacher 2009, 207).

²³⁵ O dejanski podpori nemškega javnega mnenja glede te odločitve smo pisali zgoraj (glej poglavje 3.1).

zunanjo politiko« (Morgenthau 1995, 252).²³⁶ Vse 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja' so zato bolj ali manj občutljive na javno mnenje in Novakova (2011, 78 in 86) ugotavlja tudi kanclerkino občutljivost na vplive iz okolja. Meni (2011, 86), da kanclerka poskuša te zahteve prenesti v sam proces (zunanjepolitičnega) odločanja. **Toda, če govorimo o dobri zunanji politiki**, le-ta ni dobra zunanja politika samo zato, ker jo goreče podpira javno mnenje (Morgenthau 1995, 250). »N/ačin razmišljanja, ki ga zahteva uspešno vodenje zunanje politike, včasih nasprotuje pomislekom, na katere se ljudje odzivajo« (Morgenthau 1995, 250).²³⁷

Merklova tako **ob prevzemu vloge kanclerke**²³⁸ kot kasneje ob odločitvi glede uradnega srečanja z Dalajlamo nikakor **ni bila novinka, ne na zunanjepolitičnem področju ne glede 'tibetanskega vprašanja'** (Aupič 2008), kot tudi ne glede celote dvostranskih odnosov (Merkel 2005b).²³⁹ **Pol leta po prevzemu kanclerstva**, maja meseca leta 2006, je potovala v **Peking** (Heckel 2009, 103), ker je »/h/otela dobiti občutek za kitajske voditelje in jih obiskati v njihovem okolju.« V zelo strogem in urejenem kitajskem protokolarnem svetu je bila že ob prvem uradnem obisku deležna izjemno redke predstave, prijateljske in predvsem osebne geste kitajskega predsednika vlade, ki se je v vsakdanjem, športnem videzu z njo sproščeno sprehajal v pekingškem parku Changpuhe in zajtrkoval v čajnem paviljonu. Vprašanje je, ali je res mogoče, da je bilo to spregledano, tudi s strani svetovalcev? Odgovor bi bil, da ne in menimo, da je **tu prišla do izraza tista tretja, delno osebnostna lastnost ter delno politična krepost**, o kateri zgoraj govori Resing, namreč **'razdalja'**. Z vidika njene osebnotne strukture in že omenjene potrebe po 'razdalji', je bil to mogoče za droben odtенок preveč sproščen prvi državni obisk. Tri leta kasneje, po vmesnem obdobju preizkušanja medsebojnih odnosov, znotraj katerega je prišlo tudi do njenega srečanja z Dalajlamo, je bila ona gostiteljica delovnega zajtrka v Uradu zvezne kanclerke. Toda vmes je bilo precej slabe volje in vprašanje, koliko je ostalo temeljnega medsebojnega zaupanja, bo tu še nekaj časa. Da bo njena **politika do Kitajske pogumna, bolje rečeno samosvoja, in predvsem**

---

²³⁶ Tukaj misli predvsem na primer nekdanjega ameriškega predsednika Carterja, ki je izjavil, »/d/a bosta varovanje in pospeševanje človekovih pravic temeljna kamna njegove zunanje politike« (Morgenthau 1995, 251). Posledično so »/R/aziskave javnega mnenja zabeležile vsesplošno javno podporo in /.../ **jalovo zunanjo politiko je nadomestilo zmagoslavje na domačem prizorišču**« (Morgenthau 1995, 251).

²³⁷ Morgenthau navaja **tri osnovne pogoje uspešne zunanje politike** (1995, 253): (a) spoznati, da je konflikt med zahtevami dobre zunanje politike in prioritetami javnega mnenja v sami naravi stvari in zato neizogiben; (b) da je vlada tista, ki oblikuje javno mnenje in da je le-to dinamična kategorija, ki jo lahko odgovorno vodstvo neprestano (pre)oblikuje ter da je zgodovinsko poslanstvo vlade, da svoje vodstvo uveljavi; (c) vlada mora **ločevati med tem, kar je v njeni zunanji politiki zaželenega, in tem, kar je bistvenega**.

²³⁸ Zunanja politika sicer v neposrednem soočenju s takrat še delujočim kanclerjem ni igrala velike vloge. V edinem televizijskem dvoboju med izzivalko in kanclerjem, dva tedna pred predčasnimi zveznimi volitvami, ki je po mnenju mnogih volitve tudi odločil, zunanja politika ni igrala vidne vloge (Žerjavič 2005, 4). Bila je povsem na obrobju razprave in je na vrsto prišla na koncu, z vprašanjem vstopa Turčije v EU, na katerega je kancler odgovoril, da bi Turčijo morali čim bolj povezati z Evropo in da izzivalka ne razume geostrateške vloge Turčije, medtem ko je ona odgovorila, da Evropa mora imeti meje in da je neodgovorno obljubljeni neizvedljivo (Žerjavič 2005, 4).

²³⁹ To je zelo razvidno iz njenega govora pred zvezno skupščino glede odprave prepovedi izvoza orožja na Kitajsko, takrat še v vlogi voditeljice opozicije in predsednice frakcije Unija CDU/CSU (Merkel 2005b).

aktivna,²⁴⁰ se je dalo razbrati iz izjav po njenem prvem obisku²⁴¹ Kitajske po skoraj desetih letih.²⁴²

Zato je bil trk med njenimi načeli in pogledi ter enako neomajnimi načeli kitajske države do lastnih ključnih vprašanj, predvidljiv in neizogiben (Aupič 2008), ali z njenimi besedami:

/L/astne interese in stališča v odnosu s Kitajsko je potrebno jasno in ofenzivno zastopati. /.../ Veliko se je spremenilo, /.../ /d/o okoljskih problemov se pristopa zelo odprto. /.../, ampak spremenilo se je celotno ozadje, to moramo priznati. /.../ Kitajska ima blazno gospodarsko moč, tega se ne da znikati. Toda hkrati so tu pomanjkljivosti glede vprašanja človekovih pravic /.../. /.../ Verjamem, da bo Kitajska igrala bolj aktivno zunanjepolitično vlogo, zato si tudi prizadeva za svojo podobo v mednarodni skupnosti ter bo bolj pripravljena sprejeti marsikatera pravila. Toda mi moramo imeti 'pogum za kritične besede'. So trdni in neomajni pogajalci. Zato moramo biti takšni tudi mi. Moramo jasno povedati, da ničesar ne podarjamo ter da od države v vzponu pričakujemo, da plača ceno. Naša politična obveza in odgovornost je, da vedno znova poudarjamo naša stališča in upamo, da se stvari postopoma izboljšajo. /.../ V kolikor bo vedno več obiskovalcev Kitajske vedno znova poudarjalo, da k odprti državi spada tudi verska svoboda, toliko boljše (Bundesregierung 2006b).

Ključna izjava glede samega srečanja z Dalajlamo,²⁴³ da »**/o/dloča ona kot kanclerka**«, je bila najprej objavljena v intervjuju za najbolj razširjen nemški tiskani medij *Das Bild* (še) dva meseca po srečanju (Beste in drugi 2007; Diekmann in Blome 2007). Za tednik *Der Stern* je dodala (Hoidn-Borchers in drugi 2007), »**/d/a si bo še naprej sama izbirala goste /.../, in sicer na način, ki je pravilen in smiseln za nemške interese.**« Svoje zunanjepolitične odločitve je opisala podobno (Fehrle in drugi 2007): »**/V/ zunanji politiki jaz odločam, kam hočem. To sicer počnem tudi v notranji politiki, včasih javno in včasih ne.**« Na vprašanje, če odločitev obžaluje, je odgovorila (Dempsey 2007č; Diekmann 2007; The Economist 2007):

/K/ot kanclerka sama odločam, koga sprejem in kje. Želim si, da bi vsi v zvezni vladi skupaj in brez izjeme zastopali to stališče. V nasprotnem primeru spoštovanje Kitajske do nas zagotovo ne bo večje. Pogovor z Dalajlamo v Uradu zvezne kanclerke mora biti mogoč in kot tak ne postavlja pod vprašaj niti nemške politike do Kitajske niti pomena Kitajske kot vplivnega gospodarstva. Najboljše bi bilo, če bi kitajsko vodstvo bilo tisto, ki se z njim pogovarja.²⁴⁴

Meseca decembra (Im/Dpa/AP 2007) je za dnevnik *Handelsblatt* dejala, da »**/m/oramo v naših odnosih tudi v bodoče storiti vse, da naše zahteve temeljijo na vrednotni politiki. To je še**

²⁴⁰ V pogovoru z Rollovo je dejala da jo moti, da se je Nemčija vdala v to, da so drugi, tudi Kitajska, boljši (2001/2009, 344): »Ali je res boljša? V redu, potem naj bo tako. In Američani so tudi boljši? /.../ A vseeno pogledajmo, kaj se da rešiti, ne nazadnje imamo našo kulturo. Imamo moč, da gremo vzporedno v boj. Ne moremo se kar predati, kot so se nekoč Maji in rimsko cesarstvo.«

²⁴¹ Septembra leta 2006 se je ponovno zavzela za odprt dialog (Bundesregierung 2006č). Nemško-kitajsko sodelovanje z močnimi gospodarskimi odnosi, pravnim dialogom in sodelovanjem v okoljevarstveni politiki, je zelo obsežno (Bundesregierung 2006č). Ne glede na to, da je že ob njenem prvem uradnem obisku jasno izrazila željo po varstvu (nemške) intelektualne lastnine ob splošni zaščiti človekovih pravic, ostaja dejstvo, da se vsebina načetih in jasno izraženih tem ne spreminja ali le zelo počasi.

²⁴² Kljub prvotni odpovedi uradnega obiska leta 1996 s kitajske strani, zaradi resolucije nemške zvezne skupščine o Tibetu, je bil obisk kasneje v vlogi okoljske ministrice vseeno izvršen.

²⁴³ Tako neposredne in povsem nedvoumne izjave za javnost, ki poudarja suverenost odločanja, s strani kanclerke pred omenjenim srečanjem nismo zasledili.

²⁴⁴ Kot že omenjeno (glej poglavje 3.1), je maja 2008 nemška ministrica za razvoj s popolnoma istim stavkom 'opravičevala' svoj sprejem Dalajlame. Kanclerkin kabinet je takrat zanimal vsakršno vpletenost zvezne kanclerke pri pripravi ponovnega uradnega sprejema Dalajlame, tokrat na ministrski ravni.

posebej pomembno za našo zunanjo politiko.« Na tiskovni konferenci januarja 2008 je Merklova dejala (Dempsey 2008a): **»/N/e obžalujem svojega srečanja z Dalajlamo in tudi ne, če moje politike človekovih pravic včasih užalijo določene države. Mislim, da prijateljski odnosi lahko prenesejo različnost mnenj.**« Na vprašanja o odločitvi za srečanje je odgovarjala še nekaj mesecev zatem. Meseca aprila leta 2008 se je branila z besedami (The Spiegel 2008; Ward 2008):

/M/oje srečanje z Dalajlamo in moje ravnanje s Kitajsko sta dve popolnoma različni zadevi. Toda obe sta povezani s tem, kakšen je naš odnos do človekovih pravic, ali jih upoštevamo ali ne. In nemško stališče tukaj je jasno. Sprejem Dalajlame spada k temu.

Tednik *Der Spiegel* (Beste in drugi 2007b) je pisal, da sprejem ni bil slaba poteza, a bi bilo potrebno več diplomatske spretnosti pri njegovi pripravi in zato je bil v bistvu neuspešen. Merklova o tem ni hotela govoriti in naj bi svojim svetovalcem celo jezno odgovorila (Beste in drugi 2007b): **»/A/li sama kdaj koli vprašam, koga sprejema Kitajsko? Če voditelj svetovne religije želi srečanje z menoj, ni razloga, da do tega srečanja ne bi prišlo.**« In nadaljevala, da ne verjame, da s tem dejanjem škoduje nemškim interesom. Nasprotno, Nemčijo naj bi v svetovni politiki bolj spoštovali (Beste in drugi 2007b): **»/Č/e bo kitajska stran opazila, da se Nemčija predvsem boji izgubiti naslednjo gospodarsko-poslovno pogodbo, potem bo kitajsko vodstvo še bolj opogumljeno.**« Zaradi njunega spora je toliko bolj zanimiva izjava zunanjega ministra Steinmeierja za *Der Spiegel* (Beste in drugi 2007a): **»/K/ancierka mora imeti svobodo odločanja, koga sprejme in kje. Glede tega ne bomo nikomur dovolili, da se vmešava v to, kar delamo.**« To je bil del odgovora na vprašanje, kaj pravzaprav misli s kritiko njene 'vrednotne zunanje politike' kot 'politike vzbujanja (medijske) pozornosti' (Beste in drugi 2007a in 2007b; Vinocur 2007) in ali ta pristop pomeni, da kanclerka ne sme sprejeti Dalajlame (Beste in drugi 2007a). **Ob vsej kritiki ji zunanji minister ni odrekel vrhovnosti odločanja in njenega pomena za nemško državo ter njene interese.**

Z izbranim načinom obrambe svoje odločitve, torej z **absolutno močjo vladarke/-rja in z njenim/njegovim suverenim, neodvisnim in samostojnim odločanjem**, je kanclerka pravzaprav pripisala dodatno težo vlogi šefa nemške vlade v okviru 'kanclerjeve demokracije' in izpeljane 'kanclerjeve zunanje politike'. S tem je **potrdila pomen 'teorije vloge'**²⁴⁵ pri raziskovanju zunanje politike in mednarodnih odnosov:

---

²⁴⁵ Čez nekaj mesecev je to potrdil tudi francoski predsednik. **Sarkozy** je v javnem diskurzu glede namena srečanja z Dalajlamo v Gdanskju decembra leta 2008 uporabil enak način diskurza kot Merklova (AP 2008): **»/K/itajska ne more niti oblikovati mojega dnevnega reda niti usmerjati mojih srečanj**« (angl. *»/I/t is not for China to fix my agenda nor dictate my meetings*«). Za francoski *LeMonde* je dejal, da je **»/k/ot francoski predsednik svoboden pri določevanju svojega dnevnega reda**« (fr. *»/J/e suis libre en tant que président de la République française de mon agenda*«) in da **»k/ot predsednik evropskega Sveta zastopa vrednote in prepričanja**« (fr. *»/E/n tant que président du Conseil de l'Europe, je porte des valeurs, des convictions*«) (*LeMonde/AFP/Reuters* 2008).

/k/ar naj bi suvereni zvezni kancler imel; notranjo svobodo, da lahko v okviru mednarodne skupnosti tudi svobodno in odgovorno odloča (nem. */w/as ein souveräner Bundeskanzler haben müsste; die innere Freiheit, in Bezug auf die internationale Staatengemeinschaft auch frei und verantwortlich zu entscheiden*) (Merkel 2003b).²⁴⁶

Robert Koch, takrat še ministrski predsednik in namestnik predsednice CDU, je ob tem izjavil (Erdmann 2007a): »V/prašanje človekovih pravic je za Merklovo zelo visoko na vrednotni lestvici in po vsem svetu o tem zelo jasno govori in tako tudi deluje«. Ruprecht Polenz, predsednik Odbora za zunanjo politiko nemškega parlamenta, je izjavil podobno (Dempsey 2007d): »Ž/eli braniti univerzalna načela, ker v njih verjame /.../, ker so del našega demokratičnega sistema in vrednot.« Med tretjim obiskom Kitajske,²⁴⁷ mesec dni pred sprejemom Dalajlame, je ob vsakem uradnem pogovoru omenjala človekove pravice ter v govoru na Kitajski akademiji za družbene znanosti preprosto dejala (Bundeskanzlerin 2007b): »V/prašanje človekovih pravic je iz našega vidika ključnega pomena.« Na očitke, da s tem izvaja 'primat zunanje politike', je odgovorila (Deppendorf 2007), da sta zanjo notranja in zunanja politika neločljivo povezani, saj današnje notranje blagostanje države nikakor ne vzdrži brez mednarodnega sodelovanja. V govoru ob drugi obletnici njene velike koalicije v zvezni skupščini, novembra 2007, je dejala (Hoidn-Borchers in drugi 2007; Dempsey in Bennhold 2007):

/d/a ni v redu, če na obiske v tujini, kjer si prizadevamo za našo varnost, naše okolje, naše blagostanje, gledamo kot na manj pomembne od notranjih zadev /.../, zunanje politike se ne da več ločiti od notranje /.../, zunanja in varnostna politika sta zgrajeni na vrednotah, /.../ in medsebojno izigravanje političnih vrednot in gospodarskih uspehov je napačno. /.../ človekove pravice in ekonomski interesi so ena in ista stran medalje, ki nikoli ne smeta biti v medsebojnem nasprotju.

Njen holističen pogled na politiko lahko podkrepimo z razmišljanji Morgenthaua (1995, 112), ki pravi: »Bistvo mednarodne politike je identično bistvu notranje politike. Tako notranja kot mednarodna politika sta borbi za moč, ki ju modificirajo le različni pogoji, v katerih ta borba na notranjem in mednarodnem področju poteka«. In je zato (Morgenthau 1995, 254–5): »m/ogoče /.../ reči, da ni več čistih notranjih zadev, saj se vse, kar nacija stori ali ne stori, smatra v pozitivnem ali negativnem smislu za odraz njene politične filozofije, vladnega sistema in načina življenja.« Ko Merklova govori o tem, da se 'danes' notranje in zunanje politike ne da več ločiti, pozablja na dejstvo, da je že Adenauer, kot bomo videli kasneje, močno povezal notranjo in zunanjo politiko. **Tudi njen 'primat zunanje politike' ima namreč predvsem obramben značaj.**

²⁴⁶ Gre za del njene kritike Schröderjevega odnosa do vojne v Iraku, kjer mu je očitala, da je z nasprotovanjem vojni pravzaprav le-to omogočil (Merkel 2003b).

²⁴⁷ Ob njenem tretjem obisku Kitajske se je ravno tako srečala s predstavniki civilne družbe in sicer s štirimi opozicijskimi novinarji, ki so menili, da ima zaradi lastne neposredne izkušnje z avtokratskim sistemom več razumevanja za stanja 'nesvobode' (Dempsey 2007d).

Ključen dejavnik njenega političnega delovanja izhaja iz izkušenj delovanja v znanstvenih krogih. Posluhuje se majhne svetovalne skupine, kateri pripadajo le strokovnjaki različnih področij. To je 'Skupina 2010', ki se občasno sreča ob nedeljskih večerih v Berlinu (Langguth 2005/2008, 300).²⁴⁸ Wolfgang Schäuble sam meni, da je njen **političen slog** zanimiv pristop k politiki s strani teorije igre (Heckel 2009, 238), ali enostavno rečeno, če ne gre tako, gre lahko drugače. Najbolj pogosta kritika njene vloge kot politične voditeljice je, da ne vodi, temveč upravlja (Langguth 2005/2008, 228). A vendar je politika ravno to, da iz številnih različnih glasov razviješ skupno in od vseh sprejeto strategijo. Seveda vodi, le na drugačen način. Prepričana je, da do cilja lahko pride po različnih poteh in pri tem uporablja naravoslovno metodo postopnosti (angl. *check & trial*; nem. *Versuch und Irrtum*) (Langguth 2005/2008, 228). Ali z besedami župana Hamburga, da »/i/ma natančno opredeljen cilj in potem toliko časa upravlja z vsemi dejavniki, da ga uresniči« (Langguth 2005/2008, 228). K njenemu političnemu slogu sodi tudi **iskanje 'odprtih vprašanj'** (nem. *offene Visier*) in **'vročih zadev' diplomatsko ne zamegljuje** (Langguth 2005/2008, 430). Začela je z jasno in glasno kritiko Guantanamo, sledila je prav tako javna kritika stanja človekovih pravic v Rusiji, srečanje s predstavnikoma ruske opozicije in s katoliškim škofom ob prvem uradnem obisku Kitajske (Langguth 2005/2008, 431; 2009, 442; Bundesregierung 2006a).

Njen **ključen političen termin** je **'svoboda'** (nem. *die Freiheit*) (Langguth 2005/2008 in 2009), ki je bolj kot kaj drugega predvsem biografsko utemeljen (Shumacher 2007, 191), namreč, **»/k/o te v življenju svoboda tako preseneti se ti zazdi vse mogoče«** (Merkel v Langguth 2009, 447). Pogled v zgodovino 'kanclerjeve demokracije' nam pokaže, da je Unija CDU/CSU termin svobode uporabila že pred volitvami leta 1976 (Nicolauß 1988, 182).²⁴⁹ Svoj prvi vladni govor²⁵⁰ decembra

---

²⁴⁸ V tem okviru ima nanjo velik vpliv svetovalno podjetje McKinsey, kar ne uide številnim kritikam. V praksi delovanja političnih strank je svetovanje strankam s strani takšnih podjetij nekaj novega in seveda posebnost 'znanstvenega načina delovanja' Merklove (Langguth 2005/2008, 302).

²⁴⁹ S sloganom 'svoboda namesto socializma' (nem. *Freiheit statt Sozialismus*) je Unija CDU/CSU želela poudariti razliko med realnim socializmom v vzhodnem bloku in socialnodemokratskimi reformnimi projekti SPD. SPD je odgovorila s sloganom 'o svobodi razumemo več' (nem. *von Freiheit verstehen wir mehr*). A to ni imelo velikega vpliva na rezultat volitev (Nicolauß 1988, 182).

²⁵⁰ **Govor** je dejansko začela z zunanjo politiko, z Irakom ter pogrešanim nemškimi državljanom (Bundeskanzlerin 2005; Hellmann 2005). A ni res, da je bila pri tem prva od vseh dosedanjih kanclerjev, kot so poročali mednarodni mediji (Dempsey 2006). Ključno temo Brandtove vladne izjave po volitvah leta 1969 predstavlja zunanja politika (Nicolauß 1988, 115). Tudi Kohl je v svoji vladni izjavi leta 1981 govoril izrecno o zunanji politiki (Nicolauß 1988, 234). Kanclerka je govor nadaljevala s terorizmom kot **'nevarnostjo našemu celotnemu vrednotnemu sistemu'** (Bundeskanzlerin 2005). Potem s svobodo kot **»/n/ajvečjim presenečenjem njenega življenja«** in z znanim stavkom **»/Ž/elim služiti Nemčiji«** (Bundeskanzlerin 2005). K 'pravi' zunanji politiki preide na koncu, ko reče, da **»/t/emelji na vrednotah in je interesna politika«** (nem. *»/g/ründet sich auf Werte und ist Interessenpolitik«*) (Bundeskanzlerin 2005). Pomen transatlantskega partnerstva vidi v **'vrednotni skupnosti zahodnega sveta'** (nem. *die Wertegemeinschaft der westlichen Welt*) (Bundeskanzlerin 2005). S tem razume pripadnost enakim vrednotam in enako razumevanje dostojanstva posameznika (Bundeskanzlerin 2005). **Na koncu pomenljivo reče, da bo njena vlada pogumna tudi v 'iskanju stvari, ki še nikoli niso bile storjene'** (nem. *suchen nach dem was noch nie gemacht wurde*) in da bo njena vlada **»/v/lada dejanj«** (nem. *»/d/ie Regierung der Taten«*) (Bundeskanzlerin 2005). **Ali je imela v mislih tudi sprejem Dalajlame v njenem uradu?**

2005²⁵¹ je Merklova naslovlila 'Z drznostjo do več svobode' (nem. *mehr Freiheit wagen*) in je bil nekakšen odgovor na Brandtov govor 'Z drznostjo do več demokracije' (nem. *mehr Demokratie wagen*) (Resing 2009, 143). Da je takoj po izvolitvi v ospredje postavila ključen termin njenega političnega opusa, svobodo, omenja tudi Dempseyeva (2007d). Svetovalci so bili v dvomih, kako naj se to sploh uveljavi, toda po dveh letih, predvsem v letu 2007, se je to najbolj pokazalo ravno v zunanji politiki (Dempsey 2007d).

Leto 2007 je bilo leto njenih največjih zunanjepolitičnih uspehov (Resing 2009, 112), oder svetovne politike je bil skoraj povsem njen, domači gospodarski uspehi niso izostali in njeno 'zanimanje' za človekove pravice je v tem letu najbolj prišlo do izraza (Resing 2009, 118).²⁵² Da je bil to čas viška njene moči, trdi tudi Schumacher (2007, 24). Tako se kar sam od sebe ponuja **dodaten odgovor na vprašanje** naloge. Preprosta razlaga za sprejem Dalajlame bi tako bila, da ji je **uspešno leto utrdilo prepričanje v lastne sposobnosti in jo dodatno opogumilo za 'nove vrste' soočanj z 'novimi starimi' zadevami svetovne politike. In področje zunanje politike je vsekakor tisto področje, kjer se prostor delovanja politične voditeljice/voditelja največkrat odpre** (Walter 2009, 395). Ranke (v Walter 2009, 395) takšne zgodovinske trenutke, **ko**

---

²⁵¹ Po prvotnem navdušenju Cerkve, ko je ob zaprisegi uporabila versko obliko častne prisega: »/I/n naj mi pomaga Bog« (nem. »/S/o wahr mir Gott helfe«), je sledila kritika po njenem prvem govoru v zvezni skupščini, saj naj bi o svobodi govorila presplošno in brez etičnih meril (Resing 2009, 60). Toda po mnenju Resinga (2009, 60), je v tem govoru nakazala, da mora vsak najprej poznati svoje lastne verske korenine, da lahko sploh stopi in stik z drugimi. Schröder pri zaprisegi ni hotel uporabiti zgoraj omenjenega stavka (Resinga 2009, 60).

²⁵² Sama meni, da je njen **največji osebni** (Roll 2001/2009 186–87) in **zunanjepolitični uspeh** 'Berlinska izjava' mednarodne okoljske konference leta 1995 v Berlinu (Resing 2009, 113): »/T/o je bil 'moj zvezdni trenutek'« (nem. *meine Sternstunde*) (Roll 2001/2009, 186–87). Zastopnik Clintonove vlade je takrat dejal, da brez nje ne bi bilo Kyota in da je vidno izražala zelo veliko željo po uspehu (Resing 2009, 114). Berlinska okoljska konferenca je bila njena prva mednarodna konferenca sploh in tako prvo soočenje z realnostjo dogovarjanja svetovne politike (Resing 2009, 115): »/D/a mi je do zaključka konference uspelo pridobiti zaupanje vseh, kar je vodilo do končnega rezultata, je moj največji uspeh.« A uspeh le ni bil tako samoumeven in svojo vlogo, kar bomo opisali kasneje, je zelo dobro odigrala tudi njena najtesnejša sodelavka. Kohlova odločitev, da jo leta 1994 imenuje za okoljsko ministrico, je presenetila vse, tudi njo. Ne nazadnje je to eno zahtevnejših ministrstev (Resing 2009, 116). **Najtežji zunanjepolitičen izziv doslej** je 'kavkaška kriza' (Heckel 2009, 107–08). **Uradni obiski v tujini** ji veliko pomenijo predvsem zato, ker meni, da lahko **voditelje drugih držav spozna le v njihovem okolju** in z vidika učinkovitosti uradnih obiskov ima najraje delovne večerje, »/k/er so to pogovori, pri katerih se lahko najbolj spoznamo« (Heckel 2009, 58). Na leto opravi dva do tri velika potovanja in se nikoli ne strinja s tistimi, ki menijo, da so nepotrebna in ne prispevajo k ničemer (Heckel 2009, 103). Vsako potovanje je delček več v celotni sestavljanji svetovne politike; število akterjev le-te je večje, iskanje rešitev traja dalj časa, potrebnih je veliko pogovorov med najrazličnejšimi delujočimi akterji in vse to jo preprosto navdušuje (Heckel 2009, 103). Kako se vesti v določenih okoliščinah? Bi bil litvijski predsednik dober posrednik pri kavkaški krizi, ker je prijatelj gruzijskega predsednika? Stališča se včasih premikajo za centimetre in javnost tega največkrat niti ne opazi (Heckel 2009, 104). Ob tem so ji seveda na voljo tudi različne 'psihološke ocene tujih voditeljev' (nem. *Psychogramm*) (Heckel 2009, 123). Tako, kot mi beremo biografije o njej, tudi ona bere avtobiografije in biografije o drugih voditeljih. Omenja (Bundeskanzlerin 2006a), da ji je avtobiografija nekdanje državne sekretarke Albright pomagala razumeti nekatera stališča zaveznikov v zavezništvu NATO. Tuji voditelji seveda ocenjujejo tudi njo. Barroso, predsednik Evropske komisije, ji pripisuje izredno čustveno inteligenco ter odkritosrčno priznava, da je eden njenih navdušencev in zato neprimeren za njeno ocenjevanje (Heckel 2009, 125). Pri tem je potrebno vedeti, da se ima Barroso za svojo evropsko kariero zahvaliti ravno njej (Busse 2011). Še kot opozicijska CDU voditeljica ga je leta 2004 s pomočjo povezav evropskih konservativnih strank predlagala kot kandidata za predsednika evropske komisije (Busse 2011). Sama pravi, da ima v okviru celotnega zunanjepolitičnega procesa najraje '*debriefing*', če uporabimo anglicizem diplomatskega jezika, torej zadnjo stopnjo, ko se ponovno opredeli stanje, postavi nova vprašanja in razdeli nove zadolžitve (Heckel 2009, 126). Meni, da so najvišja umetnost diplomacije, in sicer v smislu, da je »/z/elo pomembno naloge takoj razdeliti, da je vsak, ki je z nalogo povezan, dobro obveščen in tako lahko naslednji dan začnemo znova« (Heckel 2009, 126).

voditeljice/voditelji dejansko 'delajo' svetovno zgodovino, poimenuje kot redke 'svetovne trenutke' (nem. *Weltmomente*).²⁵³ Toda, ko je ta redek svetovno-zgodovinski trenutek mimo in je junakinja/junak dokončala, kar je morala, jo/ga zgodovina zavrže (Walter 2009, 395). Razveseljivi trenutki za 'naravne sile moči' (nem. *Kraftnaturen der Macht*) voditeljev so tako krize in katastrofe (Walter 2009, 394), krizna okoliščina namreč za krajše obdobje razširi polje možnega in s tem pooblastila izvršilnega delovanja (Walter 2009, 395).²⁵⁴

Kot politična voditeljica se izredno zaveda moči, ki jo nudi podpora stranke. Walter (2009, 396) omenja pomen močne strankarske baze in prva napaka njenega predhodnika Schröderja je bila vsekakor odstop z mesta predsednika stranke. Čeprav Langguth (v Žerjavič 2009a, 6) trdi, da je Merklova ahilova peta 'odmaknjenost od duše stranke',²⁵⁵ se je stranka v zadnji volilni kampanji zanimivo osredotočila predvsem na kanclerko in njeno osebnost. Odnos med nekdanjim kanclerjem Kohlom in Unijo CDU/CSU naj bi bil odnos 'naravnega dejstva' (nem. *Naturtatsache*) in na seznamu kanclerjev po letu 1949 je Kohl prvi 'povezovalni strankarski politik' (nem. *integrale Parteipolitiker*), kot to vrsto politika imenuje Herrmann (Niclauß 1988, 265). V tej tesni povezavi s stranko se je Kohl najbolj približal Adenauerju (Niclauß 1988, 265). A tudi tukaj z razliko, v kateri sta si podobna z Merklovo. Odnos prvega kanclerja je bil enostranski, ni stranka določevala njegovih političnih nazorov, temveč je on stranko oblikoval po svojih predstavah (Niclauß 1988, 265). Popolnoma enako lahko trdimo za Merklovo.²⁵⁶ Namreč z vzponom 'povezovalnega strankarskega politika' je prišlo tudi do menjave generacij v nemški politiki (Niclauß 1988, 265).²⁵⁷

---

²⁵³ Walter meni (2009, 395), da je to uspelo Adenauerju v petdesetih letih, Brandtu v zgodnjih sedemdesetih in Kohlu ob koncu osemdesetih.

²⁵⁴ **Zato ni naključje, da so pionirske analize 'prevladujočih enot (zunanjepolitičnega) odločanja' temeljile na raziskovanju vpliva 'stresnih okoliščin' na njihovo odločanje.** Nekdanja kanclerja Schröder in Helmut Schmidt sta bila tista, ki sta takšne trenutke znala izkoristiti (Walter 2009, 395). In ker nista bila močna strankarska voditelja (Walter 2009, 396), jima je to zelo pomagalo pri ohranjanju moči.

²⁵⁵ Nasprotniki so ji od začetka očitali **nesocializacijo s stranko na način, kot so to izkusili vsi drugi mladi politiki katoliških mladinskih organizacij** (Resing 2009, 21). Toda pri njej se večkrat pozabi, da ji zaradi tega ne manjka osnovne krščanske podlage in da je **v bistvu teološko najbolj podkovana kanclerka** doslej (Resing 2009, 21). 'C' v CDU ji je ne glede na vse zelo pomemben, je jedro vsega, je vrednotni temelj stranke in velik izziv v tem stoletju, saj je kristjanov vedno manj in v tem vidi 'odpoved' Cerkve (Resing 2009, 136). Pred leti izraženo željo, takrat še kardinala Ratzingerja, da bi CDU postala bolj krščanska, je zavrnila z besedami, da je za kristjane pristojna Cerkev in ne politika (Resing 2009, 138). V tem okviru delovanja ji je pomembna ločitev področij. **Njena predstava je predstava svobodnega krščanskega človeka, tako kot je to učil Luther, svobodnega v odnosu do Boga in v odgovornosti do skupnosti. Prepričanje in vera sta torej zaklad posameznika, ki se ne sme politično instrumentalizirati** (Resing 2009, 142 in 144). Vrstni red pomenov 'C'-ja pri njej: najprej je to osebno vprašanje, potem družbeno in na koncu politično (Resing 2009, 145). Vrstni red je pomemben zato, ker pomeni, da kristjani niso v politiki zato, da bi se šli 'krščansko politiko' temveč, da bi bili v politiki dejavni, se odločali in reševali probleme. **V Kohlovi CDU je bilo drugače, cerkveno in politično delovanje je bilo zelo povezano** (Resing 2009, 145).

²⁵⁶ Merklova je za stranko CDU pravzaprav rešitev na osnovi postopne preobrazbe in modernizacije. Kot je v nalogi omenjeno, je Schäuble v njej videl nov pogled in nov način razmišljanja.

²⁵⁷ 'Vojaško generacijo' iz zadnje vojne je zamenjala 'postfašistična generacija', katere politična zavest se je izoblikovala šele po letu 1945 (Niclauß 1988, 265). Merklova je predstavnik te generacije in kot pravi Heinz Bude (Žerjavič 2006, 4), je **njena oblast pravzaprav oblast novih realistov, predstavnikov generacije, ki nemških težav ne vidi več v preteklosti, temveč v prihodnosti.**

In medtem ko oxfordski zgodovinar Ash (v von Rohr in drugi 2009) kanclerko Merklovo izrecno opredeli kot **karizmatično evropsko voditeljico** in meni (v von Rohr in drugi 2009), da se ji je **mojstrsko uspelo predstaviti tako evropski kot svetovni javnosti kot neposredno in pokončno osebnost**, jo Walter (2009, 293–313) ne more opredeliti tudi zato, ker današnje zgodovinsko obdobje njene vladavine poimenuje kot obdobje 'Berlinske republike brez karizmatikov'. Povsem jasen je tako le, ko jo opredeli kot **'določevalko moči'** (nem. *Machtdeterministin*) in se pri tem približa mnenju Langgutha (2009), ki med 'ljudi moči' (nem. *Machtmenschen*), kot je naslov njegove knjige,²⁵⁸ poleg nje uvrsti tudi Kohla in Schröderja. **Timothy G. Ash je pravzaprav eden zelo redkih opazovalcev evropske politike, ki Merklovi kot politični voditeljici pripiše lastnost karizmatičnosti.** Da ima Nemčija po izkušnji tridesetih let 20. stoletja raje nekarizmatične voditeljske osebnosti, kot sta bila Kohl in Adenauer (Walter 2009, 293–313), je zanimiva trditev s strani poznavalcev nemških razmer, predvsem zato, ker se kanclerki v evropskem in nemškem prostoru največkrat 'očita' ravno nekarizmatičnost. Walter meni (2009, 11), da se s karizmatičnim vodenjem²⁵⁹ in upravljanjem zapletenih demokratičnih družb pravzaprav ne pride daleč.²⁶⁰ Danes pravzaprav govorimo o **posebnem osebnostnem tipu političnega voditelja**, ki je sposoben **trdnega, lastnega uveljavljanja** ter s tem **delne suverene neodvisnosti od stranke**, kateri pripada in ta medsebojen odnos zaznamuje tako **ščepec zajedljive odrezavosti kot ščepec zabavnega uporniškega izzivanja** (Walter 2009, 396). In prav na ta način lahko povsem prepričljivo opišemo kanclerkin odnos do njene stranke. V tem osebnostnem tipu je namreč združeno vse, kar ji večina biografov in poznavalcev nemškega notranjepolitičnega prostora pripisuje, od občutka za moč, pravega občutka zaznavanja problemov in vzdušja v družbi, osredotočenosti na bistveno, spretnosti medijske prisotnosti do največkrat omenjenega (oz. očitane) pragmatičnega delovanja (Walter 2009, 396; Langguth 2005/2008). **Skratka politična voditeljica/voditelj mora biti vedno podoba**

---

²⁵⁸ Naslov knjige *'Machtmenschen'* ne moremo prevedsti z 'Oblastiželjneži' (Žerjavič 2009a, 6), saj mora posameznik v želji po oblasti najprej biti človek moči, ali z drugimi besedami, imeti mora 'občutek za moč' in/ali 'zavedanje o moči', kot je to pri opisovanju Kohla omenil tudi Hans-Peter Riese (Nielauß 1988, 264). Politolog Langguth (2009) se v svoji zadnji knjigi osredotoča na ključne osebnostne posebnosti zadnjih treh nemških kanclerjev ter poskuša najti njihove skupne značilnosti. Le-te najde v že omenjenem 'občutku za moč in/ali zavedanju o moči'. **Nemško-slovenski slovar** (Debenjak in drugi 2005) besedo *'Machtmensch'* prevede z 'oblastnež' kar ni enako 'oblastiželjnež'.

²⁵⁹ **Erhard** (CDU) in **Brandt** (SPD) sta nekaj časa nosila zmerne poteze karizmatičnih voditeljev, a kot **'realpolitika'** na vrhu zvezne vlade sta tako kot vsi karizmatiki modernih demokracij **na koncu doživela neuspeh** (Walter 2009, 12). **Toda pred tem sta z velikimi idejami, jasnimi in ambicioznimi načrti ter natančnimi vizijami** veliko tvegala in **zelo odprla političen prostor za dolgoročno učinkujoče politične vzorce delovanja** (Walter 2009, 12). **In z osnovnimi pojmi obeh se še danes razlaga izvirno temeljno in bodoče delovanje obeh strank** (Walter 2009, 12).

²⁶⁰ **Velike politične karizmatične osebnosti potrebujejo svoj čas ter prostor in pravi čas je čas družbenih sprememb**, ko je potrebna **vizija in političen oder močnih besed** (Walter 2009, 9). Karizmatiki so tako časovno omejeni (Walter 2009, 13). Ker enostavno niso 'normalni' politiki jih država in demokratična družba tudi ne moreta prenesti na dolgi rok – preveč karizme predstavniška demokracija ne prenese (in obratno) (Walter 2009, 13). V vsakdanjo družbo največkrat prinesejo nered in po 'pomladi karizmatičnega delovanja' sledi 'dolga jesen natančnega organiziranja'. Za Brandtom je prišel Schmidt in tako je moralo biti (Walter 2009, 13). Tip 'političnega menedžerja (upravljalca)' je namreč tisti (brez dvoma) normalen tip predstavniške, zapletene in razumske moderne demokracije (Walter 2009, 13). Toda v rednih razvojnih časovnih presledkih demokracije doživijo pomanjkanje navdušenja ter idej in takrat pragmatiki in administratorji niso v veliko pomoč in to je potem čas za tiste s pogumom, za tiste izven institucionalnih okvirov (Walter 2009, 13).

'izjemno bogate osebnosti' (Walter 2009, 396). Vse to **najdemo predvsem pri tistih, ki 'ne pripadajo'**, ki se vzpenjajo po družbeni hierarhični lestvici in na koncu sistem, v katerem so se povzpeli, tudi najbolj branijo (Walter 2009, 397).²⁶¹

Če se vrnemo k zgoraj omenjenemu in po našem mnenju največkrat nepravilno ali slabo razumljenemu **'pragmatičnemu delovanju' kanclerke, moramo omeniti** Mariam Lau (2009), ki naj bi z raziskavo o spremembah narave CDU pod vodstvom Merklove vpeljala termin **'merkelizem'** (nem. *der Merkelismus*) (Lau 2009, 8; v Hockenos 2010). A ne v smislu **'popolnega pragmatizma'**, kot ga opiše Novakova (2011, 78). Hockenos (2010) to, kar je poskušala opredeliti Lauova, razume kot **'drzen pragmatizem'** glede vseh zadev – od Islama do okoljskih sprememb. O 'popolnem pragmatizmu (merkelizmu)' težko govorimo tudi zato, ker je kanclerka sama dejala, da 'čisti akcionizem' ni (ne bo) njena narava političnega delovanja. Lauova (2009, 8–9) z 'merkelizmom' razume »/p/ovsem nove tone (politične) igre, tudi na mednarodnem prizorišču, in sicer v smislu pragmatizma, ki si sam sebe pravzaprav ne drzne poimenovati s tem imenom.« Govori o **pragmatizmu** (2009, 9), **ki je »/n/ačelno trši** (nem. *prinzipienfester*) **od vsega drugega**« in kar mi razumemo z naslednjimi besedami (Seničar v Vidmajer 2011, 12): »/M/oramo biti pragmatiki, večkrat nimamo druge izbire. **Toda pragmatičnost ne more temeljiti samo na pragmatični osnovi, /.../. Tudi pragmatizem mora temeljiti na neki vrednoti in prepričanju. V ozadju mora biti trajnejši interes in razmislek.**« Tako tudi naša naloga razume **'Merklov pragmatizem'**, namreč, da v tem delovanju ostaja predvsem zvesta sebi in svojim načelom.

Tudi Žerjavič (2009a, 6) jo poimenuje kot **pragmatično političarko brez ideologije** (kar postavljamo pod vprašaj, saj je 'vrednotna zunanja politika' ideološko pogojena), **ki brez težav spreminja stališča**, npr. glede gospodarske politike (kar tudi postavljamo delno pod vprašaj, torej del, da brez težav spreminja stališča, saj je bila zaradi zunanjih okoliščin gospodarske krize prisiljena v dejanja, za katera je sama dejala, da ni pričakovala, da bo morala kot kanclerka reševati neodgovorna dejanja bank) (Heckel 2009, 58) **in vedno dela korake, s katerimi se strinja večina prebivalstva** (kar je zelo vprašljivo, saj je s kritiko 'nemškega' papeža Benedikta XVI. vznejevoljila širok krog katoliških privrženecv in konservativnega jedra CDU).²⁶²

---

²⁶¹ Kot najboljši trenutni primer takšne 'izjemno bogate osebnosti' naj bi bila nemška kanclerka Merklova in francoski predsednik Sarkozy (Walter 2009, 397).

²⁶² Do spora je prišlo, ker se papež ni hotel javno opredeliti v zvezi z izjavo enega od škofov, ki je zanikal holokavst. Za njo to ni vprašanje Cerkve, temveč **'državnega razloga'** (nem. *Staatsräson*; fr. *raison d'état*), glede katerega noben kancler ne more molčati (Heckel 2009, 105). Kritika konservativnega jedra CDU je glede tega še danes izredno ostra in njene argumentacije v gornjem smislu **'državnega razloga'** ne razume (Die Welt 2011). Najbolj ji očitajo prav ta »/o/ster napad« na papeža, ki je bil izraz »/n/eosnovane predrznosti« (nem. »/b/odenlose Frechheit«) (Die Welt 2011). Njen samoopis, da je »/m/alo liberalna, malo socialna in malo konservativna«, so dopolnili s tem, da je tudi »/m/alo pogumno antiklerikalna« (Die Welt 2011). Hockenos (2011) v tem primeru govori o razkolu med **'papeževo in kanclerkino Nemčijo'** in trdi, da je najslabši volilni rezultat CDU po šestdesetih letih obstoja, torej na zadnjih volitvah leta 2009, rezultat odsotnosti velikega števila katoliških glasov, kar naj bi bila posledica kritike papeža Benedikta XVI.

Če Merklovo kot politično voditeljico vprašamo po njenem **odnosu do moči**,²⁶³ odgovori (Heckel 2009, 245): **»N/e, ne gre za vprašanje moči, gre za vprašanje odgovornosti za skupnost.«** Ameriški zgodovinar Fritz Stern je februarja 2009 glede njenega izvajanja moči dejal (Langguth 2009, 43), da je **»/v/ Vzhodni Nemčiji živel v 'zaporu z razgledom', v 'prisiljenem nedelovanju', ki je v njej oblikovalo in razvilo odločno voljo do javnega delovanja in odgovornega izvajanja moči.«** Merklovi je bil izraz 'prisiljenega nedelovanja', torej mirovanja, všeč, ker je v njem veliko resnice (Langguth 2009, 43). Hkrati sama doda drug pogled (Schumacher 2007, 173–74): **»N/asprotujem razmišljanju, da bi bila moč nekaj, kar naj nekdo sploh ne bi hotel imeti. Nasprotje moči je nemoč. Kaj mi pomaga dobra ideja, če je ne morem uresničiti?«** Na splošno, in to se razbere iz citata, naj bi bila razlika med njo, Kohlom in Schröderjem v tem, da **njej ne gre za moč kot tako, ampak za končni rezultat, za uspeh** (Schumacher 2007, 25 in 99). Ženske so le redko izvajale legitimno moč v javni sredini (Hartsock v Tickner 1996, 22). Hartsockova (v Tickner 1996, 22) zato meni, da je bil takšen tip moči vedno povezan z naravo moškosti (angl. *masculinity*). Izvajanje moči v mednarodnih odnosih je bila na splošno moška aktivnost, torej delovanje v naravi prevladovanja (Hartsock v Tickner 1996, 22). Ženska opredelitev naj bi nasprotno od želje po prevladovanju poudarjala energičnost, sposobnost in možnosti (Hartsock v Tickner 1996, 22) ter prepričevanje (Jaquette v Tickner 1996, 22). Če pogledamo na moč kot na dejavnik človeške sposobnosti, da deluje v skupnosti, torej kot dejanje, do katerega pride v povezavi z drugimi, s katerimi si delimo podobne zadeve, kot je moč opredelila Hannah Arendt (v Tickner 1996, 22), potem lahko pri kanclerkinem delovanju v izbranem empiričnem primeru zagotovo potrdimo nasprotno od tega. **Njena odločitev je bila izraz dejanja popolne moči, potrditve moči nad koalicijskim partnerjem znotraj njene vlade in potrditve moči navzven do vedno večje**

---

²⁶³ Ko govorimo o moči, govorimo tudi o **prevzemanje pristojnosti s strani močnih kanclerjev**. In ob **zunani politiki**, kot bomo videli v nadaljevanju naloge, je v primeru Merklove **področje prevzemanje pristojnosti tudi področje izobraževanja**. To je zanjo zelo pomembna tema (Heckel 2009, 96) in to kljub temu, da je pristojnost dežel. Ministrske predsednike je vznejevoljilo, da bodo morali 10 odstotkov deželnega dohodka nameniti izobraževanju in raziskavam, ker naj bi to bil strošek federacije (Heckel 2009, 99). Merklova se je zavestno odločila za ta načrt, ki naj bi začel veljati šele leta 2015 in pri njem trdno vztraja (Heckel 2009, 100). Danes izobraževanje pravzaprav težko označimo za notranje področje državnega delovanja, ne nazadnje je visoko izobraženo prebivalstvo ena od prvih obrambnih črt države in zato pravzaprav del zunanje in obrambne politike. **Za Merklovo je izobraževanje prihodnost** in če je bila Erhardova obljuba 'blagostanje za vse', potem je njen odgovor v 21. stoletju: 'izobraževanje za vse' – **Nemčija mora postati 'republika (dežela) izobraževanja'** (nem. *Bildungsrepublik*) (Heckel 2009, 97). Sama ideja izvira iz začetka njenega kanclerstva, ko je vseh šest oddelkov prosila za oblikovanje najpomembnejših tem, ki naj bi jih razvijala po svojih potovanjih po Nemčiji (Heckel 2009, 97). Največkrat se je pojavila tema izobraževanja (Heckel 2009, 97). **Seznam spominja na zgoraj omenjeni seznam zunanjepolitičnih tem in potrjuje misel, da ji politika na splošno dejansko pomeni preprosto delovanje, ukrepanje in spreminjanje sistema na boljše**. To je tudi edini samo njen politični slogan (Heckel 2009, 230), ki odseva dejanske potrebe časa. Zanjo je **azijska konkurenčnost** dejstvo in verjame, da bo trenutnemu gospodarskemu vplivu sledil tudi političen (Heckel 2009, 231). Tudi to je eden izmed razlogov, zakaj je hotela skupino G8 povezati s petimi najbolj rastočimi svetovnimi gospodarstvi (Heckel 2009, 231). **Popolnoma je prepričana, da bo izobraževanje v kratkem najpomembnejši dejavnik** in ne bo več 'mehka tema' visokotehnološke in s surovinami revne države, kot je Nemčija (Heckel 2009, 100). Zato **pri tem tako kot pri 'vrednotni zunanji politiki' neomajno vztraja in meni, da se bodo morali v prihodnosti zagovarjati politiki, ki ne bodo vlagali v izobraževanje** (Heckel 2009, 100). Ravno tako kot človekove pravice niso bile prvovrstna tema za CDU, tako tudi nikoli ni bilo močno izražena zanimanja za področje izobraževanja (Heckel 2009, 100). To je bila za CDU dolga leta nepomembna tema in področje, kjer takojšnjih rezultatov ni (Schavan v Heckel 2009, 100).

politične moči kitajske države. Merklovo izvajanje moči v naši analizi je v celoti v skladu z Morgenthauovo opredelitvijo moči kot prevlade enega akterja nad drugim. Torej je uporabila maskuliniziran način, način prevlade. Medtem pa njena splošna uporaba dejavnikov moči pravzaprav združuje oba vidika, maskuliniziranega in feminističnega. Primer za feministično uporabo moči je njeno delovanje v kabinetu. Kot pravi Kjurbeweit (2011b), pravzaprav ne gre za neko izvirno spoznanje, ampak drugačno spoznanje sploh ni mogoče: **»Merklova strast pripada igri moči«** (nem. *»M/erkels Leidenschaft gehört dem Machtspiel«*). In to je **»t/isto, kar je pri njej politično – stremljenje po deležih moči«** (nem. *»d/as Politische an ihr - das Streben nach Machtanteilen«*) (Kjurbeweit 2011b). Hladnokrvna reševalka nalog **»/z/ visoko stopnjo volje do moči«** (nem. *»m/it hohem Machtwillen«*) je neprijetna nasprotnica (Kjurbeweit 2011b). Svoje politično delovanje Merklova tako oblikuje z vidika, da **politične odločitve niso rezultat proste igre sil, temveč posledica stalne uporabe moči** v smislu stalnih valov znanstvenih poskusnih ukazov (Schumacher 2007, 163). Vsi, ki že dolgo delajo z njo, so dobesedno očarani nad zmožnostjo neprestanega preslikavanja 'različnih povezav in odnosov' (nem. *Konstellationen*) (Schumacher 2007, 163). Na vseh ravneh ima na vidiku vse akterje in njihove aktivnosti ter se tako kot nekdo, ki izvaja znanstveni poskus, drži v ozadju z že preračunanimi možnimi motečimi dejavniki (Schumacher 2007, 163). Politična dejanja vodi tako, da ima na voljo največje število možnosti delovanja in tu ugotovimo, **kaj ji dejansko pomeni moč – pomeni ji največjo možno svobodo delovanja, možnost, da lahko odločaš brez prisile** (Schumacher 2007, 163). Razsežnosti teh možnosti se gibljejo vse od preprostih ukazov podrejenim do zvičaj z zaključnimi nepričakovanimi preobrati (Schumacher 2007, 163). **Menimo, da med zadnje vsekakor spada srečanje z Dalajlamo in kasnejša organizacija sprejema s strani razvojne ministrice.** In kot pravi Schumacher (2007, 163), je njeno nepredvidljivo vedenje za nasprotnike težko sprejemljivo.

Hecklova meni (2009, 104), **da pri Merklovi še ni bilo tako odločujočega zunanjepolitičnega 'dogodka', ki bi njeno kanclerstvo zaznamoval** v obsegu, kot je to veljalo za prejšnje kanclerje.²⁶⁴ Toda ob upoštevanju drugačnih danosti časa se takšnih dogodkov ne da pričakovati. **Današnje 'delovanje' leži drugje in v ta okvir lahko postavimo njej lasten način izvajanja 'vrednotne zunanje politike' z zagovarjanjem vrednot zahodnega kulturno-civilizacijskega kroga.** Pri čemer lahko previdno omenimo Chomskega, ki je dejal (Chomsky v Vistoporovski 2005): **»V/sak vodja se sklicuje na demokracijo. Tudi Stalin je to počel.«** Konec avgusta 2011 je Merklova spet zasedla prvo mesto na Forbesovi lestvici 'najmo(go)čnejših svetovnih voditeljic' (nem. *die*

---

²⁶⁴ Na vprašanje Hecklove (2009, 138–39) po **njenih najpomembnejših željah za Nemčijo**, je odgovorila: **(a)** razvijanje družinske, integracijske in izobraževalne politike; **(b)** medgeneracijsko sodelovanje; **(c)** razvoj samozaupanja Nemcev, da oblikujejo zavest o lastnih zahtevah; **(d)** in v tem okviru pomen zunanje politike. To zadnje predvsem v smislu, da ji je **zunanjepolitično delovanje temelj vsega, da ima zelo jasno sliko o Nemčiji in o tem, kako jo bo demografski razvoj spremenil** (Heckel 2009, 170) in da **zato tudi vprašanje izobraževanja ni več 'mehka' tema politike.**

mächtigste Frau der Welt), ki ji je sicer že pripadalo od leta 2006 do leta 2009 (Lgr/AFP/Reuters 2011).²⁶⁵ Kanclerka svoj dosedanji opus dela v politiki opiše z zelo treznimi besedami (Heckel 2009, 242): »/T/ežko rečem, da sem na kaj ponosna, a lahko rečem, da so nekatere zadeve dobro uspele.«

Kot smo razbrali tudi iz same predstavitve študije primera, je **prvo obrambno črto in utemeljevanje odločitve predstavljala suverena avtonomnost odločanja**. Z drugimi besedami, **prav vsi ključni akterji proučevane odločitve so se odzvali v okviru svoje (tudi nekdanje) vloge** oziroma položaja znotraj nemškega političnega sistema. **Suverenost (kanclerkine) vloge in odločanja** je tako **prva utemeljitev njenega srečanja** z Dalajlamom. Toda, če pogledamo njen govor na kolokviju *M100 Sanssouci* (Bundeskanzlerin 2010c in 2010d), kjer se sprašuje o svobodi delovanja in ravnanja na splošno, bomo zaključili z ugotovitvijo, da pri njenem političnem delovanju ne gre povsem za **'suverenost odločanja' v okviru njene vloge**, temveč, in mogoče predvsem, za **'svobodo odločanja' nje kot posameznice v tej vlogi**. Ne nazadnje je svoboda njen ključen ((ne)političen) pojem.

---

²⁶⁵ Na drugem mestu ji sledi ameriška zunanja ministrica Hillary Clinton in na tretjem brazilska predsednica Dilma Rousseff (Lgr/AFP/Reuters 2011).

3. 2. 3 Okolje/okolščine

Jedro poglavja je predstavitev notranje- in zunanjepolitičnih omejitev nemške zunanje politike. Pri prvih bomo, po predstavitvi temeljnih ustavnih pristojnosti izvajanja nemške zunanje politike, izpostavili vlogo in vpliv 'kanclerjeve demokracije' kot načina vladanja in iz nje izpeljane 'kanclerjeve zunanje politike'. Sledita podpoglavje o vlogi kanclerke in kabineta ter podpoglavje o vlogi in vplivu svetovalcev ter najožjih sodelavcev. Vsebinsko o vplivu okolja in okoliščin na njeno odločitev bomo zaključili z vplivom zunanjih dejavnikov.

3. 2. 3. 1 Notranjepolitične omejitve nemške zunanje politike

Prikaz osnovnih notranjepolitičnih omejitev (glej prilogo O) pričenjamo z dvema različnima vidikoma ustavne pristojnosti izvajanja nemške zunanje politike.

DVA POGLEDA NA USTAVNO ZUNANJEPOLITIČNO PRISTOJNOST ²⁶⁶

A) POGLED Z VIDIKA PRISTOJNOSTI PREVLADUJOČE ENOTE ODLOČANJA (Gareis 2006, 36–7)

- 32. člen

Ustava s tem členom **pristojnost izvajanja zunanje politike podeljuje zvezni vladi**. Ustava na splošno predvideva sodelovanje med vlado in parlamentom, toda prednost zvezne vlade je v pravici do pobud in v razliki glede splošnega političnega delovanja. Ne ustava in ne politična praksa ne predvidevata tekmovalnosti v zunanji in varnostni politiki med izvršno oblastjo in parlamentom, kot je to značilno za ameriški sistem.

- 65. člen

To je temeljni člen delovanja zvezne vlade, iz katerega je izpeljana **prevladujoča zunanjepolitična vloga kanclerke/kanclerja v zvezni vladi**.

Opredeľjuje tri ključna načela delovanja.

Kanclerki/kanclerju podeljuje 'smernice delovanja' (nem. *Richtlinienkompetenz*).

Določa odgovornost posameznega ministra za svoje področje delovanja (nem.

Resortprinzip). Ureja načelo kolektivnega diskurza in kolektivnega mehanizma odločanja pod vodstvom kanclerja/kanclerke (nem. *Kabinettsprinzip*).

- 64. člen

Kanclerki/kanclerju podeljuje pristojnost organizacije (nem. *Organisationskompetenz*) in v tem okviru tako imenovanje kot razrešitev ministrov.

- 67. člen

Kanclerko/kanclerja se lahko razreši le z izglasovano konstruktivno nezaupnico.

B) HOLISTIČEN POGLED RAZDELITVE PRISTOJNOSTI (Hellmann in drugi 2006, 45)

- 32. člen in 65. člen

- 59. člen 1. odstavek: zvezni predsednik mednarodnopravno zastopa federacijo

- 59. člen 2. odstavek: pravice součinkovanja zakonodajne veje oblasti

- 23. člen 2. odstavek: razširjene pravice zakonodajne oblasti glede zadev EU

Kot vidimo sta ključna zunanjepolitična člena 32. in 65. člen. Navajata ga oba avtorja. Razlika med avtorjema leži v osredotočenosti na notranjo strukturo.

Gareis (2006, 36–7) se osredotoča na pomen vloge kanclerke/kanclerja pri zunanjepolitičnem odločanju in delovanju, medtem ko Hellmann in drugi (2006, 45) menijo, da je pomembno součinkovanje in si kanclerka/kancler pristojnost deli z zveznim predsednikom in zakonodajno vejo oblasti.

²⁶⁶ Samo Dauchertova (2008, 98) s tem v zvezi omeni tudi **73. člen** zvezne ustave, ki pravi, da »i/ma zvezna vlada izključno zakonodajno pristojnost tako glede zunanjepolitičnih zadev kot glede obrambe in zaščite civilnega prebivalstva« (nem. »/D/er Bund hat die ausschließliche Gesetzgebung über die auswärtigen Angelegenheiten sowie die Verteidigung einschließlich des Schutzes der Zivilbevölkerung«). Ta člen tudi ni omenjen na uradni spletni strani kanclerke, kjer so sicer našete vse njene obveznosti (Bundeskanzlerin 2012a).

Zaradi **prevladujoče ustavne vloge in moči kanclerke/kanclerja**²⁶⁷ (Smith v Smith 1992/1994, 46; Roberts 2000/2009, 122; Gareis 2006, 37) v nemškem političnem sistemu in procesu (zunanjepolitičnega) odločanja (Bundeskanzlerin 2012a), saj je **»/m/oč zvezne vlade personificirana v zvezni kanclerki in njen močan položaj podkrepljen z zvezno ustavo«** (nem. *»/D/ie Macht der Bundesregierung erscheint in der Bundeskanzlerin personifiziert. Das Grundgesetz untermauert die starke Position«*) in je za zunanjepolitično delovanje svoje vlade odgovorna/odgovoren zvezni skupščini in nemški civilni družbi (Dauchert 2008, 99), se bomo v okviru notranjepolitičnih omejitev procesa nemškega zunanjepolitičnega odločanja osredotočili na vlogo **'kanclerjeve demokracije'** (nem. *Kanzlerdemokratie*) (Roberts 2000/2009, 140). Izraz je nastal z opisom sloga vladanja prvega povojnega kanclerja Adenauerja (Roberts 2000/2009, 140). 'Kanclerjeva demokracija' oziroma **'personalizacija' vladanja** se je tako začela z njim in od tu dalje se prevladujoča vloga kanclerke/kanclerja v procesu vladanja in vplivanja na oblikovanje ter sprejemanje odločitev le še krepi (Roberts 2000/2009, 130). Razvoj vloge in vpliva 'kanclerjeve demokracije' bomo, v okviru njenih značilnosti, prikazali z opisi delovanja vseh dosedanjih kanclerjev. Menimo, da nam šele to poznavanje omogoči razumevanje delovanja današnje kanclerke. Dosedanji nemški kanclerji so bili (Roberts 2000/2009, 129): Konrad Hermann Joseph Adenauer (CDU, 1949–1963),²⁶⁸ Ludwig Erhard (CDU, 1963–1966),²⁶⁹ Kurt Georg Kiesinger

²⁶⁷ Termin **kancler** (lat. *Cancellarius*) opisuje **delovno mesto najvišjega uradnika kralja ali cesarja** v zgodnjem srednjem veku. Vloga kanclerja svoj političen pomen prvič dobi v obdobju vladanja Karolingov in se obdrži vse do propada sveterimskega cesarstva leta 1806 (Niclauß 1988, 8–9). Ponovno se vzpostavi pri poskusu obnovitve 'personalne unije' nemškega cesarstva s prusko monarhijo. V času 'severnonemške zveze' (nem. *der Norddeutsche Bund*) (1867–1871) se ustanovitelj in pruski ministrski predsednik **Otto von Bismarck** poimenuje za 'zveznega kanclerja' (nem. *Bundeskanzler*) in po združitvi Nemčije (1870–1871) tudi za 'kanclerja cesarstva' (nem. *Reichskanzler*) (Niclauß 1988, 8–9). **O moči Bismarcka največ pove citat cesarja Wilhelma I.**, ki je dejal, **»/d/a ni lahko biti cesar s takšnim kanclerjem«** (nem. *»/E/s ist nicht leicht, unter einem solchen Kanzler Kaiser zu sein«*) (Niclauß 1988, 8). Weimarska ustava iz leta 1919 je prevzela termin 'kancler cesarstva' (nem. *Reichskanzler*) (Niclauß 1988, 9).

²⁶⁸ Nemčija je po 2. svetovni vojni izgubila tako samostojnost kot enotnost (Görtemaker 2009, 81). Razdelitev vladnih vlog prve povojne nemške vlade z dne 20. septembra 1949 je takoj pokazala, da bo kancler **Adenauer** v zunanji politiki odigral ključno vlogo (Niclauß 1988, 58). Kljub temu, da ni bilo mogoče takoj govoriti o nemški zunanji politiki, kaj šele o 'njegovih' zunanji politiki, saj so bila prva leta predvsem leta pogajanj z vsemi tremi visokimi komisarji zahodnih zavezniških sil (Niclauß 1988, 58–9), je mogoče prepoznati njegovo ključno opredelitev, da se ZRN mora povezati z Zahodno Evropo in v 'hladni vojni' ohraniti (zahodnonemško) demokracijo (Görtemaker 2009, 81). Zanj je tako značilna 'zunanja politika povezovanja z Zahodom' (Niclauß 1988, 58–9). **Leta 1951 nastane Ministrstvo za zunanje zadeve in kancler prevzame vlogo zunanjega ministra** (Niclauß 1988, 58–9; Roberts 2000/2009, 128). Adenauerjevo delovanje v vlogi zunanjepolitično aktivnega zveznega kanclerja ni naključje (Niclauß 1988, 58–9). Njemu lastna vloga 'zunanjepolitičnega kanclerja' je nastala iz njegovega pogleda na preteklo in polpreteklo zgodovino ter iz premislekov o bodočem geopolitičnem razvoju (Niclauß 1988, 61). Že leta 1923 si je kot kölnski župan prizadeval za sodelovanje Nemčije z zahodnimi sosedami, še posebej s Francijo, saj bi le tako lahko zadovoljili potrebo po varnosti in tesnejšem političnem sodelovanju zahodne Evrope (Niclauß 1988, 61). Povezanost Nemčije z zahodno Evropo je videl kot predpostavko za njen miren razvoj in s tem kot ščit pred notranjepolitičnimi napakami. **Njegov 'primat zunanje politike'** (nem. *Primat der Außenpolitik*) se ne da primerjati z nedemokratičnimi vladami pred njim, saj je imel **obramben značaj z dvojno usmeritvijo**, proti širjenju sovjetske moči, katero je predvidel kot rezultat druge svetovne vojne in proti napačnim odločitvam nove nemške federativne republike (Niclauß 1988, 61). Cilj je bil utrditi tiste zunanjepolitične povezave, ki bi preprečile morebiten padec nemške zunanje politike v eno od treh osnovnih nevarnosti, in sicer **»/v/seveličastnost države, iz tega izhajajoč svetovni nazor in nacionalizem«** (nem. *»/S/taatsomnipotenz, Weltauffassung und Nationalismus«*) (Niclauß 1988, 60). Adenauerjeva zunanjepolitična smer je bila hkrati tudi učinkovito sredstvo oblikovanja politične enotnosti sicer zelo heterogene CDU/CSU parlamentarne frakcije. Obe zgoraj

(CDU, 1966–1969),²⁷⁰ Willy Brandt (SPD, 1969–1974),²⁷¹ Helmut Schmidt (SPD, 1974–1982),²⁷² Helmut Kohl (CDU, 1982–1998)²⁷³ in Gerhard Schröder (SPD, 1998–2005).

omenjeni usmeritvi sta bili s strani stranke podprti in zunanja politika je tako dosegla integracijo 'kanclerske stranke' (Niclauß 1988, 61). **Leta 1955 se dvojna vloga kanclerja razpusti**, zunanji minister postane Heinrich von Brentanus, a prevladujoči vpliv prvega kanclerja ostane, ne nazadnje je bil novi minister negov zvest privrženec (Niclauß 1988, 59).

²⁶⁹ **Ludwig Erhard** je kot Adenauerjev naslednik deležen velikih pričakovanj. Bil je prvi kancler povsem neobremenjen z nacionalsocializmom in pred tem izredno priljubljen ter uspešen minister za gospodarstvo, imenovan tudi 'oče nemškega gospodarskega čudeža' (Niclauß 1988, 79). Z njegovo zasnovno 'socialnega tržnega gospodarstva' Unija CDU/CSU nastopa še danes. Povezanost z lastno stranko mu ni najbolj uspela, saj je Adenauer ostal predsednik CDU in je v tej vlogi igral še vlogo 'stranskega kanclerja' (nem. *Nebenkanzler*) (Niclauß 1988, 79). Ob analizi njegove zapuščine se pojavlja vprašanje o **primernosti njegove osebne strukture za vlogo kanclerja** (Niclauß 1988, 79). Zanj je bila **politika sredstvo uresničevanja zastavljenega in ne stremljenje po moči** (Niclauß 1988, 79). Poimenovali so ga celo 'realist druge vrste' (nem. *Realist anderer Art*) in 'antimachiavellist iz najvišjega prepričanja' (nem. *anti-Machiavellist aus höchster Überzeugung*) (Niclauß 1988, 79). Na področju mednarodnih odnosov je podpiral kontinuiteto, zato zanj velja 'primat notranje politike' in 'veliki načrt' (angl. *grand design*) notranjega delovanja federacije (Niclauß 1988, 83).

²⁷⁰ **Pod kanclerjem Kiesengerjem** se je decembra 1966 oblikovala **prva nemška 'velika koalicija'**, torej koalicija dveh največjih 'ljudskih strank', ki pravzaprav pomeni (začasno) 'razrešitev' načina vladanja, kot ga predstavlja 'kanclerjeva demokracija'. Približno 90 odstotkov poslancev zvezne skupščine je pripadalo Uniji CDU/CSU in SPD zato se je delovalo po modelu 'konkordančne demokracije' (nem. *Konkordanzdemokratie*) (Niclauß 1988, 89). **Posamezne značilnosti 'kanclerjeve demokracije' v njegovem obdobju valdanja niso bile več prisotne**. To je še posebej veljalo za **političen položaj kanclerja v kabinetu**, ker Kiesenger zaradi enako močnega koalicijskega partnerja ni mogel uresničevati 'kanclerjevega načela' (Niclauß 1988, 89). **Naloga kanclerja v 'veliki koaliciji' je iskanje kompromisov med vladajočima partnerjema in njima bližnjih interesnih skupin** (Niclauß 1988, 89). Kancler Kiesenger je bil s strani takratnega govorca vlade Ahlers-a imenovan kot 'sprehajajoči se posredovalni odbor' (Niclauß 1988, 90). V vlogi kanclerja je bil priljubljen in pred volitvami leta 1969 si ga v tej vlogi želi 52 odstotkov ljudi. Kljub temu, da je bila **vloga kanclerja v 'veliki koaliciji' dejansko na novo zapisana**, je Kiesengerju uspelo ponovno vzpostaviti tesno povezavo med vlogo kanclerja in predstvom lastne stranke (Niclauß 1988, 91).

²⁷¹ **Brandtovo obdobje**, glede na kasneje omenjenih pet značilnosti 'kanclerjeve demokracije', začenjamo z dejavnikom osebnega prestiža. Tako kot pri Adenauerju, kljub različnim osebnostima, je bil le-ta na začetku zelo visok. Hkrati je tudi do padca javne podobe prišlo na podoben način (Niclauß 1988, 155). Willy Brandt je Adenauerjevo 'politiko povezovanja z Zahodom' dopolnil z 'vzhodno politiko', ki naj bi postopoma odpravila medsebojne sovražne predstave in podobe, približala vzhodni del Nemčije in vodila do padca Berlinskega zidu (Görtemaker 2009, 82). **'Primat zunanje politike' in polarizacija notranjestranskarskega diskurza** sta obvladovali tako njegovo kot Adenauerjevo kanclerstvo in **v sporu z opozicijo je prevladujočo vlogo vedno (od)igrala zunanja politika** (Niclauß 1988, 156). Tesna povezanost vloge kanclerja z vodenjem stranke je značilna tudi za Brandta in njegov položaj predsednika stranke je bil trden vse do odstopa (Niclauß 1988, 156). Brandt te vloge ni razumel kot instrument uveljavljanja svojih politik, ampak kot posredništvo med različnimi skupinami (Niclauß 1988, 157). Njegova problematična točka je vprašanje političnega uresničevanja 'kanclerjevega načela', saj je bil učinkovit le na zunanjepolitičnem področju (Niclauß 1988, 157).

²⁷² **Vzpon kanclerja Schmidta kot 'zunanjega politika'** (nem. *Außenpolitiker*) je temeljil na političnih izkušnjah in močni osebni zavzetosti (Niclauß 1988, 177). Ne samo zunanja politika, temveč predvsem aktivno delovanje v mednarodni gospodarski politiki, je močno prispevalo k njegovi mednarodni veljavi in k notranjepolitičnim uspehom (Niclauß 1988, 177). V prvih letih je imela mednarodna gospodarska politika za njegovo kanclerstvo podoben pomen kot 'vzhodna politika' za Brandta (Niclauß 1988, 177). Z letom 1979 so za notranjepolitično sposobnost voditeljstva naraščajoče breme postali zunanjepolitični problemi (Niclauß 1988, 177). Komunikacijski problemi nemško-ameriških odnosov so prispevali k izgubi vpliva tradicionalno najpomembnejšega **zunanjepolitičnega 'odzivnega področja' na notranjo politiko** in tudi z 'dvojnimi sklepom Severnoatlantske zveze' se pokaže obratna stran prestiža mednarodnega delovanja (Niclauß 1988, 177). Pri delovanju glede 'dvojnega sklepa' je zahteval popolno podporo stranke, sicer bi kot kancler odstopil (Niclauß 1988, 195). **Kancler je glede vpliva teh področij bolj kot v notranji politiki odvisen od pogojev in razvoja dogodkov, na katere sam ne more vplivati** (Niclauß 1988, 177). In tako kot pri Adenauerju in Brandtu se tudi pri njem opazi značilna, najprej vzpenjajoča se in nato rahlo padajoča krivulja uspešnosti (Niclauß 1988, 177). Niclauß meni (1988, 195), da mu je v končni fazi njegovega kanclerstva manjkala *fortuna*, ki je po Machiavelliju 'gospodarica polovice naših dejanj' (nem. *zur Hälfte Herrin über unserer Taten*). A kljub močno spremenjenim zunanjepolitičnim pogojem mu je vlogo kanclerja uspelo izpolniti tako kot Adenauerju in Brandtu (Niclauß 1988, 178).

²⁷³ **Opis Kohlove 'kanclerjeve demokracije'** z njenimi ključnimi značilnostmi nam za leto 1985 poda neenotno sliko in pokaže tako šibke kot močne temelje (Niclauß 1988, 255–56). 'Kanclerjevo načelo' je bilo glede oblikovanja vlade in sodelovanja koalicijskih partnerjev vseskozi učinkovito. Voditeljstvo in organizacija v Uradu zveznega kanclerja sta označena kot neuspešna. Osebna veljava kanclerja, ki je sicer druga značilnost, tudi ni bila v celoti zadovoljiva. Zunanjepolitične aktivnosti so bile komaj prepričljive. Pozitivna ocena je pripadla le tesni povezanosti kanclerja z lastno stranko. Kohlu je predsedovanje največji vladni stranki pomenilo predvsem podporo kanclerstvu. Po vnovični zmagi leta 1987 mediji začnejo ugibati ali je njegovo vladanje sploh značilno za 'kanclerjevo demokracijo', češ, da gre

Nemška ustava ali '**temeljni zakon**' (nem. *das Grundgesetz*) vsebuje politične instrumente, ki takšno prevladujočo vlogo dovoljujejo (von Bredow 2006/2008, 45).²⁷⁴ Eno od ključnih načel delovanja zvezne vlade, omenjeno v **65. členu** ustave navaja, da ima kanclerka/kancler »/p/ristojnost določanja '**smernic delovanja**' vlade in zanje odgovarja« (nem. »/b/estimmt die Richtlinien der Politik und trägt dafür die Verantwortung«) (Bundestag 2010b). Vsi dosedanji kanclerji so se nanj oprli, kadar so posegali v pristojnost področij drugih ministrstev (von Bredow 2006/2008, 45). **Močan položaj kanclerke/kanclerja je torej ustavnopravno določen**²⁷⁵ in v tem leži '**zakon delovanja**' (nem. *Gesetz des Handelns*), kar pomeni, da je ona/on akter, ki določa pravila igre (Niclauß 1999, 36 v Roberts 2000/2009, 219). Rdeča nit vodenja države je ne nazadnje

---

za zmanjšanje njenega pomena zaradi odločilnega dejavnika, in sicer osebne neveljave kanclerja zunaj njegove stranke (Niclauß 1988, 263). Značilnosti, ki so neodvisne od 'zunanjepolitičnega kanclerjevega učinka' so bile tukaj zanemarjene. Moteča je bila uganka domnevnega neskladja med profesionalnim (ne)prestижem, zmanjšanim ugledom, veljavo na eni strani ter volilnimi zmagami kanclerja na drugi strani (Niclauß 1988, 263). Novinar dnevnika *Die Zeit* je tako septembra 1986 zapisal (Niclauß 1988, 263), »/d/a je Kohl v celotni nemški zgodovini kanclerstva prava posebnost (nem. *ein Unikum*)« in se vprašal, »/a/li je že kdaj obstajalo kaj podobnega, kot je šef vlade, ki je tako 'malo' kancler in kljub temu 'trdno v sedlu', torej močan v svoji vlogi.« **Enostransko osredotočenje na 'zunanjepolitičen kanclerjev učinek' se povezuje z javno podobo uspešnega kanclerja** (Niclauß 1988, 263). Od Brandta in Schmidta dalje tudi zanj velja svetovljanska podoba šefa vlade (Niclauß 1988, 263). Prvemu je bila malo podeljena, drugi si jo je s trudom in strokovnostjo uspešno izboril sam, a oba sta imela podporo v poklicni izobrazbi (Niclauß 1988, 264). Kritika Kohlovega načina vladanja temelji tudi na tem, da je kancler prvič postal nekdo, ki je svoje politične izkušnje pridobival izključno znotraj strankarskega sistema (Niclauß 1988, 264). Herrmann (v Niclauß 1988, 264) tako meni, da če bi se CDU odpovedala Kohlu, bi se morala odpovedati sami sebi. Trditev, ki se je ob koncu tisočletja izkazala za napačno, stranka je preživela brez njega.

²⁷⁴ Ob 20. obletnici ustave, novembra 2009, se je razmišljalo o novi 'vsenemški' ustavi (Žerjavič 2009b, 7). Povojna ustava namreč ni bila zamišljena kot trajen projekt. Oblikovalci so pričakovali, da se bo sovjetska okupacijska cona (iz katere je nastala NDR) prej ali slej združila z ZRN in sprejeli bi skupno ustavo. Toda Nemčija se je združila šele 41 let kasneje in ustava je začela veljati za vso Nemčijo (Žerjavič 2009b, 7). **Pri opredelitvi prevladujoče ustavne vloge kanclerja** je šlo za **namerno odločitev snovalcev nove povojne nemške ustave**, da bi se izognili šibkostim 'Weimarske ustave'. V njej je bil kanclerjev status podrejen takratnemu parlamentu (nem. *Reichstag*), ki je zlahka oblikoval večine in kanclerja enostavno odstavil. Tudi predsednik ga je lahko odstavil in predlagal zamenjavo (Roberts 2000/2009, 122). **Dvojna ustavna nadvlada kanclerja, s strani zvezne skupščine in zveznega predsednika**, je, ob naraščajoči radikalizaciji strankarskega sistema (1919–1933), zavirala razvoj 'kanclerjeve demokracije rajha' (nem. *Reichskanzlerdemokratie*) (Niclauß 1988, 9). Vladali so 'nadomestni kanclerji', če je bilo potrebno tudi z uporabo predsednikovih 'izrednih moči' (angl. *emergency powers*) na osnovi 48. člena Weimarske ustave. Globoka kriza se pojavi leta 1930, ko se odstavi zadnjega demokratično izvoljenega kanclerja, Hermann Müller-ja (Niclauß 1988, 9). Do leta 1933, ko kancler postane Adolf Hitler, so bili na ta položaj imenovani trije kanclerji (Heinrich Brüning, Franz von Papen in Kurt von Schleicher) in vsi so vladali na osnovi 48. člena (Niclauß 1988, 9). V obdobju 15-ih let (1918–1933) je bilo tako imenovanih 16 kanclerjev, vključno s Hitlerjem. To je krajše obdobje kot ga je kot kancler preživel Helmut Kohl (16 let) in le leto daljše od Adenauerjevega kanclerstva (14 let) (Roberts 2000/2009, 123). **Zato je nova nemška ustava zveznemu predsedniku namerno podelila manj moči, ga postavila na raven monarha in mu odvzela moč politično aktivnega predsednika**, kot ga danes poznajo Združene države Amerike ali kot je bil leta 1958 z ustavo določen položaj predsednika pete francoske republike (Niclauß 1988, 9). Eden od pokazateljev tega je sama metoda izvolitve. Weimarski predsednik je bil voljen neposredno, današnje volitve niso neposredne. Zveznega predsednika po 54. členu ustave (Bundestag 2010b) voli posebno volilno telo sestavljeno iz obeh teles zvezne skupščine kot tudi deželnih vlad (nem. *Bundesversammlung*) in tako vsebuje federalni dejavnik (Roberts 2000/2009, 123). Močan položaj kanclerke/kanclerja je tako posledica degradacije moči zveznega predsednika (Smith v Smith in drugi 1992/1994,46).

²⁷⁵ **Ustavnopravno zaledje** s katerim razpolaga kanclerka/kancler vsebuje tri enostavna pravila: **(a) konstruktiven glas nezaupnice** s strani zvezne skupščine; **(b) pravica do sestave kabineta** in **(c) organizacijska moč oblikovanja sestave ministrstev** (Niclauß 1988, 10). Pravica do sestave kabineta se oblikuje šele ob koncu posvetovanj glede nove nemške ustave, januarja 1949, in je odvzeta zvezni skupščini (Niclauß 1988, 10). Kot je dejal Carlo Schmidt, so se zavedali širine in pomena odločitve (Niclauß 1988, 10): »/T/o je izredno okrepilo položaj zveznega kanclerja. /.../ /Z/ enim stavkom smo oblikovali popolnoma drugačno obliko vlade, kot smo sprva nameravali.« Tretje pravilo je moč oblikovanja sestave ministrstev (Niclauß 1988, 10). Tudi to moč 'splošne pravice potrjevanja' (nem. *Zustimmungsrecht*) naj bi sprva dobila zvezna skupščina. Na koncu pristojnost dobila zvezna vlada in zvezni kancler (Niclauß 1988, 10–1).

razvidna iz znanega, zelo ponotranjenega in skoraj nepogrešljivega stavka nemškega družbeno-političnega diskurza (Fröhlich 2002): »/O/d kanclerja je odvisno« (nem. »/A/uf den Kanzler kommt es an«), za katerega menimo, da poudarja dvojno – neposredno ključno vlogo kanclerke/kanclerja v državnem političnem sistemu in posredni pomen osebnosti.²⁷⁶ In čeprav Niclauß (1988, 7–8) trdi, da se 'Bonnski vladni sistem' opisuje kot 'kanclerjeva demokracija' zato, ker so prav vsi kanclerji vladali povsem neodvisno in s samozavestno²⁷⁷ zunanjepolitično vlogo, v svojem članku deset let kasneje doda (Niclauß 1999, 37 v Roberts 2000/2009, 140), da so bili vsi kanclerji, vsaj nekaj časa, osredotočeni tudi na usklajevanja z drugimi akterji političnega procesa.

Kljub omenjeni **ustavnopravni določenosti 'kanclerjeve demokracije kot načina vladanja'** (nem. *Regierungstyp*) se ta tip vladavine le **težko izpelje samo iz ustavnih členov** (Niclauß 1988, 11). Močno vlogo igra zahodnonemški strankarski sistem in neformalna pravila, ki so se razvijala od petdesetih let dalje (Niclauß 1988, 11). Ko govorimo o 'kanclerjevi demokraciji', govorimo o različnih vedenjskih vzorcih in pričakovanih tako volilnega telesa kot politične sredine (Niclauß 1988, 11). 'Kanclerjeva demokracija' je bila pravzaprav opredeljena kot le **'prehoden način**

---

²⁷⁶ Unija CDU/CSU je bila tista, ki v šestdesetih letih ta znani stavek prvič uporabi kot volilni slogan (Niclauß 1988, 90).

²⁷⁷ **Erhardova vloga v zunanji politiki** je bila **najmanj samozavestna**. A se njegovih posameznih zunanjepolitičnih odločitev skoraj nikoli ne kritizira (Niclauß 1988, 82). Kljub oživitvi razprave, je cilj nemškega združevanja v šestdesetih letih svetovne politike igral le podrejeno vlogo (Niclauß 1988, 82). Leta 1964 se poslabšajo tradicionalno dobri odnosi z arabskim svetom. Razlog je bila odločitev Erharda za vzpostavitev diplomatskih odnosov z Izraelom in odkritje, da se Izrael prodaja nemško orožje (Niclauß 1988, 82). V sporu med Francijo in ZDA se 'Bonnska vlada' odloči za Washington; De Gaulle-ove upanja polne, a nezavezane izjave v prid nemški združitvi, so bile manj zanesljive (Niclauß 1988, 82–3). Zaradi bolj zapletenih sistemskih struktur svetovne politike, je tudi nemška zunanja politika postala bolj zapletena, kar je volilno telo zaznalo kot znak šibkega vodenja (Niclauß 1988, 83). Zunanjepolitična šibkost vodenja se je znotraj 'kanclerske stranke' izražala z razdelitvijo na 'atlantike' (on sam, njegov zunanji minister Schröder in obrambni minister von Hasse), ki so se zavzemali za povezavo Bonn - Washington kot glavno usmeritev zunanje politike in 'gaullisti' (nemški gaullisti so verjeli v cilj politične evropske integracije, medtem ko je de Gaulle prihodnost Evrope videl v sodelovanju suverenih držav), ki so imeli zadržek do ameriške zunanje politike v Vzhodni Aziji ter upali, da se bo nemško vprašanje rešilo v sodelovanju z evropskimi državami (Niclauß 1988, 84). Do takšne razdelitve med Adenauerjevim vodenjem ne bi prišlo, čeprav leži razlog delno tudi v njegovem delovanju, saj je k 'gaullistom' spadal tudi on (Niclauß 1988, 84). Omenjeni spor je ključen razlog za neuspeh njegove uveljavitve v vlogi 'zunanjepolitičnega kanclerja' z močnimi posledicami za njegovo kanclerstvo (Niclauß 1988, 84). Zgodovina je sicer pokazala, da je bila 'atlantska' usmeritev pravilna, toda Erhard zaradi tega nikoli ni dosegel zunanjepolitične suverenosti Adenauerja (Niclauß 1988, 84). 'Atlantska' usmerjenost njegove zunanje politike je z nesrečnim naključjem postala ključen razlog njegovega političnega padca (Niclauß 1988, 84). Leta 1966 pride do nepričakovanega zapleta z ZDA. Nemčija se je obvezala, da bo ameriško izgubo deviz (zaradi nastanitve ameriških vojakov) izravnala z nakupom ameriškega orožja. Zaradi nemških proračunskih težav je bil Erhard prepričan, da bodo ZDA pripravljene sprejeti odlog. Predsednik Johnson ni želel popustiti (slabo finančno stanje na račun vietnamske vojne) niti po osebni razgovoru (Niclauß 1988, 84). Na šibkost njegovega kanclerstva vplivajo tudi spremenjene notranjepolitične razmere. Medtem ko v petdesetih letih notranjo politiko opredeljuje odnos med vlado in socialdemokratsko opozicijo, se v šestdesetih razmerja spremenijo (Niclauß 1988, 86). Zaradi visokega življenjskega standarda se spremeni družba, okrepi se odnos sekularizacije s posledično šibkejšim 'konfesionalnim' (nem. *konfessionellen*) dejavnikom strankarske politike (Niclauß 1988, 86). Tretji dejavnik vpliva je kancler Erhard s **svojo osebnostjo in političnimi predstavami** (Niclauß 1988, 86). V svoji prvi 'vladni izjavi' (nem. *Regierungserklärung*) se **zavzame za 'politiko sredine in razumevanja'** (nem. *Politik der Mitte und der Verständigung*) (Niclauß 1988, 86) in si želi poštenega, pokončnega delovanja ter volje za skupno delo. Prizadeva si za slog vladanja, ki ne dovoljuje osamljenih odločitev značilnih za predhodnika in **želi biti kancler, ki deluje nadstrankarsko in strokovno** (Niclauß 1988, 86). Na splošno njegovo obdobje zunanjepolitičnega delovanja velja za šibko, kar podpre tezo povezave med 'kanclerjevo demokracijo' in 'osebo'. Z obdobjem Brandta vprašanje kontinuitete načina vladanja 'kanclerjeve demokracije' spet pridobi na pomenu (Niclauß 1988, 10).

vladanja'²⁷⁸ in Karl Dietrich Bracher (v Niclauß 1988, 11) jo je leta 1974 opisal kot »/d/o danes veljaven način vladanja«. Niclauß (1988, 266) zapiše, da ob koncu osemdesetih let Nemčija ne potrebuje kanclerja niti v funkciji upravljavca kriz niti v vlogi prenovitelja in medtem, ko osebna nota 'kanclerjeve demokracije' izgublja na pomenu, naj bi kot splošen način vladanja s svojimi neformalnimi pravili in značilnostmi ostala značilnost nemškega političnega sistema. Dramatični dogodki samo leto dni po izdaji njegove knjige, padec Berlinskega zidu in združitev Nemčije²⁷⁹ pod kanclerstvom Kohla,²⁸⁰ njegov neslavni umik, posebnosti Schröderjevega obdobja, vzpon Merklove z njej lastno 'kanclerkino demokracijo in/ali zunanjo politiko' ter popolnoma spremenjene geopolitične razmere zadnjega desetletja, njegovih razmišljanj o izgubljanju pomena osebne note

---

²⁷⁸ Rüdiger Altman je leta 1959 v knjigi o Adenauerju prišel do zaključka, da se bliža konec 'kanclerjeve demokracije' kot načina vladanja (Niclauß 1988, 11). Zanj je bila absolutna večina Unije CDU/CSU predpostavka tega načina vladanja in s koncem obdobja Adenauerja le-te ni bilo več (Niclauß 1988, 11). Tudi Doering-Manteuffel je leta 1983 zastopal stališče, da je 'kanclerjeva demokracija' povezana le še z letom 1949 in s slogom vladanja prvega kanclerja (Niclauß 1988, 11). Če Erhardovo 'kanclerjevo demokracijo' primerjamo z Adenauerjevo vidimo dejanske spremembe, namreč ni več povezanosti med vodenjem največje vladne stranke in kanclerjem, saj Erhard ni zmozel preprečljivo izpolniti zunanjepolitične vloge in ni želel globlje razdelitve med vlado in opozicijo (Niclauß 1988, 88). Medtem ko je bil njegov položaj v koaliciji močan, je bil v lastni stranki šibak (tudi zaradi še vedno aktivnega Adenauerja). S tem sta se osebni prestiž in vodilna vloga kanclerja postavila pod vprašaj. Po proračunskem zapletu z ZDA in po potrditvi Kiesengerja kot kanclerskega kandidata, se novembra 1966 odloči za odstop (Niclauß 1988, 89).

²⁷⁹ Kohl se je v zgodovino nemške zunanje politike zapisal kot 'kancler enotnosti' (nem. *Kanzler der Einheit*) in združitve (Langguth 2005/2008). Görtemaker (2009, 77) meni, da je bila združitev Nemčije 3. oktobra 1990 za kanclerja Kohla priložnost, da javno in tehtno pomiri nezaupljive sosede. V članku za dnevnik *Die Frankfurter Allgemeine Zeitung*, objavljenem 2. oktobra 1990 z naslovom *Izpolnitev zgodovinske naloge*, je zapisal, da bo »/N/emčija z združitvijo postala dejavnik stabilnosti, da ne bo 'nemških posebnih poti' (nem. *Sonderwege*), /.../ /n/e bo več 'nemirnega rajha' (nem. *ruheloses Reich*) in da je dan združitve, 3. oktober, evropski in svetovnopolični dogodek zgodovinskega pomena« (Kohl v Görtemaker 2009, 77). S tem je potrdil osnovna načela Adenauerjeve zunanje politike (podprta s strani vseh ključnih nemških političnih akterjev), in sicer čvrsto povezovanje z zahodno evropsko skupnostjo ter atlantsko sodelovanje (Görtemaker 2009, 78). Hkrati je nadaljeval s tradicijo Brandta, se zapisal še globlji evropski razsežnosti nemške zunanje politike ter v vladni izjavi prve vsenemske zvezne vlade, 4. oktobra 1990, dejal, da je nemška združitev velika priložnost nadaljevanja in pospeševanja evropskega povezovanja (Görtemaker 2009, 82).

²⁸⁰ Kohl je v prvem govoru po zmagi na volitvah leta 1983 govoril izrecno o zunanji politiki (Niclauß 1988, 231). Poudaril je pomen kontinuitete 'Bonnske zunanje politike', se izrekel za evropsko in atlantsko sodelovanje ter nadaljevanje 'vzhodne politike' na osnovi sklepanja pogodb (Niclauß 1988, 231). *Die Zeit* je pisal o njegovem občutku za moč' (nem. *Gespür für Macht*) (Niclauß 1988, 231). V slogu 'kanclerjeve zunanje politike' napove, da bo na povabilo generalnega sekretarja Andropova potoval v Moskvo in se seznanil z novim vodstvom, a daleč od pričakovani neposredni kontakti ostanejo omejeni na udeležbo pogrebnih slovesnosti (leta 1984 umre Andropov in leta 1985 Černenko) (Niclauß 1988, 231). Vodja zunanjepolitičnega oddelka kabineta postane Horst Teltschik, vodja njegove pisarne v zvezni skupščini, kar je bila izredno pomembna personalna odločitev (Niclauß 1988, 231). Prve zunanjepolitične aktivnosti so bili dvostranski pogovori z najbolj pomembnimi evropskimi partnerji. Na začetku leta 1983 Nemčija za pol leta prevzame predsedstvo Evropske skupnosti (Niclauß 1988, 231–32). Odnosi s Francijo se leta 1984 nadgradijo s sporazumom o rednih letnih vladnih posvetovanjih in simboličen obisk bojnih polj 1. svetovne vojne ter poklon padlim se zazna kot korak potrditve sprave (Niclauß 1988, 234). Uspeh te simbolike Kohla opogumi in to želi ponoviti pri nemško-ameriških odnosih, in sicer ob boku gospodarskega srečanja na vrhu, ki je bil po letu 1978 spet v Nemčiji. Vzporedno z vrhom naj bi organizirali državniški obisk ameriškega predsednika, obeleženje 40-ih let nemške predaje, obisk vojaškega pokopališča v Bitburghu ter ameriških vojaških čet v bližini. Obisk taborišča Dachau so črtali iz programa. Mednarodni mediji so z novico, da so v Bitburghu pokopani tudi pripadniki nemških SS enot, vplivali na neuspeh. Kohl je vztrajal pri izvedbi, toda 'hiter' obisk ni prinesel željenega učinka in tudi gospodarski vrh, zaradi ameriškega embarga do Nikaragve, ni bil uspešen (Niclauß 1988, 233–34). Obisk pokopališča (ob drugih napačnih odločitvah in/ali nesrečnih okoliščinah) ni imel negativnega vpliva na celotno zunanjo politiko, a je vseeno dejavnik, ki je vplival na najgloblji padec njegove javne podobe in vse do volitev 1987 mu ne uspe doseči zunanjepolitičnega prestiža predhodnih kanclerjev (Niclauß 1988, 236). Ne glede na to, je bila zunanja politika tandema Kohl-Genscher, kljub podhlajenim vzhodno-zahodnim odnosom (ob nesoglasjih s Poljsko, kontinuiteto odnosov z Vzhodno Nemčijo načne varnostna afera, ko vodja oddelka za ustavno varnost v zveznem Uradu za ustavno varstvo s sodelavci pobegne v Vzhodno Nemčijo) in drugimi nesrečnimi okoliščinami, spretno zastavljena in notranjepolitično stabilno zasnovana (Niclauß 1988, 233–34).

'kanclerjeve demokracije' ne morejo podpreti. Empiričen del naloge pokaže, da sta se obe značilnosti 'kanclerjeve demokracije', osebna nota in poseben način vladanja, ne samo obdržali temveč tudi okrepili.

Niclauß (1988, 67–9) omenja **pet značilnosti 'kanclerjeve demokracije': (a) 'kanclerjevo načelo'** (nem. *Kanzlerprinzip*); **(b) osebni prestiž** kanclerke/kanclerja; **(c) povezanost delovanja vloge** kanclerke/kanclerja **in predsedovanja** vladajoči (njeni/njegovi) **stranki**; **(č) naravno nasprotje med vlado in opozicijo**; **(d) močna zunanje-politična vloga** kanclerke/kanclerja. **Prva značilnost** se ne uresničuje le kot ustavnopravni postulat, ampak tudi v praksi. Izraža se v močnem položaju vlade nasproti drugim ustavnim organom, v vodilni vlogi kanclerke/kanclerja pri vladanju in v njenih/njegovih obsežnih odločevalskih (organizacijskih) pristojnostih. Za dejansko delovanje je pomembno že omenjeno razlikovanje med tremi ključnimi načeli delovanja, 'kanclerjevim, področnim in kabinetnim'²⁸¹ načelom' (nem. *Kanzlerprinzip, Ressortprinzip, Kabinettsprinzip*) (Niclauß 1988, 67). Iz znanstveno-političnega vidika je 'kanclerjevo načelo' tisto, ki je prevladujoče, a je učinkovito le ob večinski podpori zvezne skupščine in vladajočih strank (Niclauß 1988, 67).²⁸² Tudi zato mora pri vodenju koalicijske vlade vedno upoštevati manjšega, a enakopravnega partnerja (Niclauß 1988, 68). **Druga značilnost** je osebni prestiž kanclerke/kanclerja v vladi in pri volilnem telesu (Niclauß 1988, 68).²⁸³ Povezanost vloge kanclerke/kanclerja in vodenja največje (njene/njegove) vladne stranke je **tretja značilnost** (Niclauß 1988, 68). Ključ za razumevanje 'kanclerjeve demokracije' od leta 1982 dalje najdemo prav v tesni povezavi Urada zvezne kanclerke/kanclerja in omenjene stranke (Niclauß 1988, 264).²⁸⁴ **Četrta značilnost** je osnovno

---

²⁸¹ **Po mnenju Maull-a** (2006, 435) je '**kabinetno načelo**', glede na katerega naj bi zvezna vlada do zaključkov prihajala skupaj, v **nemški zunanji politiki igralo le podrejeno vlogo**.

²⁸² **Strankarska razmerja, podpora s strani strankarskega sistema ter frakcij v zvezni skupščini so dejavniki, ki odločajo o življenjski dobi vlade** (Niclauß 1988, 190). Podpora kanclerja s strani vladnih strank je že od obdobja Adenauerja najpomembnejša predpostavka nadaljevanja kanclerstva (Niclauß 1988, 242–43). Adenauerjeva 'kanclerska stranka' je leta 1982 s podobno samoumevnostjo, kot v petdesetih letih, ponovno prevzela vlogo 'kanclerske stranke' (Niclauß 1988, 243). V tem obdobju se je stranka razvila iz 'združenja za izvolitev kanclerja' (nem. *Kanzlerwahlverein*) v moderno organizacijo, a razvoj je pripeljal do nove nevarnosti, do nevarnosti podreditve strankinega programa vladni usmeritvi (Niclauß 1988, 243). Generalni sekretar CDU Geißler je takrat opozoril na preprosto dejstvo, ki se vedno znova izkaže kot neizpodbitna resničnost političnega delovanja, in sicer, da je »/a/roganca moči prvi korak v opozicijo« (nem. »/D/ie Arroganz der Macht sei der erste Schritt auf dem Weg in die Opposition«) (Niclauß 1988, 243).

²⁸³ **Nemški kancler predstavlja ključno osebo nemškega političnega delovanja in je ves čas v središču medijske pozornosti** (Niclauß 1988, 68). V kolikor popusti pri upoštevanju ključnega vrednotenja njegove vloge, je le-ta v nevarnosti. In ker si tudi kandidat opozicije prizadeva za prevzem te vloge, se 'kanclerjeva demokracija' kaže kot močna '**personalizacija političnega kritičnega razpravljanja**' (nem. *Personalisierung der politischen Auseinandersetzung*), ki višek doseže v procesu zveznih volitev (Niclauß 1988, 68). Čeprav je kancler izvoljen s strani zvezne skupščine (izvolitev s strani spodnjega doma je izrecen izkaz večinske podpore), je posredno izvoljen s strani ljudstva (Roberts 2000/2009, 128). Nemške zvezne parlamentarne volitve so tako vedno tudi boj za kanclerja (Roberts 2000/2009, 128).

²⁸⁴ V kolikor kancler noče ali ne more prevzeti predsedstva stranke, si mora podporo lastnih vrst zagotoviti na drug način. Adenauerjev vpliv je segal prek lastnih vrst vse do manjših koalicijskih partnerjev. Glede na izhodiščen položaj prvega povojnega kanclerja se je njegova stranka vrasla v vlogo 'kanclerske stranke' (nem. *Kanzlerpartei*). Druge stranke so sprejele vlogo koalicijskih in/ali opozicijskih strank in udeležbo pri vladanju začele zasledovati kot prednostni cilj (Niclauß 1988, 68). **Močan položaj Kohla v vlogi predsednika stranke je najbolj pomembna značilnost njegovega kanclerstva** (Niclauß 1988, 246). Primerljiv strankarsko-političen temelj najdemo le še pri Adenauerju in Brandtu (Niclauß 1988, 246). Če temu, da je **Kohl politiko v prvi vrsti razumel kot povezavo z ljudmi** dodamo še sposobnost, da si **znotraj stranke zgradi podporni sistem stebrov moči**, so razumljive ocene večine

nasprotje med vlado in opozicijo, ki v 'kanclerjevi demokraciji' nadvladuje splošen političen diskurz (Niclauß 1988, 264).²⁸⁵ **Peta** in za nas **najbolj pomembna značilnost** (poleg seveda osebne veljave osebnosti kanclerke/kanclerja) je njena/njegova **močna zunanjepolitična vloga** (Niclauß 1988, 264). Z bolj ali manj aktivnim vključevanjem kanclerjev v zunanjepolitično dogajanje in procesa odločanja se je v naravi političnih razprav povečeval vpliv osebne note in s tem pomen 'kanclerjeve demokracije'. Kot že omenjeno so bili prvi koraki 'povojne nemške zunanje politike' (nem. *der Bonner Außenpolitik*) pripravljeni po predstavah Adenauerja (Niclauß 1988, 264). Z razpustitvijo njegove dvojne vloge, vloge 'kanclerja in zunanjega politika', je na zunanjo politiko še vedno gledal kot na lastno pristojnost in ni le določeval zunanjepolitičnih odločitev v okviru pooblastil kanclerja za določanje 'splošnih smernic delovanja', temveč je v odnosu do volilnega telesa utelešal odločen in jasen lasten zunanjepolitičen program (Niclauß 1988, 264).²⁸⁶ Pomembna vloga zunanje politike za 'kanclerjevo demokracijo' pride močno do izraza tudi s '**sekundarnimi odzivnimi področji**' (nem. *Sekundären Resonanzgebiete*). S tem izrazom je Arnold J. Heidenheimer (v Niclauß 1988, 63) opisal posredno podporo Adenauerjevi vlogi kanclerja s **priznavanjem veljave (prestiza) njegove osebnosti v tujini**. Pri tem gre za **dejavnik zunanjepolitičnega 'kanclerjevega učinka'** (nem. *Kanzlereffekt*).²⁸⁷ Vodilna vloga in stabilnost vlade nista bili dovolj za potrditev s strani volilnega

---

strokovnjakov, ki so mu pripisovali poseben '**občutek za moč**' (nem. *Gespür für Macht*) (Niclauß 1988, 246; Langguth 2009). Hans-Peter Riese (Niclauß 1988, 246) je to '**zavedanje o moči**' (nem. *Machtbewußtsein*) primerjal z lastnostjo, ki je bila dolgo časa pripisana le Adenauerju. In če so na začetku Kohla imenovali kot 'kanclerja brez utopije' (nem. *Mann ohne Utopie*), kateremu ne glede na strateške in taktične uspehe manjka 'posebno sporočilo' (Ludolf Herrmann v Niclauß 1988, 265) in ga opredeljevali predvsem kot strankarskega politika (v primerjavi s samozavestnim državnikom Schmidtom) (Niclauß 1988, 265), je Kohl danes (in za jutri) 'kancler združitve in enotnosti'.

²⁸⁵ **Stalno sodelovanje med vlado in opozicijo je glede na federalno ustavno ureditev neizogibno** in kot sredstvo vladanja se vse od Adenauerja namerno poudarjajo 'za in proti' stališča (angl. *pro & contra*) (Niclauß 1988, 68–9). Volilno telo se tako pod vtisom globoke razdelitve in neenotnosti odloča ali bo potrdilo vladajočo strukturo ali tekmece. Najbolj viden rezultat takšnih razmer je bila povojna usmerjenost volilnih glasov na le nekaj ključnih strank. Do prvih sprememb je prišlo z volitvami leta 1983, ko je volilni prag petih odstotkov dosegla nova politična skupina (Niclauß 1988, 248). Stranka Zelenih si je le tri leta po nastanku (1980) priborila 27 poslanskih mest in je s tem prevrednotila tristrankarski sistem Unije CDU/CSU, FDP in SPD v štiristrankarski zvezni sistem (Niclauß 1988, 248). Usmerjenost volilnih glasov bistvenega vpliva na 'kanclerjevo demokracijo' kot način vladanja nima (Niclauß 1988, 248).

²⁸⁶ Njegov koalicijski partner, FDP v vlogi namestnika kanclerja Blücherja, na zunanjepolitičnem področju ni bil sposoben uresničevati svojih interesov (Niclauß 1988, 69).

²⁸⁷ Ravno '**zunanjepolitičen kanclerjev učinek**' in osredotočenost na zunanjo politiko je tisto, kar tesno povezuje Adenauerja in Brandta (Niclauß 1988, 113). Medtem ko se je Adenauerjeva zunanjepolitična vloga razvijala postopoma iz pogajanj z zavezniki, je bil Brandtov '**primat zunanje politike**' **določen od začetka** (Niclauß 1988, 113). Zunanjepolitičen diskurz je bil močan dejavnik ter 'vzhodna in nemška politika' (nem. *die Ost und Deutschlandpolitik*) ali na kratko 'vzhodna politika' (nem. *Ostpolitik*) je v celoti vplivala na njegovo kanclerstvo, tako na zmago kot na odstop leta 1974 (Niclauß 1988, 114). Brandt se je najprej v vlogi zunanjega ministra počutil utesnjenega in je delovanje Unije CDU/CSU glede 'vzhodne politike' zaznaval kot oviro izvajanju zasnov, ki so nastali v oddelku za načrtovanje politik njegovega ministrstva in pod taktirko njegovega zaupnika Bahr-a (Niclauß 1988, 114). Tik pred volitvami leta 1969 za tednik *Der Spiegel* izjavi, da se v novi koaliciji ne vidi več v tej vlogi in poudari pripravljenost SPD za pogajanja v okviru 'vzhodne politike' (Niclauß 1988, 114). **Ključno temo njegove vladne izjave po volitvah leta 1969 predstavlja zunanja politika**, v okviru katere poudari splošno kontinuiteto zunanjepolitične smeri in, s **skrbno pripravljenim stavkom, oblikovanim v 'najožjem krogu'** (nem. *im kleinsten Kreise*) kanclerja Brandta in ministra Scheela, naznani **novi smer** (Niclauß 1988, 115). Stavke spremembe in s tem odklon od Adenauerjeve 'politike nepriznavanja', se je glasil, **»/d/a v Nemčiji obstajata dve državi, ki ena drugi ne predstavljata tujine in so zato možni le medsebojni odnosi posebne vrste«** (nem. *»/d/aß zwei Staaten in Deutschland existieren, die für einander nicht Ausland sind und deshalb nur Beziehungen 'besonderer Art' unterhalten können«*) (Niclauß 1988, 115). Pri oblikovanju vlade leta 1969 je FDP vztrajala na pridobitvi zunanjega ministrstva, ki je pred tem vedno pripadalo

telesa in šele z neposrednimi dokazi zaupanja s strani vodilnih zahodnih politikov, je nemško volilno telo prepoznalo gospodarsko in politično vrednost njegovega delovanja (Niclauß 1988, 63).²⁸⁸ Po njegovem mnenju so **'odzivna področja v tujini'** (nem. *Resonanzgebiete im Ausland*) **pomembno prispevala k izgraditvi 'kanclerjeve demokracije'** (Heidenheimer v Niclauß 1988, 63).²⁸⁹ V okviru te značilnosti govorimo tudi o tem, da so kanclerji večkrat v skušnjavi **razširjanja obsega pristojnosti** na ministrska področja (Roberts 2000/20009, 128).²⁹⁰ Naša naloga **razširjanje**

'kanclerski stranki' (Niclauß 1988, 115). Nova razdelitev vlog se uveljavi vse do danes. Brandt v 'vzhodni politiki' prevzame vodilno vlogo in z zunanjim ministrom sam hodi na pogajanja v Vzhodno Nemčijo, Poljsko in Sovjetsko zvezo ter na začetku vsakega leta v zvezni skupščini poda obširno poročilo (Niclauß 1988, 116). Odnosov z Zahodom ni zanemaril in obiski v ZDA so utrjevali osebno poznanstvo z Nixonom (Niclauß 1988, 116). **Vrhunec zunanjepolitične podobe je podelitev Nobelove nagrade za mir**, ki jo je sprejel skupaj s Scheelom in Bahrom (Niclauß 1988, 117). Ko je 'vzhodna politika' izgubila značaj 'velike politike' (nem. *Große Politik*), po ratifikaciji pogodb se je namreč pričelo praktično delo onstran odgovornosti kanclerja, se je krivulja soglašanja z vlado, ki je svoje delovanje začela s 'primatom zunanje politike', začela spuščati (Niclauß 1988, 126).

²⁸⁸ Heidenheimer kot primer navede njegov obisk Washingtona in pokopališča padlih v drugi svetovni vojni tik pred nemškimi zveznimi parlamentarnimi volitvami leta 1953 (Niclauß 1988, 63).

²⁸⁹ Kot piše Niclauß so bila ta področja zelo pomembna v prvem obdobju kanclerstva Brandta. Njegova močna vloga v zunanji politiki je vplivala na še večjo težnjo po 'personalizaciji' kanclerjeve vloge (Niclauß 1988, 119). Njegova 'odzivna področja' so bila tako na zahodnem kot vzhodnem delu Evrope deležna neomejene podpore javnega mnenja ter medijev (Niclauß 1988, 119). Ameriški tednik *Time* ga konec leta 1970 imenuje za **'človeka leta'** (nem. *Mann des Jahres*) in to kljub temu, da je takratni ameriški zunanji minister Kissinger izrazil dvom do njegove 'vzhodne politike' (Niclauß 1988, 119). Dve leti zatem ga francoski mediji izberejo za **'najodločnejšega evropskega državnika'** in v Londonu **kot prvi nemški politik govori v obeh domovih britanskega parlamenta** (Niclauß 1988, 119). Tako zelo pozitivna podoba kanclerja je močno vplivala na nemško javno mnenje in do leta 1972 krepila njegov položaj v vladi (Niclauß 1988, 120). Idiosinkratičnost njegove osebnosti je bila v njegovi izobrazbi, saj je kot novinar vedel kako nagovoriti intelektualno sredino, ki ga je podpirala predvsem v prvem mandatu (Niclauß 1988, 107). Bil je prvi kancler, ki je imel govor na pisateljskem kongresu leta 1970 in pozval k podpori svojim politikam, »/d/a ne bi ponovno zmagala nevednost nad razumom« (nem. »/d/amt nicht abermals die Vernunft an der Ignoranz scheitert«) (Niclauß 1988, 106). Pred in po volitvah leta 1969 je imel zelo močno podporo vplivnega levo usmerjenega dnevnega tiska, ki se je oblikoval ob koncu obdobja Adenauerja. Achim Zons (v Niclauß 1988, 106) mednje našteje tako *Der Spiegel*, *Die Zeit*, *Der Stern*, *Die Süddeutsche Zeitung* in *Die Frankfurter Rundschau*. Njihova podpora prvemu nemškemu socialnodemokratskemu kanclerju je odgovor na njegov zelo izoblikovan občutek za pomen besed v političnem diskurzu (Niclauß 1988, 107). **Brandtova politična terminologija je vsebovala pomembne in odzivne pojme, kot so reforma, demokracija in mir** (Niclauß 1988, 108–109). **Političen pomen jezika** je sicer odkril že Adenauer in za njim Erhard s svojim 'socialnotržnim gospodarstvom' (Niclauß 1988, 108). Široka podpora je vsebovala zelo močne čustvene elemente in je morala osebnost kanclerja nujno postaviti v središče političnega diskurza (Niclauß 1988, 110). Njegova 'mirovna politika', posledična avtoriteta in **podoba 'mirovnega politika'**, je prispevala levji delež **prestižu (veljavi) njegove osebnosti v vlogi 'zunanjepolitičnega kanclerja'** (Niclauß 1988, 108–09). Pri tem je bil njegov izhodni položaj pred volitvami 1969 zelo slab, z le 28 odstotkovno podporo volilnega telesa. Leta 1972 je imel že 56 odstotkov. Dvig ugleda njegove osebnosti kaže na oblikovanje posebnega odnosa med njim in volilnim telesom, na odnos, ki je značilen za karizmatičen značaj Maxa Webra in ga Niclauß (1988, 119) opredeli kot »/p/osebno nevsakdanji in popolnoma oseben družbeni odnos« (nem. »/s/pezifisch außeralltägliche und rein persönliche soziale Beziehung«). Brandt se je zavedal nekako skrivnostne nadarjenosti (katero naj bi mu Helmut Schmidt tako zavidal), in sicer ljudem podeliti občutek, da si prizadevajo za skupne cilje in ideale (Niclauß 1988, 110). Gerhard Schmidten trdi (v Niclauß 1988, 110), da naj bi s **svojo prepričevalno globino, širokim političnim pogledom, trdimi bitkami za odločitve, zavzemanjem za mir** in ne nazadnje **s srčnim, človeškim načinom delovanja**, imel celo neke vrste **'religiozno' karizmo**. Po volilnem uspehu leta 1972 se naklonjenost javnega mnenja in intelektualne sredine spremeni ter usmeri v kritično vrednotenje. Tiskani mediji spoznajo, da je prevelika bližina vladi tudi dvorezen meč (Niclauß 1988, 111) in če so leta 1969 cenili njegovo pripravljenost za diskurz, pokončnost in kooperativen stil vodenja, je bila leta 1973, ko pade navdušenje nad delovanjem celotne koalicije, kritika usmerjena predvsem na kanclerja (Niclauß 1988, 113). Tudi v letih 1973 in 1974 se zaznajo vplivni zunanjepolitični dejavniki, a so tokrat vplivali na izgubo veljave njegove podobe. Odločilne razloge za njegov odstop je kljub temu potrebno iskati drugod (Niclauß 1988, 126). Ni izpolnil obljube, da bo 'kancler notranjih reform' in je 'pobegnul' v zunanjo politiko (Niclauß 1988, 112). Niclauß (1988, 113) meni, da to ni povsem res in je dejansko veliko delovnega časa posvetil notranjim temam.

²⁹⁰ Kot smo pokazali s primerom Adenauerja in Brandta, je to **največkrat področje zunanje politike**. Zunanjepolitično delovanje Schmidta je z delovanjem predhodnikov povsem primerljivo, le da je bil dejavnik zunanjih okoliščin (in primerno odzivanje nanje) pri njem najmočnejši (Niclauß 1988, 217). Z njim se je uveljavilo pravilo, da v kriznih

pristojnosti na zunanjepolitično področje potrjuje z empirično analizo izbrane odločitve kanclerke Merklove. Kanclerka je **namen, željo in voljo po izkazovanju avtoritete v vlogi kanclerke na področju zunanje politike pokazala takoj na začetku delovanja svoje prve vlade, s prvim nastopom v vlogi kanclerke pred zvezno skupščino**. Doslednost razširjanja le na zunanjepolitičnem področju je zagotovo rezultat pridobivanja koristi iz 'sekundarnih odzivnih področij' in s tem ohranjanja 'zunanjepolitičnega kanclerjevega učinka'.²⁹¹

Močnemu osebnemu dejavniku 'kanclerjeve demokracije' pripada posebna pozornost naše naloge. Izstopajoča vloga kanclerja ob postopnem preoblikovanju parlamentarnih zveznih volitev v odločanje o njegovi potrditvi, se iz vidika demokratičnih teorij zdi protislovna (Niclaub 1988, 69). Gre za vprašanje, ali je način vladanja 'kanclerjeve demokracije' še v skladu z odločitvijo povojnega parlamentarnega odbora²⁹² za oblikovanje pluralistične in socialne demokracije, v kateri se odločitve oblikujejo s tekmovanjem mnenj različnih skupin (Niclaub 1988, 69). Ali ni 'kanclerjeva demokracija' s 'personalističnimi težnjami' v nasprotju z racionalističnimi demokratičnimi modeli (Niclaub 1988, 69)? Pri raziskovanju kanclerjevih pristojnosti določanja, torej 'smernic delovanja', se je pravnik Eberhard Menzel že leta 1966 vprašal **ali demokratične institucije ob takšni 'personalizaciji moči' res ostanejo nedotaknjene** (v Niclaub 1988, 70).²⁹³ S 'kanclerjevo demokracijo' Adenauerja in njegovim aktivnim zunanjepolitičnim delovanjem se je postopoma pričel oblikovati tudi izraz, ki je za dotično nalogo še posebej pomemben, in sicer **'kanclerjeva zunanja politika'** (nem. *Kanzler-Außenpolitik*) (Niclaub 1988, 231) ali kancler v vlogi zunanjega ministra oziroma v vlogi **'zunanjega politika'** (nem. *Außenpolitiker*) (Niclaub 1988, 177).²⁹⁴ Dodamo lahko še izraz **'osebna zunanja politika'** (nem. *persönliche Außenpolitik*), ki ga Niclaub (1988, 176) uporabi pri opisu Schmidtovega zunanjepolitičnega delovanja.²⁹⁵ To so **verbalni izrazi**

---

okolščinah osebna veljava kanclerja lahko deluje pozitivno (Niclaub 1988, 217). Ali z besedami politologa Langgutha (Žerjavič 2009a, 6): »/Č/asi kriz so časi kanclerjev.« Dejstvo, da sta Adenauer in Kohl v kabinetu preživela dalj časa kot večina njunih ministrov, predstavlja dodatno avtoriteto pri prevzemanju politik ministrstev (Žerjavič 2009a, 6).

²⁹¹ O moči razširjevanja pristojnosti delovanja 'prevladujoče enote odločanja' smo že pisali. Merklovo razširjevanje pristojnosti je široko in, razen v zunanji politiki, nedosledno. Nedosledno tudi zaradi zunanjih, objektivnih razlogov. Njenemu razširjevanju pristojnosti na zunanjepolitičnem področju sledita področje izobraževanje in varstva okolja.

²⁹² Odbor je bil ustanovljen z namenom oblikovanja povojne ustave in sestavljen iz predstavnikov deželnih parlamentov (Hrbek 2009, 146). Vzpostavitev nemške države po vojni je potekala od spodaj in zavezniške sile so v okupacijskem območju najprej oblikovale dežele kot ozemelske enote, z ustavo, neposredno izvoljenim parlamentom, izvršilno vejo oblasti odgovorno parlamentu in z lastnim sodstvom (Hrbek 2009, 146). Leta 1948 se odločijo za globljo stabilizacijo območja (vzpostavitev države) in deželne vlade so morale pripraviti osnutek (federalne) ustave (Hrbek 2009, 146).

²⁹³ Meni, da **te težnje vplivajo tako na politično razmišljanje in misel kot tudi na ustavni razvoj** in bi se morali vrniti h konstitucionalizmu, priznati 'personalistične težnje' in jih ustrezno ustavno omejiti (Menzel v Niclaub 1988, 70).

²⁹⁴ V okviru obeh izrazov gre za tiste **značilnosti političnega sistema, ki dovoljujejo uveljavljanje vidno prevladujoče vloge kanclerke/kanclerja** na področju zunanje politike (Roberts 2000/2009, 140).

²⁹⁵ Leta 1977 na zunanjepolitični vidik 'kanclerjeve demokracije' močno vpliva vprašanje evropskega ravnotežja jedrskih raket srednjega dosega (Niclaub 1988, 217), ki postane ključen cilj **Schmidtove 'osebne zunanje politike'** (nem. *seiner persönlichen Außenpolitik*) (Niclaub 1988, 176). Zgodaj je spoznal politični pomen le-tega, ne nazadnje se je ukvarjal z vojaško-strateškimi vprašanji, objavil dve knjigi in ob prvem vstopu v vlado leta 1969 tri leta deloval kot minister za obrambo (Niclaub 1988, 174). Z govorom leta 1977 na Mednarodnem inštitutu za strateške študije v Londonu in z opozorilom, da bo Severnoatlantska zveza (NATO) morala, če ne bo prišlo do ravnotežja, pripraviti 'zadovoljiva in prava' (nem. *ausreichende und richtige*) sredstva, je vplival na spremembo ameriškega razmišljanja

prikazovanja 'moči kanclerke/kanclerja v zunanji politiki' (nem. *die Kanzlermacht in der Außenpolitik*) (Fröhlich v von Bredow 2006/2008, 45).

Kljub prevladujoči vlogi je kanclerjevo (zunanjepolitično) delovanje tesno povezano tudi z delovanjem zveznega predsednika. Ob hkratnem ustavnopravnem součinkovanju obeh vlog²⁹⁶ sta imenovanje in proces izvolitve zveznega predsednika tesno povezana s strankarsko politiko²⁹⁷ (Roberts 2000/2009, 124). **Vloga nemškega zveznega predsednika je predstavniška** (Roberts 2000/2009, 125). V okviru izvršne oblasti državo v mednarodnih odnosih predstavlja zvezni predsednik, ki **v samem procesu zunanjepolitičnega odločanja nima nikakršne moči** (Zhang 2007, 479). On je tisti, ki sklepa mednarodne pogodbe, toda tudi tu je njegova vloga predvsem predstavniška, saj glede na 58. člen potrebuje 'sopodpis' (angl. *countersignature*) kanclerja ali pristojnega ministra (Zhang 2007, 479). S 56. členom ustave (Bundestag 2010b), ki zveznega predsednika poziva k skrbi za 'blagostanje ljudstva' in 'zaščiti ustave', mu je posredno podeljena **možnost izražanja mnenj glede najrazličnejših vidikov delovanja države** (Roberts 2000/2009, 126). Tu **pride do izraza osebnostni vpliv posameznega nosilca vloge** in dosedanji predsedniki so si to možnost različno razlagali. Roberts (2000/2009, 126) izpostavi dva zelo aktivna predsednika, in sicer Heinemann-a ter **Richard von Weizsäcker-ja**. Zadnji je bil s svojim delovanjem celo bolj spoštovan in priznan na svetovnem političnem prizorišču kot doma, in je **še vedno edini nemški predsednik, ki je uradno sprejel Dalajlamo**.

Tam, kjer to določa ustava, ima pravico do sodelovanja pri procesu zunanjepolitičnega odločanja tudi zakonodajna veja (Roberts 2000/2009, 126).²⁹⁸ **Prevladujoča vloga**

(Niclauß 1988, 174). Leta 1979 se NATO odloči za modernizacijo in razširitev jedrskega orožja v Evropi. S postavljanjem raket Pershing II naj bi, v kolikor ne bi prišlo do ravnotežja z razoroževanjem, začeli leta 1983 (Niclauß 1988, 174). To je 'dvojni sklep NATA' in njegov največji zunanjepolitičen uspeh (Niclauß 1988, 175). Tragika le-tega je, da je razvoj dogodkov preprečil njegov osnovni namen, in sicer delno in/ali popolno odpravo sovjetskih raket in s tem grožnje za Evropo (Niclauß 1988, 176). Čeprav je obe strani prepričal o pomenu pogovorov, ni imel vpliva na potek pogajanj (Niclauß 1988, 176). Za leto 1977 je značilen okrepljen notranji in mednarodni terorizem (Niclauß 1988, 184), s katerim se je učinkovito spopadel in v mesecu novembru se je njegova podoba v javnosti okrepila iz 39 na 51 odstotkov (Niclauß 1988, 185). Kasneje je dejal, da bi ob neuspešni akciji reševanja ugrabljenega letala v somalijskem Mogadishu odstopil (Niclauß 1988, 185). Obdobje med 1978 in 1980 je politični vrhunec Schmidtovega kanclerstva, saj je podpora javnega mnenja v višini 50 do 60 odstotkov ustrezala najboljši podpori Adenauerja (Niclauß 1988, 185).

²⁹⁶ Ena od pomembnejših **nalog zveznega predsednika** je navedena v 63. členu ustave (Bundestag 2010b). Zvezni predsednik po volitvah zvezni skupščini predlaga kandidata za kanclerja (Bundestag 2010b). Kancler je s tajnim glasovanjem izvoljen s strani zvezne skupščine (Roberts 2000/2009, 128). Predsednik na osnovi 64. člena (Bundestag 2010b) na predlog kanclerja potrdi ministre, sprejema njihove odstopne in/ali prehode ter imenuje druge visoke javne uslužbenke. Politična moč zveznega predsednika je v 68. členu (Bundestag 2010b), saj lahko na zahtevo kanclerja razpusti zvezno skupščino. To se zgodi v primeru izglasovanja nezaupnice kanclerju, ki tako izgubi potrebno večino (Roberts 2000/2009, 125). Njegova vloga je podobna vlogi angleškega monarha, delovati 'mora' po nasvetu kanclerja ali ministra (Roberts 2000/2009, 125). Če odkloni imenovanje ministra ali podpis zakona in/ali mednarodne pogodbe, ker meni, da vsebuje neustavne vidike, lahko pride do ustavne krize (Roberts 2000/2009, 126).

²⁹⁷ Povsem nepričakovani odstop predsednika Köhlerja v letu 2010 in izvolitev novega šele v tretjem krogu je dodatno poglobilo že tako globoko krizo druge Merklove vlade (tudi zaradi načina delovanja strankarske politike, saj je bil Köhler kandidat njene stranke). Kandidat za predsednika mora v posebnem volilnem telesu dobiti absolutno večino ali (v kolikor le-te ne uspe dobiti v prvem ali drugem krogu) preprosto večino v zadnjem krogu (Roberts 2000/2009, 123).

²⁹⁸ Mednarodno pravo je neposredno integrirano v notranje nemško pravo, ima prioriteto nad normativno zakonodajo in neposreden učinek; če mednarodna pogodba zrcali norme običajnega mednarodnega prava, ki že zavezujejo ZRN, bodo

kanclerke/kanclerja je tako lahko omejena in/ali ovirana²⁹⁹ z delovanjem zvezne skupščine. S 67. členom (Bundestag 2010b) lahko zvezna skupščina, v kolikor je sprejet '**konstruktivni glas nezaupnice**' (angl. *a constructive vote of no confidence*; nem. *das konstruktive Mißtrauensvotum*), kanclerja odstavi.³⁰⁰ Roberts (2000/2009, 129) meni, da je nemška ustava institut kanclerja oskrbela z izjemno visoko stopnjo stabilnosti. Ob relativno stabilnem obnašanju volilnega telesa in strankarskega sistema, je bila od vseh povojnih sedmih kanclerskih menjav samo ena posledica konstruktivne nezaupnice, in sicer leta 1982 v primeru kanclerja Schmidta³⁰¹ (Roberts 2000/2009,

---

te norme prevladale nad federalno zakonodajo (European Commission for Democracy through Law 1998, 54–5). Mednarodne pogodbe zahtevajo sodelovanje nemškega parlamenta v obliki federalnega zakona (59. člen 2. odstavek ustave) (European Commission for Democracy through Law 1998, 54–5). Kljub dejstvu, da je zvezna skupščina edini organ, ki je neposredno izvoljen s strani ljudstva in uživa najvišjo stopnjo demokratične legitimnosti, ne obstaja splošna predpostavka, da morajo vse pomembne odločitve biti potrjene z njegove strani. Proces evropske integracije je zelo vplival na razdelitev moči, saj sta oba parlamentarna domova bolj vpletena v opredeljevanje smeri evropskih zadev kot glede drugih zunanjepolitičnih področij – **glede na drugi in tretji odstavek 23. člena je zvezna skupščina močno integrirana v proces zunanjepolitičnega odločanja** (European Commission for Democracy through Law 1998, 55). Vlada omogoča zvezni skupščini možnost oblikovanja mnenja pred pogajanjem s Svetom Evropske unije (EU), ki ga mora upoštevati (European Commission for Democracy through Law 1998, 55). Zvezna skupščina odloča tudi o sodelovanju nemške vojske v mednarodnih operacijah (European Commission for Democracy through Law 1998, 56).

²⁹⁹ Če na splošno omenimo **ovire, s katerimi se pri svojem delovanju sooča kanclerka/kancler** so to dejavniki, ki vplivajo na delovanje zvezne vlade, torej obstoj zveznih dežel in zakonodajni vpliv zvezne skupščine, in ob tem še načelo avtonomije ministrstev in delovanje koalicijskega partnerja (Smith 1992, 46–7).

³⁰⁰ **S tajnim glasovanjem se potrdi, da zvezna skupščina nima zaupanja v kanclerja in vzporedno imenuje naslednika** (Roberts 2000/2009, 129). Kanclerja se torej lahko odstavi **le, ko** zvezna skupščina z absolutno večino **istočasno potrdi drugega** (Niclaß 1988, 10). Opozicija se mora uskladiti glede kandidata in le skupno nasprotovanje staremu kanclerju ni dovolj. Vzporedno imenovanje preprečuje, da bi prišlo do okoliščin, ki so bile prej pravilo kot izjema v Weimarski republiki, ko se je večina nasprotnikov (vključno z nacisti in komunisti) združila, glasovala proti kanclerju, a ni imela večine za imenovanje naslednika, kar je vodilo do vladnih nestabilnosti (Roberts 2000/2009, 129). Do danes je bil glas nezaupnice uporabljen le dvakrat, leta 1972 proti Brandtu in deset let kasneje, ko njegovega naslednika Schmidta zamenja bodoči 'kancler združitve' in 'kancler enotnosti' Kohl (Niclaß 1988, 10).

³⁰¹ Niclaß opisuje (1988, 220–22), da je šlo za **večletni načrt o zamenjavi vlade s strani CDU**. Kohl je z ožjim vodstvom razmišljal, da je zamenjava možna le s stranko FDP kot koalicijskim partnerjem in ker so bile možnosti na volitvah doseči absolutno večino majhne, je moralo priti do konstruktivne nezaupnice (Niclaß 1988, 220–22). Ne nazadnje je izvolitev novega kanclerja prvi in najpomembnejši korak nove koalicije (Niclaß 1988, 220–22). Nekdanji generalni sekretar FDP Verheugen, ki kasneje prestopi k SPD, je dejal, da mu je generalni sekretar CDU pol leta pred tem prinesel načrt, s katerim bi z nezaupnico prišli do novih volitev ter da ni verjel, da se to dejansko lahko zgodi. Vse se je zgodilo po omenjenem načrtu in pri novi vladi so vsi štirje ministri FDP, ki so pred tem kot del načrta odstopili, dobili nazaj ministrska mesta (Niclaß 1988, 220–22). Kar 52 odstotkov volilnega telesa je odstop ministrov zaznalo s tem, da je manjši partner zapustil kanclerja, katerega javna podpora je bila še vedno visoka in 70 odstotkov je zahtevalo hitre nove volitve (Niclaß 1988, 219). Ob tem je ostalo pomembno vprašanje politične legitimnosti takšne menjave. Ne iz ustavnopravnega vidika, saj je v tem okviru vse potekalo po pravilih, temveč iz vidika, da je volilno telo takšnemu načinu delovanja pripisovalo vidik izdaje. K takšni zaznavi je s svojo politično spretnostjo prispeval kancler Schmidt sam (Niclaß 1988, 219). Septembra 1982 je v govoru pred zvezno skuščino pozval Unijo CDU/CSU naj vložijo nezaupnico, v kolikor je prepričana, da lahko najde drugo večino za vladanje oz. 'drugo večino za drugačno politiko' (nem. *andere Mehrheit für andere Politik*), kar se je nanašalo na Genscherjev intervju za tednik *Der Spiegel*, v katerem je omenil, da ta možnost obstaja in s tem naznanil odhod iz koalicije (Niclaß 1988, 213). Schmidt je poudaril, da v kolikor Kohl postane novi kancler, temu morajo slediti volitve, saj kancler ne potrebuje le ustavnopravne legitimnosti, temveč tudi zgodovinsko in to dobi le s strani volilnega telesa (Niclaß 1988, 224–25). Schmidt se na osnovi odločitve koalicijskega partnerja odloči, da ministre FDP odpusti, a le nekaj ur pred tem, ko naj bi o tem obvestil parlament, FDP ministri odstopijo. S tem se uradno zaključi koalicija in Schmidt dva tedna vlada socialnodemokratskemu manjšinskemu kabinetu (Niclaß 1988, 214). Kohl in Genscher vložita nezaupnico, 1. oktobra 1982 pride do prve uspešne konstruktivne nezaupnice v zgodovini nemškega parlamentarizma in Kohl postane kancler (Niclaß 1988, 215). Obdobje **kanclerstva Schmidta je seveda temeljilo na popolnoma drugačnih političnih in gospodarskih okvirih delovanja**. Z letom 1974 se je začelo novo obdobje 'kanclerjeve demokracije' kot načina vladanja. Nanj so veliko bolj kot prej vplivale zunanje okoliščine in manj vpliv osebnosti same (s tem se ne sme razumeti nepomena kanclerjeve osebnosti, ravno nasprotno, Schmidtova osebnost je bila za 'reševanje' tega obdobja najbolj primerna) (Niclaß 1988, 158). Tudi Niclaß meni (1988, 166), da je v **tem kriznem obdobju močna osebna komponenta v politiki**

130).³⁰² **Zvezna skupščina** v določenem obsegu lahko vodi 'lastno', čeprav ne mednarodnopravno veljavno zunanjo politiko, ne nazadnje lahko na razpravo v parlament **povabi tuje državnike in/ali vplivne mednarodne osebnosti** (povabilo Dalajlami), **se s svojimi stališči in resolucijami** (resolucija o Tibetu iz leta 1996) **opredeljuje** glede mednarodnih vprašanj in **prispeva drugačen in/ali dodaten pogled** k največkrat pragmatičnemu zunanjepolitičnemu delovanju vlade (Gareis 2006, 42). Leta 2008 je po marčevskih nemirih v Tibetu predlagala bojkot olimpijskih iger.³⁰³ Zaradi kitajske obljube, da bo s pridobitvijo organizacije olimpijskih iger prispevala k izboljšanju stanja človekovih pravic, je **zvezna skupščina vladi poslala štiriindvajset vprašanj o stanju človekovih pravic pred igrami** (Bundestag 2007, 1–2).³⁰⁴ Poročilo vlade je 21. novembra 2007

---

pravzaprav pridobila na pomenu. Schmidtovo kanclerstvo se je začelo z naftno krizo 1973/74 in tako je bil tudi prvi kancler brez podpore nemškega gospodarskega čudeža (NiCLAUB 1988, 166). Tudi zato je bilo njegovo kanclerstvo predvsem 'krizno kanclerstvo' (NiCLAUB 1988, 161). **Notranji in mednarodni gospodarski razvoj sta predstavljala velik izziv za oba ključna elementa, tako za osebnost kanclerja, torej za njegovo veljavo, kot za 'kanclerjevo demokracijo' kot način vladanja** (NiCLAUB 1988, 161). Priložnost, da pokaže **vodilne sposobnosti in karizmo upravljalca kriz** oziroma nekoga, ki 'dejansko tudi nekaj naredi' (nem. *der Macher*), je popolnoma izkoristil. Dolgo obdobje kanclerstva in izjemna priljubljenost (še danes dokazujeta, da vladna stabilnost v ZRN ni vedno le rezultat dobro stoječega gospodarstva (NiCLAUB 1988, 161). Schmidtovo obdobje je tudi obdobje velikih družbenih sprememb in posledičnih nihanj temeljnega političnega razpoloženja. Po zakonih politične psihologije je reformnemu navdušenju od 1969 do 1972 leta enostavno morala slediti streznitev (NiCLAUB 1988, 162). Pojavila so se nova politična gibanja, kot sta bila okoljsko in mirovno gibanje, ki sta bila osnova uspeha stranke Zelenih (NiCLAUB 1988, 166). Schmidt je rešitev gospodarske krize videl v povezovanju z drugimi državniki, a ključna pobuda je prišla s strani francoskega predsednika Giscarda d'Estaing-a, katero Schmidt takoj podpre, ameriški predsednik Ford je sprva malo zadržan, toda leta 1975 v Parizu le pride do **prvega gospodarskega srečanja na vrhu** šestih držav, ZDA, Japonske, Zahodne Nemčije, Italije, Velike Britanije in Francije (NiCLAUB 1988, 166). Sprva so bila to neuradna srečanja voditeljev, ki so se med seboj neposredno pogovarjali v angleščini in so jih zato poimenovali kar 'pogovore ob kaminu' (nem. *Kamingespräche*) (NiCLAUB 1988, 166). Leta 1978 je bilo to srečanje v Bonnu in je poudarilo tako politično težo ZRN kot gospodarsko in politično strokovnost kanclerja (NiCLAUB 1988, 167). S tem srečanjem se je prekinil neuraden značaj, prvič so sprejeli obvezujoče dokumente in srečanja so postala instrument globalnega gospodarsko-političnega usmerjanja (NiCLAUB 1988, 167). Kljub različni strankarski pripadnosti je Schmidt v d'Estaing-u našel partnerja glede gospodarskih in monetarnih vprašanj, ne nazadnje sta bila oba tudi že v vlogi finančnega ministra (NiCLAUB 1988, 167). NiCLAUB (1988, 168) poudari, da sta se najraje pogovarjala sama, brez prevajalcev, zato je bila njuna **ideja o evropskem valutnem sistemu** za vse veliko presenečenje. Načrt o trdnejši povezavi evropskih valut sta predstavila aprila leta 1978 (NiCLAUB 1988, 168). Njegov največji osebni uspeh je 'konferenca štirih' na karibskem otoku Guadaloupe leta 1979, ko se je ZRN pogajala na isti ravni z zmagovalci 2. svetovne vojne, Francijo, Veliko Britanijo in ZDA (NiCLAUB 1988, 167). Zunanje omejitve zunanjepolitičnemu delovanju so prihajale iz več smeri, tudi s strani **slabih nemško-ameriških odnosov**, ki so bili delno posledica različnega zaznavanja gospodarskih politik, ko zvezna vlada ni hotela reševati gospodarstva z ameriški predlogi **in delno zaradi zanimivih osebnostnih razlik med Carterjem in Schmidtom** (NiCLAUB 1988, 167 in 172). NiCLAUB (1988, 173) piše celo o '**obojestranskem osebnem odporu**' (nem. *gegenseitige persönliche Abneigung*), z Reaganom je bilo podobno in kancler je tukaj izgubil enega najpomembnejših zunanjepolitičnih odzivnih področij. Tako kot Adenauer je tudi Schmidt v drugem obdobju spoznal, da je kanclerjev prestiž v zunanji politiki vedno povezan z dogodki na katere nima ali ima le malo vpliva (NiCLAUB 1988, 217).

³⁰² **Tri menjave so bile neposredna posledica (rednih) parlamentarnih volitev in preostale tri posledica sprememb znotraj stranke** (Roberts 2000/2009, 130): (a) zamenjavo oblasti kot neposredno posledico (rednih) parlamentarnih volitev predstavljajo: Kiesinger → Brandt leta 1969; Kohl → Schröder leta 1998; Schröder → Merkel leta 2005; (b) zamenjavo oblasti kot posledico sprememb znotraj stranke predstavljajo: Adenauer → Erhard leta 1963, (zaradi starosti in političnega pritiska); Erhard → Kiesinger leta 1966 (zaradi koalicijskih problemov); Brandt → Schmidt leta 1974 (zaradi varnostne, oziroma 'Guillaume afere').

³⁰³ **Kanclerka je idejo bojkota jasno odklonila**, saj naj bi bile po njenem mnenju ravno olimpijske igre priložnost pogovora z odgovornimi (Uq/AFP 2008).

³⁰⁴ Vprašanja so oblikovali Volker Beck, Winfried Hermann, Marieluise Beck iz frakcije Unija 90/Zeleni (Bundestag 2007). Namen je bil preveriti namige in opozorila nevladnih organizacij, ugotoviti v kakšnem obsegu so ocene pravilne, kaj o tem ve zvezna vlada in kaj je pripravljena glede tega storiti (Bundestag 2007, 1–2). Stanje človekovih pravic je kot 'posebej kritično' (nem. *besonders kritisch*) omenjeno za avtonomni pokrajini Tibet in Xinjiang (Bundestag 2007, 3). Za nalogo zadostuje omemba delov povezanih s Tibetom. Zapisano je, da so srečanja vlad drugih držav z Dalajlamo vedno

pripravilo zunanje ministrstvo in 23. novembra, torej točno dva meseca po sprejemu Dalajlame s strani zvezne kanclerke, ga je objavila zvezna skupščina.³⁰⁵ Ključna vprašanja³⁰⁶ glede Tibeta sta bila (Bundestag 2007, 12): »/K/ako se zvezna vlada zavzema za spoštovanja vreden odnos s strani kitajske vlade do Tibeta?« in »/K/ako se lahko ocenijo prizadevanja vlade, da bi ponovno oživila septembra 2002 začeti dialog med Dalajlamo in kitajskim vodstvom?« Odgovor se je, glede na stanje dvostranskih odnosov v času pisanja poročila in na delovanje 'tihe diplomacije' ministra Steinmeierja, glasil (Bundestag 2007, 12):

/Z/vezna vlada se o položaju človekovih pravic v Tibetu redno pogovarja na vseh ravneh. Vprašanja človekovih pravic so tudi reden del dvostranskega nemško-kitajskega pravnega dialoga in dialoga o človekovih pravicah med EU in Kitajsko. EU in zvezna vlada si skupaj prizadevata za nadaljevanje pogovorov med odposlancem Dalajlame in kitajsko vlado.

Neposredno pred olimpijskimi igrami je zvezna skupščina na zvezno vlado naslovila **vprašanja glede 'splošne nemške politike do Ljudske republike Kitajske'** (nem. *China-Politik*) (Bundestag 2008a). Poslanec je najprej zanimal dejanski učinek spremembe 33. člena kitajske ustave iz leta 2004, s stavkom »/D/ržava spoštuje človekove pravice« (Bundestag 2008a, 2).³⁰⁷ Fu Ying,

---

deležna ostre kritike, da vlada redno, odprto, kritično in pri vseh političnih razgovorih na vseh ravneh medsebojnega dialoga tematizira vse pomanjkljivosti spoštovanja človekovih pravic (Bundestag 2007, 3).

³⁰⁵ V okviru časovnega okvira študije primera naše naloge je bil **zadnji 'nemško-kitajski pravni dialog'** (nem. *das Deutsch-Chinesische Rechtsstaatsdialog*) oktobra 2006 v Berlinu in **zadnji dialog med EU in LRK o človekovih pravicah** je bil 17. in 18. oktobra 2007 pod portugalskim predsedstvom (Bundestag 2007, 4). Ključne (in redne) teme za EU so ratifikacija Mednarodnega pakta OZN o državljanskih in političnih pravicah ter spoštovanje že ratificiranih sporazumov. S strani kitajske vlade sodelujejo minister za varnost, minister za pravosodje, sodelavci državnega tožilstva in drugi, pri EU gre vedno za format 'trojke', torej za vodilne trenutnega predsedovanja, potem posebnega odposlanca za človekove pravice, visokega zastopnika za skupno zunanjo in varnostno politiko, predstavnikov komisije in predstavnikov sledečega predsedstva (Bundestag 2007, 9). **Kitajska in Nemčija sicer dvostransko sodelujeta v več kot tridesetih vsebinsko različnih dialogih** (Auswärtiges Amt 2012, 56).

³⁰⁶ **Zanimivo vprašanje** (in še bolj odgovor), ki nakazuje **poskus vpliva na kitajsko civilno družbo**, ki sicer ni presenetljiv, saj je stranka CDU v svojem programu za človekove pravice »Zavzemanje za človekove pravice kot temeljna naloga CDU« zapisala, da je pomembno, da »/t/eformno usmerjene sile v državah kršenja človekovih pravic dobijo potrebno podporo za strukturne, družbene, pravne ter politične spremembe in CDU se v tem okviru zavzema predvsem za izgradnjo pravnega in demokratičnega reda. /.../ /P/ravni dialog in ukrepi za okrepitev civilnih družb so pomembni instrumenti naše politike človekovih pravic katere učinek moramo neprestano preverjati« (CDU Deutschland 2010), **se je glasilo** (Bundestag 2007, 15): »/K/akšne možnosti imajo nemške športnice in športniki med pripravami in med samimi olimpijskimi igrami, za opozarjanje na problematiko človekovih pravic?« In odgovor (Bundestag 2007, 15): »/Č/eprav je to izven vpliva zvezne vlade in stvar avtonomnosti športa, **zvezna vlada 'načelno zagovarja in priporoča'** (nem. *grundsätzlich befürwortet*), **če nemške športnice in športniki** med nastopanjem in kontakti s športniki **opozarjajo na stanje človekovih pravic** in s tem pripomorejo k izboljšanju stanja.« **Nemška kanclerka je sicer na možnost vpliva na kitajsko civilno družbo nakazala že eno leto prej, med govorom pri nemški trgovinski zbornici v Shanghai-ju** (Bundeskanzlerin 2006č). Dejala je, da zvezna vlada lahko nemškemu gospodarstvu pomaga na dva načina, in sicer s samo krepitevijo kitajske civilne družbe, kar naj bi potekalo s 'partnerskimi dialogi' in ne le z opazovanjem in spremljanjem njenega razvoja (Bundeskanzlerin 2006č). Drugi način leži v področju zunanje politike, in sicer v odgovoru na vprašanje, »/k/ako sami delujemo v svetu« (Bundeskanzlerin 2006č). 'Kanclerske štipendije' (nem. *Kanzler-Stipendien*) so od tega leta na voljo tudi kitajskim, in ne več le ameriškim in ruskim študentom (Bundeskanzlerin 2006č).

³⁰⁷ Poslanec je zanimala tudi splošna presoja stanja v Tibetu, v ožjem okviru je bilo izraženo zanimanje glede političnega udejstvovanja Tibetank in Tibetancev, možnosti izobraževanja in spoštovanje njihove kulture s strani večinskega naroda Han (Bundestag 2008a, 4–5). V središču zanimanja je bila tudi ocena (ne)uspešnosti nemško-kitajskega dialoga o človekovih pravicah, ki od decembra 2003 poteka v okviru 'pravnega dialoga' (Bundestag 2008a, 25). Ustavnih sprememb leta 2004 je bilo deset (Li 2004, 10), a najbolj se je razpravljalo o dveh, o zasebni lastnini in **človekovih pravicah** (Li 2004, 11). **Zvezna vlada pri odgovoru zveznim poslancem, glede spremembe 33. člena, ne**

namestnica zunanjega ministra, vključitev človekovih pravic v ustavo vidi kot tretji in najuspešnejši val njihovega zgodovinskega razvoja na kitajskih tleh (Naß 2010).³⁰⁸ V okviru vprašanj tretjega poglavja, namenjenega zunanji politiki, zvezni poslanci sprašujejo zakaj ne obstaja vseobsegajoča, dejansko opredeljena in dosledna 'zasnova odnosa do Kitajske' (nem. *China-Konzept*) (Bundestag 2008a). Odgovor zvezne vlade se je glasil (Bundestag 2008a):

/Z/vezna vlada je v preteklosti večkrat oblikovala tako regionalne kot subregionalne zasnove 'politike do Azije' (nem. Asienpolitik). Toda v praksi so se le-te izkazale za manj uporabne.³⁰⁹ Osnoven razlog za njihovo neuporabnost je hitrost in dinamika razvoja v Aziji, še posebej v Ljudski republiki Kitajski. /.../ /V/ladna politika do Kitajske se mora na hitre spremembe /.../ odzivati prilagodljivo in pravočasno. Ob tem je potrebno vzeti v obzir, da so dvostranski odnosi tako obsežni in poglobljeni, da posamezna področja potrebujejo različne zasnove. Zvezna vlada tako meni, da so različne zasnove primernejše za dejansko odzivanje in delovanje.

V okviru zvezne skupščine deluje tudi **Odbor za človekove pravice in humanitarno pomoč** z zelo širokim obsegom delovanja, tako »z/notraj kot zunaj dežele /.../, za razvijanje nacionalnih, evropskih in mednarodnih instrumentov zaščite« (Bundestag 2010a). **Del parlamentarnega delovanja** in prispevka k učinkoviti nemški zunanji politiki, **s posebnimi poročili zvezne skupščine, je tudi znanstveno opredeljevanje aktualnih pojmov** opredeljevanja delovanja in razvijanja svetovne politike, na primer v našem primeru vprašanja odnosa varstva človekovih pravic in načela '(ne)vmešavanja v notranje zadeve' (Bundestag 2008b). Poročilo zvezne skupščine³¹⁰ je tako aprila 2008 ugotovilo (Bundestag 2008b), da:

/s/o temeljne človekove pravice univerzalno v obsežnem merilu internacionalizirane. Ukvarjanje s tem zato ne more predstavljati vmešavanja v notranje zadeve neke države (nem. /d/ass grundlegende Menschenrechte universell in hinreichendem Maße internationalisiert sind. Eine Befassung damit kann also keine Einmischung in die inneren Angelegenheiten eines Staates darstellen).

---

predstavi naslednjega omejevalnega objektivnega dejstva glede učinkovanja omenjenega amandmaja kitajske ustave. Ustavni člen, ki zaščito človekovih pravic še vedno veže na uresničevanje nacionalnih ciljev ni bil spremenjen (Wolf 2005, 66). To je 51. člen (Wolf 2005, 66), ki se glasi: »U/resničevanje pravic in svoboščin državljanov Ljudske republike Kitajske ne sme biti v nasprotju z nacionalnimi, družbenimi in kolektivnimi interesi ali z legitimnimi pravicami in svoboščinami drugih državljanov« (angl. *»/C/citizens of the People's Republic of China, in exercising their freedoms and rights, may not infringe upon the interests of the state, of society or of the collective, or upon the lawful freedoms and rights of other citizens«*) (Constitution 1987/1994, 36). Človekove pravice tako še vedno niso sprejete kot neodtujljive in prirojene ter so še naprej opredeljene in podeljene s strani države (Kim 2000, 131–2 v Wolf 2005, 66). Kitajska zasnove naravnih, neodtujljivih človekovih pravic ne sprejema (Li n. d. v Wolf 2005, 66) in vztraja pri lastni razlagi ter pri pomenu in razumevanju zgodovinskega in kulturnega ozadja zasnove človekovih pravic (Li Huaqiu v Wolf 2005, 66). Najvažnejše pri tem je, da se ne pozabi, **da politični cilji tradicionalne konfucijanske družbene ureditve, s ključnim poudarkom na družbeni harmoniji, še naprej ostajajo cilji trenutne kitajske oblasti** (Wolf 2005, 66).

³⁰⁸ Prvi val je tisti, ki ni obrodil sadov in o katerem govori tudi Harro von Senger (glej poglavje 3.2.3.2.2), ko so v tujih koncesijah na kitajskem ozemlju človekove pravice bile stvar tuje, zahodne elite (Fu Ying v Naß 2010).

³⁰⁹ **To je zelo zanimiv odgovor zvezne vlade le nekaj mesecev po sprejetju 'Azijske strategije'** s strani vodilne vladne parlamentarne frakcije CDU/CSU.

³¹⁰ Poročilo meni, da je v tem okviru za dvostranski odnos pomemben **Dogovor o izmenjavi in sodelovanju na pravnem področju** (nem. *Deutsch-Chinesische Vereinbarung zu dem Austausch und der Zusammenarbeit im Rechtsbereich*), s katerim je bila postavljena pravna podlaga za **'dialog o pravni državi'** (nem. *Rechtsstaatsdialog*), ki je bil sklenjen 30. junija 2000 (Bundestag 2008b). Državi sta v tem okviru izjavili, da »z/ obojestransko izmenjavo koristnih izkušenj le-te želita uporabiti in tako ljudstvu zagotoviti, da uživa obsežne pravice in svoboščine jamčene z zakoni ter da se človekove pravice spoštuje in zagotavlja« (Bundestag 2008b).

Pojem 'notranje zadeve' je tako *domaine réservée* državnega upravljanja moči in/ali oblasti (Bundestag 2008b). Glede na vidik Mednarodnega sodišča pravice v primeru Nikaragve (ICJ Rep. 1986, S. 14, Rn. 205) to vključuje tako opredeljevanje političnega, gospodarskega, socialnega in kulturnega sistema znotraj lastne države kot tudi oblikovanje lastne zunanje politike (Bundestag 2008b). Analiza meni (Bundestag 2008b), da je ključno vsebinsko vprašanje ali so človekove pravice sestaven del *domaine réservée*. Odločilno pri tem je v kakšnem obsegu je država vezana na njihovo mednarodnopravno utemeljeno varstvo (Bundestag 2008b).³¹¹

Nemški teoretik Gareis (2006, 40), ob prevladujoči ustavni vlogi izvršne veje oblasti pri nemškem zunanjepolitičnem odločanju, poudari še druge vplivne notranje dejavnike, npr. že omenjen dejavnik zvezne skupščine, zvezno ustavno sodišče, politično prakso ter dejavnik javnega mnenja (glej prilogo O). Roberts (2000/2009, 130–32) v sklopu dejavnikov notranjega okolja, poleg že omenjene avtoritete postavljanja splošnih smernic delovanja vlade in stabilne narave konstruktivne nezaupnice, izpostavi še odnos kanclerke/kanclerja do lastne stranke,³¹² dejavnik zapuščine prvega povojnega kanclerja³¹³ in delovanje Urada zvezne kanclerke/kanclerja.³¹⁴ Med

---

³¹¹ Na splošno gledano je zaščita del ciljev OZN in države članice imajo do njih obvezo (z mednarodnopravnega vidika sta v ospredju oba mednarodna pakta) (Bundestag 2008b). Vse države članice OZN so tako »/z/avezane temeljnim načelom človekovih pravic« (nem. »/a/n die grundlegenden Prinzipien der Menschenrechte gebunden«) (Bundestag 2008b). Podoben zaključek nudi tudi odločitev Meddržavnega sodišča pravice v primeru Barcelona Traction-Fall (ICJ Reports 1970, S. 3, Rn. 34), glede na katero temeljne človekove pravice veljajo kot pravilo (univerzalnega) običajnega prava (Bundestag 2008b). Na vprašanje, katere pravice so le-te, do danes ni zaključnega odgovora, a omenjena odločitev mednje prišteva varstvo pred suženjstvom in rasno diskriminacijo, v strokovni literaturi in državni praksi je to tudi nečloveško in ponižujoče ravnanje ter varstvo pred samovoljnim odvzemom svobode (Bundestag 2008b).

³¹² Če si ogledamo **odnos** kanclerke/kanclerja **do** lastne **stranke**, opazimo, da največkrat stranki predseduje. Dejanska moč vodilnih politikov v Nemčiji leži v strankah in kdor se odpove predsedstvu se odpove, tudi in predvsem, kanclerstvu (Langguth 2009, 482). Predsedovanje je dejavnik, ki krepi njeno/njegovo avtoriteto v vladi ter nudi nadzor nad organizacijo in delovanjem stranke. V primerih ločitve obeh vlog so imeli kanclerji probleme z nadzorovanjem stranke (Roberts 2000/2009, 130–32), kar je posledično vplivalo tudi na potek kanclerstva. To je bil tako problem nekdanjega kanclerja Schmidta kot predzadnjega kanclerja Schröderja. **Za Schmidta je značilno, da nikoli ni prevzel vodstva stranke in v tem se njegova vloga kanclerja razlikuje od vseh prejšnjih** (Nielauß 1988, 199). S kratkotrajno izjemo predzadnjega kanclerja Schröderja. Vprašanje (ne)podpore stranke ostaja problematičen del Schmidtovega obdobja, saj je do konca svojega kanclerstva ostal le namestnik predsednika (Nielauß 1988, 217). Ali bi mu z obzirom na vse notranje in zunanje probleme njegovega obdobja uspelo voditi stranko kot 'kanclersko stranko', bo ostalo neodgovorjeno vprašanje (Nielauß 1988, 217). **Dejstvo je, da nepredsedovanje stranki ni model 'kanclerjeve demokracije' in prispeva h koncu kanclerstva** (Nielauß 1988, 217). Gerhard Schröder leta 1998 ob prevzemu kanclerske vloge ni bil predsednik stranke SPD. Ko je takratni predsednik stranke Lafontaine, leta 1999 odstopil tako z ministrskega mesta kot z mesta predsednika stranke, je Schröder sicer predsedovanje prevzel, a se leta 2004 odločil, da želi več časa posvetiti izpolnjevanju kanclerskih nalog in odstopil. **Adenauer, Brandt in Kohl (in Merklova) so predsedstvo imeli trdno v rokah in so posledično udeleženi močno vlogo znotraj vlade** (Roberts 2000/2009, 130). Ob tem je potrebno omeniti tudi pomen povezave med kanclerko/kanclerjem in vodstvom strankine frakcije v zvezni skupščini (nem. *Fraktion*) (Roberts 2000/2009, 130).

³¹³ O pomenu 'zapuščine' prvega povojnega kanclerja Konrada Adenauerja smo že pisali. Z njim se je vzpostavil obseg kanclerjeve avtoritete v odnosu do zveznega predsednika in vladnega kabineta (in v tem okviru do zunanjega ministrstva) (Roberts 2000/2009, 132). Pogajanja prvih povojnih let, ki so vodila do nemške federalne republike, posledično do pravice izvajanja lastne zunanje politike in vzpostavitve zunanjega ministrstva, so do danes zaznamovala in utrdila pomen delovanja kanclerjevega urada (Roberts 2000/2009, 132).

³¹⁴ O tem bomo podrobno pisali v naslednjem poglavju.

vsemi notranjimi omejitvami delovanja in posledičnimi ovirami³¹⁵ izvajanja politične avtoritete kanclerja naj bi se **najbolj izpostavljala potreba nemškega političnega sistema po oblikovanju vladajočih koalicij**³¹⁶ in **vloga kabineta** ter drugih vladnih akterjev (Roberts 2000/2009, 122). V **širšem okviru (so)delovanja kabineta in drugih vladnih akterjev zasledimo še pet možnih notranjih omejitev** (Roberts 2000/2009, 132–34). **Prva je spoštovanje avtonomije in pomena sestrške stranke CSU**, predvsem glede razdelitve kabinetnih mest in razvoja različnih političnih vsebin.³¹⁷ **Drugo omejitev predstavljajo spori znotraj manjše koalicijske partnerke**. Omenjeni problem lahko povzroči resne dodatne težave.³¹⁸ Naša empirična analiza, z drugim Dalajlamovim obiskom, je lep primer te omejitve. **Tretja omejitev** leži v **federalni strukturi države** in s tem v moči, ki jo ustava daje zvezni skupščini. Nekatera področja vodenja so odgovornost federacije,³¹⁹ druga odgovornost dežel³²⁰, pri tretjih je odgovornost deljena. Kanclerka/kancler mora federalni dejavnik spoštovati in se glede oblikovanja določenih politik (največkrat okoljskih, izobraževalnih in proračunskih) usklajevati z deželami. Zadnjo besedo ima zvezna skupščina. O tem, da je **zunanja politika tisto področje federalno urejenih držav, ki je najbolj jasno opredeljeno kot pristojnost zvezne vlade**, piše tudi Hill (2003/2007, 230). Načelno naj 'nezveznim ustavnim vladnim delom' (angl. *non-central government parts of the constitution*) ne bi bilo dovoljeno izvajati lastnih mednarodnih odnosov, toda v praktičnem delovanju je to zaradi narave in zrelosti sistema različno urejeno (Hill 2003/2007, 230). **V nemškem sistemu so dežele mednarodni akterji** (Hrbek 2009, 161), katerim je podeljena določena vloga pri izvajanju zunanjih odnosov (Hrbek 2009, 163; Hill 2003/2007, 230–31).³²¹ **Dežele sicer ne izvajajo zunanje politike v**

---

³¹⁵ Smith (v Smith in drugi 1992/1994, 46–7) navede naslednje dejavnike omejevanja: (a) prvi so tisti, ki vplivajo na celotno zvezno vlado, torej zvezne dežele in zvezni svet, ki zastopa njihove interese; (b) neposredna ovira 'načela avtonomije ministrstov'; (c) politična potreba po zanesljivem koalicijskem partnerju.

³¹⁶ Če pogledamo potrebo po vladanju v koaliciji, vidimo, da je le Adenauer leta 1957 uspel dobiti absolutno večino glasov in sedežev v zvezni skupščini (Roberts 2000/2009, 132). Vse od leta 1961 (z izjemo dveh velikih koalicij Unije CDU/CSU in SPD, leta 1966 in 2005) so bile vse koalicije sestavljene iz Unije CDU/CSU in FDP ali iz SPD in FDP oziroma med letom 1998 in 2005 iz SPD in stranko Unija90/Zeleni (Roberts 2000/2009, 132).

³¹⁷ Nasprotja med CSU in FDP so tradicionalna že vse od obdobja vladanja bavarskega ministrskega predsednika Franz Josef Strauss-a, dolgoletnega voditelja CSU in izrazito ostrega nasprotnika FDP (Roberts 2000/2009, 132–34). Merklovi prvi koalicijski vladi z SPD je mandat uspel brez velikih trenj. **Kot smo že omenili, nekateri analitiki menijo, da je bil največji medsebojen spopad prav srečanje z Dalajlamom**. Druga vladna koalicija z FDP se tradicionalnim nesoglasjem med CSU in FDP, težkemu začetnemu usklajevanju in posledičnih kritik njene sposobnosti vodenja, ni uspela izogniti. To potrjuje Robertsovo ugotovitev (2000/2009, 132–34), da je omenjena tekmovalnost sestrskih (in koalicijskih) strank tako vir moči kot šibkosti kanclerja. Kancler njihove zahteve lahko izkoristi v svoj prid in vpliva na ohranitev političnega kapitala svoje vloge in primer tega je odločitev Kohla, ki z izgovorom o koalicijski zahtevi, leta 1982 mesto zunanjega ministra ni podelil Straussu. FDP naj bi vztrajala, da na tem mestu ostane Hans Dietrich Genscher (Roberts 2000/2009, 132–34).

³¹⁸ Druga Merklova vlada je primeren in poučen primer. Westerwelle, predsednik koalicijske stranke FDP, podkancler in zunanji minister, je od vseh treh vlog na koncu obdržal le še vlogo zunanjega ministra.

³¹⁹ V nasprotju s široko opredeljeno nemško pristojnostjo izvajanja zunanjih odnosov (področje, ki je širše od področja zunanje politike kot področja 'visoke politike') je obramba izključno stvar federacije (Hrbek 2009, 148).

³²⁰ Med enajstimi 'deželami' (nem. *Länder*), katerim se je po združitvi priključilo še pet novih, so tudi tri mestne dežele, Berlin, Hamburg in Bremen (Hrbek 2009, 142). Mestnim deželam je podeljena visoka stopnja avtonomije in večji del funkcij državnega upravljanja izvajajo dežele same (Hrbek 2009, 142).

³²¹ **Deželne ustave morajo biti v skladu z načeli zvezne ustave**, ki opredeljuje izključne pristojnosti in odgovornosti federacije in med te spada tudi oblikovanje in izvajanje zunanje politike (European Commission for Democracy through

tradicionalnem pomenu besedu, a so kljub temu aktiven del izvajanja zunanjih odnosov nemške države (Hrbek 2009, 57).³²² V tem okviru se govori o 'odprti zvezni državi' (nem. *der offene Bundesstaat*), vključujoči vplive vseh dejavnikov, smernic in razvojev na značaj države v okviru 'zunanje politike in zunanjih odnosov' (angl. *foreign policy and external relations*) (Hrbek 2009, 57).³²³ Zvezna vlada ima ustavnopravno prevladujočo zunanjepolitično vlogo (Hrbek 2009, 146), kar dežele priznavajo in med obema ravnema v tem okviru obstaja **delovno ravnotežje** (Hrbek 2009, 241). **Do občasnih sporov prihaja z vidika predvsem tistih nastopov deželnih vlad kot zunanjepolitičnih akterjev, ko se njihovi predstavniki zaznajo kot predstavniki zvezne vlade** (Hrbek 2009, 163).³²⁴ Zvezna vlada trdi, da zunanjepolitične aktivnosti dežel niso v prid doslednemu in uspešnemu izvajanju nemških zunanjepolitičnih smernic, a dežele menijo, da imajo **pravico do zunanjepolitičnega delovanja** (Hrbek 2009, 163). Dežele se z zunanjimi odnosi

---

Law 1998, 56–7). Ključen je **32. člen ustave** (Hrbek 2009, 146–47): **(a) »/O/dnose z drugimi državami izvaja federacija«** (angl. *»/R/relations with foreign states shall be conducted by the Federation«*); **(b)** drugi odstavek dodaja, da se **pred podpisom mednarodne pogodbe, ki bo vplivala na posebne okoliščine dežele, z le-to posvetuje**, kar pomeni, da kljub prevladujoči moči sklepanja pogodb na zvezni ravni, le-ta mora sodelovati z deželami; **(c)** in tretji odstavek pravi, da **»/Z/vezne dežele, glede na obseg zakonodajne moči in v kolikor za to pridobijo soglasje zvezne ravni, lahko same sklepajo mednarodne pogodbe z državami«** (angl. *»/In so far as the 'Länder' have power to legislate they may conclude treaties with foreign states with the consent of the federal government«*). Sklepanje mednarodnih pogodb tako ni v popolni pristojnosti zvezne vlade in ko izvaja moč sklepanja pogodb se mora posvetovati z vsako deželo na katero bo pogodba vplivala. Število deželnih mednarodnih pogodb ni visoko, med leti 1949 in 2004 jih je bilo sklenjenih 144 (Hrbek 2009, 157). Pridobitev zveznega soglasja naj bi bil dolgotrajen in zapleten postopek, zato se velikokrat odločijo za sporazume pod mednarodnopogodbeno ravnjjo (deklaracije, protokoli, memorandumi, npr. memorandum med hamburškimi ministrstvom za izobraževanje in kitajskim partnerjem iz septembra 2002), ki morajo vsi biti v skladu s smernicami zvezne zunanje politike (Hrbek 2009, 157). Hrbek trdi (2009, 147), da je člen nejasen, saj ne odgovori na vprašanje ali dežele dejansko morajo izvajati pogodbe, ki jih sklene zvezna vlada. Nekatere nejasnosti glede dejanskih pristojnosti so bile leta 1957 rešene z **'Lindau sporazumom'** (European Commission for Democracy through Law 1998, 56; Hrbek 2009, 151), ki je **uradni okvir zunanjepolitičnega sodelovanja obeh ravni vladanja** (Hrbek 2009, 151). Omogoča, da dežele lahko odprejo svoja predstavništva, uradno poimenovana 'zastopstva' (nem. *Vertretung*), v Berlinu in Bruslju (Hrbek 2009, 149). S tem jim je zagotovljena obveščenost in možnost predstavljanja deželnih interesov (Hrbek 2009, 149). Zunanjepolitično sodelovanje ne pomeni le odnosa med vlado in deželo temveč tudi med vlado in skupino dežel (Hrbek 2009, 152). Pri zunanjepolitičnem delovanju dežele je pomembna njena politična teža, torej velikost dežele ter pomen strank in njihovih želja (Hrbek 2009, 152). Za ta namen je bila oblikovana skupina predstavnikov vseh dežel, ki z **ustavnim načelom 'zvezne zvestobe' predstavlja komunikacijski kanal obeh ravni** (Hrbek 2009, 147). Organizacijo in usklajevanje vodi zvezni urad za zunanje zadeve. **V primerih 'visoke politike' in/ali zadev nacionalnega pomena usklajevanje prevzame Urad zvezne kanclerke** (Hrbek 2009, 151).

³²² Dežele nimajo niti svojih zunanjih ministrov niti velikih zunanjepolitičnih strategij (Hrbek 2009, 159). Zunanje odnose ureja Urad ministrskega predsednika, ki je najvišji predstavnik dežele in akreditirani veleposlaniki v Nemčiji se mu ob začetku delovanja vedno predstavijo, kar je znak tako deželnega ustavnega statusa kot statusa akterja v zunanjih odnosih (Hrbek 2009, 157).

³²³ **Nemško cesarstvo je obema ravnema dovolilo izvajanje zunanje politike**, saj je Bismarck menil, da **center ne bi smel imeti več moči »/k/ot je absolutno potrebno tako za kohezivnost notranje celote kot za zunanji učinek«** (angl. *»/than is absolutely necessary for the cohesion of the whole and for the effect presented to the outside«*) (Hill 2003/2007, 231).

³²⁴ V okviru zunanjepolitičnega delovanja niso zanemarljive **javne izjave deželnih vladnih predstavnikov**, predvsem tistih ministrskih predsednikov, katerih stranka ni vladna stranka, saj so njihove izjave in dejanja del opozicijske strategije ter oblikovane z namenom, da javnost seznanjajo s svojimi stališči (Hrbek 2009, 159). Izjava uradnega predstavnika močne nemške dežele v mali, bolj ali manj oddaljeni državi, se lahko zazna kot avtoritativen 'nemški glas' (Hrbek 2009, 159). Samostojne zunanjepolitične aktivnosti dežel tako lahko pustijo za seboj negativne posledice, zato se na splošno upošteva načelo 'zvezne zvestobe' (Hrbek 2009, 159). Pred obiski tujine se posvetujejo z zveznimi uradniki in na obiskih jih vedno spremlja nemški veleposlanik države obiska, ki kasneje pripravi poročilo zveznemu uradu za zunanje zadeve. Zvezna vlada je le v redkih primerih dobila poročilo o javnih izjavah, ki bi bile izziv skupnemu predstavljanju nemških zunanjepolitičnih interesov (Hrbek 2009, 159). Avtor ne navaja posameznih primerov.

ukvarjajo *ad hoc* in kot **odgovor na določene okoliščine in v odnosu do določenih interesov** (Hrbek 2009, 159). Za nalogo so v tem okviru pomembna **številna povabila, ki jih Dalajlama prejme od ministrskih predsednikov**. Ker je v zadnjih nekaj desetletjih postalo jasno, da vedno širši obseg zunanjih zadev pomeni tudi več neposrednega, predvsem trgovinskega in kulturnega delovanja zveznih dežel (Hill 2003/2007, 231), bo odnos kljub zavezanosti obeh ravni vladanja ustavnemu **načelu 'zvezne zvestobe'** (nem. *Bundestreue*) tudi v bodoče ostal izziv (Hrbek 2009, 163).³²⁵ **Četrto omejitev predstavljajo druge avtonomne državne institucije**. Vloga ustavnega sodišča, nadzorna funkcija zvezne skupščine, avtonomni položaj zvezne banke glede monetarne politike (po uvedbi evra evropske centralne banke), ustavna odgovornost ministrstev za vodenje svojih pristojnosti glede na 65. ustavni člen (Bundestag 2010b) in vloga odbora 'petih modrecev' (nem. *Sachverständigenrat*)³²⁶ so institucionalni dejavniki, **ki lahko ovirajo politične izbire in svobodo delovanja še tako močnega kanclerja** (Roberts 2000/2009, 133). Kot **peto omejitev** presenetljivo omenja 'vojaškega varuha človekovih pravic' (nem. *Wehrbeauftragter*), ki ga imenuje zvezna skupščina z nalogo varstva pravic pripadnikov oboroženih sil (Roberts 2000/2009, 133).³²⁷

Pravzaprav nihče od tukaj uporabljenih teoretikov izrecno ne izpostavi javnega mnenja kot pomembnega dejavnika omejevanja/oviranja odločanja. **Javno mnenje** sta v svoj prikaz notranjih omejitev/ovir uvrstila Jäger in drugi (2007, 43) ter Gareis (2006, 40) (glej prilogo O). **Javno mnenje na zunanjo politiko vpliva s postavljanjem določenih pričakovanj in zahtev ter tako omejuje odločevalke/odločevalce** (Novak 2011, 86 in 80). Da nemško javno mnenje vpliva na zunanjo politiko (jo omejuje), se ne nazadnje vidi v odzivih 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja' in (ožjega) kroga zunanjepolitičnih odločevalk/odločevalcev, ki se trudijo nemško zunanjo politiko prikazati v senci doseganja varnosti in svetovljanskih ciljev (Novak 2011, 83). S tem mislimo tudi na svetovljanski cilj v ozadju zunanjepolitične odločitve, ki je bila izbrana za študijo primera naše naloge.

Menimo, da dodatna notranja omejitev zunanjepolitičnega odločanja kanclerke leži tudi v **'Svetu za nacionalno varnost'** (nem. *Bundessicherheitsrat*). Njegova pristojnost sama po sebi predstavlja omejitev in oviro doslednega izvajanja 'vrednotne zunanje politike'. Svet za nacionalno varnost³²⁸ je

---

³²⁵ **Načelo 'zvezne zvestobe'** je razvilo zvezno ustavno sodišče z namenom splošnega spoštovanja pristojnosti obeh ravni in opazovalci menijo, da se načelo spoštuje tudi na področju zunanjih zadev (Hrbek 2009, 148).

³²⁶ Ta odbor je ideja zveznega predsednika (avtor ne omenja katerega) in pomeni obvezo zvezne vlade, da letno zvezni skupščini odda poročilo o gospodarskem stanju države na katerega se kancler mora odzvati (Roberts 2000/2009, 133).

³²⁷ Redno mora pripravljati poročila o stanju v nemški vojski za kar ima neomejen dostop do informacij ministrstva za obrambo (z izjemo državnih skrivnosti) (Roberts 2000/2009, 133).

³²⁸ Ustanovljen je bil leta 1955, na priporočilo 'zveznega ministra za posebne naloge' (nem. *Bundesminister für besondere Aufgaben*), Franz Josef Strauß-a, ki je takrat dejal, »/d/a zunanja varnost ne more biti le naloga vojakov in da je obramba države odvisna tudi od drugih nalog države« (nem. »/d/ie äußere Sicherheit nicht nur Soldaten zufallen könne und dass die Landesverteidigung auch von anderen Funktionen des Staates abhängig sei«) (Bundestag 2008c). Najprej je bil ustanovljen kot Svet za nacionalno obrambo, zadolžen za vojaško in civilno obrambo ter gospodarska in finančna vprašanja. V 90-ih letih se je popolnoma osredotočil na vprašanja izvoza orožja (Bundestag 2008c). Strokovno je podrejen 'celotnemu kabinetu' (nem. *das Gesamtkabinett*) in je del 'stalne sestave' (nem. *ständige Einrichtung*) zvezne

'kabinetni odbor' (nem. *Kabinettsausschuss*), katerega ključni nalogi sta usklajevanje nemške varnostne politike in 'potrjevanje dovoljenj za izvoz orožja' (nem. *die Genehmigung von Rüstungsexporten*) (Bundestag 2008c).³²⁹

Medtem ko smo, glede na raziskave uveljavljenih akademikov zahodnega metodološkega raziskovalnega ogrodja, za namen naloge ločili notranje- in zunanjepolitične **omejitve in ovire**, kitajski akademik Zhang (2007, 475–93) v okviru vzhodne raziskovalne dinamike opisovanja procesa nemškega zunanjepolitičnega odločanja ponudi drugačen pogled. Ne govori o omejitvah in ovirah, temveč o **treh sklopih vplivanja** na proces nemškega zunanjepolitičnega odločanja in v **teh sklopih vplivanja združi notranje in zunanje dejavnike** (Zhang 2007, 475–93). Prvi sklop predstavlja osnoven organizacijski sistem nemške države.³³⁰ V drugem sklopu združi strukturo in proces zunanjepolitičnega odločanja.³³¹ Obseg tretjega sklopa poimenuje kot zunanje dejavnike vpliva in mednje prišteje vpliv političnih strank v okviru večstrankarskega sistema, vpliv interesnih skupin in vpliv evropskega dejavnika oz. skupne zunanje in varnostne politike EU.

Kljub vsem omejitvam/oviram in dejavnikom vplivanja so bili prav vsi kanclerji pomembni politični voditelji (Smith v Smith in drugi 1992/1994, 47). **Notranjepolitična razsežnost delovanja** namreč tudi '**omogoča**', in sicer (Smith v Smith in drugi 1992/1994, 47–9): **(a)** z elektoralno razsežnostjo, ki, s personalizacijo volilne kampanje dveh kandidatov za kanclerja, zmagovalcu nameni velik prestiž; **(b)** s položajem in obsegom nadzora nad stranko; **(c)** ter z nadzorom vlade oziroma s sposobnostjo usklajevanja delovanja zvezne vlade.

---

vlade (Bundestag 2008c). Posvetovanja so tajna in predsednica odbora je kanclerka (Bundestag 2008c). Svet za nacionalno varnost naj bi oblikoval le zaključke v obliki priporočil in naj ne bi imel pravice odločanja (Bundestag 2008c). Kljub temu poročilo navaja, da se »/z/di, da svet dokončno odloča« (nem. »/s/cheint abschließend zu entscheiden«) na področju izvoza orožja (Bundestag 2008c); torej da dejansko 'odloča'.

³²⁹ Meseca maja 2008 je kanclerkina stranka dala pobudo za oblikovanje novega Sveta za nacionalno varnost po ameriškem modelu, v okviru katerega ne bi šlo več za skupna posvetovanja, temveč za nadzor nad vsemi ministrstvi in agencijami odgovornimi za izvajanje zunanje politike (posledična marginalizacija zunanjega ministrstva) in nove varnostne strategije (Dempsey 2008b). To naj bi bil **prvi primer, da bi katera koli nemška politična stranka predlagala preoblikovanje strategije notranjepolitičnega delovanja**. Do tega predloga je bila to naloga akademsko-raziskovalnih ustanov (Dempsey 2008b). **Samostojno delovanje v tem primeru tako sledi samostojno oblikovani strategiji do Azije leta 2007.**

³³⁰ Sem je prišel institut ustave, zvezne skupščine, zveznega predsednika in vlade (s kanclerko/kanclerjem in vodjo njenega/njegovega urada) z ministrstvi. Med ministrstvi so izpostavljena zunanje, obrambno, razvojno in pravosodno.

³³¹ V tem okviru loči štiri sistemske dele odločanja z najpomembnejšimi akterji ter razdela različne stopnje procesa zunanjepolitičnega odločanja.

3. 2. 3. 1. 1 Vloga kanclerke in kabineta

Alle demokratischen Verfassungen verteilen die auswärtige Gewalt auf mehrere staatliche Organe. Welche /.../ Kompetenzen /.../ den /.../ Organen zukommen, ist /.../ in der Verfassungswirklichkeit oft nicht klar nachzuvollziehen.

So ist die Aufgabenverteilung zwischen dem Bundeskanzler und dem Bundeskabinett /.../ weder im Grundgesetz noch in der Geschäftsordnung realitätsnah beschrieben

(Dauchert 2008, 97).

The state is the most powerful instrument for benefit in the world.

The ruler of men is the most influential position of authority for benefit in the world.

If a ruler employs the way to maintain these two – the state and his position – then there will be the greatest peace and security, the greater honour and prosperity, and the wellspring for accumulating what is beautiful and fine.

If a ruler does not employ the way to maintain them, then there will be the greatest danger and peril

(Xun Zi v Yan 2008, 137).

»K/ljučna naloga vladarjev ni le vladanje, temveč tudi izbira najbolj primernih ministrov za upravljanje države« (Xun Zi v Yan 2008).³³² »/T/udi najbolj zasnovana in strokovno izpeljana zunanja politika, ki ima na voljo velike materialne in človeške vire, se izjalovi, če nima za seboj dobre vlade« (Morgenthau 1995, 247). Brez primernih ministrov ni kvalitetne vlade in brez kvalitetne vlade ni kvalitetne zunanje politike. In kako je bilo s tem v primeru prve Merklove vlade?

Najpomembnejši političen organ usklajevanja je **vladni kabinet** kot kolektiven organ (nem. *Kollegialorgan*), v katerem so zastopana vsa ministrstva in ga vodi kanclerka/kancler (Gareis 2006, 39). Pri oblikovanju kabineta nove vlade je potrebno upoštevati nekaj dejavnikov in Roberts (2000/2009, 134–39) začne z razdelitvijo ministrskih in drugih ključnih vladnih mest³³³ ter s

³³² V osrčju Xun Zijeve analize je raven posameznika. **Vladar je zanj osnovna neodvisna spremenljivka** in narava države je vmesna spremenljivka (Yan 2008, 136). Država je le instrument, s katerim vladar vlada in upravlja družbo (Yan 2008, 136). Z razlikovanjem družbenih norm in vrednot ter prepričanj vladarjev se razlikujejo načela in taktike glede uporabe države kot instrumenta in s tem države v svoji naravi (Yan 2008, 136). Razlike glede tradicionalnih družbenih norm, običajev in vrednot ter etike vladarjev velikih sil so tiste, ki določajo naravo države in celotnega mednarodnega reda kot (ne)miroljubnega (Yan 2008, 137). Kot vidimo iz spodaj dodanega horizontalnega prikaza, njegova individualna raven analize ni omejena le na 'vladarja' (angl. *the ruler*) ampak poudarja tudi pomen 'ministra' (angl. *the prime minister*) kot vmesne spremenljivke, ki je po pomenu enakovreden naravi države (Yan 2008, 137): kralj → ministri → narava države → mednarodni red. Enakovreden je zato, ker je med vladarjem in državo (Yan 2008, 137). Ključna vloga vladarja ni le vladanje ampak tudi izbira najbolj primernih ministrov za upravljanje države (Yan 2008, 137): »/T/isti, ki morajo ohraniti državo zagotovo pri tem ne morejo biti sami. In ker je temu tako, moč, obrambna varnost in slava države ležijo v izbiri ministra« (angl. »/T/hose who are to maintain the state certainly cannot be so alone. Since this is the case, the strength, defensive security, and glory of country lie in the selection of its prime minister«). Ko Xun Zi primerja vladarja in ministre, vidi **vlogo vladarja kot odločujočo**, medtem ko je tip ministra odvisen od vrednot in etike vladarja (Yan 2008, 137). Xun Zi je prepričan, da je sposobnih in etično primernih ministrov dovolj, ključna naloga vladarja je, da so izbrani in 'uporabljeni' (Yan 2008, 138).

³³³ **Sestava koalicijske zvezne vlade** je največkrat znana vnaprej, le trikrat (leta 1957, 1969 in 2002) se FDP namerno ni opredelila in pustila odprte možnosti (Roberts 2000/2009, 134–39). Leta 2005 je takoj postalo jasno, da lahko s potrebno večino vlada le 'velika koalicija' med Unijo CDU/CSU in SPD (Roberts 2000/2009, 134–39). Kljub temu se je nekaj časa razmišljalo tudi o 'jamajka koaliciji' z Unijo CDU/CSU, FDP in stranko Zelenih. Nemška politika je tudi ena najbolj 'barvitih' politik in jo imenujejo celo 'politika semafornih luči', saj ima vsaka stranka svojo barvo (Mills 2008, 44). CDU/CSU je črna, SPD je rdeča, FDP rumena, stranka Zelenih je seveda zelena (Mills 2008, 44) in potem je tu še 'nova) levica' (nem. *Die (neue) Linke*), zaenkrat brez barve ali mogoče rdeča, saj je nastala iz nezadovoljnega dela SPD. 'Jamajka koalicija' je tako, glede na barve jamajške zastave, črno-rumena-zelena. **Sicer**, kot pravi Mills (2008, 45), je

koalicijskimi pogajanjmi za oblikovanje delovnega programa. **Glavni vir kanclerkine/kanclerjeve (ne)moči je nadzor imenovanja** oziroma (ne)svoboda pri izbiri **članov kabineta** (Hague in drugi 1982/1992, 324). Nemška ustava ne pušča dvoma o tem, da ima kanclerka/kancler pravico do svobodne izbire, toda v praksi mora upoštevati strankarske in koalicijske zahteve v okviru številčnih, prestižnih ter drugih dejavnikov.³³⁴ S tem je njena/njegova svoboda izbire pravzaprav že v osnovi omejena (Mayntz 1980, 145 v Hague in drugi 1982/1992, 325). Velik pomen te (ne)moči in/ali (ne)svobode je tudi v tem, da v instituciji kanclerke/kanclerja leži odgovornost nemški zvezni skupščini za izbiro članov kabineta, ki so s svojim delovanjem neposredno odgovorni njej/njemu (Hague in drugi 1982/1992, 328). Uradno jih mora potrditi še zvezni predsednik (Roberts 2000/2009, 128). Gladdish (v Hague in drugi 1982/1992, 325) meni, da je pri izbiri pomembno predvsem strankarsko ravnotežje koalicije in ne položaji posameznikov v strankah. Kabinet naj bi imel šibak kolektiven značaj, saj so ministri osredotočeni na svoja področja in se vse odvija znotraj 'smernic delovanja' kanclerke/kanclerja, zato naj bi nemška ustava bolj kot ministrsko kolegialnost poudarjala odnos hierarhije (Hague in drugi 1982/1992, 328). **Tako menijo (1982/1992, 329), da je ravno zaradi bolj hierarhično vodenega nemškega vladnega kabineta pretirano govoriti o 'kanclerjevi demokraciji'.**

V okviru nemškega vladnega kabineta je potrebno omeniti še pomen **'koalicijskega odbora'**. Roberts ugotavlja (2000/2009, 134–39), da zaradi številnih kabinetnih³³⁵ in medministrskih odborov ter pomena omenjenega odbora, ki je sestavljen iz vodilnih predstavnikov koalicijskih strank, delo vladnega kabineta ni več tako pomembno. Sledeč trendu zgoščevanja moči v Uradu zvezne kanclerke (nem. *Machtkonzentration im Kanzleramt*) so se **'koalicijske runde'**, ki so za razliko od koalicijske pogodbe neuradnega in zaupljivega značaja, razvile v povsem usklajevalen in

---

nemško vladanje, z barvami ali brez, vedno zelo 'barvito'. Sama velikost kabineta se vedno spreminja, na primer od štirinajstih ministrov leta 1949 do dvajsetih ministrov Erhardovega kabineta (Roberts 2000/2009, 134–39).

³³⁴ Pri razdelitvi ministrskih mest je tako **pomembna enakomerna regionalna zastopanost**. Politično nespametno je, da kancler iz geografsko zahodnega dela Nemčije zanemari njen južni del in/ali od leta 1990 'nove dežele' (Roberts 2000/2009, 134–39). **Upoštevati se mora zastopanost žensk**. Če si le-to pogledamo v povojnih vladah vidimo, da v kabinetu Adenauerja in kasneje Erharda, torej vse do leta 1961, ni bilo ženske ministrice. Prva je bila ministrica za zdravstvo, Elisabeth Schwarzhaupt, ki je bila na tem mestu do leta 1966. Le dve ženski sta bili ministrici kabineta prve velike koalicije, ena od leta 1966, druga od leta 1968 in tudi v kabinetu Brandta ter Schmidta ni prišlo do večjih sprememb (imenovana ena ministrica do leta 1976, dve do leta 1978 in ena od 1978 do 1982; pri tem avtor ne omenja niti imen ministric niti njihovih ministrstev) (Roberts 2000/2009, 142). Helmut Kohl je v svoj prvi kabinet leta 1982 vključil eno ministrico, leta 1998 sta bili še vedno le dve. In ena od njiju je bila Angela Merkel, ki je leta 1991 prvič postala ministrica za ženske in mladino. Leta 1994 je bila imenovana za ministrico za okolje in varnost jedrskih reaktorjev. S Schröderjevim kabinetom leta 1998 je prvič prišlo do opaznejših sprememb. Imenovanih je bilo pet ministric, štiri iz vrst SPD in ena iz stranke Unija 90/Zeleni. Merklova prva vlada leta 2005 je imela šest zveznih ministric, tri iz vrst SPD in tri (vključno z njo) iz vrst CDU (Roberts 2000/2009, 142). Pomemben dejavnik je tudi **spodobnost ter strokovnost političnega udejstvovanja**. Gladish (v Hague in drugi 1982/92, 35) meni, da so nemški ministri imenovani za vloge, ki najbolj ustrezajo njihovi strokovnosti in izkušnosti. Schmidt v Brandtovi vladi in Schäuble v Kohlovi (ter v obeh Merklovih vladah) sta dve imenovanji na osnovi izrednih sposobnosti (Roberts 2000/2009, 134–39).

³³⁵ Obstoj **kabinetnih odborov** ni omenjen ne v zvezni ustavi ne v okviru dnevnega reda oziroma 'smernic delovanja' zvezne vlade (nem. *die Geschäftsordnung*) (Bundestag 2008c). Njihovo oblikovanje je področje 'organizacijske pristojnosti' zvezne vlade (nem. *Organisationskompetenz*) (Bundestag 2008c).

odločevalski gremij (Dauchert 2008, 102). **Koalicijski odbor** naj bi vladnemu kabinetu tako prevzel celo nekaj odločevalskih nalog.³³⁶ Če interesi koalicijskih partnerjev niso usklajeni, bo rešitev poskušal najti koalicijski odbor in to je bila značilnost Merklove prve vlade (Roberts 2000/2009, 139). **Tudi temeljne zunanje-politične odločitve se oblikujejo v teh neuradnih posvetovalnih gremijih** (Dauchert 2008, 102).

Kabinet Merklove prve vlade je, vključno z njo kot kanclerko, štel šestnajst ministric/ministrov in je prvič zasedal že na večer same zaprisege, 22. novembra 2005 (Langguth 2005/2008, 329). Njen vpliv na sestavo³³⁷ je bil omejen in vplivan s strani nekdanjega kanclerja,³³⁸ ki je vodil pogajanja za SPD in zahteval, da Steinmeier postane zunanji minister ter da Heidemarie Wieczorek-Zeul obdrži razvojno ministrstvo (Langguth 2005/2008, 330; Langguth 2009, 404). Omenjeni osebnosti v naši študiji primera odigrata ključni vlogi. Zvezna kanclerka (kljub ustavno zagotovljenim smernicam delovanja) nima možnosti vpliva na personalne odločitve koalicijskega partnerja (Langguth 2009, 405).³³⁹ Merklova tako ni imela veliko izbire in ministra, katera je izbrala sama, sta bila Thomas de Maizière v vlogi vodje njenega Urada zveznega kanclerke in Annette Schavan v vlogi ministrice za izobraževanje in raziskovanje (Langguth 2009, 405). Vpliv je imela tudi na izbiro notranjega³⁴⁰ in obrambnega ministra (Langguth 2009, 405). SPD je dobila zunanje, pravosodno in finančno ministrstvo, obdržala razvojno ministrstvo ter dobila še pet drugih ključnih vodilnih mest (Roberts 2000/2009, 134–39).

Od leta 1960 se podpisuje uradna **koalicijska pogodba**, ki služi kot referenčni vodič aktivnega delovanja vlade in je pomemben vsebinski instrument vodenja vlade (Langguth 2005/2008, 345). Kot pravi Langguth (2005/2008, 345) še nikoli ni bila tako obsežna ter še nikoli ni igrala tako pomembne vloge kot v prvi Merklovi vladi. Dosledno upoštevanje vseh pogodbenih podrobnosti je eden njej lastnih instrumentov vladanja. Merklova je z njo koalicijski partnerki onemogočila uradno utemeljitev morebitnega izstopa iz koalicije (Langguth 2005/2008, 346). Iz koalicijske pogodbe njene prve vlade je o **zunani politiki** zapisano (Woop 2009, 26–7):

---

³³⁶ Roberts omenja (2000/2009, 134–39) poletne počitnice leta 2007, ko se je 'koalicijski odbor' sestel, da bi pripravil zakonodajni program za naslednje leto. Po tem sestanku je vladni kabinet pričel z izvajanjem teh odločitev.

³³⁷ Glede na nemško zgodovino in trenutno dejstvo, da Nemčijo in eno njenih ključnih strank Unijo CDU/CSU vodi ženska, ki je protestantka, je **zanimiv način povojnega imenovanja zveznih ministrskih mest v stranki CDU**. V teh zgodnjih letih je bilo za CDU zelo pomembno, da so bila ministrska mesta enakomerno razdeljena med katolike in protestante s čimer so želeli preprečiti, da bi CDU veljala za izključno katoliško stranko (Roberts 2000/2009, 134–39). Zato se nam zdi hrup glede protestantske kanclerke in ravno tako protestantske predsednice CDU predvsem popolnoma odvečen.

³³⁸ Nekdanji kancler je še nekaj časa vztrajal pri oblikovanju vlade, toda Merklova je s ponovno potrditvijo svoje vloge kot predsednice parlamentarne frakcije Unije CDU/CSU dobila podporo in soglasje, da se koalicijska pogajanja nadaljujejo z njo kot 'najbolj verjetno kanclerko' (angl. *presumptive Chancellor*) (Roberts 2000/2009, 134–39).

³³⁹ Zvezna kanclerka ima velik vpliv pri imenovanju parlamentarnih državnih sekretarjev, ki pripadajo Uniji CDU/CSU in sem spada tudi vloga 'državnih ministrov' (nem. *Staatsminister*) (Langguth 2009, 408).

³⁴⁰ Wolfgang Schäuble je sprejel imenovanje za notranjega ministra, kar je pomenilo predvsem njuno spravo.

/N/emška zunanja politika služi svetovnemu miru. /.../ /V/ kontinuiteti nemške zunanje politike nas vodijo interesi in vrednote naše dežele. Temelji nemške zunanje politike so spoštovanje mednarodnega prava in človekovih pravic kot tudi priznavanje obsežnega pomena varnosti. /.../ /E/vropsko združevanje in atlantsko partnerstvo sta najpomembnejša stebra naše zunanje politike. /.../ /Z/avzemamo se za uresničevanje evropske varnostne strategije. /.../ /Z/ našo razvojno politiko prispevamo k /.../ uresničevanju demokracije, vladavine prava, človekovih pravic /.../. /Z/ato si prizadevamo, da na mednarodni in nacionalni ravni oblikujemo okvirne pogoje trajnega razvoja. /.../ /R/azvojna politika ne izhaja le iz naše odgovornosti ampak je tudi varnostna politika v našem lastnem interesu.

Postopkovni vidik delovanja vlade je **odgovornost Urada zvezne kanclerke** (nem. *Bundeskanzleramt*) (Roberts 2000/2009, 134–39). Urad se je do danes razvil v pomemben instrument voditeljstva in, z nalogo oblikovanja tekočega delovanja vladajočega instrumenta katerega nadzor in politika zaposlovanja posegata in vplivata tudi na ministrstva, predstavlja **birokratski temelj 'kanclerjeve demokracije'** (Niclauß 1988, 147). Pomen delovanja Urada zvezne kanclerke, ki je dobil status ministrstva (Smith v Smith in drugi 1992/194, 49) in ga vodi posebej imenovani minister ali visoki javni uslužbenec (Niclauß 1988, 130), je v usklajevanju dela z ministrstvi, v skrbi za pretok informacij in v splošnem načrtovanju ter izvajanju delovanja vlade (Niclauß 1988, 132). Je ključen instrument kanclerkinega izvajanja 'smernic delovanja' in splošnega usklajevanja politik³⁴¹ ter razdeljen na šest oddelkov in šestnajst pododdelkov³⁴² (Gareis 2006, 37; Langguth 2009, 417–18). Urad ima poleg naštetega še dve funkciji (Smith v Smith in drugi 1992/1994, 49): (a) učinkovito posredovanje kanclerkinih politik civilni družbi; (b) učinkovito izvajanje podobne naloge *vis-à-vis* lastne stranke. Bistvene značilnosti delovanja in organizacije urada se pod vodstvom Merklove niso spremenile (Gareis 2006, 37).

Vse notranje omejitve pri procesu (zunanjepolitičnega) odločanja (dežele, ustavno sodišče, koalicijske stranke, opozicija, interesne skupine) pomenijo, da je oblikovanje politik v precejšnji meri konsenzualen proces in oblikovanje politik tako vsebuje veliko posvetovanja, malo radikalnih vsebin ter relativno dolgo postopkovno obdobje pred samim začetkom izvajanja (Roberts 2000/2009, 140). V preteklosti se je na to gledalo kot na moč nemškega modela vladanja, a danes predstavlja oviro 'prilagodljivim odgovorom', ki jih zahtevajo pereče in (ne)predvidljive družbene spremembe (Roberts 2000/2009, 140).

---

³⁴¹ Kabinet razpravlja, (ne)potrdi politiko ter, v kolikor je potrebna zakonodaja, je potem na vrsti še parlament (Roberts 2000/2009, 139). Pri oblikovanju politik gre tako za redne obveze (letni proračun), za odzive na zunanje pritiske (evropska okoljevarstvena politika) ter krize in/ali za odgovore zahtevam in/ali željam interesnih skupin, ki jih razvije bodisi pristojno ministrstvo bodisi poseben odbor, ki predstavlja interese dveh ali več ministrstev (Roberts 2000/2009, 139–40). Na vseh stopnjah je potrebno upoštevati učinek politik na federalne enote, zato se vedno preveri, z namenom preprečitve zahteve po ustavni presoji, sama ustavnost politik (Roberts 2000/2009, 40).

³⁴² Jedro urada predstavljajo oddelki za personalne pristojnosti, za proračun ter za notranje in pravno-politično delovanje. Drugi oddelki so: za zunanjo, varnostno in razvojno politiko, za socialno in zdravstveno politiko, za gospodarska in finančna vprašanja ter za naloge usklajevanja tiska in medijev na zvezni ravni (Langguth 2009, 417–18). Nekdanji kancler Schröder je oblikoval oddelek za zadeve EU in s tem evropsko politiko poudaril kot posebno pristojnost kanclerja (Gareis 2006, 37). Voditelji teh oddelkov imajo enkrat na teden pogovore z voditeljem Urada zvezne kanclerke (Langguth 2009, 417–18).

V preteklosti se je največ **spornih politik** oblikovalo prav na zunanjepolitičnem področju (Roberts 2000/2009, 140), kar kaže na pomen prevladujoče moči kanclerjev v zunanji politiki.³⁴³ Pri **sporih v kabinetu** ne gre vedno le za vsebino politik in njihovo izvajanje. Tudi osebne razlike in politične težnje igrajo močno vlogo. Vsak kabinet se sooča z njemu lastnimi problemi voditeljstva, na katerega vplivajo tako strokovne in osebne razlike kot odnos med koalicijskima strankama. Hartmut Brauswetter (v Niclauß 1988, 145) meni, da se **določeni problemi ne smejo prepustiti odločanju celotnega kabineta. Nekatere rešitve zahtevajo delovanje glede na 'kanclerjevo načelo'** (nem. *Kanzlerprinzip*) in ne glede na 'kolegialno načelo' (nem. *Kollegialprinzip*). **Kancler je tisti, ki mora, kadar je to potrebno, prevzeti »/v/odilno vlogo skupne politike«** (nem. *»/F/ührung der Gesamtpolitik«*) (Brauswetter v Niclauß 1988, 145). Z dolgotrajnim in postopnim zgoščevanjem zunanjepolitičnega in varnostno-političnega znanja ter strokovnosti v Uradu zvezne kanclerke, se je 'kanclerjevo načelo' utrdilo predvsem na področju zunanje politike, kar ima za posledico strukturne napetosti med uradom in zunanjim ministrstvom (Gareis 2006, 37).

Kot smo že omenili, je kanclerka tista, ki nosi odgovornost za oblikovanje splošnih smernic delovanja nemške zvezne vlade in končnih odločitev. **Tudi potek zunanjepolitičnega odločanja je tako zadeva kanclerke, ki za to ne potrebuje parlamentarne potrditve** (European Commission for Democracy through Law 1998, 56). **Minister za zunanje zadeve je odgovoren le za izvajanje 'dnevne zunanje politike'** (angl. *day to day business of foreign policy*) (European Commission for Democracy through Law 1998, 56) **in usklajevanje le-te** (Gareis 2006, 37). **Zunanje ministrstvo predstavlja jedro nemške zunanje politike, a nima monopola nad izvajanjem** (Bertram in Däuble 2002, 11 v von Bredow 2006/2008, 46). Kljub vsemu ohranja poseben status na zunanjepolitičnem področju, saj se morajo preostala ministrstva pri sklepanju mednarodnih pogodb in sprejemanju tujih predstavnikov predhodno z njim uskladiti in po opravljeni nalogi poročati (Swiert-Probst 2001, 26–7 v Novak 2011, 39). V tem okviru je predvsem okoliščina drugega obiska Dalajlame še bolj razumljiva.

V jedru procesa zunanjepolitičnega odločanja si torej nasproti stojita **kanclerka in zunanji minister** (nem. *Kanzler vs. Außenminister*) (Dauchert 2008, 99) **in s tem je za odnos med zunanjim ministrstvom in Uradom zvezne kanclerke v prvi vrsti značilen odnos konkurenčnosti** (nem. *das Konkurrenzverhältnis zwischen Auswärtigen Amt und Kanzleramt*) (Dauchert 2008, 100). Razdelitev moči in s tem možnost vplivanja obeh je bila v nemški zgodovini večkrat zelo različno izražena, a kljub temu velja, da se zunanjim ministrom največkrat ni uspelo

---

³⁴³ Če jih naštejemo le nekaj (Roberts 2000/2009, 140): Adenauerjeva politika ponovnega oboroževanja in sodelovanja Zahodne Nemčije v institucijah evropske integracije, Brandtova 'politika širjenja na Vzhod', Schmidtovo sprejetje vojaških strategij NATA, Kohlova politika enotne evropske valute in pripravljenost napotitve nemške vojske izven meja nemške države.

vidneje uveljaviti (Dauchert 2008, 99). Čeprav so močne osebnosti v vlogi nemških zunanjih ministrov resnično zaznamovale določena obdobja nemške zunanje politične zgodovine, je vedno prisotna še močnejša vloga zveznega kanclerja (von Bredow 2006/2008, 45).³⁴⁴ Zgodovina vladanja vseh dosedanjih zveznih kanclerjev (Adenauer, Erhard, Kiesinger,³⁴⁵ Brandt,³⁴⁶ Schmidt,³⁴⁷

---

³⁴⁴ Tako Kohl kot Schröder sta si zunanje politično delovanje morala deliti z močno priljubljenima zunanjima ministroma, kot sta bila Hans Dietrich Genscher in Joschka Fischer. Schröder ni imel izkušenj v zunanji politiki in je na začetku vse prepustil zunanjemu ministru Fischerju (Langguth 2005/2008, 360).

³⁴⁵ Delovanje **Kiesingerja v zunanji politiki** je bilo zaradi notranjih okoliščin omejeno že od začetka (Niclaß 1988, 91). **Willy Brandt ni bil le njegov zunanji minister temveč tudi močan in enakovereden predsednik koalicijske partnerske stranke** (Niclaß 1988, 91). Vidna **zunanje politična šibkost kanclerja** Kiesingerja pomeni, da se je z njim (in ne z Erhardom) pričel **začetek konca 'kanclerjeve demokracije'** (Knorr v Niclaß 1988, 92). Kljub tekmovalnosti med kanclerjem in zunanjim ministrom se je vse do leta 1968 govorilo o 'skupni' zunanji politiki (Niclaß 188, 92). Po tem letu je v zunanje političnem delovanju vse bolj začela prevladovati 'strategija omejevanja medsebojnih sporov' (Niclaß 188, 92) in možnosti za uveljavitev zunanje politične veljave Kiesingerja so bile nične.

³⁴⁶ **Brandtova** diplomacija se je oblikovala le v najožjem krogu kabineta, kar lahko primerjamo z začetki Adenauerjeve zunanje politike (Niclaß 1988, 117). Egon Bahr je v Urad zveznega kanclerja prišel iz zunanjega ministrstva in je bil več kot le prvi svetovalec za zunanje politične zadeve, saj je bil deležen osebnega zaupanja kanclerja (Niclaß 1988, 117). Vodilne vloge Urada zveznega kanclerja pri 'vzhodni politiki' se ne da zanikati. Ko je Bahr leta 1970 prevzel pogajanja s Sovjetsko zvezo, za katera je bil do takrat odgovoren nemški veleposlanik v Moskvi, se je vse preneslo na kanclerjev kabinet. Bahr je pooblastila dobival neposredno od kanclerja (Niclaß 1988, 117). Tako jasno izražen 'primat zunanje politike' in uspešna vodilna vloga kanclerja za delovanje vlade nista bila neproblematična in sta obremenilno vplivala na odnos med obema vladnima strankama (Niclaß 1988, 117). Tekmovalnost med kabinetom in zunanjim ministrstvom ni bila le preprosta konkurenčnost, v njej so se bolj kot kdaj koli prej zrcalile strankarske razsežnosti. Prevladujoča vloga kanclerja na zunanje političnem področju se je za koalicijskega partnerja pokazala za problematično (Niclaß 1988, 118). Zunanji minister Scheel (in predsednik stranke FDP) se leta 1970 ponesrečeno odzove na ugrabitev in umor nemškega veleposlanika v Guatemali ter se nespretno pogaja v Moskvi (Niclaß 1988, 118). Brandt se tako odloči za samostojno delovanje in poljskemu predsedniku Delavske stranke pošlje pismo, za katerega zunanje ministrstvo ni vedelo (Niclaß 1988, 118). Junija istega leta se stvari obrnejo v prid zunanjega ministrstva, ki pospešeno dela v smeri utrjevanja samostojnega delovanja in zapiranja 'odprte meje' (nem. *offene Grenze*) do Urada zveznega kanclerja. Tudi s tem, da državni sekretarji na sejah kabineta sodelujejo le enkrat tedensko in ne več dnevno (Niclaß 1988, 118). Brandt je želel uveljaviti nove predstave o delovanju kabineta (leta 1969 je v vladni izjavi obljubil prenovo le-tega in ministrstev), toda na drugi strani je njegova ideja 'integriranega načrtovanja celotne vladne politike iz kabineta' povzročila odpor na ministrski ravni (Niclaß 1988, 118). In 'Guillame afera' (Niclaß 1988, 154), do katere je prišlo ravno v njegovem kabinetu (odgovornost za to ni bila pri njem temveč uradnikih, ki kljub utemeljenemu sumu obveščevalnih organov niso poskrbeli za ustavno zaščito ter ne kanclerju in ne notranjemu ministrstvu niso pojasnili obstoj utemeljenega suma ter so osumljenemu uradniku pustili opravljati svoje delo v neposredni bližini kanclerja), je vse skupaj le še poslabšala (Niclaß 1988, 147). Leta 1972 sledi menjava voditelja kanclerjevega urada (zaradi osebnostnih razlik in njegovih političnih teženj) in z novim voditeljem prideta še dva nova državna sekretarja, zelo vplivna novinarja, ki postaneta del najožjega kroga (Niclaß 1988, 148–49). Tretji član je ostal Bahr, in sicer kot minister za posebne naloge ter odgovoren za 'vzhodno politiko' (Niclaß 1988, 148–49). Najožji krog je kanclerju odgovarjal, a je kljub vsemu prevladovalo vzdušje ljubosumja in zapiranja navznoter (Niclaß 1988, 149). Vladni govorec se je že po nekaj mesecih čutil odrezanega od informacij in naznanil možen odstop. Brandt je kasneje priznal, da je naredil napako in kabineta ne bi smel tako močno spremeniti (Niclaß 1988, 149).

³⁴⁷ Pri oblikovanju kabineta po ponovni izvolitvi leta 1976 (z le 250 glasovi, torej le z enim več kot predvideva absolutna večina) je imel **Schmidt** srečnejšo izbiro (Niclaß 1988, 184). Iz zunanjega ministrstva je prišel Wischewski, ki postane državni sekretar Urada in skupaj s kanclerjem, državnim sekretarjem Schülerjem in govorcem vlade Böllingom so bili 'štiriperesna deteljica' (Niclaß 1988, 184). Glede na njihove sposobnosti se jih lahko primerja z ožjim krogom Adenauerja, saj je njihovo zelo dobro sodelovanje predstavljalo temelj rastoči veljavi kanclerja in vlade do leta 1980 (Niclaß 1988, 184). Kljub temu, da se je moral soočiti z večjimi problemi kot njegovi predhodniki, je za njegov slog vladanja in delovanje kabineta značilna visoka stopnja kontinuitete (Niclaß 1988, 216). 'Kanclerjevo načelo' je v njegovem obdobju doseglo podobno veljavo kot pri Adenauerju in kanclerjev urad je ponovno postal instrument usklajevanja v rokah njegovih smernic (Niclaß 1988, 216). Schmidt je v kabinetu **znal povezati avtoriteto s spoštovanjem koalicijskega partnerja in njegova osebna veljava je bila na ravni Adenauerja** (Niclaß 1988, 216). Njegovo visoko podobo sta pospeševali (tako kot za časa Adenauerja in Brandta) 'personalizacija in polarizacija' nemškega političnega diskurza (Niclaß 1988, 216). **Priprava evropskega valutnega sistema** predstavlja enega od **značilnih načinov delovanja 'kanclerjeve demokracije'** (Niclaß 1988, 168). Pomembna je **zaradi zunanje politične vloge kanclerja in pomena ožjega kroga**, saj je Nemčijo na pogovorih zastopal kanclerjev osebni svetovalec, medtem ko je bil na francoski strani guverner francoske banke in na angleški finančni minister (Niclaß 1988, 168). Nemški

Kohl,³⁴⁸ Schröder in Merkel) to potrjuje. Korte meni (Schmidt in drugi 2007, 208), da je **vir moči** (nem. *Machtressource*) **kanclerke/kanclerja prav zunanja politika. Moč kanclerja v zunanji politiki** (nem. *die Kanzlermacht in der Außenpolitik*) naj bi dosegla višek ob pripravljanju nemške združitve (Fröhlich v von Bredow 2006/2008, 45). **Sicer se že več desetletij v nemškem političnem prostoru opaža, da se zunanjepolitični interesi nemških kanclerjev v teku vladanja (le še) krepijo** (Sattar 2011; Dauchert 2008, 100).³⁴⁹ **In pravzaprav se o vsem, kar je pomembno odloča v Uradu zvezne kanclerke/kanclerja** (Sattar 2011).³⁵⁰ Posredno na pomen zunanjepolitične vloge kanclerke/kanclerja opozori nekdanji ameriški svetovalec za nacionalno varnost, Brzezinski, ki na vprašanje tednika *Der Spiegel*, kakšne so lahko posledice 'nespodobnih' izjav o trenutnem zunanjem ministru, da je aroganten, oportunističen in »/d/a pač ni Genscher« (angl. »/h/e is no Genscher«)³⁵¹ (Friedmann in drugi 2010; Schmitz 2010b, 116), odgovoril:

/d/a bo imel (ameriški veleposlanik) v nemškem sistemu (oz. nemški zunanji politiki) precej več stikov s kanclerko kot z Westerwellejem (oz. zunanjim ministrom) (nem. */w/ird er im deutschen System ohnehin mehr mit Bundeskanzlerin zu tun haben als mit Westerwelle*) (Schmitz 2010b, 116).

---

finančni minister, predsednik centralne banke in gospodarski minister so bili obveščeni o poteku pogajanj, a ne o podrobnostih (Niclauß 1988, 168). Politična priprava tega sistema je tako povsem primerljiva s prvimi odločitvami Adenauerjeve zunanje politike, za katere je bil v celoti pristojen njegov urad ali z vlogo Brandtovega urada pri njegovi 'vzhodni politiki' (Niclauß 1988, 169). Da je rezultat nestrinjanja med kanclerjem in zunanjim ministrom lahko tudi izguba kanclerstva, nam pokaže prav primer kanclerja Schmidta. Takratno vprašanje oboroževanja je iz taktičnih razlogov vplivalo tudi na dejanja zunanjega ministra Genscherja (Niclauß 1988, 215). Njegov osebni prestiž v vlogi zunanjega ministra je bil s tem zunanjepolitičnim vprašanjem povezan na enak način kot kanclerjev (Niclauß 1988, 215).

³⁴⁸ **Kohl** naj bi pri oblikovanju kabineta (in izbiri ožjih sodelavcev) imel srečno roko (Niclauß 1988, 256). Novembra 1984 v kabinet pride Wolfgang Schäuble, ki zapusti mesto voditelja frakcije Unije CDU/CSU v zvezni skupščini, postane vodja Urada zveznega kanclerja in minister za posebne naloge (Niclauß 1988, 257). To je bil odziv Kohla na spodrsnjaje prejšnjega kabineta. Schäuble ni samo prekinil s 'prostim tekom' delovanja urada temveč je izboljšal usklajevanje z vsemi strokovnimi ministrstvi (Niclauß 1988, 257). V kritičnih okoliščinah je z delovanjem in vplivanjem na frakcije v zvezni skupščini skrbel za podporo vladnim politikam in dokazal preudarnost ter zaupljivost delovanja (zadnje s pripravo Honeckerjevega obiska leta 1987) (Niclauß 1988, 257). Dnevnik *Die Zeit* je njegovo imenovanje označil za kanclerjev 'srečen primer' (nem. *Glücksfall für den Kanzler*) (Niclauß 1988, 257). Vodja informacijskega centra zvezne vlade je postal novinar z izkušnjami na področju gospodarstva in tretja pomembna personalna odločitev, ki sledi odločitvi ministra za družino, mladino in zdravstvo, Geißlerja, da se kot generalni sekretar CDU povsem posveti pripravam na volitve, je političarka Rita Süßmuth (Niclauß 1988, 257). S tem je izpolnil zahtevo po večjem deležu zastopanosti žensk v kabinetu (Niclauß 1988, 257). Jedrska nesreča v Černobilu aprila 1986 pomeni posledično strukturno spremembo kabineta, saj zaradi močnih javnih diskurzov o varnosti nastane novo ministrstvo za okolje (Niclauß 1988, 257). Pristojnosti novega ministrstva so bile prevzete iz notranjega in kmetijskega ministrstva sestrške stranke CSU, kar je pomenilo novo razdelitev moči znotraj Unije CDU/CSU (Niclauß 1988, 258). S temi odločitvami je 'kanclerjevo načelo' prišlo do večje veljave (Niclauß 1988, 258). Glede odnosa med kanclerjem in zunanjim ministrom je potrebno omeniti, da je Urad zveznega kanclerja sodelovanje pri političnem procesu oblikovanja Organizacije za varnost in sodelovanje v celoti prepustil zunanjemu ministrstvu (Korte v Schmidt in drugi 2007, 209).

³⁴⁹ **Organizacijski center 'kanclerjeve zunanje politike' je 'oddelek št. 2'** (nem. *die Abteilung 2*) za zunanje odnose, razvojno politiko in zunanjo varnost, sestavljen iz dveh skupin od katerih je **'skupina št. 21'** (nem. *die Gruppe 21*) **skoraj zrcalna slika zunanjega ministrstva** (Dauchert 2008, 100). Ob tem ima kanclerka še zunanjepolitičnega svetovalca, ki se z drugimi vladami dogovarja in/ali pogaja največkrat brez dogovora z zunanjim ministrstvom (Dauchert 2008, 100).

³⁵⁰ Lizbonska pogodba je z okrepitevijo vloge šefov vlad in držav še bolj okrepila tudi vlogo kanclerke (Sattar 2011).

³⁵¹ Gre za izjavo v enem od sporočil ameriškega veleposlaništva v Berlinu poslana ameriškemu zunanjemu ministrstvu, ki so z objavo na spletni strani *Wikileaks* postala javno dostopna (Friedmann in drugi 2010; Schmitz 2010b, 116). Tudi v oceni nemške voditeljice v nedavno javno objavljenih dokumentih ameriškega veleposlaništva v Berlinu je zapisano, da ameriško zunanje ministrstvo kanclerkin urad vidi kot boljšega partnerja za pogovor, saj naj bi imela več izkušenj tako glede vladanja kot samega izvajanja zunanje politike (Friedmann in drugi 2010; *Der Spiegel* 2010). Menimo, da se teža javno in neznosno lahko dostopnih ocen tujih voditeljev močno precenjuje. Pravi psihogrami ležijo drugje.

V okviru nemškega okolja odločanja velja, **da sta kanclerka/kancler in zunanji minister iz tradicionalno različnih strank**, kar pomeni, da predstavljata **različni subkulturi** (Malici 2006, 46). Znotraj koalicije je tako vgrajen **dvojen odnos napetosti**, tako med koalicijskima strankama kot tudi med kanclerjem in zunanjim ministrom (Korte v Schmidt in drugi 2007, 209). Zunanjega ministra se največkrat postavi pred izvršeno dejstvo in se mu določi stransko vlogo (Langguth 2005/2008, 360).³⁵² V zunanji politiki ima kanclerka posebno težo že s tem, da je pri številnih državnih obiskih doma, ona tista, ki je prva sogovornica (Langguth 2005/2008, 360). Področje zunanje politike je bilo pri njej izredno pomembno tudi zaradi dejstva, da je prva ženska voditeljica Nemčije. Da je javno mnenje tako hitro sprejelo žensko v tradicionalno moški vlogi kanclerja, je povezano prav z njeno izredno zunanjepolitično aktivnostjo (Langguth 2005/2008, 360). Njen ožji krog je imel tako še kako prav z oblikovanjem seznama zunanjepolitičnih tem, ki naj bi okrepile njeno zunanjepolitično podobo.

Merklova je 'čar zunanje politike' (nem. *Charme der Ressource Außenpolitik*) v vlogi zvezne kanclerke spoznala takoj (Weidenfeld 2009, 86). **Ključna značilnost** njenega načina vladanja je predvsem v tem, da je **hitreje kot oba njena predhodnika zunanjepolitično področje zaznala kot odlično možnost in priložnost za notranjepolitično uveljavljanje** (Langguth 2009, 434). Na drugi strani je neimenovan bruseljski diplomat dejal, da je do tega trenutka imela le *fortuno* (Langguth 2005/2008, 381), ker zastopa močno evropsko državo, ima za seboj izredno uradniško podporo in je delovala v času umika že uveljavljenih in izkušenih evropskih državnikov. Langguth meni (2005/2008, 382), da je to sicer res, a ni dovolj izčrpna razlaga, namreč, kot pravi sama: **»/Z/ zunanjo politiko se ukvarjam zato, ker je od nje zelo odvisna usoda Nemčije«** (Heckel 2009, 242). Od vseh kanclerjev je bila najbolj pripravljena na oder svetovne politike, in sicer zaradi zunanjepolitičnih izkušenj pridobljenih v vlogi predstavnice za tisk vzhodnonemške vlade in v okviru dveh ministrovanj, ko je ob številnih mednarodnih konferencah razvila izreden občutek za moč (Heckel 2009, 242; Langguth 2009, 434). Seveda je njen uspeh povezan s težo Nemčije, a je okoliščine te politične moči predvsem znala izkoristiti in hkrati njen (pogajalski) uspeh temelji na preprostih subjektivnih dejavnikih, kot so izredno zanimanje za poznavanje strokovnih vsebin, vztrajna moč argumentov, veselje do tveganja ter na objektivnem dejavniku podcenjevanja njene osebne moči (Langguth 2009, 434). Kljub vsemu se tudi Langguth (2005/2008, 383) vpraša, ali je zbežala v zunanjo politiko?³⁵³ In odgovori, da, tudi če bi hotela, ne bi mogla, sestanki na vrhu so

---

³⁵² Tudi tednik *Der Spiegel* meni, da zunanji minister največkrat nima prave moči delovanja, ne nazadnje naj bi predstavniki tujih vlad vedno najprej poklicali Urad zveznega kanclerja (Beste in drugi 2007a). Steinmeier, zunanji minister prve Merklove vlade, se s tem ne strinja in *Der Spiegelu* odgovarja, da izkušeni diplomati odgovore vedno iščejo na obeh mestih (Beste in drugi 2007a).

³⁵³ Kolikor večji so notranji spori, toliko bolj so prav vsi nemški kanclerji imeli težnjo po begu v zunanjo politiko. Tam so vsi enaki, med svojimi in daleč stran od 'ponižavanj' notranje politike (Langguth 2005/2008, 360).

namreč zadeva kanclerke (Langguth 2005/2008, 383). **Kanclerka v odnosu do zunanjega ministra pridobiva** moč v zunanjepolitičnem delovanju **tudi zaradi naraščajoče 'diplomacije na vrhu'** (Dauchert 2008, 101).³⁵⁴ Torej, tako *occasione* kot *fortuna*.

Tudi Fröhlich (von Bredow 2006/2008, 45) meni, da je zunanjo politiko predvsem zelo hitro in učinkovito opredelila za 'njeno'. Moč in voljo do vodilne vloge je najprej pokazala z uspešnim posredovanjem med Blairom in Chiracom ter s posledično rešitvijo evropskega proračuna za obdobje 2007–2013 (Weidenfeld 2009, 86). Tako je z lahkoto prevzela nadzor nad delovanjem v 'evropski politiki', ki med prvimi področji postane 'zadeva kanclerke' (nem. *Chefsache*) (Weidenfeld 2009, 86; Imhof-Rudolph in Unkrüer 2009, 52). Tednik *Focus* njeno delovanje v tem obdobju označi z visoko letečimi besedami '*Premiere mit Bravour*' (Langguth 2005/2008, 372). Zunanjemu ministru njene prve vlade je le redko dovolila, da se v okviru evropske politike uveljavi sam (Weidenfeld 2009, 86). Pri tem ji je pomagalo tudi to, da je bil zunanji minister Frank Walter Steinmeier v svoji politični vlogi brez kakršne koli javne podobe in/ali notranje-strankarske veljave (Langguth 2005/2008, 383). Weidenfeld (2009, 86) meni, da to ni le rezultat njene strateško uspešne 'personalizacije' nemške evropske politike, temveč tudi njunega vsebinskega (ne)strinjanja glede ključnih vprašanj. Prizadevanje za enotnost Evrope je bilo obojestransko, razlike med njima naj bi bile le v podrobnostih (Weidenfeld 2009, 87). Sem se v okviru 'vrednotne zunanje politike' prišteva odnos do Kitajske in Rusije,³⁵⁵ a se zaradi politične, varnostne in gospodarske teže obeh držav težko strinjamo, da gre za 'razlikovanje v podrobnostih'. Minister Steinmeier kot nekdanji vodja kanclerjevega urada (1999–2005) (Weidenfeld 2009, 86) zelo dobro pozna potrebo po zunanjepolitičnem usklajevanju (Langguth 2005/2008, 360) in ko je 13. novembra 2007 postal podkancler in s tem morebiten kandidat SPD za kanclerja na naslednjih volitvah, je znal vsebinsko (ne)strinjanje izkoristiti za uveljavljanje svoje lastne zunanjepolitične podobe (Vinocur 2007).³⁵⁶ Hecklova poudarja (2009, 82), da se njun deloven odnos kljub podobnosti osebne strukture nikoli ni dobro razvil ter da je zaradi različnih pogledov na osnovna politična vprašanja primanjkovalo predvsem medsebojnega strokovnega spoštovanja. Na pisanje nemških medijev, da bo zunanja politika očitno novo krizno področje vlade, je Merklova odgovorila, da dejansko dobro sodelujeta, še posebej z ozirom na pretekle vlade (Hoidn-Borchers in drugi 2007).

---

³⁵⁴ Polletna srečanja evropskega sveta, srečanja skupine držav G8 in druga dvostranska srečanja na najvišji ravni so **priložnost** za kanclerko/kanclerja, da se **predstavi kot osrednja osebnost nemške zunanje politike** (Dauchert 2008, 101). To trditev potrjuje **vse od petdesetih let dalje naraščajoč trend letnih kanclerjevih potovanj** (Bierling v Dauchert 2008, 101). Tudi Langguth (2005/2008; 2009) meni, da je **danes**, v okviru delovanja z vsemi 'srečanja na vrhu', 'zunanjepolitično **nedelovanje** kanclerjev' **popolnoma nemogoče**.

³⁵⁵ Čeprav sta izrazila različno mnenje glede 'kavkaške krize' poleti leta 2008, sta jeseni na bruseljskem vrhu zastopala enako stališče (Weidenfeld 2009, 87).

³⁵⁶ Vsebinsko uveljavljanje njegovih lastnih zunanjepolitičnih pogledov se je dotaknilo predvsem vstopa Turčije v Evropsko unijo, ameriške varnostne politike ter odnosov do Rusije in Kitajske (Langguth 2005/2008, 360).

Tudi Hellmann (2005) je kot **enega osnovnih pogojev za uspeh uveljavljanja nove nemške zunanje politike izključno poudaril odnos med njo in ministrom** ter medsebojno strinjanje o vprašanih osnovne strategije. V tem odnosu se skozi vso povojno nemško zgodovino kaže porazdelitev zunanjepolitične teže znotraj vlade (Gareis 2006, 37).³⁵⁷ **Največkrat naj bi kanclerka/kancler in zunanji minister delovala na osnovi kulture procesa medsebojnih pogajanj in dogovarjanj, kar pomeni, da obdržita enak pogled glede skupno soočene realnosti** (Malici 2006, 46). Malici (2006) je v svoji analizi želel pokazati ravno na to skupno delovanje, na **tandem kanclerske vloge in vloge zunanjega ministra**. Ugotovil je, da posamezni kanclerji v obdobju po hladni vojni seveda opredeljujejo določene politične okoliščine na različne načine, a pri tem vedno uporabljajo strategije (in taktike), ki jih jim predpisuje značilna nemška 'kultura zadrževanja' (Malici 2006, 56). In tudi, če se zunanji minister v svojih prepričanjih ni strinjal s kanclerjem glede najbolj primernih taktik delovanja, kot je bilo to pri obeh ministrih, Genscherju in Fischerju, je bila razlika le v stopnji nestrinjanja, torej v tem, da je eden od njiju, kancler ali minister, verjel, da so (še) bolj kooperativne taktike najboljša izbira (Malici 2006, 56). Malici (2006, 56) je primerjal **prepričanja določene vloge z okoliščinami**, pri čemer sta tako **vloga in okoliščine** neodvisni spremenljivki, medtem ko so **prepričanja operativne kode** odvisne spremenljivke. Ugotovil je, da ima identiteta vloge precejšen vpliv na prepričanja operativne kode, ne glede na notranjo (oz. nemško in/ali evropsko) ali zunanjo naravo okoliščin, kar pomeni, da so **kanclerji verjeli v večji nadzor zgodovinskega razvoja kot zunanji ministri** (Malici 2006, 56). Če v izbrani študiji primera pogledamo delovanje Merklove in Steinmeierja to lahko potrdimo.

Obseg delovanja zunanjega ministra je toliko večji (in obratno), kolikor več ima zunanjepolitičnih izkušenj v primerjavi s kanclerko/kanclerjem in kolikor močnejša sta njegov položaj in podoba znotraj lastne stranke, pri koalicijskem partnerju in v javnosti (Gareis 2006, 38). Po novembru leta 2005 naj bi Merklova in Steinmeier kratek čas delovala zelo usklajeno (Gareis 2006, 38), pri čemer Gareis meni (2006, 38), da se je kanclerki le »/p/osrečilo« (nem. »/g/eglückt sein dürfte«) doseči večjo zunanjepolitično uveljavitev, in sicer upoštevajoč njeno vlogo kanclerke in s tem povezanimi možnostmi lastnega opredeljevanja zunanjepolitičnih poudarkov (ob naključju dvojnega nemškega predsedovanja in njenim spretnim posredovanjem ter vodenjem). Medsebojna neusklajenost se je začela z njegovim prevzemom vloge podkanclerja in s posledičnim upanjem na

---

³⁵⁷ Vse od prve velike koalicije leta 1966 je vloga zunanjega ministra v rokah manjšega koalicijskega partnerja in največkrat povezana z vlogo podkanclerja (Gareis 2006, 37). To kanclerjev ni odvrnilo od marginalizacije ministrov, če je to ustrezalo političnim povezavam (Gareis 2006, 37). Adenauer je do leta 1955 vodil obe področji in kasneje zunanjemu ministru Heinrichu von Brentanu ni dovolil samostojnega delovanja (Gareis 2006, 37). Pod kanclerjem Erhardom je imel zunanji minister Schröder večjo moč (Gareis 2006, 37). Willy Brandt si je vzel vse zasluge za 'Ostpolitik' (Gareis 2006, 37). Pod kanclerjem Schmidtom je Genscher lahko razvijal svoja stališča in potem nadaljeval pri Kohlu. Z umikom Genscherja leta 1992 je, s Kinkelom v vlogi zunanjega ministra, kancler Kohl spet 'prevzel' zunanjo politiko (Gareis 2006, 38). Po letu 1998 je, kljub osebni moči Fischerja, zunanjepolitična usmeritev oblikovana glede na, največkrat precej spontano, delovanje kanclerja (Gareis 2006, 38).

kanclersko kandidaturo, ko je vidik '**psevdo-kanclerstva**' dobil močan poudarek (Kjurbeweit 2009, 89–90). Od tega trenutka dalje je bilo vsako njeno zunanjepolitično dejanje do najmanjše podrobnosti pregledano in ovrednoteno (Kjurbeweit 2009, 89–90).³⁵⁸ Tudi za nazaj, če upoštevamo že ugotovljeno dejstvo, da se je v zvezi s srečanjem med kanclerko in Dalajlamo kritično oglasil šele dva meseca kasneje na zborovanju svoje stranke. Kjurbeweit meni (2009, 89–90), da **zaradi tekmovalnosti nista uspela zastopati enotnega mnenja glede enega najpomembnejših vprašanj trenutne svetovne politike**, in sicer kako ravnati z gospodarsko uspešnimi neliberalnimi državami.

Njena osebna moč oblikovanja politik, ravnanj in delovanj v veliki koaliciji njene prve vlade je bila tako omejena in lastne, samostojne odločitve so ji le redko uspeli (Langguth 2005/2008, 359).³⁵⁹ Mednje prištevamo odločitev, da sprejme Dalajlamo. In eden od dejavnikov uspeha izvedbe te odločitve je element presenečenja. Kot smo že omenili, **ji je (kljub vsemu) uspelo najtežje zadeve izboriti za sebe, za 'zadevo kanclerke'** (Langguth 2005/2008, 349). Kombinacija '**diplomacije na vrhu**', **izrecne pristojnosti oblikovanja zunanjepolitičnih smernic in močnega položaja znotraj vlade**, kanclerki/kanclerju dejansko **omogoča, da izbrane zunanjepolitične teme prednostno določi za sebe** (Dauchert 2008, 101–02). **Da je ta samovoljnost že široko sprejeta, se kaže v tem, da se kanclerka/kancler z izbranimi zunanjepolitičnimi temami ukvarja predvsem skozi Urad zvezne kanclerke/kanclerja**, ki naj bi bil običajno pristojen le za notranje zadeve (Dauchert 2008, 102). S celotno strukturo urada je povsem neodvisna/neodvisen od informacij, vzpostavljenih stikov in zmožnosti delovanja zunanjega ministrstva (Dauchert 2008, 102).

Langguth (2005/2008, 350) je prepričan, da je hitro ugotovila, da **njen slog vodenja** (vsebinske odločitve sprejemati od zgoraj) ne bo vodil do notranjepolitičnih rezultatov in se je glede notranjih zadev zavestno odločila za stil moderatorke. Še posebej v letu 2007, ko je z dvojnimi predsedovanjem dobila možnost neprecedenčne zunanjepolitične uveljavitve (Langguth, 2005/2008, 350). Ob zahtevnih in težko obvladljivih notranjepolitičnih zadevah je njeno navdušenje nad zunanjo politiko predvsem zelo ugodno vplivalo na rezultate javnega mnenja (Langguth, 2005/2008, 360). **Njen slog vodenja kabineta** (z njenim voditeljstvom na splošno) **se močno razlikuje od predhodnikov**, saj se **dejansko razpravlja, posvetuje in relativno odprte razprave so pomemben instrument kabinetnega delovanja** (Langguth 2005/2008, 344). Sama vedno znova preseneča prisotne z dobrim poznavanjem vsebin in to nenasitno željo po poznavanju podrobnosti omenja tudi Hecklova (2009, 125), ko meni, da se ravno tu njeno vodenje razlikuje od politikov, ki imajo radi predvsem velika načela, velike izjave in velike načrte.³⁶⁰ Tu pride do izraza njena

---

³⁵⁸ Na rusko-nemškem vrhu, septembra 2008, je bil močno užaljen, ker ni sedel ob ruskem predsedniku Medvedjevem, češ, da se je uveljavil njen protokol (Kjurbeweit 2009, 90).

³⁵⁹ Sicer je večina odločitev odvisna od soglasja in zato se na kabinetnih sejah tudi močno strokovno razpravlja.

³⁶⁰ S tem povezan del njenega voditeljskega sloga je splošno nenečimrno (nedomišljavo) osebno delovanje. V kolikor česa ne ve, enostavno vpraša svojega svetovalca, tudi neposredno med samimi pogovori s tujimi delegacijami (Heckel 2009, 113).

'politika majhnih korakov', ki jo je povzela po Singerju. Samo dobremu poznavanju vsebin lahko sledi trdna načelnost pogajalskih izhodišč in možnost 'povezovanja' (nem. *immer verbindlich bleiben*) (Heckel 2009, 125). Langguth (2005/2008, 344) meni, da je takšno posvetovalno ozračje blizu duha nemške ustave, ki poudarja 'kolegialno načelo delovanja kabineta' (nem. *Kollegialprinzip eines Kabinetts*). **Mešanica 'prijazne neposrednosti in neobveznega umeščanja' je tista opazna sprememba sloga zunanjepolitičnega delovanja** (Langguth 2005/2008, 361). Langguth (2005/2008, 361) meni, da se Merklova ni hotela in ni mogla povsem oddaljiti od zunanje politike nekdanjega kanclerja, ne nazadnje je imela tudi 'njegovega' zunanjega ministra. Toda z začetnimi pazljivimi koraki in v svojem slogu je dala vedeti, da hoče spremembo politike do ZDA, v kateri vidi temelj nemške zunanje politike in koalicijski partner jo je pri tem pazljivo spremljal ter predvsem varoval zunanjepolitično zapuščino nekdanjega kanclerja (Langguth 2005/2008, 365). **V tem smislu se razume Schröderjevo kritiko njene zunanje politike do Rusije in Kitajske, torej v smislu obrambe svoje lastne zunanjepolitične dediščine.** Toda podobo v mednarodni javnosti ji ni dvignilo izboljšanje odnosov z ZDA temveč samozavesten nastop pred Putinom (Langguth 2005/2008, 383).³⁶¹

Politiki današnjih modernih družb ne morejo več oblikovati po modelu 'velikega načrta', saj *politično* ni več povzdignjeno nad druga družbena področja in le-ta se ne pustijo avtoritativno voditi (Walter 2009, 399). Politični voditelji so tako v modernih participativnih družbah težko zares vodilne osebnosti (nem. *Leitfiguren*) (Walter 2009, 399). Današnje politične elite so bolj spužve, ki vpijajo vzdušje ljudi in niso avantgarda, ki bi oblikovala nove razvojne smernice, zato so komaj sposobne voditi, duhovno ali moralno (nem. *geistig oder moralisch*), a kljub temu je v njihovih rokah še vedno prisoten dejavnik moči, saj morajo biti sposobne doseči obvezanost dogovorjenemu in zagotoviti varnost osnovnih življenjskih interesov državljanov (Walter 2009, 400). Torej morajo današnji voditelji biti tudi drzni in hladnokrvni, nečustveni in premeteni, prepričati in prepričevati morajo kot hladno preračunljivi strategji, ki delujejo tiho, v ozadju in puščajo zavajajoče sledi (Walter 2009, 400). Velik strateg in politik bo tako gradil Potemkinove vasi, zavajal nasprotnike ter hkrati puščal vtis izvornosti **in vse do danes je vsem uspešnim političnim voditeljem vedno bilo do tega, da svoja ravnanja in svoje delovanje okrasijo z moralo** (Walter 2009, 400). Spretnost, uglajenost in domišljija so v politiki, kot teatru človečnosti, bolj pomembne lastnosti kot zasledovanje ravnih linij in/ali utrjenih načel (Walter 2009, 401). Adenauer, de Gaulle in Bismarck – vsi so bili veliki strategji in politiki ter s tem predvsem veliki 'zavajalci' (Walter 2009, 401). Hannah Arendt je dejala (v Walter 2009, 401), »/d/a načrtovano zavajanje ni le orodje demagogov, ampak tudi politikov in državnikov ter da še nihče nikoli ni prištel resnicoljubnosti k političnim

---

³⁶¹ In v njenem odnosu do Rusije lahko lažje trdimo, delno zaradi kulturne, zgodovinske in geopolitične bližine, da gre za določen vpliv njenih lastnih izkušenj z vzhodnonemškim sistemom.

krepostim.« Celo Willy Brandt, 'vizionar prenovljene politične morale', kot ga poimenuje Walter (2009, 401), je dejanje 'hladnokrvnega presenečenja' opisal kot najbolj uspešno metodo v politiki sploh. **Merklova je glede priprave obeh srečanj z Dalajlamo, njenega in ministričinega, dejavnik presenečenja izrabila do najmanjše podrobnosti.**

3. 2. 3. 1. 2 Najožji sodelavci in svetovalci

Niso vsi ljudje, ki informirajo tiste, ki odločajo o zunanji politiki, dobro informirani
in niso vsi, ki odločajo, modri
(Morgenthau 1995, 258).

Vodilne politične osebnosti potrebujejo najožji krog zvestih in molčečih sodelavcev (Roll 2001/2009, 285).³⁶² Tako se tudi kanclerji pri svojem delu poslužujejo manjših krogov tesnih osebnih svetovalcev in sodelavcev s katerimi dopolnjujejo vire informacij in nasvetov (Roberts 2000/2009, 138). Samo dejanje oblikovanja vlade nam o najožjem krogu pove bolj malo³⁶³ (Langguth 2005/2008, 335).³⁶⁴ **(Naj)ožji krog**, katerega Langguth (2009, 412) imenuje kar Merklov imperij, je za kanclerko **sistem moči** – v smislu gornje opredelitve njenega delovanja kot 'fizike moči' in ne 'politike moči' – in ne le zbir zaupljivih in izrednih posameznikov (Schumacher 2007, 98). Odločanje v majhnem strateškem krogu Merklovo spremlja še iz časov njenega ministrovanja (Schumacher 2007, 31). Pogled na sestavo in delovanje ožje skupine sodelavcev,³⁶⁵ ki jo Hecklova³⁶⁶ (2009, 13) imenuje 'runda' (ali recimo, 'omizje') (nem. *die Runde*), omogočijo jutranji sestanki (nem. *Morgenlage*) s kratko analizo pomembnih dogodkov in razdelitvijo nalog (Heckel 2009, 71; Langguth 2005/2008, 476; Roll 2001/2009, 378–79). Vedno prisotna sta voditeljica njene

³⁶² Molčečnost je prvi pogoj za pridobitev njenega zaupanja in tisti, ki ji svetujejo, ne govorijo (Roll 2001/2009, 285).

³⁶³ Kdo bi lahko bili njeni zaupniki, je na zanimiv način ugotovil novinar tednika *Focus*, Henning Krumrey, ki 22. novembra 2005 po zaključku uradne predstavitve nove vlade za novinarje 'ni našel izhoda' (Langguth 2005/2008, 335). Vse dokler ga ni opazila varnostna služba in pospremila iz urada, je v bližini opazoval, kdo je bil povabljen na večerno pogostitev. Med drugimi tudi Beatte Baumann in Eva Christiansen (Langguth 2005/2008, 335). Glede te zgodbe je potrebno omeniti, da je, zanimivo, omenjena le v Langguthovi biografiji.

³⁶⁴ **Gerd Langguth je eden vodilnih nemških politologov** (Žerjavič 2011). Langguth (2009, 2005/08) je bil že leta 1976 poslanec nemške zvezne skupščine in je član CDU. Kohlova leta je doživel povsem od blizu. Preživel in doživel je vse posebnosti in značilnosti nemške strankarske politike. Med drugim je bil državni sekretar, direktor Konrad-Adenauer sklada in vodja zastopstva Evropske komisije v Berlinu.

³⁶⁵ K tej ožji skupini (največ dvanajst posameznikov) prve Merklove vlade so spadali **Baumann-ova**, voditeljica njene pisarne, vodja Urada zvezne kanclerke Thomas **de Maizière** in vodja njegove pisarne Beemelman, svetovalka za medije Eva **Christiansen**, generalni sekretar CDU Ronald **Pofalla**, vodja zvezne frakcije Unije CDU/CSU Norbert **Röttgen**, vodja personalnega urada **Wattengel**, vodja oddelka za načrtovanje **Matthias Graf von Kielmannsegg**, govorec zvezne vlade Ulrich **Wilhelm** in posamezni ministri (Heckel 2009, 11–3 in 71). Z **Volker Kauder-jem**, ki je predsednik odbora za zunanjo politiko zvezne frakcije Unije CDU/CSU in eden od uradnih **piscev besedila azijske strategije Unije CDU/CSU**, jo kljub težkemu, a iskrenemu začetku, veže zaupljiv deloven odnos (Heckel 2009, 149) in je tako tudi reden udeleženec omizja (Roll 2001/2009, 378–79).

³⁶⁶ Hecklova knjiga je rezultat polletnega vsakodnevnega spremljanja kanclerke in Baumannova je bila ena prvih, ki so idejo takoj podprli (Heckel 2009, 254).

pisarne in vodja Urada zvezne kanclerke (Langguth 2005/2008, 476). Baumannova in de Maizière najprej opredelita jutranje stanje celovitega dogajanja (Heckel 2009, 71). Govorec in predstavnik za tisk Ulrich Wilhelm za začetek pripravi deset do petnajst tem jutranjih naslovnih tem dnevnega tiska in, kot pravita dva (neimenovana) udeleženca tega omizja, (Heckel 2009, 72): »/O/mizje deluje popolnoma brez strahu, je zaščiten prostor, v katerem lahko vsi zelo odprto povemo, kaj mislimo« (nem. »/D/ie Runde ist absolut angstfrei, sie ist ein geschützter Raum, in dem wir alle sehr offen sagen, was wir denken«).³⁶⁷ »/K/anclerka ima na voljo široko izbiro mnenj in najpomembnejše je, da so ji ta mnenja povsem odkrito in odprto posredovana. Ampak to je možno le, ker je ona popolnoma prepričana, da vse ostane v tem krogu« (Heckel 2009, 85). **Toda dejanske priprave in celoten pogajalski proces najpomembnejših zunanjepolitičnih tem vseh dosedanjih kanclerjev so bile vedno izpeljane s strani kanclerja samega in/ali najtesnejšega svetovalca, zaupnika in posledično osebnega pooblaščenca (Niclauß 1988, 169). Tako je očitno bilo tudi v primeru organizacije kanclerkinega srečanja z Dalajlamo.**

Merklovi najožji sodelavci so vsi podobno, predvsem razumsko strukturirani (nem. *kopfgesteuert*), strokovno podkovani, pragmatični, zelo trezni v svojih presojah, med seboj izredno zaupljivi, zanesljivi in nikoli 'glasni' (Heckel 2009, 14). Merklova zelo spoštuje in pazi na največjo možno stopnjo odprtosti v najožjem krogu delovanja (Heckel 2009, 85). Skoraj absolutna zvestoba je pogoj za pregledno in odprto notranje ozračje te skupine (Heckel 2009, 72). Schumacher (2007, 51) omenja 'župniško mentaliteto' (nem. *Pfarrhaus Mentalität*), ki še danes prevladuje v njenem vzorcu razmišljanja, ne nazadnje v Vzhodni Nemčiji **zvestoba in solidarnost** nista bili le besedi ampak **strategiji preživetja**. **Najožji krog** je, ob naučenem lastnem popolnem samonadzoru, **vir njene notranje moči in s tem popolna predpostavka za politiko** (Schumacher 2007, 51). Pri najpomembnejših odločitvah vedno hoče še enkrat slišati njihovo mnenje, kljub temu, da že pozna odgovore in je že odločena. Pri tem ji gre predvsem za to, da doseže soglasje in varnost naslednjih korakov (Heckel 2009, 16). Z njimi se odloča glede primerne komunikacije z javnostjo (Heckel 2009, 54) in v kolikor ima občutek, da je potrebna globlja razlaga, se največkrat odloči za intervjuje s tiskanimi mediji.³⁶⁸ To je bilo tudi v primeru po srečanju z Dalajlamo. Schumacher meni (2007, 147), da je bil **le redko kakšen center moči tako zaprt, kot je Merklov ožji krog**. Njena moč je odvisna od skupinsko dogovorjenega ohranjanja molčečnosti in **tisto, kar je javnosti dostopno, je posredovano namerno in ima svoj cilj** (Schumacher 2007, 147). Del njenega sistema zaščite je tudi to, da nihče ne ve vsega, niti njeni zaupniki (Schumacher 2007, 148). **Glede na to in v okviru**

---

³⁶⁷ Dejansko v prvih treh letih velike koalicije prav nič iz teh jutranjih srečanj ni prodrlo v javnost (Heckel 2009, 72).

³⁶⁸ Če se želi doseči kar največji del javnosti, bo to intervju za *Das Bild*, ki ga bere približno šest milijonov Nemcev (Heckel 2009, 55). **Prva izjava glede obrazložitve srečanja z Dalajlamo je bila objavena prav v intervjuju za *Das Bild***. Več ljudi kot s tiskanimi mediji doseže le še z vladnimi izjavami in govori v zvezni skupščini, ki jih povzamejo vsi mediji (Heckel 2009, 55).

rednih pogovorov na štiri oči med kanclerko in njenim namestnikom, o katerih smo že govorili, si lahko razložimo celotno dogajanje glede sprejema Dalajlame.

Langguth (2005/2008, 238) ocenjuje, da izbira njenih svetovalcev kaže na trend mladih, nedogmatičnih in predvsem zelo strokovno podkovanih ljudi, ki nemški javnosti niso poznani in zanje še vedno velja Kohlova *maxima* nevpadljivosti.³⁶⁹ **Vodje kabinetnih oddelkov** imajo z njo reden stik, a niso več neposredni svetovalci in delujejo v ozadju (Roll 2001/2009 379).³⁷⁰ **Vodja oddelka za zunanjo, varnostno in razvojno politiko Urada zvezne kanclerke** je izkušen diplomat in prepričan 'atlantist' **Christoph Heusgen**, ki je bil vodja političnega oddelka visokega evropskega predstavnika za skupno varnostno in zunanjo politiko Javierja Solane (Langguth 2005/2008, 337). Od njega se je poslovil 21. novembra 2005 in 22. novembra že sedel v njenem uradu ter imel dve uri časa, da mu predhodnik razloži najbolj nujne zadeve (Roll 2001/2009, 380).³⁷¹ **Merklova naj bi prav z izbiro svojega zunanjepolitičnega svetovalca nakazala uveljavitev drugačne zunanje politike** (Hellmann 2005). Heusgen je znan tako kot nasprotnik Schröderjeve zunanje politike kot po močnem prepričanju, da mora Nemčija uravnorežiti odnose s ključnimi zahodnimi zavezniki (Hellmann 2005).³⁷² Z Merklovo si tako delita močno prepričanje, da sta evropsko povezovanje in transatlantsko zavezništvo prepletena (Hellmann 2005). **Ključna postavka obeh v odnosu do zunanje sveta** je, da obstajajo **osnovne razlike med tesnimi zavezniki**, s katerimi si Nemčija deli tako glavne interese kot vrednote, **in partnerji, s katerimi si deli interese, a so si med seboj različni v vrednotah** (Hellmann 2005). Ta odnos predstavlja **jedro vsebine njene zunanje politike** in del odgovora na vprašanje naloge. **Njen pogled na Kitajsko je tako podoba partnerke, s katero si Nemčija deli skupne interese, a ne vrednot.**

Pogoji prepričevanja, omenjeni v teoretičnem delu so znani že od obdobja Aristotela (Gruban 1999, 607), a se ne zgodijo sami po sebi. Čas (dolžina in kvaliteta časa, ki ga preprečevalec preživi z osebo, na katero naj bi vplival) in strast (do opravljanja dela in izpolnjevanja svoje vloge) sta od potrebnih dejavnikov (ob vaji in skrbni izvedbi), pomembnih za izpolnjevanje pogojev, ki jih omenja Gruban (1999, 607), verjetno najbolj pomembna. Obojega je v odnosu med kanclerko in

---

³⁶⁹ Gre za vedenjski vzorec, ki leži Merklovi osebnosti, torej, »Č/e hočeš kaj veljati, se naredi čim bolj nevidnega« (nem. »/Willst du etwas gelten, mach dich selten«) (Langguth 2005/2008, 238).

³⁷⁰ Ne dajejo intervjujev in delujejo v ozadju, so odlično izobraženi, z mednarodnimi izkušnjami, učinkoviti in hitri, ne zanima jih njihov lasten zunanji učinek in so predvsem zvesti (Roll 2001/2009, 380). Pri predhodniku so imeli za predstavitev problema in rešitve na voljo dva stavka, pri njej imajo stavek in pol (Roll 2001/2009, 380).

³⁷¹ V sistem je prišel iz zunanje ministristva, ki je vedno natančno opazovalo kanclerjeve zunanjepolitične svetovalce (Roll 2001/2009, 380). Največkrat ji predstavi različne predloge za odziv, dejanje ali osnutek govora, pri čemer oba cenita pomen natančnega zunanjepolitičnega diskurza (Heckel 2009, 121).

³⁷² Iz javno objavljenih dokumentov ameriškega veleposlaništva v Berlinu je razvidno, da se glede pomembnejših vprašanj ameriški diplomati obračajo na njenega zunanjepolitičnega svetovalca Heusgna (Friedmann in drugi 2010). Kot piše *Der Spiegel* (Friedmann in drugi 2010) je za njih postal celo '**stranski zunanji minister**' (nem. *Nebenaußenminister*) (Friedmann in drugi 2010).

voditeljico njene pisarne (nem. *Büroleiterin*) **Beatte Baumann**³⁷³ več kot v odnosu kanclerke s katerim koli drugim iz najožjega kroga. Ali če se vrnemo na zgoraj opisane štiri pogoje: zanesljivost je zagotovljena, skladnost ciljev je popolna in ob močni čustveni empatiji obstaja tudi obojestransko racionalno delovanje. Obe sta bolj hladno preračunljivi kot ne, popolni analitičarki z ostrim razumom in nadpovprečno inteligentni (Heckel 2009, 83). Baumannova je precej več, kot to pove uradni naziv njene vloge. Kot voditeljica kanclerkine pisarne je vsekakor tista visoka državna uslužbenka, ki ima izjemen neuraden vpliv³⁷⁴ na način vladanja in odločanja kanclerke. Je oseba, ki vodi njen koledar aktivnosti (Heckel 2009, 20) in h kateri se kanclerka odpravi takoj po povratku iz tujine, da se seznanijo s podrobnostmi domačih dogajanj (Heckel 2009, 11). Je njena ključna operativna moč v ozadju in najpomembnejša ter najbolj zvesta sodelavka (Langguth 2005/2008, 280 in 298). Ima velik vpliv na delovanje kanclerke, med drugim »/d/oloča, katere govore naj ima Merklova ter kdaj in kje, /.../ in kakšne pogovore ima in s kom« (Langguth 2009, 413).³⁷⁵ Ne obstaja ničesar, kar se Merklova ne bi dogovorila z njo, vsak govor, **vsaka posamezna odločitev je dogovorjena** (Schumacher 2007, 145), **vsaj najpomembnejša strateška vprašanja predela samo z njo** in o Merklovi ve vse, ob njej je bila ob najtežjih in najbolj uspešnih trenutkih (Heckel 2009, 83). Je njena 'najtesnejša zaupnica' in **morebitno 'dejanska voditeljica Urada zvezne kanclerke'** (nem. *die engste Vertraute und eigentliche Kanzleramtchefin*) (Roll 2001/2009, 376). Če je izraz 'siva eminenca', torej vplivna oseba delujoča iz ozadja, dejansko upravičen, potem to velja za njo. Bila naj bi druga najmočnejša ženska v Berlinu (Langguth 2005/2008, 299; Roll 2001/2009, 376), kar potrjujejo tako prijatelji kot sovražniki Merklove (Heckel 2009, 85). Baumannova takšna opažanja zanika, a priznava, da je 'politično misleč človek' (nem. *politisch denkender Mensch*), ki hkrati zelo dobro pozna (in igra) svojo lastno vlogo (Heckel 2009, 85). Tednik *Der Stern* jo je poimenoval 'Merklova senca', za druge je 'Rasputina', za tretje 'kraljeva kobra' (Heckel 2009, 83), za nekatere 'Merklov drugi ego' (Roll 2001/2009, 376). Občasna, javna in glasna, prerekanja, do katerih pride predvsem zato, ker ima Baumannova izredno natančno predstavo o tem, kako naj

³⁷³ Po poklicu je diplomirana anglistka in germanistka ter od sredine osemdesetih let članica CDU (Langguth 2005/2008, 298). Ko je Merklova leta 1991 postala edina podpredsednica Unije CDU/CSU v zvezni skupščini, si je izborila mesto pomočnice in današnji zvezni predsednik Wulff ji je priporočil Baumannovo. Od takrat ji je na željo Merklove sledila vse do Urada zvezne kanclerke (Langguth 2005/2008, 298).

³⁷⁴ Notranji poznavalci menijo, da naj bi bil njen vpliv na delovanje kanclerke še večji, kot je bil vpliv Juliane Weber na nekdanjega kanclerja Kohla ali Sigrid Krampitz na nekdanjega kanclerja Schröderja (Langguth 2009, 413).

³⁷⁵ Baumannova sestavlja najpomembnejše govore in preveri vsak intervju (Neukirch 2009, 36), vsako izjavo ter, v kolikor je potrebno, to stori še strokovni svetovalec (Heckel 2009, 70). To je področje, kjer je tako najmočnejša kot najšibkejša, saj ji ne uspe najti pravih besed za velike dogodke in zato se, kot menijo mnogi, Merklovi govori enostavno ne iskrijo (Heckel 2009, 70). Baumannova meni, da Merklova ne bo avtentična, če bi ji najpomembnejše govore pisali drugi (Neukirch 2009, 36). Tisti, ki pišejo preostale govore, pravijo, da kanclerka takoj opazi od kod so povzeti biblijski citati in obvezno na rob pripiše želje sprememb (Resing 2009, 90). Pri srcu ji je **evangelij Markusa, ki govori o pomenu razmišljanja o lastnem prepričanju in lastnem delovanju ter o tem, da se nikoli nad nečem ali nekom ne sme obupati** (nem. *niemals jemanden aufzugeben*) (Resing 2009, 90). Kadar je nevarnost napačnega razumevanja besedila velika, se kanclerka strogo drži besedila (Heckel 2009, 71). Kljub pripravljenim govorom se večkrat odloči za prosti govor, kot pri srečanju s predstavniki nemškega gospodarstva, ko pred predstavitvijo rešilnega paketa najprej izjavi, da vlada ni ravno navdušena, da mora reševati gospodarstvo (Heckel 2009, 34).

Merklova deluje, ne presenečajo nikogar več (Roll 2001/2009, 376).³⁷⁶ Včasih se za nekaj dni umakneta iz Berlina ter 'odločata' o političnih vsebinah (Langguth 2005/2008, 300). Dopolnjujeta se tudi v tem, da Baumannove ne zanima javno delovanje in kljub temu, da si po vsem tem času že bereta misli, se še vedno vikata (Heckel 2009, 85). Nekdanji ministrski predsednik in nekdanji nemški predsednik Wulff (CDU) je julija 2008 za tednik *Der Stern* dejal, da Merklovo do njene voditeljice pisarne veže zaupljiv odnos (nem. *Vertrauensverhältnis*) (Langguth 2009, 472–73). Kanclerka o njej meni (Roll 2001/2009, 377):

/B/eatte Baumann je voditeljica moje pisarne. /.../ /j/e vsekakor ena najpomembnejših oseb, na katere se lahko obrnem. Najin dialog je zelo odprt, kritičen in pozitiven. /.../ /V/ odnosu sva obdržali sposobnost, da si obojestransko lahko poveva tudi resnico (nem. /s/chon eine der wichtigen Bezugspersonen. Sie pflegt mit mir und ich mit ihr ein sehr offenes Wort, wir reden über die Dinge, kritisch und positiv. /.../ /W/ir haben die Fähigkeit behalten, uns gegenseitig auch die Wahrheit zu sagen).

Za nalogo pomembno dejstvo je, da je Baumannova tudi pri vprašanju povabila in uradnega sprejema Dalajlame igrala pomembno vlogo. A še pred tem je bila sooblikovalka seznama tem, ki naj bi povzdignile **zunanjepolitično veljavo bodoče kanclerke**. Glede na trditve Spieglovega novinarja (Neukirch 2009, 35), objavljene dve leti po srečanju kanclerke z Dalajlamo, je Baumannova imela zadnjo besedo glede njegovega sprejema v Uradu zvezne kanclerke. Pri tem je bilo v ospredju predvsem **uveljavljanje javne podobe kanclerke** (Neukirch 2009, 35). S srečanjem bi pokazala, kako pomembne so ji človekove pravice (Neukirch 2009, 35), kar se ujema s seznamom pred prevzemom kanclerstva, le da so bile takrat človekove pravice usmerjene v Rusijo (Schumacher 2007, 108). Omenjeni seznam vsaj malo spodbudi dvom v izjavo kanclerke, da ima zunanjo politiko preprosto rada. **Baumannova naj bi tudi bila tista, ki je gornji ideji dodala pomen vloge. Merklove tako odločne besede, s katerimi je branila vlogo neodvisne in suverene nemške voditeljice niso bile njene temveč od njene zaupnice** (Neukirch 2009, 35). **Z idejo, da si kanclerka ne more dovoliti, da ji drugi predpisujejo, koga in kje sprejme, je opredelila novo zunanjo politiko – 'zunanjo politiko po interesih kanclerke'** (Neukirch 2009, 35).

Med Baumannovo in **vodjo Urada zvezne kanclerke** (nem. *Chef des Bundeskanzleramtes*), **ki je druga pomembna osebnost najožjega kroga**, je na začetku obstajal problem, kje se začne in konča pristojnost (in moč) enega in drugega (Neukirch 2009, 36).³⁷⁷ Vodja Urada zvezne kanclerke

³⁷⁶ Vpliv kanclerkine zaupnice se je v javnosti najprej pokazal leta 1995 na mednarodni okoljski konferenci v Berlinu, katere uspeh ni bil tako samoumeven. To so bila maratonsko dolga pogajanja in na koncu je bila Merklova na robu svojih psihičnih in fizičnih moči ter je od utrujenosti skoraj 'odpovedala' (Langguth 2005/2008, 187; Resing 2009, 114). Jasen in zelo odrezav stavek s strani njene zaupnice, ob katerem so se drugi člani delegacije močno zdrznili: »N/o, zdaj se pa zberite« (nem. »N/un reißen Sie sich doch zusammen«), jo je vrnil v igro (Langguth 2005/2008, 187; Resing 2009, 114; Langguth 2009, 368).

³⁷⁷ **Thomas de Maizière je eden najbolj zvestih privržencev kanclerke** (Walter 2009, 308–12). **Dober in uspešen začetek njene prve vlade naj bi bila njegova zasluga** (Langguth 2009, 413). Pripada rodbini Hugenotov, ki so v 17. stoletju zbežali iz Francije, se nastanili v Berlinu in pruski državi vedno znova dajali odlično uradniško in vojaško osebje (Walter 2009, 308–12). Je zadržan, redkobeseden, asketski in izkušen pravnik, ki ne skriva odpora do zaprtih

je odgovoren za vse postopke vodenja kabineta (Langguth 2009, 413) in naj bi bil prva pomoč kanclerke (Langguth 2009, 403). Urad zvezne kanclerke je na ravni zveznega ministrstva, a nima svojega področja, zato ima **vodja urada status 'zveznega ministra brez listnice'** (nem. *Bundesminister ohne Geschäftsbereich*) (Langguth 2005/2008, 334; Langguth 2009, 403). Pravi vodja Urada zvezne kanclerke/kanclerja naj bi bila seveda kanclerka sama, tako, da je njegova vloga **dejansko vloga 'državnega sekretarja de luxe', ki izvršuje predvsem naloge kanclerke/kanclerja** (Langguth 2005/2008, 334; Langguth 2009, 403). Kljub temu mu vloga svetovanja in celotnega usklajevanja delovanja urada podeljuje zelo velik vpliv, tudi in predvsem na kanclerko (Langguth 2005/2008, 334; Langguth 2009, 403).

V okviru **'ženske skupine kabineta'** ima podoben vpliv Eva Christiansen³⁷⁸ v vlogi predstavnice za medije (Langguth 2005/2008, 300). Njena moč leži v sposobnosti pravilne ocene novinarjev, torej v smislu vplivanja in uspešne 'prodaje' Merklovih idej (Langguth 2005/2008, 300). Trojica **'Merkel-Baumann-Christiansen'**, ki je v političnih in medijskih krogih poimenovana kot 'ženska klika' (angl. *girls camp*) (Langguth 2005/2008, 300; Denkler 2010), je po mnenju Langgutha zelo močna in udarna, »/m/ogoče celo najbolj udarna ekipa po Amazonkah« (Langguth 2005/2008, 300).³⁷⁹ Beseda 'kanclerka' se v zaupnem krogu omenjene trojice pojavi že leta 2000, ko Merklova prevzame vodstvo stranke CDU (Schumacher 2007, 57).³⁸⁰ Christiansenova meseca marca 2010 postane voditeljica dveh referatov³⁸¹ Urada zvezne kanclerke in s tem naj bi postala močnejša od samega voditelja Urada zvezne kanclerke, ki je sicer njen prvi neposredni nadrejeni (Denkler 2010).

Ena kanclerkinih najtežjih personalnih odločitev naj bi bila **izbira namestnika govorca vlade** (Langguth 2009, 410). Imenovan je bil dr. Thomas Steg in to je imenovanje, ki se je pokazalo kot sporno ravno v primeru naše študije, a ne sporno v odnosu do same kanclerke, kar pomeni, da je

---

političnih krogov strankarske demokracije. Njegova **prusko-konservativna stran in protestantski katalog vrednot sta se dobro ujela s političnim slogom Merklove, saj za oba obstajajo le strokovne vsebine realnih problemov.** Politika, ki se dela pod takšnimi pogoji, je analitično opredeljena in natančna v izvajanju, seveda pod pogojem, da spremenljivke (družbeni odnosi moči in parlamentarna večina) temu vsaj nekako odgovarjajo.

³⁷⁸ Christiansen-ova je ob Merklovi strani vse od leta 1998, ko je z Merklovo kot generalno sekretarko CDU prišla na sedež stranke (Denkler 2010). Takrat je bila namestnica govorca stranke CDU, potem postane predstavnica za stike z javnostjo in kasneje prevzame to vlogo še za parlamentarno frakcijo Unijo CDU/CSU (Denkler 2010).

³⁷⁹ Hkrati se pozablja, da je že od vsega začetka del tega najožjega 'notranjega kroga' (angl. *inner circle*) tudi pet moških (Roll 2001/2009, 155), in sicer: **Willi Hausmann**, glavni tajnik zvezne frakcije Unije CDU/CSU in takoj za Baumannovo najtesnejši zaupnik Merklove (Roll 2001/2009, 155; Langguth 2009, 397); **Klaus Preschle**, vodja za politično načrtovanje Adenauerjeve hiše; **Heiner Lueg**, vodja političnega oddelka; **Michael Thielen**, vodja medijev in komunikacije; ter **Laurenz Meyer**, generalni sekretar CDU (Roll 2001/2009, 155).

³⁸⁰ V smislu, kdor si upa voditi Adenauerjevo stranko, si upa še več (Schumacher 2007, 57). Merklova je namreč že samo stranko začela voditi z 'malim krogom žensk' (Kjurbeweit 2009, 110). **Alice Schwarzer** in **Eva Christiansen** sta začeli z organizacijo 'berlinskih rund' in izgrajevanjem ženske politične naveze (Roll 2001/2009, 153). In eno leto po ženskem prevzemu stranke se že govori o 'ženskih poslih' na *Klingelhöfferstraße*, saj so bile v tem krogu tudi voditeljica Merklove CDU pisarne **Baumann-ova**, **Annette Schavan**, namestnica predsednice stranke CDU in **Hildegard Müller**, predsednica podmladka CDU (Roll 2001/2009, 154).

³⁸¹ Prvi je **referat za medijsko svetovanje** (nem. *Medienberatung*), ki je bil po Merklovem prevzemu kanclerstva ustanovljen prav za njo (Denkler 2010). Referat, ki ga je prevzela marca lani, je **referat za 'politično načrtovanje, temeljna vprašanja in posebne naloge'** (nem. *politische Planung, Grundsatzfragen, Sonderaufgaben*) (Denkler 2010). **Ne samo, da je v njenih rokah popolna odgovornost za 'celotno zunanje učinkovanje'** (nem. *die komplette Außenwirkung*) kanclerke, pod njenim vodstvom so zdaj tudi vsi pisci govorov kanclerke (Denkler 2010).

bila ta personalna odločitev pravilna. Kot smo že omenili, je v tej vlogi potrebno ohranjati občutljivo ravnotežje med zvestobo kanclerki in zvestobo lastni stranki. Zaradi trka interesov namestnik govorca vlade tudi ne sodeluje pri jutranjih sestankih kabineta (Langguth 2009, 412).

Walter meni (2009, 13), da v **nemškem političnem voditeljstvu** prevladuje **poseben tip politične elite**, ki ga sam poimenuje **'vodja (kanclerkine/kanclerjeve) pisarne'** (nem. *Büroleiter(in), Amtschef(in), Kanzleramtschef(in)*) (Walter 2009, 14 in 402) in predstavlja višjega predstavnika politično-administrativne elite v senci (Walter 2009, 402). V prvi vrsti je torej to prav vodja Urada zvezne kanclerke, a se analiza ujema tudi z močno vlogo in predvsem vplivom voditeljice kanclerkine pisarne Beatte Baumann. Avtor samo **posredno potrди tudi njen močan vpliv na politično delovanje kanclerke**. Pri tem še vedno ostaja **odprto vprašanje, koliko in kdaj Merklova, glede na njene idiosinkratične osebnostne poteze, sama dovoli takšen vpliv**. Walter (2009, 14) opozarja predvsem na to, da imajo 'voditeljice/voditelji pisarn' preveč (predvsem političnega) vpliva, s katerim prekašajo celo ministre, a se o njih v javnosti ne sliši skoraj nič in zato javnost takšnega načina vplivanja sploh ne opazi. Njihova prednost je tako v tem, da delujejo iz ozadja³⁸² in njihova odličnost v izrednem poznavanju delovanja notranjega sistema in predvsem ljudi v njem, saj lahko le tako celotno vladno delovanje, ki je polno najrazličnejših interesov, tekmovalnosti, ljubosumja, častihlepnosti in nečimrnosti, uspešno upravljajo (Walter 2009, 14). Pri tem jim pomagajo osebna omrežja, ki se razprostirajo prek različnih centrov razpršene moči nemškega parlamentarizma in tako, s svojim tihim, nevpadljivim ter skrbnim in previdnim delovanjem, predstavljajo **zgodnji varnostni sistem kanclerke/kanclerja** (Walter 2009, 14). Prej kot vsi ostali morajo prepoznati nasprotja med različnimi resursi, pravočasno otopliti napetosti in predčasno opozoriti na sporne interese med različnimi stranmi kanclerjeve stranke, med člani kabineta, med ministrstvi in jih sporočiti kanclerki/kanclerju (Walter 2009, 402). Primarna skrb je tako povsem utečeno delovanje pisarne in kabineta kanclerke/kanclerja.

A ne glede na (ne)moč vpliva svetovalcev in (naj)ožjega kroga je končna odločitev vedno samostojna odločitev voditeljice/voditelja v vlogi 'prevladujoče enote (zunanjepolitičnega) odločanja' (Roll 2001/2009, 378). Z besedami kanclerke (Merkel v Roll 2001/2009, 378): **»I/mam zelo dobre svetovalce. Toda na koncu za odločitev odgovarjam sama.«**

---

³⁸² In če vodja pisarne ali vodja Urada zvezne kanclerke pride v medije to pomeni, da je naredil nekaj narobe (Walter 2009, 13). Članke o Baumannovi dejansko komaj lahko preštejemo na prste ene roke. To, da se je dve leti po srečanju kanclerke z Dalajlamo v *Der Spiegelu* pojavil članek samo o njej (z omembo vpliva na srečanje) pomeni, da so govorice o njenem vplivu utemeljene.

3. 2. 3. 2 Okvirni mednarodni pogoji delovanja nemške zunanje politike

There are truths on this side of the Pyrenees which are falsehoods on the other
(Blaise Pascal).

*Our national interests seem to be only in what we are able to see and understand...
We can never contemplate that our moral values necessarily are valid for all people everywhere*
(George F. Kennan).

*We should be careful about constantly imposing our values on others. /.../
You will not hear me making any political statements, neither on China
nor any other topic. /.../ It would certainly not make the world a better place. /.../
But yes, I have a personal opinion. If you want to bring the people of this world together,
you have to be willing to engage with countries that do not share our democratic values. /.../
We should be careful not to rush to judge, and we should look at things from both sides*
(Adidas CEO Herbert Hainer v Gorris in Tuma 2008).

V okviru prikaza vpliva zunanjih dejavnikov na odločanje, kanclerko kot 'prevladujočo enoto (zunanjepolitičnega) odločanja' vidimo kot pripadnico zahodnega kulturno-civilizacijskega kroga. Po kratki predstavitvi umeščenosti obeh držav v mednarodni skupnosti, ki je pomembna kot izhodiščna točka njunih zunanjepolitičnih ciljev, bomo na njeno odločitev pogledali z dveh vidikov. Prvi vidik odločitev predstavi v luči ključne postavke razvoja dvostranskih odnosov (glej prilogo R), ki se izraža v trku dveh različnih zunanjepolitičnih zasnov. Drugi vidik je poskus opredelitve Merklove 'vrednotne zunanje politike' (glej prilogo S) kot zunanjepolitičnega cilja nemške države (glej prilogo Š) s hkratno umestitvijo njene odločitve na lestvico ovrednotenja mednarodnih dogodkov (glej prilogo T). **'Vrednotna zunanja politika' je v okviru (ne)uradnih (ne)srečavanj z Dalajlamo hkrati tudi druga utemeljitev njenega srečanja z Dalajlamo.**

Künhardt (v von Bredow 2006/2008, 32) je ZRN opisal kot 'zunanjepolitično državo' (nem. *außenpolitischer Staat*), ker je njen obstoj odvisen od zunanjih dejavnikov in zunanjih odnosov.³⁸³ Toda Nemčija je od poveljnega obdobja tudi 'trgovinska država', ki je sprva svoje zunanjepolitične cilje lahko zasledovala le ekonomsko in je največji zunanjepolitičen interes nemške gospodarsko-trgovinske sile (nem. *des Handelsstaates Deutschland*) predstavljalo stabilno okolje (Weber 2004). Seveda se okolje in možnosti delovanja v mednarodni skupnosti spreminjajo, toda nemški zunanjepolitičen vedenjski vzorec naj bi še vedno bil nadaljevanje tradicionalno trdne zasnove multilateralizma (von Bredow 2006/2008, 32). Takoj po obdobju 'hladne vojne' se nemški zunanjepolitičen vedenjski vzorec opiše s 'politiko zadrževanja' (nem. *Zurückhaltung*; angl. *culture of reticence*; kit. *kezhi wenhua*) (Malici 2006, 38; Lian 2008, 21), in sicer v okviru **ključne nacionalne zasnove nemške države kot 'civilne sile'** (nem. *Zivilmacht*) (Kirste in Maull 1996).³⁸⁴

³⁸³ To je bil odgovor tistega časa, sredine devetdesetih let, tistim, ki so primat delovanja Nemčije videli le v notranji politiki in so bili proti bolj aktivnemu delovanju v mednarodni skupnosti (Künhardt v von Bredow 2006/2008, 32).

³⁸⁴ Teorijo o vlogi (nemške) države kot 'civilni sili' je zasnoval nemški akademik Maull (Kirste in Maull 1996). Gre za 'teorijo vloge', ki je bila izvorno oblikovana za razlago individualnih vedenjskih vzorcev, torej posameznikov v določenih vlogah (glej poglavje 2.4.1.1.1) (Kirste in Maull 1996, 284). Maull sicer ni prvi, ki jo je uporabil za državo, a

Nemčija v tem obdobju ni vodila 'mirovne zunanje politike' in nemški politični voditelji niso kategorično zavračali razmisleke o vojaškem (so)delovanju kot sredstvu reševanja sporov, kar bi od države, ki vodi 'mirovno zunanjo politiko', pričakovali (Kirste in Maull 1996). Nemčija se je v tem okviru odrekla le delovanju na ravni 'politike moči' (Malici 2006, 57). V devetdesetih letih je bilo tako ključno vprašanje, ali se bo združena Nemčija odločila za 'politiko moči' ali za 'vrednotno zunanjo politiko' s ciljem, da bi 'civilizirala mednarodne odnose' (nem. *die Zivilisierung der internationalen Beziehungen*) (Weber 2004). Današnja Nemčija je že dve desetletji združena, gospodarsko močna in z živahnim razvojem novih identitet, tudi zunanjepolitične, samozavestnejša.³⁸⁵ Kanclerka Merklova trenutno izvaja 'vrednotno zunanjo politiko', kar naša naloga razume v okviru izvajanja širše 'zunanje politike moči'. Nemški status svetovne politične (in gospodarske) sile je tako danes utrjen in zato je njen način delovanja pomemben (Lian 2008, 23).

Če smo pred desetletjem pisali o zgodovinskem premikanju globalne moči v smeri Azije (Aupič 2000, 6), danes ugotavljamo, da so bila predvidevanja ključnih mednarodnih ekonomskih institucij pravilna in gospodarsko močna Kitajska v osrčju Azije povzroča osupel premik v mednarodni razdelitvi moči (Aupič 2000, 6). Ob spreminjajočem se razmerju moči tako Nemčija kot EU neizogibno postajata del vedno bolj azijsko-pacifiško oblikovanega svetovnega gospodarskega reda (von Klaeden v Imhof-Rudolph in Unkrüer 2009, 52), kar jima predstavlja velik izziv. Namreč, tudi Kitajska je danes močna in s spreminjajočo se identiteto samozavestnejša, a z eno razliko – ni še združena. Po končani 2. svetovni vojni sta bili obe državi razdeljeni, a je do danes le Nemčiji uspelo

---

je prvi, ki nemški državi pripiše vlogo 'civilne moči' in s tem oblikuje 'zasnovo vloge civilne sile' (nem. *das Rollenkonzept der Zivilmacht*) (Kirste in Maull 1996, 283). **'Teorija vloge'** državi oblikuje okvir, v katerem se oblikujejo nacionalni cilji in interesi ter se določijo strategije in instrumenti, ki se bodo uporabili za uresničitev ciljev in interesov in s tem služi **kot smernica zunanjepolitičnega delovanja države** (Kirste in Maull 1996, 283). Leta 1984 Jönsson z njo poskuša razložiti izstopajoče zunanjepolitične vedenjske vzorce in znana je njegova ugotovitev, da se ZDA in Sovjetska zveza sicer obnašata primerno njunemu statusu dveh velikih sil, a to le zato, ker jima vse druge države to vlogo priznavajo (Kirste in Maull 1996, 286). Pomemben vidik te teorije je, da **nacionalni interesi zaradi nje niso odrinjeni, saj 'države usmerjene v vedenjski vzorec civilne sile'** (nem. *zivilmachtorientierte Staaten*) **zasledujejo nacionalne interese, a so ti pod neposrednim vplivom vrednot in norm ter rezultat kolektivnega procesa učenja** (Kirste in Maull 1996, 300). Pri prevzemu določene zunanjepolitične strategije, torej uresničevanju vrednotnih ciljev in interesov države, ni nasprotja med tem, da se država sama zaveže normam in vrednotam civilne sile na eni strani ter zasledovanju drugih nacionalnih interesov in ciljev na drugi strani (Kirste in Maull 1996, 300). **Ne nazadnje se drugi cilji in interesi izvedejo iz norm in vrednot** ter so tako načelno opredeljeni (in podrejeni) (Kirste in Maull 1996, 300).

³⁸⁵ Tukaj se von Bredow sprašuje (2006/2008, 33) o **povezavi med obliko in vsebino zunanjepolitičnega delovanja** Nemčije. Prvič, ali je zagotovljeno, da okrepljena zavest delovanja ne bo postala del starega makro-regionalnega hrepenenja po hegemoniji, in drugič, obstaja dejanski prepad med željami po sooblikovanju mednarodne skupnosti in sredstvi za to (sem spada tudi želja po stalnem sedežu v Varnostnem svetu OZN) (Bredow 2006/2008, 33). Voigt meni (2009, 46), da so okvirni mednarodni pogoji delovanja ZRN **najprej** opredeljeni z njeno vlogo močne evropske države ter članstvom v evroatlantskih institucijah in v tem institucionalnem okviru je nemška vlada vedno odgovorno izpolnjevala svoje obveznosti. **V preambuli nemške ustave je zapisana želja nemškega ljudstva, da »k/ot enakopraven član združene Evrope služi svetovnemu miru«** (Voigt 2009, 47). Voigt navaja (2009, 47) **ustavne omejitve nemškega zunanjepolitičnega delovanja**, in sicer **23. člen** z obveznostjo učinkovanja Nemčije pri razvoju EU, **25. člen**, ki opredeljuje nadrejenost mednarodnega prava nad notranjim in **26. člen**, ki prepoveduje napadalno vojno. **Te omejitve so postale sredstvo učinkovitega izvajanja nemških zunanjepolitičnih interesov**, s čimer si je Nemčija zagotovila zaupanje mednarodne skupnosti kot neprecenljivo vrednoto države, ki živi od mednarodne gospodarske izmenjave in je v Evropi država z največ sosedskimi državami in kot meni Voigt (2009, 47), zato Nemčija danes uživa celo neprecedenčno stopnjo zaupanja.

doseči ozemeljsko celovitost. To je pomemben dejavnik medsebojnega odnosa. In tako kljub vsem spremembam tudi kitajski zunanjepolitičen vedenjski vzorec v svojem jedru, z osnovno željo po združitvi, ostaja predvsem tradicionalen. Zato po več kot desetletju še vedno drži, da:

/k/ljub svoji ozemeljski velikosti, neprecedenčnemu gospodarskemu razvoju in posodobitvi svoje vojaške zmogljivosti, Kitajska na svoji poti do ponovnega statusa velike sile **ostaja zelo ranljiva entiteta sodobne mednarodne skupnosti**. Na vsak način si prizadeva za '**večno državo z močnimi mejami**' (kit. *heshandaili*), vendar se hkrati zaveda, da je zaprta Kitajska *ipso facto* šibka Kitajska (Aupič 2000, 6).

Obe državi sta se tako po koncu obdobja 'hladne vojne' morali prilagoditi veliki sistemski spremembi. Danes sta obe, vsaka na svojem kontinentu, gospodarski in politični veliki sili v vzponu (Lian 2008, 15 in 20).³⁸⁶ Ljudska republika Kitajska je hkrati tudi drugo največje gospodarstvo na svetu (FAZ mit Agenturen 2011). Nemčija je njen najpomembnejši evropski trgovinski partner in Kitajska je najpomembnejši partner Nemčije v Aziji (Bundeskanzlerin 2007f). Državi sta največji svetovni izvoznici in zaradi njunega izvozno usmerjenega gospodarstva deležni očitkov, da sta odgovorni za svetovna neravnotežja. Seveda med njima obstajajo tudi razlike, kot so neenak političen sistem, neenak razvojni model, neenak vrednotni sistem in neenak pogled na globalizacijska vprašanja (Wang Jiannan 2008, 83). Pomemben dejavnik v okviru dvostranskih odnosov, ne glede na omenjene razlike, je dejstvo, da med Kitajsko in Nemčijo ni neposrednih geopolitičnih konfliktnih interesov in dvomljivih zgodovinskih vprašanj (Mei 2010; Ulrich 2006).

Zgodovinske izkušnje sta obe državi naučili, da najbolj cenita **stabilnost**³⁸⁷ in **gospodarsko moč**.³⁸⁸ Kot je dejala kanclerka, si Nemčija nikoli več ne sme dovoliti, da bi postala 'evropski bolnik' (nem. *kranker Mann Europas*) (Merkel 2005a). Gospodarsko močna Nemčija je ena od štirih zunanjepolitičnih koordinat, ki opredeljujejo nemške interese (Merkel 2005a), in sicer zato, **ker** (Merkel 2005a): »/g/ospodarska moč pomeni prvovrsten vpliv.« Enako velja za Kitajsko.

---

³⁸⁶ Lianova (2008, 20) tako tudi za Nemčijo trdi, da je velika sila v vzponu, s tem, da se nemški vzpon zrcali na političnem področju, saj je Nemčija že zgodaj postala gospodarska velika sila. In obratno, da se kitajski vzpon zrcali na gospodarskem področju, saj je že zgodaj postala politična sila (Lian 2008, 20). In tako kot se 'tradicionalna politična velika sila Kitajska' težko prilagaja novi vlogi nemške velike sile v političnem vzponu, tako se 'tradicionalna gospodarska sila Nemčija' težko prilagaja novi vlogi gospodarskega vzpona velike sile Kitajske (Lian 2008, 24).

³⁸⁷ Stabilnost je v nemški demokraciji vrednota sama po sebi in s tem, ko je Merklova svojo prvo koalicijo obdržala pri življenju, je predvsem poskrbela za stabilno vodenje države (Kjurbeweit 2009, 155).

³⁸⁸ V govoru na 42. varnostni konferenci v Münchnu je omenila cilj zvezne vlade, da Nemčija v desetih letih ponovno postane del najožjega kroga najboljših v Evropi, in sicer na področju gospodarske rasti, zaposljivosti in inovacij (Bundeskanzlerin 2006b). Le-to je **predpostavka za blagostanje države** in posledično za to, **da država na osnovi notranje moči lahko prevzame zunanjepolitično odgovornost** (Bundeskanzlerin 2006b).

3. 2. 3. 2. 1 Ključna postavka dvostranskega odnosa

Great nations do not make foreign policy based on their perceptions of whether other countries like them
(Anthony Lake v *Newsweek* 1996, 52).

We can not reduce foreign policy to human rights
(Bernard Kouchner v *Erlanger* 2008).

Dovolj težko je v mednarodnih zadevah držati že ravnotežje »med sprtimi narodi«, kaj šele »med sprtimi načeli«
(Castlereagh v *Morgenthau* 1995, 58e).

»/Ljudska republika Kitajska je unitarna več-nacionalna država, ki je bila ustvarjena s skupnimi močmi ljudstev vseh nacionalnosti« (angl. »/The People's Republic of China is a unitary multi-national state created jointly by the peoples of all its nationalities«) je zapisano v preambuli kitajske ustave (*Constitution of the People's Republic of China* 1987/1994, 6).³⁸⁹ Ljudska republika Kitajska je homogena država, v kateri 91,6 odstotkov prebivalstva pripada han-kitajskemu večinskemu prebivalstvu in 8,4 odstotka manjšinskemu,³⁹⁰ ki s petinpetdesetimi uradno priznanimi manjšinami naseljuje obsežna in strateško pomembna mejna ozemlja na zahodu Kitajske (Mackerras 1994 v Heilmann 2004, 231; Aupič 1998/2002; Heilmann 2004, 236). Fravel (2005, 13) v tem okviru omenja **pomen 'kitajske etnične geografije'**³⁹¹ (angl. *Chinese ethnic geography*), ki vse od nastanka današnje kitajske države v sebi nosi različne izzive ohranjanja kitajske nacionalne ozemeljske celovitosti.³⁹² Tako je tudi potrebno razumeti kitajski pogled na razumevanje

³⁸⁹ Od tu dalje: *Constitution* 1987/1994.

³⁹⁰ Za primerjavo omenimo stanje v nekdanji Sovjetski zvezi, kjer so manjšine predstavljale skoraj 50 odstotkov celotnega prebivalstva.

³⁹¹ **Kitajska etnična geografija zrcali 'cesarsko državo'** (angl. *empire state*) z etnično večinskim jedrom, ki živi na 40 odstotkih notranjega ozemlja, **obkroženim s skupino obrobni manjšin, ki prebivajo na preostalih 60 odstotkih (mejnega) ozemlja in številčno predstavljajo le 10 odstotkov prebivalstva** (Fravel 2005, 10). Kitajski lastna etnična geografija, z njej lastno gostoto in razdelitvijo etničnih skupin znotraj države, je ustvarila ranljivost režima (Fravel 2005, 10). Večina ozemeljskih sporov se nahaja prav na mejnih črtah regij, kjer prevladujejo manjšine (Fravel 2005, 10).

³⁹² **Pomen 'kitajske etnične geografije'** se zrcali tudi s tem, da **že drugi stavek preambule kitajske ustave omeni manjšine** oziroma »/the people of all of China's nationalities«, in sicer »/Ljudstvo vseh kitajskih nacionalnosti je skupno oblikovalo veličastno kulturo« (*Constitution* 1987/1994, 3). **V istem odstavku je za zaščito enotnosti manjšin zanimiva omemba pomena »/boja proti šovinizmu velike nacije, predsem Han šovinizma, in boja proti lokalnim šovinizmom«** (angl. »/necessary to combat big-nation chauvinism, mainly Han chauvinism, and to combat local national chauvinism«) (*Constitution* 1987/1994, 3). **Manjšine oziroma »/Chinese people of all nationalities« so v preambuli omenjene še nekajkrat, in sicer so jim pripisane tako zasluge za uspehe kot upanje za prihodnost** (*Constitution* 1987/1994, 4–7). Sledi 4. člen, ki se glasi (*Constitution* 1987/1994, 12): **»/Vse nacionalnosti v Ljudski republiki Kitajski so enake. /.../ Vsa nacionalna avtonomna področja so sestavni del Ljudske republike Kitajske«** (angl. »/All nationalities in the People's Republic of China are equal. /.../ All national autonomous areas are integral parts of the People's Republic of China«). **Za »/u/smerjanje in upravljanje zadev glede /.../ zaščite enakih pravic manjšinskih nacionalnosti ter pravice do avtonomije nacionalnih avtonomnih področij« je odgovoren Državni svet** (angl. *The State Council of People's Republic of China*) (*Constitution* 1987/1994, 59). Ustava to navaja v **89. členu** (*Constitution* 1987/1994, 57–9), ki opredeljuje naloge in moči »/najvišjega organa državne administracije« (*Constitution* 1987/1994, 56), ki je 'Osrednja ljudska vlada' (angl. *Central People's Government*). Državni svet, ki je »/odgovoren za izvajanje zunanjih zadev in sklepanje pogodb ter sporazumov s tujimi državami«

'tibetanskega vprašanja'.³⁹³ Torej ne le v luči vprašanja človekovih pravic (Sommer 2008, 9), temveč tudi v luči zagotavljanja in ohranjanja ozemeljske celovitosti in suverenosti kitajske države (Wong 2009). Res je, kot pravi Sommer (2008, 9), da »/n/e gre za človekove pravice.« Ali z besedami kitajskega predsednika Hu-ja, ki je v svoji prvi javni izjavi po marčevskih nemirih v Lhasi leta 2008 dejal, da pri tem ne gre za človekove pravice, temveč za nacionalno enotnost (Uq/AFP 2008): »/N/aš spor z Dalajlamo ni etničen problem, ni verski problem in ni problem človekovih pravic« (nem. »/U/nser Konflikt mit der Clique des Dalai Lama ist kein ethnisches Problem, kein religiöses Problem und auch kein Menschenrechtsproblem«).

Pravzaprav gre za oboje. **V trku dveh različnih zunanje-političnih zasnov gre tako za varstvo človekovih in manjšinskih pravic kot za ozemeljsko celovitost in suverenost države** (glej prilogo Š). **Ključna postavka dvostranskega odnosa se tako izraža v trku zunanje-političnih zasnov obeh akterjev** ali njunih »/a/vtonomnih zunanjih politikah« kot (vidnim) »/z/unanjim vidikom suverenosti države«³⁹⁴ (Brglez 2011, 545). »/I/meti, ohranjati in razvijati lastno zunanjo politiko /.../ je /.../ povezano s kontinuiranim obstojem suverene države v mednarodni skupnosti« (Brglez 2011, 545). Pojemovno in stvarno je **zunanja politika tesno povezana s tisto kvaliteto, ki moderno državo**, po mnenju njenega prvega velikega teoretika Jean Bodin-a, **najbolj označuje**, in to je **suverenost**³⁹⁵ (Krippendorf 2000, 122).³⁹⁶

Čeprav »/s/uverenost in obseg, s katerim oblikuje neprepustne zidove med katero koli državo in drugimi akterji mednarodnega sistema, leži v jedru /.../ kitajskega razvijajočega se odnosa s preostalim svetom« (Carlson 2005, 224), **ključno postavko dvostranskega odnosa, v luči naše študije primera, vidimo predvsem v okviru dinamike odnosa dveh dejavnikov suverenosti, in sicer 'suverene avtoritete'** (in njej lastne dinamike s človekovimi pravicami (angl. *sovereign authority human rights dynamic*)) (Carlson 2005, 146)³⁹⁷ **ter jurisdikcijske suverenosti.**³⁹⁸

(*Constitution* 1987/1994, 58), je tudi tisti, ki »/p/otrdi geografsko razdelitev provinc, avtonomnih regij, /.../, ki so neposredno pod osrednjo vlado« (*Constitution* 1987/1994, 59).

³⁹³ 'Tibetansko vprašanje' se pojavi ob koncu osemdesetih let (Heilmann 2004, 233) in moč gibanja je pripisati predvsem karizmi tibetanskega verskega voditelja Dalajlame in njegovi intenzivni 'neuradni diplomaciji', s katero je na svojo stran pridobil večino zahodnega javnega mnenja (Heilmann 2004, 235). Trn v peti kitajske države je dejstvo, da Dalajlamo in njegovo gibanje v izgnanstvu finančno podpirajo nekatere zahodne vlade ter raziskovalne ustanove, kar je za Kitajsko dokaz o njegovi vlogi 'agenta' tujih sovražnih sil, ki želijo razpad kitajske države (Heilmann 2004, 234).

³⁹⁴ Hedley Bull navaja notranjo (prevlada) in zunanjo (neodvisnost) suverenost (Russett in Starr 1996, 131).

³⁹⁵ Za Kajnčevo (2008, 13 v Novak 2011, 16) je suverenost **temeljna značilnost države v mednarodni skupnosti in zato je bistven dejavnik pojmovanja zunanje politike**. Holsti (1998, 17) **suverenost prišteva med »/t/emeljne institucije«** (angl. »/f/foundational institutions«) **mednarodnih odnosov** (ob državi, teritorialnosti in mednarodnem pravu). In medtem ko za trenutno stanje teritorialnosti meni (Holsti 1998, 17), da se z naraščajočo prepustnostjo utrjuje njen pravni status in se njen pomen krepi, **glede suverenosti ugotavlja, da je v procesu prebrzbe in to utemeljuje z naraščajočo zapletenostjo**, ki se kaže v ključnih spemembah, kot so prenašanje delov suverenosti in obstojem 'quasi' držav (Holsti 1998, 17).

³⁹⁶ K osmim pravicam od nikogar odvisnega suverena je pripadala **pravica odločanja o vojni in miru, torej o tistem, kar se kasneje preimenuje v zunanjo politiko** (Krippendorf 2000, 122).

³⁹⁷ Njeno jedro predstavlja 'načelo nevmešavanja v notranje zadeve' (angl. *the norm of non-interference*; kit. *bu ganshe yuanze*) (Carlson 2005, 146).

³⁹⁸ Ko govorimo o **jurisdikcijski suverenosti**, govorimo o pravici vsake države, da vlada nad svojimi ljudmi, torej nad

Zunanjepolitična odločitev naše študije primera je z vidika obeh akterjev zaznana prav s to dinamiko odnosa.³⁹⁹ Nemčija v odločitvi poudari sebi lasten vidik 'suverene avtoritete' oziroma zaznana razvijajočo se dinamiko le-te z mestom človekovih pravic, medtem ko se Kitajska odzove s sebi lastnim vidikom jurisdikcijskega dejavnika norme (načela) suverenosti, ki »/n/i le ostal odločno poudarjajoč razlike v teku zadnjih dveh desetletjih, temveč je postal celo manj prilagodljiv /.../ tako iz strateških razlogov kot iz razlogov temelječih na identiteti« (Carlson 2005, 242).

Če najprej pogledamo na **evropsko stran zaznavanja suverenosti**, vidimo, da je le-ta eden ključnih dejavnikov 'evropskega *Weltanschauung-a*' in da ima v tem zaznavanju suverenost svoje meje ter je pod določenimi pogoji lahko deljena (Shambaugh 2005, 9). Ta 'evropski *Weltanschauung*' močno vpliva na način, kako stara celina razmišlja o Kitajski in njeni vlogi v mednarodnem sistemu (Shambaugh 2005, 9). Krippendorf meni (2000, 123), da danes obstajata le dve državi, ki svojo zunanjo politiko izvajata v klasičnem smislu 'Bodinske suverenosti' (nem. *im Sinne Bodinscher Souveränität*). Glede kitajske države celo meni, da gre za več kot za 'suverenost ob enakopravno upravičenih' (nem. *Souveränität neben Gleichberechtigten*), da gre za 'hiper-suverenost' (nem. *Hyper-Souveränität*) (Krippendorf 2000, 125).⁴⁰⁰

»/K/itajska dosledno izvaja neodvisno⁴⁰¹ zunanjo politiko in upošteva pet načel obojestranskega spoštovanja suverenosti in ozemeljske celovitosti, medsebojnega nenapadanja, nevmešavanja v notranje zadeve ene in druge države, načelo enakosti in medsebojnih koristi ter mirnega sožitja pri razvijanju diplomatskih odnosov ter gospodarskih in kulturnih izmenjav z drugimi državami« (angl. *»/C/hina consistently carries out an independent foreign policy and*

---

ljudmi znotraj svojih meja in da zagotovi, da ostanejo njen nedeljiv del (Carlson 2005, 14). **'Vprašanje Tibeta' spada v okvir jurisdikcijskega spora, torej spora o pravici vladanja tej regiji, ki se tako prvenstveno odvija med uradnim Pekingom in tistimi, ki trdijo, da predstavljajo ljudstvo na tem ozemlju** (Carlson 2005, 14). V okviru še nerešljivega diskurza o tem, ali je kitajsko stališče do suverenosti statično ali ne (Carlson 2005, 32), izpostavljam Shi-ja (2003 v Carlson 2005, 32), ker meni, da je razvijajoči se kitajski pristop do suverenosti rezultat različnih presekov konfucijske kulture, modernih političnih diskurzov in pritiskov globalnih praks. Kim (1998, 21 v Carlson 2005, 32) potrdi, da je *»/d/ržavna suverenost najbolj osnovno in globoko ponotranjeno načelo kitajske zunanje politike«* (angl. *»/s/tate sovereignty is the most basic and deeply internalized principle of Chinese foreign policy«*), a je v odnosu napetosti z mednarodnimi normami vsebujočimi nasprotujoče si ovire in pritiske na vedenjske vzorce držav.

³⁹⁹ Carlson (2005, 29) ugotavlja, da se danes **premalo pozornosti posveča besedam**, ki jih države uporabljajo, in **dejanjem**, za katera se odločijo, **da bi razložila mesto norme (načela) suverenosti znotraj svojih zunanjih odnosov** in v doktoratu o kitajskem pristopu do zasnove suverenosti in boju, da jo v spreminjajočem se svetu zaščiti, le-to razdeli na ozemeljsko, jurisdikcijsko in gospodarsko suverenost ter 'suvereno avtoriteto'.

⁴⁰⁰ Krippendorf (2000, 123–5) meni, da je **Kitajska pravzaprav idealen primer za najrazličnejše zunanjepolitične kritike predvsem zato, ker je njena najmanj 3000 letna zgodovinsko-politična in državno-administrativna kontinuiteta brez primerjave med sedanjimi kulturami. In v samozavedanju, samorazumevanju in zaznavanju sveta s strani današnje kitajske voditeljske hierarhije gre tako še vedno za rekonstrukcijo 'cesarstva sredine'** (Krippendorf 2000, 123–5).

⁴⁰¹ Sun Yatsen, ustanovitelj kitajske republike leta 1911, ni bil toliko zaskrbljen s svobodo posameznika, kot s statusom kitajskega naroda (von Senger 1993, 291). Njegova **zahteva po »/p/opolni svobodi naroda«** je, po mnenju von Sengerja, odziv na **v imenu človekovih pravic, svobode in demokracije izvajano brezobzirnost do neevropskih ljudstev** s strani protagonistov zahodnega liberalizma (von Senger 1993, 292). V tem obstaja kontinuiteta med Sun-om in kitajsko komunistično stranko in ta anti-individualistični značaj kitajske republikanske politične teorije pomeni, da konec dinastičnega obdobja ne pomeni zanikanja konfucijanskega načela, da ima skupina vedno prednost pred zadevami posameznika (von Senger 1993, 291). Menimo, da se **Sun Yatsen-ova zahteva po »/p/opolni svobodi naroda«** jasno izraža v **opredelitvi »/n/eodvisne zunanje politike«** v preambuli kitajske ustave.

adheres to the five principles of mutual respect for sovereignty and territorial integrity, mutual non-aggression, non-interference in each other's internal affairs, equality and mutual benefit, and peaceful coexistence in developing diplomatic relations and economic and cultural exchanges with other countries») (Constitution 1987/1994, 6). **Pogled s kitajske strani nam s to izjavo, zapisano v preambuli kitajske ustave, potrdi ključen pomen suverenosti za kitajsko državo in pove, da je 'vprašanje Tibeta' s tem tudi vprašanje njenega lastnega nacionalnega prestiža. Tibet, Xinjiang, Tajvan in družbena stabilnost so 'ključni nacionalni interesi' (angl. *core interests*; kit. *hexin liyi*) (Schell 2010).⁴⁰² In Kitajska pri stvareh, ki so ji najbolj pomembne, najbolj pri srcu,⁴⁰³ ne daje koncesij. Tako, kot je dejal Eberhard Sandschneider pri Nemškem svetu za zunanje odnose (angl. *German Council on Foreign Relations*) (Erlanger 2008):**

/O/limpijske igre so pomembne za Kitajsko, toda ne tako kot Tibet. Suverenost in stabilnost bosta vedno prevladovali /.../. Agresivne demonstracije po svetu v bistvu predstavljajo moralen precep za zahodne demokracije. Kakršen koli ukrep proti Kitajski bo sprožil še hujši protiukrep.

Ali kot je pred olimpijskimi igrami pripomnil Richard Pascoe, vodja oddelka za kitajsko politiko na Univerzi Nottingham (Castle 2008), in sicer **»/d/a ima vprašanje Tibeta v sebi moč, da povzroči precejšnjo škodo evropsko-kitajskim odnosom.«** Nekaj dni pred evropsko-kitajskim vrhom v Pekingu, v drugi polovici leta 2007, takratni trgovinski komisar Mandelson, sicer znan kot oster pogajalec s Kitajsko, izjavi, **»/d/a poskusi javnega obtoževanja Kitajske glede človekovih pravic ne bodo učinkoviti in lahko škodijo evropskim gospodarskim interesom«** (Castle 2008).

S tem, ko se je Merklova odločila za njej lasten način uveljavljanja 'vrednotne zunanje politike' do Kitajske, ki je sicer v okviru izvajanja 'nemške politike človekovih pravic' ustavno opredeljena ter tako **vodilna misel nemške zunanje politike**, mora vedeti, da je (Zhang 2003, 37): **»/p/repletanje kitajskih zgodovinskih okoliščin s kulturnimi dejavniki in moralno vrednotnim pogledom vplivalo na oblikovanje osnovne in vodilne misli kitajske zunanje politike, ki je načelo nevmešavanja v notranje zadeve.«** Torej **poznati mora tudi vodilno misel zunanje politike nasprotno delujoče države.**⁴⁰⁴ Mao Zedong-ove besede (v Zhang 2003, 37), **»/d/a Kitajska ne dovoli kateri koli državi ali OZN, da se vmešava v njene notranje zadeve in ker je Kitajska samostojna ter neodvisna država, o zadevah znotraj njenih meja odločata kitajsko ljudstvo**

⁴⁰² Ali z besedami državnega svetnika Dai Bingguo-ja, odgovornega za kitajsko zunanjo politiko (Schell 2010): **»/N/ajpomembnejši interes Kitajske je ohranitev svojega temeljnega sistema in državne varnosti. Sledi suverenost države in ozemeljska celovitost. Tretji interes je nadaljevanje stabilnega razvoja gospodarstva in družbe«** (angl. **»/C/hina's number one core interest is to maintain its fundamental system and state security; next is state sovereignty and territorial integrity; and third is the continued stable development of the economy and society«**).

⁴⁰³ **Druga pismenka kitajskega pomena besede »ključno« je pismenka za srce 心 (xin).**

⁴⁰⁴ **Da je dejansko odlična učenka, je pokazala nekaj dni pred zadnjim odhodom na uradni obisk Kitajske. V intervjuju za dnevnik *Die Welt*, se je prvič neposredno in s spravljivimi besedami dotaknila tudi vprašanja mesta suverenosti v nemško-kitajskih odnosih (Schmid 2012). Dejala je, da je kitajska skrb za suverenost vedno prisotna, vedno del pogovorov in da je Nemčija vedno podpirala 'politiko ene Kitajske' (Schmid 2012).**

in kitajska vlada« ter Deng Xiaoping-ove (v Zhang 2003, 37): »/L/judje podpirajo človekove pravice, toda ne smemo pozabiti, da obstajajo tudi 'pravice držav'. Ko govorimo o osebnosti posameznika ne smemo pozabiti na 'osebnost države'. Ljudska republika Kitajska ne bo nikoli dovolila kateri koli državi, da se vmešava v njene notranje zadeve«, pravzaprav 'živijo' še danes. Kitajski pristop v mednarodnih odnosih naj bi tako po mnenju nekaterih še vedno bil pristop 'suverenega centralizma' (angl. *sovereignty-centralism*) ob vztrajanju pri načelu nevmešavanja (Grant in Barysch v Song 2011, 771). Song meni, da temu ni povsem tako (2011, 771):

/K/itajska na nacionalno suverenost nikoli ni gledala kot na nekaj absolutnega. Mednarodna intervencija v notranje zadeve je lahko sprejemljiva, če je potrebna. Predpogoj je mednarodna avtorizacija. Intervencija naj bi bila avtorizirana s strani mednarodne skupnosti in legitimnega telesa, kot je OZN ali regionalne organizacije (ang. *C/hina has never regarded the national sovereignty as an absolute one. International intervention of the domestic affairs can be accepted if necessary. The pre-condition is the international authorisation. It should be authorised by the international community, and the legitimate body as UN or regional organisations*).⁴⁰⁵

Zhao (1996 v Aupič 2000, 34–8) je v tem smislu že pred leti pisal o osnovni dvojni zasnovi kitajskega zunanjepolitičnega vedenjskega vzorca, in sicer stroge načelnosti glede ključnih nacionalnih vprašanj (kit. *yuanzhexing*) ter sposobnosti prilagajanja in sklepanja kompromisov (kit. *linghuoxing*). Njihov izvor pripišemo prvemu predsedniku vlade mlade kitajske države, Zhou Enlaiju, ki je nekaj mesecev pred ustanovitvijo Ljudske republike Kitajske oblikoval ključen dokument o zunanjih zadevah, v katerem je zapisano, da mora Kitajska obvladovati obe zasnovi, saj lahko le tako trdno zagovarja svoja stališča in se uspešno prilagaja okoliščinam (Zhao 1996, 117 v Aupič 2000, 34).

Država, ki želi vzpostaviti diplomatske odnose s Kitajsko, mora izraziti spoštovanje do načela 'politike ene Kitajske' in s tem priznati njeno državno suverenost ter ozemeljsko celovitost (Xu Jian v Žerdin 2002, 37). Vse države se v izjavi o vzpostavitvi diplomatskih odnosov s Kitajsko zavežejo medsebojnemu spoštovanju suverenosti in ozemeljske celovitosti ter nevmešavanju v notranje zadeve.⁴⁰⁶ Takšno priznavanje 'politike ene Kitajske' pomeni, da dejanskega 'vprašanja (neodvisnosti) Tibeta' ni.⁴⁰⁷ Države, oziroma voditeljice/voditelji delujoči v njihovem imenu, z

⁴⁰⁵ In seveda z upoštevanjem objektivnega dejstva, da je Ljudska republika Kitajska stalna članica varnostnega sveta Organizacije združenih narodov in ima tako v rokah pravico veta.

⁴⁰⁶ Za primer navajamo *Skupno izjavo o vzpostavitvi diplomatskih odnosov med Republiko Slovenijo in Ljudsko republiko Kitajsko* (Republika Slovenija 1992). Medsebojno spoštovanje suverenosti in ozemeljske celovitosti je omenjeno v drugem odstavku, med preostalimi petimi načeli 'miroljubne koeksistence' (Republika Slovenija 1992): »/O/be vladi sta se dogovorili, da bosta razvijali prijateljske odnose in sodelovanje med državama na podlagi načel medsebojnega spoštovanja suverenosti in ozemeljske celovitosti, medsebojnega nenapadanja, nevmešavanja v notranje zadeve ene in druge države, enakosti in medsebojne koristi ter mirnega sožitja.«

⁴⁰⁷ Dalajlama (2000) je v svojem govoru ob 41. obletnici tibetanskega upora dejal, da njegov pristop predvideva 'pristno avtonomijo': »/M/oj pristop predvideva 'pristno avtonomijo' Tibeta znotraj LRK. Takšna obojestransko ugodna rešitev bo prispevala k stabilnosti in enotnosti Kitajske, ki sta njeni najvišji prioriteti in hkrati zagotovila osnovne pravice Tibetancem za ohranitev njihove lastne civilizacije« (angl. *»/M/y approach envisages that Tibet enjoys genuine autonomy within the framewok of the People's Republic of China. Such a mutually beneficial solution would contribute to the stability and unity of China – their two topmost priorities – while at the same time the Tibetans would be ensured of the basic rights to preserve their own civilization«*).

(ne)uradnim sprejemanjem Dalajlame, ki nima le statusa verskega voditelja svetovne religije in Nobelovega nagrajenca za mir, ampak tudi status mednarodne osebnosti, ki vodi gibanje v izgnanstvu, kršijo mednarodni dogovor s Kitajsko, kar vpliva na medsebojne odnose. Namreč, »/V/saka poteza države, s katero se spodkopava /.../ suverenost [druge države], neizogibno vpliva na odnose« (Xu Jian v Žerdin 2002, 37). Če se Dalajlama sreča s 'prevladujočo enoto (zunanjepolitičnega) odločanja' države in se uradno trdi ter uradno obisk pripravi tako, da gre za neuradno srečanje, potem (Xu Jian v Žerdin 2002, 37): »/N/e glede na vse okoliščine ostaja uradni pomen srečanj nespremenjen.« **Namreč, »/m/esto srečanja je samo po sebi *politikum*, četudi se uradno govori o 'zasebni izmenjavi mnenj'«** (nem. »/D/er Ort allein macht aus der Begegnung mit der Bundeskanzlerin /.../ schon ein Politikum, auch wenn offiziell von 'privatem Gedankenaustausch' gesprochen wird«) (Pohr 2007). Merklovo srečanje z Dalajlamo je sledilo temu vzorcu. Sprejela ga je v Uradu zvezne kanclerke, a se je uradno pojasnjevalo in obisk pripravljalo kot 'neuradno srečanje in zaseben pogovor' (angl. *informal meeting and private talk*). **Kanclerka v kasnejših izjavah utemeljevanja svoje odločitve ni omenjala narave obiska, temveč je izključno poudarjala suverenost odločanja. Z izbranim načinom utemeljevanja je tako sama opredelila naravo obiska kot uradno.** Ne nazadnje so vsa srečanja 'prevladujočih enot (zunanjepolitičnega) odločanja' v funkciji njihove vloge uradna.

Nadaljevali bomo z **izpostavitvijo nemške zunanje politike človekovih pravic** (nem. *Menschenrechtspolitik*) v okvirnih mednarodnih pogojih delovanja nemške zunanje politike.⁴⁰⁸ Varstvo človekovih pravic je v velikem obsegu, tako v dosedanjih zveznih vladah kot v zvezni skupščini, znanstvenih krogih, medijih in širši civilni družbi, sprejet osnoven cilj nemške zunanje politike (Heinz v Jäger in drugi 2007, 541) in je del nemške zunanjepolitične kulture (von Bredow 2006/2008, 30). Toda politična verodostojnost zunanje politike človekovih pravic se najprej pokaže navznoter. Prepričljiva je le, če se doma spoštujejo iste vrednote.⁴⁰⁹ Nemčija je podpisala in ratificirala šest od sedmih ključnih dokumentov o človekovih pravicah v okviru OZN (Heinz v Jäger in drugi 2007, 532).⁴¹⁰ Medtem, ko v poročilu zunanjega ministrstva o človekovih pravicah iz

⁴⁰⁸ Institut človekovih pravic se je v nemški državi pojavil že v 'Weimarski ustavi', ki je v veljavo stopila avgusta 1919 (Herrmann 2011). V drugem delu z naslovom 'Temeljne pravice in odgovornosti' (nem. *Grundrechte und Grundpflichten der Deutschen*) so v 56. členih navedene tako klasične individualne pravice kot tudi pravice do soodločanja v podjetjih, toda večina je potrebovala še zakonsko rešitev (Herrmann 2011). Poleg tega je ustava prve demokratične nemške države vsebovala 'samouničevalen člen' (48. člen), ki je v primeru izrednih razmer pooblašчал predsednika države, da temeljne pravice, kot sta osebna svoboda in svoboda izražanja, začasno razveljavi (Herrmann 2011). Takšno izredno stanje je bilo razglašeno februarja leta 1933 (Herrmann 2011).

⁴⁰⁹ V tem smislu si lahko razložimo burno izmenjavo mnenj med nekdanjo ameriško državno sekretarko Albrightovo in kitajskim veleposlanikom Qiao Zonghuajem v okviru globalnega diskurza o človekovih pravicah v tedanji komisiji za človekove pravice OZN, ko sta, na osnovi poročanja o stanju človekovih pravic drug pri drugem, vodila zelo kritičen diskurz (Clapham 2007, 67–8). To ni bila več izmenjava mnenj o 'azijskih in/ali zahodnih vrednotah', temveč diskurz o tem, da je **zunanja politika človekovih pravic dejansko prepričljiva le, če je utemeljena na spoštovanju istih vrednot najprej doma** (Clapham 2007, 67–8).

⁴¹⁰ Podpisana in ratificirana ni konvencija o varstvu pravic delovnih migrantov in njihovih družin (Heinz v Jäger in drugi 2007, 532).

leta 2005 piše, da je Nemčija država pogodbenica vseh pomembnih dokumentov mednarodnega režima človekovih pravic, se strokovnjaki upravičeno sprašujejo, če izpuščen dokument ni pomemben (Heinz v Jäger in drugi 2007, 532). Nemčija kot država z liberalno-demokratskim pristopom vladanja, z močno podporo spoštovanju človekovih pravic, glede njihovega varstva in v tem okviru varstva manjšin premore le malo samokritike. Nemčija je namreč med državami, ki so se v okviru Okvirne konvencije Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin odločile za izbirno opredelitev etničnih skupin kot nacionalnih manjšin (Johnson 2006, 32).⁴¹¹ V tem okviru naloga opozarja na različne politike in odnos držav EU tako do lastnih kot do manjšin izven evropskega prostora, kar se opisuje kot 'dvojni standard' obravnavanja manjšinske problematike (Johnson 2006, 35). Ali z mislijo predstavnika nevladne organizacije Evropski center za manjšinske zadeve (angl. *European Centre for Minority Issues*) (Johnson 2006, 35):

*/EU je predmet kritike zato, ker poudarek na varstvu manjšin v zunanjih odnosih predstavlja 'dvojni standard'. Skupnost namreč še vedno, vsaj formalno, ne uveljavlja zaščite manjšin znotraj svojih meja. Tako se zdi, da je skrb za manjšine primarno proizvod za izvoz in ne za domačo uporabo (angl. /The EU has been subjected to criticism because the emphasis given to the minority issue in external relations presents a kind of double standard as the Community still ignores, at least formally, the issue of minority protection within its own borders. Concern for minorities seems to be primarily an export article and not one for domestic consumption).*⁴¹²

Profesor mednarodnega prava, sinolog Harro von Senger, ki je že pred leti zapisal (1993, 314), da »/o/dnos, ki ne izraža spoštovanja do neevropskih ljudstev in ne zna pravilno ovrednotiti krivic, povzročenih s strani prav tistih demokracij, ki so nastale v obdobju razsvetljenstva, ne more zagotoviti trdne osnove, ki je potrebna za bogat in uspešen kitajsko-evropski diskurz o človekovih pravicah«, je v mesecih pred olimpijskimi igrami opozoril, da Zahod glede Tibeta uporablja merila 'dvojnega standarda' oziroma 'dvojne morale', kot je zapisal kitajski tisk (Guo 2008).⁴¹³ Von Senger (2004)⁴¹⁴ je vpogled v zanimivo nemško-kitajsko razliko glede

⁴¹¹ Nemčija je status narodnih manjšin tako podelila le Dancem in Sintom. Poljaki in Turki so iz tega varstva izključeni (Johnson 2006, 32).

⁴¹² Prevedeni stavek v kurzivi je del izvirnega citata.

⁴¹³ Ob tem je jasno povedal, da ima Evropa lastno nerešeno manjšinsko problematiko in naj najprej poskrbi za to. Izpostavil je vprašanje Kurdov v Turčiji, romsko problematiko in francosko (ter turško) nepriznavanje manjšin. In dodal, da če bi Kitajska v vsem slepo sledila Zahodu (francoskemu ali turškemu zgledu v tem primeru), tibetansko ljudstvo ne bi imelo statusa manjšine.

⁴¹⁴ Von Senger je zgodovino razvoja človekovih pravic razdelil na dve obdobji, ki se razlikujeta predvsem z obzirom na pomen besede 'človekove' v izrazu človekove pravice (1993, 285): (a) Človekove pravice prvega obdobja so bile 'pravice za določene evropske moške' (angl. *rights for certain European men*) (von Senger 1993, 286), torej 'privilegij Evropejcev' (von Senger 1993, 289) in postopna razširitev na ženske in neevropska ljudstva ni bila načrtovana (von Senger 1993, 286). Status Kitajcev na lastni zemlji v tujih koncesijah po prvi opijski vojni je dobro poznan. Zato je logično, da prva pobuda v mednarodnem pravu za mednarodno priznanje enakopravnosti ljudi ni prišla iz Zahoda in to je zgodovinsko dejstvo, katerega se v zahodnih publikacijah o 'univerzalnosti človekovih pravic' ne zasledi (von Senger 1993, 286). Zgodovinsko vlogo je odigrala Japonska neposredno po končani prvi svetovni vojni (von Senger 1993, 286). Do prvih svetovnih demonstracij za odpravo rasne diskriminacije ni prišlo v zahodnih demokracijah, temveč v azijskem cesarstvu in predlog na pariški mirovni konferenci leta 1918, da bi v sklepnem dokumentu Društva narodov zapisali člen o rasni enakopravnosti, ni bil predlog zahodnega diplomata, temveč odposlanca japonskega cesarja (von Senger 1993, 287). Predstavniki Kitajske, dr. Wellington Koo (Gu Weijin), je japonski predlog podprl, medtem ko je bil ameriški predsednik Wilson presenetljivo proti in Japonsko so prepričali, da je predlog opustila s tem,

razumevanja globalnega dialoga človekovih pravic pripravil s povzetkom dostopnih stališč, ki so bila zavzeta na 59. zasedanju komisije za človekove pravice OZN od 17. marca do 24. aprila spomladi leta 2003 v Ženevi (glej prilogo P). Na problem 'dvojnega standarda' pri zagovarjanju varstva in spoštovanja človekovih pravic s strani držav razvitega Zahoda opozarja tudi Nye (v Clapham 2007, 69): »V/saka država izraža svoje vrednote tako z besedami kot z dejanji /.../ /K/ako Američani izvajamo svoje vrednote tudi doma in ne le v tujini, opazujejo mnogi. /.../ /n/ajbolj kritičen del paketa naše mehke moči je zaznan dvojni standard in nedoslednost.« Delačeva (2009) se v tem okviru sprašuje o vrednosti '**vrednotne zunanje politike**' **Evropske unije** in omenja '**viden**' '**dvojni standard**'. Ko govorimo o vidnem različnem obravnavanju držav s primerljivimi hujšimi kršitvami človekovih pravic, opazimo, da je pripravljenost Nemčije (in drugih zahodnih držav) za izvajanje izrazitega pritiska večja, če gre za politično in gospodarsko manj pomembne države in tiste, ki niso iz prijateljskega (zahodnega) tabora (Heinz v Jäger in drugi 2007, 538). Pri večjih državah (Rusija in Kitajska) se kršitve omenjajo, a se ne izvaja izrazito močnega pritiska (Heinz v Jäger in drugi 2007, 538), kar pomeni **izbirno politično pogojevanje** ali '**dvojni standard**' (Heinz v Schmidt in drugi 2007, 699). Tako je bilo v Nemčiji pred obdobjem prve vlade kanclerke Merklove.

V zgodovini nemške zunanje politike so imele človekove pravice omejeno in podrejeno vlogo (Heinz v Schmidt in drugi 2007, 699).⁴¹⁵ Odločilni so bili varnostno-politični in gospodarski interesi Nemčije kot gospodarske sile (Heinz v Schmidt in drugi 2007, 699). Po letu 1989 se je prostor delovanja zelo odprl in nemška zvezna vlada je nekaj časa vodila zadržano politiko človekovih pravic, kar se spremeni **leta 1991 z oblikovanjem političnih kriterijev nemške razvojne politike** (Heinz v Schmidt in drugi 2007, 693).⁴¹⁶ Heinz meni (v Schmidt in drugi 2007, 699), da s tem še ne moremo govoriti o močni zunanjepolitični vsebini človekovih pravic. **Koalicijska pogodba iz leta 1998** vsebuje zavezo 'zavzemanja za te pravice' (nem. *das Eintreten für Menschenrechte*), pripravljenost za dialog in grajenje zaupanja (Heinz v Schmidt in drugi 2007, 699): »N/ova nemška vlada bo še naprej razvijala nove smernice nemške zunanje politike /.../.

---

da so ji 'dali' nemška ozemlja kitajske province Shandong, kar ni bila samo kršitev načela pravice narodov do samoodločbe, sicer zapisanem v Wilsonovem programu 14. točk, temveč tudi v nasprotju z njegovo obljubo enakopravnega statusa Kitajski (von Senger 1993, 287). To je bil vzrok za demonstracije 4. maja 1919 na Kitajskem in je brez dvoma vplivalo na ustanovitev komunistične stranke leta 1921 (von Senger 1993, 287). (b) Drugo obdobje je obdobje vse od nastanka univerzalne Splošne deklaracije človekovih pravic OZN leta 1948 do danes in pomeni predvsem **ново obdobje 'učenja'** tako za Zahod kot za Kitajsko (von Senger 1993, 292).

⁴¹⁵ Henry Kissinger je glede nemške politike človekovih pravic ob koncu prejšnjega stoletja (obdobje protiameriškega razpoloženja nekdanjega kanclerja Schröderja) cinično dejal, da so bili Nemci včasih prepričani, da so najboljši vojaki na svetu, medtem ko se danes zdi, da želijo biti najboljši pacifisti, ki moralno pridigajo drugim, še najraje Američanom (Köppel 2005).

⁴¹⁶ Lianova (2008, 19) meni, da so prav **systemske spremembe** ob koncu osemdesetih in na začetku devetdesetih let (združitvev Nemčije, razpad Sovjetske zveze in konec obdobja 'hladne vojne') **vplivale na to, da je v vsem tem obdobju v odnosu Zahoda do Kitajske največja sprememba prav dejavnik človekovih pravic**, ki se je iz latentne šibkosti preoblikoval v viden in močan dejavnik vpliva in pritiska, ciljno usmerjen do Kitajske in postopoma združujoč z zasnovno razvojne pomoči.

/T/emelji le-teh so spoštovanje mednarodnega prava, zavzemanje za človekove pravice, pripravljenost na dialog, odpoved uporabi sile in grajenje zaupanja.« Ali to pomeni zavzemanje za človekove pravice povsod in vedno ter na kakšen način? Obe koalicijski stranki sta se že pred prihodom na oblast jasno zavzemali za človekove pravice, saj se po letu 1990 poskuša delovati na temelju zasnove nemške države kot 'civilne moči' (Heinz v Schmidt in drugi 2007, 699). Ta zasnova demokratične zunanje politike ima za cilj aktivno zmanjševanje organiziranega nasilja v meddržavnih odnosih, zavzemanje za delovanje in spoštovanje mednarodnega prava ter človekovih pravic (von Bredow 2006/2008, 31). Njeni zastopniki so z novo vlado stranke SPD in Zelenih upali na oblikovanje zunanje politike, ki se bo izrecno in močno zavzemala za človekove pravice (von Bredow 2006/2008, 31). V uvodu za peto vladno poročilo človekovih pravicah zvezni skupščini je ta odnos opredelil takratni zunanji minister Fischer (Heinz v Jäger in drugi 2007, 527–8):

/V/arstvo človekovih pravic je temeljno vprašanje človeške etike. Univerzalne človekove pravice in temeljne svoboščine so neodtujljive. /.../ Poleg načelnega, etičnega pomena imajo tudi praktičen pomen. Le njihovo varstvo lahko zagotovi trajno stabilnost in mir, ali z besedami komisarke za človekove pravice OZN, Mary Robinson, **da so današnje kršitve človekovih pravic jutrišnje vojne.** Zato mora biti politika človekovih pravic temelj preventivne mirovne politike. /.../ **Politika človekovih pravic je tako načelna kot interesna politika. Iz te dvojne osnove bo Nemčija zaščitila človekovih pravic še naprej pripisovala največji pomen.**

Koalicijska pogodba iz leta 2005 to zavezo ponovi na rahlo drugačen način (von Bredow 2006/2008, 31): **»N/aša zunanja in razvojna politika ne bosta molčali, ko bodo demokracija, svoboda, vladavina prava in manjšinske pravice v nevarnosti.** Pristajamo na verodostojno zunanjo in razvojno politiko, **ki zna tako nagovoriti pomanjkljivosti kot podpirati naše interese.**« V šestem poglavju je navedeno (Heinz v Jäger in drugi 2007, 540), da **»j/e politika človekovih pravic pomemben sestaven del naše mirovne in varnostne politike.**« Heinz meni (v Jäger in drugi 2007, 540), da iz pogodbe ni razviden poseben poudarek in nove smernice glede varstva človekovih pravic. Navaja ministra Steinmeierja (Heinz v Jäger in drugi 2007, 540–1): **»P/rizadevali si bomo za nadaljevanje nemške zunanje politike, ki bo spoštovala mednarodno pravo in se na pameten ter trajen način zavzemala za človekove pravice.**« **Odnosi z azijskimi državami so omenjeni v četrtem poglavju in naj bi se v tem okviru razvijali na temelju 'skupnih vrednot'**, ki naj bi krepile pravnost in demokratičnost držav (Heinz v Jäger in drugi 2007, 540). Merklova vlada je že v prvih mesecih delovala v tej smeri in nemška civilna družba je bila več kot navdušena nad tremi dejanji, in sicer nad jasno izraženim mnenjem, da se mora zapreti Guantanamo, srečanjem kanclerke s predstavniki ruske opozicije v Moskvi ter srečanjem s katoliškim škofom na Kitajskem. Heinz meni (v Schmidt in drugi 2007, 700), da se **kljub temu nemške politike človekovih pravic ne more opredeliti kot 'aktivistične'** (nem. *menschenrechtsaktivistisch*), saj je brez močne vsebine z dejavno prepoznavnostjo. V okviru uporabljenih instrumentov prevladujejo dialogi (Heinz v Jäger in drugi 2007, 532), ki se uporabljajo

nedosledno in so bili najprej razviti za Iran in Kitajsko (Heinz v Schmidt in drugi 2007, 697–8). Njihov pomen je v možnosti razgovorov z najvišjimi odločevalci, toda hitro lahko postanejo neučinkoviti, če se izrodijo v simbolne pogovore (Heinz v Schmidt in drugi 2007, 697–8). Ob tem se včasih uporabljajo gospodarski in razvojno-politični pritiski ter v zelo redkih primerih grožnja z uporabo sile (avtor ne omenja nemških primerov uporabe tega instrumenta) (Heinz v Jäger in drugi 2007, 532). Izjema ostrejšega odziva je bila prav Kitajska leta 1989, ko je zvezna skupščina obsodila kršenje človekovih pravic in vladi priporočila naj prekine stike na najvišji ravni (Heinz v Schmidt in drugi 2007, 699). Zanimiva ugotovitev Fröhlicheve (2006) **analize zunanjepolitične vsebine koalicijske pogodbe iz leta 2005**, ki lahko **dodatno podpre zgoraj omenjeno misel o dogovorjenem delovanju pri odločitvi naše študije primera**, je **'presenetljiv znak konsenza'** (nem. *erstaunliche Konsenszeichen*) pri vseh dosedanjih med seboj zelo spornih zunanjepolitičnih vprašanjih.⁴¹⁷ Fröhlich meni (2006), da je **kar petnajst strani skupnih zunanjepolitičnih stališč**, glede na stara nasprotja, **zelo presenetljivih**.

Po Heintzu (v Jäger in drugi 2007, 533–5) so **trije najpomembnejši akterji nemške zunanje politike človekovih pravic zvezna vlada, zvezna skupščina in civilna družba**. V zvezni vladi je za mednarodno politiko človekovih pravic pristojno **zunanje ministrstvo z delovnim odborom za človekove pravice** (nem. *Arbeitsstab Menschenrechte*), ki je del referata 'Globalna vprašanja 08' in pristojen tudi za varstvo manjšin ter sodelovanje z Unicefom. Od leta 1998 v okviru zvezne vlade deluje **Urad pooblaščenca za človekove pravice in humanitarno pomoč** (nem. *Amt des Beauftragten für Menschenrechte und Humanitäre Hilfe*), katerega osnovna naloga je slediti političnemu razvoju področja in oblikovati predloge za zunanjega ministra (Auswärtiges Amt 2010b).⁴¹⁸ Leta 2001 se z nalogo prispevati k globljemu diskurzu nemške zunanjepolitične strategije človekovih pravic ustanovi **Inštitut za človekove pravice**, ki ga skupno vodijo tri ministrstva, in sicer ministrstvo za pravosodje, zunanje zadeve ter razvojno sodelovanje (Heinz v Schmidt in drugi 2007, 700). V zvezni skupščini od leta 1972 dalje v sestavi Odbora za zunanje zadeve deluje **Odbor za človekove pravice in humanitarno pomoč**. Z letom 1998 je postal samostojen in obravnava tako notranjo kot zunanjo politiko človekovih pravic. Zvezna skupščina od leta 1991 dalje od zvezne vlade na vsaki dve leti zahteva poročilo o stanju človekovih pravic v nemški zunanji politiki, ki je pomemben dejavnik preverjanja izvršilne veje oblasti (Heinz v Schmidt in drugi 2007, 696). Z letom 2000 so poročila vsebinsko nadgradili s stanjem o človekovih pravicah doma in jih preimenovali v **'Poročilo o človekovih pravicah v zunanji politiki in na drugih**

---

⁴¹⁷ Unija CDU/CSU je bila namreč pred volitvami zelo kritična do celovitega zunanjepolitičnega delovanja rdeče-zelene vlade, od evropske politike do politike človekovih pravic (Fröhlich 2006).

⁴¹⁸ Ob vseh 'kritiki' do zunanje politike človekovih pravic nekdanjega kanclerja Schröderja, je potrebno omeniti, da je tako oblikovanje inštituta pooblaščenca kot pravnih dialogov o človekovih pravicah (v našem primeru dialoga s Kitajsko) rezultat 'tihe diplomacije zunanje politike človekovih pravic' obdobja njegovega kanclerstva.

področjih' (Heinz v Schmidt in drugi 2007, 696).⁴¹⁹ **Za zvezno skupščino je značilno soglasje strank o dejanskem pomenu vprašanja človekovih pravic** in razprave tako dopuščajo zelo konstruktiven diskurz (Heinz v Jäger in drugi 2007, 541). V skladu s priporočili konference o človekovih pravicah OZN leta 1993 je zvezna vlada oblikovala **nacionalen načrt za izvajanje človekovih pravic**, toda, kot se je izkazalo kasneje, brez sodelovanja civilne družbe (Heinz v Jäger in drugi 2007, 537), ki je organizirana v nacionalno omrežje vseh nevladnih organizacij za področje človekovih pravic – 'Forum človekovih pravic' (Heinz v Jäger in drugi 2007, 533–35).

Z vidika Kitajske so kitajsko-nemški odnosi (glej prilogo R) v okviru kitajsko-evropskih odnosov najbolj visoko ovrednoteni (Heilmann 2004, 278). Vse do zelo odprtega, toda hitro zaključenega spora leta 1996 (Heilmann 2004, 278), torej do prve resne krize dvostranskih odnosov zaradi Tibeta (Möller 2005, 226), so odnosi temeljili na neproblematičnem gospodarskem sodelovanju. Leta 1996 je *Friedrich Neumann* sklad v Bonnu organiziral konferenco o Tibetu in nemška zvezna skupščina je istega leta sprejela resolucijo o Tibetu (Möller 2005, 226).⁴²⁰ Parlamentarno razpravo glede Tibeta je zahtevala stranka SPD, medtem ko je CDU vsa ta leta človekove pravice postavljala na stranski tir (Friedman 1996). Günther Verheugen (SPD) je takrat dejal (Friedman 1996): »N/eprestano popuščanje kitajskim pritiskom je pripeljalo do tega, da kitajski voditelji predvidevajo, da nemške voditelje zanima le posel.« Danes tako govori voditeljica CDU in kanclerka Merklova pri uveljavljanju svoje 'vrednotno-politične zasnove' zunanje politike. Nemški parlament je ob sprejetju resolucije status Tibeta opredelil kot mednarodnopravno spornega in prvič omenil 'tibetansko vlado v izgnanstvu' (Heilmann 2004, 278). Širši pomen resolucije je v tem, da se je Nemčija sploh javno izrazila glede vprašanja človekovih pravic (Friedman 1996). Posledično je zunanji minister Kinkel moral zagotoviti, da se Nemčija ne bo več vmešavala v notranje zadeve Kitajske in da se v bodoče o človekovih pravicah ne bodo pogovarjali v 'duhu zaostrovanja' (angl. *in a spirit of a confrontation*) (Beste 2008). Njegova izjava se od današnjih ne razlikuje veliko (Friedman 1996):

/R/adi bi videli kulturno avtonomijo, želimo, da se z Dalajlamo vodijo pogovori. Resolucija preprosto pomeni, da podpiramo napore njegove vlade v izgnanstvu za avtonomijo. To ni priznanje Tibeta. Želimo, da Tibet še naprej ostane kitajski. O tem ne more biti dvoma.

Za razumevanje moči, ki jo ima v nemškem družbenem prostoru **'realno-politična zasnova'**

---

⁴¹⁹ Sedmo poročilo je bilo predstavljeno poleti 2005 (Heinz v Jäger in drugi 2007, 535). V njem se vlada ni opredelila do zaveznic, saj niso predstavljene niti ZDA in Kanada niti preostale članice EU ter njihovo stanje človekovih pravic (Heinz v Jäger in drugi 2007, 535). Kar se tiče instrumentov, je razvidno, da so močni pritiski uporabljeni le do afriških držav in pri Myanamaru (Heinz v Jäger in drugi 2007, 537).

⁴²⁰ Sklad je moral posledično zapreti svoj urad v Peking, kitajska stran je odpovedala izmenjave obiskov in napovedala gospodarske posledice (Möller 2005, 226). Položaj se je umiril septembra 1996 po srečanju obeh zunanjih ministrov, Klaus Kinkla in Qian Qichena, ob robu zasedanja Generalne skupščine OZN. Dogovorila sta se, da bodo prihodnji odnosi temeljili na »v/zajemnem spoštovanju, iskanju skupnih interesov, nevmešavanju in enakopravnosti odnosov« (Möller 2005, 226). Kinkel je potrdil priznavanje in spoštovanje kitajske državne suverenosti nad Tibetom in 'tibetansko vprašanje' potrdil kot notranjo zadevo Ljudske republike Kitajske (Möller 2005, 226).

zunanje politike je pomembno, da je Nemčija od leta 1966 najpomembnejši kitajski trgovinski partner (Möller 2005, 226).⁴²¹ Ko je Evropska gospodarska skupnost oktobra 1990 delno odpravila sankcije (ostala je le še prepoved izvoza orožja, in sicer do danes), je ZRN takoj ponovno vzpostavila gospodarsko-tehnično sodelovanje. Kinkel je na obisku leta 1992 izjavil, da so se odnosi uredili in v bodoče ne bodo odvisni od napredka na področju človekovih pravic (Möller 2005, 226).⁴²² **Kancler Kohl** je istega leta pozval Kitajsko k 'vidnim spremembam' v njihovi politiki človekovih pravic, a le nekaj let zatem prevlada *realpolitika* tistega časa (Möller 1996, 717). Kohl se je leta 1995, ob sklenjenih gospodarskih pogodbah, dogovoril še za redna posvetovanja šefov vlad, se zahvalil za podporo nemškemu združevanju, potrdil 'politiko ene Kitajske' in izrazil **»/s/poštovanje razlik glede oblike in razumevanja človekovih pravic«** (nem. *»/R/espekt für Differenzen in der Form und dem Verständnis von Menschenrechten«*) (Möller 2005, 226). Julija istega leta v Pekingu izjavi, *»/d/a ima Kitajska, z vidika različne stopnje gospodarskega razvoja in drugačne kulturne tradicije, pravico do lastne zasnove človekovih pravic«* (angl. *»/i/n view of China's different stage of economic development and different cultural traditions being entitled to its own concept of human rights«*) (Möller 1996, 717).

Heilmann (2004, 277) meni, da je Kitajska v ospredje nemškega zanimanja z vso močjo vstopila šele po razpadu Sovjetske zveze in s **Kohlovo 'azijsko zasnovo' iz leta 1993, ki je izrecno poudarila predvsem odnose s Kitajsko. Tudi zato je odziv Kitajske na Merklov odklon** od realno-političnega temelja, torej na povsem novo 'azijsko strategijo', ki je, po naključju ali ne, časovno sovpadala s srečanjem z Dalajlamo, **razumljiv**. Socialnodemokratski kancler Schröder je sicer nadaljeval s Kohlovo gospodarsko diplomacijo in opredelil 'politiko do Kitajske' (nem. *Chinapolitik*) za 'kanclerjevo zadevo' (nem. *Chefsache*) (Möller 2005, 227). Medtem, ko se je o človekovih pravicah pogovarjal za zaprtimi vrati 'pravnega dialoga' in je s tem združil visoke predstavnike kitajske in nemške politike ter pravne strokovnjake z namenom modernizacije kitajskega pravnega sistema in izboljšanja položaja človekovih pravic (Heilmann 2004, 278), je po prvem obisku leta 1999 na Kitajsko enkrat letno potoval z močnimi gospodarskimi delegacijami (Möller 2005, 227). Integracija in vključitev Kitajske v mednarodno skupnost je v njegovem obdobju opredeljena kot ena najpomembnejših nemških zunanjepolitičnih prioritet in potreb (Heilmann 2004, 278). Podobno kot Kohl je tudi Schröder povezal pomen nemške in kitajske enotnosti ter posledično kritiziral politiko tajvanskega predsednika (Heilmann 2004, 278). Decembra leta 2003 sta s kitajskim predsednikom vlade izjavila, da se državi v mednarodnih

---

⁴²¹ Samo v prvem obdobju Dengovih gospodarskih reform se je izmenjava podvojila in v drugem obdobju, torej od leta 1990 do leta 1994, že potrojila (Möller 2005, 226). Uradni Bonn se je pod pritiskom nemškega gospodarstva že leta 1989 odločil za opustitev 'Tiananmen sankcij' in nekdanji kancler Schmidt je bil eden prvih zahodnih politikov, ki so neposredno po dogodku na Trgu nebeškega miru obiskali kitajsko vodstvo (Möller 2005, 225–6).

⁴²² Malo kasneje je uradni Peking začel podpirati nemško prizadevanje za stalni sedež v Varnostnem svetu OZN (Möller 2005, 226).

odnosih zavzemata za »/d/emoralizacijo mednarodnih odnosov, multilateralizem in vedno tesnejša posvetovanja ter sodelovanje« (angl. »/for demoralisation of international relations and multilateralism, as well as increasingly closer consultation and cooperation«) (Song 2011, 771). Iste leta se je Schröder pozitivno odzval tudi na kitajsko željo po ukinitvi prepovedi izvoza orožja (Heilmann 2004, 278).

Brez dvoma lahko zaključimo, da je vse do prve Merklove vlade na ključnem mestu dvostranskega sodelovanja pospeševanje nemškega izvoza in zagotavljanje prisotnosti nemškega gospodarstva na kitajskih tleh. Če v obdobju Merklovega vladanja ni prišlo do 'demoralizacije mednarodnih odnosov' (kaj šele dvostranskih odnosov), se je z novo zunanjepolitično idejo rednih letnih vladnih posvetovanj tudi z oddaljenimi državami zato uresničil drugi del izjave o vedno tesnejših posvetovanjih. Medtem, ko za Merklovo odnos do prepovedi izvoza orožja do danes ostaja nespremenjen (Merkel 2005b): »/H/očemo odlične nemško-kitajske odnose. Toda hočemo tudi zunanjo politiko, ki je utemeljena na vrednotah.« Ali s podobnimi besedami na varnostni konferenci v Münchnu (Merkel 2005a):⁴²³

/J/asno se zavzemam za odnos zaupanja in sodelovanja s Kitajsko, ki bo v globalnem redu igrala vedno večjo vlogo. Ampak, ker smo se istočasno zavezali vrednotni politiki, po mojem mnenju ni povoda za to, da bi enostransko popustili pri obstoječi prepovedi izvoza orožja (nem. //ch plädiere nachdrücklich für ein vertrauensvolles und kooperatives Verhältnis zu China, das eine immer wichtigere Rolle in der globalen Ordnung spielen wird. Da wir uns aber zugleich zu einer wertegebundenen Politik verpflichtet haben, gibt es meiner Ansicht nach keinen Anlass, jetzt einseitig die bestehenden Rüstungsexportbeschränkungen zu lockern).

Na splošno v zvezni vladi obstaja tako **soglasje o pomenu nemške zunanje politike človekovih pravic kot soglasje o tem, da se jo mora v odnosu do drugih zunanjepolitičnih ciljev uravnotežiti** (Voigt 2009, 46). Voigt meni (2009, 45), da kanclerka sicer bolj trdno zagovarja človekove pravice kot njeni predhodniki, toda »/v/sebinsko se ne zastopa drugačne zunanje politike« (nem. »/a/ber im Substanz wird keine andere Politik vertreten«). Voigt (2009, 46) je prepričan, **da je 'velika kontinuiteta'** (nem. *große Kontinuität*) **najbolj pomembna značilnost Merklove zunanje politike** in da je prav področje zunanje politike tisto notranje področje z največ kontinuitete. Glede posameznih dogodkov se mnenja strank sicer lahko razlikujejo, a **dejanske polarizacije zunanjepolitičnih zasnov ni** (Voigt 2009, 46). Tudi Sakson meni (2009, 108), da v Merklovi zunanji politiki prevladuje kontinuiteta in se kljub odprtemu soočenju s Kitajsko in Rusijo odnos do

---

⁴²³ V svojem govoru v zvezni skupščini, še kot voditeljica opozicije, **glede prekinitve embarga izvoza orožja Kitajski govori o 'dosledni zunanji politiki'** (nem. *konsistente Außenpolitik*), ki mora najprej biti razumsko utemeljena (Merkel 2005b). **Kitajsko v govoru prizna za pomembnega partnerja pri svetovnih varnostnih vprašanjih** in deli mnenje z zvezno vlado (tudi zaradi politične kontinuitete prejšnjih vlad), da Nemčija potrebuje strateško partnerstvo s Kitajsko (Merkel 2005b). A doda, da obstajajo pogoji za odpravo embarga, ki jih vlada očitno ne preverja, torej opazen napredek na področju človekovih pravic, vsebinski prispevek k reševanju vprašanja Tajvana in sporazum glede pravno zavezujočega vedenjskega kodeksa EU pri izvozu orožja (Merkel 2005b). Hkrati si **Merklova (2005b) želi to vprašanje reševati v okviru NATA, ki bi s tem pridobil novo politično vlogo.**

njiu v osnovi ni spremenil (Sakson 2009, 108).⁴²⁴ Beckova meni (2009, 71), da koalicija ni bila dorasla zahtevam svetovne politike ne na splošnem področju človekovih pravic ne pri odnosu do obeh držav in njeni zunanji politiki pripisuje pomanjkanje opaznosti (nem. *mangelndes Profil*), kar naj bi bila splošna zunanjepolitična šibkost velike koalicije.

Močni in vznemirljivi vsebinski premiki zunanjih politik so redki, saj zunanja politika gradi na zapletenih sklopih mednarodnih pogodb in sporazumov ter dolgoročnem in težko pridobljenem medsebojnem zaupanju številnih akterjev (Beck 2009, 72). Zato je kontinuiteta bolj pomembna kot sama originalnost, a ob tem je »/r/avnanje s konflikti in nedemokratičnimi odnosi zelo pomemben kriterij za ocenjevanje zunanjepolitičnega delovanja vlade« (Beck 2009, 76). Velika koalicija kanclerke Merklove je nasledila vse težke konflikte in skozi prav vse se vleče rdeča nit vprašanja človekovih pravic (Beck 2009, 72). Razprave o mestu človekovih pravic v zunanji politiki (in o 'pravilnem in/ali primernem' ravnanju do stalnih in široko razširjenih kršitev) niso novost in so bile problem prav vsake nemške vlade (Beck 2009, 72). Zavzemanje za le-te v zunanji politiki je največkrat 'problematično', saj je trk mehkih in trdih nacionalnih interesov vedno prisoten. In v ozadju je vedno prisoten strah, da se s preveč jasno kritiko stanja človekovih pravic škoduje gospodarskim odnosom (Beck 2009, 73).⁴²⁵

3. 2. 3. 2. 2 Merklova 'vrednotna zunanja politika'

*Cultural differences do not cause war by themselves,
just as cultural similarities do not guarantee harmony*
(Walt 1997, 184 in 187).

*... es gibt keinen Kulturkonflikt, ... sondern Interessenkonflikte
und zugleich Interessenübereinstimmungen. Dies ist normaler Stoff der Außenpolitik*
(Konrad Seitz 2000/2006, 473).

*Wir sind nicht das Wunschbild der Chinesen,
unser Urteil also nicht das Maß für ihre Anstrengungen*
(Max Frisch v Schmidt in Stern 2006/2008).

*Zahod lahko dobi to vojno le, če se bo
za lastne vrednote ne samo brigal, ampak jih tudi živel*
(The Newweek 1994).

⁴²⁴ Zapfova (2009, 65) podobno omenja desetletja utrjeno osnovno soglasje o kontinuiteti zunanje politike, in sicer z majhno razliko v odnosu te koalicije do Rusije (odnosa do Kitajske ne omenja). Piše (Zapf 2009, 67), da se manjši koalicijski stranki SPD na splošno očita pomanjkanje ostrine pri kritiki stanja človekovih pravic v Rusiji (tudi ne omenja Kitajske). Pravni dialog v okviru tihe diplomacije za konservativno stran nemške politike namreč ni dovolj in zato SPD očitajo instrumentalizacijo vprašanja človekovih pravic (Zapf 2009, 67).

⁴²⁵ Beckova meni, da tako Kitajska kot Rusija s pridom izkoriščata svojo gospodarsko privlačnost in da obstaja utemeljen dvom v dejansko enostransko odvisnost nemškega gospodarstva od obeh trgov, ne nazadnje tudi kitajski proizvodi in ruske surovine potrebujejo tuje trge za vzdržnost lastnega gospodarskega modela (Beck 2009, 73).

Ker stara dihotomija med idealizmom in državnimi interesi ostaja tako pomembna, kot je bila (MacDonald in drugi 2007), si bomo pri poskusu ovrednotenja kanclerkine 'vrednotne zunanje politike' najprej pomagali s pogledom na politiko človekovih pravic, kot jo je videl veliki realist (in kulturni relativist) Morgenthau. Razpravo začne z mednarodno moralo in opozorilom, da se je najprej potrebno izogniti dvema skrajnostim, tako precenjevanju kot podcenjevanju vpliva etike (1995, 335).⁴²⁶ Medtem, ko priznava (1995, 335), da državnike večkrat motivira še kaj drugega kot samo vidiki materialne moči, je prepričan, da je iskanje moralnih zadržkov, ki bi omejili težnje po moči, že vnaprej obsojeno na neuspeh (1995, 336).⁴²⁷

Sicer meni, da je izvajanje zunanje politike *per se* vedno moralno dejanje (1995, 365):

/i/zvajanje zunanje politike ni /.../ brez moralnega pomena, /.../ je zmeraj podvrženo sodbi izvajalca te politike, sodbi tistih, nad katerimi se izvaja, in tistih, ki so le pričé dogajanju.

A da hkrati govorimo o popolnoma drugačni zadevi (1995, 365):

/Č/e na podlagi povsod prisotnega moralnega elementa v zunanji politiki sklepamo, da ima neka dežela poslanstvo, da svoja moralna načela uporabi za celotno človeštvo /.../. Kajti med našo lastno sodbo o sebi in svojih dejanjih ter univerzalno aplikacijo naših meril za dejanja drugih je ogromen razkorak.

Odnos med mednarodno moralo in zunanjo politiko se obravnava v okviru človekovih pravic (Morgenthau 1995, 365–6):

/V/ odnosu med moralnimi načeli in zunanjo politiko **nujno obstaja relativizem, ki ga ni mogoče spregledati, če želimo biti pravični do načel morale v mednarodni politiki.⁴²⁸**

/B/istveni **problem tega odnosa je **stopnja, do katere je mogoče moralno pravično** in obenem intelektualno utemeljeno uporabljati liberalne demokratične principe v državah, ki so zaradi številnih razlogov za take principe nedovzetne.**

Meni, »/d/a ni mogoče uveljaviti univerzalne uporabe človekovih pravic« (Morgenthau 1995, 367). MacDonald in drugi (2007, 17) se strinjajo, ko menijo, da **zunanja politika že po definiciji ne more biti popolnoma svetovljanska v etičnem smislu, saj obstaja le kot instrument**

⁴²⁶ Tudi Nye modro opozarja (Nye v MacDonald in drugi 2007, 24), »/d/a medtem, ko je 'moralnost močna realnost', ki lahko spodbudi pozitivne vedenjske vzorce, previdnost ni odveč. Moralni argumenti so lahko uporabljeni le retorično za prikritje manj privlačnih namenov. In tisti z več moči moralne pomisleke večkrat lahko prezre.«

⁴²⁷ Pri tem opozori na navade državnikov (1995, 335–36), »/d/a svoja dejanja in namene **moralno opravičujejo ne glede na resnične motive**; torej bi bilo napačno njihova svečana zagotovila o nesebičnih in miroljubnih namenih, človekoljubnih namerah in mednarodnih idealih jemati za čisto zlato. Ob tem se je primerno vprašati, **ali so njihove izjave zgolj ideologije, ki prikrivajo prave motive dejanj, ali pa se v njih zrcali resnično prizadevanje za uskladitev mednarodne politike z etičnimi merili.**«

⁴²⁸ Ob tem omenja (1995, 365) **dvojni relativizem**, časovni in kulturni. Časovni poudarja dejstvo, da so določena načela v nekem zgodovinskem obdobju uporabna in v drugem ne, medtem ko kulturni relativizem poudarja, da so določena načela v nekaterih državah in civilizacijskih krogih upoštevana in v drugih ne (1995, 365). Morgenthau vidi poskus vsiljevanja človekovih pravic drugim in njihovo kaznovanje, ker teh pravic ne spoštujejo, kot predpostavko njihove univerzalne veljavnosti in meni (1995, 366), **da so človekove pravice »/n/ujno filtrirane skozi zgodovinske in družbene okoliščine, ki v različnih časih in različnih razmerah pripeljejo do različnih rezultatov.**« **Poskus vsiljevanja našega spoštovanja (naših) človekovih pravic drugim ocenjuje za pogumno, a predvsem nevedno dejanje** (1995, 366). Zanj je **človekova pravica »/a/bstraktno načelo, ki nam je slučajno pri srcu, ki smo ga v veliki meri slučajno uresničili v praksi in ki smo ga ponudili ostalemu človeštvu – ne zato, da bi ga posnemalo, ampak zato, da bi ga obvezno sprejelo**« (1995, 366). Tukaj omenja John Quincy Adamsa, ki je menil, da se načela vladanja ne smejo vsiljevati preostalemu človeštvu, ampak le-to s svojim uspešnim in/ali zglednim primerom raje pritegniti.

določenega političnega prostora in okolja.⁴²⁹ Tudi Hill (2003/2007, 303) trdi, da zunanja politika najprej obstaja kot *»i/nstrument zelo določenega političnega procesa in sklopa zadev«* (angl. *»i/nstrument of a very particular political process and set of concerns«*) in **ne more biti 'povsem etična'** (angl. *strictly ethical*). Morgenthau meni (1995, 367), **da so človekove pravice le eden in niti ne najpomembnejši interes** ter da države ne morejo dosledno ščititi človekovih pravic, ne da bi se znašle v položaju, ko morajo te svoje interese prezreti. Njegovo **osnovno mnenje je, da se »/v/ zunanji politiki obramba človekovih pravic ne more uporabljati dosledno, ker lahko in mora priti v konflikt z drugimi interesi, ki so lahko v določenem trenutku pomembnejši«** (1995, 368). Nedoslednost je torej neizogibna.⁴³⁰ Trdi (1995, 369), da pri njegovem razumevanju⁴³¹ odnosa med zunanjo politiko in moralno ne gre za posebno okoliščino, temveč za poseben izraz splošnega človeškega stanja – ljudje si kot moralna bitja bolj ali manj prizadevajo uresničiti moralna načela, s katerimi se poistovetijo, in pri tem vedno znova naletijo na težave.⁴³²

Z obsegom delovanja držav članic Organizacije združenih narodov (OZN) pri razpravah o človekovih pravicah lahko rečemo, da imajo **vse države v okviru izvajanja svoje zunanje politike pravzaprav tudi svojo 'zunanjo politiko človekovih pravic'** (Clapham 2007, 73) oziroma 'vrednotno zunanjo politiko'.⁴³³ Ideja, da je lahko vlada ene države legitimno zaskrbljena glede

---

⁴²⁹ Morgenthau navaja **primer** (1995, 367), **ki ga lahko zdaj in tukaj uporabimo pri odnosu kanclerke Merklove do Kitajske** (in Rusije) in **je podoben razmišljanju nekdanjega nemškega zunanjega ministra Joschka Fischerja** (2001 v Schmidt in drugi 2007, 698): *»Č/e resnično želimo nekaj spremeniti, moramo predlagati osamitev Rusije. Toda s strateško osamitvijo bomo dosegli ravno nasprotno od tistega, za kar se zavzemamo, ne samo z vidika človekovih pravic«. Namreč, zopet z besedami Morgenthaua (1995, 367): »S/ovjetski zvezi sicer lahko rečemo – in od časa do časa bi ji tudi morali –, da je njeno ravnanje z manjšinami nezdružljivo z našo koncepcijo človekovih pravic. Ko pa smo ji to enkrat povedali, spoznamo, da nam je preostalo le še malo tega, kar bi lahko storili za spremembo njenega ravnanja. Zgodovina je pokazala, da se Sovjetska zveza v določenih pogojih lahko ukloni tajnemu pritisku /.../. Vendar pa si je nasploh nemogoče predstavljati, da bi bili tovrstni pritiski, če bi jih izvajali javno, učinkoviti. /.../ Se pravi, da vlada v naši teoriji in praksi človekovih pravic dokajšnja zmeda, še posebno v odnosu do drugih držav.«* Vsebina tega se dejansko bere kot bi bilo napisano danes.

⁴³⁰ Morgenthau (1995, 368) omenja **dve osnovni oviri, ki preprečujeta »/i/ntegralno zavezanost zunanje politike obrambi človekovih pravic«**: **(a)** na eni strani je dosledna raba nemogoča, saj *»/o/bramba človekovih pravic ni pglavitna naloga države, ki mora ves čas delovati tudi proti drugim državam«*; **(b)** na drugi strani *»/s/i ni mogoče prizadevati za človekove pravice brez upoštevanja drugih vidikov odnosov z drugimi državami, ki so lahko pomembnejši od tistih, povezanih s človekovimi pravicami.«*

⁴³¹ Svetuje (1995, 369) delovanje v skladu z nasvetom Abrahama Lincolna, ki naj bi bil temelj politične morale med ameriško državljansko vojno, in sicer naj ne pretiravamo z moralnimi vrtilinami, ki si jih lastimo in **si začrtamo meje, znotraj katerih lahko dejansko ravnamo moralno in imamo obenem tudi možnost za uspeh.**

⁴³² Francoski zunanji minister Bernard Kouchner, soustanovitelj mednarodne nevladne organizacije 'Zdravniki brez meja', goreč zagovornik in aktivist človekovih pravic ter idejni oče zamisli o humanitarnih posegih oziroma o 'dolžnosti posredovanja' (Soban 2010), je **priznal lastno razdvojenost, ko je dejal, »/d/a zunanje politike ne moremo obravnavati le s stališča človekovih pravic«** (Erlanger 2008). **Hkrati je njegovo (ne)delovanje v vlogi zunanjega ministra dodaten primer napetosti med 'prevladujočo enoto zunanjepolitičnega odločanja' in zunanjim ministrom**, ki je v njegovem primeru vodila v neuspeh poskusa združitve zunanje politike s človekovimi pravicami. Kot piše Soban (2010) je bil prepričan, da bo s Sarkozyjevo pomočjo ustvaril novo francosko zunanjepolitično doktrino, ki bo temeljila na spoštovanju človekovih pravic. A je bil brez prave moči, saj sta zunanjo politiko iz sence ves čas usmerjala osebna prijatelja in svetovalca francoskega predsednika, Jean-David Levitte in Claude Guéant (Soban 2010).

⁴³³ **Človekove pravice kot zunanjepolitičen cilj** je tema, s katero se ameriški politični znanstveniki največ ukvarjajo od obdobja Carterjevega predsedovanja naprej (Heinz v Jäger in drugi 2007, 528). Zhang (2003, 37) za eno od značilnosti ameriške zunanje politike omeni prav Carterjevo 'zunanjo politiko človekovih pravic'. Baehr meni (Heinz v Jäger in drugi 2007, 529), da se **v raziskavah o mestu človekovih pravic v zunanjih politikah zahodnega sveta redko omenja nemško politiko, a zato največkrat prizadevanja Kanade, Nizozemske in skandinavskih držav.**

načina vladanja druge (oziroma odnosa do državljanov) je relativno nova (Clapham 2007, 57).⁴³⁴ Clapham meni (2007, 57), da so človekove pravice stopile v ospredje zunanje politike z letom 1998 in 50. obletnico univerzalne deklaracije človekovih pravic ter da je **ključno spoznanje, da se zaznavanje nacionalnih interesov lahko spremeni** (Clapham 2007, 59) (glej teorijo učenja pri poglavju 3.1). Tu igra odločilno vlogo ravno voditeljica/voditelj v vlogi 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja'.⁴³⁵ Toda, **kaj dejansko pomeni, ko odločevalka/odločevalec izjavi, da je cilj zunanje politike varstvo človekovih pravic?** In ali obstajajo omejitve oziroma 'kritika' takšne politike?⁴³⁶

Ko govorimo o Merklovi 'vrednotni zunanji politiki' do Kitajske, govorimo o medkulturnem dialogu, zaznavanju in razumevanju drug drugega. Zato bomo najprej začeli s kitajskim pogledom in z mnenjem kitajskega akademika Wang Jisi-ja o **napačnih medsebojnih zaznavanjih**. Wang meni (v Yong 1998, 316), da kitajski analitiki zunanjepolitična dejanja zahodnih držav razlagajo izključno s 'pristopom interesa' (angl. *interest-oriented approach*) in na mednarodne odnose gledajo z vidika motivov interesov ter njihovih koristi in/ali stroškov, da kitajsko zasnovo nacionalnih interesov tako vodi materialistična teorija. Zato je vedno prisoten velik zaznaven prepad, ki ovira medsebojne odnose (Wang v Yong 1998, 316):

---

⁴³⁴ Nekdanji angleški obrambni minister Alan Clarke je izjavil (Clapham 2007, 58), »/d/a je njegova odgovornost v prvi vrsti ljudem njegove države in zato pri usklajevanju vseh nacionalnih interesov izpolnjevanje načel univerzalne deklaracije človekovih pravic leži na spodnjem delu seznama.«

⁴³⁵ Današnje (zahodne) vlade, torej voditelji novih generacij, se vedno bolj nagibajo k sprejemanju ideje, da se vprašanja o človekovih pravicah drugod dejansko postavljajo in da je izboljšanje stanja le-teh prav tako lahko nacionalen interes (Clapham 2007). **Obseg obravnave stanja človekovih pravic v določeni državi je tako predvsem odvisen od pripravljenosti voditeljev, da se s tem resno in zavzeto ukvarjajo.** Merjenje njihove učinkovitosti je zelo težka naloga in če uporabljeni instrumenti nimajo 'dodane vrednosti' v obliki negativnih ali pozitivnih sankcij, so običajno neuspešni, ali z besedami nekdanjega evropskega komisarja Chris Pattena (Clapham 2007, 73): »/M/ežikanje ob elektrodah ni nič drugega kot 'bedna' diplomacija (angl. *wretched diplomacy*). Malo avtoritarnih vlad bo pokleknilo v pričakovanju evropske *démarche*.«

⁴³⁶ Clapham meni, da obstajajo (2007, 60–73): **(a)** je politika opravičevanja uporabe vojaške sile pri 'humanitarnih intervencijah'; **(b)** je pretveza hegemonskih teženj zahodnega kulturno-civilizacijskega kroga in v tem okviru se ideja zavrača kot neujemajoča se s 'azijskimi vrednotami'; pri tem gre tako za zaznavanje vmešavanja v notranje zadeve kot za mnenje, da ta zasnova pravic premalo pozornosti posveča odgovornostim, ki naj bi pravice obvezno spremljale; **(c)** njen cilj je sprememba načina vladanja drugih, saj je zunanja politika človekovih pravic vedno obrnjena proti drugim; **(č)** ne zagovarja in ne spodbuja spoštovanja vseh pravic povsod, ne nazadnje imajo različne vlade različne zunanjepolitične cilje. **Če pogledamo področje 'azijskih vrednot'**, Amartya Sen meni (Clapham 2007, 65), da so se glasovi za svobodo, v njenih najrazličnejših oblikah in zasnovah, stalno oglašali v različnih azijskih kulturah. In dodaja, da na azijsko zgodovino ne moremo gledati v okviru ozke kategorije avtoritarnih vrednot, kot so bile predstavljene v zasnovi 'azijskih vrednot'. Azijska intelektualna tradicija je zelo bogata in velikokrat podobna različicam ideje človekovih pravic na Zahodu. Sen (v Clapham 2007, 65) zaključuje z mislijo, da nejasna zgodovina ne opravičuje nejasne (dvomljive) politike. Naj ob tem omenimo misel nekdanjega malezijskega predsednika vlade Mahathirja, ki je z nekdanjim singapurskim predsednikom vlade Lee Kuan Yew-jem predstavljal trše jedro zasnove 'azijskih vrednot'. Kot odločen kritik Zahoda je ob prvem azijsko-evropskem srečanju izjavil, da so se vse ideologije, ki so bile 'uvožene' iz Evrope v Azijo, vključno s socializmom in komunizmom, pokazale kot uničujoče in pogubne ter da je neodvisno javno mnenje, zaradi zahodnega nadzora nad sredstvi javnega obveščanja, popolnoma onemogočeno in v tem smislu je omenil 'novo' kolonizacijo misli (Baković 1995). In če pogledamo usmerjenost delovanja zunanje politike proti drugim, ugotovimo, da danes to ni več enosmerna cesta in države, ki so tarča kritik, vračajo udarce. Kitajska vlada že nekaj let, na letna poročila ameriškega zunanjega ministrstva o stanju človekovih pravic po svetu, odgovarja s precej podrobnim opisom stanja človekovih pravic v ZDA. V poročilu leta 2004 je ostro kritizirala ZDA za samovoljno začenjanje vojn, napadanje in ogrožanje suverenosti drugih in posledično teptanje človekovih pravic (Baković 2004). In kot smo že omenili, so zavezniške in partnerske (zahodne) države med seboj glede tega precej, ali kar povsem, nekritične.

/V/ primerjavi z zahodnimi analitiki mednarodnih odnosov je za kitajske analitike bolj značilna analiza mednarodnih odnosov z vidika praktičnih interesov. **Manj verjetno je, da bodo verjeli, da gonilno silo diplomacije lahko predstavljajo tudi duhovna prepričanja (vrednote, vere in ideologije).**⁴³⁷

In če pogledamo *izbrane* kitajske akademske prispevke glede kitajsko-nemških odnosov v obdobju po kanclerkinem srečanju z Dalajlamo, ugotovimo **s tem povezano ključno spoznanje, da v teh analizah zasnova nemške države kot 'civilne sile' dejansko ni prisotna kot eden ključnih dejavnikov nemške zunanje politike** (Che 2006; Lian 2008; Sun Wenpei 2008). **Še najbolj se temu približa Wang Youming (2008, 54–5), ki izvor Merklove 'vrednotne zunanje politike' išče v političnih ciljih ustanavljanja nemških (krščanskih) strank in njihovih političnih programih.** Lianova (2008, 18) sicer piše o 'Merklovi vrednotni zunanji politiki', **a trdi, da je do nje prišlo s samim srečanjem z Dalajlamo ali neposredno po njem in da to ni njena samostojna politika. Vendar tega ne poveže z nemško nacionalno zasnovo 'civilne sile', temveč le s skupnim evropskim vrednotnim temeljem** (Lian 2008, 18).

Nemški akademik Maull (2006, 423) je tisti, ki **k osnovnim vsebinskim vodilnim smernicam nemške zunanje politike po letu 1955 prišteva tudi 'vrednotno zunanjo politiko'** (nem. *Wert(e)orientierte Außenpolitik*) in se pri tem naslanja na Bessona iz leta 1970.⁴³⁸ Dodaja (2006, 427), da vse do danes (torej do kanclerstva Merklove) nemška zunanja politika ni spremenila temeljnih smernic delovanja, a je ob tem pomembno omeniti prilagajanja in določene **spremenbe v zunanjepolitični retoriki in slogu, ki ključne vloge nemške države kot 'civilne sile' ne spreminjajo.** Omenjene spremembe v retoriki in slogu ter opazka Maulla (2006, 423), da je bilo povojno povezovanje Nemčije z institucijami in skupnostmi zahodnih demokracij **»/n/e le posledica geopolitične realnosti časa«, temveč »/t/udi nekaj, kar je bilo zeleno in hoteno, še posebej s strani najpomembnejšega zunanjepolitičnega odločevalca Adenauerja«** (nem. *»/n/icht nur den geopolitischen Realitäten geschuldet, sondern sie war auch – insbesondere vom wichtigsten außenpolitischen Entscheidungsträger, Konrad Adenauer – gewollt und angestrebt«*), potrjujejo pomen najpomembnejših nosilcev zunanjepolitičnih odločitev in s tem naše 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja'. In čeprav kanclerka Merklova, kot bo razvidno iz pregleda izbranih govorov, pomen vrednot v zunanji politiki omenja ob vsaki priložnosti in je z glasnim delovanjem na začetku njenega kanclerstva vzbudila občutek, da je to predvsem **'njena' vrednotna zunanja politika, je ta politika v svojem bistvu le del kontinuitete nemške zunanje politike. Kanclerka je spremenila le njen način izvajanja.**

⁴³⁷ Citat je povzet iz Wangovega članka v zbirki (1995), ki je nastala ob priložnosti razprave kitajskih akademikov o Huntingtonovi knjigi o trku civilizacij, z naslovom *Civilizations and International Politics – Chinese Scholars' Responses to Huntington's Theory of Civilizational Clashes* (Yong 1998, 316). Wang Jisi je eden prvih kitajskih akademikov, ki je, tako kot Walt (1997) v ZDA, opozarjal na nevarnost samouresničitve takšnih razmišljanj (Yong 1998).

⁴³⁸ V času pisanja nam ni uspelo dobiti Bessonov vir.

V praktični politiki **prvega kabineta kanclerke Merklove** sta se oblikovali **dve zasnovi** zunanje politike, in sicer **realno-politična** in **vrednotno-politična** (Franzke 2009, 92). Hill meni (2003, 252), **da naj bi bila za realiste 'etična zunanja politika' predvsem prvovrstna neumnost** in ob tem opozarja na večkrat spregledano razliko, **»/d/a je 'realna politika' zelo drugačna od 'politike moči'«** (angl. *»/Realpolitik is very different from Machtpolitik«*) (Hill 2003, 246). Na kratko bi lahko rekli, da CDU kanclerka in SPD zunanji minister posebljata omenjeni zasnovi predvsem v 'politiki do Kitajske' (Imhof-Rudolph in Unkrüer 2009, 57).

Realno-politična zasnova je nadaljevanje ekonomizacije odnosov obeh nekdanjih kanclerjev, Kohla in Schröderja, in **pomeni, da 'izvoz vrednot' ni uspel ter da oblikovanje 'skupne vrednotne osnove' niti kratkoročno niti dolgoročno ni dosegljivo in je lahko celo pogrešljivo** (Franzke 2009, 92).⁴³⁹ Njen zastopnik je Steinmeier, zunanji minister prve Merklove vlade in v drugi polovici mandata podkancler ter kanclerski kandidat SPD. V oddelku za načrtovanje politik nemškega zunanjega ministrstva je bila najprej razvita 'politika približevanja s prepletenostjo odnosov' (nem. *Annäherung durch Verflechtung*) (Franzke 2009, 92), ki pravzaprav ni nič novega, saj jo je izvajal že nekdanji ameriški državni sekretar Kissinger in se kasneje razvije v politiko 's partnerstvom do modernizacije' (nem. *Modernisierungspartnerschaft*). Obe politiki sta bili uporabljeni predvsem za soočenje s hitro rastočimi (in s stališča Zahoda neliberalnimi) gospodarstvi, kot sta Rusija in Kitajska (Franzke 2009, 92). Največji zagovornik te usmeritve je nemško gospodarstvo, ki zaradi nepredvidljivih političnih tveganj ne more povsem brez nemške države, tako deželne kot zvezne, kot tudi ne brez omrežja prepletenih odnosov okoli nekdanjega kanclerja Schröderja, ki je v celoti podprto s strani socialnodemokratske ter leve politike in strokovne javnosti (Franzke 2009, 92).

Omenjena zasnova **zavrača idejo tekmovanja med demokratičnim zahodnim modelom in avtoritarnim azijskim modelom** in želi do izzivov pristopiti na drugačen način, z miroljubnim sodelovanjem in ne s konfliktnim soočenjem (Ward 2008). Jeseni 2007 na shodu SPD izjavi (Ward 2008): **»/N/e moremo več domnevati /.../, da je zahodna evropska kultura brezpogojno sprejeta kot univerzalno veljavno izhodišče«** in hkrati **opozoril pred »/o/predelitvijo interesnih sporov (npr. zaščita intelektualne lastnine) s Kitajsko kot kulturnih sporov.«** Vztraja pri tem, da takšna retorika *per se* vodi v spor in je prepričan, da se globalno ravnotežje moči dramatično spreminja (Ward 2008):

/P/omembno je razumeti, da evropske vrednote in ideje ne morejo več biti avtomatično prenešene na druge dele sveta, kot je to bilo možno v nekaterih preteklih obdobjih. /.../ Azijske sile si ne delijo naših vrednot in

---

⁴³⁹ Problem Steinmeierjeve zasnove je v šibki zaznavi s strani domačega javnega mnenja, ki se sprašuje, koliko so človekove pravice sploh vredne, če njihovi voditelji o kršitvah po svetu ne govorijo jasno in odločno (Beste in drugi 2007b).

pogledov na svet, zato si preostali svet ne sme dovoliti ali upati predpostavljati, da bi jim le-te lahko 'vsiljevali'. /.../ Nemčija ne sme precejevati svoje moči.

Nemčijo vidi kot 'ekvidistančno silo' (angl. *equidistance power*), torej silo, ki je enako oddaljena od vseh drugih sil, kar je popolnoma nasprotno od Merklove vizije, ki želi oblikovati transatlantsko gospodarsko območje kot zaščito pred gospodarskimi izzivi Daljnega vzhoda (Vinocur 2007). Steinmeierjev vedenjski vzorec seveda ne pomeni, da na svojih potovanjih po Aziji ne načena občutljivih tem o človekovih pravicah, toda najraje na način, ki drugi strani omogoča 'ohraniti obraz dostojanstva' (angl. *saving face approach*) in je tako vsaj na prvi pogled bolj spravljiv (Beste in drugi 2007b). Meni (Beste in drugi 2007b): **»N/ikakor ne verjamem, da je kitajska realnost odvisna od odobravanja nemških medijev«**. Njegov pristop izraža potrebo po temeljitem razgovoru, kako najboljše voditi politiko o človekovih pravicah, in sicer (Beste in drugi 2007a):

/s/ pravimi sredstvi za pravično bitko. /.../ /Z/agovarjanje spoštovanja človekovih pravic ostaja temeljna zasnova nemške zunanje politike. Vprašanje je le, kako lahko to delamo na najboljši možen način. /.../ /N/ekateri zavračajo te zelo težke dialoge z avtoritarnimi državami z besedami, da pomenijo opuščanje kritike, a se ne strinjam s tem. /.../ /S/am vedno uporabljam zelo jasne besede, četudi ne vedno pred televizijskimi kamerami.

Vrednotno-politična zasnova je bila razvita z mislijo razmejitve od gornje (Franzke 2009, 92).⁴⁴⁰ Ključni so politični nemški interesi in **'skupna vrednotna podlaga'** (nem. *gemeinsame Wertegrundlage*), na katero se gleda kot na nepogrešljiv dejavnik mednarodnih odnosov (Franzke 2009, 92). Neodvisno od rastočih gospodarskih razsežnosti zagovarja previden razvoj odnosov z 'neliberalnimi' državami.⁴⁴¹ **Zastopana je »/p/redvsem s strani kanclerke same. In v njenem uradu je tudi zasnovana«** (Franzke 2009, 94). Zanj naj bi obstajalo **soglasje na ravni zvezne vlade** (Imhof-Rudolph in Unkrüer 2009, 57; Voigt 2009), z dodatno podporo pri večini krščansko-demokratskih zunanjepolitičnih strokovnjakov ter strankah FDP in Unije 90/Zeleni (nem. *Bündnis 90/Die Grünen*) (Franzke 2009, 94). Omenjena 'skupna vrednotna podlaga' iz vidika Huntingtonove ideje 'boja kultur' pomeni predvsem 'zahodno', torej **'nacionalno skupnost vrednot' Evrope in ZDA** (von Bredow 2006/2008, 229). **Predstava o transatlantski vrednotni povezavi, skupnih kulturnih vrednotah in skupni politični kulturi je bila in še vedno je globoko zakoreninjena pri vseh nemških politikih** (von Bredow 2006/2008, 230). Ta skupnost naj bi imela skupne nasprotnike, vse tiste 'nezahodne' kulture, ki ne samo, da si jemljejo pravico biti drugačne, ampak se

⁴⁴⁰ **Problem Merklove zasnove** naj bi bil v tem, da mora vsak, ki želi poudarjati prednosti in moči svojega sistema, svoje poglede javno, torej **'glasno'** predstaviti in s tem je kritika neizogibna – lastna moč je namreč vedno šibkost drugega (Beste in drugi 2007b).

⁴⁴¹ Poimenovanje povzemamo po Doyle (v Smith in drugi 2008, 49–69), ki v članku o liberalni zunanji politiki govori o odnosu med 'liberalnimi in močnimi neliberalnimi državami' (angl. *liberal and powerful nonliberal states*). V bistvu v tem okviru govorimo o **dualizmu sistemov na globalni ravni**, na eni strani so tako zahodna demokratično-tržna gospodarstva in na drugi strani avtokratsko-tržna gospodarstva (Kjurbeweit 2009, 147). **Menimo, da se pri tem pozablja, da** (Isamu Miyazaki v D'Orville 1993, 111–12): **»D/ejstvo je, da nikoli ni obstajala ne čista oblika socializma ne kapitalizma«** (angl. *»/A/s a matter of fact, there has never been pure socialism nor pure capitalism«*).

proti 'zahodni vrednotni skupnosti' tudi aktivno bojujejo (von Bredow 2006/2008, 229). Ali z besedami Beatrice Heuser (v von Bredow 2006/2008, 230): »/Z/DA in Evropa sta dva pola magneta, ki po vsem svetu žarčita skupne vrednote, in sicer s procesi prepričevanja, primeri dobrih praks ter tam, kjer je potrebno, z voditeljstvom in to vse, dokler te vrednote ne bodo postale temelj mednarodnega reda.« Evropa in ZDA imata skupen interes, da se oblikuje mednarodni red v celoti temelječ na tržnem gospodarstvu, prosti trgovini in demokraciji ter globalnem omrežju vrednot, norm, pravil in interesov v smislu omenjene 'zahodne skupnosti vrednot' (von Bredow 2006/2008, 232). **Merklova zasnova** izraža predvsem **zaskrbljenost glede azijskega izziva** (Beste in drugi 2007b).⁴⁴² Evropa naj bi zato z ZDA nastopala proti širjenju prepletanja avtoritarnega načina vladanja in zgodnjega kapitalističnega gospodarstva (Beste in drugi 2007b). Kot bomo zasledili kasneje, v okviru najpomembnejših poudarkih azijske strategije parlamentarne frakcije Unije CDU/CSU, naj bi kitajski vzpon povzročil upadanje privlačnosti liberalno-zahodnih načel (Beste in drugi 2007b). V odgovor temu izzivu naj bi skupaj z ZDA okrepili **krščansko-demokratsko identiteto zahodnega kulturno-civilizacijskega kroga** (Langguth 2005/2008, 365). Oblikovanje EU je zanjo zgodba o uspehu brez primere (Langguth 2005/2008, 370) in v tem smislu nadaljuje Kohlovo tradicijo 'evropske politike'.⁴⁴³ Kot pravi sama (Heckel 2009, 175): »/H/očem, da naš model socialnega tržnega gospodarstva postane evropska in svetovna izvozna uspešnica« (nem. *»/I/ch will, daß wir unser Modell der sozialen Marktwirtschaft zum europäischen und weltweiten Exportschlager machen«*). Ob tem si komaj kdo predstavlja, kako naj bi to potekalo. Ob nemškem predsedovanju skupini G8 je tako presenetila s predlogom institucionalnega sodelovanja s hitro rastočimi gospodarstvi držav v razvoju (Heckel 2009, 175). Prepričana je, da mora Nemčija svetu pokazati prednosti nemških idej in uspešnost nemškega modela socialnega tržnega gospodarstva (Heckel 2009, 175 in 220) in verjame, da je zakoreninjenje mednarodnih načel socialnega tržnega gospodarstva mogoče (Heckel 2009, 176). Ob tem jo vodi tudi zavedanje o ranljivosti celotnega evropskega sistema (Heckel 2009, 244): »/T/o kar smo dosegli v Evropi, ni naravno. Moramo se boriti, da to obdržimo.«⁴⁴⁴

Eckart von Klaeden, ključni avtor nove azijske strategije in zunanjepolitični govorec Unije CDU/CSU, je ob tem jasno izjavil (Beste in drugi 2007b), **da »/s/e odnos s Kitajsko ne bo razvil na harmoničen način.«** Mei Zhaorong, nekdanji kitajski veleposlanik v Nemčiji, profesor in starosta kitajsko-nemških odnosov je **takšno razmišljanje označil kot razmišljanje iz obdobja**

---

⁴⁴² **Merklova** meni (Fehrle in drugi 2007), **da demokracije s svojim gospodarskim sistemom še niso enkrat za vselej prevladale in da se tekmovalnost sistemov** po obdobju 'hladne vojne' **ni zaključila**. Hkrati ni prepričana, da možnost hitrejšega odločanja v 'neliberalnih' državah dolgoročno omogoča stabilen in inovativen razvoj (Fehrle in drugi 2007).

⁴⁴³ V nasprotju s Schröderjem, ki je svojo kanclersko pot začel kot evroskeptik (Langguth 2005/2008, 370).

⁴⁴⁴ **Da je trdna in nepopustljiva zagovornica evropskih (zahodnih) vrednot**, je dokazala tudi med finančno krizo leta 2008, ko je izrazila prepričanje, da ima Evropa v tej krizi posebno vlogo in da morajo evropski narodi stopiti skupaj (Heckel 2009, 35).

hladne vojne (Beste in drugi 2007b). Meseca aprila 2008, malo več kot pol leta po 35. obletnici vzpostavitve kitajsko-nemških diplomatskih odnosov, je zapisal, da je za nadaljevanje dobrih odnosov potreben dolgoročen (in širok) pogled, resna obravnava partnerjevih ključnih interesov, saj se le s tem ohranja ključna predpostavka bodočih odnosov in kot zadnje naj bi bilo vodilno načelo urejanja dvostranskih odnosov spoštovanje 'načel miroljubnega sožitja', predvsem vzajemnega spoštovanja in nevmešavanja v notranje zadeve (Mei 2008). Januarja naslednje leto se v članku objavljenem v dnevniku *Huanqiu* sprašuje, kako to, da je Evropa spremenila svoj pogled (Mei 2009)? In med globokimi spremembami medsebojnega odnosa poudari okrepljen ideološki odnos do Kitajske vse od uvajanja 'vrednotne zunanje politike' (Mei 2009). Akademik Zhou Hong (2007) se tej misli pridružuje s svojim diskurzom o **asimetrijah kitajsko-evropskih odnosov**. Najprej poudari tri področja, kjer so te asimetrije še posebej vidne, in sicer področje dosežene stopnje gospodarskega razvoja, področje političnega in družbenega sistema ter kot zadnje omeni kulturno-zgodovinsko asimetrijo (Zhou Hong 2007). V okviru zadnje leži jedro spremembe, o kateri govori Mei. Vprašanje človekovih pravic (in 'vrednotne zunanje politike') je del odnosa asimetrije v okviru kitajsko-evropskih zgodovinsko-kulturnih srečavanj in hkrati vprašanje (ne)ravnotežja kulturne moči, v okviru katerega se bo potrebno na obeh straneh dejansko potruditi razumeti tako 'kitajski način delovanja' (kit. *zhongguo fangshi*) kot 'evropski način delovanja' (kit. *ouzhou fangshi*) (Zhou Hong 2007). **Da sta si zunanjepolitična cilja obeh držav naše študije primera asimetrično nasprotna prav v okviru njegove zadnje asimetrije**, si lahko ogledamo v **prikazu razvrstitve namenov zunanjepolitičnih ciljev ter posledičnih dejanj** (glej prilogo Š). Meseca julija 2010 na kitajsko-nemški konferenci z naslovom »Zunanjepolitične prioritete v obdobju globalizacije: nemško-kitajski dialog«, Mei ponovno omeni, da nekateri ljudje še vedno opazujejo Kitajsko skozi ideološka očala in doda, **da se z vidika Kitajske nemško-kitajske probleme lahko zaobjame v enem samem vprašanju**, in sicer: **kako bo vzpon države z drugačnim sistemom obravnavan in katera načela bodo urejala dvostranske odnose** (Mei 2010)?

V verjetno edinem⁴⁴⁵ akademskem članku doslej, ki natančno razdela Merklovo 'vrednotno zunanjo politiko', avtor le-to vidi kot rezultat treh dejavnikov (Wang Youming 2008, 54–5): **(a)** njen izvor naj bi obstajal že v političnih ciljih ustanavljanja krščanskih strank in njihovih političnih programih; **(b)** tesna povezanost med uveljavljanjem 'vrednotne zunanje politike' in spremembami mednarodnega okolja; **(c)** Merklovo osebno politično ozadje in življenjska pot. Kot osnovne vsebinske značilnosti omenjene zunanje politike navede (Wang Youming 2008, 51–4): **(a)** okrepitev transatlantskih odnosov kot jedro 'vrednotne zunanje politike'; **(b)** z uporabo skupnih vrednot spodbuditi proces evropskih povezav in globljo integracijo; **(c)** zunanja politika do Azije

---

⁴⁴⁵ V času nastajanja diplomskega dela nismo zasledili drugih akademskih člankov, ki bi se osredotočili le na njeno 'vrednotno zunanjo politiko', kar seveda ne pomeni, da ne obstajajo.

naj bi bila oblikovana s človekovimi pravicami v samem središču. **Wang Youming** (2008, 55–6) **zaključí podobno kot Argirakos** (2007) in meni, da **'vrednotna zunanja politika' ni v skladu z obojestranskimi okoliščinami razvoja in tokom časa**. Meni (Wang Youming 2008, 55–6), da je v nasprotju z ohranjanjem svetovnega miru in razvojnih tokov ter da je takšna zunanja politika, s prav vsem za kar se zavzema, **v nasprotju z objektivnimi realnostmi svetovne civilizacijske različnosti, državnimi okoliščinami ter interesi nezahodnih držav ter zaključí, da zahoden vrednoten pogled ni v vsem 'primer odlične prakse'** (kit. *shiquanshimei*) in ne ustreza današnji realnosti.

Ocene njene 'vrednotne zunanje politike' s strani nemških poznavalcev so nekje vmes (Franzke 2009 in Beste in drugi 2007), zato **zaključujemo z ugotovitvijo, da njena zunanja politika zrcali predvsem pragmatično-politično zasnovo**. Menimo, da jo njeno delovanje (ob vrednotno-politični zasnovi je opazno zavedanje ključnega pomena gospodarstva v odnosih tako z Rusijo kot s Kitajsko) postavlja v samo sredino, torej v **pragmatično-politično zasnovo zunanje politike**. Sama meni, da ob 'vrednotni zunanji politiki' ne zanemarja nemških gospodarskih interesov⁴⁴⁶ in nadaljuje, da je predvsem navdušena nad uspehi nemških okoljevarstvenih podjetij (Dempsey 2007d). Za tednik *Der Stern* je dejala (Hoidn-Borchers in drugi 2007):

/Z/a mene velja misel, da je napačno in odvečno medsebojno zunanjepolitično izigravanje vrednot in gospodarskih uspehov, kot bi šlo le za eno ali drugo. Oboje sodi skupaj. Ne nazadnje je to tudi del nemške identitete in nekaj, kar nas je naredilo spoštovanja vrednega partnerja v svetu, in sicer v zadnjih dveh letih celo bolj kot prej.

V okviru te zasnove lahko razumemo njena razmišljanja, vztrajno zagovarjanje ter obrambo 'zahodnega' vrednotnega sistema pri zunanjepolitičnih odločitvah (Fehrle in drugi 2007). Da **za notranjim sporom nemške politike glede srečanja kanclerke z Dalajlamo leži globlji vzrok**, in sicer **boj o idejah, kako ravnati z 'neliberalnimi' državami**, pišejo tudi Beste in drugi (2007b). Menijo, da je ključno vprašanje, kakšna naj bo zunanja politika države, kot je Nemčija, do dobrih in slabih lastnosti 'liberalnih komunističnih držav'. Kot vidimo, se pri opisu teh držav uporablja zanimivo različne izraze. Tednik *Der Spiegel* piše o Kitajski kot o 'gospodarsko močni diktaturi' in ugiba o pravem načinu ravnanja z njo (Beste in drugi 2007b). Vedno večja moč kitajske države naj bi bila *per se* vzrok za ta 'problem' pravega načina ravnanja, saj se Nemčiji do trenutka izrecno prepoznane in občutene kitajske moči ni bilo potrebno 'glasno' ukvarjati z njo in v tem okviru Beste in drugi (2007b) potrjujejo zgoraj omenjeni zasnovi, le da na malo drugačen način. To počnejo v okviru diskurza o tem, koliko se mehak pristop do 'neliberalnih' držav ujema s temeljnimi načeli

---

⁴⁴⁶ Letošnja prva nemško-kitajska vladna posvetovanja z močnim poudarkom na gospodarstvu to nedvomno dokazujejo.

demokracije.⁴⁴⁷ *Die Berliner Zeitung* je 'dvoboj' med kanclerko in zunanjim ministrom, torej med 'politiko vzbujanja pozornosti' in 'vrednotno zunanjo politiko', označil za **boj dveh zasnov glede izvajanja zunanje politike**, o kateri se v Nemčiji sploh nikoli ni resno razpravljalo (Ward 2008). Če Kitajska do zdaj predstavlja odmik od teorije, da greta pri modernizaciji države tržno gospodarstvo in demokratičen političen sistem z roko v roki, **srečavanja Dalajlame, da bi s tem pokazali nestrinjanje s kitajskim načinom in modelom vladanja, ne predstavljajo resne politike soočanja s problemom** (Ward 2008). Levi *Die Tageszeitung* meni, da morata obe strani najti konstruktivno rešitev in da se trenutno zaznava le tekmovanje zahodnih držav v pridobivanju točk z nasprotovanjem Kitajski (Ward 2008). Nemška izdaja dnevnika *The Financial Times Deutschland* je nekaj mesecev pred olimpijskimi igrami zapisala, da gre predvsem za nezdržljivost dveh načinov razmišljanj (Ward 2008). Medtem, ko zahodne države ne morejo kar spregledati svojega načina delovanja in skozi stoletja razvijajočih se načel univerzalnosti človekovih pravic ter zagovarjanja le-teh kjer koli se kršijo, na drugi strani Kitajska ni strpna do kakršnega koli 'preverjanja' njene moči legitimnosti, še posebej če prihaja od 'zunaj' (Ward 2008). **Splošna ocena zunanjepolitičnega delovanja Merklove prve vlade se glasi, da se je kljub močnemu začetnemu prikazu drugačne zunanje politike kasneje približala zunanji politiki predhodnih odločevalcev** (Krämer 2009a, 1). **Realne okoliščine so zahtevale pragmatizem in prevladalo je soglasje, ki naj ne bi ustrezalo vzdušju javnega mnenja** (Krämer 2009a, 1). Krämer omenja le eno izjemo, ki je za kratko obdobje to soglasje prekinila, in sicer v nemških medijih večkrat uporabljeni prisposodbi razdelitve pristojnosti kanclerke/kanclerja in zunanjega ministra, ko je »/k/uharica želela kuhati tibetansko in natakar tega ni želel ponuditi kitajskim gostom« (Krämer 2009a, 1). Državni sekretar zunanjega ministrstva Erler je v intervjuju s Krämerjem (2009b, 29) dejal, da je bil **obisk Dalajlame tisti dogodek, kjer so se mnenja glede zunanjepolitičnih ciljev 'velike koalicije' najbolj razšla**. Tudi Volker Kauder je kmalu po srečanju dejal, da »/j/e bilo srečanje ena tistih okoliščin delovanja koalicije, za katero si želimo, da se ne bi nikoli ponovila« (Frey 2007).

Ko si ogledamo vsebino nekaterih njenih najpomembnejših govorov, takoj opazimo **poudarek na vrednotah**. Da v tujini **dosledno zagovarja zahodne vrednote** piše tudi Langguth (2009, 442). Vsebina nekaterih govorov je glede na pomen razpršena med besedilom naloge, medtem ko preostale navajamo v sprotni opombi.⁴⁴⁸ V **prvem govoru pred parlamentarno**

⁴⁴⁷ Ključno vprašanje pri tem naj bi bilo, kaj če kitajsko prebivalstvo ugotovi, da njihov sistem nudi več kot demokracija (Beste in drugi 2007b). To bi bil popolnoma nov izziv demokratičnim državam, saj bi morale braniti svoja stališča in svojim državljanom razložiti, zakaj jim ne morejo nuditi takšnega blagostanja (Beste in drugi 2007b).

⁴⁴⁸ Kot predsednica stranke in voditeljica opozicije v odgovoru na vladno izjavo glede stanja svetovne politike opozori, da je Nemčija del skupnosti, ki si deli '**skupne vrednote**' (nem. *gemeinsame Werte*) in si zato ne more dovoljevati samovoljnih dejanj (Merkel 2003b). Dva meseca kasneje, ob isti priložnosti in po začetku vojne v Iraku, izjavi, da mora Nemčija ponovno zgraditi **odgovorno** zunanjo in varnostno politiko (Merkel 2003c). Ob 60. obletnici konca druge svetovne vojne na varnostni konferenci v Münchnu govor začne z zmago '**vrednotne politike**' (nem. *wertgebundene*

politik) nad diktaturami in zaključni z besedami, da zastopa vrednotno politiko, ki je zavezana cilju mira in svobode (Merkel 2005a). V tem govoru omeni tudi Kitajsko in sicer zaradi embarga orožja: »/A/mpak, ker smo zavezani **vrednotni politiki**, zaenkrat ostajamo pri embargu izvoza orožja« (Merkel 2005a). V Washingtonu se vpraša, ali se bomo odločili, da gre za boj med Boeingom ali Airbusom ali za veliko vprašanje, **kako bomo skupno, z našimi vrednotami, delovali v odnosu do Kitajske** (Bundeskanzlerin 2006a)? Na 42. varnostni konferenci v Münchnu na vprašanje, kako odgovoriti na asimetrične grožnje, odgovori (Bundeskanzlerin 2006b): »/S/kupaj. In to pravim s pogledom na transatlantsko partnerstvo. /.../ /K/er smo združeni s **skupno vrednotno osnovo**, skupnim razumevanjem odgovorne svobode in s skupno podobo človeka ter njegovega dostojanstva.« Ob 50. obletnici nemško-atlantske zveze poudari **pomen skupnih vrednot**, kot so svoboda, demokracija, mirno sožitje in prijateljstvo (Bundeskanzlerin 2006c). Omenjeni govor je zanimiv tudi zato, ker o pomenu poznavanja drugih kultur govori le v smislu lažjega uvajanja demokracije in vladavine prava. V govoru pred nemškim združenjem za zunanjo politiko (nem. *Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik*) poudari, da je skupno razumevanje temeljnih vrednot, kot so svoboda, pravičnost, demokracija, pravna država in spoštovanje, tisto, kar Evropo drži skupaj in ji daje moč (Bundeskanzlerin 2006e). In doda, da gre predvsem **za moč oblikovanja politik po 'naših' vrednotnih predstavah**. Na azijskem kongresu parlamentarne frakcije Unije CDU/CSU poudari, da smo »/s/kupni akterji, če nam uspe, da si delimo tudi skupne vrednote« (nem. »/W/ir sind gemeinsame Akteure, wenn wir es schaffen auch gemeinsame Werte zu teilen«) (Bundeskanzlerin 2007a). To je **prvi govor, v katerem skupaj omeni kulturno različnost in 'spoštovanje'** (nem. *das Respekt*) (Bundeskanzlerin 2007a). Na 43. varnostni konferenci izjavi, **da moramo biti jasni in odkriti, kadar se z nekaterimi razvojnimi smernicami ne strinjamo in pri tem omeni Kitajsko** (Bundeskanzlerin 2007c). Na konferenci frakcije Unije CDU/CSU govori o **'vrednotah zahodne skupnosti držav'** (nem. *Werten der westlichen Staatengemeinschaft*), vrednotah demokracije, svobode in dostojanstva posameznika, ki so izhodišče skupnega delovanja in pri tem izrecno omeni **'ozko kulturno omreženost'** (nem. *enge kulturelle Verwebung*) med ZDA, Kanado in Nemčijo (Bundeskanzlerin 2007č). V govoru pred Generalno skupščino OZN omeni krepitev **skupnih vrednot** kot enega od temeljev človeške prihodnosti (Bundeskanzlerin 2007d). Ob 60. obletnici človekovih pravic ponovi, da je **zaščita le-teh temeljna vrednota politike zvezne vlade, ki zahteva pogumno delovanje** (Bundeskanzlerin 2008č). Omeni **prvi člen nemške zvezne ustave**, ki pravi, **da je človeško dostojanstvo nedotakljivo** (Bundeskanzlerin 2008č; Bundeskanzlerin 2009č; Bundeskanzlerin 2010b) in kot kanclerka ta stavek razume tako, da se o človekovih pravicah ne sme molčati ter da se o človeškem dostojanstvu ne moremo pogovarjati na relativni ravni, da **ni bolj ali manj pomembnih človekovih pravic**, da jih ne smemo postaviti na raven tradicije in da za vsakega posameznika veljajo v enakem obsegu v vseh državah, v vseh kulturah in vseh religijah (Bundeskanzlerin 2008č). In tako se njeno sporočilo ob **prvem uradnem obisku Kitajske** glasi, da »/m/oramo imeti pogum za kritične besede« (Bundesregierung 2006b). V svojem prvem govoru pred parlamentarno skupščino Sveta Evrope se osredotoči na **skupne evropske vrednote**, ki jih pooseblja Svet Evrope in **ravnanje z manjšinami** izpostavi kot **velik izziv** za Evropo in evropsko zunanjo politiko (Bundeskanzlerin 2008d). Ob obeležitvi ustanovitve Konrad Adenauer sklada izjavi, da »/T/emeljne vrednote predstavljajo omejitve našim zunanjepolitičnim interesom« (nem. »/D/ie Grundwerte sind die Begrenzung unserer außenpolitischen Interessen«) (Bundeskanzlerin 2008e). Na kolokviju o kapitalizmu poudari, da je zahodni sistem tisti, ki lahko ponudi najboljše blagostanje ljudem (Bundeskanzlerin 2009a). Ob podelitvi nagrade Warburg v Washingtonu reče, da je transatlantsko partnerstvo za njo tako posebno ravno zato, ker si deli **'temeljno osnovo vrednot'** (nem. *das gleiche Fundament an Werten*) (Bundeskanzlerin 2009c). Omeni pomen ohranjanja (naših) prepričanj tudi v tem stoletju, v nasprotnem primeru bodo drugi načini vladanja, ki ne odgovarjajo (našim) predstavam spoštovanja dostojanstva posameznika uspešnejši (Bundeskanzlerin 2009c). Po Adenauerju je Merklova drugi nemški predsednik vlade sploh, ki dobi priložnost pred ameriškim kongresom ponoviti pomen **skupne transatlantske vrednotne osnove**, skupnega pogleda na človeka, njegovo dostojanstvo in skupnega razumevanja svobode ter odgovornosti (Bundeskanzlerin 2009č). V govoru pred katoliško akademijo poudari **krščansko prepričanje kot 'moč, ki oblikuje' (našo) družbo** (nem. »/p/rägende Kraft«) (Bundeskanzlerin 2010b). Doda, da je potrebno pogumno povedati svetu, iz česa oblikujemo naša prepričanja, saj ko potuje po svetu, doživlja, da tako ravna tudi drugi (Bundeskanzlerin 2010b). In ponovno opomni, da je podoba krščanskega človeka lepo opredeljena v **prvem členu nemške ustave** (Bundeskanzlerin 2010b). To je tudi **drugi govor, v katerem omeni spoštovanje**, in sicer da je »/č/rta med spoštovanjem kultur in tradicij ter človekovih pravic večkrat zlorabljena« (nem. »/d/ie Linie zwischen Respekt vor Kulturen und Traditionen sowie den Menschenrechten oft missbraucht«) (Bundeskanzlerin 2010b). Na mednarodnem medijskem kolokviju izjavi, da »/N/emška politika **zastopa svoje interese na osnovi vrednot tako navznoter kot navzven**« (nem. »/D/eutsche Politik vertritt ihre Interessen wertgebunden, nach innen wie nach außen.«) (Bundeskanzlerin 2010c). V govoru na letnem zasedanju generalne skupščine OZN poudari **potrebo po dobrem vladanju in varstvu človekovih pravic** (Bundeskanzlerin 2010č). V govoru na M100 Sanssouci kolokviju **citira Tukidida** (Bundeskanzlerin 2010d): »/S/krivnost uspeha je pogum«. **In omeni, da je večkrat soočena z vprašanji**, kot je na primer, **ali naj kanclerka sprejme Dalajlamo ali ne** (Bundeskanzlerin 2010d)? **To in podobna vprašanja so vprašanja o svobodi** (Bundeskanzlerin 2010d). Na varnostni konferenci ugotovi, da »/i/zvoz tistega, kar se imenuje Westminstrska demokracija, ne bo uspel v vseh regijah sveta« in da imamo nalogo **si jasno odgovoriti**, kaj pravzaprav pričakujemo od našega modela drugje in **kaj so pravzaprav 'lastne kulture in lastni razvoji', v katere ne smemo in ne moremo poseči** (Bundeskanzlerin 2011a in 2011b). Na novoletnem sprejemu za diplomatski zbor omeni, da si Nemčija želi **osnovo vrednot** (nem. *die Wertebasis*), **na katerih temelji njeno socialno-tržno gospodarstvo**, narediti bolj prepoznavno v svetovnem merilu (Bundeskanzlerin 2011c). V govoru pred diplomatskim zborom januarja 2012 poudari,

skupščino Sveta Evrope, aprila 2008, je k večjemu spoštovanju človekovih pravic in varstvu manjšin pozvala z naslednjimi besedami (Schiltz 2008):

/Pri vprašanih človekovih pravic ne obstajajo notranje zadeve države. /.../ /Vprašanje vrednot je, ali bomo dali prednost trgovinskim vprašanjem ali se odločili, da morajo temeljna pravila veljati na obeh področjih. Gospodarska vprašanja in vprašanja človekovih pravic si ne smejo biti v nasprotju (nem. /E/s gibt in Fragen der Menschenrechte keine inneren Angelegenheiten eines Landes. /.../ /E/s ist eine Frage der Werte, ob wir Handelsfragen den Vorrang vor Menschenrechten einräumen oder ob wir sagen: Grundregeln müssen auch in Handelsfragen Geltung haben. /.../ /Wirtschaftsfragen und Menschenrechtsfragen dürfen keine Gegensätze sein).

Menimo, da je najbolj pomenljiv govor, delno, ker naj bi ga v veliki meri napisala povsem sama (Heckel 2009, 227) in delno zaradi vsebine, **govor pri nemški Katoliški akademiji**. V okviru dialoga kultur in pomena kompromisov je dejala (Bundeskanzlerin 2009b):

*/d/a sicer verbalno zelo hitro podpremo človekove pravice, a ko gre za dejanske zadeve, vedno znova pride do osnovnih razprav, kot na primer, ali naj se Dalajlama sprejme v Uradu zvezne kanclerke ali ne, čemur je sledilo zelo veliko različnih odgovorov (jasnega 'ja' iz dvorane se veselim). Torej, kako je z odnosom med gospodarskimi uspehi in spoštovanjem, zavzemanjem in prizadevanjem za človekove pravice? Kako je s tem, ko potrebujemo zemeljski plin? Ali takrat glede človekovih pravic pogledamo stran ali ne? Kako se torej obnašati z našimi gospodarskimi partnerji? /.../ **Krščanska podoba človeka** ni omejena le na meje Nemčije ali Evropske unije, **velja za vsakega posameznika na svetu**. Mislim, da nas bo malo motilo, če se bodo **Kitajci in Indijci ravno tako močno razvili ter z visokim povpraševanjem po surovinah dvignili njihove cene ter nas s tem prizadeli**. Zaščita človekovih pravic je naša želja, naša dolžnost in naše prepričanje. Za to si moramo prizadevati. **Spoznati moramo, da v kolikor bodo drugi bolj spretni, bolj inteligentni, bolj marljivi, to pomeni, da bodo tudi boljše živeli.**⁴⁴⁹*

Skupaj s tem govorom je potrebno opozoriti tudi na dvomljiv odnos samih nemških krščansko-konservativnih krogov do Dalajlame in drugih verstev (Ludwig 2008, 122): **»Dialog z Dalajlamo je dober, toda vrednote krščanstva so nenadomestljive.**« Deli tega govora tako na eni strani spominjajo na **»/z/asnovo 'imperialistične politike', ki izvira iz vakuma moči in se pri njej pojavijo moralne ideologije, ki to opravičujejo – kolonialni imperializem se je skrival za ideološkimi parolami, kot na primer 'blagoslov zahodne civilizacije', ki naj bi ga beli osvajalci prinesli s seboj**« (Morgenthau 1995, 118), a na drugi strani gre za preprosto biološko reakcijo strahu. Dolgo časa se gospodarske, socialne in kulturne človekove pravice s strani večine zahodnih držav niso videle kot prioritete, celo več, ni se jim priznaval značaj pravic (Heinz v Jäger in drugi 2007, 358).⁴⁵⁰ Pri tem

---

da je Nemčija dežela, kjer sta **dostojanstvo in spoštovanje človekovih pravic dve temeljni vsebini preambule nemške ustave** (Bundeskanzlerin 2012b).

⁴⁴⁹ **Na potovanjih v tujini se je soočala s sistemi in ljudmi, ki so se ji zdeli sposobnejši in temeljitejši od nemškega**, predvsem v Aziji in Ameriki (Kjurbeweit 2009, 71). Dve najbolj pogosto uporabljeni besedi z njene strani postaneta *Ertüchtigung* in *Angaschmang*, ki ju skupno prevedemo z 'neprekinjenim in stalnim udejstvovanjem, angažiranjem in vključenostjo omogočati vedno boljše delovanje' (Kjurbeweit 2009, 71). Da je na teh potovanjih opazila več kot drugi zahodni politiki, gre pripisati ravno njeni 'nepripadnosti'. Sistem Zahodne Nemčije je opazovala iz nevtralnega stališča, od zunaj in tako opaziš več od tistih, ki so dalj časa del sistema (Kjurbeweit 2009, 71). A vseeno, 'ura nič' ni čas največjih enakosti, kot misli Kjurbeweit (2009, 71). Res je, da so bili vsi naenkrat 'vrženi' v nov svet in so se podali na 'svojo' pot ali tudi ne. Toda Merklova ni bila utrujena od aktivizma vzhodnonemške revolucije in se je z večjo lahkoto poslovila in povzdignila.

⁴⁵⁰ V letnem **poročilu EU o človekovih pravicah 2005** je jasno opredeljen odnos EU do zunanje politike človekovih pravic. **EU zdaj vsem pravicam pripisuje enak pomen** (Clapham 2007, 71): **»/E/U pripisuje enak pomen**

je šlo za zaskrbljenost politike, da bi prekoračili državne proračune, oslabili osnovna načela tržnega gospodarstva in bi revne države lahko zahtevale razvojno pomoč ter izpolnjevanje mednarodnopravnih obvez s strani razvitih držav (Heinz v Jäger in drugi 2007, 358). Heinz meni (v Jäger in drugi 2007, 358), da je ravno Nemčija v zadnjem desetletju tukaj prevzela precej bolj liberalen način delovanja kot preostale zahodne države. S prihodom kanclerke Merklove, kot nam pokaže odsek njenega govora, se je to spremenilo. Merklova namreč razmišlja v okviru Yashove misli (Yash Ghai v Clapham 2007, 65),⁴⁵¹ ki je prepričan, **da je zasnovo 'azijskih vrednot' ob koncu prejšnjega stoletja nadomestila zasnova o 'uporabi' človekovih pravic za zaviranje razvoja in napredka razvijajočih se držav v razvoju.**

V nadaljevanju bomo poskušali opredeliti Merklovo 'vrednotno zunanjo politiko' (glej prilogo S). **Naloga nemško zasnovo 'vrednotne zunanje politike' v okviru izbrane analize študije primera vidi le kot način oziroma kot »/l/e 'diskurzivne strategije', ki se uporabljajo za igro ali podporo 'igri politike moči'«** (angl. »/m/ere 'discursive strategies' to play or support the game of power politics«) (George 1995 v Holsti 1998, 2). Lianova (2008, 19–21) ob tem opozori na **različne načine** izvajanja 'vrednotne zunanje politike' v okviru **kitajsko-nemških odnosih**, in sicer na **Kohlovo 'diplomacijo seznamov imen'** (kit. *mingdan waijiao*), na **Schröderjev 'pravni (meddržavni) dialog'** (kit. *fazhi guojia duihua*) in **Merklov preobrat z uradnim sprejemom Dalajlame ter brezobzirnim odnosom** – 'če se želim s kom srečati, se bom z njim srečala, kjer koli si to želim' (kit. *Xiang jian shui jiu jian shui, xiang zai naer jian jiu naer jian.*) – **do interesov kitajske strani**. S tem se Lianova (2008) dotakne zgoraj omenjenega pomena 'kanclerjeve demokracije' (kit. *zonglishi minzhu*). Namreč že na začetku analize poudari pomen (vpliva življenjskih izkušenj in osebnosti) voditeljice/voditelja na oblikovanje notranjih in zunanjih politik držav, kar glede Nemčije izrazi s 'kanclerjevo demokracijo in njenim neodvisnim sistemom odgovornosti zvezne kanclerke/kanclerja' (Lian 2008, 16).⁴⁵²

Ob Merklovi lastnem načinu izvajanja 'vrednotne zunanje politike', le-ta v sebi združuje tudi več različnih vsebinskih vlog.⁴⁵³ **V najbolj splošnem okviru jo lahko opredelimo po Bailin Wishovi, in sicer tako, da najprej izpostavimo 'ideološko vsebinsko vlogo'** (angl. *ideological role*) **zunanje politike**, pri kateri gre za obrambo in/ali širjenje vrednotnega sistema ali načina

---

gospodarskim, socialnim in kulturnim kot tudi političnim in državljanskim pravicam, in sicer na osnovi univerzalnosti, nedeljivosti, soodvisnosti in medsebojne povezanosti vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kot je bilo potrjeno na svetovni konferenci človekovih pravic leta 1993. Obe kategoriji pravic izhajata iz dostojanstva posameznika in učinkovitega izvajanja vsake od njih je nepogrešljivo za polno izvajanje drugih.«

⁴⁵¹ Yash Ghai meni (v Clapham 2007, 65), da po koncu obdobja 'hladne vojne' države niso bile enako navdušene nad poudarjanjem pomena človekovih pravic in so se bale posledic le-tega za razvoj njihovih političnih sistemov. Zahodu so zamerile različna pogojevanja in zagovarjanje univerzalnosti se je čutilo kot vmešavanje v luči zaviranja razvoja njihovih gospodarstev (Yash Ghai v Clapham 2007, 65).

⁴⁵² Toda ob tem kot temeljni dejavnik odnosa države do tujine, ki določa njeno zunanjo politiko, nedvoumno opredeli državen interes (Lian 2008, 16).

⁴⁵³ Nanašamo se na omenjeno (glej poglavje 2.4.1.2.2) 'zasnovo nacionalne vloge', katero vsebinsko razdelimo na gospodarsko, politično, vojaško in/ali ozemeljsko, ideološko in/ali versko ter univerzalno (Bailin Wish 1980, 539–40).

življenja (Bailin Wish 1980, 539–40). V našem primeru je to **širjenje nemškega modela socialno-tržnega gospodarstva na svetovno raven in izvajanje 'vrednotne zunanje politike'**. Druga je **'univerzalno vsebinska vloga'** (angl. *universal value role*) **zunanje politike**, ki se **osredotoča na univerzalne vrednote, kot sta pravičnost in mir** (Bailin Wish 1980, 539–40; sem bi najbrž sodile tudi človekove pravice). Glede zadnje Bailin Wishova (1980, 539) meni, da **»/t/isti voditelji, ki bolj kot drugi voditelji poudarjajo univerzalne vrednote ('univerzalno vsebinsko vlogo'), to najverjetneje počnejo z namenom uveljavljanja svoje javne podobe«** (angl. *»/L/eaders who are more likely to express universal value roles might be expressing those roles for public relations purposes«*).

V okviru nadaljnjih lastnih ovrednotenj 'vrednotne zunanje politike' prve Merklove vlade bomo najprej poudarili kritike osredotočene na **»/u/padanje poguma glede razoroževanja in vprašanja človekovih pravic ter na premočno militantno oblikovano interesno politiko«** (Woop 2009, 28).⁴⁵⁴ Liberalna stranka FDP (Leibrecht 2009, 39) zagovarja stalen dialog z državami, ki ne delijo 'evropskih (nemških)' vrednot. Leibrecht (2009, 39–40) meni, da le tako lahko zaščitijo lastne vrednote in da **»/r/avno odnos s Kitajsko predstavlja primer vseh teh izzivov, saj v osnovnih političnih in družbenih področjih ne ustreza idealu naših lastnih vrednot. /.../ /i/n** je zato na evropski in nemški ravni potreben enoten pristop do Kitajske, kar je pokazal **primer mučnega koalicijskega prerekanja glede uradnega sprejema Dalajlame.**« Medtem Schäfer (2009, 59), predstavnik nove 'nemške levice' (nem. *Die Linke*), meni, da kontinuiteta nemške zunanje politike pomeni nazadovanje in hladno politiko interesov. Zasnovo gledano je bila takšna zunanja politika Merklove prve koalicije tako predvsem politika interesov in zagotavljanja varnosti (Schäfer 2009, 59). Mir, razvoj, razoroževanje in človekove pravice so služili vladni retoriki in kot sprejete ključne predpostavke za uspešno zunanjo politiko niso igrale pomembnejše vloge (Schäfer 2009, 60). Z vidika teh kritik 'vrednotna zunanja politika' kanclerke Merklove preprosto ne obstaja. Njeno

---

⁴⁵⁴ Dejstvo, da je **Nemčija v samem vrhu držav, ki izvažajo orožje, postavlja pod vprašaj njeno 'vrednotno zunanjo politiko'**. Ne samo, da je tretja največja svetovna izvoznica orožja (König 2009), temveč se je glede na ocene uglednega švedskega inštituta za raziskovanje mednarodnega miru v Stockholmu (SIPRI), od leta 2004 do leta 2010 številka izvoženega orožja povečala za sedemdeset odstotkov (König 2009). Torej se je v zadnjih petih letih izvoz orožja skoraj podvojil (APN/dpa/gal/vbe 2010). Deset odstotkov svetovnega izvoza se tako prišteva Nemčiji, sledi Rusija s petindvajsetimi odstotki in na prvem mestu so ZDA z enaintridesetimi odstotki (König 2009). To je **vsekakor velika asimetrija z 'vrednotno zunanjo politiko'**. Vprašanje je, če zasnova 'vrednotne zunanje politike' nemške države ob tem sploh lahko vzdrži. Julija 2011 je *Der Spiegel* odkril prodajo orožja Saudski Arabiji, ki jo je seveda odobril Svet za nacionalno varnost (Fischer 2011). Pri tem je sporna narava političnega sistema države uvoza orožja in posledično kršenje kodeksa izvoza orožja, na osnovi katerega se je desetletja odklanjalo prodajo orožja Saudski Arabiji (Anr/Dapd 2011). In na osnovi katerega se ne odpravi prepoved izvoza Kitajski. Zvezna vlada je odgovorila, da parlament in javno mnenje nimata pravice izvedeti, v katere države se izvažata kakšno orožje (Lischka 2011). **»/N/e nazadnje bi ta posvetovanja v Svetu za nacionalno varnost morala ostati tajna«**, je izjavil vodja parlamentarne frakcije Unije CDU/CSU Volker Kauder (Lischka 2011). Za posredovanje zaključkov tega sveta je predvidena kazenska odgovornost (Lischka 2011). **Zunanji minister Westerwelle je tokrat govoril o 'odgovorni zunanji politiki'** (nem. *Verantwortungsvolle Außenpolitik*) (Lischka 2011). Odziv kanclerke je bil kratek (Lischka 2011): **»/P/osvetovanja in zaključki v Svetu za nacionalno varnost so iz utemeljenih razlogov tajni.**« Pravni strokovnjaki sicer menijo, da kanclerka pri določenih temah oznako tajnosti lahko umakne (Lischka 2011).

'vrednotno zunanjo politiko' tako lahko poimenujemo kot **'neobstoječo'** in z njo v prilogi zaokrožimo prikaz celotnega ovrednotenja Merklove 'vrednotne zunanje politike' (glej prilogo S). Omenjeni prikaz sicer začnemo z opredelitvijo njene 'vrednotne zunanje politike' kot enostavno **'nemške'**. To naredimo na osnovi zaznavanja povojne nemške države kot 'civilne sile', ki svoje interese oblikuje pod neposrednim vplivom vrednot in norm.

Voigt (v Vinocur 2006), koordinator za nemško-ameriške odnose nemškega zunanjega ministrstva je ob njenem prvem uradnem obisku ZDA dejal, da bo njena zunanja politika dejansko imela svež poudarek, poudarek na oblikovanju novih vrednot, kar bo pomenilo več človekovih pravic in več odgovornosti. In dodal (v Vinocur 2006), da gre pri tem za »/p/ostopen proces in ne za absoluten pristop.« **Pri naslednjih dveh opredelitvah Merklove 'vrednotne zunanje politike' nadaljujemo z iskanjem izvora le-te tudi v dokumentih oziroma programih njene stranke CDU.** Zunanjepolitične smernice stranke temeljijo na zaključkih 20. zasedanja stranke leta 2006 (CDU Deutschland 2009). Med ključnimi cilji ni izrecno omenjene 'vrednotne zunanje politike', omenjena je skrb za bolj učinkovit mednarodni red, ki bi ga dosegli z večjo podelitvijo odgovornosti in obvez novim rastočim svetovnim gospodarstvom. **Dokument o zunanji politiki CDU** posebej obravnava tudi Kitajsko in razvoj dvostranskih odnosov (CDU Deutschland 2009). Stranka je v dokument zapisala (CDU Deutschland 2009), **»/d/a od kitajske vlade pričakuje rešitev tibetanskega vprašanja in izboljšanje stanja človekovih pravic«** (nem. *»/D/ie CDU erwartet von der chinesischen Regierung eine Lösung der Tibetfrage und Verbesserungen bei der Erhaltung von Menschenrechten«*). V okviru **človekovih pravic** dokument poudari, da so le-te **»/o/snovna etična podlaga zunanjepolitičnega ravnanja«** (nem. *»/e/lementare ethische Grundlage außenpolitischen Handelns«*) (CDU Deutschland 2009; CDU Deutschland 2010) in **»/t/emeljna naloga CDU«** (nem. *»/e/in zentrales Anliegen CDU«*) (CDU Deutschland 2009), s čimer je **njihovo varstvo težišče 'krščansko-demokratske zunanje politike'** (nem. *ein Schwerpunkt christlich-demokratischer Außenpolitik*) (CDU Deutschland 2009). Čeprav univerzalna veljavnost človekovih pravic prepoveduje izbirno zaščitno delovanje, se morajo v obzir vzeti kulturni, verski, regionalni in drugi dejavniki posameznih primerov (CDU Deutschland 2009). Iz dokumenta je razvidno upoštevanje kulturnih in drugih dejavnikov le za oblikovanje instrumentov nadaljnjega delovanja v določeni državi (CDU Deutschland 2009) in ne zaradi dejanskega spoštovanja kulturnih različnosti. Stranka v zunanjepolitičnem programu poudari pomen obeh zunanjepolitičnih instrumentov, 'tako tihe pomoči kot javne kritike' (nem. *sowohl stille Hilfe als auch der öffentliche kritische Dialog*) (CDU Deutschland 2009). V posebnem **programu stranke glede človekovih pravic** se ponovijo osnovne postavke iz prejšnjega dokumenta (CDU Deutschland 2009; CDU Deutschland 2010). Dodan je poudarek na univerzalnosti človekovih pravic v smislu (CDU Deutschland 2010): **»/N/e dajemo kulturnega popusta kršiteljem človekovih**

pravic« (nem. »/E/s gibt keinen Kulturrabatt für Menschenrechtsverletzer«). Izrecno se poudari nestrinjanje s tistimi, ki trdijo, da so mednarodnopravno opredeljene človekove pravice 'zahodno' oblikovane (CDU Deutschland 2010). Kršitve je potrebno omenjati tudi pri soočenjih z veliki silami (CDU Deutschland 2010). Glede odnosa s Kitajsko piše, da le-ta ni več pretežno oblikovan na gospodarskem sodelovanju in da kanclerka s kitajsko stranjo o človekovih pravicah govori brez zadržkov (CDU Deutschland 2010): »/I/z našega vidika so človekove pravice nedeljive in pomemben del našega sodelovanja« (nem. »/A/us unserer Sicht sind Menschenrechte unteilbar und wichtiger Teil unserer Kooperation«) (Merkel v CDU Deutschland 2010). Srečanje z Dalajlamo naj bi to stališče zelo jasno potrdilo (CDU Deutschland 2010). Za CDU je pomembna tudi podpora dejavnikom civilne družbe v državah, kjer se kršijo človekove pravice (CDU Deutschland 2010). Iz teh dveh programov izpeljemo '**krščansko-demokratsko**' '**vrednotno zunanjo politiko**', ki je politika, ki poudarja krščansko podobo človeka in s tem politiko človekovih pravic kot težišče 'krščansko-demokratske zunanje politike'. Naslednja in najbolj preprosta splošna opredelitev leži v pojmu '**etnocentrično**'. Merklova je namreč globoko prepričana v pomen demokracije kot političnega sistema zahodnega kulturno-civilizacijskega kroga. Ob tem obstaja tudi temeljna razsežnost demokratske zunanje politike, ki v uradnem okviru najprej obsega zunanjo politiko 'demokratskih' držav in s tem njihovo vsebinskost na osnovi temeljnih predstav in vrednot, ki so prijazne do demokracij(e) (von Bredow 2006/2008, 29). V tem okviru Merklovo '**vrednotno zunanjo politiko**' poimenujemo kot '**demokratsko**', ki po Nincicu (Light v Groom in Light 1994, 96) zrcali želje nacionalne skupnosti, kateri naj bi služila in je v bistvu politika načelnega pragmatizma, ki si prizadeva za stabilnost in skladnost. Zavzemanje za človekove pravice je postala spremljevalna tema demokratske zunanje politike (von Bredow 2006/2008, 30). Obstajata dva razloga, da še ni postala njena ključna tema (von Bredow 2006/2008, 30): prvič, tudi najmočnejši državi ne bi uspelo reševati in rešiti vseh kršitev; in drugič, zaradi 'stare nove' napetosti med različnimi interesi. **Pogoji delovanja svetovne politike** pomenijo **ohranjanje ravnotežja med realno politiko trdih interesov ter idealno politiko uveljavljanja vrednot** (von Bredow 2006/2008, 30). Ne samo, da je to ravnotežje od primera do primera drugačno, poleg tega:

/u/deleženci na mednarodnem prizorišču svoje zunanje politike redkokdaj predstavijo za tisto, kar v resnici so. /.../ Resnična narava politik, ki se izvajajo, je skrita za ideološko krinko. /.../ /t/ežko je razlikovati med videzom in bistvom neke zunanje politike (Morgenthau 1995, 165).

*/S/ama narava politike sili akterja na politični sceni k uporabi ideologij, s katerimi zakrije neposreden cilj delovanja. **Neposredni cilj političnega delovanja je moč, politična moč pa je moč nad mislimi in dejanji ljudmi.** /.../ /T/ako je igralec na političnem odru bodoči gospodar in podložnik obenem. Prizadeva si za moč nad drugimi, drugi pa si prizadevajo za moč nad njim. **Tej protislovnosti človeka kot političnega bitja** ustreza tudi **protislovnost vrednotenja** takšnega položaja. Človek bo **svojo željo po moči ocenjeval za pravično, željo drugih po moči pa obsodil za krivično** (Morgenthau 1995, 184).*

Morgenthau meni (1995, 185), da je takšno vrednotenje značilno za pristop vseh nacij do

problema moči in tista nacija, ki bi odkrito izjavila, da si želi moči ter tako nasprotovala težnjam drugih, bi s tako nedvoumno izraženo zunanjo politiko povzročila odpor drugih.

Na tej osnovi lahko **'vrednotno zunanjo politiko'** opredelimo tudi kot **'moralistično'**. Kot smo že omenili se **realizem zaveda moralnega pomena političnih dejanj, a hkrati meni** (Morgenthau 1995, 85), da »/p/ri dejanjih držav ni mogoče uporabljati splošnih moralnih načel v njihovi abstraktni univerzalni formulaciji, ampak je treba ta načela filtrirati skozi konkretne okoliščine časa in kraja.«⁴⁵⁵ Realizem trdi, da **politične moralnosti brez politične preudarnosti, to je brez upoštevanja političnih posledic na videz moralnih dejanj, ne more biti** (Morgenthau 1995, 85).⁴⁵⁶ V zgoraj predstavljenem empiričnem primeru **opazimo, da pri kanclerkini odločitvi ni šlo za preudarno dejanje**. Pri tej odločitvi 'prevladujoča enota (zunanjepolitičnega) odločanja' ni razmišljala o posledicah odločitve niti o drugačni odločitvi in s tem o posledicah alternativnih političnih dejanj. Odločitev je bila **zavestno dejanje potrditve vloge in prikaza ugleda moči**. O 'alternativnih dejanjih' se je razmišljalo šele kasneje, v drugem okviru, v okviru odzivnega ukrepanja na odzivna dejanja nasprotne strani, torej kitajske vlade.

Da politični realizem zavrača poistovetenje moralnih teženj ene nacije z univerzalnimi smo omenili (Morgenthau 1995, 86): »/V/se nacije mika – /.../ –, da svoje posebne težnje in dejanja odenejo v plašč univerzalnih moralnih ciljev.« Zato se **lahko le pretvarjamo, »/d/a zanesljivo vemo, kaj je v odnosih med nacijami dobro in kaj ne«** (Morgenthau 1995, 86). Posledično **ključna točka realizma, interes opredeljen v smislu moči, varuje pred moralnimi pretiravanji:**

/Č/e namreč vse nacije, vključno s svojo, obravnavamo kot politične entitete, ki stremijo k uresničevanju svojih interesov, definiranih kot moč, smo lahko do vseh nacij pravični. Lahko smo pravični v dvojnem smislu: druge nacije lahko presojava tako kot svojo in smo zato sposobni – če to storimo – izvajati politiko, ki spoštuje interese drugih nacij, hkrati pa varuje in razvija interese lastne nacije. Zmernost v politiki neizogibno odraža zmernost moralne presoje (Morgenthau 1995, 86).

Političen realist ima, ko razmišlja v smislu interesa opredeljenega kot moč, značilen intelektualen in moralen odnos do političnega in **se vedno vpraša, kako politika vpliva na moč nacije** (Morgenthau 1995, 87). **Torej, kako dejanja zvezne kanclerke vplivajo na moč nemške države?** Merklova v vlogi kanclerke, ki si prizadeva za ohranitev oblasti in s tem moči delovanja, se zaveda, »/d/a poleg političnih obstajajo tudi drugi miselni standardi, vendar jih mora /.../ podrediti političnim« in tu problem 'moralističnega pristopa' vstopi v mednarodno politiko (Morgenthau 1995, 87). Tako pridemo do **'moralistične' 'vrednotne zunanje politike'**, ki pravzaprav

---

⁴⁵⁵ Po mnenju Morgenthaua (1995, 85) si **država nima pravice dovoliti, da njena moralna obsodba kršitve nečesa** (kot primer navaja kršitev svobode, ki je tudi ključna zasnova Merklove politične filozofije) **zavre izvedbo uspešnega političnega dejanja, za katerim stoji moralno načelo nacionalnega preživetja.**

⁴⁵⁶ **Preudarnost**, torej razmislek o posledicah alternativnih političnih dejanj, **je najvišja politična odlika** (Morgenthau 1995, 85). Pri tem navajo razliko med **abstraktno in politično etiko**, ko prva presoja dejanje glede na to, kako se ujema z moralnim zakonom, medtem ko politična etika presoja dejanje z ozirom na njegove politične posledice.

ni nič novega. Tako kot ni nič novega, **da se danes ponovno uporablja na primeru Kitajske.** Morgenthau je **'moralističen pristop' k mednarodni politiki** prikazal prav **na primeru** takratnega **mednarodnega statusa komunistične vlade Kitajske** (1995, 88):

/N/astop te vlade je namreč Zahodni svet postavil pred moralni in politični problem.
Ali sta narava in politika komunistične vlade v skladu z moralnimi načeli Zahodnega sveta?
Ali naj se Zahodni svet s takšno vlado sploh ukvarja?

Staro vprašanje za novi svet, bi lahko rekli. A s pomembno razliko. Moč današnje Kitajske ne prenese omahljivih vprašanj. Miselni vzorec odgovora na prvo vprašanje je primerjava narave politik in načel obeh strani, seveda z negativnim odgovorom. Toda ni tako samoumevno odgovoriti na drugega, kjer miselni vzorec vsebuje tako interes in moč obeh strani kot vpliv, ki bi ga takšna ali drugačna odločitev imela – zato se na drugo vprašanje odgovori kot na moralen problem, kar je klasičen primer 'moralističnega pristopa' k mednarodni politiki (Morgenthau 1995, 87).

Merklovo 'vrednotno zunanjo politiko' lahko razumemo tudi kot **'oportunistično'**. Ne glede na to, kaj si mislimo o njeni 'vrednotni zunanji politiki' in/ali 'etični zunanji politiki', kot jo tudi poimenujejo drugi akterji, je **dejstvo, da je to ena od oblik zunanje politike, kar per se**, glede na značilnost vseh politik, o katerih zgoraj govori Morgenthau (1995, 182), **pomeni izvajanje moči** (Hill 2003, 246). In kot nadaljuje Morgenthau (1995, 183), »/s/i igralec na politični sceni ne more kaj, da ne bi 'igral igre' prikrivanja prave narave svojih političnih dejanj s krinko politične ideologije«, ne nazadnje (Morgenthau 1995, 182):

/Z/načilnost vseh politik – tako notranjih kot mednarodnih je, da se njihove osnovne manifestacije pogosto **ne kažejo za tisto, kar v resnici so – manifestacije borbe za moč. Element moči kot neposredni cilj politike se raje pojasnjuje in opravičuje v etičnem, legalnem ali biološkem smislu.** Se pravi, da je resnična narava politike prikrita z ideološkimi opravičili in racionalizacijami.

Zasnova ideologije, o kateri tukaj govori Morgenthau, je zasnova 'posebne ideologije', kot jo opiše Karl Mannheim in jo uporabljamo, **kadar dvomimo v ideje in opise, ki jih ponujajo drugi in jih zaznavamo kot bolj ali manj zavestno prikrivanje resnične narave določene okoliščine** (Morgenthau 1995, 183–84), namreč:

/L/egalni in etični principi ter biološke potrebe **izpolnjujejo v sferi mednarodne politike dvojno nalogo. Lahko so končni cilji politične akcije, /.../, tisti končni cilji, zaradi katerih si za moč sploh prizadevamo – lahko pa so samo pretveze in fasade, za katerimi se skriva element moči, ki je lasten vse politikam** (Morgenthau 1995, 183–84).⁴⁵⁷

Kanclerkino dejanje sprejema Dalajlame lahko označimo tudi kot **»/n/enadno fazo demonstrativne interesne politike«** (nem. *»/p/lötzliche Phase demonstrativer Interessenpolitik«*) (Dauchert 2008, 230), ki naj bi na medijsko učinkovit način **bodisi kratkoročno nadomestila**

---

⁴⁵⁷ Legalen in etičen princip, kot je (človekova) pravica, je tako lahko cilj zunanje politike ali ideologije (1995, 183–84).

pretekle pomanjkljivosti in/ali napake **bodisi potrdila njeno sposobnost mednarodnega delovanja**. In s tem smo prišli do opredelitve njene 'vrednotne zunanje politike' tudi kot '**simbolne**' politike. Na področju vrednot in prepričanj ter pri vprašanjih temeljnih duhovnih ravnanj naj bi **simbolna politika** pomagala kot **viden in jasen zunanji izraz stališč** (Resing 2009, 122). Kritično vprašanje takšne politike je **vprašanje učinkovitosti**. Srečavanja z Dalajlamo namreč na dejanski položaj Tibeta ne vplivajo (Resing 2009, 122). Razlika med simbolno politiko (namen je določen demonstrativen učinek) in političnim delovanjem (namen je poskus reševanja problema) ni vedno povsem očitna. Ravno tako, kot je lahko aktivna politika povsem neučinkovita, ima lahko simbolna politika velik pomen (Resing 2009, 122). Zunanjemu ministru prve Merklove koalicije simbolna politika človekovih pravic ni pomenila veliko (Weiland 2008b), medtem ko Lau (2009) Merklovi pripisuje **zelo izostren čut za simbolna zunanjepolitična dejanja** in je med njimi pravzaprav težko najti tistega z veliko začetnico.⁴⁵⁸ Merklova je zato zunanji politiki dala vidne znake delovanja, ki spremljajo in so del reševanja ključnih vprašanj z delovanjem tihe diplomacije zunanjega ministra (Weiland 2008b). Weiland (2008b) se zato vpraša, ali je srečanje res škodilo odnosom s Kitajsko? In odgovori, da le sprva in le kratkotrajno. Kitajska vlada ve, da je Merklova zahodna voditeljica z edinstvenimi, lastnimi izkušnjami z avtoritarnim sistemom, katerih večina zahodnih politikov ne premore (Weiland 2008b). **Merklova naj bi vrnila 'simbolno politiko človekovih pravic'** in kot pravi Weiland (2008b) **ji lahko brez dvoma pripišemo, da to počne s preračunljivostjo**. **Vprašanje Tibeta je danes namreč močno povezano s podobo Kitajske v svetu**⁴⁵⁹ (Smd/Ap 2008). V zadnjih letih je postal 'zaščitni znak' (nem. *Chiffre*) humanitarno motivirane zunanje politike ter za **CDU idealno notranjepolitično orožje** (Kornelius 2008). In tudi uspešno. Socialnim demokratom je odvzel moralno veličino v zunanji politiki (Kornelius 2008). Tudi Weiland (2008b) v **njeni simbolni zunanji politiki** vidi predvsem izkazovanje usmerjenosti njene stranke k varstvu manjšin in zavzemanju za človekove pravice s **preprostim namenom pridobitve naklonjenosti javnega mnenja** in prikaza svojega delovanja. **Ali je s tem njena zunanja politika napačna?** Weiland meni (2008b), da ne in da gre predvsem za simbole solidarnosti. Toda to ni 'vrednotna' zunanja politika, **temveč predvsem politika preračunljivega**

---

⁴⁵⁸ Jörg Lau (2009) meni, da **srečanje z Dalajlamo ni samo po sebi postalo tako močno izstopajoč primer njene simbolne politike, temveč tudi in predvsem zaradi pretiranega (in razumljivega) odziva opozicije**. Meni (2009), da so s tako močnim in ostrim odzivom sami prispevali k še večjemu odobravanju javnega mnenja njene zunanjepolitične načelnosti.

⁴⁵⁹ V časovnem obdobju naše študije primera je *Der Spiegel* objavil rezultate javnomnenjske agencije *Harris*, ki je med 27. marcem in 8. aprilom 2008 izvedla raziskavo o tem, katera država naj bi predstavljala največjo grožnjo globalni varnosti (Smd/Ap 2008). Raziskava je bila izvedena v Franciji, Nemčiji, Italiji, Španiji in Veliki Britaniji, torej le v zahodnih evropskih državah (Smd/Ap 2008). Mark Leonard iz Evropskega sveta za zunanje odnose (angl. *European Council on Foreign Relations*) je dejstvo, da je Kitajska prehitela ZDA in v očeh zahodnih Evropejcev postala največja grožnja miru pospremil z besedami (Smd/Ap 2008): »/E/vropejci svoj pogled o Kitajski na splošno oblikujejo glede na časopisne novice, ki so kljub splošnim gospodarskim uspehom tudi slabe, medtem ko se pogled o ZDA največkrat oblikuje na osnovi velike priljubljenosti njene mehke moči, torej kulture. Zgodba o Kitajski v zadnjih nekaj letih je zgodba o gospodarskih uspehih, toda zgodba o Kitajski v zadnjih nekaj mesecih je zgodba o Kitajski kot grožnji Darfurju in Tibetu.«

simbolizma. Ali kot je dejal predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Jože Trontelj (Kontler-Salamon 2011): »/V/rednote so večkrat le preoblečeni interesi.«

Ostane še '**civilizacijska**' opredelitev. Kanclerka verjame v univerzalnost človekovih pravic in v zavezo demokracije, da se po svetu zanje zavzema (Kjurbeweit 2009, 128). S tem verjame v 'vrednotno usmeritev' (nem. *Wertekompass*) krščansko zahodnega sveta (Roll 2001/2009, 235):

*/N/ašim vrednotam moramo preskrbeti veljavo, /.../ to ni nič abstraktnega, to niso nedeljski pogovori, /.../. **Obstaja dolžnost (obveza) za obojestransko vmešavanje, če to zadeva človekove pravice** (nem. */E/s gebe eine Pflicht zur gegenseitigen Einmischung, wenn es um die Menschenrechte geht.*) (Merkel v Kjurbeweit 2009, 128). /.../ **/R/ada bi prispevala k temu, da so svoboda in človekove pravice uspešne po vsem svetu, za to nalogo imamo na voljo celotno 'opremo'** (Merkel v Heckel 2009, 245).*

Prepričana je, da je **stabilnost** današnjega **multipolarnega sveta odvisna od tega, da se svet uskladi glede temeljnih vrednot** (nem. *Wertefundament*) in se na tej osnovi **vzajemno spoštuje** (Heckel 2009, 245). Z ovrednotenjem njene zunanje politike kot 'civilizacijske' bi radi predvsem opomnili na to, da kanclerka v okviru gornje misli kot 'temeljne' vrednote vidi 'zahodne' vrednote. Iz njenih govorov je subtilno razvidno prepričanje, da so vrednote njenega kulturno-civilizacijskega kroga v nevarnosti, zato (Snyder in Paige v D'Amato 1967, 295): **»/s/o bila tveganja in stroški te odločitve [odločitve za srečanje z Dalajlamo] v sozvočju z vrednotami, ki so v nevarnosti«**. Civilizacijski pristop do zunanje politike je oblikoval Walt (1997, 189) in sicer kot odgovor na Huntingtonovo knjigo o trku civilizacij. Gre za **enostavno misel, da s poudarjanjem različnosti držav, ki pripadajo drugim kulturno-civilizacijskim krogom ne pridobivamo prijateljev** (Walt 1997, 189). **Nepotrebno poudarjanje razlik med evropskim (zahodnim) in azijskim (konfucijanskim) kulturno-civilizacijskim krogom ne more biti oznaka za 'vrednotno zunanjo politiko'**. Njene izjave, z opazko 'mi in oni', so 'manifestacije borbe za moč' v smislu Morgenthaua in ne prizadevanje za iskanje resnično skupnih vrednot. Argirakos (2007) dva meseca po njenem sprejemu Dalajlame oceni, da je Merklova zunanja politika enostavno nevarna (za Nemčijo). **Njena 'vrednotna zunanja politika'** (z globokim prepričanjem o univerzalnosti lastnih zahodnih vrednot in s predstavo o tem, da zahodno oblikovano kulturo demokracije in človekovih pravic 'vsili' drugim, kar že meji na misijonarstvo) **postavlja javno pod vprašaj upravičenost do obstoja drugih kulturnih krogov mednarodnega sistema** (Argirakos 2007).⁴⁶⁰ Saj »/v/ztrajati na univerzalnosti

⁴⁶⁰ Pfetsch tudi o EU meni (2009, 14), da se vedno bolj **uveljavlja kot 'skupnost vrednot'** (nem. *Wertegemeinschaft*), ki zasleduje **globalno politiko odgovornosti** (Pfetsch 2009, 16). Poudarja (Pfetsch 2009, 11) tri posebna področja zunanjepolitičnega delovanja Evropske unije: **(a)** področje, ki zasleduje zunanjepolitične 'univerzalne' vrednote; **(b)** področje medregionalnega sodelovanja; **(c)** področje delovanja unije kot 'mir ustvarjajoče civilne sile' (nem. *Frieden schaffende Zivilmacht*). Ko torej govorimo o EU kot o 'skupnosti vrednot', **so njeni zunanjepolitični cilji vrednote, ki so bolj ali manj univerzalne in se razlikujejo od tradicionalne politike moči** (Pfetsch 2009, 14), torej varstvo človekovih pravic, demokracija, vladavina prava, varstvo manjšin in regionalno sodelovanje (Pfetsch 2009, 13). Evropski barometer iz leta 2006 je te zunanjepolitične cilje navedel za najpomembnejše vrednote, ki se po svetu povezujejo z EU (Pfetsch 2009, 13). In v tem okviru leži, glede na zgoraj omenjeno prvo posebno zunanjepolitično

liberalne demokracije bi bilo (oz. je) zanikanje zgodovinskih izkušenj Zahoda kot tudi izdaja liberalnih principov vzajemnega spoštovanja in kulturne različnosti« (Parekh 1994, 168 v Pikalo 1997, 44). Liberalna demokracija, utemeljena na liberalnem principu individualnega oziroma atomiziranega posameznika, ne more zahtevati univerzalne sprejemljivosti (Pikalo 1997, 44). Odločitev za takšno 'univerzalno vrednotno zunanjo politiko' s strani 'prevladujoče enote odločanja' je vseeno legitimna, a z druge strani se v medsebojnih državnih odnosih lahko zazna tudi kot agresivno dejanje (Argirakos 2007). **Yu (2008) sicer ne opredeli njene zunanje politike, a njeno izjavo eno leto po srečanju z Dalajlamo, ko ponovno izjavi, da »/b/o Nemčija še naprej izvajala zunanjo politiko utemeljeno na svobodi, demokraciji in vrednotah človekovih pravic, da bo tudi v bodoče imela posvetovanja z Dalajlamo in da podpira 'kulturno avtonomijo Tibeta' (kit. *xizang wenhua zizhi*)« (Yu 2008), označi kot 'neharmonično' (kit. *bu hexie*).⁴⁶¹ In sicer v smislu naše gornje opredelitve njene 'vrednotne zunanje politike' kot 'civilizacijske', torej da v »/m/ednarodnem delovanju različnih političnih sistemov ter družbenih in kulturnih ozadij, /.../, želi utrjevati lasten vrednotni sistem, kar neizogibno vodi v 'neharmonično' mednarodno skupnost« (Yu 2008).**

Ključne postavke njene zunanje politike so razvidne iz začetnega odnosa do treh velikih sil, in sicer ponovnega vzpostavljanja dobrih transatlantskih odnosov z ZDA⁴⁶² ter **kritične države do Rusije in Kitajske** (Argirakos 2007). Tukaj ni upoštevala nasveta nekdanjih dveh kanclerjev, Bismarcka in Adenauerja, da se **»/n/ikoli ne sme stopiti med interese velikih sil«** (Argirakos 2007). Argirakos (2007) navaja malo znano dejstvo, da je bil v tem času sprejet tudi zvezni zaščitni *Zakon o zunanji trgovini*, ki skupaj z ostrimi besedami na nemško-ruskem vrhu in popolno tišino glede že načrtovanega sprejema Dalajlame ob avgustovskem obisku Kitajske in seveda posledičnim sprejemom, pomeni **naraščajočo stopnjo napetosti odnosov moči** med Nemčijo in obema silama.

---

področje, področje 'izvoza univerzalnih (zahodnih) vrednot' s poudarkom na človekovih pravicah ter humanitarnih intervencijah (Pfetsch 2009, 12).

⁴⁶¹ **Kitajska zasnova zunanjepolitičnega delovanja je trdno zasidrana v načelih 'miroljubne koeksistence'**, ki jo je aprila 1955 na azijsko-afriški konferenci v Bandungu predstavil (in uspešno vpeljal) prvi predsednik vlade Ljudske republike Kitajske **Zhou Enlai** (Yu 2008). Na osnovi zasnove 'miroljubne koeksistence' **je pol stoletja kasneje, leta 2005, današnji kitajski predsednik Hu Jintao** na govoru ob 60. obletnici ustanovitve Organizacije združenih narodov **dejal, da je potrebno »/trdno /.../, skupno izgrajevanje harmoničnega sveta /.../**. Razlike v kulturnih, zgodovinskih, družbeno sistemskih in razvojnih modelih ne bi smele biti ovire meddržavnim odnosom in še manj naj bi postale vzrok za medsebojne antagonizme« (Hu Jintao v Yu 2008). In s tem je **'miroljubna koeksistenca' dobila novo vsebino za nove svetovne razmere, in sicer idejo 'harmoničnega sveta'** (kit. *hexie shijie*).

Če se vrnemo na začetek. Zhou Enlai je v zasnovi 'miroljubne koeksistence' uporabil temeljno idejo 'iskanja skupnih temeljev ob ohranjanju razlik' (kit. *qitongcunyi*). Le-ta izhaja iz enega ključnih konfucijanskih nauk, ki se skriva v enem od Konfucijevih pogovorov (Yu 2008): **»Človek s plemenitim značajem lahko, kljub lastnemu in neodvisnemu mnenju glede kakršnih koli zadev, ohrani dobre in harmonične odnose. Človek z neplemenitim značajem se sicer z vsemi strinja, a z nenačelnostjo ne ohranja prijateljskih odnosov«** (kit. *»/J/unzi heerbutong, xiaoren tongerbuhe«*). Gre za nauk **heerbutong**, torej ohranjati harmonične odnose kljub različnim mnenjem. Kitajska s tem tudi vztraja pri svoji samostojni in suvereni zunanji politiki ter v tem okviru nasprotuje vsakršnemu vmešavanju v notranje zadeve.

⁴⁶² Njen pogled na svetovno politiko je pogled z vidika svetovne politike ZDA (svoj odnos do ZDA 'opravičuje' in/ali utemeljuje s tradicijo svoje stranke).

Pomen naraščanja in padanja stopnje napetosti odnosov pokažemo z **Azar-Sloanovo lestvico ovrednotenja mednarodnih dogodkov** (glej prilogo T). **Kanclerkino dejanje**, torej dejanje države »A« z odzivom države »B«, **smo opredelili z vrednostjo desetih točk, kar pomeni, da je odziv Kitajske ovrednoten nad nevtralnno postavko, v smeri naraščanja zaostrovanja odnosov.** Verbalne grožnje, opozorila, zahteve in obtožbe ter 'dopuščeno' sovražno vedenje s strani domačega javnega mnenja, torej vse, kar je omenjeno v gornji predstavitvi študije primera, naj bi pokazalo močno nezadovoljstvo z dejanjem države »A«. Ker takšno dejanje lahko postopoma vodi v naraščanje zaostrovanja medsebojnih odnosov na vseh ravneh, je »/t/akšna zunanja politika nevarna zunanja politika« (Argirakos 2007). To ugotovitev lahko podkrepimo z besedami Kissingerja, ki meni, **da je altruistična zunanja politika najbolj nevarna zunanja politika** (v D'Orville 1993, 299), ker »/j/e preveč netipična, posebna in nenavadna, zato ne more biti dosledno izvajana in ima lastnost nestalnosti in spremenljivosti« (angl. »/i/t is too subject to aberrations, it can not be maintained and it has an attribute of capriciousness«). Pridruži se jima Kornelius (2007), ki glede srečanja kanclerke z Dalajlamo zapiše, da je takšna politika le **pozornost vzbujajoča, a malo uspešna ter nevarna**, saj lahko hitro postane samovoljna in več kot primerna za napade z druge strani. Njena preostala zunanjepolitična ravnanja in dejanja so manj pozornost vzbujajoča, a zato bolj uspešna (Kornelius 2007).

Zunanjepolitična analitika *Konrad Adenauer* sklada menita (Kamp in Masala 2006, 3), **da so po enem letu očitne tako spremembe v vzdušju delovanja kot v vsebini** in to ne glede na dejstvo (Kamp in Masala 2006, 13), da je veliko število članov prve Merkllove koalicije bilo odgovornih tudi za zunanjo politike prejšnje vlade. V tem vidita **moč in odgovornost kanclerke** (Kamp in Masala 2006, 13), ki je v tem, **da ne dovoli, da na zunanjo politiko vplivajo notranjepolitična nasprotja** (Kamp in Masala 2006, 14). Ob tem sta **ugotovila** (Kamp in Masala 2006, 11), **da za nemško politiko do Azije velja 'zasnovna šibkost'**⁴⁶³ in samo leto dni po njuni ugotovitvi **luč dneva ugleda nova strategija do Azije**. Ob koncu prve polovice vladanja Merkllove velike koalicije je tako pod taktirko zvezne frakcije Unija CDU/CSU nastala **nova strategija do Azije**,⁴⁶⁴

---

⁴⁶³ **Osnovne strateške razmere azijske regije so tiste, ki zahtevajo nov pristop** (Kamp in Masala 2006, 11). Kitajska je postala ključen akter regij, kjer sta prevladovali Evropa in ZDA (Kamp in Masala 2006, 11). Vzporedno z vsemi razvojnimi smernicami je postalo očitno, da se je zanemarilo tudi **Indijo**, ki naj bi bila ob gospodarskem pomenu tudi »/p/olitično odločilno sidro politike zahodnega modela« (angl. »/a/ politically decisive anchor of Western style politics«) (Kamp in Masala 2006, 11).

⁴⁶⁴ **Zvezna frakcija Unija CDU/CSU je točno mesec dni po sprejemu Dalajlame, torej 23. oktobra 2007, objavila novo strategijo do Azije** (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 1–20). Že potreba po njenem oblikovanju priznava naraščajočo moč Azije v svetovni politiki. Nemčija je to zaznala kot nov izziv in potrebo po razvoju večstopenjskih medsebojnih odnosov (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 2). Tako kot je heterogena Azija, so heterogeni nemški (in evropski) interesi v njej (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 3). Strategija loči gospodarske, politično-geostrateške in globalne interese (okoljska politika, politika izkoriščanja surovin in globalno vodenje/voditeljstvo). **Vrednotni dialog s spoštovanjem človekovih pravic spada med politično-geostrateške interese** in v tem okviru se poudarja, **da bo sodelovanje brez skupnih osnovnih vrednot težko dosegljivo** (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 3). **Poudarja se naraščajoči vpliv Kitajske na politično-diplomatskem, kulturnem in vojaško-strateškem področju** (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 3). Strategija poudari uspešen val demokratizacije in k utrjenim azijskim demokracijam prišteje

ki med politično-geostrateškimi interesi navaja 'vrednotni dialog s spoštovanjem človekovih pravic', do Kitajske vzpostavlja 'vprašanje skladnosti sistema' in, kar je še posebej zanimivo, govori tudi v imenu EU (CDU/CSU Bundesfraktion 2007). Pod vprašaj postavi razvojno pomoč do Kitajske, ki naj bi se preusmerila v Indijo in države, ki so ključne ameriške zaveznice ter s tem pomagala utrditi ameriški položaj v pacifiškem območju (Agirakos 2007). **Analiza meni** (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 15), **da je pri soočanju z vedno bolj samozavestno Azijo najbolj primerno ravnanje prav zavzemanje za 'naše' lastne vrednote in prepričanja.** To pomeni bolj pokončno samozavedanje lastnih interesov, in sicer na osnovi zaznavanja, da bodo tudi 'oni' odločno uveljavljali svoje (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 15). Na drugi strani je za Kitajsko analiza dokaz, da nemška zunanja politika ne bo več oblikovana in vodena s poudarkom na gospodarskem sodelovanju in kulturnih izmenjavah temveč tudi z ideologijo (Beste in drugi 2007). Kitajski tednik *Outlook* je zapisal, da bo, podobno kot uradni Washington (z vojno) izvaža demokracijo na Bližnji vzhod, uradni Berlin poskušal vsiliti zahoden model vrednot Daljnemu vzhodu (Beste in drugi 2007). Analitiki so si še najbolj enotni v tem, da strategija predstavlja jasen prelom s Kohlovo in Schröderjevo politiko do azijskega kontinenta (Dempsey 2007b). Hkrati je usmerjenost strategije v Azijo nenavadna za konservativen blok nemške politike, ki je bil vedno povsem osredotočen na transatlantske in evropske odnose (Dempsey 2007b). Predsednik parlamentarne delovne skupine Unije CDU/CSU za zunanje odnose Eckart von Klaeden meni, da je

---

Japonsko, Južno Korejo, Indijo, Tajvan, Filipine, Malezijo in Indonezijo (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 4). Analiza **obžaluje, da so gospodarsko najbolj razvite države tudi najmanj demokratične** (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 5) in da se v nekaterih zavestno preizkuša z lastnimi sistemskimi modeli (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 5). **Ob tem ni povsod sprejeta zasnova nedeljivih in temeljnih človekovih pravic** (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 5). Medtem, ko analiza navaja, da si Kitajska in Evropa ne stojita nasproti kot varnostno-politična in/ali geopolitična tekmeča (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 5), **se vzpon Kitajske** v svetovno-gospodarski in svetovno-politični hierarhiji **navede kot vzpon nedemokratične in neliberalne države, ki se razvija v še nedorečen samosvoj model** (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 7). Analiza vanj izraža dvom in meni, da je stabilnost možna le na temelju sodelovanja, ki ščiti človekove pravice (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 7). **Vprašanje vzpona Kitajske** vidi kot **sistemsko vprašanje**, kot vprašanje drugačnega političnega modela, **ki naj bi izzval gospodarske in politične interese Nemčije in EU** zunaj Evrope (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 8). Vzpon in razvoj Azije je v vseh pogledih 'mogočen' (nem. *epochale Entwicklung*) in potrebna je povsem nova usmeritev Evrope, z večjo težo interesom v Aziji. Za to je najprej potrebno oblikovanje skupnih vrednot in politik (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 12). **Positivna ugotovitev** je spoznanje, da je **potrebno boljše poznavanje Azije** in v tem okviru analiza poziva naj se ustavijo težnje zmanjševanja azijsko usmerjenih raziskovalnih centrov ter predmetnikov na univerzah (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 13). Dobri odnosi s tradicionalnimi azijskimi prijatelji (utrjenimi demokracijami) naj bi se še naprej razvijali, tudi z Avstralijo in Novo Zelandijo, ki naj bi prevzeli del varnostno-politične odgovornosti (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 16). S tem bi preprečili, da bi vzpon Kitajske pripeljal do destabilizacije azijskega kontinenta z globalnimi posledicami (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 16). Strategija nadaljuje, da **za Nemčijo ni alternative odnosu sodelovanja s Kitajsko** in drugimi azijskimi državami v vzponu, ampak le-ta zahteva vzajemnost pri spoštovanju pravil mednarodnega sistema. (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 18). Ravno tako ni alternative dejstvu, da mora EU do Azije in Kitajske govoriti z enim glasom (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 18). Glede **nove zasnove odnosa do razvojne pomoči** strategija meni, da je potrebno najti nove rešitve za različne razvojne ravni držav (Kitajsko in Bangladeša se ne more več obravnavati enako) (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 18). Strategija tudi meni, **da naj bi spremenjeni procesi sodelovanja z Azijo okrepili transatlantski dialog** (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 19) in s tem Kitajski dali signal, da izigravanje EU in ZDA v obdobju multipolarnosti ne bo uspešno (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 20). **Strategija zelo jasno predvideva strateško konkurenčnost ameriškega in kitajskega sistema** ter v tem okviru **potrebo Evrope po jasni opredelitvi** (CDU/CSU Bundesfraktion 2007, 20). **Vzpon Azije naj bi se redno tematiziral v okviru 'transatlantskega gospodarskega sveta'**, ki je nastal na pobudo kanclerke Merklove meseca aprila 2007.

bila osredotočenost na Kitajsko in njeno gospodarstvo prevelika ter da je **temeljna ideja** prav v **razpršitvi odnosov** (kot razpršitvi tveganj z namenom ugotovitve, ali, in kako, lahko tudi druge azijske države igrajo vlogo v svetovni politiki) ter v **integraciji strateških in gospodarskih ciljev ter vrednot** (Dempsey 2007b).

Vsebina nove azijske strategije jasno pokaže, da gre v ozadju za **težnjo, da se v dualizmu sistemov pokaže moč in pomen demokracije** (Kjurbeweit 2009, 143). V tem okviru **gre tako za zaščito 'zahodnih' vrednot kot za (ohranitev) moč(i)**, ne nazadnje:

*/j/e borba za moč univerzalna v času in prostoru in je kot izkustveno dejstvo ni mogoče zanikati. Nemogoče je zanikati, da so se države – ne glede na družbene, gospodarske in politične pogoje – skozi vsa zgodovinska obdobja borile za moč (Morgenthau 1995, 111). /.../ **M/oč je, ne glede na svojo omejenost /.../, v mednarodni politiki najvišje priznana vrednota.** Test, ki se mu morajo podvreči mednarodne politične odločitve, se nanaša na mero, v kateri te odločitve vplivajo na razdelitev moči (Morgenthau 1995, 124).*

Von Klaeden meni (Dempsey 2007b):

*/d/a Kitajska mora spoznati, da se ne more odločati v našem imenu. /.../ /d/a odnosi z državami niso le gospodarski. **Del strategije je tako oglaševanje, spodbujanje in zavzemanje za evropske vrednote**, osnovane na človekovih pravicah v azijski regiji. **Drugi del je iskanje širšega razumevanja z azijskimi voditelji** in spodbujanje za delitev globalne odgovornosti. /.../ **Človekove pravice, vladavina prava in svoboda medijev so naše vrednote. Ne želimo jih vsiljevati drugim.** Gre za oglaševanje, spodbujanje in zavzemanje za njih in za to, da jim najdemo mesto v globalni politiki.*

S poudarjanjem človekovih pravic in 'vrednotne zunanje politike' je Merklova prevzela temo, ki je bila prvotno vedno del programa druge 'ljudske stranke' SPD, in sicer iz prepričanja, da mora biti ravno stranka CDU tista, ki se zavzema za človekove pravice in »/d/a moramo že zaradi nemških izkušenj imeti pomemben vrednotni položaj« (Resing 2009, 119). **Merklova prva zvezna vlada** navaja, da je »/k/ljučen cilj zunanje politike ohranjanje svetovnega miru in varnosti ter se v tem okviru, skupaj z evropskimi in transatlantskimi partnerji, zavzemati za demokracijo, človekove pravice in dialog med kulturami« (Bundesregierung 2006a). Omenjeni stavek beremo kot izključevalen sam po sebi. Partnerji so le tisti, s katerimi si Nemčija deli sklop 'zahodnih' vrednot. **Iz omenjenega ključnega cilja zunanje politike je izpeljana 'vrednotna zunanja politika'**, ki temelji na spoštovanju mednarodnega prava in ohranjanja ter zagovarjanja človekovih pravic (Bundesregierung 2006c). Oboje predstavlja temelj kontinuitete nemške zunanje politike, **katero zvezna vlada vodi na osnovi »/i/nteressov in vrednot naše dežele«** (nem. *»/I/nteressen und Werten unseres Landes«*) (Bundesregierung 2006c). **S poudarjanjem interesov in vrednot 'naše dežele' gre za ponovno posredno, nepotrebno in neumestno poudarjanje vrednotnih razlik v svetovni politiki.** Spoštovanje človekovih pravic je tudi eden od političnih kriterijev pridobivanja nemške razvojne pomoči vse od njihovega oblikovanja s strani ministrstva za gospodarsko sodelovanje in

razvoj leta 1991 (Heinz v Jäger in drugi 2007, 531).⁴⁶⁵ Iz vsega navedenega vidimo, da v okviru nemške zunanje politike človekovih pravic oziroma 'vrednotne zunanje politike' nastopajo vse tri politike usmerjene v mednarodno skupnost – zunanja, varnostna in razvojna.⁴⁶⁶ In nastavki delovanja vseh treh so pogojeni s spoštovanjem vrednot zahodnega kulturno-civilizacijskega kroga.⁴⁶⁷

Razmišljanja o opredelitvi 'vrednotne zunanje politike' kot 'civilizacijske' zaključujemo z mislijo ameriškega misijonarja, dr. Arthur Smith-a, za katero menimo, da izvirnost besedila, napisanega pred stotimi leti, ne potrebuje prevoda (Smith v Giles 1902/1912, 181):

//It would be unfair not to point out that when a large body of Occidentals, imperfectly acquainted with the Chinese language, etiquette, modes of thought, and with intellectual presuppositions, begins on a large and universal scale the preaching of an uncompromising system of morals and doctrines like Christianity, there must be much which, unconsciously to themselves, rouses Chinese prejudices.

Menimo, da prav nič ni resnično moralnega (vrednotnega) v 'samo' simboličnem (ne)sprejemanju (in vsakokratnem žongliranju z razlago (ne)uradne narave obiska in sprejema) Dalajlame s strani posameznih zahodnih voditeljev, temveč gre le za prikaz moči (oziroma poskus le-te) tako navznoter kot navzven.⁴⁶⁸ Ne nazadnje so človekove pravice instrument za uresničevanje tistega prvega nacionalnega interesa (opredeljenega kot moč) (Kissinger v Oppenheim 1998, 27). Zato človekove pravice zadnjih dvajset let tudi niso več (samo) notranja zadeva neke države, temveč predvsem prvovrstna (medijska) mednarodna tema (Simoniti v Oppenheim 1998, 27). (Ne)sprejemanja Dalajlame v bistvu potrjujejo Yanov stavek (2001, 38), da sta moč in napredek zahodnih držav dva ključna dejavnika, ki sta v zadnjih dveh stoletjih

---

⁴⁶⁵ Kitajska je bila zelo dolgo največja prejemnica nemške razvojne pomoči (Heilmann 2004, 278). Politično sporno pri tem pridobivanju pomoči naj bi že od vsega začetka bilo, da Kitajska ni izpolnjevala osnovnega kriterija, to je spoštovanja in varstva človekovih pravic (Heilmann 2004, 278). O prenehanju le-te se začne razmišljati leta 2007 in pride na dan z že omenjeno azijsko strategijo parlamentarne frakcije Unije CDU/CSU, 23. oktobra 2007. Primer razvojne pomoči Kitajski (Bundestag 2007, 7) je nudenje evropskih in nemških izkušenj glede krepitve zaščite delojemalcev. Nemška zvezna vlada je kitajski strani pomagala pri izdelavi novega Zakona o delovnih razmerjih, ki naj bi bil v veljavi od 1. januarja 2008 (Bundestag 2007, 7). Razprava glede tega zakona je bila znotraj Kitajske osredotočena predvsem na že omenjeno zaščito delojemalcev, na primer varstvo pred odpovedjo, kar naj bi okrepilo tudi pravice migrantov (Bundestag 2007, 7).

⁴⁶⁶ Razvojna pomoč najrevnejšim državam je sicer še naprej prioriteta kanclerke in njene vlade (Heckel 2009, 197). V tem okviru se je za pomoč še posebej prizadevala med najhujšim obdobjem krize in Svetovni banki dala za sto milijonov evrov jamstva (Heckel 2009, 196).

⁴⁶⁷ Zvezna vlada politiko človekovih pravic omenja kot pomemben sestaven del nemške zunanje in varnostne politike, saj lahko sistematično kršenje človekovih pravic ogrozi mednarodni mir in varnost (Bundesregierung 2006c). Poudarja, da so človekove pravice nedeljive (Bundesregierung 2006c) in da zunanja ter razvojna politika ob ogroženosti demokracije, svobode, pravne države in pravic manjšin (nem. *Demokratie, Freiheit, Rechtsstaatlichkeit und Minderheitenrechte*) ne bosta molčali (Bundesregierung 2006c). Nemška zunanja in razvojna politika sta verodostojni le, če je opozarjanje na pomanjkljivosti spoštovanja omenjenih zasnov vladanja tako odprto, kot je odprto zagovarjanje nemških materialnih interesov (Bundesregierung 2006c).

⁴⁶⁸ Timothy Garton Ash, britanski zgodovinar in član raziskovalne ustanove 'Evropski svet za zunanje zadeve' (angl. *European Council on Foreign Relations*) je prepričan, da medtem ko Zahod podcenjuje političen pomen podobnih simboličnih dejanj, Kitajska zelo dobro ve, kaj takšna srečanja pomenijo, kar naj bi ne nazadnje dokazovali tudi njihovi napori, da bi jih preprečili (Ash 2008). Ash (2008) tako celo predlaga, da bi se zunanji ministri držav članic EU morali dogovoriti in sprejeti skupno načelo, da ga vsi evropski predsedniki vlad kadar koli in kjer koli sprejmejo.

oblikovala politično kulturo s svetovnim dosegom, ki v prvi vrsti poudarja moč in ne moralo. In ena od značilnosti 'politike moči' po obdobju 'hladne vojne' je vmešavanje v notranje zadeve ali 'novi intervencionizem' (Yan 2001, 38). Kennan je glede tega dejal (v Ullmann, 1999):

/M/očno bi priporočil precej večjo razdaljo, s strani naše vlade, do njihovih notranjih zadev. Rad bi videl, da se vlada postopoma umakne iz javnega zavzemanja za demokracijo in človekove pravice. Naj poudarim: govorim o vladah, ne o privatnih akterjih. Če se drugi v naši državi želijo zavzemati za demokracijo in človekove pravice (kar koli ta pojma pomenita) je to povsem v redu. Toda mislim, da kakršna koli takšna vprašanja ne bi smela biti del naših diplomatskih odnosov z drugimi državami. Če se drugi želijo zavzemati za spremembe stanja drugod, v redu, nimam pripomb. Toda ne zunanje ministrstvo ali Bela hiša. V obsegu njihovega delovanja obstajajo bolj pomembne naloge. **Še najmanj bi si morali dovoliti, da takšne zadeve vplivajo na naše odnose s Kitajsko. /.../. Po mojem mnenju bi z njimi, v vsakem primeru, morali ravnati z najbolj občutljivo vljudnostjo, dostopnostjo in spoštovanjem na uradni ravni. In od njih ne pričakovati preveč. Ne vidim nobenega razloga za te vzpone in padce v odnosih z njimi. Kaj dejansko pričakujemo od njih? /.../ Ne bodo postali kot mi. In res je neprimerno in nesprejemljivo, da zmanjšujemo pomen njihovih uspehov in govorimo, da bi se 'moral naučiti vladati sebi kot to počnemo mi'. /.../, kaj se res ne moremo znebiti takšnih neumnosti? Naj ljudje bodo to, kar so in z njimi ravnajmo temu primerno. /.../ to, da se vidimo kot center političnega razsvetljenstva in kot učitelje velike večine preostalega sveta se mi zdi nepremišljeno, domišljavo in nezaželeno. /.../ Res nismo tako veliki. Imamo resne probleme znotraj lastne družbe; in večkrat se mi zdi, da je najboljša pomoč, ki je lahko nudimo drugim to, da jim dovolimo opazovati, kako so naša današnja soočenja s problemi malo bolj imaginativna, pogumna in odločna, kot so bila v preteklosti.**

Merklova je pred leti dejala, da ženske ne potrebujejo kvot za dvig njihove aktivne politične prisotnosti, saj se s tem zanika njihova sposobnost (Langguth 2005/2008, 414–16).⁴⁶⁹ Podobno lahko menimo, da **modre in sposobne voditeljice in/ali voditelji modernih zahodnih držav ne potrebujejo 'izkoriščanja' notranjih zadev drugih držav za uveljavljanje svoje (in nacionalne) notranjepolitične (in zunanjepolitične) podobe.** Sposobnost (in zmožnost) dobrega vladanja (angl. *good governance*) lastni državi in prebivalstvu leži drugje. **Občasna (ne)uradna srečavanja z Dalajlamo vsekakor niso primer dobrega vladanja *par excellence*, ne nazadnje imajo le kratek učinek, tako kot imajo ljudje večinoma kratek spomin.** Toda »/o/čitno je, da sta mednarodna in notranja politika le različni manifestaciji enega in istega družbenega dejstva. V obeh sferah je želja po družbenem priznanju močna dinamična sila, ki opredeljuje družbene vloge in ustvarja notranje družbene institucije« (Morgenthau 1995, 166). Kanclerkin **uradni sprejem Dalajlame vidimo v tej luči, v luči želje tako po notranjem kot mednarodnem družbenem priznanju. Zaradi želje po družbenem priznanju v okviru politike prestiža,** za katero Morgenthau pravi (1995, 165), da »/o/bsega tretjino vseh temeljnih manifestacij borbe za moč na mednarodnem prizorišču«, **je v celoti pozabila na zasnovo vzajemnega spoštovanja in vzajemne odgovornosti delovanja kot**

⁴⁶⁹ Zahodni feminizem ji je bil na začetku povsem tuj in leta 1991 celo izjavi, da to ni ravno lepo zvoneča beseda (Langguth 2005/2008, 414). Med njo in ženskim katoliškim gibanjem niso obstajale le razlike, temveč skoraj nepremostljive razdalje in ženski del CDU ji je na začetku globoko zameril, da se ni zavzela za žensko kvoto, a je bil ta njen odnos sprva ocenjen kot slepo sledenje Kohlovim politikam (Langguth 2005/2008, 415). Danes se do tega vprašanja izraža bolj pozitivno in leta 2000 izjavi, da zdaj vidi, kako je to pomagalo k uveljavitvi ženskega glasu CDU (Langguth 2005/2008, 415). Ob koncu prvega desetletja 21. stoletja se govori o 'novem konservativnem feminizmu' Merklove, ki je slogan *Kinder, Küche, Kirche* nadomestil s sloganom *Kinder, Kirche, Karriere* (Hockenos 2011). In če vse do leta 1958 pravna enakopravnost med spoloma v Zahodni Nemčiji ni obstajala, sta Merklova in nekdanja ministrica za družino in mati sedmih otrok, Ursula von der Leyen, radikalno predružačili model nemške družine in konservativno gibanje (Hockenos 2011). Hockenos (2011) to poimenuje kar z 'Merklovo kulturno revolucijo'.

kognitivno-psiholoških in socioloških dejavnikov svetovne politike.

Ovrednotenje Merklove 'vrednotne zunanje politike' (do Kitajske kot na splošno) zaključujemo z mislijo Morgenthaua iz leta 1965, katero bi pravzaprav ponovno lahko izrekel tudi danes. Morgenthau (Wohlforth v Smith in drugi 2008, 41) je na novinarjevo vprašanje, ali je mnenja, da:

/k/er jih (Kitajcev) verjetno ne bomo mogli ustaviti, ali je to dober razlog, da ne poskusimo (angl. /d/o you think because we may not be able to stop them (the Chinese), is that a good reason for not trying)?

odgovoril:

/T/o je najboljši razlog na svetu. Če na problem politike gledamo širše, spoznamo, da je politika umetnost možnega. Obstajajo določene stvari, ki bi jih radi storili, a jih ne moremo, ker za to nimamo sredstev (angl. /T/his is the best reason in the world. If you look at the problem of politics in general, you realize that politics is the art of the possible. There are certain things that you would like to do but you can not do because you have not got the means to do them).⁴⁷⁰

4 ODGOVOR: MIKRO – MAKRO PRISTOP ZUNANJEPOLITIČNE ANALIZE

Wir sollen Weltpolitik betreiben. Wenn ich nur wüsste, was das sein soll
(Alfred Graf Waldersee v Imhof-Rudolph in Unkerüer 2009, 53).⁴⁷¹

The world has shrunk, but the nations of the world have not come together
(Kissinger v Deutsch 1968/1988, 285).⁴⁷²

Brzezinski meni (1995, 10), da politične ukrepe, torej zunanjepolitična dejanja, sprožajo **zamisli, ki spreminjajo svet**. Le-te:

/s/o lahko enostavne ali kompleksne, dobre ali slabe, dobro razumljene ali pogojene s spontanimi občutki. Včasih se porajajo v mislih karizmatičnih osebnosti, včasih so vsesplošno prisotne. Naša doba je doba globalnega političnega osveščanja, zato tudi politične zamisli postajajo vse pomembnejše, bodisi kot vir intelektualne kohezije ali zmede bodisi kot vir političnega dogovora ali konflikta (Brzezinski 1995, 10).

Odločitev kanclerke Angele Merkel za uradno srečanje z Dalajlamom je bila vsekakor ena takšnih zamisli, ki je brez kančka dvoma sprva postala vir zmede in potem tako kratkoročno kot dolgoročno, s komaj zaznavnim in prikritim odnosom nezaupanja, vse dokler bo v vlogi kanclerke, spremenila dvostranski odnos med državama. S tem povzemamo misel Stanley Hoffmann-a (glej poglavje 2.1), da je bila odločitev (in odziv) **»/t/rk človeških volj na odru svetovnih voditeljev«**.

⁴⁷⁰ Citat, da je politika umetnost možnega, naj bi sicer pripadal Bismarcku.

⁴⁷¹ Alfred Graf Waldersee je bil zaupnik cesarja Wilhelma II., in to je misel o nemških interesih, ki se je vse do danes ohranila v njegovem dnevniku iz leta 1900.

⁴⁷² Gre za misel izrečeno med govorom na zasedanju Generalne skupščine OZN, septembra leta 1976.

Pri zunanji politiki gre za »igro prepletanja številnih notranjih in zunanjih vedenjskih virov« (Hill 2003/2007, xix; Cordell in Wolff 2007, 257), saj »ima zunanja politika svoje lastne notranje vire in notranja politika ima svoje lastne zunanje vplive« (Hill 2003/2007, 31), in sicer v okviru dveh razlag, **tiste, ko zunanja vloga države določa notranji značaj države** (angl. *outside-in*) in **tiste, ko je ustavna narava države prvinska** in ima učinek na mednarodne odnose (angl. *inside-out*) (Hill 2003/2007, 31). Tudi za Wolfersa »/j/e zunanja politika države zmes različnih faktorjev« (Simoniti v Morgenthau 1995, 37). Morgenthau omenja »/v/soto vseh dejavnikov, ki opredeljujejo zunanje politike neke nacije« (1995, 196), in sicer tako karizmo posameznika in pomen karizmatičnega vodstva (1995, 104 in 106) kot pomen okolja, namreč »/b/rez upoštevanja karizme oseb, /.../ ali institucij, kot sta vlada in ustava /.../ ni mogoče razumeti nekaterih pojavov v mednarodni politiki« (1995, 106). To njegovo trditev ne moremo razumeti drugače kot pripisovanje pomena tako 'prevladujoči enoti zunanjepolitičnega odločanja' in hkratno potrjevanje celovitega pristopa k zunanjepolitični analizi. Ali z njegovimi besedami, da **moramo rešitve iskati v »/c/elokupni vsoti vseh dejavnikov, ki opredeljujejo zunanjo politiko neke nacije** (1995, 196). Morgenthau tako govori o '**psihološki enotnosti sveta**', zanj je (1995, 372–73):

/r/azlog vseh političnih prepričanj in sporov /.../ nespremenljivi minimum psiholoških lastnosti in teženj, ki so skupna last vsega človeštva. /.../ Na teh psiholoških temeljih /.../ je postavljena stavba filozofskih prepričanj, etičnih zahtev in političnih teženj. /.../ to stavbo bi si pod določenimi pogoji lahko delili, pa si jo v resnici ne. Lahko bi si jo delili, če bi bili pogoji, v katerih zadovoljujejo svoje želje po življenju, svobodi in moči po vsem svetu enaki, /.../. Če bi bilo tako, potem bi skupna izkušnja vseh ljudi /.../ zagotavljala skupna merila vrednotenja (Morgenthau 1995, 372).

Seveda pa se realnost ne ujema z našo predpostavko o enakih pogojih po vsem svetu. Razlike so /.../ ogromne /.../ Medtem ko so v filozofskem pogledu podobnosti med merili po vsem svetu dokaj velike /.../, so pri moralnih sodbah in političnih vrednotenjih razlike velike. Isti moralni in politični koncepti dobijo v različnih okoljih različne pomena. Pravica in demokracija pomenita tukaj eno, nekje drugje pa nekaj povsem drugega.

Ugotovil je (1995, 373), da imamo na eni strani opraviti s **skupnimi psihološkimi lastnostmi in osnovnimi težnjami**, a na drugi strani s **pomanjkanjem skupnih izkušenj**. Položaj danes, z razliko v tem, da so možnosti pridobivanja skupnih izkušenj lažje, v kolikor se to želi, ni bistveno drugačen. Zato menimo, da **izvirni 'mikro-makro analizi zunanjepolitičnega odločanja'** (angl. *micro-macro linkage approach*) **manjka prav vsebina 'skupnih izkušenj'**, do katerih pridemo s kognitivno-psihološkimi in sociološkimi dejavniki. Da so ti pri proučevanju in ocenjevanju svetovnopoličnih dogodkov podcenjeni sta nakazala tako Morgenthau (1995, 165–66) kot Wolf (2008). Ker menimo, da so ključni za odgovor na vprašanje naše empirične analize, smo pristop 'mikro-makro analize zunanjepolitičnega odločanja' dopolnili z naslednjima kognitivno-psihološkima in sociološkima dejavnikoma: **(a)** z željo po vzajemnem družbenem priznavanju kot dejavniku ugleda moči oziroma dejavniku prestiža in veljave (države in posameznika v vlogi

njenega predstavnika) in **(b)** z željo po vzajemnem mednarodnem spoštovanju. Z izboljšanjem Zhaovega pristopa⁴⁷³ (glej prilogo U) smo želeli opozoriti na njihov pomen kot **komaj zaznavnih, prikritih dejavnikov »/p/olitike demonstracije moči, ki jo država ima, ali misli, da jo ima, oziroma želi druge države prepričati, da jo ima«** (Morgenthau 1995, 171).

Teoretičen (glej poglavje 2.4.1.2.2) in praktičen (glej prilogo Š) **pomen dejavnika statusa in prestiža kot zunanjepolitičnega cilja** in strategije je bil že omenjen. Morgenthau (1995, 165–66) s svojim razmišljanjem o podcenjevanju vzajemnega 'družbenega priznavanja', torej priznavanju 'vrednosti' nečesa ali nekoga (vrednost zahodnih vrednot) kot dejavnika svetovne politike prestiža meni, da je **»/p/olitika prestiža deležna podcenjevanja prav tako kot subtilni in neotipljivi odnosi, ki jih je /.../ zaradi /.../ ukvarjanja z materialnimi vidiki moči v obliki resnične ali le zagrožene sile težko razumeti.«** Morgenthau govori o **»/n/acionalnem prestižu - ugledu moči«** (1995, 176) kot o **političnemu orožju, ki je danes, ko se 'borba za obstoj in moč' odvija tudi s pridobivanjem naklonjenosti ljudi, podcenjen** (1995, 176). Predvsem tisti, ki podcenjujejo že sam pomen moči v mednarodnih odnosih, so tudi tisti, ki vprašanju prestiža ne pripisujejo posebne teže (Morgenthau 1995, 174). Politika prestiža ima dva končna cilja, in sicer prestiž zaradi njega samega ter prestiž kot podpora politiki in, ker tu govorimo o zunanji politiki, je **prestiž lahko dobrodošel le kot stranski** (ali vmesni cilj z namenom pridobitve končnega cilja) **proizvod zunanjih politik, saj končni cilj zunanjih politik** ni želja po ugledu moči ali prestižu, ampak **moč sama** (Morgenthau 1995, 174). Države, ki se morajo pri zaščiti svojega obstoja in položaja moči, opirati predvsem na svojo moč, zelo težko zanemarijo učinek, ki ga ima pridobitev (ali izguba) prestiža na njihov položaj moči v mednarodni skupnosti (Morgenthau 1995, 174). **Z vzponom Azije se zdaj spreminja tudi vrednost in smer prav teh dejavnikov.** Medtem, ko Azija pridobiva na moči kot končnemu cilju zunanjih politik, se države zahodnega kulturno-civilizacijskega kroga soočajo s postopnim izgubljanjem moči kot končnega cilja zunanjih politik.

»/P/restiž neke države seveda ne določa le ena sama posebno uspešna ali neuspešna poteza, ki jo država v določenem zgodovinskem trenutku potegne. /.../ /p/restiž je odraz /.../ vsote kvalitet in dejanj neke države, njenih uspehov in napak, zgodovinskih spominov in prihodnjih

---

⁴⁷³ Pristop 'mikro-makro analize zunanjepolitičnega odločanja' (angl. *micro-macro linkage approach*), kot ga je razvil Zhao (1996) predstavlja most med raziskovanjem izbrane države in teorijami družboslovnih znanosti ter hkrati **raziskuje mikro in makro raven odločanja** (Zhao 1996, 3–4). Raziskuje **navzkrižno učinkovanje najvplivnejših dejavnikov različnih ravni**. Pristop se osredotoča na procese, okoliščine in strukture zunanje politike ter analizira interakcije ključnih dejavnikov, kot so mednarodno okolje, notranje ovire in odločanje posameznikov, ki imajo 'skupen vpliv' (angl. *combined impact*) na zunanjo politiko (Zhao 1996, 3–4). Pristop se osredotoča na **tri analitične razsežnosti** (Zhao 1996, 3–4): **(a) analiza sprememb skozi čas z razlago zunanjega okolja in notranjega razvoja** (vpliv na zunanjepolitično učenje in spreminjajoče se prednostne naloge voditeljev); **(b) osvetlitev družbenih in institucionalnih inputov v zunanji politiki** (spremembe pravil, norm in mehanizmov v procesu oblikovanja politik, obseg in stopnja sodelovanja v teh procesih); **(c) viri politike moči in viri avtoritete** (legitimnost režima, politične preference posameznih voditeljev in strategije, taktike ter vedenjski vzorci voditeljev). Z omenjenim pristopom je avtor analiziral kitajsko zunanjo politiko. Zhao (1996, vi) **med 'mikro-makro' teoretike zunanjepolitičnega odločanja prišteva Alexandra L. George-a in James N. Rosenau-a, ki sta prispevala svoj delež k njegovi analizi.**

aspiracij» (Morgenthau 1995, 178). Prva Merklova vlada je prestiž svoje države, ugled moči svoje države v odnosu do Kitajske, pokazala s kar nekaj potezami, ki jih je opisal že Argirakos (2007).

»/Z/unanja politika /.../ je zmeraj **rezultat ocene odnosov moči kot le-ti med različnimi državami v določenem zgodovinskem trenutku obstajajo in kot se bodo /.../ razvijali. /.../ /P/rimarna funkcija politike prestiža pa je ravno v vplivanju na te ocene**« (Morgenthau 1995, 175). Tudi nova azijska strategija Merklove stranke je predvsem ocena moči, ocena ugleda moči vlade (stranke) do dvigajočega se ugleda moči Kitajske in spreminjajoče se celotne podobe Azije, na kateri naj bi potem temeljila 'nova' nemška zunanja politika.

Pametna zunanja politika mora znati videti in upoštevati razliko med prestižem in dejansko močjo (Morgenthau 1995, 181). »/P/olitika prestiža doseže svoj pravi vrhunec tedaj, ko pridobi /.../ državi tolikšen ugled, da se lahko ta zaradi njega odreče dejanski uporabi moči. To doseže z ugledom nesporne moči in slovesa po samoobvladovanju njene uporabe« (Morgenthau 1995, 176). Modro zastavljena zunanja politika prestiža ima nalogo svetu pokazati moč svoje države ter pri tem odkriti ravno prav: niti preveč, niti premalo (Morgenthau 1995, 182).

Če na sprejemanje Dalajlame gledamo prvenstveno z vidika dejavnika izkazovanja moči do naraščajoče vloge Kitajske v svetovni politiki, je prva Merklova vlada (ali le kanclerka) ocenila, da je sprejetje Dalajlame za ugled nemške zunanje politike, za ugled nemške države, nujno. Ker je bila s tem uporabljena dejanska moč (s čimer tukaj mislimo na moč odločanja, ki hkrati pomeni pripravljenost na soočenje s posledicami), to pomeni, da **Nemčija še ni na točki tako visokega nacionalnega prestiža, torej ugleda moči, ko bi se dejanski uporabi moči (torej srečanjem Dalajlame navkljub vsemu)** in s tem dokazovanjem svoje moči do Kitajske **odpovedala. Odklonitev srečanja z Dalajlamo**⁴⁷⁴ bi pomenilo, da nemški državi razkazovanje moči, da to lahko stori, ni potrebno. Tudi to, da kanclerka med obiskom Kitajske ni nakazala morebitnega srečanja si lahko razložimo bodisi z vidikom ohranjanja nacionalnega prestiža in ugleda moči svoje države bodisi s prestižem in veljavo svoje vloge kot kanclerke. Njene izjave, temelječe na obrambi suverenega odločanja, to dodatno potrjujejo. In kljub temu, da so nekateri nemški novinarji menili, da je vse namenjeno le notranjemu dokazovanju moči njene vloge v odnosu do zunanjega ministra in ne ogorčeni Kitajski, je bilo srečanje tudi (in mogoče predvsem) dokazovanje moči v soočenju z veliko silo v ponovnem vzponu. In kot smo že ugotovili nam pogled

---

⁴⁷⁴ **Srečanje z Dalajlamo je bilo v zgodovini dvostranskih odnosov s strani nemške zvezne vlade in skupščine že odpovedano** (prestavljeno, a kasneje neizvedeno) (glej prilogo N) (Möller 1996, 723). Zaradi pripomb zunanjega ministrstva o morebitnem možnem poslabšanju odnosov s Kitajsko, je Dalajlama sam odpovedal obisk v mesecu februarju leta 1994 (Möller 1996, 723). Aprila iz istega razloga ne nastopi pred odborom zvezne skupščine za človekove pravice (Möller 1996, 723). Zunanji minister Kinkel je ob istem času predlagal še zasedanje odbora o reform delovanja nemške diplomacije in zvezna skupščina je morala zasedanje glede Tibeta in človekovih pravic prestaviti na september (Möller 1996, 723). Tudi do jesenskega srečanja ni prišlo in sicer zaradi nemških volitev (Möller 1996, 723).

s kitajske strani pove, da je dejavnik kitajskega nacionalnega prestiža in veljave ravno 'tibetansko vprašanje'.

Do drugega dejavnika pridemo na osnovi prvega. To je dejavnik '**spoštovanja**', ki ga država **v odnosu do drugih držav** (ne)uživa in (ne)izraža. Oba dejavnika sta v svojem bistvu neločljivo povezana. Podcenjeni dejavnik 'spoštovanja' oziroma podcenjenost 'politike (vzajemnega) spoštovanja' v svetovni politiki omenja Wolf (2008).⁴⁷⁵ **Govori o 'prizadevanju po spoštovanju'** (nem. *das Streben nach Respekt*) (Wolf 2008, 7) in trdi, da **o tem govorimo v okviru tistih mednarodnih sporov, katerih intenzivnost in vztrajnost ostaja nerazložljiva ter nedojemljiva, vse dokler se upoštevajo le njihovi materialni vidiki** (Wolf 2008, 7–8). Tako kot še ne obstaja sistematično raziskovanje in teoretična opredelitev '**prizadevanja za spoštovanje**' v **mednarodnih odnosih**, tako tudi ni empiričnih analiz (Wolf 2008, 7). Več pozornosti je do danes namenjeno le vprašanju nacionalnega slovesa (nem. *Fragen der nationalen Reputation*),⁴⁷⁶ pri čemer ostaja vprašanje dejanskega vpliva tega dejavnika na druge (Wolf 2008, 7). Kaj dejansko pomeni '**spoštovanje**', je zapleteno družbeno in psihološko vprašanje, zato so dejanja, ki pridonesejo k spoštovanju, torej dejanja priznavanja drugih, zahtevna in nejasna (Wolf 2008, 8) ali z izvirnimi besedami Senneta (2004, 59 v Wolf 2008, 8): »/What respect itself means is both socially and psychologically complex. As a result, the acts which convey respect – the acts of acknowledging others - are demanding and obscure.« Wolf opozarja (2008, 10), da je v prvi vrsti pomembno predvsem to, da se 'prisotnost (nekoga) opazi' (nem. *dass Präsenz zur Kenntnis genommen wird*) in da se spoštovanje dejansko izrazi (Wolf 2008, 11). Torej, kar je sicer zelo pomembno v medkulturnem okolju, da se pokaže spoštovanje do 'prisotnosti' drugih. V nasprotnem primeru pride do občutka zapostavljenosti in posamezniki ter skupine, ki se ne čutijo spoštovane, se večkrat pritožujejo, da okolje do njih uporablja 'dvojni standard' (Wolf 2008, 11).⁴⁷⁷ S prizadevanjem za

---

⁴⁷⁵ Wolf (2008, 5) želi s svojo tezo poudariti, **da države in drugi akterji ne stremijo le po moči kot taki, varnosti in blagostanju temveč, tudi po družbenem priznanju njihovega pomena** (nem. *Würdigung ihrer Bedeutung*) oziroma po spoštovanju. Na eni strani, tako kot pri posameznikih (kanclerka Merklova) kot pri državah (Nemčija in Kitajska) in drugih akterjih, to pomeni lažje uresničevanje drugih interesov, na drugi strani ima spoštovanje za mednarodne akterje tudi povsem (sebi) lastno, imanentno vrednost (Wolf 2008, 5). Eno od vprašanj se glasi, ali je prizadevanje za pridobitev spoštovanja zgolj instrumentalno ali neločljivo povezano s subjektom, torej (sebi) lastno motivirano (Wolf 2008, 5)? To naj bi najbolj prišlo do izraza pri '**simbolično pretiranih sporih**' (nem. *symbolisch überhöhten Auseinandersetzungen*) (Wolf 2008, 5). Z že uveljavljenimi teorijami mednarodnih odnosov se na ta vprašanja ne da odgovoriti (Wolf 2008, 5). Odgovor zahteva širši pogled na temeljne namene ravnanj, torej pogled, ki močneje upošteva družbeno utemeljene razlage delovanj. **Biti spoštovan je osnovna človeška potreba** (nem. *ein grundlegendes menschliches Bedürfnis*) (Wolf 2008, 6). **Zato je presenetljivo, da je vidik človeškega prizadevanja po družbenem spoštovanju v znanstvenem političnem raziskovanju do danes igral tako zanemarljivo in podrejeno vlogo** (Wolf 2008, 6). Na področju mednarodnih odnosov se ta razsežnost družbenih odnosov komaj zazna in kot pravi Wolf (2008, 7), v znanem priročniku o mednarodnih odnosih z naslovom *Handbook of International Relations* (Carlsnaes in drugi 2002) zaman iščeš besede, kot so spoštovanje, priznanje, status in prestiž. Wolf (2008, 7) tako izpostavi neobjavljeno doktorsko dizertacijo Markeys-a (2000), z naslovom *Prestige Motive in International Relations*.

⁴⁷⁶ Wolf (2008, 7) omenja dva primera, in sicer sloves (ugled) odločenosti in pripravljenosti za uporabo sile ter sloves poštenosti določenega akterja mednarodne skupnosti.

⁴⁷⁷ Gre za povsem enostavno pričakovanje, da se nekoga 'jemlje resno' (nem. *'ernst nimmt'*), da se mu izrazi vsaj 'zaslužna in pripadajoča pozornost' (nem. *gebührende Aufmerksamkeit*) tudi, če se o njem nima izrecno pozitivnega

družbeno spoštovanje si akterji tako prizadevajo predvsem za '**primerno spoštovanje**' (nem. *angemessene Beachtung*): **(a)** njihovega fizičnega **obstoja**; **(b)** njihovega družbenega **pomena** (v smislu **pomembnosti**); **(c)** njihovih **stališč, idej in vrednot**; **(č)** njihovih **interesov in potreb**; **(d)** njihovih **dosežkov, sposobnosti, zaslug** in njihove **odličnosti**; **(e)** njihovih **pravic**⁴⁷⁸ (Wolf 2008, 10). Ali če ponovimo besede zadnjega velikega realista: »V/ **zunanji politiki obstajajo tudi objektivne danosti. Umetnost zunanje politike je spoštovati vrednote določene družbe**« (Kissinger v Steingast 2009, 55).⁴⁷⁹

Pri uporabi dejavnika spoštovanja v mednarodni odnosih obstajata dva problema (Wolf 2008, 13–4). **Prvi** je v tem, da so posamezniki precej bolj odvisni od potrjevanja s strani okolja kot to velja za skupine ali skupinske akterje in zato interes za izkazovanje spoštovanja v mednarodnih

---

in/ali dobrega mnenja (Wolf 2008, 11). Pri tem gre za preprosto človeško potrebo po pomembnosti in občutku nadzora nad okoljem (Wolf 2008, 11). Družbenopsihološke raziskave kažejo (Gilbert 2007, 51–7 v Wolf 2008, 11), da si ljudje tudi zaradi njih samih prizadevajo po nadzoru. Glede na to se Morgenthauova predpostavka o 'prirojeni težnji po moči' (nem. *angeborenen, invarianten Machtriebs*) ne zdi več tako čudna in/ali zmotna (Wolf 2008, 11). Ker priznanje družbenega pomena (posredno spoštovanja) kaže tudi na vidik nadzora nad drugimi, sama teza, da si ljudje želijo predvsem potrditev njihove pomembnosti, klasičnih realistov mednarodnih odnosov res ne more presenetiti (Wolf 2008, 11). Wolf (2008, 11) kljub temu meni, da se prizadevanja po spoštovanju in moči ne more enačiti. Prvič zato, ker prizadevanje po spoštovanju ni usmerjeno samo na priznanje družbene pomembnosti in drugič, ker izkazano priznanje (nekoga) samoobčuteni družbeni pomembnosti (nekoga drugega) nikakor ne pomeni, da (prvi) cilja na stalno naraščanje moči (nad drugim) (Wolf 2008, 11).

⁴⁷⁸ **Nacionalen akter lahko v mednarodni krizi vztraja pri določenih pravicah (tudi) zato, ker se želi zoperstaviti vtisu, da je le 'akter drugega razreda'** (Wolf 2008, 18). Občuteno nezadostno spoštovanje do pravic, ki jih nekdo ima, je večkrat neposredno povezano (Wolf 2008, 19): **(a)** z materialnimi stroški (na primer, onemogočen dostop do določenega prostora); **(b)** s 'stroški ugleda' (nem. *Reputationskosten*), ki imajo za posledico (ne)materialne stroške v ravnanju do tretjega; **(c)** in končno **to škodi splošnim občutkom samovrednosti oziroma samospoštovanja**. Predvsem takrat, ko se ne ukrepa glede nespoštovanja pravic, pri opazovalcu nastane vtis, da se pravice pravzaprav lahko prezrejo (Wolf 2008, 19). Kdor krši pravice nekoga, s tem posredno da vedeti, da je ta nekdo zanj 'le nekdo, s katerim se lahko tako dela' (nem. *mit dem man so etwas machen kann*) (Miller 2001, 541 v Wolf 2008, 19). Še bolj neprijetno se ta diskriminacija doživlja, če se ta nekdo ne more uspešno braniti, saj mora potem tistemu, ki krši njegove pravice, potihlo priznati, da ima prav, da je očitno res 'le nekdo, s katerim se lahko dela na tak način' (nem. *mit dem man so etwas machen kann*) (Miller 2001, 541 v Wolf 2008, 19). **Predvsem ta tretja razsežnost se v racionalnih teorijah mednarodnih odnosov ne upošteva dovolj** (Miller 2001, 541 v Wolf 2008, 19). In to kljub temu, da je mogoče najpomembnejša, **saj se ne ukvarja s tem, 'kaj imamo', temveč s tem, 'kaj smo'** (Ringmar 2002, 119f v Wolf 2008, 19).

⁴⁷⁹ **V mednarodnih odnosih obstajajo temeljni grozdi, v katerih si posamezniki in skupine prizadevajo za pridobitev spoštovanja** (Wolf 2008, 16): **(a) države**, ki želijo videti, da se jih 'obravnavajo primerno njihovem statusu' (nem. *ihren Status gewürdigt sehen wollen*) in/ali etnične skupine, ki še nimajo svoje države in si želijo več mednarodnega spoštovanja; **(b) zahteve administrativnih elit**, ki se v posebnem obsegu poistovetijo z lastnimi državami, po 'spoštovanju, ki sega prek meja lastnih držav' (nem. *Grenzüberschreitenden Respekt*); namreč, spoštovanje, ki se eliti izkaže s strani drugih držav, je za javno mnenje pokazatelj splošnega priznanja; **(c) vodilni odločujoči v mednarodnih organizacijah, tudi nevladnih**, lahko svoje vedenjske vzorce med drugim usmerijo na povečevanje spoštovanja teh organizacij; **(č) in končno močne 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja' želijo spoštovanje le za sebe**; namreč takrat ko se oddaljijo od svoje nacionalne baze, so prav zunanjepolitični odločevalci iste ravni odločanja v mednarodni skupnosti tisti, katerih **priznanje in spoštovanje** jim največ pomeni.

Naj tukaj omenimo pomembno razliko med '**priznanjem**' (nem. *die Anerkennung*) in '**spoštovanjem**' (nem. *das Respekt*). V nemškem jeziku je kar nekaj sorodnih pojmov, ki se pri opredeljevanju spoštovanja različno uporabljajo. Ob splošno razumljivem *das Respekt* so tu še *die Achtung, die Beachtung, das Prestige, die Anerkennung, das Ansehen* in *die Wertschätzung* (Wolf 2008, 8). Za Sennetta (Wolf 2008, 8) uporaba sorodnega pojma *die Anerkennung*, torej priznanje tujih in drugačnih potreb, stanj in/ali pogledov, ni dovolj dobra za oblikovanje definicije spoštovanja. In sicer zato, ker ne zaobjame dovolj 'zavesti menjajočih se potreb' (nem. *Bewusstsein wechselseitiger Bedürfnisse*). Pojem *das Respekt* kaže bolj jasno osredotočenost na razsežnost družbenega (o)vrednotenja in potrditve ter ne vsebuje mednarodnopravnega pomena, kot ga pojem *die Anerkennung* (Wolf 2008, 12). Do konflikta tako lahko pride, če akter pričakuje 'pozitivno (o)vrednotenje' (nem. *die Wertschätzung*), a se mu izrazi spoštovanje na povsem nevtralen način (nem. *die Beachtung*), torej v smislu pomembnosti (nem. *die Wichtigkeit*) (Wolf 2008, 12).

odnosih ni tako izrazit (Wolf 2008, 13). **Drugi** problem je v tem, da se mednarodni vedenjski vzorci s ciljem pridobitve spoštovanja večkrat zelo težko razlikujejo od dejanj, ki so spodbujana s strani klasičnih nacionalnih interesov, kot so moč, varnost in blagostanje (Wolf 2008, 14). Ta okoliščina močno oteži analizo ravnanja, ki je dejansko usmerjeno v pridobitev spoštovanja (Wolf 2008, 14). Namreč **vidno prizadevanje za moč** ali potrjevanje le-te lahko pomeni **nevidno željo po spoštovanju**. Ena najpomembnejših in najtežjih nalog študentke in študenta, raziskovalke in raziskovalca mednarodne politike je »/v/idetati skozi ideološke tančice« ter dejansko doumeti vse politične sile, ki se za njimi skrivajo (Morgenthau 1995, 195). Morgenthau dodaja (1995, 15), da če te naloge ne opravimo, če ne ločimo med ideološko pretvezo in resničnimi cilji politike, potem ni mogoče pravilno določiti naravo zunanje politike. »/Z/aradi splošne težave pri razlikovanju med pravim pomenom človekovega dejanja in tistim, kar človek verjame ali se pretvarja, da je pomen njegovega dejanja, je takšno ločnico težko pravilno potegniti« (Morgenthau 1995, 195–96).

Dopolnjena zasnova Zhaovega pristopa nam tako ni dala samo predlog celovitega pristopa k zunanjepolitičnem raziskovanju ampak je ključen odgovor na vprašanje naše empirične analize. Okvir orisa zunanjepolitičnega odločanja te naloge je izpostavitve pomena kognitivno-psiholoških in socioloških dejavnikov zunanjepolitičnega odločanja. In če se navežemo na kritiko 'vrednotne zunanje politike', torej na čustvene odzive vseh nezahodnih držav, lahko zaključimo, da je **proučevanje oblikovanja in izvajanja 'vrednotne zunanje politike' v svojem jedru pravzaprav proučevanje kognitivno-psiholoških in socioloških dejavnikov kot področja 'teorije analize zunanje politike'**. In zanjo smo že na začetku omenili, da sama po sebi **predstavlja predvsem in samo 'vsebino ljudi'**.

Čustva so pogosto močan dejavnik politike Daljnega Vzhoda in pogled na strateške interese v azijski regiji ni le vprašanje, kdo ima lažji dostop do surovin, temveč so del zapletenih odnosov, tako odnosa žrtve do zavojevalca kot odnosa kulturne večvrednosti do 'barbarov' (Baković, 2000). **In konec leta 2007 ter v prvi polovici leta 2008 so bila čustva zaradi 'vrednotne zunanje politike' nekdanjih zavojevalcev zelo razgreta.** Ostro obsodbo Merklovega uradnega srečanja z Dalajlamo z »/g/robim vmešavanjem v notranje zadeve« (nem. »/e/ine grobe Einmischung in die inneren Angelegenheiten Chinas«) (Lorenz 2007a) je spremljala že večkrat izrečena izjava, da je sprejem »/u/žalil čustva kitajskega naroda« (Lorenz 2007a). Samozavestno in odločno uveljavljanje lastnih interesov kot del že omenjene nove strategije do Azije, bo, brez resnega upoštevanja omenjenih dejavnikov, popolnoma nemogoče. Nova 'azijska strategija' Merklove vlade (stranke) je v svojem jedru odziv na zaznan občutek ogroženosti s strani vedno močnejše Azije. **Odnos spoštovanja kognitivno-psiholoških in socioloških dejavnikov, dodanih izvorni 'mikro-makro analizi zunanjepolitičnega vedenjskega vzorca', je tako ključen za bodoči odnos sodelovanja.**

Poskus orisa povezanosti vpliva idiosinkratičnih osebnostnih lastnosti voditeljice/voditelja, kot 'prevladujoče enote zunanjepolitičnega odločanja', **okolja** v katerem deluje in **okoliščin,** s katerimi se srečuje, ter s tem izraženo opozorilo tako o pomenu celovitega pristopa do zunanjepolitičnega proučevanja kot o pomenu 'vsebine ljudi' in s tem kognitivno-psiholoških dejavnikov, povzemamo po Georgu Kennan-u (Ullman 1999) in zaključujemo našo nalogo:

/n/ajprej je potrebno ugotoviti vse, kar je možno, da se osvetlijo dejstva določenega dogodka /.../. Gola dejstva predstavljajo zgodovino in zahtevajo najvišje spoštovanje. Toda onstran njih leži vprašanje kako – torej, odnos dejstev do vedenjskih vzorcev vpletenih osebnosti. Kako so zaznavali dejstva in jih povezovali s tem, kar so delali sami? /.../ Tukaj nastopi zgodovinar, in sicer zato, ker se mora vprašati (kar delno zadeva sposobnost imaginativnega (po)istovetenja z osebnostmi o katerih piše), kako so bile te zgodovinske osebnosti motivirane. Kaj je bila njihova lastna vizija tega, kar so delali in zakaj so to delali? In kakšno vlogo je ta vizija igrala v končnem izidu? V kakšnem obsegu je bila izkrivljena, popačena s strani subjektivnega astigmatizma njihovih osebnih čustvenih življenj? /.../ Ljudje, o katerih piše diplomatski zgodovinar, so bili seveda bitja svojega časa – navad, običajev in pogleda na stvari v okviru časa –, toda hkrati so bili tudi človeška bitja; in ta se iz generacije v generacijo v svojem bistvu niso veliko spremenila.

5 SKLEP

*It is not the critic who counts;
not the man who points out how the strong man stumbles,
or where the doer of deeds could have done them better.
The credit belongs to the man who is actually in the arena,
whose face is marred by dust and sweat and blood;
who strives valiantly; who errs, and comes short again and again;
because there is no effort without error and shortcoming;
but who does actually strive to do the deeds;
who knows the great enthusiasms, the great devotions;
who spends himself in a worthy cause,
who at the best knows in the end the triumphs of high achievement
and who at the worst, if he fails, at least fails while daring greatly,
so that his place shall never be with those cold and timid souls
who know neither victory nor defeat*
(Theodore Roosevelt v Nixon 1990/1991, 1).⁴⁸⁰

Tako, kot je zapletena celovita posameznikova osebnost, je zapleteno in zahtevno vsakršno presojanje nje in njenih odločitev. Zapleten in vedno bolj zahteven je tudi sam proces oblikovanja in izvajanja zunanje politike, torej zunanjepolitičnih odločitev. V kolikor se odločimo za znanstveno raziskovanje tako posameznikove osebnosti kot zunanje politike ter prepletanja in součinkovanja obeh, se je potrebno zavedati, da za vsako znanstveno proučevanje velja (Bronowski v Falkowski 1979, 289): »/V/saka presoja v znanosti je na meji pravilnega in je osebna« (angl. »/E/very judgement in science stands on the edge of error and is personal«).

⁴⁸⁰ Theodore Roosevelt je bil 26. predsednik ZDA (1901 – 1909) (Theodore Roosevelt Association 2011; The White House 2011).

Zunanjepolitična odločitev, ki je bila predmet naše analize, je temeljito preiščena in skrbno izvedena poteza prikaza moči. In kasnejša obramba le-te. V tem prikazu in izvedbi moči zasledimo **prisotnost vseh treh dejavnikov in/ali ravni raziskovanja** mednarodnih odnosov in **zunanjepolitičnega odločanja**, pomen dejavnika idiosinkratičnih lastnosti osebnosti, širšega in ožjega notranjega okolja ter zunanjega okolja in okoliščin. Če se v mislih sprehodimo skozi bližnjo zgodovino nemško-kitajskih odnosov nikakor ni čudno, da se v zadnjih letih dolgoletni opazovalci sprašujejo, od kod vse te spremembe. Odgovor je enostaven. Do njih je prišlo delno s prihodom novih evropskih političnih voditeljev (osebnost in notranje okolje) in delno s spremenjenimi razmerami svetovne politike (zunanje okolje). **S prihodom Merklove kot zvezne kanclerke, s krepitvijo nove nemške identitete na eni strani ter z nespornim ponovnim vzponom Kitajske kot velike sile in istočasno krepitvijo nove kitajske identitete na drugi strani, se je začelo obdobje globlje prevetritve dvostranskih odnosov.** Ugotovili smo, da so (bili) zunanjepolitični cilji in strategije obeh držav (v časovnem obdobju analizirane odločitve) drugačni. In če je Merklova s svojimi simbolnimi zunanjepolitičnimi dejanji na začetku tudi sama dajala vtis njene lastne in na osnovi osebnih življenjskih izkušenj oblikovane 'vrednotne zunanje politike', je z objavo nove strategije do Azije, vsebinsko oblikovane s strani njene stranke, povsem jasno, da gre v ozadju za globlje spremembe odnosa do azijskega kontinenta. **Samo proučevanje oblikovanja in izvajanja 'vrednotne zunanje politike' je v svojem jedru pravzaprav proučevanje kognitivno-psiholoških in socioloških dejavnikov zunanjepolitične analize. A ker je 'vrednotna zunanja politika' hkrati le ena od oblik zunanje politike in je tako *per se* politika izvajanja moči, kanclerkino javno in glasno izvajanje 'vrednotne zunanje politike' pravzaprav pomeni prikrito izvajanje 'zunanje politike moči'. Realistična nemška zunanja politika torej, skrita za tančico konstruktivizma.**

Kot dve utemeljitvi kanclerkinega srečanja z Dalajlamo oziroma obrambni črti njene zunanjepolitične odločitve smo navedli **suverenost njene vloge in v tem okviru suverenost odločanja** ter nemško **zasnovo 'vrednotne zunanje politike'**. Ker, v okviru razumevanja prve obrambne črte, **'velika koalicija dveh ljudskih strank'** (torej prva Merklova vlada) v nemškem razmišljanju političnega pomeni začasno **'razrešitev'** načina vladanja, kot ga predstavlja **'kanclerjeva demokracija'**, torej padec (politične) moči kanclerke v kabinetu, je bil obisk (in sprejem) Dalajlame dobrodošel **'kanclerjev zunanjepolitičen učinek'** na javno podobo uspešne kanclerke in predvsem uporabljen za dvig in ohranitev (notranje in zunanje) moči voditeljice. Osebna nota **'kanclerjeve demokracije'** s takšnimi dejanji še naprej ostaja močna in ohranja zapletenost odnosa med personalističnimi težnjami in demokratičnimi institucijami. V okviru druge obrambne črte je odločitev del ustavno opredeljenih

zunanjepolitičnih norm in s tem zunanjepolitične strategije nemške države v vlogi 'civilne sile', kot tudi odziv na sistemske spremembe mednarodne skupnosti.

Zato menimo, da odločitev za srečanje ni (le) posledica njene osebne izkušnje z nedemokratskim sistemom in ni (le) posledica pridobljene 'svobode odločanja' posameznice v vlogi kanclerke kot akterke 'suverenega odločanja' in odgovorne izvajalke 'kanclerkine zunanje politike' ter zaključujemo s trditvijo, da **v okviru odločitve študije primera dejavnik vloge in dejavnik kulturne pripadnosti zahodnemu kulturno-civilizacijskemu krogu prekašata dejavnik osebnih izkušenj in idiosinkratičnih osebnostnih značilnosti.** S tem **ne zanikamo dejavnika osebnosti** kot sestavnega dela politično-znanstvene analize. Nasprotno. Izbrana študija primera že sama po sebi dokazuje pomen posameznika kot 'prevladujoče enote procesa (zunanjepolitičnega) odločanja'. Obe osebnosti, ki sta predmet analize (ena neposredno in druga posredno) sta močno zaznamovali dogajanje na odru svetovne politike. **V širšem okviru študije primera se pomen teorije osebnosti kaže v kanclerkinem lastnem načinu izvajanja ustavno opredeljene in zato vsebinsko nespremenjene nemške zunanje politike človekovih pravic.** Toda dejavnik osebnosti je le eden od dejavnikov, od katerih so odvisni zunanjepolitični cilji, strategije in posledična dejanja. Pri tej odločitvi je šlo tako za **trk in uveljavljanje dveh različnih vlog znotraj nemškega zunanjepolitičnega procesa odločanja (in šele v tem okviru za trk (volje) dveh osebnosti)** kot za **trk dveh različnih zunanjepolitičnih ciljev v okviru dveh kulturno-civilizacijskih krogov znotraj mednarodnega sistema.**

Kanclerkino odločitev, da bo kot prva nemška kanclerka uradno sprejela Dalajlamo, naloga tako vidi kot zavestno dejanje v luči **potrditve ugleda moči**, tako navznoter (vloga kanclerke) kot navzven (vloga nemške države) ter posledično v luči **želje tako po notranjem kot mednarodnem družbenem priznanju.** Tako izražena **potreba po spoštovanju kanclerkine suverene vloge in ugleda moči** (nacionalnega prestiža) **nemške države kot 'civilne sile'** ter **kitajski odziv z zahtevo po izkazovanju vzajemnega spoštovanja**, nam potrdita pomen kognitivno-psiholoških in socioloških dejavnikov v okviru zunanjepolitičnega raziskovanja ter s tem našo razširitev izvirnega 'mikro-makro pristopa zunanjepolitične analize'.

Njeno odločitev tako ne moremo v celoti pripisati njenim idiosinkratičnim osebnostnim značilnostim. **Srečavanja z Dalajlamo** so predvsem **diplomatska igra prestiža, pri kateri gre bolj za medsebojno izvajanje politike moči kot za osebo, ki je predmet sprejema.** Tako, da kar se tiče Tibeta – res je, predvsem je »/u/jet v sanje drugih« (Žižek 2008). V našem primeru v sanje kanclerke Merklove in današnje moderne kitajske države.

LITERATURA

- AFP/dpa/AP/woja/jkr. 2007. Neue Strafaktionen gegen Deutschland. *Die Süddeutsche Zeitung*, 17. november. Dostopno prek: <http://sueddeutsche.de/politik/china-neue-straftaktionen-gegen-deutschland-1.329350> (10. april 2011).
- Afp/dpa/Reuters/dapd/hü. 2011. Einflussreiche Menschen - Macht, Kraft und Geistesblitze. *Die Süddeutsche Zeitung*, 19. marec. Dostopno prek: <http://www.sueddeutsche.de/politik/time-magazin-einflussreiche-menschen-macht-kraft-und-geistesblitze-1.1088427> (26. april 2011).
- AFP/dpa/Reuters/gal/bavo. 2008. EU-Außenminister Gespräch mit Dalai Lama geplant. *Die Süddeutsche Zeitung*, 1. april. Dostopno prek: <http://sueddeutsche.de/politik/eu-aussenminister-gespraech-mit-dalai-lama-geplant-1.296655> (8. april 2011).
- AFP/sonn. 2008. EU will Dalai Lama doch nicht einladen. *Die Süddeutsche Zeitung*, 19. april. Dostopno prek: <http://sueddeutsche.de/politik/aussenminister-treffen-bruessel-eu-will-dalai-lama-doch-nicht-einladen-1.193606> (8. april 2011).
- Alexander, Robin. 2011. So eng waren die Beziehungen zu China noch nie. *Die Welt*, 27. junij. Dostopno prek: <http://www.welt.de/politik/deutschland/article13453748/So-eng-waren-die-Beziehungen-zu-China-noch-nie.html> (28. junij 2011).
- Als/AP. 2008. Chinas Botschaft kritisiert Treffen mit dem Dalai Lama. *Der Spiegel*, 16. maj. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,553632,00.html> (20. maj 2008).
- Anr/AFP/dpa/Reuters. 2011. Export-Weltmeister trifft Vize. *Der Spiegel*, 27. junij. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,770660,00.html> (29. junij 2011).
- Anr/dapd. 2011. Ex-Ministerin nennt Panzer-Deal „katastrophal“. *Der Spiegel*, 1. avgust. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,777622,00.html> (1. avgust 2011).
- AP. 2007. Buddhist populärer als der Papst: Wir sind Dalai Lama. *Die Süddeutsche Zeitung*, 17. november. Dostopno prek: <http://sueddeutsche.de/panorama/buddhist-populaerer-als-der-papst-wir-sind-dalai-lama-1.674076> (8. april 2011).
- 2008. China Postpones EU Summit over Dalai Lama Visit. *The International Herald Tribune*, 26. november. Dostopno prek: <http://www.ihf.com/articles/ap/2008/11/26/europe/EU-EU-China-Dalai-Lama.php> (27. november 2008).
- Ap/Wal. 2008. Auch Köhler gibt dem Dalai Lama einen Korb. *Die Welt*, 11. maj. Dostopno prek: http://www.welt.de/politik/article1985281/Auch_Koehler_gibt_dem_Dalai_Lama_einen_Korb.html (20. maj 2008).
- APN/dpa/gal/vbe. 2010. Deutschland verdoppelt Rüstungsexporte. *Die Süddeutsche Zeitung*, 15. marec. Dostopno prek: <http://www.sueddeutsche.de/politik/schwedisches-forschungsinstitut-deutschland-verdoppelt-ruestungsexporte-1.2734> (8. julij 2011).

- Argirakos, Dimitrius. 2007. Merkels Außenpolitik ist gefährlich. *DIAS* (117): 3–5. Dostopno prek: http://www.diasonline.org/fileadmin/templates/downloads/DIAS_Kommentare/Kommentar117.pdf (13. november 2009).
- Art, Robert J. in Robert Jervis. 1996. Anarchy and Its Consequences. V *International Politics. Enduring Concepts and Contemporary Issues*, ur. Robert J. Art in Robert Jervis, 1–6. New York: Harper Collins College Publishers.
- Ash, Timothy Garton 2008. Free Countries must Defy Chinese Blackmail and Greet the Dalai Lama. *The Guardian*, 20. marec. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2008/mar/20/tibet.china> (14. november 2010).
- Aupič, Mojca. 1998/2002. *Poskus predstavitve zapletenosti vpliva notranjih in zunanjih kitajskih manjšin na delovanje moderne kitajske države*. Seminarsko delo pri predmetu 'Mednarodno varstvo manjšin'. Ljubljana: FDV.
- 2000. *Integracija LR Kitajske v svetovno gospodarstvo: Kitajsko približevanje in vedenjski vzorec v ključnih mednarodnih ekonomskih organizacijah na primeru njenega prizadevanja za vstop v Svetovno trgovinsko organizacijo*. Diplomsko delo. Ljubljana: FF.
- 2008. *Analiza odločanja v zunanji politiki: kako si lahko razložimo nedavni nemško-kitajski spor zaradi odločitve nemške kanclerke, da uradno sprejme Dalajlamo?* Seminarsko delo. Beijing: Univerza Peking.
- Auswärtiges Amt. 2009. *Grundsätze deutscher Menschenrechtspolitik*. Dostopno prek: <http://www.auswaertigesamt.de/diplo/de/Aussenpolitik/Themen/Menschenrechte/GrundsaeetzeMRpolitik.html> (9. december 2009).
- 2010a. *Außenpolitik ist Friedenspolitik*. Dostopno prek: <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Aussenpolitik/Uebersicht.html> (7. avgust 2010).
- 2010b. *Der Beauftragte der Bundesregierung für Menschenrechtspolitik und Humanitäre Hilfe*. Dostopno prek: <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/AAmt/Koordinatoren/MR-Koordinator/Uebersicht-MRBeauftragter.html> (7. avgust 2010).
- 2010c. *Europäische Außenpolitik*. Dostopno prek: <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Europa/Aussenpolitik/Uebersicht.html> (8. avgust 2010).
- 2010č. *Grundsätze deutscher Menschenrechtspolitik*. Dostopno prek: http://www.auswaertigesamt.de/DE/Aussenpolitik/Menschenrechte/GrundsaeetzeMRpolitik_node.html (6. september 2011).
- 2010d. *Grundsatzrede von Bundesaußenminister Westerwelle bei der DGAP*. Dostopno prek: http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/AktuelleArtikel/101021-BM-dgap-grundsatzrede_node.html (6. september 2011).
- 2010e. *Außenpolitik: Übersicht*. Dostopno prek: <http://www.auswaertiges->

- amt.de/DE/Aussenpolitik/Uebersicht_node.html (6. september 2011).
- 2012a. *Neue Gestaltungsmächte: Globalisierung gestalten, Partnerschaften ausbauen, Verantwortung teilen*. Dostopno prek: http://www.auswaertigesamt.de/DE/Aussenpolitik/GlobaleFragen/G20/Gestaltungsmaechte_node.html (9. februar 2012).
- 2012b. *Globalisierung gestalten, Partnerschaften Ausbauen, Verantwortung teilen: Konzept der Bundesregierung*. Dostopno prek: <http://www.auswaertigesamt.de/cae/servlet/contentblob/608384/publicationFile/164370/Gestaltungsmaechtekonzept.pdf;jsessionid=E48B292512A5852AE6D6C734016B9695> (9. februar 2012).
- Baković, Zorana. 1995. Po konferenci v Bangkoku. Priložnost, da sta si Azija in Evropa pogledali v oči. *Delo*, 5 (5. marec).
- 2000. Čustvena Azija. *Delo*, 5 (19. junij).
- 2004. Beležka o izprijenosti Zahoda. *Delo*, 5 (11. marec).
- 2008a. Buda v Evropi. *Delo*, 1 (8. december).
- 2008b. Zakaj se je Sarkozy srečal z Dalajlamo? *Delo*, 1 (8. december).
- 2008c. Kitajska in Tibet. Ponoven izgon tujcev iz Pekinga. *Delo*, 5 (16. avgust).
- 2008č. Budizem, trg in letovanje na pesku. *Delo*, 8 (1. december).
- 2011. Ko vsi počasi pozabljamo na Dalajlamo. *Delo*, 7 (17. december).
- Bailin Wish, Naomi. 1980. Foreign Policy Makers and Their National Role Conceptions. *International Studies Quarterly* 24 (4): 532–54.
- Ban/Faz. 2008. Ein Besuch und die Folgen. Der Dalai Lama entzweit die SPD. *Die Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 19. maj. Dostopno prek: <http://www.faz.net/s/Rub74762C7784B04BC9906363CE62675C6A/Doc~E85437CE49009430983EA28EAF52A8596~ATpl~Ecommon~Scontent.html> (20. maj 2008).
- BBC News. 2007. *Merkel Angers China on Dalai Lama*, 23. september. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7008931.stm> (8. april 2011).
- Beck, Marieluise. 2009. Wechselseitige Neutralisierung. *WeltTrends* 67 (17): 71–6.
- Benko, Vlado. 1997. Teorija zunanje politike. V *Znanost o mednarodnih odnosih*, Vlado Benko, 221–87. Ljubljana: FDV.
- 2000. *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Beste, Ralf. 2008. Germany Seeks to Patch Up Ties with China. *Der Spiegel*, 21. januar. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,529862,00.html> (10. maj 2008).
- Beste, Ralf, Roland Nelles in Georg Mascolo. 2007a. Germany's Foreign Minister: "My Approach to Authoritarian States Is beyond Reproach". *Der Spiegel*, 26. november. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,519660,00.html> (10. maj 2008).

- 2007b. Pressure Growing on Merkel to Fix Squabble with China. *Der Spiegel*, 27. november. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,druck-519976,00.html> (10. maj 2008).
- Bierling, Stephan. 1999/2005. *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland: Normen, Akteure, Entscheidungen*. München: Oldenbourg Wissenschaftsverlag GmbH.
- Birnbaum, Robert. 2010. Die Frau die CDU veränderte. *Die Zeit*, 8. april. Dostopno prek: <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2010-04/merkel-10-jahre-cdu> (4. september 2011).
- Blechsmidt, Peter. 2008. Dalai Lama Empfang verärgert Peking. *Die Süddeutsche Zeitung*, 14. maj. Dostopno prek: <http://www.sueddeutsche.de/ausland/artikel/173/174650/> (14. avgust 2010).
- Bojinović Fenko, Ana. 2010. *Premoščanje ločnice med proučevanjem mednarodnih odnosov in zunanje politike: primer mednarodnega regionalizma*. Ljubljana: FDV.
- Brandstaller, Trautl. 2007. *Die neue Macht der Frauen. Sieg der Emanzipation oder Krise der männlichen Eliten?* Wien, Graz in Klagenfurt: Styria Verlag.
- Breuning, Marijke. 2007. *Foreign Policy Analysis: A Comparative Introduction*. New York: The Palgrave Macmillan Press.
- Brglez, Milan. 2011. K slovenskim diplomatskim študijam. *Teorija in praksa* 48 (3): 545–61.
- Brooks, David. 2011. Who You Are. *The New York Times*, 20. oktober. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2011/10/21/opinion/brookswhoyouare.html?_r=1&nl=todaysheadlines&emc=tha212 (25. oktober 2011).
- Brown, Chris. 2010. On morality, self-interest and the ethical dimension of foreign policy. V *Practical Judgement in International Political Theory*, Chris Brown, 208–20. London in New York: Routledge.
- Brzezinski, Zbigniew. 1995. *Izven nadzora. Globalno vrenje na pragu 21. stoletja*. Ljubljana: Arah Consulting d.o.o.
- Bučar, Bojko. 2001. Stroka in politika ob deseti obletnici slovenske zunanje politike. *Teorija in praksa* 38 (1): 142–51.
- Bundeskanzlerin. 2005. *Regierungserklärung von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel vor dem Bundestag: "Lasst uns mehr Freiheit wagen"*. Dostopno prek: http://www.cdu.de/doc/pdf/05_11_30_Regierungserklaerung_Merkel.pdf (29. junij 2011).
- 2006a. *Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel auf der ACG/DGAP-Konferenz in Washington*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_915660/Content/DE/Archiv16/Rede/2006/01/2006-01-12-rede-von-bundeskanzlerin-angela-merkel-anlaesslich-der-acg-dgap-konferenz-am-12-januar-in-wash.html (29. junij 2011)
- 2006b. *Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel auf der 42. Münchner Sicherheitskonferenz:*

- „Deutschlands Außen- und Sicherheitspolitik vor globalen Herausforderungen“. Dostopno prek: http://www.cdu.de/doc/pdfc/06_02_04_Rede_Merkel_Sicherheitskonferenz.pdf (29. junij 2011).
- 2006c. *Rede von Bundeskanzlerin anlässlich des Festaktes zum 50-jährigen Bestehen der DAG.* Dostopno prek: http://www.cdu.de/doc/pdfc/061025_rede_pv_50_jahre_atlantische_gesellschaft.pdf (29. junij 2011).
- 2006č. *Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel vor der Deutschen Handelskammer in Shanghai.* Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_915660/Content/DE/Archiv16/Rede/2006/05/2006-05-23-rede-von-bundeskanzlerin-merkel-vor-der-deutschen-handelskammer-in-shanghai.html (18. december 2011).
- 2006d. *Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel anlässlich der Übergabe des Vorsitzes des Asien-Pazifik-Ausschusses der Deutschen Wirtschaft.* Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_915660/Content/DE/Archiv16/Rede/2006/07/2006-07-19-rede-bkin-apa.html (18. december 2011).
- 2006e. *Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel im Rahmen einer Vortragsveranstaltung der DGAP.* Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_915660/Content/DE/Archiv16/Rede/2006/11/2006-11-08-rede-bkin-deutsche-gesellschaft-fuer-auswaertige-politik.html (18. december 2011).
- 2007a. *Rede von Bundeskanzlerin dr. Angela Merkel beim Asienkongress der CDU/CSU-Bundestagsfraktion.* Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_915660/Content/DE/Archiv16/Rede/2007/10/2007-10-26-rede-bkin-asienkongress-cdu-csu.html (7. avgust 2010).
- 2007b. *Mitschrift der Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel vor der Chinesischen Akademie für Sozialwissenschaften.* Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_915660/Content/DE/Archiv16/Rede/2007/08/2007-08-28-rede-merkel-chinesische-akademie.html (28. julij 2009).
- 2007c. *Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel auf der 43. Münchner Konferenz für Sicherheitspolitik.* Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_915660/Content/DE/Archiv16/Rede/2007/02/2007-02-10-rede-merkel-muenchner-sicherheitspolitik.html (29. junij 2011).
- 2007č. *Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel auf der Konferenz der CDU/CSU-Fraktion im Deutschen Bundestag: Globalisierung und Transatlantische Wirtschaftspartnerschaft.* Dostopno prek: <http://www.cdu.de/doc/pdfc/070319-rede-merkel-fraktion-transatlantische-partnerschaft.pdf> (29. junij 2011).
- 2007d. *Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel vor der UN-Generalversammlung in New York.* Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_915660/Content/

- DE/Archiv16/Rede/2007/09/2007-09-25-bk-un-vollversammlung.html (29. junij 2011).
- 2007e. *„Das Amt als Bundeskanzlerin ist sehr, sehr spannend“*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_700276/Content/DE/Archiv16/Interview/2007/12/2007-12-02-merkel-dlf.html (21. april 2011).
- 2007f. *Rede von Bundeskanzlerin Angela Merkel anlässlich des 35. Jahrestages der Aufnahme diplomatischer Beziehungen zwischen Deutschland und China sowie zur Eröffnung der Veranstaltungsreihe „Deutschland und China - Gemeinsam in Bewegung“*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_915660/Content/DE/Archiv16/Rede/2007/08/2007-08-27-rede-merkel-festveranstaltung-pekking.html (18. december 2011).
- 2008a. *Beim Weltfinanzgipfel gemeinsam handeln*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_700276/Content/DE/Artikel/2008/10/2008-10-23-china-bilateral.html (28. julij 2009).
- 2008b. *Bundeskanzlerin besorgt über die Lage in Tibet*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_700276/Content/DE/Artikel/2008/03/2008-03-15-tibet.html (28. julij 2009).
- 2008c. *Bundeskanzlerin telefonierte mit dem chinesischen Ministerpräsidenten*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_700276/Content/DE/Pressemitteilungen/BPA/2008/06/2008-06-10-merkel-telefonat-chin-mp.html (28. julij 2009).
- 2008č. *Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel anlässlich der Veranstaltung »60 Jahre Menschenrechte« von Amnesty International und der Friedrich-Ebert-Stiftung*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_915660/Content/DE/Archiv16/Rede/2008/12/2008-12-10-un-menschenrechte.html (7. avgust 2010).
- 2008d. *Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel vor der Parlamentarischen Versammlung des Europarats*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_915660/Content/DE/Archiv16/Rede/2008/04/2008-04-15-merkel-strassburg.html (7. avgust 2010).
- 2008e. *Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel spricht beim Tag der Konrad-Adenauer-Stiftung: Die Grundwerte sind die Begrenzung unserer außenpolitischen Interessen*. Dostopno prek: <http://www.kas.de/wf/de/33.14647/> (20. april 2011).
- 2009a. *Rede auf dem Kolloquium „Neue Welt, neuer Kapitalismus“*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_915660/Content/DE/Rede/2009/01/2009-01-08-merkel-kolloquium-kapitalismus.html (7. avgust 2010).
- 2009b. *Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel bei der Katholischen Akademie*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_915660/Content/DE/Rede/2009/03/2009-03-24-rede-merkel-katholische-akademie.html (7. avgust 2010).

- 2009c. *Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel anlässlich der Verleihung des Eric M. Warburg Preises*. Dostopno prek: <http://www.cdu.de/doc/pdfc/090625-merkel-rede-warburg-preis.pdf> (29. junij 2011).
- 2009č. *Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel vor dem Kongress der Vereinigten Staaten von Amerika*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_683608/Content/DE/Rede/2009/11/2009-11-03-rede-merkel-usa.html (7. avgust 2010).
- 2010a. *Biografie*. Dostopno prek: <http://www.bundeskanzlerin.de/Webs/BK/De/Angela-Merkel/Biografie/biografie.html> (8. september 2010).
- 2010b. *Rede von Bundeskanzlerin anlässlich der Festveranstaltung „50 Jahre Katholische Akademie Die Wolfsburg“*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_683608/Content/DE/Rede/2010/04/2010/-04-20-merkel-katholische-akademie.html (16. maj 2010).
- 2010c. *Rede von Bundeskanzlerin zur Verleihung des Medienpreises „M100 Sanssouci Colloquium“: „Das Geheimnis der Freiheit ist der Mut“*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_683608/Content/DE/Rede/2010/09/2010-09-08-potsdam.html (8. april 2011).
- 2010č. *Speech by Federal Chancellor Angela Merkel to the UN General Assembly*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_704298/Content/EN/Reden/2010/2010_09_21-merkel_mdg-gipfel.html (4. marec 2011).
- 2010d. *Speech by Federal Chancellor Angela Merkel at the “M100 Sanssouci Colloquium”*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_704298/Content/EN/Reden/2010/2010-09-08-bkin-potsdam-en.html (8. april 2011).
- 2011a. *Rede von Bundeskanzlerin Angela Merkel anlässlich des Neujahrsempfangs für das Diplomatische Corps*. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_683608/Content/DE/Rede/2011/01/2011-01-24-merkel-diplomatische-corps.html (4. marec 2011).
- 2011b. *Speech by Federal Chancellor Angela Merkel at the 47th Munich Security Conference*. Dostopno prek: <http://www.bundeskanzlerin.de/Content/EN/Reden/2011/2011-02-10-bkin-munich-security-conference.html> (8. april 2011).
- 2012a. *Aufgaben der Kanzlerin*. Dostopno prek: <http://www.bundeskanzlerin.de/Webs/BK/De/Kanzleramt/AugabenderKanzlerin/aufgaben-der-kanzlerin.html> (8. februar 2012).
- 2012b. *Rede von Bundeskanzlerin Angela Merkel anlässlich des Neujahrsempfangs für das Diplomatische Corps*. Dostopno prek: <http://www.bundeskanzlerin.de/Content/DE/Rede/2012/01/2012-01-26-bkin-dipl-corps.html> (8. februar 2012).

- Bundesregierung. 2006a. *Außenpolitik*. Dostopno prek: <http://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/ThemenAZ/Aussenpolitik/aussenpolitik> (6. december 2009).
- 2006b. *China: Mut zu kritischen Tönen*. Dostopno prek: <http://www.bundesregierung.de/Content/DE/Archiv16/Interview/2006/05/2006-05-23-china-mut-zu-kritischen-toenen.html> (6. december 2009).
- 2006c. *Wertorientierte Außenpolitik: Völkerrecht und Menschenrechte*. Dostopno prek: <http://www.bundesregierung.de/Content/DE/StatischeSeiten/Breg/ThemenAZ/Aussenpolitik/aussenpolitik-2006-08-11-wertorientierte-aussenpolitik.html> (6. december 2009).
- 2006č. *Offener Dialog mit China*. Dostopno prek: http://www.bundesregierung.de/nn_914476/Content/DE/Archiv16/Artikel/2006/09/2006-09-14-china.html (14. avgust 2010).
- Bundestag. 2007. *Antwort der Bundesregierung auf die Große Anfrage der Abgeordneten - Menschenrechtsslage im Vorfeld der Olympischen Sommerspiele 2008 in Beijing*, 1–15. Dostopno prek: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/16/072/1607273.pdf> (15. avgust 2009).
- 2008a. *Antwort der Bundesregierung auf die Große Anfrage der Abgeordneten zur China-Politik der Bundesregierung*. Dostopno prek: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/16/095/1609513.pdf> (15. avgust 2009).
- 2008b. *Hintergrundinformation: Menschenrechte und die Frage der "Einmischung in innere Angelegenheiten"*. Dostopno prek: <http://www.bundestag.de/dokumente/analysen/2008/Menschenrechte.pdf> (9. december 2009).
- 2008c. *Der Bundessicherheitsrat*. Dostopno prek: www.bundestag.de/dokumente/analysen/2008/bundessicherheitsrat.pdf (12. julij 2011).
- 2010a. *Ausschuss für Menschenrechte und humanitäre Hilfe*. Dostopno prek: <http://www.bundestag.de/ausschuesse/a17/index.html> (7. avgust 2010).
- 2010b. *Das Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland*. Dostopno prek: <http://www.bundestag.de/dokumente/rechtsgrundlagen/grundgesetz/index.html> (1. junij 2010).
- Busse, Nikolas. 2011. Merkel und Barroso. Ein zunehmend schwieriges Verhältnis. *Die Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 24. november. Dostopno prek: <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/europas-schuldenkrise/merkel-und-barroso-ein-zunehmend-schwieriges-verhaeltnis-11540204.html> (28. november 2011).
- Buzan, Barry. 1995. The Level of Analysis Problem in International Relations Reconsidered. V *International Relations Theory Today*, ur. Ken Booth in Steve Smith, 198–217. Cambridge: Polity Press.
- Carlsnaes, Walter. 1992. The Agency-Structure Problem in Foreign Policy Analysis. *International Studies Quarterly* (36): 245–70.

- 2002. Foreign Policy. V *Handbook of International Relations*, ur. Walter Carlsnaes, Thomas Risse in Beth A. Simmons, 331–49. London: Sage Publications.
- Carlson, Allen. 2005. *Unifying China, Integrating with the World. Securing Chinese Sovereignty in the Reform Era*. Stanford: The Stanford University Press.
- Castle, Stephen. 2008. EU Treads Lightly on Rights Issue with China. *International Herald Tribune*, 15. april. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2008/04/15/business/trade.php> (10. maj 2008).
- CDU Deutschland. 2009. *Außenpolitik: Deutschland braucht eine kompetente Außenpolitik*. Dostopno prek: <http://www.cdu.de/doc/pdf/090716-politik-az-aussenpolitik.pdf> (29. junij 2011).
- 2010. *Der Einsatz für die Menschenrechte - zentrales Anliegen der CDU*. Dostopno prek: <http://www.cdu.de/doc/pdf/100331-politik-az-menschenrechte.pdf> (29. junij 2011).
- CDU/CSU-Bundesfraktion. 2007. *Asienstrategie der CDU/CSU Bundesfraktion*. Dostopno prek: http://www.cducusu.de/Titel__publikation_/TabID__13/SubTabID__100/InhaltTypID__16/ThemenID__2000/StichwortID__79000/Inhalte.aspx (20. maj 2008).
- Chandler, David. 2009. Critiquing Liberal Cosmopolitanism? The Limits of the Biopolitical Approach. *International Political Sociology* (3): 53–70.
- Che Zhengguang. 2006. Nemška zunanja politika: strukturno prilagajanje ali le potreba po začasnih interesih? *Guoji Guanxi Xueyuan Xuebao* (3): 31–3 in 80.
- Clapham, Andrew. 2007. *Human Rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Constitution of the People's Republic of China*. 1987/1994. Beijing: Foreign Language Press.
- Cordell, Karl in Stefan Wolff. 2007. A Foreign Policy Analysis of the »German Question«: Ostpolitik Revisited. *Foreign Policy Analysis* (3): 255–71.
- Cp/dpa. 2011. Altkanzler erklärt Ausraster in der Elefantenrunde. *Focus*, 14. avgust. Dostopno prek: http://www.focus.de/politik/deutschland/gerhard-schroeder-altkanzler-erklaert-ausraster-in-der-elefantenrunde_aid_655432.html (15. avgust 2011).
- Crossland, David. 2008. German Leaders 'Lack Backbone' For Shunning Dalai Lama. *Der Spiegel*, 13. maj. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,552919,00.html> (20. maj 2008).
- Dalai Lama. 2000. *Statement of His Holiness the Dalai Lama on the 41st Anniversary of the Tibetan National Uprising Day of 1959*. Dostopno prek: http://www.tibet.ca/en/newsroom/wtn/archive/old?y=2000&m=3&p=10_1 (29. november 2010).
- D'Amato, Anthony A. 1967. Psychological Constructs in Foreign Policy Prediction. *The Journal of Conflict Resolution* 11 (3): 294–311.
- Dan Renping. 2008. Gospod Dalajlama ni Vam potrebno ponovno lagati! *Huanqiu Shibao*, 11 (31).

marec).

Dauchert, Helge. 2008. Akteure und Entscheidungsprozesse: Kanzler vs. Außenminister. V „*Anwalt der Balten*“ oder *Anwalt in eigener Sache?: Die deutsche Baltikumpolitik 1991–2004*, Helge Dauchert, 99–103. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag GmbH.

Debenjak, Božidar, Doris in Primož. 2005. *Veliki nemško-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS.

Ddp/Ab. 2008. Vor dem Deutschland Besuch. Union fordert Steinmeier auf, Dalai Lama zu treffen. *Die Welt*, 10. maj. Dostopno prek: http://www.welt.de/politik/article1983268/Union_fordert_Steinmeier_auf_Dalai_Lama_zu_treffen.html (20. maj 2008).

Delač, Mojca. 2009. *Vloga človekovih pravic v diplomaciji Evropske unije*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

Dempsey, Jude. 2006. Merkel Lays Out Foreign Policy, Emphasizing „Values“. *The International Herald Tribune*, 29. marec. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2006/03/29/news/germany.php> (25. marec 2008).

---2007a. Despite Censure from Beijing, Merkel Meets with Dalai Lama in Berlin. *The International Herald Tribune*, 23. september. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2007/09/23/america/berlin.php> (10. maj 2008).

---2007b. Merkel's Bloc May Steer Germany Away from China and Toward Southeast Asia. *The International Herald Tribune*, 19. november. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2007/11/19/europe/19germany.php> (10. maj 2008).

---2007c. Merkel Is Criticized Over Policy Toward China and Russia. *The International Herald Tribune*, 18. november. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2007/11/18/europe/merkel.php> (10. maj 2008).

---2007č. Merkel Defends Her Policy on Russia and China. *The International Herald Tribune*, 21. november. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2007/11/21/europe/germany.php> (10. maj 2008).

---2007d. When It Comes to Human Rights, Merkel Means Business. *The International Herald Tribune*, 31. avgust. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2007/08/31/europe/letter.php> (10. maj 2008).

--- in Katrin Bennhold. 2007. Merkel Defends German Foreign Policy Focused on Human Rights. *The International Herald Tribune*, 28. november. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2007/11/28/europe/germany.php> (10. maj 2008).

---2008a. China and Germany Patch Up Quarrel Over Merkel Policy. *The International Herald Tribune*, 21. januar. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2008/01/21/europe/germany.php> (10. maj 2008).

- 2008b. Germany Hopes to Focus on “National Interests”. *The International Herald Tribune*, 5. maj. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2008/05/05/europe/germany.php> (10. maj 2008).
- Denkler, Thorsten. 2008. Interview mit der CDU-Außenpolitiker Ruprecht Polenz: “Wir haben dann einen Anruf der Chinesen bekommen.” *Die Süddeutsche Zeitung*, 14. maj. Dostopno prek: <http://www.sueddeutsche.de/deutschland/artikel/107/174584/> (20. maj 2008).
- 2010. Eva Christiansen. Die Frau, die es für Merkel richten soll. *Die Süddeutsche Zeitung*, 8. marec. Dostopno prek: <http://www.sueddeutsche.de/politik/eva-christiansen-die-frau-die-es-fuer-merkel-richten-soll-1.16396> (13. oktober 2011).
- Deppendorf, Ulrich. 2007. *Merkel: Wir dürfen die Rendite des Aufschwungs nicht verspielen*. 11. november. Dostopno prek: http://www.bundesregierung.de/nn_915730/Content/DE/Archiv16/Interview/2007/11/2007-11-11-interview-merkel-ard.html (14. avgust 2010).
- Der Derian, James. 1995. Great Men, Monumental History, and Not-So-Grand Theory: A Meta-Review of Henry Kissinger’s Diplomacy. *Mershon International Studies Review* (39): 173–80.
- Der Spiegel. 2010. *The Germany Dispatches. Internal Source Kept US Informed of Merkel Coalition Negotiations*, 28. november. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,731588,00.html> (29. november 2010).
- Deutsch, Karl W. 1968/1988. *The Analysis of International Relations*. Eaglewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall International.
- DeutschPerfekt*. 2009. Was Menschen noch zu sagen haben (3): 68.
- Dgs/Spiegel. 2008. Confidential Report Lists 'Significant' Abuses. German Foreign Ministry Criticizes China's Human Rights Record. *Der Spiegel*, 26. april. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,549932,00.html> (20. maj 2008).
- Die Welt. 2011. „Ungeheuerlich, was sich die Pastorentochter erlaubt“, 6. november. Dostopno prek: <http://www.welt.de/politik/deutschland/article13700304/Ungeheuerlich-was-sich-die-Pastorentochter-erlaubt.html> (7. november 2011).
- Diekmann, Kai in Nikolaus Blome. 2007. *Merkel: Wir müssen die Grundlagen des Aufschwungs festigen*. Dostopno prek: http://www.bundesregierung.de/nn_915752/Content/DE/Archiv16/Interview/2007/11/2007-11-21-interview-merkel-bild.html (28. julij 2009).
- Ding Gang. 2008. Na kateri realnosti slonijo predsodki? *Huanqiu Shibao*, 11 (25. april).
- D’Orville, Hans. 1993. *The Search for Global Order: The Problems of Survival*. New York: Interaction Plaza Council.
- Dpa/AFP/jkr. 2008. Kouchner zu Menschenrechten: Unmöglich, dass alles geachtet wird. *Die Süddeutsche Zeitung*, 12. december. Dostopno prek: <http://www.sueddeutsche.de/politik/337/451052/text/> (14. december 2008).

- Dpa/Faz. 2009. Schwellenländer. Nebel streicht Entwicklungshilfe für China und Indien. *Die Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 30. oktober. Dostopno prek: <http://www.faz.net/s/RubFC06D389EE76479E9E76425072B196C3/Doc~E780E53E48B5C4F4D9ACFD7F8F1DF84DD~ATpl~Ecommon~Scontent.html> (31. oktober 2009).
- Dpa/Infocom. 2012. Eklat bei Merkel-Besuch in China. *Die Süddeutsche Zeitung*, 3. februar. Dostopno prek: <http://newsticker.sueddeutsche.de/list/id/1270637> (3. februar 2012).
- Dpa/Reuters. 2007. Köhler will Dalai-Lama-Streit beenden. *Die Zeit*, 29. november. Dostopno prek: <http://www.zeit.de/online/2007/48/koehler-dalai-lama-merkel> (12. april 2008).
- Drčar Murko, Mojca. 2006. *Avtoportret*. Ljubljana: Liberalna akademija v sodelovanju z zavezništvom liberalcev in demokratov za Evropo (ALDE) v Evropskem parlamentu.
- Dsl/Ap/Reuters. 2008. Tibet Conflict. Chinese Criticize German Minister's Meeting with Dalai Lama. *Der Spiegel*, 16. maj. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,553700,00.html> (20. maj 2008).
- Erdmann, Lisa. 2007a. Dalai Lama bei Merkel. China lässt Treffen mit Zypries platzen. *Der Spiegel*, 22. september. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,507261,00.html> (10. maj 2008).
- 2007b. Dalai Lama in Berlin. Chinas Zensoren lassen Merkel-Mobber von der Leine. *Der Spiegel*, 23. september. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,507301,00.html> (10. maj 2008).
- Erlanger, Steven. 2008a. For the West, Many Tough Calls on China. *The International Herald Tribune*, 13. april. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2008/04/13/news/13china.php> (10. maj 2008).
- 2008b. Kouchner Admits to Clash between Rights and Policy. *The New York Times*, 10. december. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2008/12/10/world/europe/10iht-france.4.18569606.html> (12. december 2008).
- 2008c. China Postpones Summit with EU. *The International Herald Tribune*, 26. november. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2008/11/26/europe/summit.php> (27. november).
- 2011. Europe's Odd Couple. *The New York Times*, 13. januar. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2011/01/16/magazine/16MerkelSarkozyt.html?nl=todaysheadlines&emc=tha210> (17. januar 2011).
- European Commission for Democracy through Law. 1998. *Law and Foreign Policy*. Strasbourg Cedex: Council of Europe Publishing.
- Falkowski, S. Lawrence. 1979. *Psychological Models in International Politics*. Boulder, CO: The Westview Press.

- Farnham, Barbara. 2004. Impact of the Political Context on Foreign Policy Decision Making. *Political Psychology* 25 (3): 441–63.
- FAZ mit Agenturen. 2011. Wirtschaftsbeziehungen werden ausgebaut. *Die Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 28. junij. Dostopno prek: <http://faz.net/artikel/C30190/chinas-ministerpraesident-wen-in-berlin-wirtschaftsbeziehungen-werden-ausgebaut-30449878.html> (28. junij 2011).
- Fehrle, Brigitte in Bernd Ulrich. 2007. Interview mit Merkel: Afrika muss seine Zukunft selbst gestalten. *Die Zeit*, 4. oktober. Dostopno prek: http://www.bundeskanzlerin.de/nn_700276/Content/DE/Interview/2007/10/2007-10-04-interview-merkel-mit-zeit.html (28. julij 2009).
- Fischer, Joschka. 2008. Pekings Macht und Tibets Zukunft. *Die Zeit*, 1. april. Dostopno prek: <http://www.zeit.de/online/2008/13/china-tibet-fischer-montagskolumne> (20. maj 2008).
- Fischer, Sebastian. 2011. Der tödliche Exportschlager. *Der Spiegel*, 4. julij. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,772190,00.html> (1. avgust 2011).
- Fleischhauer, Jan. 2008. Merkels Genosse. *Der Spiegel*, 26. maj. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-57119332.html> (5. november 2010).
- Flo/Dpa/Ddp. 2008. SPD-Politiker attackieren eigene Ministerin wegen Termins mit Dalai Lama. *Der Spiegel*, 15. maj. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,553365,00.html> (20. maj 2008).
- Follath, Erich. 2007a. Der Dalai Lama und die sieben Missverständnisse. *Der Spiegel*, 17. julij. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/panorama/0,1518,494866,00.html> (10. maj 2008).
- 2007b. Dalai Lama in Deutschland. Hallo! Hierher! Heiligkeit! *Der Spiegel*, 22. september. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/0,1518,507208,00.html> (10. maj 2008).
- Franzke, Jochen. 2009. Wertepolitik versus Realpolitik? Rußland-Politik der Großen Koalition. *WeltTrends* 67 (17): 91–100.
- Fravel, Taylor M. 2005. Regime Insecurity and International Cooperation. Explaining China's Compromises in Territorial Disputes. *International Security* 30 (2): 46–83.
- Freiburg, Friederike. 2008. Kommunikationspanne stürzt Bundesregierung in Erklärungsnot. *Der Spiegel*, 16. maj. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,553741,00.html> (20. maj 2008).
- in Roland Nelles. 2008. Regierungskrach: Wicczorek-Zeul verteidigt Treffen mit Dalai Lama. *Der Spiegel*, 16. maj. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,553772,00.html> (20. maj 2008).

- Frey, Peter. 2007. *Volker Kauder: So eine Woche sollte es nicht noch mal geben*. Dostopno prek: http://www.cducusu.de/Titel_thema_des_tages_kauder_so_eine_woche_sollte_es_nicht_noch_mal_geben/TabID_1/SubTabID_5/InhaltTypID_4/InhaltID_6126/Inhalte.aspx (18. junij 2011).
- Fried, Nico. 2007. Hochpolitisches Privattreffen. *Die Süddeutsche Zeitung*, 23. september. Dostopno prek: <http://sueddeutsche.de/politik/besuch-des-dalai-lama-hochpolitisches-privattreffen-1.346313> (8. april 2011).
- 2008. Kanzlerin fliegt nach China. Merkel setzt Dialog fort. *Die Süddeutsche Zeitung*, 23. oktober. Dostopno prek: <http://sueddeutsche.de/politik/kanzlerin-fliegt-nach-china-merkel-setzt-dialog-fort-1.539656> (8. april 2011).
- Friedman, Alan. 1996. Germany Learns the Hard Way About Politically Touchy Chinese. *The International Herald Tribune*, 25. junij. Dostopno prek: http://www.iht.com/articles/1996/06/25/germany.t_0.php (10. maj 2008).
- Friedman, Gil in Harvey Starr. 1997. *Agency, Structure and International Politics: From Ontology to Empirical Inquiry*. London in New York: Routledge.
- Friedmann, Jan, John Goetz, Ralf Neukirch, Marcel Rosenbach in Holger Stark. 2010. „Angela ‘Teflon’ Merkel“. *Der Spiegel*, 29. november. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/spiegel/0,1518,731614,00.html> (11. maj 2011).
- Fröhlich, Manuel. 2002. Rezension: Fröhlich, Stefan: Auf den Kanzler kommt es an: Helmut Kohl und die deutsche Außenpolitik. Persönliches Regiment und Regierungshandeln vom Amtsantritt bis zur Wiedervereinigung, Christian-Albrechts-Universität Kiel, Institut für Politische Wissenschaft, 14. maj. Dostopno prek: <http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/rezensionen/ZG-2002-073.pdf> (12. avgust 2011).
- Fröhlich, Stefan. 2006. Deutsche Außenpolitik unter der Großen Koalition. Perspektive für einen Kurswechsel? *AICGS Advisor*, 4. februar. Dostopno prek: <http://www.aicgs.org/documents/sfroehlich.pdf> (5. april 2011).
- Gareis, Sven Bernhard. 2006. *Deutschlands Außen- und Sicherheitspolitik*. Opladen & Farmington Hills: Verlag Barbara Budrich.
- 2010. Die Außen- und Sicherheitspolitik der Großen Koalition. V *Die Große Koalition: Eine Bilanz*, ur. Sebastian Bukow in Wenke Seemann, 228–43. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- George, Alexander L. 1969. The »Operational Code«: A Neglected Approach to the Study of Political Leaders and Decision-Making. *Political Psychology* 13 (2): 190–222.
- in Juliette L. George. 1998. *Presidential Personality and Performance*. Boulder, CO: The Westview Press.

- Giles, H. Allen. 1902/1912. *China and the Chinese*. New York: The Columbia University Press.
- Gold, Hyam. 1978. Foreign Policy Decision-Making and the Environment: The Claims of Snyder, Brecher and the Sprouts. *International Studies Quarterly* (22): 569–86.
- Goode, Erica. 2002. A Conversation with Daniel Kahneman: On Profit, Loss and the Mysteries of the Mind. *The New York Times*, 5. november. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2002/11/05/health/a-conversation-with-daniel-kahneman-on-profit-loss-and-the-mysteries-of-the-mind.html?ref=magazine> (25. oktober 2011).
- Gorris, Lothar, Claudia Voigt in Bettina Stiekel. 2006. Spiegel Gespräch mit Alice Schwarzer: Panik im Patriarchat. *Der Spiegel* (22): 94–100.
- Gorris, Lothar in Thomas Tuma. 2008. Spiegel Interview with Adidas CEO Herbert Hainer: 'I Fear These Olympics Are Now Only About Politics'. *Der Spiegel*, 7. maj. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/business/0,1518,552033,00.html> (20. maj 2008).
- Görtemaker, Manfred. 2009. Deutsche Außenpolitik vom Bismarck-Reich zur Berliner Republik. *WeltTrends* 67 (17): 77–84.
- Grammaticas, Damian. 2011. Tibet's Exiled Dalai Lama to Devolve Political Role. *BBC News*, 10. marec. Dostopno prek: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-12689911> (13. marec 2011).
- Groom, A. J. R. in Margot Light, ur. 1994. *Contemporary International Relations: A Guide to Theory*. London in New York: Pinter Publishers.
- Gross Stein, Janice. 1994. An Agenda for Political Psychology: Alexander George as Architect, Engineer and Community Builder. *Political Psychology* 15 (1): 1–15.
- Gruban, Brane. 1999. Ali je mogoče spreminjati ljudi...ne da bi začeli tretje svetovne vojne? *Teorija in praksa* 36 (4): 601–08.
- Guo Liyi. 2008. Nemški sinolog prof. Harro von Senger o tem, da Evropa glede vprašanja Dalajlame vodi politiko dvojne morale. *Huanqiu Shibao*, 6 (29. april).
- Gustinčič, Jurij. 2010. Ali se je bati Nemcev? *Mladina* (44): 5. november. Dostopno prek: http://www.mladina.si/tednik/201044/ali_se_je_bati_nemcev (12. november 2010).
- Hague, Rod, Martin Harrop in Shaun Breslin. 1982/1992. *Comparative Government and Politics. An Introduction*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire in London: The Macmillan Press.
- Hal/dpa/AP/Reuters. 2008. Menschenrechte: Merkel will Dalai Lama wieder sehen. *Focus*, 12. april. Dostopno prek: http://www.focus.de/politik/deutschland/menschenrechte-merkel-will-dalai-lama-wieder-sehen_aid_294574.html (1. avgust 2011).

- Heberer, Thomas in Anja Senz. 2007/2011. Die deutsche Chinapolitik. V *Deutsche Außenpolitik*, ur. Thomas Jäger, Alexander Höse in Kai Oppermann, 673–92. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Heckel, Margaret. 2009. *So regiert die Kanzlerin. Eine Reportage*. München: Piper Verlag.
- Heilmann, Sebastian. 2004. *Das politische System der Volksrepublik China*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Hellmann, Gunther. 2005. Merkel Wants to Be an Honest Broker. *AICGS Advisor*, 2. december. Dostopno prek: <http://www.aicgs.org/analysis/c/hellman120205.aspx> (13. junij 2010).
- Hen/Dpa/Ddp/Reuters. 2007. Außenminister-Gespräch. Peking versetzt Steinmeier. *Der Spiegel*, 24. september. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,507502,00.html> (10. maj 2008).
- Hermann, Margaret G. 1978. Effects of Personal Characteristics of Political Leaders on Foreign Policy. V *Why Nations Act: Theoretical Perspectives for Comparative Foreign Policy Studies*, ur. Maurice A. East, Stephen A. Salmore in Charles F. Hermann, 49–68. Beverly Hills in London: Sage Publications.
- 1986. *Political Psychology: Contemporary Problems and Issues*. SF: Jossey-Bass.
- 1993. Leaders and Foreign Policy Decision-Making. V *Diplomacy, Force and Leadership*, ur. Caldwell, D. in T. McKeown, 77–94. Boulder, CO: The Westview Press.
- in Thomas W. Milburn, ur. 1977. *A Psychological Examination of Political Leaders*. New York: The Free Press.
- Herrmann, Alex. 2011. Menschenrechte im demokratischen Rechtsstaat. *Bundeszentrale für politische Bildung*. Dostopno prek: http://www.bpb.de/publikationen/M610F5,2,0,Menschenrechte_im_demokratischen_Rechtsstaat.html (21. april 2011).
- Hill, Christopher. 2003. What is to be done? Foreign Policy as a Site for Political Action. *International Affairs* 79 (2): 233–55.
- 2003/2007. *The Changing Politics of Foreign Policy*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: The Palgrave Macmillan Press.
- Hockenos, Paul. 2010. The Pope and the Chancellor. *Foreign Policy*, 4. januar. Dostopno prek: http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/01/04/the_pope_and_the_chancellor?page=0,1 (1. marec 2012).
- Hoidn-Borchers, Andreas, Hans-Ulrich Jörges in Thomas Osterkorn. 2007. *Stern-Interview mit Bundeskanzlerin: Die große Koalition hat für das Land bereits Wichtiges erreicht*. 29. november. Dostopno prek: http://www.bundesregierung.de/nn_915730/Content/DE/Archiv16/Interview/2007/11/2007-11-29-interview-merkel-mit-stern.html (14. avgust 2010).
- Hollis, Martin in Steve Smith. 1986. Roles and Reasons in Foreign Policy Decision Making. *British*

- Journal of Political Science* 16 (3): 269–86.
- Holsti, K. J. 1995. *International Politics: A Framework for Analysis*. New Jersey: Prentice-Hall International.
- 1998. The Problem of Change in International Relations Theory. *Working Paper* (26): 1–21, Institute of International Relations, The University of British Columbia.
- Holsti, Ole R. 1970a. Individual Differences in “Definition of the Situation”. *The Journal of Conflict Resolution* 14 (3): 303–10.
- 1970b. The “Operational Code” Approach to the Study of Political Leaders: Dulles’ Philosophical and Instrumental Beliefs. *Canadian Journal of Political Science* 3 (1): 123–57.
- 1976. Cognitive Process Approaches to Decision-Making: Foreign Policy Actors Viewed Psychologically. *The American Behavioral Scientist* 20 (1): 11–32.
- in James N. Rosenau. 1981. The Foreign Policy Beliefs of Women in Leadership Positions. *The Journal of Politics* 43 (2): 326–47.
- 1989. Models of International Relations and Foreign Policy. *Diplomatic History* 13 (1): 15–43.
- Houghton, David Patrick. 2007. Reinvigorating the Study of Foreign Policy Decision Making: Toward a Constructivist Approach. *Foreign Policy Analysis* (3): 24–45.
- 2009. *Political Psychology: Situations, Individuals, and Cases*. New York in London: Routledge.
- Höll, Susanne. 2008. Deutsche Tibet-Politik. Merkel arrangierte Treffen mit Dalai Lama. *Die Süddeutsche Zeitung*, 15. maj. Dostopno prek: <http://www.sueddeutsche.de/deutschland/artikel/421/174898/> (20. maj 2008).
- Hrbek, Rudolf. 2009. The Federal Republic of Germany. V *Foreign Relations in Federal Countries. A Global Dialogue on Federalism, Volume 5*, ur. Hans J. Michelmann, 141–68. Montreal in Kingston, London in Ithaca: McGill-Queen’s University Press.
- Huanqiu Shibao. 2008a. Seznam mo(go)čnih ženskih voditeljic v letu 2007. *Huanqiu Shibao*, 35–6 (1. januar).
- 2008b. Skupno poročilo posebnih poročevalcev iz OZN, Švice, Kanade, Velike Britanije, Nemčije in Rusije: Zakaj na Zahodu do Tibeta obstajajo predsodki? *Huanqiu Shibao*, 7 (31. marec).
- Hudson, Valerie M. 2005. Foreign Policy Analysis: Actor-Specific Theory and the Ground of International Relations. *Foreign Policy Analysis* (1): 1–30.
- 2007. *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Hudson, Valerie M. in Christopher S. Vore. 1995. Foreign Policy Analysis Yesterday, Today and Tomorrow. *Mershon International Studies Review* (39): 209–38.
- Im/Ddp/AP. 2007. Merkel pocht auf Menschenrechte. *Focus*, 27. december. Dostopno prek:

- http://www.focus.de/politik/deutschland/aussenpolitik_ad_23081.html (9. junij 2011).
- Im/Reuters/AFP. 2007. Schröder kritisiert Merkel. *Focus*, 9. november. Dostopno prek: http://www.focus.de/politik/deutschland/dalai-lama_aid_138646.html (18. december 2010).
- Imhof-Rudolph, Heike in Angela Unkrüer. 2009. Vom konzentrischen Kreisen und Geopolitik. Ein Gespräch mit Eckart von Klaeden, außenpolitischer Sprecher der CDU/CSU Bundestagsfraktion. *WeltTrends* 67 (17): 51–8.
- Jackson, Robert in Georg Sørensen. 1999/2007a. Methodological Debates. V *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*, Robert Jackson in Georg Sørensen, 280–302. Oxford: Oxford University Press.
- 1999/2007b. Foreign Policy. V *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*, Robert Jackson in Georg Sørensen, 222–314. Oxford: Oxford University Press.
- Jäger, T., Alexander Höse in Kai Oppermann, ur. 2007. *Deutsche Außenpolitik: Sicherheit, Wohlfahrt, Institutionen und Normen*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Jba/ddp. 2007. Schröder stichelt weiter. *Focus*, 20. november. Dostopno prek: http://www.focus.de/politik/deutschland/merkel-kritik_aid_139737.html (18. julij 2011).
- Jervis, Robert. 1968. Hypotheses on Misperceptions. *World Politics* (20) 3: 454–79. Dostopno prek: <http://www.econ.jhu.edu/courses/336/Hypothesis%20on%20Misperception.pdf> (29. september 2011).
- Johnson, Carter. 2006. The Use and Abuse of Minority Rights: Assessing Past and Future EU Policies towards Accession Countries of Central, Eastern and South-Eastern Europe. *International Journal on Minority and Group Rights* (13): 27–51.
- Jub/AFP/AP. 2008. Medien attackieren Dalai Lama. *Focus*, 3. maj. Dostopno prek: http://www.focus.de/politik/ausland/china-medien-attackieren-dalai-lama_aid_299208.html (18. julij 2011).
- Jungholt, Thorsten. 2011. Staatsbesuch: China und Deutschland sind jetzt “spezielle Freunde”. *Die Welt*, 28. junij. Dostopno prek: <http://www.welt.de/politik/deutschland/article13455813/China-und-Deutschland-sind-jetzt-spezielle-Freunde.html> (29. junij 2011).
- Kahneman, Daniel. 2011. Do not Blink! The Hazards of Confidence. *The New York Times*, 19. oktober. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2011/10/23/magazine/dont-blink-the-hazards-of-confidence.html?ref=magazine> (25. oktober 2011).
- Kajnič, Sabina. 2008. Evropska unija kot akter in struktura evropske zunanje politike. V *Razvoj evropske zunanje politike: od evropskega političnega sodelovanja do evropske varnostne in obrambne politike*, Sabina Kajnič, 65–115. Ljubljana: FDV.
- Kamp, Karl-Heinz in Carlo Masala. 2006. The New German Foreign and Security Policy: More

- than a Change in Style. *Konrad-Adenauer-Stiftung* (166). Dostopno prek: http://www.kas.de/db_files/dokumente/arbeitspapiere/7_dokument_dok_pdf_9739_2.pdf (2. april 2010).
- Kavkler, Živana. 2002. Katarina Velika. *Horizont* (8): 22–3.
- Kirste, Knut in Hanns W. Maull. 1996. Zivilmacht und Rollentheorie. *Zeitschrift für Internationale Beziehungen* 3 (2): 283–312.
- Kissinger, Henry A. 2005. Will Germany's Coalition Work? *The Washington Post*, 22. november. Dostopno prek: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/11/21/AR2005112100990.html> (4. april 2008).
- 2011. Otto von Bismarck, Master Statesman. *The New York Times*, 31. marec. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2011/04/03/books/review/book-review-bismarck-by-jonathan-steinberg.html> (1. april 2011).
- Kister, Kurt. 2007. Große Koalition. Der Dalai Lama und die Kittelschürzen. *Die Süddeutsche Zeitung*, 21. november. Dostopno prek: <http://sueddeutsche.de/politik/grosse-koalition-der-dalai-lama-und-die-kittelschuerzen-1.325484> (8. april 2011).
- Knutson, Jeanne N., ur. 1973. *Handbook of Political Psychology*. San Francisco, Washington in London: Jossey-Bass Publishers.
- Kontler Salamon, Jasna. 2011. Jože Trontelj: Vrednote so večkrat le preoblečeni interesi. *Delo, Sobotna priloga*, 8. maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/zgodbe/sobotnapriloga/joze-trontelj-vrednote-so-veckrat-le-preobleceni-interesi.html> (11. maj 2011).
- Kornelius, Stefan. 2007. Treffen mit dem Dalai Lama. Politik mit hohem Reizwert. *Die Süddeutsche Zeitung*, 22. september. Dostopno prek: <http://www.sueddeutsche.de/politik/treffen-mit-dem-dalai-lama-politik-mit-hohem-reizwert1.891239> (8. april 2011).
- 2008. Die Sache Tibets. *Die Süddeutsche Zeitung*, 15. maj. Dostopno prek: <http://www.sueddeutsche.de/ausland/artikel/207/174684/> (20. maj 2008).
- Kornelius, Stefan in Edeltraud Rattenhuber. 2007. Merkel trifft den Dalai Lama. Krise zwischen Peking und Berlin. *Die Süddeutsche Zeitung*, 21. september. Dostopno prek: <http://sueddeutsche.de/politik/merkel-trifft-den-dalai-lama-krise-zwischen-peking-und-berlin-1.792804> (10. april 2011).
- König, Michael. 2009. Deutsche Rüstungsindustrie: Tödliche Exportschlager. *Die Süddeutsche Zeitung*, 27. april. Dostopno prek: <http://www.sueddeutsche.de/politik/deutsche-ruestungsindustrie-toedliche-exportschlager-1.389791> (8. julij 2011).
- Köppel, Roger. 2005. Interview mit Henry Kissinger: Leidenschaft fürs Sachliche. *Die Welt*, 27. december. Dostopno prek: http://www.welt.de/print-welt/article186716/Leidenschaft_fuers_Sachliche.html (5. december 2009).

- Krell, Gert. 2009. *Welbilder und Weltordnung: Einführung in die Theorie der Internationalen Beziehungen*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.
- Krippendorf, Ekkehart. 2000. *Kritik der Außenpolitik*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Krämer, Raimund. 2009a. Editorial. *WeltTrends* 67 (17): 1.
- 2009b. Mission Weltfrieden? Ein Gespräch mit Dr. Gernot Erler, Staatsminister im Auswärtigen Amt. *WeltTrends* 67 (17): 29–38.
- Kurbjuweit, Dirk. 2009. *Angela Merkel: Kanzlerin für alle?* München: Carl Hanser Verlag.
- 2011a. Osebnost leta: Angela Merkel. *Mladina* (51/52): 60–65 (23. december).
- 2011b. Bundesregierung: Die halbe Kanzlerin. *Der Spiegel*, 28. november. Dostopno prek: <http://wissen.spiegel.de/wissen/image/show.html?did=82244893&aref=image050/2011/11/26/C-O-SP-211-048-0032-0039.PDF&thumb=false> (23. december 2011).
- Kurnik, Andrej. 2005. *Biopolitika: novi družbeni boji na horizontu*. Ljubljana: Sophia.
- Kühne, Veit. 1997. *Kleine Geschichten von grossen Leuten*. Dostopno prek: <http://pomis.veitkuehne.de/> (29. oktober 2010).
- Lam, Willy. 2007. China Flexes Its New Muscle. *The International Herald Tribune*, 20. december. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2007/12/20/opinion/edlam.php> (10. maj 2008).
- Langguth, Gerd. 2005. *Interview mit Angela Merkel*. Dostopno prek: http://www.gerd-langguth.de/Merkel/Rezensionen/Merkel_Interview.pdf (19. november 2008).
- 2007/2008. *Angela Merkel: Aufstieg zur Macht*. München: Deutscher Taschenbuch.
- 2009. *Kohl, Schröder, Merkel: Machtmenschen*. München: Deutscher Taschenbuch.
- Lau, Jörg. 2009. Merkel als Außenpolitikerin: Die Internationale. *Die Zeit*, 24. september. Dostopno prek: <http://www.zeit.de/2009/40/Merkel-Aussenpolitik> (11. november 2010).
- Lau, Mariam. 2007. Merkel und Steinmeier bemühen sich um Schadensbegrenzung. *Die Welt*, 23. november. Dostopno prek: http://www.welt.de/politik/deutschland/article1391118/Merkel_und_Steinmeier_bemuehen_sich_um_Schadensbegrenzung.html (1. marec 2011).
- 2009. Vorwort. V *Die letzte Volkspartei. Angela Merkel und die Modernisierung der CDU*, 7-11. München: Deutsche Verlags-Anstalt.
- Lauren, Paul Gordon, Gordon A. Craig in Alexander L. George. 1987/2007. Restraints and Reflections: Ethics and International Politics. V *Diplomacy and Statecraft: Diplomatic Challenges of Our Time*, Paul Gordon Lauren, Gordon A. Craig in Alexander L. George, 245–60. New York in Oxford: Oxford University Press.
- Lawton, Michael. 2010. German Leaders Zigzag in Relations to Dalai Lama. *Die Deutsche Welle*, 18. februar. Dostopno prek: <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,5254973,00.html> (11. november 2010).

- Lebow, Richard Ned. 2003/2006. *The Tragic Vision of Politics. Ethics, Interests and Order*. Cambridge: The Cambridge University Press.
- Leibrecht, Harald. 2009. Bilanz aus Liberaler Sicht. *WeltTrends* 67 (17): 39–43.
- LeMonde/AFP/Reuters. 2008. Sarkozy rencontre le dalaï lama mais ne veut pas »dramatiser«. *Le Monde*, 6. december. Dostopno prek: http://www.lemonde.fr/europe/article/2008/12/06/sarkozy-rencontre-le-dalai-lama-mais-ne-veut-pas-dramatiser_1127892_3214.html (6. december 2008).
- Ler/Dpa/Ap. 2008. Merkel dementiert Intrigengerüchte. *Der Spiegel*, 16. maj. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,553672,00.html> (20. maj 2008).
- Ler/Reuters/dpa. 2010. Merkel will engere Bindung an China. *Der Spiegel*, 16. julij. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,706835,00.html> (18. julij 2010).
- Lgr/AFP/Reuters. 2011. Forbes-Liste: Angela Merkel ist mächtigste Frau der Welt. *Der Spiegel*, 24. avgust. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,782271,00.html> (26. avgust 2011).
- Li Wuzhou. 2004. People-Oriented Constitutional Amendments. *China Today*, 10–13.
- Lian Yuru. 2008. Skromen predlog za kitajsko-nemški odnos naravnega zaveznitva. *Guoji Zhengzhi Yanjiu* (3): 15–26.
- Light, Margot. 1994. Foreign Policy Analysis. V *Contemporary International Relations: A Guide to Theory*, ur. A.J.R. Groom in M. Light, 93–109. London in New York: Pinter Publishers.
- Lischka, Konrad. 2011. Geplanter Panzer-Deal. Die Koalition der Geheimniskrämer. *Der Spiegel*, 10. julij. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,773501,00.html> (1. avgust 2011).
- Liu Chao. 2008. Avtor knjige o skrivni vojni ameriške obveščalne službe v Tibetu: „Naj ljudje ob branju sami presodijo Tibet.“ *Huanqiu Shibao*, 24 (28. marec).
- Liu Liqun. 2008. Notranje nestrinjanje nemške vlade glede “zadeve Dalajlama”. *Huanqiu Shibao*, 42–3 (1. januar).
- Liu Zhiqin. 2008. Manj prevzemanja zahodnih teorij in več razpravljanja o kitajski realnosti. *Huanqiu Shibao*, 11 (25. marec).
- Lorenz, Andreas. 2007a. Dalai Lama im Kanzleramt. Peking startet neue Attacken auf Merkel. *Der Spiegel*, 25. september. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,507714,00.html> (10. maj 2008).
- 2007b. Dalai Lama Visit Jeopardizes German Business Interests. *Der Spiegel*, 17. september. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,druck-506166,00.html> (10. maj 2008).

- Luard, Evan. 2001. *Človek, država in vojna*. Ljubljana: FDV.
- Ludwig, Klemens. 2008. *Dalai Lama*. München: Verlag C. H. Beck.
- Löh/AFP. 2007. CDU wirft Schröder schlechten Stil vor. *Focus*, 9. november. Dostopno prek: http://www.focus.de/politik/deutschland/merkel-kritik_aid_138692.html (18. julij 2011).
- 2008. Paris brüskiert China. *Focus*, 21. april. Dostopno prek: http://www.focus.de/politik/ausland/dalai-lama-paris-brueskiert-china_aid_296607.html (1. avgust 2011).
- Löh/ddp. 2007. Beck kritisiert Merkels China-Politik. *Focus*, 22. december. Dostopno prek: http://www.focus.de/politik/ausland/kanzler-schelte_aid_230582.html (18. julij 2011).
- MacDonald, David B., Robert G. Patman in Betty Mason-Parker. 2007. *The Ethics of Foreign Policy*. Hampshire: Ashgate Publishing Company.
- Malici, Akan. 2006. Germans as Venutians: The Culture of German Foreign Policy Behavior. *Foreign Policy Analysis* (2): 37–62.
- Marx-Ferree, Myra. 2006. Angela Merkel: What does it mean to run as a Woman? V *Launching the Grand Coalition: the 2005 Bundestag Election and the Future of German Politics*, ur. Eric Langenbacher, 95–110. New York in Oxford: Berghahn Books.
- Mauß, Hanns W. 2006. Die prekäre Kontinuität: Deutsche Außenpolitik zwischen Pfadabhängigkeit und Anpassungsdruck. V *Regieren in der Bundesrepublik Deutschland: Innen- und Aussenpolitik seit 1949*, ur. Manfred G. Schmidt in Reimut Zohlnhöfer, 421–47. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Mazlish, Bruce. 1994. Some Observations on the Psychology of Political Leadership. *Political Psychology* 15 (4): 745–53.
- May, Ernest R. 1994. The “Great Man” Theory of Foreign Policy. *The New York Times*, 3. april. Dostopno prek: <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9C00E6DA133CF930A35757C0A962958260&scp=1&sq=The%20Great%20Men%20Theory%20of%20Foreign%20Policy&st=cse> (2. april 2011).
- Mei Zhaorong. 2008. Dragocene izkušnje in bogati dosežki petintridesetih let kitajsko-nemških odnosov. *Zhongguo Waijiao* (4): 33–6.
- 2009. S kakšnim razlogom je EU v letu 2008 spremenila svoj odnos? *Huanqiu Shibao*, 7. januar. Dostopno prek: <http://world.huanqiu.com/roll/2009-01/337641.html> (8. januar 2009).
- 2010. Die globale Verantwortung Chinas und Deutschlands und die Gemeinsamkeiten ihrer politischen und ökonomischen Interessen. *Rede auf der Fachkonferenz »Außenpolitische Prioritäten im Zeitalter der Globalisierung: Ein Deutsch-Chinesischer Dialog«*, 13. julij. Dostopno prek: http://www.kas.de/wf/doc/kas_20130-1522-1-30.pdf?100818125904 (21. april 2011).

- Merkel, Angela. 2003a. Schroeder Doesn't Speak for All Germans. *The Washington Post*, 20. februar. Dostopno prek: <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A32835-2003Feb19?language=printer> (25. junij 2009).
- 2003b. *Rede der Partei- und Fraktionsvorsitzenden Dr. Angela Merkel in der Aussprache über die Regierungserklärung durch den Bundeskanzler zur aktuellen internationalen Lage: "Diplomatie der Bundesregierung in der Sackgasse"*. Dostopno prek: http://www.cdu.de/doc/pdfc/13_02_03_merkel_rede_iraq_krieg.pdf (29. junij 2011).
- 2003c. *Rede der Partei- und Fraktionsvorsitzenden Dr. Angela Merkel in der Aussprache über die Regierungserklärung durch den Bundeskanzler zur internationalen Lage und zu den Ergebnissen des Europäischen Rates: „Sechs-Punkte-Plan“ zur Außen- und Sicherheitspolitik*. Dostopno prek: http://www.cdu.de/doc/pdfc/03_04_03_merkel_rede_bericht.pdf (29. junij 2011).
- 2005a. *Rede der Partei- und Fraktionsvorsitzenden Dr. Angela Merkel auf der XLI. Münchner Konferenz für Sicherheitspolitik: „Vier Koordinaten einer deutschen Außen- und Sicherheitspolitik“*. Dostopno prek: http://www.cdu.de/doc/pdfc/02_12_05_Rede_PV_Sicherheitskonferenz (29. junij 2011).
- 2005b. *Rede der Vorsitzenden der Unionsfraktion Dr. Angela Merkel in der Bundestagsdebatte: „Keine Aufhebung des EU-Waffenembargos gegenüber China“*. Dostopno prek: http://www.cdu.de/doc/pdf/05_04_14_Rede_Merkel_China_StBericht.pdf (29. junij 2011).
- Mills, Clifford. 2008. *Modern World Leaders: Angela Merkel*. New York: Chelsea House.
- Mintz, Alex. 2004. How Do Leaders Make Decisions? A Polyheuristic Perspective. *Journal of Conflict Resolution* (48): 3–13.
- in Karl DeRouen, Jr. 2010. *Understanding Foreign Policy Decision Making*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mishra, Robin. 2005. Merkels Mission. Die außenpolitischen Vorstellungen der neuen Kanzlerin. *Die Internationale Politik*, november. Dostopno prek: <http://www.internationalepolitik.de/ip//archiv/jahrgang2005/november2005/merkels-mission-die-aussenpolitischen-vorstellungen-der-neuen-kanzlerin.html> (10. december 2008).
- Morgenthau, Hans Joachim. 1961. Power and Ideology in International Politics. V *International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research and Theory*, ur. James N. Rosenau, 170–77. New York: The Free Press.
- 1995. *Politika med narodi. Borba za moč in mir*. Ljubljana: DZS.
- Möller, Kay. 1996. Germany and China: A Continental Temptation. *The China Quarterly* (147): 706–25.

- 2005. *Die Außenpolitik der Volksrepublik China 1949 - 2004. Eine Einführung*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Musek, Janek in Vid Pečjak. 1993. Osebnost. V *Psihologija*, Janek Musek in Vid Pečjak, 132–58. Ljubljana: DZS.
- Müller, Jernej. 1999. *Vloga posameznika v procesu zunanjepolitičnega odločanja*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Naß, Matthias. 2010. Der Westen ignoriert den politischen Fortschritt in China: Ein Gespräch mit Pekings Vize-Außenministerin Fu Ying. *Die Zeit*, 30. julij. Dostopno prek: <http://www.zeit.de/2010/31/Interview-Fu-Ying> (4. avgust 2010).
- Nb/Reuters/Dpa. 2007. Empfang für Dalai Lama empört China. *Focus*, 14. september. Dostopno prek: http://www.focus.de/politik/ausland/angela-merkel_aid_132897.html (11. november 2010).
- Neack, Laura. 2003. *The New Foreign Policy: US and Comparative Foreign Policy in the 21st Century*. Lanham, Boulder, New York in Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Neukirch, Ralf. 2009. Ich, Merkel. *Der Spiegel* (26): 34–6.
- Newsweek*. 1996. Forget Global Pals: Interview with Anthony Lake, 52 (5. avgust).
- Niclaß, Karlheinz. 1988. *Kanzlerdemokratie: Bonner Regierungspraxis von Konrad Adenauer bis Helmut Kohl*. Stuttgart, Berlin, Köln in Mainz: Verlag W. Kohlhammer.
- Nitobe, Inazo. 2011. *Bushido. Kodeks samuraja*. Ljubljana: Sanje d.o.o.
- Niu Jun. 2011. Increasing Influence in International Relations. *China Daily*, 1. junij. Dostopno prek: http://www.chinadaily.com.cn/china/cd30thanniversary/2011-06/01/content_12620501.htm (17. november 2011).
- Nixon, Richard. 1990/1991. *In the Arena: A Memoir of Victory, Defeat and Renewal*. New York: Simon and Schuster.
- Novak, Nina. 2011. *Odnos med zunanjo politiko in javnim mnenjem: primer nemškega udejstvovanja v Afganistanu*. Magistrsko delo. Ljubljana: FDV.
- Nye, Joseph S., Jr. 1997. *Understanding International Conflicts: an Introduction to Theory*. New York: Longman.
- 2011. Vizija Angele Merkel. Je nemška kanclerka s svojo vizijo prihodnosti Evrope morda predolgo odlašala? *Delo*, 11. november. Dostopno prek: <http://www.delo.si/mnenja/gostujoce-pero/vizija-angele-merkel.html> (12. november 2011).
- Oppenheim, Felix E. 1998. *Vloga morale v zunanji politiki*. Ljubljana: FDV.
- Owens, Patricia. 2007/2009. *Between War and Politics: International Relations and the Thought of Hannah Arendt*. Oxford: Oxford University Press.
- Pang Zhongying. 2008. Ali se ali ne, ob soočanju z zahodnim pritiskom, izogniti sporu? *Huanqiu*

- Shibao*, 11 (12. maj).
- Park, Austra. 2005. Starting from Scratch: The Role of Leadership in the Foreign Policy Making of the Baltic States, 1991–1999. *East European Quarterly* 39 (2): 229–70.
- Pfetsch, Frank R. 2009. Europäische Union als Globale Macht. *WeltTrends* 67 (17): 11–7.
- Phw/AFP/dpa. 2007. Empfang für Dalai Lama. China sieht Beziehungen zu Deutschland beschädigt. *Der Spiegel*, 25. september. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,507657,99.html> (14. maj 2008).
- Pikalo, Jernej. 1997. V drobovju liberalne demokracije. *Teorija in praksa* 34 (1): 39–52.
- Ping Xin. 2008. Nemški mediji o prvem dialogu voditeljev obeh držav: nemško-kitajski odnosi so se dejansko otoplili. *Huanqiu Shibao*, 6 (15. februar).
- Pohr, Adrian. 2007. Außenpolitik. Die Rückkehr der Moral. *Die Zeit*, 24. september. Dostopno prek: <http://www.zeit.de/online/2007/39/presseschau-china-dalai-lama> (12. april 2008).
- Post, Jerrold M., ur. 2003/2008. *The Psychological Assessment of Political Leaders*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- 2004. *Leaders and Their Followers in a Dangerous World: The Psychology of Political Behavior*. Ithaca, New York: The Cornell University Press.
- Pye, Lucian W. 1997. Introduction: The Elusive Concept of Culture and the Vivid Reality of Personality. *Political Psychology* 18 (2): 241–54.
- Qiao Sheng, Liu Yupeng in Liu Yang. 2008. Dalajlama ne more preslepiti mednarodne skupnosti: mednarodni olimpijski odbor in vlade vseh držav nasprotujejo bojkotu olimpijskih iger. *Huanqiu Shibao*, 3 (18. marec).
- Qing Mu. 2008a. Nemški mediji o tem, da je Dalajlama povzročil razkol v nemški vladi. *Huanqiu Shibao*, 3 (21. maj).
- 2008b. Obisk Dalajlame povzročil glavobol nemško-britanskemu srečanju na vrhu. *Huanqiu Shibao*, 3 (13. maj).
- Qiu Dong in Shi Hua. 2008. Zakaj Zahod nenadoma in močno stavi na karto tibetanske neodvisnosti? *Huanqiu Shibao*, 7 (5. maj).
- Rattenhuber, Edeltraud. 2007. Dalai Lama im Interview: China mischt sich auch in Deutschlands Angelegenheiten ein. *Die Süddeutsche Zeitung*, 21. september. Dostopno prek: <http://www.sueddeutsche.de/politik/dalai-lama-im-interview-china-mischt-sich-auch-in-deutschlands-angelegenheiten-ein-1.345462> (2. februar 2012).
- Republika Slovenija. 1992. *Skupna izjava o vzpostavitvi diplomatskih odnosov med Republiko Slovenijo in Ljudsko republiko Kitajsko*. Uradni list 7 (24): 30. junij.
- Resing, Volker. 2009. *Angela Merkel: Die Protestantin*. Leipzig: St. Benno-Verlag.

- Reuters/dpa/AP. 2007. Protest gegen Einladung des Dalai Lama. China bestellt deutschen Botschafter ein. *Die Süddeutsche Zeitung*, 14. september. Dostopno prek: <http://sueddeutsche.de/politik/protest-gegen-einladung-des-dalai-lama-china-bestellt-deutschen-botschafter-ein-1.237881> (10. april 2011).
- Reuters/dpa/woja/odg. 2010. Westerwelle mahnt Menschenrechte an. *Die Süddeutsche Zeitung*, 15. januar. Dostopno prek: <http://sueddeutsche.de/politik/china-westerwelle-mahnt-menschenrechte-an-1.78885> (8. april 2011).
- Roberts, K. Geoffrey. 2000/2009. *German Politics Today*. Manchester in New York: Manchester University Press.
- Roll, Evelyn. 2001/2009. *Die Kanzlerin: Angela Merkels Weg zur Macht*. Berlin: Ullstein Buchverlag GmbH.
- Rosati, Jerel A. 1995. A Cognitive Approach to the Study of Foreign Policy. V *Foreign Policy Analysis: Continuity and Change in Its Second Generation*, ur. Neack Laura, Jeanne A. K. Hey in Patrick J. Haney, 49–70. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall. Dostopno prek: <http://cas.buffalo.edu/classes/psc/fczagare/PSC%20504/Rosati.pdf> (18. junij 2011).
- Rosenau, James N. 1971/1980. Pre-Theories and Theories of Foreign Policy. V *The Scientific Study of Foreign Policy*, James N. Rosenau. London: Frances Pinter in New York: NicholsPublishing Company.
- 2004. Followership and Discretion: Assessing the Dynamics of Modern Leadership. *Harvard International Review* 16 (3): 14–7.
- Russett, Bruce in Harvey Starr. 1996. *Svetovna politika: izbira možnosti*. Ljubljana: FDV.
- Sagenschneider, Maria. 2007. Experte rügt Merkels China-Politik als unklug und schädlich: China Berater der EU Kommission sieht deutschen Strategiewechsel. *Deutsche Radio*, 1. oktober. Dostopno prek: <http://www.dradio.de/dkultur/sendungen/interview/675736/> (20. april 2008).
- Sakson, Andrzej. 2009. Warschau zwischen Berlin und Moskau. Eine polnische Sicht. *WeltTrends* 67 (17): 103–09.
- Sattar, Majid. 2011. Westerwelle und das Auswärtige Amt. Halb zog er es, halb sank es hin. *Die Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 6. november. Dostopno prek: <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/westerwelle-und-das-auswaertige-amt-halb-zog-er-es-halb-sank-es-hin-11519667.html> (8. november 2011).
- Schell, Orville. 2010. Defending its Core Interest in the World. Principle of Reciprocity Enshrined in China's Confucian Tradition could make it a Winner. *AsiaSentinel*, 9. april. Dostopno prek: http://www.asiasentinel.com/index.php?option=com_content&task=view&id=2391&Itemid=171 (15. april 2010).
- Schiltz, Christoph. 2008. Menschenrechte keine innere Angelegenheit. *Die Welt*, 16. april.

- Dostopno prek: http://www.welt.de/welt_print/article1906188/Merkel_Menschenrechte_keine_innere_Angelegenheit.html (9. junij 2011).
- Schmid, Thomas. 2012. Bundeskanzlerin Merkel: Chinas Angst vor dem Zerfall ist immer gegenwärtig. *Die Welt*, 31. januar. Dostopno prek: <http://www.welt.de/politik/deutschland/article13844427/Chinas-Angst-vor-dem-Zerfall-ist-immer-gegenwaertig.html> (1. februar 2012).
- Schmidt, Siegmund, Gunther Hellmann in Reinhard Wolf, ur. 2007. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Schmidt, Helmut. 2008. Tibet als Prüfstein. *Die Zeit*, 15. maj. Dostopno prek: <http://www.zeit.de/2008/21/Tibet-China> (20. maj 2008).
- Schmidt, Helmut in Frank Sieren. 2007/2008. *Nachbar China. Helmut Schmidt im Gespräch mit Frank Sieren*. Berlin: Ullstein Buchverlage.
- Schmidt, Manfred G. in Reimut Zohlnhöfer. 2006. Rahmenbedingungen politischer Willensbildung in der Bundesrepublik Deutschland seit 1949. V *Regieren in der Bundesrepublik Deutschland: Innen- und Außenpolitik seit 1949*, ur. Manfred G. Schmidt in Reimut Zohlnhöfer, 11–33. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Schmiese, Wulf. 2008. Dalai Lama. Entspannt lächelnd die Chinesen ärgern. *Die Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 19. maj. Dostopno prek: <http://www.faz.net/s/Rub594835B672714A1DB1A121534F010EE1/Doc~E14A3B4CCC2EE4FB7A0D291E08AD4AFA7~ATpl~Ecommon~Scontent.html> (20. maj 2008).
- Schmitz, Gregor Peter. 2010a. EU-Bild der Diplomaten. USA spotten über Zwergenmacht Europa. *Der Spiegel*, 9. december. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,728613,00.html> (11. maj 2011).
- 2010b. Zbigniew Brzezinski: "Ruhig bleiben, weitermachen". Interview. *Der Spiegel* (49): 116–17. Dostopno prek: <http://wissen.spiegel.de/wissen/image/show.html?did=75477014&aref=image045/2010/12/04/CO-SP-2010-049-0116-0118.PDF&thumb=false> (11. maj 2011).
- Schumacher, Hajo. 2007. *Die Zwölf Gesetze der Macht: Angela Merkels Erfolgsgeheimnisse*. München: Wilhelm Heyne Verlag.
- Sears, David O., L. Huddy in Robert Jervis, ur. 2003. *Oxford Handbook of Political Psychology*. Oxford: The Oxford University Press.
- Seitz, Konrad. 2000/2006. *Eine Weltmacht Kehrt Zurück*. München: Wilhelm Goldmann.
- Shambaugh, David. 2005. The New Strategic Triangle: U.S. and European Reactions to China's Rise. *The Washington Quarterly* 28 (3): 7–25.
- 2007. The "China Honeymoon" is Over. *The International Herald Tribune*, 26. november. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2007/11/26/opinion/edshambaugh.php> (17. maj 2008).

- Shimko, Keith L. 2005. *International Relations: Perspectives and Controversies*. Boston in New York: Houghton Mifflin Company.
- Singer, David J. 1961. The Level-of-Analysis Problem in International Relations. *World Politics* 14 (1): 77–92.
- Singer, Eric in Valerie M. Hudson, ur. 1992. *Political Psychology and Foreign Policy*. Boulder, Oxford: The Westview Press.
- Smd/Afp/Ap. 2008. Balancing Tibet and Trade: EU Delegation Faces Difficult Tightrope in China. *Der Spiegel*, 24. april. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,549409,00.html> (10. maj 2008).
- Smd/Ap. 2008. Beijing's Broken Image. Europeans View China as Biggest Threat to Global Security. *Der Spiegel*, 15. april. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,547492,00.html> (20. maj 2008).
- Smd/Ddp/Afp. 2008. Baiting the Dragon. German Business Warns of Pushing China too Far. *Der Spiegel*, 18. april. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/business/0,1518,548248,00.html> (20. maj 2008).
- Smith, Gordon. 1992/1994. The Nature of the Unified State. V *Developments in German Politics*, ur. Gordon Smith, William E. Paterson, Peter H. Merkl in Stephen Padgett, 37–52. Houndmills, Basingstoke, Hampshire in London: The Macmillan Press.
- Smith, Karen E. in Margot Light. 2001. *Ethics and Foreign Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, Steve. 1986. Theories of Foreign Policy: A Historical Overview. *Review of International Studies* (12): 13–29.
- Smith, Steve, Amelia Hadfield in Tim Dunne. 2008. *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*. Oxford: Oxford University Press.
- Snoj, Tina Nika. 2011. Voditelji v kriznih časih. *Jana* 39 (35): 22–3 (30. avgust).
- Snyder, Richard C., H. W. Bruck in Burton Sapin, ur. 1962. *Foreign Policy Decision-Making: An Approach to the Study of International Politics*. New York: The Free Press of Glencoe.
- Soban, Branko. 2010. Vzpon in propad Bernarda Kouchnerja. *Delo*, 6 (23. november).
- Sommer, Eric. 2008. Not an Issue of Human Rights. *China Daily*, 9 (2. april).
- Song Xinning. 2010. European 'Models' and their Implications to China: Internal and External Perspectives. *Review of International Studies* (36): 755–75.
- Sprout, Harold in Margaret Sprout. 1961. Environmental Factors in the Study of International Politics. V *International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research and Theory*, ur. James N. Rosenau, 106–19. New York: The Free Press.
- Starr, Harvey. 1980. The Kissinger Years: Studying Individuals and Foreign Policy. *International*

- Studies Quarterly* 24 (4): 465–96.
- 1984. *Henry Kissinger: Perceptions of International Politics*. Lexington, Kentucky: The University Press of Kentucky.
- Steinberg, Blema S. 2008. *Women in Power: The Personalities and Leadership Styles of Indira Gandhi, Golda Meir, and Margaret Thatcher*. Montreal & Kingston, London in Ithaca: The McGill-Queen's University Press.
- Steingast, Gabor in Jan Fleischhauer. 2009. Spiegel Gespräch mit Henry Kissinger: Obama ist wie ein Schachspieler. *Der Spiegel* (28): 54–65.
- Stevens, Anne. 2007. *Women, Power and Politics*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire in New York: The Palgrave Macmillan Press.
- Stj/dpa/AP/ddp. 2008. China pikiert über Dalai-Lama-Empfang. *Focus*, 14. maj. Dostopno prek: http://www.focus.de/politik/deutschland/deutschlandreise-china-pikiert-ueber-dalai-lama-empfang_aid_301723.html (18. julij 2011).
- Sun Cheng. 2008. Od “vrednotne diplomacije” do “aktivne azijske diplomacije”: primerjalna analiza azijske diplomacije dveh japonskih vlad. *Guoji Wenti Yanjiu* (2): 42–47.
- Sun Lizhou. 2008. Posvetovanje z osrednjo vlado: kakšen je skriti namen posebnega odposlanca Dalajlame? *Elite Reference*, 4 (16. maj).
- Sun Wenpei. 2008. Preprosta analiza kitajsko-nemške diplomacije v obdobju Merklove. *Wuhan Daxue Xuebao (Renwen Kexue Ban)* 61 (3): 337–41.
- Swaine, Michael D. in M. Taylor Fravel. 2011. China's Assertive Behavior: Part Two - The Maritime Periphery. *Hoover Institute*, 21. september. Dostopno prek: <http://media.hoover.org/sites/default/files/documents/CLM35MS.pdf> (23. september 2011).
- Šušteršič, Andrej. 2002. *Organizacija in proces odločanja v državni upravi*. Magistrsko delo. Ljubljana: Pravna fakulteta.
- Tao Duan, Xiao Min, Qing Mu, Ji Shuangcheng. 2008. Kako je na Zahodu prišlo do propagande tibetanske neodvisnosti? *Huanqiu Shibao*, 7 (21. april).
- The Economist. 2007. *The Company She Keeps*, 29. november. Dostopno prek: http://www.economist.com/node/10225036?story_id=10225036 (12. december 2007).
- 2010. Chinese Anger with Japan over a fishing-boat incident is both unexpectedly persistent and uncalibrated, 59–60 (6.–12. november).
- The Newsweek. 1994. Vojna kultur? *Delo, Sobotna priloga*, 36 (7. maj).
- The New York Times. 2008. *Beijing's Blind Spot*, 27. november. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2008/11/27/opinion/27thu2.html?th&emc=th> (17. november 2010).

- The Spiegel. 2008. *Merkel Defies China, Says She Would Meet Dalai Lama Again*, 12. april. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,547029,00.html> (20. maj 2008).
- The White House. 2011. *Presidents: 26th, Theodore Roosevelt*, marec. Dostopno prek: <http://www.whitehouse.gov/about/presidents/theodoreroosevelt> (9. marec 2011).
- Theodore Roosevelt Association. 2011. *About Theodore Roosevelt: 26th President and much more*, marec. Dostopno prek: <http://www.theodoreroosevelt.org> (9. marec 2011).
- Tickner, J. Ann. 1996. Hans Morgenthau's Principles of Political Realism: A Feminist Reformulation. V *International Politics: Enduring Concepts and Contemporary Issues*, ur. Robert J. Art in Robert Jervis, 17–29. New York: Harper Collins College Publishers.
- Udovič, Boštjan. 2009. Zunanja politika, diplomacija in ekonomska diplomacija. V *Ekonomska in gospodarska diplomacija*, Boštjan Udovič, 13–55. Ljubljana: FDV.
- in Milan Brglez. 2011. Slovenske diplomatske študije med diplomatsko prakso in teorijo. V *Diplomacija med teorijo in prakso*, Boštjan Udovič, Milan Brglez, Dimitrij Rupel, Iztok Simoniti, Milan Jazbec, Jožef Kunič, Janja R. Avguštin, Zvone Žigon, Nataša Bergelj, Marko Smole in David Brozina, 11–49. Ljubljana: FDV, Založba FDV.
- Ullman, Richard. 1999. An Interview with George Kennan. *The New York Review of Books*, 12. avgust. Dostopno prek: <http://www.russilwvong.com/future/kennan.html> (31. oktober 2010).
- Ulrich, Bernd. 2006. Das Match beginnt. Angela Merkel in Peking. *Die Zeit*, 23. maj. Dostopno prek: http://www.zeit.de/2006/22/Merkel_2fChina (12. april 2008).
- Ustanovna listina Organizacije združenih narodov in Statut meddržavnega sodišča*. 1992. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.
- Uq/AFP. 2008. Hu: Tibet-Krise kein Menschenrechtsproblem. *Focus*, 12. april. Dostopno prek: http://www.focus.de/politik/ausland/hu-jintao-tibet-krise-keinemenschenrechtsproblem_aid_294632.html (1. avgust 2011).
- Uq/Dpa. 2007. Merkel als „Welt-Staatsmann“ geehrt. *Focus*, 25. september. Dostopno prek: http://www.focus.de/politik/ausland/new-york_aid_133954.html (5. december 2009).
- van Ackeren, Margaret. 2008. Treffen mi Dalai Lama im Bundestag. *Focus*, 25. april. Dostopno prek: http://www.focus.de/politik/ausland/ruprecht-polenz-treffen-mit-dalai-lama-im-bundestag_aid_297602.html (1. avgust 2011).
- Vidmajer, Saša. 2011. Domače elite se spreminjajo v sodobno politično plemstvo. Ivan Seničar, veleposlanik v pokojju. Intervju. *Delo, Sobotna priloga*, 10–2 (11. junij).

- Vinocur, John. 2006. Politicus: From this German, a positive view of U.S. *The International Herald Tribune*, 9. januar. Dostopno prek: <http://www.iht.com/protected/articles/2006/01/09/news/politicus.php> (10. maj 2008).
- 2007. Challenger to Merkel Works One Step Away. *The International Herald Tribune*, 26. november. Dostopno prek: <http://www.iht.com/articles/2007/11/26/europe/politicus.2-177942.php> (10. maj 2008).
- Vistoropski, Nika. 2005. Noam Chomsky: Vsi so shizofreni, brez izjem. *ONA* (30 marec).
- Voigt, Karsten D. 2009. Auf der Suche nach der Außenpolitik der großen Koalition. *WeltTrends* 67 (17): 45–50.
- von Bredow, Wilfried. 2006/2008. *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- von Rohr, Mathieu in Thomas Hütlin. 2009. Intervju. Timothy Garton Ash. *Mladina* (26): 3. julij. Dostopno prek: http://www.mladina.si/tehdnik/200926/obama_je_evropejec (6. avgust 2010).
- von Senger, Harro. 1993. Chinese Culture and Human Rights. V *Human Rights and Cultural Diversity: Europe, Arabic-Islamic World, Africa, China*, ur. Wolfgang Schmale, 281–333. Goldbach: Keip.
- 2004. Positionen der BR Deutschland und der VR China in der UNO-Menschenrechtskommission 2003. In Verbindung mit einigen Fragen zur Schweizer Menschenrechtspolitik. *Zeitschrift für schweizerisches Recht* 123 (2): 277–89. Dostopno prek: http://www.freidok.uni-freiburg.de/volltexte/5836/pdf/Senger_Positionen_der_BR_Deutschland.pdf (9. november 2009).
- Walker, Stephen G. 1990. The Evolution of Operational Code Analysis. *Political Psychology* 11 (2): 403–18.
- in L. Falkowski. 1984. The Operational Code of U.S. Presidents and Secretaries of State: Motivational Foundations and Behavioral Consequences. *Political Psychology* 5 (2): 237–66.
- Walt, Stephen M. 1997. Building Up New Bogeymen. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. *Foreign Policy* (106): 177–89.
- Walter, Franz. 2009. *Charismatiker und Effizienzen. Porträts aus 60 Jahren Bundesrepublik*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Wang Jiannan. 2008. Pozitivne in negativne strani kitajsko-nemških odnosov. *Zhongguo Xinwen Zhoukan*, 83 (18. februar).
- Wang Shumao. 1996. Political Psychology in China. *Political Psychology* 17 (4): 779–82.
- Wang Youming. 2008. Opredelitev in analiza Merkllove vrednotne diplomacije. *Guoji Wenti Yanjiu* (4): 51–6.

- Ward, Josh. 2008. The West Is Mainly Interested in Scoring Points Against China. *Der Spiegel*, 14. april. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,druck-547205,00.html> (10. maj 2008).
- Weber, Martin. 2004. *Deutschlands neue Außenpolitik und wer macht sie?* Norderstedt: GRIN.
- Weidenfeld, Werner. 2009. Schwarz-rote Europapolitik. *WeltTrends* 67 (17): 85–90.
- Wei Jingshen. 1995. Ansichten über Tibets Zukunft. V *Wei Jingsheng: Mein Leben für die Demokratie*, ur. Shanshan Wei-Blank, Hsü Urban in Thomas Weyrauch, 100–16. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH.
- Weiland, Severin. 2008a. Dalai-Lama-Treffen provoziert Krach in Bundesregierung. *Der Spiegel*, 15. maj. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,553568,00.html> (20. maj 2008).
- 2008b. Menschenrechtspolitik. Die gefährliche neue Feigheit der SPD. *Der Spiegel*, 15. maj. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,553434,00.html> (20. maj 2008).
- 2011. Wen Jiabao in Berlin: Edel-Empfang für die neue Supermacht. *Der Spiegel*, 27. junij. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,151,770318,00.html> (29. junij 2011).
- Wilhelm, Andreas. 2006. *Außenpolitik: Grundlagen, Strukturen und Prozesse*. München: Oldenbourg Wissenschaftsverlag GmbH.
- Wilkinson, Paul. 2007. *International Relations*. Oxford: Oxford University Press.
- WirtschaftsWoche*. 2005. Perspektiven (23): 137 (2. junij).
- Wolf, Nataša. 2005. *Univerzalnost človekovih pravic in tradicionalna konfucijanska miselnost*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Wolf, Reinhard. 2008. Respekt. Ein unterschätzter Faktor in den Internationalen Beziehungen. *Zeitschrift für Internationale Beziehungen* 15 (1): 5–43.
- Wong, Edward. 2009. China Focuses on Territorial Issues as it Equates Tibet to U.S. Civil War South. *The New York Times*, 14. november. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2009/11/14/world/asia/14beijing.html?_r=1 (25. november 2009).
- Woop, Gerry. 2009. Anspruch und Wirklichkeit deutscher Außenpolitik. Auszug aus dem Koalitionsvertrag vom 11. November 2005. *WeltTrends* 67 (17): 26–8.
- Wus/Faz. 2008. Kundgebung in Berlin. Tausende jubeln dem Dalai Lama. *Die Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 19. maj. Dostopno prek: <http://www.faz.net/s/Rub74762C7784B04BC9906363CE62675C6A/Doc~E83CE4C4CB634405B9E36553C6C9BF241~ATpl~Ecommon~Scotent.html> (20. maj 2008).
- Yan Xuetong. 2008. Xun Zi's Thoughts on International Politics and Their Implications. *Chinese Journal of International Politics* (2): 135–65.

- Yi Duo. 2008a. Ali se je Dalajlama resnično odpovedal neodvisnosti? *Huanqiu Shibao*, 11 (2. april).
- 2008b. Dalajlamova skupina hoče »ugrabit« olimpijske igre. *Huanqiu Shibao*, 11 (4. januar).
- Yong Deng. 1998. The Chinese Conception of National Interests in International Relations. *The China Quarterly* (154): 308–29.
- Yu Yifang. 2008. Pri spreminjanju dvostranskih odnosov je potrebno ohranjati idejo načela "prijateljstvo kljub razlikam". *Deguo Yanjiu* (3): 1.
- Zapf, Uta. 2009. Außenpolitischer Burgfrieden? *WeltTrends* 67 (17): 65–9.
- Zeit Online, AFP, dpa, Reuters. 2012. Deutschland will enger mit Schwellenländern kooperieren. *Die Zeit*, 8. februar. Dostopno prek: <http://www.zeit.de/politik/ausland/2012-02/schwellenlaender-export-stimmrechte> (9. februar 2012).
- Zhao Quansheng. 1996. *Interpreting Chinese Foreign Policy: The Micro-Macro Linkage Approach*. Oxford: The Oxford University Press.
- Zhang Lili. 2007. Analiza strukture nemškega zunanjepolitičnega odločanja. V *Odločanje v zunanji politiki*, Zhang Lili, 475–93. Beijing: Shijie Zhishi Chubanshe.
- Zhang Qingmin. 2001. Tri miselne šole teorije analize zunanje politike. *Shijie Jingji Yu Zhengzhi* (9): 18–23.
- 2003. Mesto dejavnika kulture pri zunanjepolitični analizi. *International Forum* 4 (5): 34–9.
- Zheng Jie. 2008. Zunanja ministra sta si v Berlinu segla v roke in zagotovila, da je potreben pogled naprej. *Dongfang Zaobao*, 12 (23. januar).
- Zhou Hong. 2007. Diskurz o nesimetričnosti in simetričnosti kitajsko-evropskih prijateljskih odnosov. V *Zbornik kitajske zunanje politike: kitajski akademiki ocenjujejo svet*, ur. Niu Jun, 298–316. Beijing: Xin Shijie Chubanshe.
- Zhou Ning. 2008. Kakšne so zahodne imaginacije o Tibetu? *Huanqiu Shibao*, 11 (25. april).
- Zhu Jinyan. 2007. Voditi, slediti ali le opazovati: izrazi razpoloženj zahodnih voditeljev. *Huanqiu Shibao*, 26–7 (16. september).
- Žerdin, Ali H. in Jani Sever. 2002. Srečanja so bila uradna. Kitajski veleposlanik Xu Jian o diplomatskih zapletih, ki jih je povzročil obisk Dalajlame v Sloveniji. *Mladina*, 37 (15. julij).
- Žerjavič, Peter. 2005. Odmeven televizijski dvoboj Schröderja in Merklove: Kancler samozavesten, izzivalka odrezava. *Delo*, 4 (6. september).
- 2006. Navdušenje Nemcev nad prvo kanclerko: Ljubljenska javnega mnenja. *Delo*, 4 (26. januar).
- 2009a. Nemška volilna bitka v znamenju krize: Čas krize, čas kanclerjev. *Delo*, 6 (30. april).
- 2009b. 'Vzhodna ofenziva' zahodnih politikov. *Delo*, 7 (17. april).
- 2011. Evropsko treniranje strogosti. *Delo*, 6 (4. november).
- Žižek, Slavoj. 2008. Tibet je ujet v sanje drugih. *Dnevnik*, 12. april. Dostopno prek: http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/311877/ (16. april 2008).

PRILOGE

Priloga A: GLAVNI PSIHOLOŠKO-TEORETIČNI PRISTOPI SPLOŠNO UPORABLJENI V POLITOLOGIJ⁴⁸¹

PRISTOPI	OPIS IN KLJUČNE ZNAČILNOSTI
TEORIJA OSEBNOSTI	- pristop, ki uporablja osebnost ali značajske nagnjenosti kot primarno razlagalno Spremenljivko in je večkrat napačno opredeljen kot psihološki pristop <i>per se</i> ; osebnost je opredeljena kot stabilna spremenljivka posameznih (individualnih) razlik, ki presegajo določene okoliščine (npr. če voditeljico/voditelja opišemo kot 'visoko agresivnega', pomeni, da se v večini okoliščin bolj intenzivno kot večina odzove na dejanje ter da občutki jeze in sovraštva nastopijo pred prijaznostjo);
TEORIJE BEHAVIORISTIČNEGA UČENJA	- pristop (razvil se je iz behaviorističnih teorij sredine 20. stoletja) poudarja učenje dolgotrajnih navad, ki vodi v vedenjski vzorec (npr. Sears in Levy z raziskovanjem politične socializacije razvijata predpostavko, da se posameznik osnovnih političnih odnosov, kot sta (ne)poistovetenje s stranko ali (ne)oblikovanje rasnih predsodkov, nauči v družinskem in prijateljskem okolju ter da ti zgodnji odnosi prevladujejo v odraslem obdobju);
RAZVOJNE TEORIJE	- so pomembna protiutež behaviorističnim teorijam in njihovim poudarkom na družbenem učenju (npr. Piagetova teorija otroškega kognitivnega razvoja, kjer posameznik napreduje skozi različne kognitivne stopnje razumevanja okolja - napredek ni popoln in s to nepopolnostjo se razložijo individualne razlike v ravneh kognitivnega razvoja);
TEORIJE SPODBUDE (angl. <i>incentive theories</i>)	- predstavljajo drugo splošno behavioristično idejo, ki pravi, da je vedenje posameznika v neki okoliščini obvladovano s strani strukture spodbud (pozitivnih in negativnih) te okoliščine ; posameznik je tako vedno delujoč v okolju, v katerem ga notranje in zunanje sile 'potiskajo in vlečejo' (angl. <i>push and pull</i>) v različne vedenjske vzorce;
TEORIJE DRUŽBENE KOGNICIJE	- tu gre za ' pristop kognitivne doslednosti ', ki posameznika vidi kot nekoga, ki želi razviti poenostavljen vidik zunanjega sveta, je sposoben učenja novih informacij in zaradi omejene sposobnosti predelave le-teh potrebuje ekonomizacijo kognitivnih procesov (Fiske in Taylor v Sears in drugi 2003, 7); - pristop usmerja na uporabo 'kognitivne heuristike ali bližnjice', ki lahko popači tako proces odločanja s strani elit kot želje javnega mnenja (Jervis 1976 in Larson 1985 v Sears in drugi 2003, 7); ' kognitivne bližnjice ' dovolijo upravljanje z javnim mnenjem s strani elit, ki imajo 'moč oblikovanja vsebin' (angl. <i>agenda-setting power</i>), s čimer opredelijo 'uokvirjenost' določenih zadev (Iyengar in Kinder 1987 v Sears in drugi 2003, 8); - v zadnjih letih se je poudarek na družbeni kogniciji umaknil v ozadje in v ospredju je 'vloga čustev' (angl. <i>affect</i>) (Marcus v Sears in drugi 2003, 8);

⁴⁸¹ Osnovni namen tabele je s kratkim prikazom ključnih psihološko-teoretičnih pristopov, ki se na splošno uporabljajo v politologiji, opozoriti na obsežnost in posledično zapletenost uporabe kognitivno-psihološkega in sociološkega pristopa v politološki znanosti.

TEORIJE MEDSKUPINSKIH ODNOSOV

- to je zelo aktivno področje raziskovanja politične psihologije s številnimi teoretičnimi pristopi in poudarkom na posebni **psihološki moči 'skupinskih omejitev'** (angl. *group boundaries*) in **'skupinskih vezi'** (angl. *group attachments*) kot je npr. raziskovanje znotrajskupinske zvestobe;

- **dva ključna pristopa sta teorija družbene identitete** (poudarja družbeni prestiž in znotrajskupinsko spoštovanje kot motiv za razvoj identitete in znotrajskupinske naklonjenosti) in **teorija realističnih interesov** (kot vir znotrajskupinskih vezi in zunajskupinskih nenaklonjenosti poudarja določene materialne interese);

NOVI RAZVOJI

Nova odkritja nudita predvsem evolucijska psihologija in nevroznanost:

- razvoji v **evolucijski psihologiji** (npr. raziskave izvora etnocentrizma, vpliv spola v političnem vedenju, razvoj skupinsko osnovanih hierarhij) in v **nevropsihologiji** (npr. vpliv različne strukture možganih in ženskih možgan na delovanje in odločanje) so tesno povezani in obe smeri začenjata močno vplivati na raziskovanje številnih vprašanj, ki so povezani s politično psihologijo;

- **nevropsihologija** je osnova **'teorije čustev'**⁴⁸² in različnih **čustvenih odzivov, ki vse bolj postajajo predmet raziskovanj politične psihologije** (npr. **zaskrbljenost in nestrpnost** spodbujata iskanje novih informacij, medtem ko **navdušenje** in **nenaklonjenost/odpor do nečesa** vodita do nezanimanja in zavračanja novih informacij);

ALTERNATIVNE TEORIJE

Ali sploh obstaja alternativa psihološko utemeljenemu pristopu?

- **Na prvi pogled se zdi, da prevladujoče teorije politične znanosti nimajo prostora za psihologijo.** To so **'materialne teorije'**, ki trdijo, da ljudje zasledujejo materialne interese tako s sredstvi, ki so za to najbolj primerni kot z najmanjšimi možnimi stroški. Sem spadata 'teorija igre' in 'teorija racionalne izbire'.

- Sears in drugi (2003, 11) menijo, **da pravo vprašanje ni, ali so te teorije pravilne ali ne, temveč ali se lahko na njih gleda kot na 'nepsihološke teorije'.** Odgovor je negativen, saj so osnovane na predpostavkah (čeprav posrednih) o tem, kako ljudje mislijo in čutijo. **Interesi izhajajo iz vrednot in čeprav so ti lahko materialni se jih le malo lahko razume brez pridiha psihologije.**

- **'Teorija igre'** je ne nazadnje **'visoko psihološka igra'** tudi v mislih njenih zagovornikov (Schelling 1960, Kreps 1990 in O'Neill 1999 v Sears in drugi 2003 12). **Obe strani morata razviti pričakovanja o tem, kaj bo storil nasprotnik.** Ni načina, da bi te procese ločili v strateške in/ali psihološke. Psihologija in strategija ne znata ena brez druge.

- **'Teorija racionalne izbire'** želi oblikovati človekovo vedenje v materialističnem okviru in **predpostavlja racionalno vedenje osnovano na povečevanju materialnih interesov.** Na drugi strani so se oblikovali **napori za opredelitev psiholoških dejavnikov, ki so vzrok nedoslednega vedenja,** bodisi v individualnih procesih odločanja (Lau in Levy v Sears in drugi 2003, 12) bodisi v medsebojnih odnosih (Kelman in Fischer v Sears in drugi 2003, 12).

Vir: Prirejeno po Sears in drugi v Sears in drugi (2003, 4–12).

⁴⁸² Descartesa z »*Mislím, torej sem*« je v 21. stoletju zamenjal Damasio s »*Čútim, torej sem*«.

Priloga B: SHEMATIČEN PREGLED POLITIČNO-PSIHOLOŠKIH TEORIJ V MEDNARODNIH ODNOSIH

	KOGNITIVNA PSIHOLOGIJA	DRUŽBENA PSIHOLOGIJA	PSIHOANALIZA
FOKUS ANALIZE	<ul style="list-style-type: none"> - obdelava informacij - nazori (nem. <i>Einstellung/Ansicht</i>) - prepričanja (nem. <i>Überzeugung</i>) 	odnosi med skupinami	odnosi med posameznimi konflikti in družbenimi dogodki
OSNOVNI AKTERJI	<ul style="list-style-type: none"> - posamezniki - skupine - nacionalni kolektivi 	<ul style="list-style-type: none"> - posamezniki - skupine - nacionalni kolektivi 	<ul style="list-style-type: none"> - posamezniki - skupine - nacionalni kolektivi
OSNOVNE KATEGORIJE	<ul style="list-style-type: none"> - kognitivno neskladje - ujetost, utesnjenost (angl. <i>entrapment</i>) - namerna pristranskost (angl. <i>motivated bias</i>, nem. <i>Wunschdenken</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - pripisovanje/prisojanje (angl. <i>attribution</i>) - dvojni standard - skupinska identiteta - sovražne podobe (nem. <i>Feindbilder</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - avtonomija in povezovanje (nem. <i>Bindung</i>) - psihološko-družbeni aranžmaji
OSNOVEN PROBLEM V MEDNARODNIH ODNOSIH	težak/tehten problem napačnih zaznav, napačnih preračunavanj, in napačnih predpostavk	<ul style="list-style-type: none"> - sovražne podobe (nem. <i>Feindbilder</i>) - napačne prijateljske podobe (nem. <i>falsche Freundbilder</i>) - utrjena sovraštva 	trk med potrebo po moči s strani voditeljev in (pre)velikimi pričakovanji malih ljudi
REŠITEV	<ul style="list-style-type: none"> - odprta struktura obdelave informacij - odprtost za druge možnosti/izbire - sposobnost učenja 	sposobnost menjave perspektiv	<ul style="list-style-type: none"> - ravnotežje med avtonomijo in povezovanjem - ustrezna vzgoja - izvorno/neponarejeno vključevanje v skupine (nem. <i>authentische Integration in Gruppen</i>)

Vir: Prirejeno po Krell (2009, 427).

Priloga C: PRISTOPI ANALIZE ZUNANJE POLITIKE

ONTOLOGIJA

EPISTEMOLOGIJA

	POJASNJEVANJE	RAZUMEVANJE
HOLIZEM (STRUKTURA)	<p>PRISTOP Z VIDIKA (ZUNANJE) STRUKTURE ⁴⁸³</p> <ul style="list-style-type: none"> - klasični realizem - agresivni neorealizem - obrambni neorealizem - neoklasični realizem - neoliberalni institucionalizem (Keohane 1989) - organizacijski proces (Allison 1971) 	<p>PRISTOP Z VIDIKA DRUŽBENEGA INSTITUCIONALIZMA ⁴⁸⁴</p> <ul style="list-style-type: none"> - diskurzivni pristopi (Hansen 2006) - pristop družbenega konstruktivizma (Katzenstein 1996)
INDIVIDUALIZEM (DELOVANJE)	<p>PRISTOP Z VIDIKA DELOVANJA AKTERJA ⁴⁸⁵</p> <ul style="list-style-type: none"> - kognitivno-psihološki pristop (Jervis 1976) - pristop birokratske politike (Allison 1971) - liberalen pristop (Moravcsik 1997) 	<p>PRISTOP Z VIDIKA INTERPRETACIJE DELOVANJA POSAMEZNEGA AKTERJA ⁴⁸⁶ (IZBIRE ODLOČEVALCA)</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumevanje skupne politike skozi individualne elemente: - teorija odločanja - teorija vloge - teorija nacionalnega interesa

Vir: Carlsnaes (2002, 336–43) ; Brglez (2008, 66 in 2011, 553) ⁴⁸⁷.

Priloga Č: TEORIJE ZUNANJE POLITIKE

⁴⁸³ Strukturni pristopi pri zunanjepolitični analizi poudarjajo strukturno okolje države in s tem (ne)obstoj zunanjih ter notranjih groženj (Brglez 2011, 552).

⁴⁸⁴ Pristop z vidika družbenega institucionalizma poudarja notranje (procesne, psihološke in organizacijske) vidike oblikovanja zunanje politike z vidika odločevalk/odločevalcev (Brglez 2011, 552–53).

⁴⁸⁵ Omenjeni pristop predpostavlja, da razmerja med mednarodno strukturo in družbenim delovanjem ni mogoče realno (zgodovinsko) misliti brez dialektičnega upoštevanja obeh razsežnosti in njunega sovplivanja (Brglez 2008, 62 v Brglez 2011, 553). **Pristopi k obravnavi zunanje politike z vidika delovanja akterja** so: **kognitivno-psihološki pristop**, **pristop birokratske politike** in **liberalen pristop** (Bojinović Fenko 2010, 85). Tudi tu je bistvena značilnost **poudarjanje notranjih** (procesnih, psiholoških in organizacijskih) **vidikov oblikovanja zunanje politike z vidika odločevalk/odločevalcev**, ki so v ta proces vključeni (Bojinović Fenko 2010, 86). Pomen notranjega vidika se seveda razlikuje glede na izbrani pristop. Pomembni avtorji po Bojinović Fenko (2010, 86) so: Rosati, Singer, Hudson, Levy, Allison, Rosenau, Katzenstein, Doyle, Zelikow in Moravcsik.

⁴⁸⁶ Pristop je zaradi pomena za našo nalogo razdelan v samem besedilu naloge (glej poglavje 2. 3).

⁴⁸⁷ Brglez (2011, 553) v okviru vseh štirih pristopov opredeli tudi diplomacijo. Kot smo že omenili, se naloga ne ukvarja z diplomacijo kot s sredstvom za izvajanje zunanje politike in zato priloga teh opredelitev ne vključuje.

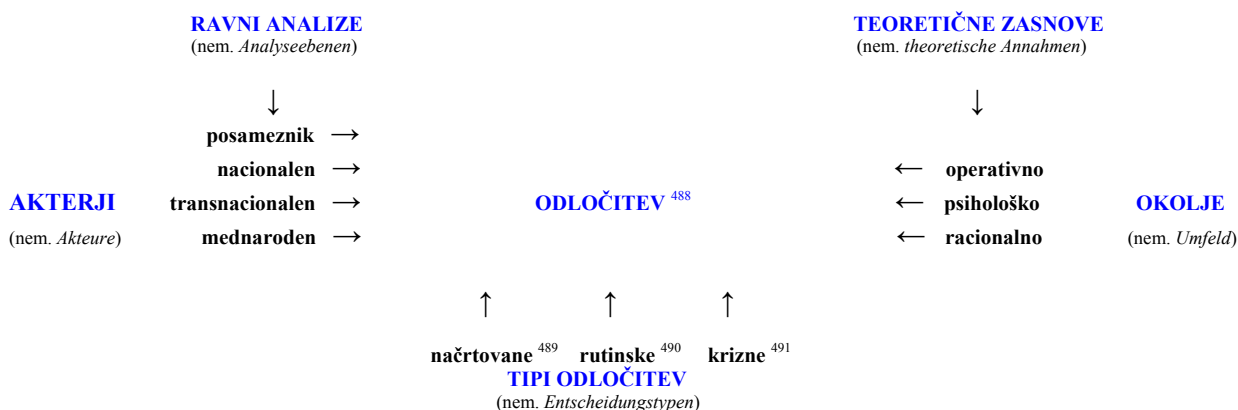
TEORIJE	REALIZEM, NEOREALIZEM	TEORIJE SREDNJEGA DOSEGA	INSTITUCIONALIZEM	LIBERALIZEM	KONSTRUKTIVIZEM
RAZISKOVALNA ZASNOVA <i>(nem. Erklärungsansätze)</i>	tradicionalna zasnova: usmerjena na področje varnosti in moči	- behavioristična zasnova in - zasnova usmerjenosti v odločanje in strukturo <i>(Entscheidungs- und strukturorientiert)</i>	kooperativna zasnova raziskovanja	družbeno- tržna zasnova raziskovanja	družbeno- konstruktivistična zasnova raziskovanja <i>(nem. sozial-konstruktivistisch)</i>
SMERI RAZISKOVANJA <i>(Forschungsrichtungen)</i>	- realizem - neorealizem - angleška šola - neoklasični realizem	- teorija igre, sistemska teorija in politična kibernetika in - teorija odločanja <i>(Entscheidungstheorie</i>) , analiza struktur in analiza odločanja <i>(Entscheidungsanalyse</i>)	- racionalističen institucionalizem - refleksiven institucionalizem <i>(nem. reflexiver Institutionalismus)</i>	- idejni, ekonomski in republikanski liberalizem <i>(nem. ideeller, ökonomischer und republikanischer Liberalismus)</i>	- teorija vlog(e) <i>(nem. Rollentheorie)</i> - analiza diskurza <i>(nem. Diskursanalyse)</i> - zunanjepolitično učenje in vzorci razmišljanja <i>(nem. Denkbilder und außenpolitisches Lernen)</i> - teorija učinkovanja norm <i>(Normwirkungstheorie)</i>
KLJUČNI PREDMETI RAZISKOVANJA <i>(nem. zentrale Untersuchungsgegenstände)</i>	- sposobnosti <i>(capabilities)</i> in polariteta med. sistema - politika moči <i>(Machtpolitik)</i> in interesi - varnost - povečevanje avtonomije in vpliva <i>(nem. Autonomie- und Einfluss- maximierung)</i> - diplomacija in državništvo <i>(angl. statecraft)</i>	- vložek/izložek <i>(nem. Input-Output)</i> - racionalna izbira <i>(angl. rational choice)</i> - dejanje/odziv <i>(Aktion-Reaktion)</i> in - proces ugotavljanja odločanja <i>(nem. Prozess der Entscheidungsfindung)</i> - zasnova cilj- sredstvo <i>(Ziel-Mittel-Ansatz)</i> - notranji in zunanji pogoji ter odločujoči dejavniki <i>(nem. innere/äußere Bedingungen und Determinanten)</i> - dinamika skupinskega odločanja <i>(angl. groupthink)</i>	- režimi, omrežja in mednarodne organizacije - večstranska politika - večstranska pogajanja - združevanje in prenašanje odgovornosti <i>(pooling/delegation)</i> - kooperacijski modeli teorije igre <i>(nem. spieltheoretische Kooperationsmodelle)</i>	- notranji državni interesi in izgrajevanje preferenc <i>(nem. innerstaatliche Interessen und Präferenzbildung)</i> - politika usmerjena v dobiček/zmago <i>(nem. gewinnorientierte Politik)</i> - družbeni akterji - dvostopenjska pogajanja <i>(two-level bargaining)</i> - notranja politika	- mednarodne in družbene norme - politika doslednega upoštevanja norm <i>(nem. normkonsistente Politik)</i> - vrednote, ideje in podobe sveta ter družb - identiteta <i>(tradicija, vera in kultura)</i>

Priloga D: PRIMERJAVA PREDPOSTAVK TEORIJE NEOREALIZMA IN TEORIJE ANALIZE ZUNANJE POLITIKE

NEOREALIZEM	TEORIJA ANALIZA ZUNANJE POLITIKE
1. države so primarni akterji	1. zunanjepolitične elite so primarni akterji
2. država deluje na osnovi racionalnega preračunavanja lastnih interesov	2. elite delujejo na osnovi njihove opredelitve okoliščin (angl. <i>definition of the situation</i>)
3. zunanjo politiko se razume kot neskončno iskanje varnosti v anarhičnem svetu	3. zunanjo politiko se razume kot zaporedje nalog reševanja problemov (angl. <i>a series of problem-solving tasks</i>)
4. moč je valuta mednarodnih odnosov	4. informacija je valuta mednarodnih odnosov
5. vedenjski vzorec držav določa anarhična struktura mednarodnega sistema	5. mednarodni sistem je le arena za zunanjepolitična dejanja (angl. <i>an arena for action</i>)
6. glede predpisovanja politik se zagovarja racionalno prilagajanje strukturam	6. glede predpisovanja politik se zagovarja kompenzacijo za napačne zasnave in organizacijske patologije

Vir: Prirejeno po Houghton (2007, 25).

Priloga E: CELOVIT PRIKAZ ZUNANJEPOLITIČNEGA ODLOČANJA

Vir: Wilhelm (2006, 137). Legenda: →; ←; ↑; ↓: smer delovanja.

⁴⁸⁸ **Proces odločanja** je vse od začetka razvoja 'teorije analize zunanje politike' utemeljen kot bistvena faza in je zato v ospredju pristopov proučevanja zunanje politike (Snyder in drugi 1962/2002 v Bojinović Fenko 2010, 74).

⁴⁸⁹ Medtem ko Wilhelm govori o '**načrtovanih odločitvah**', Russett in Starr (1996, 368) govorita o '**splošnih zunanjepolitičnih odločitvah**'. Le-te so tiste, ki začrtajo prihodnjo zunanjo politiko s tem, da se upošteva sedanje in bližnje prihodnje stanje (Russett in Starr 1996, 368). To so največkrat zunanjepolitični programi, deklaracije in strategije, ki jih vlade dajo v pogled in v potrditev parlamentu, da s tem temeljijo na širokem družbenem konsenzu (Bojinović Fenko 2010, 74). Zanje so značilni družbeni procesi in časovna neomejenost. **Menimo, da sem spadajo tudi neodvisne in samostojne odločitve 'prevladujočih enot (zunanjepolitičnega) odločanja'. Odločitev kanclerke Merklove kot izbrane študije primera spada med 'načrtovane in/ali splošne zunanjepolitične odločitve'**. Ker je splošna zunanjepolitična smer pomembna za veliko delov vlade, lahko prav ta (splošen) tip odločitve sproži **visoko stopnjo konflikta** (Russett in Starr 1996, 368). Politika namreč odraža tudi vsebine pogledov tekmecev in/ali organizacije, ki jo zastopajo (Russett in Starr 1996, 369). V tem okviru moramo glede naše študije primera omeniti predvsem zunanjšega ministra Steinmeier-ja in njegov odziv na kanclerkino odločitev. Presenetljivo je **stopil v bran kar treh različnih vlog, in sicer svoje vloge zunanjšega ministra, vloge delovanja ministrstva za katerega je bil odgovoren in presenetljivo v bran vloge kanclerke in njenega suverenega odločanja** (glej poglavje 3.2.2.1).

⁴⁹⁰ To so odločitve glede okoliščin, ki zahtevajo strokovno znanje in ustaljene postopke delovanja, zato jih imenujemo tudi administrativne odločitve (Russett in Starr 1996, 368).

⁴⁹¹ Krizne odločitve so zaradi števila udeleženih odločevalcev, resnosti okoliščine, ki lahko poveča možnost napačnih odločitev ter omejene razpoložljivosti časa, bolj kot vse druge odločitve predvsem intelektualni procesi (Russett in Starr 1996, 368).

Priloga F: TRIJE MODELI ZUNANJEPOLITIČNEGA ODLOČANJA

	BIROKRATSKA POLITIKA	SKUPINSKA POLITIKA	INDIVIDUALNO ODLOČANJE
1. ZASNOVA ODLOČANJA (angl. <i>conceptualization of decision-making</i>)	odločanje je rezultat procesa pregovarjanja znotraj birokratskih organizacij	odločanje je rezultat skupinske/-ih interakcij (angl. <i>group interaction</i>), torej medsebojnega vzajemnega delovanja	odločanje je rezultat posameznikove (individualne) izbire (angl. <i>individual choice</i>)
2. IZHODIŠČA (angl. <i>premises</i>)	<ul style="list-style-type: none"> - ključne organizacijske vrednote so nepopolno ponotranjene - organizacijsko vedenje je politično vedenje - sestava in standardni postopek procesa vplivata na vsebino/kvaliteto odločitev 	<ul style="list-style-type: none"> - večino odločitev sprejmejo manjše elitne skupine - skupina je drugačna od vsote ljudi v njej - skupinska dinamika vpliva na vsebino/kvaliteto odločitev - skupine so bolj učinkovite pri nekaterih, manj pri drugih zadevah 	pomen subjektivne ocene (opredelitve) okoliščin in kognitivnih procesov
3. OMEJITVE IN OVIRE PRI RACIONALNEM ODLOČANJU (angl. <i>constraints on rational decision-making</i>)	<ul style="list-style-type: none"> - nepopolne informacije zaradi centralizacije, hierarhije, specializacije - organizacijska <i>inertnost</i> (nedejavnost, pasivnost) - spor med posameznimi in organizacijskimi <i>utilitetami</i> (dobrinami) - birokratska politika in pogajanja nadvladujeta proces odločanja in izvajanje odločitev 	<ul style="list-style-type: none"> - pritiski po podrejanju, prilagajanju, konformnosti - nagnjenost k tveganju kot lastnost skupin (sporno) - kvaliteta voditeljstva - skupinsko delovanje (angl. <i>group-think</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - kognitivne omejitve racionalnosti - popačenost obdelave informacij zaradi dinamike kognitivne doslednosti (nenamerni predsodki) (angl. <i>unmotivated biases</i>) - sistematični / namerni predsodki v vzročni analizi - individualne razlike glede sposobnosti delovanja v procesu odločanja (sposobnost reševanja problemov, strpnost do nejasnosti, iskanje informacij)
4. VIRI TEORIJ, POGLEDOV IN POKAZATELJEV (angl. <i>sources of theory, insights and evidence</i>)	<ul style="list-style-type: none"> - organizacijska teorija - sociologija birokracij - birokratska politika 	<ul style="list-style-type: none"> - družbena psihologija - sociologija malih skupin 	<ul style="list-style-type: none"> - kognitivno neskladje - kognitivna psihologija - dinamična psihologija

Vir: Holsti, Ole R. (1989a, 15–43).

Priloga G: KOGNITIVNI PRISTOP ZUNANJEPOLITIČNEGA ODLOČANJA

ODLOČEVALKA/-ec KOT ...	STOPNJA ODLOČANJA	TEORETIČNA LITERATURA	OPISNI KONSTRUKTI IN ZASNOVE
1. zagovornica/-ik (angl. <i>believer</i>)	1. viri sistema prepričanj (angl. <i>belief system</i>)	1.1. politična socializacija 1.2. osebnost in politika	1.1.1. prvi neodvisen političen uspeh 1.2.1. način razmišljanja, miselnost (angl. <i>mind-set</i>)
	2. vsebina sistema prepričanj	2.1. politična filozofija 2.2. ideologija	2.1.1. podobe (angl. <i>images</i>) 2.1.2. operacijska koda 2.2.1. pogled na svet 2.2.2. izhodišča pri odločanju (angl. <i>decisional premises</i>)
	3. struktura tega sistema	3.1. kognitivna psihologija	3.1.1. kognitivno ravnotežje (skladnost) 3.1.2. kognitivna zapletenost 3.1.3. kognitivna neprilagodljivost in dogmatičnost (ozkomiselnost) 3.1.4. kognitivni 'zemljevid' (angl. <i>cognitive map/style</i>)
2. opazovalka/-ec (angl. <i>perceiver</i>)	1. opredelitev problema	1.1. psihologija zaznavanja 1.2. kognitivna psihologija	1.1.1. opredelitev okoliščin(e) 1.1.2. zaznavanje/napačno zaznavanje 1.2.1. kognitiven sklop (angl. <i>cognitive set</i>) 1.2.2. izborno zaznavanje (angl. <i>selective perception</i>) 1.2.3. dejavniki pozornosti (angl. <i>attentional factors</i>) 1.2.4. stereotipiziranje (angl. <i>stereotyping</i>)
3. obdelovalka/-ec informacij (angl. <i>information processor</i>)	1. pridobitev informacij	1.1. teorija kognitivne doslednosti	1.1.1. sposobnost raziskovanja (angl. <i>search capacity</i>) 1.1.2. izborno odkrivanje (angl. <i>selective exposure</i>)
	2. izdelava rešitev	2.1. teorija spremembe odnosa (angl. <i>attitude change</i>)	2.1.1. psihološka logika (angl. <i>psycho-logic</i>) 2.1.2. strpnost do nejasnosti (angl. <i>tolerance of ambiguity</i>)
	3. ovrednotenje rešitev	3.1. informacijska in komunikacijska teorija	3.1.1. strategije za delovanje s popačenimi informacijami 3.1.2. prenasičenost informacij 3.1.3. sposobnost predelovanja le-teh 3.1.4. zadoščevanje/povečevanje (angl. <i>satisficing/maximizing</i>) 3.1.5. strpnost do nedoslednosti
4. odločevalka/-ec in/ali strateginja/strateg (angl. <i>decision maker and/or strategist</i>)	1. izbira strategije	1.1. teorija igre 1.2. teorija odločanja 1.3. teorija odvrčanja (angl. <i>deterrence</i>)	1.1.1. uporabnost/koristnost 1.1.2. tveganje 1.2.1. pravila odločanja 1.3.1. izkrivljanje podob (angl. <i>manipulation of images</i>) 1.3.2. povezave med sredstvi in cilji (angl. <i>ends-means links</i>) 1.3.3. omejena racionalnost (angl. <i>bounded rationality</i>)
5. učenka/-ec (angl. <i>learner</i>)	1. nadaljevanje z učenjem in popravki ter dopolnitve že sprejetih odločitev	1.1. teorija učenja 1.2. teorija kognitivnega neskladja (angl. <i>cognitive dissonance</i>)	1.1.1. povratne informacije 1.2.1. zgodovinske lekcije (angl. <i>lessons of history</i>)

Vir: Holsti, Ole R. (1976) v Starr (1984, 12–3) in Holsti, Ole R. (1976, 24–5).

Priloga H: ANALIZA OSEBNOSTNIH LASTNOSTI VODITELJICE/VODITELJA

TRI RAZSEŽNOSTI DELOVANJA	SEDEM KLJUČNIH ZNAČILNOSTI	OPIS
ODNOS DO OVIR	1. prepričanje v lastne sposobnosti nadzorovanja dogodkov	zaznava nadzora nad razmerami ali okoliščino
	2. potreba po moči in vplivu	skrb za vzpostavitev, ohranjanje ali ponovno vzpostavljanje vpliva nad drugimi
ODPRTOST DO NOVIH INFORMACIJ	3. konceptualna zapletenost	sprejemanje različnih pogledov pri opisovanju, razpravljanju o ljudeh, prostorih, politikah, idejah in stvareh (nasprotno od črno-belega poleda)
	4. samozaupanje	občutek samopomembnosti
NAMENI DELOVANJA	5. vloga vs. medosebno	osredotočenje na vsebino politik (in reševanje problemov) vs. medosebnim odnosom
	6. nezaupanje	nagnjenost k sumničenju in dvomu o motivih drugih
	7. znotrajskupinski predsodki	stopnja do katere je skupina, kateri posameznik pripada, ključna pri njegovem pogledu na svet

Vir: Prirejeno po Breuning (2007, 44).

Priloga I: OSNOVNA RAZVRSTITEV OSEBNOSTNIH TIPOV VODITELJICE/VODITELJA glede na 'analizo predsedniškega značaja'

	2. Ali voditeljica/voditelj svoje delo opravlja z zadovoljstvom ali le iz občutka dolžnosti? Je njen/njegov pogled na politiko pozitiven ali negativen?		
	POZITIVEN POGLED		NEGATIVEN POGLED
1. Koliko moči in energije vложи voditeljica/voditelj v svoje delo? Je njeno/njegovo delovanje aktivno ali pasivno?	AKTIVEN ODNOS	AP ⁴⁹²	AN
	PASIVEN ODNOS	PP	PN

Vir: Breuning (2007, 40).

⁴⁹² V besedilu naloge, kjer 'analizo predsedniškega značaja' predstavimo, je že omenjena umestitev kanclerke Merklove v **aktivno-pozitiven (AP) osebnostni tip** politične voditeljice/voditelja.

Priloga J: STOPENJSKA RAZDELITEV ODNOSA MED OSEBNOSTNIMI ZNAČILNOSTMI VODITELJEV IN ZUNANJEPOLITIČNIM VEDENJSKIM VZORCEM VLADE

POGOJI POD KATERIMI SE PRIČAKUJE VPLIV OSEBNOSTNIH ZNAČILNOSTI

TIP POSAMEZNIKA	NARAVA OKOLIŠČINE	OSEBNOST	VEDENJSKI VZOREC
VISOKI POLITIČNI ODLOČEVALEC <i>(angl. high level policy maker)</i>	1. IMA ŠIROK OBSEG (SVOBODO) ODLOČANJA		
	2. JE PRISILJEN OPREDELITI OKOLIŠČINE	OSEBNOSTNE ZNAČILNOSTI	ZUNANJEPOLITIČEN VEDENJSKI VZOREC VLADE
	3. BO VERJETNO SODELOVAL PRI ZUNANJEPOLITIČNEM ODLOČANJU		

Vir: Prirejeno po Hermann, Margaret G. v East in drugi (1978, 54). Legenda: → smer delovanja.

TRI OSEBNOSTNE ZNAČILNOSTI KOT FILTRI VPLIVA NA OMENJENI ODNOS

OSEBNOST	TRI KLJUČNE OSEBNOSTNE ZNAČILNOSTI	VEDENJSKI VZOREC	
DRUGE OSEBNOSTNE ZNAČILNOSTI	ZANIMANJE ZA ZUNANJO POLITIKO	STOPENJA POZORNOSTI	
	IZOBRAŽENOST IN/ALI STROKOVNE IZKUŠNJE V ZUNANJIH ZADEVAH		OBSEG POZNAVANJA
	DOVZETNOST DO ZAZNAVANJA OKOLJA		STOPENJA ODPRTOSTI DO SPREMEMB
		→	VEDENJSKI VZOREC VLADE

Vir: Prirejeno po Hermann, Margaret G. v East in drugi (1978, 59). Legenda: →; ↓: smer delovanja.

CELOVIT ODNOS

OSEBA	NARAVA OKOLIŠČINE	OSNOVNE OSEBNOSTNE ZNAČILNOSTI ZA ODLOČANJE V ZUNANJI POLITIKI	TRI KLJUČNE OSEBNOSTNE ZNAČILNOSTI	VEDENJSKI VZOREC VLADE
VISOKI POLITIČNI ODLOČEVALEC	ŠIROK OBSEG ODLOČANJA	OSEBNOSTNA PREPRIČANJA KOT POGLED NA SVET	ZANIMANJE / STOPENJA POZORNOSTI	ZUNANJEPOLITIČEN VEDENJSKI VZOREC
	PRISILJEN OPREDELITI OKOLIŠČINE	OSEBNOSTNI MOTIVI KOT POGLED NA SVET	IZOBRAŽENOST IN/ALI ZUNANJEPOLITIČNA STROKOVNOST	
	VERJETNOSTNO SODELOVANJE PRI ODLOČANJU	OSEBNI POLITIČNI SLOG ODLOČANJA	DOVZETNOST DO ZAZNAVANJA OKOLJA	
		OSEBNI POLITIČNI SLOG KOMUNICIRANJA		

Vir: Prirejeno po Hermann, Margaret G. v East in drugi (1978, 63). Legenda: → smer delovanja.

**Priloga K: DOPOLNJEN PRISTOP OPERATIVNE KODE:
OPREDELITEV FILOZOFSKIH IN INSTRUMENTALNIH PREPRIČANJ
POLITIČNE VODITELJICE/VODITELJA**

FILOZOFSKA VSEBINA PRISTOPA OPERATIVNE KODE

elementi filozofskega prepričanja

filozofska vprašanja

-
1. narava političnega univerzuma (podoba drugih)	1. Kakšna je bistvena narava političnega življenja? Je politično okolje konfliktno ali harmonično? Kakšen je temeljni značaj političnega nasprotnika?
2. uresničevanje političnih vrednot (optimizem in pesimizem)	2. Kakšne so možnosti za uresničevanje temeljnih političnih vrednot in želja? Ali je oseba glede tega lahko optimistična ali pesimistična - v katerem pogledu eno in v katerem drugo?
3. politična prihodnost (predvidljivost)	3. Ali je politična prihodnost predvidljiva? V kakšnem smislu in obsegu?
4. zgodovinski razvoj (vprašanje nadzora)	4. Koliko nadzora ali možnosti upravljanja ima nekdo lahko glede zgodovinskega razvoja? Kakšna je njegova vloga pri ustvarjanju zgodovine?
5. vloga naključij (odsotnost nadzora)	5. Kakšna je vloga naključij v človeških odnosih in zgodovinskem razvoju?
-

INSTRUMENTALNA VSEBINA PRISTOPA OPERATIVNE KODE

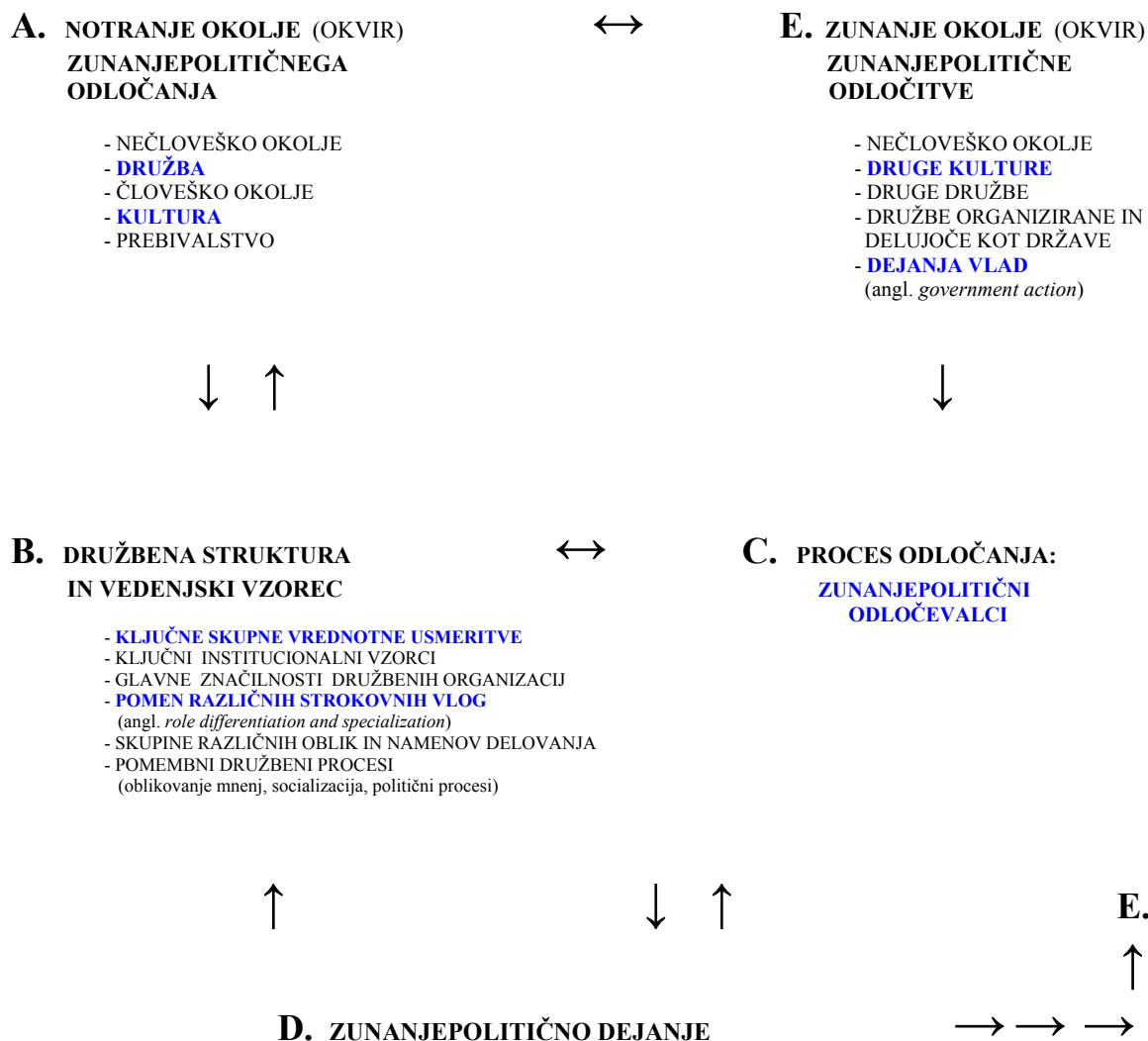
elementi instrumentalne vsebine

instrumentalna vprašanja

-
1. pristop (smer strategije)	1. Kateri je najboljši pristop za izbiro ciljev politične akcije?
2. zasledovanje cilja (moč in vztrantost taktik)	2. Kako se najbolj učinkovito zasleduje zastavljene cilje?
3. tveganje (predvidljivost dejanj)	3. Kako je tveganje politične akcije ocenjeno, nadzorovano, sprejeto?
4. čas delovanja (prilagodljivost taktik)	4. Kdaj je najboljši čas za akcijo?
5. uporabnost taktik (izvajanje moči)	5. Kakšna je uporabnost in vloga različnih sredstev za uresničevanje lastnih interesov?
-

Vir: Prirejeno po George (1969, 201–16); Holsti (1970, 123–24); Malici (2006, 45).

Priloga L: **OKVIR**⁴⁹³ (OKOLJE) ZUNANJEPOLITIČNE ODLOČITVE:
DRŽAVA 'X' KOT AKTER V DOLOČENI OKOLIŠČINI⁴⁹⁴

Vir: Prirejeno po Snyder in drugi (1962, 72).

Legenda: →; ←; ↑; ↓: smer delovanja; ↔: vzajemno vplivanje.

⁴⁹³ Snyder in drugi (1962, 66–7 in 1962/2002, 60 v Bojinović Fenko 2010, 70) notranje in zunanje okolje poimenujejo 'okvir' (angl. *setting*) in ne 'okolje' (angl. *environment*), kot to naredita Sprout-ova. 'Okvir' je sklop kategorij morebitno pomembnih dejavnikov in pogojev, ki lahko vplivajo na dejanja katere koli države (Snyder in drugi 1962, 66–7). To poimenovanje je bilo izbrano namerno, saj ne vsebuje različnih dodatnih tehničnih (pod)pomenov kot to velja za 'okolje' (Snyder in drugi 1962, 66–7).

⁴⁹⁴ Namen prirejenega prikaza je v grafični upodobitvi osnovnih vidikov razsežnosti raziskovanja Snyder-ja (1962), torej ključnega vidika odločanja in integracije širokega obsega dejavnikov, ki lahko razložijo dejanja, odzive in interakcije držav (Snyder in drugi 1962, 73). Puščice diagrama opozarjajo na možne (znane in hipotetične) odnose med empiričnimi dejavniki (Snyder in drugi 1962, 73). Diagram pozornost usmeri na tri med seboj povezane procese (Snyder in drugi 1962, 74): (a) državno interakcijo na vladni ravni (CDEC); (b) meddružbene interakcije na nevladni ravni (ABE); (c) znotrajdružbene interakcije na vladni in nevladni ravni (BCDB). Do teh procesov pride zaradi interakcije odločevalcev z dejavniki, ki opredeljujejo medsebojno vplivajoč in delujoč 'dvojni okvir' (notranji in zunanji) in zaradi običajnih državnih interakcij (Snyder in drugi 1962, 74).

**Priloga M: VIRI, OMEJITVE IN PRILOŽNOSTI
ZUNANJEPOLITIČNEGA ODLOČANJA**

ZUNANJI/SISTEMSKI DEJAVNIKI

- struktura sistema (obseg izbire)
- struktura (značilnosti) svetovnega gospodarstva
- **nameni in dejanja drugih akterjev**
- globalni in regionalni problemi
- mednarodno pravo in svetovno javno mnenje

VPLIVI

→ PROCES ZUNANJEPOLITIČNEGA ODLOČANJA → INTERESI IN NAMENI → DEJANJE

VPLIVI

POVRATNA INFORMACIJA ⁴⁹⁵ ←

NOTRANJE OZADJE

- družbenoekonomske in varnostne potrebe
- zemljepisne in topografske značilnosti
- nacionalni atributi
- vladna struktura/filozofija
- javno mnenje
- birokracija
- **etični premisleki**
(angl. *ethical considerations*)

POVRATNA INFORMACIJA ←

Vir: Prirejeno po Holsti, K. J. (1995, 253).
Legenda: →; ←; ↑; ↓: smer delovanja.

---

⁴⁹⁵ Gre za **pomen učinka, ki ga v zunanjepolitičen proces 'vrne' mednarodna skupnost oziroma za odziv mednarodne skupnosti** (Bojinović Fenko 2010, 72). **Odziv** mednarodne skupnosti na izvajanje zunanje politike države, torej 'povratna informacija', **sodi izven zunanjepolitičnega procesa** in je **vanj vključen kot ponoven vir** iz zunanjega okolja (Russett in Starr 1996, 282 v Bojinović Fenko 2010, 74). Povratna informacija državi stalno daje na vpogled podobo o lastnih dejanjih (Snyder in drugi 1962/2002, 132 v Bojinović Fenko 2010, 74).

**Priloga N: KRONOLOGIJA (NE)URADNIH (NE)SPREJEMOV
DALAJLAME S STRANI NEMŠKE POLITIČNE SREDINE**

1973	predsednica nemške zvezne skupščine Annemarie Renger (SPD) (Ludwig 2008, 111);
1987 julij	kancler Kohl je prvi zahodni voditelj, ki med uradnim obiskom Kitajske vztraja pri obisku Lhase (Möller 1996, 723); ⁴⁹⁶ kljub temu zvezna vlada zavrača srečanje z Dalajlamo in priznanje njegove vlade v izgnanstvu (Möller 1996, 723);
1989 december	predsednica zvezne skuščine Rita Süßmuth in nekdanji kancler Willy Brandt (Ludwig 2008, 111);
1990 oktober	zvezni predsednik Richard von Weizsäcker kot eden prvih predsednikov zahodnih držav in prvi najvišji predstavnik Nemčije (Erdmann 2007b; Lorenz 2007b; Ludwig 2008, 111; Reuters/dpa/AP 2007); ⁴⁹⁷
1994 februar	Dalajlama (po opozorilu zunanjega ministrstva) sam odpove povabilo na udeležbo tisočletne obletnice mesta Frankfurt (Möller 1996, 723);
1994 maj	maja meseca se že dogovorjen govor pred zvezno skupščino prestavi (Möller 1996, 723);
1995 maj	zunanj minister Kinkel ⁴⁹⁸ (Follath 2007b; Lorenz 2007b; Nb/Reuters/Dpa 2007);
1996	odpoved uradnega obiska Kitajske okoljski ministrici Merklovi in zunanjemu ministru Kinklu zaradi resolucije o Tibetu s strani nemške zvezne skupščine (Friedman 2006);
1999 junij	zunanj minister Joschka Fischer in notranji minister Otto Schilly, oba iz stranke Zelenih (Lorenz 2007b; Ludwig 2008, 112; Reuters/dpa/AP 2007; Kister 2007);
2003	zunanj minister Joschka Fischer, notranji minister Otto Schilly in predsednik nemške zvezne skupščine Wolfgang Thierse (Nb/Reuters/Dpa 2007; Ludwig 2008, 112; Reuters/dpa/AP 2007; Kister 2007);
2004	minister Fischer in minister Schilly (Ludwig 2008, 112; Reuters/dpa/AP 2007; Kister 2007);
2005 (17. junij)	Angela Merkel kot opozicijska voditeljica (Erdmann 2007b; Lorenz 2007b; Nb/Reuters/Dpa 2007; Ludwig 2008, 113; Reuters/dpa/AP 2007);
2006	ob njenem prvem obisku Kitajske v vlogi kanclerke se Dalajlame, glede na poročanje svetovnih medijev, ne omenja; medtem ko vladni krogi trdijo, da so človekove pravice prav vedno del uradnih pogovorov;
2007 julij	Dalajlama na desetdnevem obisku v Hamburgu; obišče kongres tibetansko-budističnih nun (Ludwig 2008, 122 in 130);
2007 avgust	drugi uraden obisk kanclerke na Kitajskem (okolščine podobne prvemu); nekdanji heški ministrski predsednik Roland Koch (CDU), dolgoletni osebni prijatelj Dalajlame, se odzove povabilu kitajske vlade in avgusta prvič obišče Tibet (Follath 2007b);
2007 (23. september)	Merklova kot prvi nemški šef vlade sploh (kot nemška kanclerka) uradno povabi in sprejme Dalajlamo v Uradu zvezne kanclerke (Ludwig 2008, 113; Reuters/dpa/AP 2007);
2008 maj	v skoraj pol leta že drugi obisk Dalajlame - neuradno ga sprejme drugi človek politične hierarhije nemške države, predsednik zvezne skupščine Lammert, v imenu zvezne vlade razvojna ministrica Heidemarie Wiecek-Zeul, predsednik ter člani Odbora za zunanje zadeve nemške zvezne skupščine in nekdanji heški ministrski predsednik Roland Koch; nemški predsednik Köhler in zunanj minister Steinmeier srečanje jasno in javno odklonita; kanclerka je bila na uradnem obisku v tujini;
2009 februar	Dalajlami podeljena nagrada nemških medijev za leto 2009 in petintrideseti obisk Hessna;
2009 julij in avgust	heški ministrski predsednik Roland Koch organizira 'Dalajlama festival';

Vir: lasten prikaz.

---

⁴⁹⁶ Kancler je kot motiv izrazil dolgoletno osebno zanimanje za njihovo kulturo, a kljub temu ni izjavil, da je ta del obiska 'zaseben' (Möller 1996, 723).

⁴⁹⁷ K srečanju je veliko prispevala poslanka stranke Zelenih v zvezni skuščini Petra Kelly in predsednikov brat, fizik in filozof, Carl-Fredrich von Weizsäcker (Ludwig 2008, 112). Med Dalajlamo in bratom predsednika je obstajal zelo tesen osebni odnos vse do von Weizsäckerjeve smrti, aprila 2007 (Ludwig 2008, 112 in 126).

⁴⁹⁸ Kinklovo srečanje z Dalajlamo bo ostalo v spominu, ker ni želel sprejeti tradicionalnega budističnega pozdravnega šala. V nasprotju z večinskim mnenjem, da je do tega prišlo iz občutka neprijetnosti ob samem diplomatskem dogodku, naj bi bil to le protokolaren spodrseljaj. Dogovorjeni so bili, da se ob srečanju ne bo izmenjalo daril in ko je Dalajlama želel okrog Kinklovega vratu položiti omenjeni šal, je Kinkel to, s precej nerodno gesto, želel preprečiti (Ludwig 2008, 112). Obstaja še druga razlaga, in sicer leta 1997 na nekem FDP sprejemu izjavi (Kühne 1997), »/d/a kot zunanj minister ne more pri vsem sodelovati in se tudi ne bi pustil poljubiti od Arafata« (nem. »/d/ass er ja als Aussenminister nicht alles mitmachen könne, sich zum Beispiel auch nicht von Arafat küssen lassen würde«).

NOTRANJEPOLITIČNE OMEJITVE NEMŠKE ZUNANJE POLITIKE

- A. IZVRŠILNA VEJA OBLASTI**
- ZVEZNA KANCLERKA
  - ZVEZNA VLADA
    - SVET ZA NACIONALNO VARNOST
    - ZUNANJE MINISTRSTVO
    - OBRAMBNO MINISTRSTVO
      - VOJAŠKI VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC
    - RAZVOJNO MINISTRSTVO
  - ZVEZNI PREDSEDNIK
- B. ZAKONODAJNA VEJA OBLASTI**
- PARLAMENT (ZVEZNI SVET IN ZVEZNA SKUPŠČINA)
    - ODBOR ZA ČLOVEKOVE PRAVICE IN HUMANITARNO POMOČ
- C. SODNA VEJA OBLASTI**
- ZVEZNO USTAVNO SODIŠČE
- D. DRUŽBENO OKOLJE**
- JAVNO MNENJE IN MEDIJI
  - POLITIČNE STRANKE
  - INTERESNE SKUPINE
- E. POLITIČNA PRAKSA**

Vir: Prirejeno po Jäger in drugi (2007, 43) ter dopolnjeno z: Bundestag (2008c), Gareis (2006, 42) in Roberts (2000/2009, 132–34) (glej poglavje o notranjepolitičnih omejitvah nemške zunanje politike 3.2.3.1).⁴⁹⁹

---

⁴⁹⁹ **Jägerjev izvirni pristop** je bil opredeljen brez vloge zveznega predsednika, zveznega ustavnega sodišča ter politične prakse. To smo dopolnili s prispevkom Gareis-a (2006) in Roberts-a (2000/2009). Gareis (2006, 40) se Jägerjevemu pristopu pridruži z omembo omejitve/ovire s strani nemškega javnega mnenja, medtem ko se Roberts pri svoji analizi osredotoči predvsem na omejitve/ovire s strani treh vej oblasti (glej poglavje 3.2.3.1). **Zaradi pomena prodaje orožja, ki je ob 'vrednotni zunanji politiki' druga stran nemške zunanje politike, smo sami dodali Svet za nacionalno varnost** (Bundestag 2008c).

**Priloga P: RAZLIČNA STALIŠČA ZR NEMČIJE IN LR KITAJSKE
V GLOBALNEM DISKURZU ČLOVEKOVIH PRAVIC ⁵⁰⁰**

	SPORNE RESOLUCIJE			GLASOVI		
		ZA	PROTI	VZDRŽANI GLAS		
<p>1. št. 2003/2 Uporaba vojaških najemnikov kot sredstvo kršenja človekovih pravic in kot ovira izvajanju pravice do samoodločbe.</p> <p>Resolucija je predlog ZRN v zastopstvu EU in drugih zahodnih držav. Razlogi za negativno glasovanje ZRN niso razvidni.</p>	37 LRK	9 ZRN	7			
<p>2. št. 2003/4 Boj proti omaloževanju in blatenju ugleda religij.</p> <p>Tudi to je bil predlog ZRN. Irski predstavnik je negativno glasovanje EU prvič utemeljil z izbirno naravo resolucije; islamski veri naj bi dajala preveliko težo. In drugič, da bi verniki vseh religij lahko bili žrtve kršenja človekovih pravic.</p>	32 LRK	14 ZRN	7			
<p>3. št. 2003/17 Človekove pravice in enostranska prisilna sredstva.</p> <p>Razlogi za negativno glasovanje ZRN niso razvidni.</p>	36 LRK	14 ZRN	2			
<p>4. št. 2003/20 Negativni učinki uživanja človekovih pravic zaradi nelegalnega gibanja in odmetavanja strupenih proizvodov in nevarnih odpadkov.</p> <p>Irski predstavnik je negativno glasovanje utemeljil v dveh točkah: prvič, resolucija se ukvarja z okoljem in ne s človekovimi pravicami, drugič, glede na evropsko razumevanje v resoluciji ni pomembnih zasnov mednarodnopravnega okvira človekovih pravic. Glede na resolucijo naj bi imela transnacionalna podjetja podoben status kot države. Resolucija napeljuje na novo človekovo pravico do zdravega okolja. Te zasnove v mednarodnih sporazumih o človekovih pravicah ni. Manjka jasna opredelitev takšne človekove pravice.</p>	38 LRK	13 ZRN	2			
<p>5. št. 2003/21 Posledice strukturnega prilagajanja politik in zunanjeja dolga držav na polno uživanje človekovih pravic.</p> <p>Irski predstavnik je negativno glasovanje utemeljil z nepristojnostjo Sveta za človekove pravice za takšna vprašanja</p>	29 LRK	14 ZRN	10			
<p>6. št. 2003/23 Globalizacija in njen vpliv na polno uživanje človekovih pravic.</p> <p>Irski predstavnik je negativen glas utemeljil s tem, da se je Svet za človekove pravice s tem že ukvarjal. Resolucija ni dovolj utemeljena ter ne obravnava predmeta na primeren način.</p>	38 LRK	15 ZRN	/			
<p>7. št. 2003/25 Pravica do hrane.</p> <p>Brez dostopnih dodatnih informacij.</p>	51 LRK ZRN	1 ZDA	/			

⁵⁰⁰ Stališča so bila zavzeta na 59. zasedanju Sveta za človekove pravice OZN, od 17. marca do 24. aprila 2003, v Ženevi.

8. št. 2003/28 Pravica vsakogar do uživanja najvišje možno dostopnega standarda fizičnega in psihičnega zdravja.	39 LRK	1	13 ZRN
Irski predstavnik je vzdržani glas utemeljil s tem, da so člani te resolucije (od 8 do 12) zelo problematični. Obravnavali naj bi preprečevanja nasilja, kar spreminja usmeritev pozornosti resolucije.			
9. št. 2003/30 Resolucija o Svetovni konferenci proti rasizmu, rasni diskriminaciji, ksenofobiji in nestrpnosti ter o izčrpnem izvajanju Durbanske deklaracije.	38 LRK	1	13 ZRN
Irski predstavnik je vzdržani glas utemeljil zaradi enega dodatka, in sicer tistega, v katerem se Svet za človekove pravice čuti globoko nemirnega zaradi povečanega antisemitizma in islamofobije v različnih delih sveta.			
10. št. 2003/35 Okrepitev javnega sodelovanja, nepristranosti, družbene pravičnosti in nediskriminacije kot osnovnih temeljev demokracije.	29 LRK	12 ZRN	12
Ta resolucija z vidika EU ne služi človekovim pravicam. Odklonitev resolucije, v kateri je zapisano, da »ne obstaja univerzalen model demokracije« je bila utemeljena z naslednjo resolucijo, št. 2003/36.			
11. št. 2003/36 Soodvisnost demokracije in človekovih pravic.	36 ZRN	/	17 LRK
Predstavnik LRK je vzdržani glas utemeljil z izjavo, da obstajajo različne oblike demokracije in da mora vsak sistem temeljiti na svoji lastni realnosti. Ljudstva imajo temeljno pravico, da se odločijo, kateri sistem jim odgovarja. Ne obstaja univerzalno veljaven model demokracije.			
12. št. 2003/37 Človekove pravice in terorizem.	30 LRK	12 ZRN	11
Irski predstavnik je negativen glas utemeljil z izjavo, da je teroristično delovanje kazensko delovanje in ne kršitev človekovih pravic, čeprav ima vpliv na le-te. Resolucija usmeri na konference, ki so se glede tega odvijale zunaj okvira delovanja OZN (npr. 13. konferenca šefov vlad v Kuala Lumpurju, februarja 2003).			
13. št. 2003/39 Integriteta sodnega sistema.	3 LRK	1 ZDA	21 ZRN
EU ni utemeljila svoje odločitve. ZDA so se izrecno opredelile (avtor mnenja ni navedel).			
14. št. 2003/53 Zunajsodne, arbitražne usmrtitve.	37 ZRN	/	16 LRK
Ne LRK ne ZRN (EU) nista obrazložili svoje odločitve.			
15. št. 2003/54 Odprava vseh oblik verske nestrpnosti.	51 ZRN	/	2 LRK
Brez dostopnih dodatnih informacij.			
16. št. 2003/55 Resolucija o delovni skupini o staroselcih.	34 LRK	15 ZRN	4
Irski predstavnik je glasovanje utemeljil s tem, da resolucija zrcali edinstveni pogled na predmet obravnave in v naprej opredeljuje še ne popolnoma preverjeno strokovno vprašanje.			

<p>17. št. 2003/61 Spodbujanje k miru kot bistveni zahtevi za polno uživanje vseh človekovih pravic vseh ljudi.</p> <p>Irski predstavnik je negativen glas utemeljil s tem, da nekatere teme resolucije sodijo v druga področja. Resolucija se ukvarja le z odnosi med državami in ne z odnosi med državo in državljani, kar naj bi bilo jedro delovanja Sveta za človekove pravice.</p>	<p>33 LRK</p>	<p>16 ZRN</p>	<p>4</p>
<p>18. št. 2003/63 Spodbujanje demokratičnega in pravičnega mednarodnega reda.</p> <p>Irski predstavnik utemelji odločitev s tem, da so nekateri vidiki resolucije prekoračili pooblastilo delovanja Sveta za človekove pravice. V besedilu so omenjene pravice, ki ne obstajajo v nobenem mednarodnem dokumentu varstva človekovih pravic.</p>	<p>31 LRK</p>	<p>15 ZRN</p>	<p>7</p>
<p>19. št. 2003/67 Vprašanje smrtne kazni.</p> <p>LRK je tukaj v družbi ZDA, Japonske in Indije. Predstavnik ZDA je dejal, da mednarodno pravo, v kolikor gre za najtežje zločine in urejen sodni postopek, ne prepoveduje smrtne kazni. Predstavnik Saudske Arabije se je vzdržal, a izrecno podprl stališče LRK.</p>	<p>23 ZRN</p>	<p>18 LRK ZDA</p>	<p>10</p>
<p>20. št. 2003/74 Sestava osebja Urada visokega komisarja za človekove pravice.</p> <p>Brez dostopnih dodatnih informacij.</p>	<p>? LRK</p>	<p>? ZRN</p>	<p>?</p>
<p>21. št. 2003/83 Pravica do razvoja.</p> <p>Brez dostopnih dodatnih informacij.</p>	<p>47 LRK ZRN</p>	<p>3</p>	<p>3</p>

Vir: von Senger (2004, 280–83).

**Priloga R: POMEMBNEJŠI ZGODOVINSKI MEJNIKI
NEMŠKO-KITAJSKIH ODNOSOV PO LETU 1949**

- 1949** vzpostavitev diplomatskih odnosov med NDR in LRK;
- 1950 podpis *Sporazuma o izmenjavi blaga in plačilnega prometa med NDR in LRK*;
ZRN še ne priznava ne LRK ne Republike Kitajske na Tajvanu;
- 1955 uradna objava Mao Zedonga o prenehanju vojnega stanja med LRK in ZRN ter želja po vzpostavitvi prijateljskih odnosov;
sklenitev *Pogodbe o prijateljstvu in sodelovanju med NDR in LRK*;
- 1960 vodstvo NDR se med kitajsko-sovjetskim sporom postavi ob bok Sovjetski zvezi (SZ);
- 1961 kitajska vlada izrazi strinjanje glede izgradnje Berlinskega zidu;
- 1964 'Bernski pogovori' med obema Ministrstvomoma za zunanje zadeve (neuspešni);
- 1972** vzpostavitev diplomatskih odnosov med ZRN in LRK;
- 1973 podpis prvega *Sporazuma o trgovinskem sodelovanju med ZRN in LRK*;
- 1985 podpis *Sporazuma o zaščiti investicij med ZRN in LRK*;
podjetje Volkswagen začne s proizvodnjo v Šanghaju;
- 1985/1986 podpis *Sporazuma o trgovinskem sodelovanju med NDR in LRK za obdobje med 1986-1990*;
- podpis *Sporazuma o gospodarskem in tehničnem sodelovanju med NDR in LRK*;
- 1989 vodstvo NDR podpre junijsko vojaško posredovanje na Tiananmenu;
zvezna skupščina ZRN izrazi ogorčenje, uvedejo se sankcije, ki se, z izjemo izvoza orožja, prekličejo leta 1992; kitajski uradni dnevnik *Renmin Ribao* objavi kritiko do Kohla glede namena oblikovanja nemške konfederacije;
- 1990 odhod veleposlanika LRK v Vzhodnem Berlinu; kitajska vlada izjavi veselje ob združitvi Nemčije;
- 1993 '**Azijski koncept**' zvezne vlade kanclerja Kohla; v tem okviru se oblikuje '**Azijsko-pacifiški gospodarski odbor**' in zasnova 'gospodarske diplomacije' s primarno vlogo LR Kitajske;⁵⁰¹
- 1996** prva resna dvostranska kriza - kritična resolucija nemške zvezne skupščine glede Tibeta;
- 2000 vzpostavitev nemško-kitajskega pravnega sodelovanja Schröderjeve vlade;
- 2002** Kitajska postane najpomembnejši nemški trgovinski partner;
zunanje ministrstvo oblikuje '**Regionalno zasnovo za Vzhodno Azijo**';
- 2005** kot voditeljica opozicije, predsednica CDU in parlamentarne frakcije Unije CDU/CSU, **Merklova v prvi polovici leta prvič sreča Dalajlamo; jeseni postane prva nemška kanclerka;**
- 2006 **prvi uradni obisk** kanclerke na Kitajskem; **začetek novega obdobja nemške 'vrednotne zunanje politike'**;
- 2007 meseca avgusta **drugi uraden obisk** kanclerke na Kitajskem;
- 2007** **meseca septembra se kanclerka uradno sreča z Dalajlamo in druga resna dvostranska kriza;** objavi se '**Azijska strategija**' vodilne vladne parlamentarne frakcije *Unije CDU/CSU*, ki 'poskuša' razmišljati o *sekundarni vlogi Ljudske republike Kitajske*;
- 2008 meseca maja Dalajlama že drugič v pol leta obiše Nemčijo;
Merklova se ne udeleži otvoritvene slovesnosti olimpijskih iger v Pekingu, a zato jesenskega azijsko-evropskega srečanja (ASEM) (**tretji uraden obisk** in najvišji pogovori na dvostranski ravni);
- 2009 **konec razvojne pomoči LR Kitajski** (stari programi se bodo izvedli do konca);
- 2010 meseca avgusta **četrti uraden obisk** Merklove na Kitajskem in povsem 'novi toni';
- 2011** **v Berlinu prva dvostranska nemško-kitajska vladna posvetovanja;**
- 2012** **peti uraden obisk Merklove ob obeležitvi 40. obletnice vzpostavitve diplomatskih odnosov;**⁵⁰²
nova zunanjepolitična zasnova in smernice delovanja nemške vlade do hitro rastočih gospodarstev in s tem tudi do Ljudske republike Kitajske;
-

Vir: Prirejeno po Heilmann (2004, 280). Za obdobje 2006–2011 lasten prikaz.

⁵⁰¹ V govoru pred '**Azijsko-pacifiškim gospodarskim odborom**' omeni, da je odbor in sama ideja o njem prava zgodba o uspehu, ki jo gre pripisati daljnovidnosti nekdanjega kanclerja Kohla (Bundeskanzlerin 2006d).

⁵⁰² **Tokrat njene želje po izbranih srečanjih s predstavniki kitajske civilne družbe niso bile uresničene** (Dpa/Infocom 2012). Onemogočeno je bilo srečanje s kitajskim odvetnikom na nemškem veleposlaništvu, medtem ko je tednik *Nanfang*, za katerega je pred prihodom dala pisni intervju, sam odpovedal srečanje (Dpa/Infocom 2012). Zvezna kanclerka je bila tokrat deležna javne kritike kitajskih oporečnikov, da se premalo zavzema za problem človekovih pravic na Kitajskem (Dpa/Infocom 2012).

Priloga S: OVREDNOTENJE 'VREDNOTNE ZUNANJE POLITIKE' KANCLERKE MERKLOVE

'VREDNOTNA ZUNANJA POLITIKA'

(a) ideološko vsebinska vloga (obramba, širjenje vrednotnega sistema); (b) univerzalno vsebinska vloga (osredotočenje na univerzalne vrednote)⁵⁰³

1. izhodiščna opredelitev

'Vrednotna zunanja politika' kot opredeljena za namen naloge in kot jo zagovarja kanclerka: »/zunanjepolitična aktivnost, katere temeljno delovanje izhaja iz zagovarjanja 'univerzalnih' vrednot, kot so demokracija, svoboda, vladavina prava, človekove pravice in tržno gospodarstvo«.

2. izhodiščna opredelitev

'Vrednotno zunanjo politiko' kot jo zagovarja kanclerka lahko tako dodatno opredelimo tudi po Rosenau-u (2008, vii v Bojinović Fenko 2010, 68), in sicer kot »/p/rocese poskušanja nadzorovanja dejavnosti in obnašanja drugih akterjev v bolj oddaljenem okolju«.

NEMŠKA	- ker je nemški državi pripisana vloga 'civilne sile'; oblikovanje nacionalnih interesov in ciljev je tako pod neposrednim vplivom vrednot in norm; s tem je v skladu tudi zunanjepolitična strategija 'vrednotne zunanje politike';
ETNOCENTRIČNA	- ker jo vodi prepričanost o superiornem pomenu zahodnih demokracij in zahodnega kulturno-civilizacijskega kroga;
DEMOKRATIČNA	- ker zrcali želje demokratične nacionalne skupnosti; toda zasnova človekovih pravic je le spremljevalna in ne ključna tema demokratične zunanje politike;
KRŠČANSKO-DEMOKRATIČNA	- ker je politika, ki poudarja krščansko podobo človeka in s tem varstvo človekovih pravic oziroma politiko človekovih pravic kot težišče krščansko-demokratične zunanje politike; zunanjo politiko tako postavi na temelj osnovnih vrednot in s tem ustvari predpostavke za vsebinsko usmerjanje zunanjepolitične prakse;
CIVILIZACIJSKA	- ker izrecno poudarja razlike med državami različnih kulturno-civilizacijskih krogov;
SIMBOLNA	- ker na področju vrednot in prepričanj deluje z namenom zunanjega učinka: vidno, glasno in jasno izražanje stališč tudi v smislu preračunljivega simbolizma;
OPORTUNISTIČNA	- ker je resnična narava politike (odločitve) prikrita z ideološkimi opravičili in racionaliziranjem; neko dejanje (idejo) se zazna kot zavestno prikrivanje resnične narave določene okoliščine;
MORALISTIČNA	- ker na politično vprašanje odgovarja kot na moralen problem in politično deluje brez upoštevanja posledic;
NEOBSTOJEČA	- ker jo izniči podatek, da je Nemčija v zadnjih petih letih izvoz orožja skoraj podvojila; to časovno sovpača z obdobjem njenega prvega kanclerstva, ko naj bi prevladovala zunanja politika 'vrednot';

Vir: lasten prikaz.

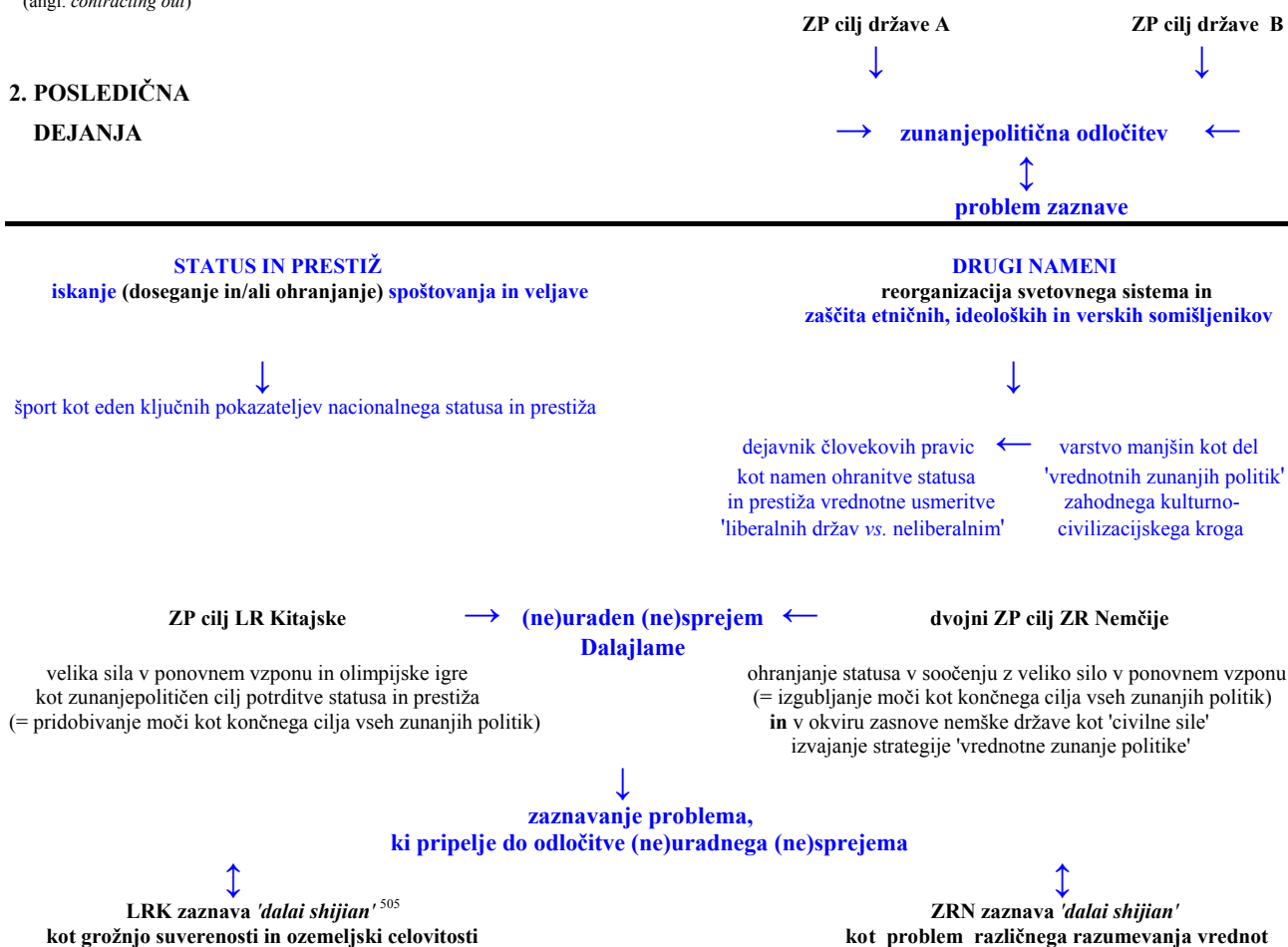
⁵⁰³ Ideološko in vsebinsko vlogo zunanje politike je opredelila Naomi Bailin Wish (1980) (glej poglavje 3.2.3.2.2).

Priloga Š: PRIKAZ ŠTUDIJE PRIMERA V OKVIRU RAZVRSTITVE NAMENOV ZUNANJEPOLITIČNIH CILJEV IN STRATEGIJ TER DEJANJ⁵⁰⁴

1. NAMENI (VREDNOTE) KOT ZUNANJEPOLITIČNI CILJI IN STRATEGIJE:

VARNOST (angl. <i>security</i>)	AVTONOMIJA (angl. <i>autonomy</i>)	BLAGOSTANJE (angl. <i>welfare</i>)	STATUS IN PRESTIŽ (angl. <i>status and prestige</i>)	DRUGI NAMENI
različne varnostne politike, ki poudarjajo zmanjševanje groženj: - osamitev (angl. <i>isolation</i>) - prepričanje v lastne moči (angl. <i>self-reliance</i>) - nevtralnost in neuvrženost (angl. <i>neutrality and nonalignment</i>) - strategije zavezništva (angl. <i>alliances strategies</i>) - <i>the casus foederis</i> - prevzete obveznosti (angl. <i>commitments undertaken</i>) - povezava sil (angl. <i>integration of forces</i>) - geografski domet/obseg (angl. <i>geographical scope</i>) - obremenitve/pritiski zavezništev (angl. <i>strains in alliances</i>) - izhod iz zavezništev (angl. <i>contracting out</i>)	sposobnost upora vplivu/vplivanju, prisili in prevladi: doktrina suverenosti je pravna osnova avtonomije;	neposredna odgovornost države za povečevanje gospodarske rasti, za zmanjševanje nezaposlenosti in za kvaliteto življenja: - avtarkija (angl. <i>autarky</i>) - merkantilizem (angl. <i>mercantilism</i>) - svobodna trgovina (angl. <i>free trade</i>) - gospodarske koalicije (angl. <i>economic coalitions</i>) - karteli (angl. <i>cartels</i>) - regionalni prostotrgovinski sporazumi (angl. <i>regional FTAs</i>) - novi protekcionizem	iskanje spoštovanja in veljave	reorganizacija sistema in zaščita etničnih, ideoloških ter verskih somišljenikov

2. POSLEDIČNA DEJANJA

Vir: Prirejeno po Holsti, J.K. (1995, 83–109 in 117–28) in lasten prikaz. Legenda: →; ←; ↓: smer delovanja; ↑: vzajemno vplivanje.

⁵⁰⁴ Razpored in opis zunanjepolitičnih namenov ter posledičnih dejanj smo povzeli po Holstiju. Na tej osnovi izpeljani grafični prikaz umestitve naše študije primera je naš lasten prikaz.

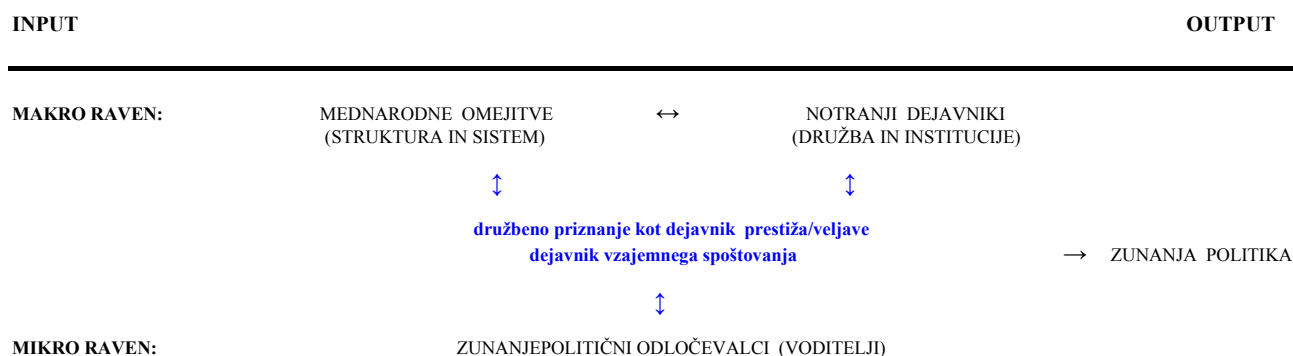
⁵⁰⁵ Dobeseden prevod se glasi 'zadeva Dalai'. Gre za kitajski način označevanja 'tibetanskega vprašanja'.

**Priloga T: AZAR-SLOANOVA LESTVICA
OVREDNOTENJA MEDNARODNIH DOGODKOV** ⁵⁰⁶

TOČKOVNA VREDNOST	DRŽAVNI ODZIVI NA DEJANJA
15	sovražna vojna države A proti vržavi B: zasedba ozemlja, smrtne žrtve, preseljevanja, vojni ujetniki;
14	omejena sovražna dejanja države A proti državi B: le na posameznih delih ozemlja in napadi le na vojaške enote; minimalne žrtve in škoda za državo B;
13	dejanja z namenom spodkopavanja in strmoglavljenja vlade države B ; majhni spopadi na mejnih območjih, različne blokade;
12	država A prekine diplomatske odnose z državo B ; spodbuja upore in nemire, nacionalizira lastnino podjetij države B; s pomočjo teroristov (notranjih sovražnikov) poškoduje lastnino države B;
11	država A v odgovor na dejanja države B poveča vojaško pripravljenost , pripravi svoje vojaške zmogljivosti in politično-ekonomska sredstva; vzpostavi sankcije in poskuša povzročiti gospodarsko škodo državi B;
10	država A se na dejanje države B odzove z verbalnimi grožnjami, opozorili, zahtevami in obtožbami (angl. <i>threats, warnings, demands, accusations</i>); to je značilen verbalen in sovražen vedenjski vzorec, z namenom, da se izrecno pokaže močno nezadovoljstvo z dejanjem države B;
09	država A (z diplomatsko noto) izrazi blago nezadovoljstvo (angl. <i>mild disaffection</i>) do politik, ciljev in vedenja države B;
08 NEUTRALNA TOČKA	obe državi izražata ravnodušnost in brezbržnost do medsebojnih politik, potez, dejanj ; nevladni obiski in izjave brez komentarjev (angl. <i>no comment type statements</i>); državi komunicirata, se srečujeta in izražata predloge glede zadev v obojestranskem interesu; uradni obiski države A v B, javna podpora v državi A do države B; oblikovanje skupnih izjav (angl. <i>joint communique</i>); imenovanje veleposlanikov je rutinsko;
07	država A priznava vladno države B, podpira notranje procese in pri sporu s tretjo stranko;
06	država A sklepa prijateljske, kulturne sporazume z državo B; vzpostavijo se diplomatski odnosi;
05	šef države A obišče šefa države B;
04	država A razširi gospodarsko in industrijsko pomoč državi B; gospodarski dogovori;
03	država A razširi obseg vojaško-tehnične pomoči državi B;
02	oblikuje se dvostransko zavezništvo ; razvoj skupnega gospodarskega trga in skupna vojaška poveljništva ter vaje;
01	državi se prostovoljno združita v eno državo;

Vir: Prirejeno po Starr (1984, 125).

**Priloga U: MIKRO-MAKRO PRISTOP ZUNANJEPOLITIČNE ANALIZE Z DODANIMI
KOGNITIVNO-PSIHOLOŠKIMI IN SOCIOLOŠKIMI DEJAVNIKI** ⁵⁰⁷

Vir: Zhao (1996, 23) in lasten prikaz. Legenda: →: smer delovanja; ↕: ↔: vzajemno vplivanje.

⁵⁰⁶ Azar-Sloanova lestvica ovrednotenja mednarodnih dogodkov (angl. *Azar-Sloan Scale of Inter-Nation Events and weighted Values*) z razponom petnajstih točk in vmesno nevtralno točko (8), ki je izhodišče naraščajočega ali padajočega razpona, **ocenjuje kvaliteto odnosov med dvema državama**. Gre za številčni prikaz stopnjevanja od najbolj (1) do najmanj (15) kvalitetnih medsebojnih odnosov (Starr 1984, 125).

⁵⁰⁷ Obogatitev z dvema kognitivno-psihološkima in družbenima dejavnikoma je naš lasten prikaz.

